glo. est singu. xiij. distinctione. c. nerui. nec in istis casibus est necessaria absolutio episcopi: et propter istas causas tam laici quam clerici excusantur a periurio et perditione beneficiorum et dignitatum. quod est notandum secundum eum. Ad de notabile dictum Joan. and. in addi. spec. in rubrica de iureiurando quod si quis iurauit non fideiubere. puta propter multa
18 damna quem passus est: et salus proximi periclitatur si non fideiubet quod potest fideiubere et tale iuramentum si seruaret esset illicitum. facit tex. lxxxvj. di. c. pasce fame morientem lxxxiiij. di. c. i. et ij. vbi quis tenetur proximum iuuare. xxij. q. ij. quod si quis iurauit quod nunquam erit miles vel negociator: et postea deuenit ad casum in quo non potest aliter viuere: nisi veniat contra iuramentum quod non tenetur illud seruare quia si a principio ita iurasset tale iuramentum fuisset temerarium: et ideo potest propria auctoritate contrauenire quod est sume no. facit glo. valde no. xj. q. iij. c. antecessor. vbi quis iurat non agnoscere concubinam si postea vult illam ducere in vxorem pot non obstante iuramento: facit quod notat dominus Antonius. c. si vero. et c. cum quidam. §. eodem titu. quod iste casus in quo periclitatur salus proximi semper intelligitur exclusus a iuramento in dubio: et si iurans vellet ipsum esse inclusum: hoc esset illicitum et ideo non ligaret et ad cautelam posset peti absolutio. et sic dicit de facto seruari fecisse in ciuitate Ferrarie quod tene menti pro pratica. de materia vide Joan. and. in dicta rubrica de iureiurando. domi. Pe. et Modernos. c. quia plerique de officio ordina. lib. vj. do. anto. c. veniens. et c. cum quidam et c. si vero. et in modernos supra eodem. Ter
19 tio queritur vtrum licuerit imperatori saltem denegare hec que iurauerat presupposito quod esset contra imperij iura secundum Land. quod sibi non licuit pro conseruandis iuribus imperij mentiendo negare iuramenta a se prestita: cum etiam non liceat pro vita alterius conseruanda mentiri. xxij. q. ij. c. nequis arbitretur.

1 **Nos itaque.** Nota prouidendum in futurum. facit tex. xlv. distin. c. in nomine domini ibi futuris casibus prudenter occurrere tur. ideo pulchre scripsit Cicero in prima verina proprie principium boni consulis est non solum videre quid agatur verum etiam prouidere quid futurum sit. hinc dixit tex. qui secundum Bal. non est alibi. l. si pater. C. qui. bo. ce. pos. quod ille qui timet in futurum grauari pro debito alterius potest officium iudicis implorare. Quatenus index inhibeat ante factum. facit tex. in. l. omnis. C. de expul. pub. lud. lib. xj. ad fi. et ibi Bar. quod si officialis timet ne in aliqua domo fiat maleficium licite et impune potest ingredi et obuiare ne fiat maleficium quod est notandum. facit tex. l. si quis fumo. §. i. ff. ad. l. aquil. vbi si in aliqua domo est ignis licet destruere alias domos vicinas ne ignis inuadat alios domos in futurum. facit tex. l. si alius. §. est et alia. ff. quod vi aut clam et damnum erit illius cuius est domus. licet secundum Barto. ibi sit consuetudo in aliquibus locis domus emendetur que consuetudo est contra illum tex. ergo tanquam odiosa erit restringeda. ¶ Et dicit Land. hic quod si non potest prouideri de iure erit occurrendum de facto vim in repellendo. c. olim el primo. de resti. spo. c. significasti de homici. sed tamen secundum eum protestatio ne resistens videtur possidere cum scandalo et de facto. c. nihil de prescrip. vij. q. j.
2 c. pontifices. ¶ No. quod ea que publice delinquunt publice puniri debent: sic enim prouidit papa per hanc publicam constonem Zhit publica delicta Henrici de peni. c.

sitionis litterarum mandatiuis istius traditi in q
erat talis clausula: mandantes nihilominus
toribus eorum cuilibet presentibus litteris
defectum supplere valeant et huic procurato
quo ad presens negocium expediendi subest
posse esse necessarium vel vtile per occupation
missum. et sic ita esset quo ad addita ac si fuit
apposita per nos ipse quia clausula est valde
Cardi. sed quo ad primum actum adde tex. a
stolice de re. iu. lib. vj. vbi homines magne
arduo negocio mittuntur pro ambasiatoribus
te ibi graues expertosque viros consilij vest
5 scindi participes. ¶ Ybi per suas patentes
teras mandatis procurator mandat. facit quod h
et c. quoniam §. de proba. et debent littere
fieret tamen si essent clausule directe indici
tis cum agatur de ipsius preiudicio tm. ¶
6 mandatum quod procurator ad iurandum
ciale mandatum alias iurare non pot. l. ius
ff. de iureiurando. c. finali. de iura. cal. lib. v
iudex non vult admittere procuratorem ha
le mandatum ad iurandum sed vult quod dom
posit competere principalem ad componendu
non diffinit nec et aperit Barto. in. l. fina.
tenet quod tunc tenetur dominus comparere sed
in. c. fi. de iura. calum. lib. vj. vbi loquitur in iu
nie tenet quod fieret iniuria domino: et sic
parere. et ita tenet idem Barto. in. l. qui b
dam. infec. et ibi dominus meus de imola.
l. penul. §. ad crimen. ff. de pub. iudi. et c. ij.
7 ra. calum. ¶ No. ibi reuerentiam filialem
filiali. ideo dixit tex. valde singu. in. l. si quis
furt. ibi is cuius magna verecundia est: quo
pudor ad resistendum impedit furtum sicut so
filius furat patrem sibi furtum committere ne
pter verecundiam non tamen videtur cons
iuncta glo. est ibi casus singularis quod ni
impedit contractum filij cum patre. et per h
ne dixit Bald. in. l. pactum. C. de colla. vbi
statuto quod filius non possit contrahere nisi in
rum agnatorum quod si contraxit cum patre n
illa solennitas propter naturalem affectione
litum. l. isti quidem. ff. quod metus cau. hoc dictum
verum quia licet cesset dolus non tamen cess
§. affinitatis insti. de nupt. et sic videtur quod
rescindi. vos no. quod me. ca. facit quod habet in. l.
ff. que re. act. deb. quod limita nisi filius Zhe
indignationem patris casus est valde no. c. venie
sed quod intelligunt Moderni ibi. et vide quod habet
clericus. xx. q. iij. c. l. si patre cogente. ff. de r
habetur in. c. insinuante qui cle. vel no. et
8 sam. de offic. delega. ¶ Et adde quod ista
lis magis est considerabilis a iure ciuili qua
nico. vnde secundum. ll. filius non pot agere contra p
la. ff. de indici. sed secundum cano. sic. ita di
materia questione quarta. c. si ecclesia. et secu
septima. c. queritur et sequitur dominus Bal
. non est de sponsal. quod an sit verum vid
9 niores. ¶ Nota ibi in animam ipsius quo
iurat in animam dni. facit quod habetur. fere
distinctione. c. tibi domino. c. optatum. Se

...ff.de pac.⁊ ibi Bal.quod si statuto cauet.
...dia sup iniurijs potestas non hꝫ amplius se
...i reperitur instrm in quo dicit q Ticius fe
...o de iniurijs.videtur facta concordia q ẽ be
...n.Quomodo aũt probat concordia dic q eo
... capiunt se per manus beniuole. pbatur qd
...rdia.ita sentit gl.no.d.l.j.ff.de pac.⁊ ibi bal.
...er hoc dr satisfactum esse statuto loquenti de
...ꝫ probat qd simul comedũt ⁊ bibunt insti.de
...in ipsius.C.famil.hercis.⁊ ibi vide Bar.iteꝫ
...m salutat facit glo.no.in.capitulo cuꝫ adria-
...que dicit q eo ipso quod quis non vult salu-
...resumit esse eius inimicus.ergo si salutat vi-
...icus.quod intelligo verum esse quando erat
...salutare.alias secus.vide quod notat gl.in.c.
...bacia.de offi.dele.⁊ vide tex.in.c.repellatur
...i ex nimia conuersatione presumitur concor-
...a.Et vide oino qd no.Archi.c.dilectionis.
...Not.q papa vt superior occurrit celeriter ad
...ala ⁊ discordias subditorum.ita dꝫ agere qlibet
...vt.l.equissimum.ff.de vsufru.⁊.c.in presen-
...in nouel.Et no.c.fi.de trans.facit glo.singu.
...placuit.xc.distin.vbi si laici in curia laici diu
...otest episcopus ex offo suo partes ad cocordi
...st valde not.vide peregrinũ dictum Bar.l.
...recepisse.ff.de arbi.q arbiter semper dꝫ cona
...artes ad concordiam quod nota perpetuo.
...e dictum Jo.an.in addi.specu.in titulo de
...di.vbi si actor succũbens sit litigiosus ⁊ pe-
...er appellationes fatigaturus est reum abso-
...ime cuꝫ pro ipso facit aliqua equitas puta sa
...lena probatio.vel plena in qua succumbit ex
...tatis vt quia apparet instrumetũ licet nõ po
...rtimo vel in registro cõmunis que obmissa
...annullant iuste mouebitur iudex ad compo-
...ene nota.Ibi fratribus.No.quod papa
...dinales fratres.vide glo.j.in ver.fratribus.
...b.vj.⁊ dicit Paulus qd Cardinales quos
...t fuerunt do.Nicolaus de prato Hostiẽsis
...Sabinensis qui erat legatus:⁊ domi.Lucas
...Landi.illuc accesserũt principaliter pro co
...enrico.Et huius Henrici gesta elegãter scri-
...us musatus hystoricus ⁊ poeta patauinus.
...s autẽ.No.qd ille cui alterius littere presen
...s aliquid cõtinetur quod tendat in eius pre
...et publice contradicere alias videtur appro
...e procura.⁊ hoc videtur verum etiam si ver
...sa propter aliud non pricipaliter propter se.
...ba pape in cuius litteris incideter ⁊ propter
...mento imperatoris fiebat mentio quod not.
...si filius.ff.mãda.⁊ vide que dixi in.d.cle.j.
...este.Nota q molestũ est aliquibus au-
...sic.n.moleste tulit henricus ⁊ sic impij mo
...rrectionẽ sed do.Cardi.iuxta illud corripe
...dic te.argue.v.q.vj.c.j.cũ.c.seq.No.q
...rtinet vt secrete ⁊ familiariter deueniatur vt
...s conqueratur amico de ipso vel ò eius supe
...is tabellionibus.Nota q tabellio debꝫ
...uius principaliter interest de quo adde vt p
...fide instru.⁊ habes hic modum rogandi no
...ebes dicere de tali facto:voco te notarium ⁊
...cum conficias instrumentum.vide quod

autem tꝫ q sic.arg.l.j.C.de Zhen.imp.⁊ insti.de fideius.in
fi.Innoc.tñ.c.j.de fi.instru.vꝫ velle vt ipse notarius scri
bat in instro se fuisse rogatũ ⁊ hoc facit fidẽ de iterrogatio
ne Bar.in.l.sciendũ de v.ob.tꝫ q in dubio nõ psumatur
rogatus sed ipse hoc attestat in instro vel apponat similia
vba ego notari9 scripsi vel publicaui:tũc satisfaciet ⁊ vide
q no.in spe.de fi.instru.§.breuiter.v.⁊ no.quod tabellio
⁊ vide plenissime p moderniores in.l.sciendũ.ff.de verb.
obli.⁊ hoc sequit hic do.Car.⁊ remittit ad notata p se.c.
j.de fide instru.⁊ alleg.dictũ Hostie.in sũma in ti.de fide
instru.§.qbus .ver.⁊ hi.quod tabellio requisitus si non
15 conficiet testm periurus est quia iurauit facere cuꝫ requiri
retur ⁊ dꝫ priuari offo q est not.fm domi.Card.tu adde
tex.valde nota.in.d.l.prouidum.C.de postu.vbi Bal.p
illum text.dicit quod tabellio q ad mandatum superioris
nõ vult facere instrm de quo est rogatus potest priuari of
ficio tabellionatus.⁊ limita singulariter nisi notarius eẽt
fatigatus multitudine rogationum:q: tũc posset recusare
⁊ non esset periurus.ita dixit Bart.in.l.i.ff.fur.aduer.
nau.cau.per tex.valde solẽnem in auc.de tabellioni.in v.
sed neqꝫ questus .vltra notarius potest cogi ad rogituꝫ cõ
tractus.fallit propter multitudineꝫ Zcuum qd nota q: est
singulare pro limitatione istius dicti.Extra glo.queri
tur in eo q ingrit respondit se nunq iurasse neqꝫ scire q
antecessores iurassent ecclesie:an ex hoc sit periurus:rñde
quo ad predecessores potuit excusari propter ignorantiã
probabilem vt.c.cum quis in ius de regu.iur.lib.vj.quo
ad se:nõ. quia nõ est tolerabilis ignorantia in facto pprio
de rescrip.⁊.c.ab excõicato ⁊.d.Landi.q pcurauit in duo
bus.Prio q: venit Ziuramẽta licita cã fidelitatis pstita:
quibus non obediuit. Secũdo quia sciẽter falsuꝫ iurauit
vel asseruit cũ inter simplicẽ fidem ⁊c.xxij.q.v.c.iuramẽti
duobus.n.istis modis directe qs deierat nec admitteret
ãmodo in testeꝫ de testi.c.testi.⁊ hoc siue iurauit de pñti si
ue de futuro siue de preterito:q: semper est infamis hꝫ ca
no.vj.q.i.Omnes.lꝫ fm legistas distinguat vt dixi.§.in
rubrica vbi oino vide.Dicit et Landi.q duplex est iura
mentum.vnũ assertoriũ q fit de re preterita vel pñti quã
põt asserere.qui est certus ⁊ hoc iurare ⁊ deo teste asserere
xxij.q.i.in summa.⁊ hoc dicit hic intelligi aliud promisso
riũ q fit de re futura de qua nemo tenet iurare vt.c.queãd
16 modũ.§.eo.ti.Scdo querit vtrũ licuerit Henrico ve
nire Z iuramẽta si erant prestita Z iura imperij.Respõdit
Landi.qd lꝫ venire contra pprio motu sed cũ licẽtia supe
rioris sic.c.venerabilẽ de elec.⁊ hoc rariter.fallit:quando
iuramentũ verteret in dispẽdiũ salutis aie:vt.c.cũ quidã.
§.eo. Secundo qñ vergit in detrimentũ oium rex vel ma
ioris partis.xxij.q.iiij.§.fi.fine talibus nõ posset ducere
vitam tpalem:vt ibi quod procedit qñ si seruaret põt time
ri de solutiõe corporis vt infra dr.Tertio si tendit in de-
teriorẽ exitũ.xxij.q.iiij.c.si aliqd.Quarto si sit pstituꝫ de
re tertij vt pplectande rei ecclesie.§.e.c.ij.de elec.⁊ nosti.
Quinto si sit pstitũ Z ius publicũ auctoritate ⁊ vtilitate.c.
si diligenti.de fo.cõpe.Sexto si est prestitũ Z primuꝫ iura
mentũ licitũ.§.eo.c.intellecto.c.tua.tu allega bonã glo.in
c.lꝫ mulieres de iureiur.Hosti.c.cũ cõtingat.§.e.Septio
qñ ius pditionis appellate hoc sustineret.§.eo.c.queãd-
modũ de spon.c.sicut ex lris.Octauo qñ vrgentissima ne
cessitas hoc iducit ⁊ supioris licẽtia haberi non potest.ar.
c.psiliũ de obserua.ieiunij.⁊ ex istis pcludit Landi.q ipe
rator incurrit periuriũ:q: de iuramento non habuit indi
care ipse sed superior.c.quato.§.e.⁊...venerabileꝫ ...

ibi.ceter.quinta ibi.porro.et sm Pau.h.d.iurata que ra
tione ecclesie prestat cora principes fidelitatis existut vel
sm zenzel.im pator astrictus est ad fidelitatis iuramentum
1 prestandu ecclesie.¶ No.qd ver.pnceps est gnale et com
prehendit impatore vt hic in pnci.coprehedit et papa co
prehedit oem regente populu regente plebem vel plem et
dicit glo.magra in cle.j.§.de baptis.et scribit apd valreiu
c.de religioe ibi singulis ethrurie ciuitatibus dece filij pn
cipu senatuscosalto mitterent.facit bon9 text.xxiij.q.iiij.c.
duo ista vbi quilibet regens familiam dr rex:et ideo dixit
Bal.l.i.C.q admit.quod ille cuius madatur seruatur in ter
ritorio suo p lege pt adire hrditate sibi dlata sicut pnceps
vt.l.i.ff.de pcur.cesa.vide glo.ordi.in.d.cle.j.de bap.et
2 ibi duce imperij et in v.psessores.¶ No.q imperiu non
dat nisi catholico.facit q hr.l.i.C.de sum.tri.xvij.q.iiij.
c.astituit in auc.iusiuradu q psta.ab his.et.c.venerabile.
§.de elec.et ibi dixit ter.quem do.Anto.reputat singu.qd
3 excoicatio repellit que a dignitate tpali.¶ Not.q eccle
sie caput est et ps facit extrauagans bonifacij octaui.c.vna
scia et.quarta.q.j.c.aduocauit sua naqz passioe nos rede
4 mit.de asec.di.ij.c.iurat.¶ No.qd ad que spectat pmo
tio et manus impositio ad illu spectat psone examiatio.ite
nullus est sine examinatioe pmouendus.c.venerabile de
elec.q est not.p scholari q no possit pmoui ad doctoratu
sine examinatione.facit.lege nemo.C.de aduoc.di.indic.
vbi videtur probari quod imunitas concessa doctoribus
vel aliquibus in dignitate positis: non comprehendit il
los qui sunt per saltus promoti puta absqz examinatione
et absqz ordine regsito.q limita nisi essz aliqs magne et im
minentis scie:qz no viciabit electio:lz ordo non fuerit ser
5 uatus.facit ter.in auc.de monachis.§.ordinatio. No.in
auc.de san.epi.§.vrbanus et in spe.est ter.valde no.xxiiij.
di.c.nullus ibi vel populi testimonio vbi nullus clericus
dz pmoueri ad ordiatione sine examiatioe nisi sufficietia
sua pareret populi testimonio et sic esset notoria.facit ter.i
c.astitutus de app.facit et sing.dcm Inno.c.cu in cuctis.
de ele.vbi si qs in examine no est sufficies ad gradu recipi
endu si tn asiderato pauculo tpe studio apparet in eo si
gnu magne scie future.qd nihilominus poterit pmoueri.
6 qd bn no.¶ No.de traslatioe ipij in romanos de elec.c.
venerabile et fuit fca in char.et fuit fca sm do.Card.anno
septuagesimo qnquagesimoquarto vt in speculo historia.
li.li.xxiiij.c.lvj.et sic no.bz mathe.qd apud theutonicos e
regnu mundi vt regime ro.ecclesie.de ase.dist.v.c.in die.
7 ¶ No.qd ius eligendi imperatore spectat ad certos pnc
cipes q sunt maguntinus coloniesis et crucien sis archiepi
Comes reni.Dux saxonie. Marchio made burgensis.
Dux Boemie qui nuc est rex et sm quosda no est necessa
rius nisi qn ceteri discordat nec istud habuit ab antiquo sz
de facto hoc hodie tene sm Hostie.d.c.venerabilez.vide
glo.ordi.in.c.ad apostolica de re.iu.lib.vj.et sic habet ex
illa glo.quod consuetudo dat auctoritate alicui vt interue
8 niat ad imperatorem eligendum: qd est in hoc singular.
vocadu.¶ Utru aut papa posset eligere ipse impatorem
9 acludit ibi glo.q no.si electores vellet eligere secus.si nol
lent eligere.¶ Nota de corona imperij et sm Paul.co
rona quandoqz datur in signu victorie et magni muneris
j.dist.c.ius mili.no.q impator vngit olio de sac.vn.c.j.et
p manus Car.hosti.q sup hoc est puilegiat9 vt no.ho.in
d.c.venerabile.¶ Op.a ter.na dr hic qd plures erat pn
cipes romani.et sic vr q no sit dar vnicu impatore in a.est
... scribit apud seneca i.j.tragedia

C.o qdr.pscrip.ergo male dr h p...
res ee no pnt simul.xxij.q.vij.c.q ...
ditate istatus vel fausto dnationis elatus de
re aforte qnqz tn duo simul fuerut impato...
Uespasianus vt hr in cronicis.viij.di.c.qui
in plurali et sic de iure no pnt ee plures ipato...
successiue et p hoc habes itellectu ad plura i...
tores inscripserut.l.impatores.ff.d in dic ad...
12 vicariu.¶ Nota q papa est xpi vicarius et s...
tur q est Petri vicarius illa est locutio ipro...
nit idest gerit vicaria qua gessit Petrus vic...
dat vicaria de offi.vica.c.clericos.¶ No.h...
apice.qz sepe Jo.an.ad ea remittit habes.rl...
et in phe.vj.et.c.si.de acef.pben.in.vj.facit...
q.j.c.qm iratus.q dicit q duo d electioe cert...
allegaret nobilitate alius ex aduerso rndit p...
13 fabri filio succes.queramus no augusto.¶ ...
impator hz sumitate dignitatis quo ad tepo...
tpalitatis impator uiues alios excedit.vij.q...
et.c.si duobus de appel.et cle.pastoralis.§.d...
¶ Quo ad spualia aut papa hz apice digni...
bus alijs pest et p pdicta infert an rex fracie...
dum de facto.sed esi az de iur recognoscat su...
14 no vt.c.p venerabile q fil.sint legit.tum qz...
gnus no vr suu primoniu.ppriu.s.regnu fra...
et si qnqz repiat fuisse subiectu possessio.tn e...
tate tpis iter uersa.vt no.in.d.c.p venerabile...
tonicus glosator.x.di.c.qm et.lxiij.di.c.adri...
15 regnu fracie de iur subesse impio.forte id d...
trie sue.ar.c.accedes el.ij.vt lit.no ate.et.c.g...
hz zenze.et ideo dicit de hispania q de capit...
tributu impatori.cu no pbet se exeptos ab i...
quo ad reges hispanie dr obstare.qz extrare...
manibus hostiu.et io dixit Bald.in.l.ex ho...
sticia et iure.qui hodie nulla puincia posset ...
16 gem cu puincie sit sub nali dnio iperatoris...
sunt aferre alicui mer impinz:vt in auc.de...
interim illud col.ij.tn si esset talis puincia q...
impatori vt est hispania.Hosti.i.d.c.per ve...
si necesse.de dona.iter vir et vro.sentit qd o...
impio.de quo in.l.cuctos populos.C.de su...
p Cy.et Bar.sed posset dici q predicti reg...
ista libertate passiue subijciedo se pape imed...
bus non pcederet pscriptio a obedietia.c...
de presb.xxiij.di.c.nulla.nec peet q do.zen...
17 Carolus noluit subijcere suuz primoniu.¶...
non sunt patrimoniu.facit qd not.c.licet.de...
erat subiectu impatori q prius erat grecus a...
tuit Carolus eximere.Saluant ergo tales s...
ab imperio itelligedo qd ecclesia ro.pscripser...
subsit imediate vt.d.c.p venerabile. Seg...

Dudum.

Nota de hac dictione ...
de pnti et ponit de pteri...
1 iiij.§.affinitatis.ff.de postu.tantu de sui na...
teritu pns et futur tps.facit qd hr.c.cum oli...
leg.facit gl.in.l.eius q in puincia.ff.si cer.p...
uat instrm quo dicit ticius filius gay.q iam...
subaudiat.s.quonda et sic ad libellu quo qs p...
q iam defunctus est vt subaudiat.s.quonda...
insula.ff.de acq.re.do.facit gl.l.diuortio.ff...
2 acordia.No.q plus iportat vbuz acordia...
Mar enim gerat et amonet:cocordia vo ...

LIBER PROGNOSTICORVM

Hippocratis Coi, Medicorum omnium facilè principis, nuper è Gręco in Latinum sermonem translatus, cum præclaris Expositionibus: additis Annotationibus in GALENI Commentarios, quæ singulas partes, quæ in ipsis difficiles habentur, explicant. Authore CHRISTOPHORO A' VEGA, Medico, in Complutensi Academia publico Professore.

Secunda æditio nunc recens ab Authore ipso aucta, recognita, ac mendis compluribus repurgata.

Cum Priuilegio.

SALMANTICAE,

Excudebat Andreas à Portonarijs.

M. D. LII.

Esta tassado en maravedis.

regia trophæa, quæ ostendunt maiores tui, propinquissima consanguinitate Regum Hispaniæ & Lusitaniæ, quibus coniunctissimi sunt, literis & sapientia cōdecorares. Quod enim de regia stirpe Hispaniæ & Lusitaniæ parentes tui recta, quod aiunt, linea processerint (vt ipsorum Chronica docent) nō est quòd iactes, sed quòd tanto generi tantam virtutem coniunxeris, tantam sanctimoniam vitæ, tantam morum integritatem, addideris quoq; amplissimum Theologiæ cumulum. Verùm tu nihil horum iactas, sed tuæ benignitatis, humanitatis, & prudentiæ specimen præbes: iactet verò regia aula virum genere simul & literis illustrissimum, iactet Theologorum cœtus, quòd Theologi & literarum amatores in Regia aula fautorem habebunt. Ego verò maximè, quem tu innumeris donis, beneficijs, & honoribus affecisti, olim apud Salmāticenses viros insignes, modò verò vbiq; terrarum: in cuius rei gratiam, hoc meum munus tibi dicare decreui, quod tuo fauore suffultum, in magnum vsum legentibus cessurum spero: traduxeram librum Prognosticorum Hippo. è Græca in Latinam linguam, ipsumq; à mille mendis expurgaueram, placuit quoq; eum exponere: tum quia nullus vsq; adeò bonis literis instructus eum suscepit laborem, nisi fortè aliquis eorum qui Gal. & Hippo. placita, sententijs Auicennæ roborant, nec quippiam ex ipsis Græcorum fontibus docere conantur: tum quia Galeni Commentaria quę extant, breuia admodùm sunt multis in locis & nonnunquàm difficilia, multa quoq; in Laurentiani traductione errata, & quæ correctione, ac restitutione egeant: hac ratione Commentarijs annotationes annectere placuit, vt singula difficilia patefacerem medicis, quibus hæc quæ ad artem prædicendi attinent omninò fuerant spreta, ac minimo precio habita: quum tamen hæc artis pars summa sit ac propè diuina. Prædicere nanq; euentura in morbis solis naturæ operibus innixum, maximi indagatoris rerum naturalium est, & quod homines in admirationem meritò adducere potest. Quòd si hæc quę adeò Philosophiæ naturali germana sunt tibi Philosopho maximo placuerint, animum meum ad maiora in dies excitabis. Vale Præsul Illustrissime, literarum decus & ornamentum.

CHRISTOPHORVS à Vega ad Lectorem.

INTELLEXI CANDIDE LECTOR, quantum onus ſuis humeris imponat qui alterius mentem patefacere contendit, maximè verò vbi quæ enarrāda ſe offerunt, Laconiſmum ſapiant, ac ſententiarum plena fuerint: qualia Hippo. Prognoſtica, difficillimas ac propè diuinas ſententias continentia, & quæ perito egeant enarratore, & in Galeni, & Hippocratis monumentis exercitatiſsimo: præter id quod quàm plurimi medici noſtri temporis aliorum famam obſcu rare contendunt, væhementi quadam rabie perciti, qui noſtram operam calumniari contendent: norunt enim quantū poſsit aliorum peritia ſuam detegere ignorantiam: ego verò labore meo, atq; aliorum inuidia poſthabitis, has lucubrationes in ſtudioſorum vſum in publicum ædere decreui. Tradideram hoc opus annis ab hinc duobus Lugdunenſibus excudendum, quod multis in locis deprauârunt, adeò vt plurimas ſententias peruerterint, & deturbauerint: quam ob rem ad Andream à Portonariis diligentiſsimum typographum me contuli, qui vobis emendatiſsimum reddit, quibuſdam etiam locis per me ipſum reuiſis, integratis, & nōnullis additis, meum officium meumq; laborem tibi præſto, præſta mihi oro tuam beneuolentiam.

VALE.

Andreæ à Portonarijs, Typographi,

Dicôlon Distrophon ad studiosos, in Authoris Encomion.

Mœonius Vates diuina poëmata condens
Iliados, cecinisse refertur:
Ἰητρὸς μὲν ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων,
Δεξιὸς ἤπια φάρμακα πάσσειν.
Vir medicus pollet multis, virtutibus, vnus:
Mitia qui medicamina miscet.
Hinc ego cùm varios magno molimine libros
Hactenùs ædiderim studiosis,
Et Sophiæ & Legum, studijq; volumina Sacri,
Nobilis hæc, quæ, Academia poscit.
Nunc quò gratificer quibus est iam bucca Tiara
Artis Apollineæ decoranda:
Morborum rectè translata Prognostica trado
Principis Hippocratis Medicorum,
Christophoro Vega, quo non, hoc, arte medendi
Tempore, clarior eminet alter.
Inde quibus Medicina valet depromere Drachmas
Haud dubitate Operi redimundo.

ARNOLDI SCHVRERII, BRABANTI, Ἑξάστιχον.

Χριστοφόρος Βέιγας τὰ προγνωστικὰ ταῦτα διωρθοῖ
Ἰητρῶν προτέρων ἄνθεα δρεψάμενος:
Ὡς εἰδεῖν τάτ' ἐόντα, τάτ' ἐσσόμενα, πρότ' ἐόντα
Ποιῇ, συγγράψας τ' ἄρκι' ἐς Ἱπποκράτην.
Πλεῖστα τροπαῖα νόσων στήσας ὅπλοις ὑγιείης,
Δόξαν ἑλὼν πολλήν, καὶ τύχῃ ἠδὲ τέχνῃ.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΟ͂Ν.

HIPPOCRATIS PROGNOSTICVM.

Interprete Chriſtophoro à Vega.

TALI FORMA inſcribendi libros nonnunquam vtitur Hippocrates, dicens, κατ' ἰητρεῖον, hoc eſt, de chirurgi officina: & προῤῥητικὸν, id eſt, prædictio, ſiue liber prædictionum. Sic etiam προγνωστικὸν, id eſt, prognoſticum, ſiue liber prognoſticorum. Vtraq; enim appellatione in huius operis proceſſu vtemur. Conſtat enim Laurentianum male pro eo quod Hippo. dixit προγνωστικὸν, tranſtuliſſe Prædictionū. Nam præter id quòd Græca litera id non ſonat, occaſionem præbuit cōfundendi librum ſpurium, προῤῥητικὸν appellatum, qui Hippocratis non eſt, vt ſæpiſsimè in eius expoſitionibus teſtatur Galenus, cū præſenti libro, quem nullus in alium retulit authorem. In quo breuiſsimas (vti ſolet) atq; grauiſsimas ſcripſit ſententias, & quales nunquā medici permutare, aut perturbare ſunt auſi. Celſus nanq; libro ſecundo in principio, dicit ſe velle imitari Hippocratem, cuius curationē licet recentiores mutauerint, tamen hæc optimè illum pręſagiſſe fatentur. Inutile viſum eſt mihi in præſentiarum referre Hippocratis patriam, genus, & mores, quandoquidem hæc à noſtro propoſito ſunt aliena, & volentibus patent in initio ſuorum operum, ſingula ex Sotano. Vſus huius libri in præfatione fertur ab Hippocrate. Liber ipſe non aliter quàm liber Aphoriſmorum nullum certum ordinem ſeruare videtur, præterquàm in quibuſdam particulis: quemadmodum quum de abſceſsibus, de deiectionibus, de vrinis, & quibuſdam alijs loquitur. Ordinem autem ſeruat ad libr. de Morbis popularibus: quoniam liber de Morb. popul. ante librum Prognoſticorum ſcriptus eſt, ſed tamen apud Galenum poſtremo loco venit legendus. Quòd nanq; Hippo. priores ſcripſerit libros de Morb. popul. teſtatur Galenus. 1. lib. de Diebus decretorijs, dicens. Si quid ex primo Epidemiôn coniectari oportet, vbi multos dies in vnum congeſsit, quos in Prognoſtico, & Aphoriſmis repudiare videtur. Demonſtratum nobis eſt alibi, nec iam minus ex ſequentibus clarum euadet, Hippocra. ſcripſiſſe priores libros Epidemiôn, dum ſpeculationes adhuc experimentis exploraret, nec generatim ſententiā de his proferre auderet. Aliam rationem ſcripſit lib. 2. de Diebus decretorijs, quare liber de Morbis popul. primo loco ſcriptus eſt, dicens: Frequenter nobis demonſtratum eſt Epidemiorum libros Prognoſticis & Aphoriſmis priùs ſcriptos eſſe, quod Commentariorum, qui memoriam rerū priùs obſeruatarum ſuggerunt, vim habeant. Quòd tamen lib. Prognoſt. ante lib. de Morbis popul. legi debeat, vult Gal. infrà in fine longæ enarrationis, quum inquit: Quamobrem nonnulli expoſitores ſtatim ab hoc opere librum de Morbis popularibus meritò enarrauerunt, & nos ſimiliter faciemus. Et lib. 3. Commen. 3. de cognitione conſtitutionis aëris loquens, inquit: Quanta verò horum vtilitas habeatur, quanquam videantur compræhendi ſermonibus vniuerſalibus, explicabitur in Commentarijs de Morbis popu. ab his ordine præſcribendis. Et in principio ſuorum Commentariorum, in lib. de Morbis popul. ad librum eum legendum præcipit priùs legi librum de Natura humana. lib. 3. Aphor. vbi de temporibus agit, lib. de Aëre, aquis, & regionibus, & addit: Neceſſaria quoq; eſt & ipſa Prognoſtici lectio: nanq; in libris Epidemiorum ſcripta ſunt, quæ in prædictis libris docuit, conſequuntur. Cauſa tamen huius diuerſitatis eſt, quoniam quo tempore ſcripſit lib. de Morbis popul. ſingulariū experimenta capiebat: quibus iam acceptis, in vniuerſalem do-

Laurētianus notatur.

Prognoſticorum ſententias nunquā medici mutauerunt.

Ordo libro. Prog. ad lib. de Morbis popular.

lem doctrinā deduxit, quæcunq; experimen to inuenit, & lib. Prognosticorum scripsit. Verùm qui velit docere, à libro Prognosticorum incipere debet: est enim via inueniēdi à singularibus ad vniuersalia: via verò docendi ab vniuersalioribus & naturæ notioribus procedit: quem ordinē in dialectica, & philosophia naturali rectè seruauit Arist. in lib. Itaq; de Morbis popul. singula quæ in singulis euenerunt ægrotis, singulariter scripsit, vt in Anaxione, Pythione, Philisco, Hermocrate, dicens: Sudauit, delirauit, vigil permansit, noctu dormiuit. In Prognosticis verò pręter id quòd doctrinā vniuersalē scripsit, addit ad libri calcem: Rectè igitur nosse oportet de tecmerijs, hoc est, certis cōiecturis, atq; alijs signis, nec latêre quod omni anno, & omni tempore, & mala malū, & bona bonum significant: quandoquidē & in Libya, & in Delo, & in Scythia quæ scripta sunt, apparent veridica signa. & li. 1. Prorrhet. par. 2. Com. 40. Gale. inquit: In ægris itaq; vtilissimū est omnia cōtemplari, nihilq; prætermittere. quod vtrunq; fecit Hippocra. tum in Prognosticis, tum in Apho. prænotiones per vniuersalia scribens: in Epidemijs verò, quæ ægris cōtigerunt vniuersalia. In hoc verò Prorrhet. sæpius cōfusa est doctrina, his oībus, quę in ægris videntur, vnam in congeriem ductis. & lib. eo. parte. 3. Com. 7. confirmat. lib. Epidemi. & Prorrhet. esse doctrinas particulares: Prognost. verò vniuersalis satis probata est.

Prog. doctr. de signis est vniuersalis.

EST autē doctrina lib. Prog. de signis, vt inquit Gale. in principio Commentariorū, in lib. de Mor. popu. per hæc verba, In Prognostico verò quænā signorū, per quę prænotiones fiūt, facultas cuiusq; sit, tum in qualitate, tum in magnitudine declaratū est. Signū verò est quod sensui subijcitur, ducēs nos in cognitionē alicuius rei sensui occultæ: vt color pallidus, qui bilis redundantiam in corpore ostendit. & rubræ vrinæ color, sanguinis serū abūdare. Tribus verò membris oīa hęc inclusa sunt, in qualitatibus, in excuntibus à corpore, & facultatū actionibus. quibus addes, vt Gale. lib. 1. de Locis passis, tumores atq; dolores. Sunt etiam hæc oīa in triplici genere. 1. de Crisibus, cap. 14. signa coctionis, signa salutis, & mortis, signa crisis, de quibus multa in hoc libro ab Hippoc. scribentur. Signa coctionis, cùm de vrinis, deiectionibus, & sputis loquitur: signa salutis & mortis, vt quum faciem depingit exitiosam, aut de accubitu, aut respiratione loquitur: signa crisis, cùm vomitus aut fluxus sanguinis narium futuri signa scribit: de quibus loco suo agemus, adijcientes ex antiquis cōprobationes, alias similes sententias afferentes ex ipsomet Hippo. in alijs locis, aut ex Gale. aut alio magni noīs viro: sæpe etiam adiunctis rationibus ad idem cōprobandum, vt ex horum omniū, aut plurium notitia habita, ad morborum, causarum, & facultatum notitiā deueniamus, intelligentes quod est secundùm naturā, & quod pręter naturā, quan tum etiam id quod secundùm naturam est, superet id quod præter naturam, aut ab eo superetur: & inde ratione & obseruatione præhabitis, cognoscere an morbus salubris sit, an secùs, & an subitò, an paulatim soluendus, qua etiā via, quo itidē die, & qua diēi hora. In summa, hæc oīa pendent ex integra facultatū notitia, animalis nempè, vitalis & naturalis: quarū officia siquis integrè nouerit, bonā quoq; fecerit ad morbū collationē, erit in præsagiendo peritus. id enim est quod voluit Gal. lib. 2. Com. 6. dicēs: Summa totius præsagitionis in morituris cōualiturisq; est, quoties vis ęgrotationis cùm ægri facultate cōferatur. Id etiā est quod dixerat Hippo. Apho. 9. lib. 1. Coniectari autē oportet, an æger cū victu sufficiat perdurare, donec morbus consistat, & nunquid priùs ille deficiat, nec possit cū victu perdurare, vel morbus antè deficiat atq; hebetescat.

Modus seruādus adferenda præsagia.

Signū quid.

Scire etiā oportet, ꝙ in hoc opere nō de omnibus morborum indicijs tractabitur, sed de his quæ pertinent ad morbos acutos, vt ipse scripsit lib. 3. Prognost. trigesimo octauo dicens: Hæc autē dico de morbis acutis & quicunq; fiūt ex ipsis. & in Prog. 1. huius libri: Considerare autē oportet hunc in modum in morbis acutis. Videri autē posset alicui artē prȩsagiendi nō versari circa omnia signa acutorū morborum, sed circa difficilia tantùm, ea videlicet quæ nō cuiuis nota esse possunt, vt vult Gale. lib. 3. de Diffic. respirationis, dicēs: Quæ enim iam morientibus fiunt, ea nullum magnū momentum in prænotionibus habent. Est autē bonorū medicorū opus, non quæ idiotis iam apparēt, præsagire, sed quæ ipsos latēt: & quū nihil mali ęger habere putetur, apparēt. Sed tamen id nō aduersatur Hippo. qui in hoc volumine signa quędā scribit, quę ægrū iam morriturū ostendūt, & nō nisi in morti proximis apparēt. Signa enim oīa tam facilia q̃ difficilia cognitu animaduertere tenetur medicus. Verū si artis suæ dignitatē atq; excellentiā ostentare voluerit, nō assequetur noīs sui gloriā ex prȩsagitione eorū quę pendēt ex signis facilimis cognitu, & quę vulgaribus etiā nota sunt,

Liber hic de Morbis acutis est.

Ars prædicēdi circa difficilia versatur.

sed ex

ſed ex alijs altioribus: veluti ſi ex ſignis prædixerit mortem futuram, quando apud vulgarium exiſtimationem morbus leuis habebat. Adde quòd in allegata ſententia non omnino prohibet præſagia cognitu facilia, ſed ea eſſe non magni momẽti. lib. 1. de Morb. popu. parte. 3. in principio, ſigna ferè omnia, ex quibus quidpiam licet prænoſcere, ſcribit dicẽs. Morbos agnoſcimus ex communi omnium natura, & cuiuſq; propria edocti, ex morbo, ægro, ex oblatis & offerente. Ad facilius ſiquidem & difficilius ex his ex tota conſtitutione & cœleſtiũ ſingulari, & vnaquaque regione, & ex conſuetudine, & diæta, & ex vitæ inſtitutis, ſingulisq; ætatibus & ſermonib⁹, modisq; & taciturnitate, & imaginationib⁹, & ſomnis, & vigilijs, & inſomnijs, quib⁹, & quando, vellicationibus, pruritibus, lacrymis, ex acceſsionibus, deiectionibus, vrinis, ſputis, vomitib⁹: & quæ, ex quibus, in quos morborũ ſucceſſiones, & qui abſceſſus in pernicioſum, aut iudicatoriũ: ſudor, rigor, refrigeratio, tuſsis, ſternutamẽta, ſingultus, ſpiritus, ructus, flatus, ſilentes, ſtrepentes, ſanguinis eruptiones, hæmorrhoides: ex his autẽ, quæ per hęc ſunt cõſiderãda. hæc Hippo. Gal. verò in Com. inqt, Sunt hæc ſanè prognoſtica theoremata, quibus docet Hippo. vniuerſales ſcopos, à quib⁹ prænotiones fieri oportet. Circa hæc ergo & ſimilia verſatur liber hic. Quòd tamẽ liber hic ſit Hippo. legitimus, teſtatur Gal. lib. 3. de Morb. popu. par. 1. in Com. Hermocratis. Accedit ad hoc, quod Celſus loco allegato dixit, & ꝙ ſingulas libri ſentẽtias Gal. approbat.

Signa omnia à quibus pdicimus.

HIPPOC. COI Liber Prognoſticorum. Interprete Chriſtophoro à Vega.

PRÆFATIO.

MEDICVM (mihi videtur) optimum eſſe prouidentiæ operam dare.

Præfationibus vtitur

MERITO quidem Hippo. hoc in loco præfatione vtitur, vt libri huius vtilitatẽ (qui magna eget commendatione) oſtendat, nam & alibi legentium commoditatẽ ſecutus, pręfationibus vtitur: vt libro de Ratione victus in morbis acutis. Contra Gnidios procemio vtitur, tribus partib⁹ diuiſo à Gal. vt ipſe Cõ. decimooctauo eiuſdem, poſtquàm duas alias procemij partes definiuit, inquit, Tertia autẽ procemij pars, quam hucuſque percurrit, ad eam, quæ victũ morbis acutis præſcribit, ſpectat artem. Verùm ex hac præfatione dociles reddit animos lectorum, in magnos vſus profuturam artem prædicendi promittẽs, ſi medicus ei operam nauauerit. Confutat quoq;, eãdem præfatione vſus pro partis ſuæ cõprobatione ac confirmatione, Methodicorum opinionẽ, qui artẽ prædicendi futura, aut præſentia, & præterita, quæ ſenſibus occulta ſunt, ad vatem pertinere iudicabãt: ſicuti & ſi quis ad Chiromantiam, aut Necromantiam, aut Phyſiognomiam, aut Aſtrologiam iudiciariã idẽ referret. Præſens Hippo. litera non eget longa expoſitione noſtra: ſatis enim exponitur à Gal. in præſenti, & lõgiùs infrà in longa pręfationis enarratione, vbi ſingulas dictiones, q̃ obſcuræ habentur in Hippocratis litera, patefacit lata oratione, prætermiſsis aliorũ, qui diuerſimodè ſenſerunt, opinionibus: quod etiã in meis expoſitionib⁹ circa librum præſentẽ facere propoſui. Hoc ſiquidem proprium expoſitoris officiũ eſt, ſingula quæ in ſcriptura difficilia videntur patefacere, etiã ſi vera non ſint: quod de ſententijs Hippo. minimè erit ſuſpicandum. Nè tamen quis ex ignaris, & barbaris, atque ineruditis medicis, aliquando aduerſus Hippocra. obſtrepat, ego ex abundãti, ſi quas animaduertero quæſtiones Hippo. literam expectantes, eas agitabo, ac breui admodum diluam: quod etiam expoſitorib⁹ ipſis conceſſum eſt, vbi cauſam eorum, quæ in autoris litera continentur, claritatis maioris gratia reddere voluerint. Licet enim Gal. in longa huius præfationis enarratione, par. 6. dicat, Non enim ſimpliciter dicendum eſt per enarrationes quicquid nobis videatur verum, ſed quod ſit ſecundùm ſententiam ſcriptoris, quanquã fuerit falſum. longiùs tamen progredi licère voluit expoſitoris officiũ, lib. 1. de Mor. popu. part. 2. Comm. 56. dicens, Tenentibus memoria nobis quòd propriè vocata expoſitio, in obſcuris fiat dictionibus. Iam verò & ex interpretum cõſuetudine cauſiloquia obſcurè dictorum per abuſum expoſitiones appellamus. Quod nos hoc loco vincẽtem conſuetudinem ſequuti facimus, nempe

Hippo. vbi opus eſt.

Expoſitoris officium.

pe orationem, quæ manifesta est, nullaque indiget expositione, proferentes causas eorum quæ ab ipsa significantur, apertè referre conamur. Et in .1. Com. librorum de Morb. popu. inquit, Cùm interpretum officia duo sint, & vt libri mentem seruent, & lecturos libri commentarios commoda doceant. & reliqua. In præfatione etiam ad librum de fracturis: Facultas expositionis est, quæcunque in libro obscura sunt, patefacere: demonstrare tamen quod verũ est, aut redarguere quod falsum, vel sophisticis argumentis respondere, terminos expositionis excedit. Cõsueuerunt tamẽ omnes, vt ita dixerim, commentarios scribentes, & per Iouẽ nihil obest huiusmodi modicè tangere: decertare tamen ad extremũ vsq; de placitis scribentis, metas egreditur expositionis. Quod ego, etiam in hoc opere, consuetudinem obseruãs (vt inquit Gal.) faciam. Nostrum igitur officiũ aggressus, in hac scriptura duo vocabula obscura habentur. Primum est, Prouidentia, Græcè πρόνοια, quæ eadem est & πρόγνωσις, id est, præcognitio, vt latiùs patebit in longa enarratione: ad quem locũ multa ex hac præfatione remittere oportet, quũ ibi à Gal. latè enarrentur, & ego aliâs decreuerim quantum licuerit, non repetere in expositionibus meis quæ à Gal. in commentarijs scripta sunt. Significat autem, πρόγνωσις, cognitionem futurorũ antea quàm sint: aut pręsentiũ, & præteritorum antequàm sensibus subijciãtur. Dixi etiam, Operam dare, quoniã Gręca litera habet ἐπιτηδεύειν. Et lib. 1. de Morbis pop. par. 2. inquit, λέγειν τὰ προγινόμενα, γινώσκειν τὰ παρέοντα, προλέγειν τὰ ἐσόμενα, μελετᾶν ταῦτα. quod est, Dicere præterita, cognoscere præsentia, prædicere futura, hæc exercere. Et Gal. in Commẽ. inquit, ἐνταῦθα νῦν τὸ μελετᾶν, ἀντὶ τοῦ ἀσκεῖν εἶπεν. id est. Hoc in loco, μελετᾶν, pro, exercere, dixit: modo, μελετᾶν, in illo loco circa præsentia, præterita, & futura, idem est, quod in præsenti loco prouidentiæ ἐπιτηδεύειν, quod est, circa prouidentiam exerceri, & prouidentiæ operã dare. Admonet tamen Hippo. tãquàm optimũ exerceri in prænotionibus: quoniam vsus, qui ab ipso sequentibus præfationis partib⁹ scribũtur, non assequetur qui non fuerit exercitatus, & natura prudẽs. Hoc secundũ etsi hominibus à natura datum sit, non parũ circa id proficiunt, qui diligentia, ac cura, attentoq; animo singula quæ ægrotantibus eueni re solent prospiciunt, antiquorum præceptis ad vnguem seruatis. Qui verò præter id quòd vecors est (quod æstimatiuæ facultatis hebetudinem appello) laborẽ ac studium in euoluendis Hippo. & Galeni voluminibus detrectat, is venia dignus non est, nec nomẽ medici meretur, tñ abest vt prognosticorũ doctrinã assequatur, aut ipsorũ fructum carpat. Verũ in hac artis parte exerceri, sine parte artis diagnostica, est omnino inutile: quoniã tota medicina in Factiam & Theoricam diuisa est, q̃ tota scientia appellari potest, & similiter ars: scientia, quoniã habet plures habitus ad vnũ scopum dirigentes, qui acquisiti sunt demõstratione propter quid, & à priori: aut demonstratione quia est, à posteriori, siue ab effectu: ars quoq; dici potest, quoniã in opus dirigit mediatè, aut immediatè, verùm ad librum artis medicinalis hæc magis spectant. Ad inceptũ tamen redeundo, pars medicinæ Theoricæ, cuius theoremata nõ dirigunt immediatè in aliquod opus, diuisa est in Diagnosticam, & Prognosticam. Diagnostica docet cognitionẽ elementorum, temperaturarũ, humorũ, spirituum, facultatũ, & actionũ, item singulorum membrorum, item rerum omnium non naturalium: vt cibi, potus, somni, vigiliæ, plenitudinis, inanitionis, motus, quietis, aëris, & animi affectionum: item rerum præter naturam, vt morbi causæ, & symptomatis. Hæc omnia partim signorum vicem habent, partim signis depræhẽduntur: verùm horum speculatio primum locum habet inter partes artis. Prædicere enim quidpiam, aut prædicendum agnoscere, vel ad curatiuam siue factiam accedere, sine signorum notitia, quam nobis pars diagnostica accõmodat, est omnino impossibile, aut inutile. Hanc ob rem Aetius libro. 5. cap. 2. inquit, Propositum est autem nobis partẽ eam, quæ de signis ac notis morborum tractat, primũ exponere: nam citra hoc, vt prænoscas in quid desinit morbus, fieri nõ potest, vt modus diætæ tibi probè suppetat, & pręsertim in acutis, & citum periculũ addu centibus morbis. Gal. similiter lib. 1. de Ratione victus in acutis, com. 3. inquit, Curatio siquidem ob seipsam à medico exercetur: prænotio autem & dignotio propter curationẽ. Ex hac sententia colliges ad partem artis curatiuam prognosticam esse necessariã, ac meritò Hippocratem dixisse optimũ esse, ei operam dare. Hinc etiam cõstabit, quòd cùm ad curandum necessum sit prænoscere ea quæ in morbis aut adsunt, aut aderunt: & hæc nõ assequantur sine notitia rerum naturalium, nõ naturalium, & præter naturam: quòd in arte medica primo loco diagnostica est addiscenda,

πρόνοια.

πρόγνωσις.

ἐπιτηδεύειν.

μελετᾶν.

Medicina factia est & theorica.

Diagnostica.

Prægnotio & dignotio propter curationem sunt.

Ordo partiũ artis. da, ſecundò prognoſtica, tertiò curatiua. Aliæ medicinæ partes ſcriptæ ſunt in lib. cui titul[9] eſt, Introductorius, ſeu Medicus, quæ ſunt quinq;, nempe φυσιολογικὴ, id eſt, naturæ rerum contemplatio: αἰτιολογικὴ, id eſt, cauſarum notitia: ὑγιεινὴ, id eſt, quæ ſanitatem tuetur: σημειωτικὴ, id eſt, ſignorum ſcientia: θεραπευτικὴ, id eſt, curatiua. Verùm iſtæ omnes in tribus dictis cõtinentur: nam naturæ contemplatio, & cauſarum notitia, in diagnoſtica continentur. quæ ſanitatẽ tuetur, & quæ morbis medetur, in curatiua includuntur. ſignorum ſcientia partim pertinet ad diagnoſticam, partim ad prognoſticam: quatenus enim notitia ſignorum nos adducit in cognitionem ſanitatis, aut ægritudinis, aut ſuarum cauſarum, diagnoſtica eſt: quum tamen ex ſignorũ notitia perducitur ad prænoſcendum aliquid, ad prognoſticam partẽ artis pertinet. Quòd igitur & tres ſint, & diagnoſtica omnium prima, cõſtat ex Gal. ipſas in hunc modum referente lib. I. de chirugi officina. Commen. I. Inquit enim, Meritò ergo Hippocr. iuſsit, vt morborum dignotiones, quas recentiores σημειώσεις, id eſt, ſignificationes, ſeu notationes appellant, ex ſimilium ac diſsimilium cõſideratione ſumamus, ante alia artis opera, quæ videlicet & præcognitione & curatione fiunt.

GALENI COMMENTARIVS PRImus in Hippo. Prognoſt. Laurentio Laurentiano interprete.

PRO præſenſione dixiſſe prouidentiam perſpicuum eſt. Igitur infert, Præſentiens enim, & prædicẽs coram ægro. Cæterùm prætexuit operi præfationem, vtpote neceſſariam (quanquam nõ admodùm vtatur præfationibus) ob quoſdam medicos, vt par eſt, qui illius ſæculo extiterunt; & item nunc ſunt, ſeſe nominãtes Methodicos: medicorum officium eſſe dicentes, aut præſentem cõſeruare ſanitatem in bene valentibus, aut reuocare corruptã in ægrotãtibus. Vaticinationis verò intereſſe, prædicere futura. Itáque docet Hippocrates ex præfatione q̃ vſui medicorum præſagia habeantur, oratione in tria capita diſtincta. Ægri enim parẽt propenſiùs, ac medicus præſentiendo futura, de longinquo obuiam it, & demùm crimine vacat internecionis. Porrò voluit vt nihilominus ſalutis cauſa cenſeatur. Sed iam adijciamus dictionibus ea quibus ſingula capita adſtruat.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

IN prima parte docet Hippocratẽ vſum fuiſſe hoc vocabulo, πρόνοια, id eſt, prouidentia, loco iſti[9], πρόγνωσις, id eſt, præcognitio. *πρόνοια.* Græcè enim ſic habetur: ὅτι μὲν ἀντὶ τῆς προγνώσεως εἴρηκε τὴν πρόνοιαν, ἄντικρυς δῆλον, ἐπιφέρων γοῦν φησὶ, προγινώσκων γὰρ, καὶ προλέγων παρὰ τοῖσι νοσέουσι. *πρόγνωσις.* quod eſt, Quod quidem pro præcognitione dixit, prouidentiam, manifeſtum eſt, inferens igitur dicit, præcognoſcens enim, atque prædicens coram ægris.

SECVNDA pars incipit, *Cæterùm prætexuit.* in qua cauſam reddit, quare Hippo. vtitur præfatione, licet id rarò efficere ſoleat, nempe ob confutandam opinionem Methodicorum illorum, qui volebãt artem prognoſticam potius ad vatem quàm ad medicũ pertinere. Tres fuiſſe ſectas medicorum conſtat ex Gal. lib. de ſectis: Empiricorum, Methodicorum, & Rationalium. *Sectæ medicorum.* Empirici non aliter quàm ſolo experimento conſtare medicinã voluerunt, quoniam experimento inuenerũt aliquid, nocumentum aut vtilitatem ægris, aut ſanis attuliſſe, nullius effectus cauſas inquirentes: hanc μνημονευτικὴν, quaſi memoratiuam appellabant, ob id, quod Empirici, & obſeruatores artem conſtare volebãt ex his, quæ euidentia fuerant memoriæ mandata. *Empirici.* Hæc tribus vijs fuit inuenta, aut fortuna, aut natura, aut imitatione. Natura, vt ſi ſponte aliqua euacuatio à corpore erũpat, aut tumor aliquis, quẽ iuuare aut nocere viderint. Caſu & fortuna, vt ſi quis vulneratus fuerit, aut percuſ-

percuſſus,ac inde ſanguis emanauerit, aut aqua bibita ſine medici præcepto, ſudauerit, aut venter ſolutus fuerit,aut integrè refrigeratus. Tertia via eſt imitatoria, vbi quod ipſi in quibuſdam viderunt, in alijs quoque fieri præcipiant,& ab hominibus in homines, & à membris in membra,& à medicamẽtis in medicamenta faciunt commutationem, indeq; theoremata colligunt. Quod igitur ipſi viderunt, αὐτοψίαν appellant:quod ab alijs acceperunt, hiſtoriam. Secunda fuit Methodicorum ſecta,qui cauſarum notitiam nihil ad curationem conferre dicebant,ſed quædam vniuerſalia ſolummodo conſiderari pręcipiebãt: An videlicet morbus ſit aſtrictus,an fluẽs, an medius. Si igitur corpus adſtrictum eſſet, digerendum:ſi laxum ac fluidum, continendũ: ſi medio modo,aliter occurrendum vęhemẽtiori malo,aut reſolutioni, aut compreſsioni obuiando. Negligunt autem tanquam inutilia ad curationem,cauſam,ætatem,tempus,regionem,vires ægri,naturam,habitum corporis,& conſuetudinem, diſſectionem quoque inutilem eſſe putabat, vt lib.6. de Morb. cur. inquit Gal. Rationales verò ac dogmatici appellati, quorũ princeps fuit Hippocrates, naturam omnem inſpici volunt ægrotantis, morbi,cauſæ,& eorum quæ eis accedũt,vt tẽporis,regionis,ætatis, temperaturæ hominis, ac patientis particulæ. Ex euidentibus verò procedit ad occultorum cognitionem: corpora item præcipit diſſecare, & conſtructuram corporũ aduertere,itaq; elementa, humores, temperaturas,facultates, membra, morborũ ſpecies,cauſas,accidentia,regionem,& ſi quid in morbis fuerit diuinum. Dogmatici itaq;, qui omnium horũ notitiam ſpernunt, merito exiſtimarunt nihil poſſe medicum de morbis pnoſcere:qui enim nõ docet aliud cõſiderare quàm aſtrictum, fluens & mixtum, nullo modo poterit peruenire ad cognitionẽ eorum quæ futura ſunt in morbis, vt quod ad ſalutem,aut mortem finietur,aut citò,aut tardè,aut qua via,ſed vatis potius officium putabant. Hippo. verò qui ſigna omnia animaduertere præcipit, quæ diximus, ac ſignorum ipſorum vires,poterit quoque ſingula pręnoſcere certiſsima quadam coniectura, atque ratione,vt in ſequẽtib⁹ apparebit,multo quoq; magis is qui in prædicendi arte ſe exercuerit. *Vaticinationis* Græcè, μάντεως δὲ τὸ προλέγειν τὸ γενησόμενον,id eſt, Vatis verò prædicere futurũ. μάντις verò vocabulum,poſt alias acceptiones explicatur à Gal.lib.1. de Ratione vict. acutorum. Com.16.dicẽte, nempe μάντεις vocantur & ἱεροσκόποι & οἰωνισταὶ:& qui appellantur γενεθλιακοί,& qui per coniecturas,& qui per victimas,futura prædicunt.

Methodici. *Rationales.* μάντις.

I N tertia parte, quæ incipit, *Itaque*. recenſet tria capita, in quæ diuidit totam præfationem:nam ægri propẽſiùs parent, & medicus malis obuiam it,& mortis ægri crimine vacabit. *Porro voluit*. Βούλεται δ' οὐδὲν ἧττον, ὑπάρχειν αὐτοῦ τοῦτο, τὸ καὶ τῆς ὑγιείας αἴτιον νομίζεσθαι. quod eſt, Vult autem nihilominus ei conducere, quàm vt ſalutis cauſa cẽſeatur. Mens verò Gal. quã Laurentianus ignorauit, eſt, Hippo. voluiſſe tanti facere prædictionem, quanti curationẽ, ad medicorum æſtimationem, ad quam nihil minus facere videtur prædicere mortem, q̃ vt exiſtimetur ab hominibus ſalutis cauſa, licet ægro non parem afferant vtilitatem.

Laurentian⁹ notatur.

PRAEFATIONIS CAP. I.

PRænoſcens enim atque prædicẽs coram ægris præſentia, præterita, & futura, & quæcunq; prætermittunt ægrotantes exponens, credetur magis cognoſcere quæ ad ægrotantes attinent: quare audebunt homines ſeipſos medico committere.

SINGVLAREM quandam vtilitatem medico ſequuturã promittit Hippo. in hoc capite.1. Præfationis, ſi præcognoſcens primò, deinde prædixerit præſentia, præterita, & futura, & quæcunque ęger prætermiſerit, nempe quòd credetur cognoſcere quæ at tinent ad ægrotantem: inde quoque æger audebit ſeipſum committere medico, inde etiã alia vtilitas maxima ſequetur in ſalutẽ ægri: quoniam vbi ſeipſum medico committat, faciliùs à morbo liberabitur. Medicus itaque duo faciens credetur agnoſcere ęgritudinem, & quæ attinent ad ipſam, nempe prædicere præſentia, præterita, & futura, & q̃ æger prætermiſit. Hæc tamẽ in prima parte prædictionis

nis continentur, hoc est, in prædictione præsentium & præteritorum. Exempli gratia, si medicus prædixerit ægro, antequam ab ipso audiat, ipsum potasse frigidam aquam multā preterita nocte, aut fluxū ventris passum fuisse. Hippo. ergo non addidit hęc tāquam alia à pręsentibus & præteritis, sed tāquam inter alia digniora, & quæ magis ægrū ducere possunt in admirationem omnibus alijs quæ prędicere potest medicus. Quum enim talia ab ægro cognita iam essent, (de eis nanq; intelligenda est litera Hippo. non de his quæ ab ęgro nullatenus cognoscuntur, vt vult Gal. in

Aeger quādo non omnia narrat.

Commen:) reticuerit autem ipsa, aut oblitus eorum, aut quoniam ad suę ægritudinis curationem, nihil conferre existimet, aut quoniā ex industria cupit medici sapientiam experiri, si interim ipso tacēte medicus tale quidpiā in medium protulerit, meritò admirabilis ac fidus medicus erit, cui seipsum cōcredere non cunctabitur æger. Cognoscere enim se ostendit ea quæ attinent ad ęgrum. Vnde quoque facile fiet, vt obediens medico breui sanitatē assequatur. Licet hic Hippo. laudet artē prædicendi ob id, quòd medicus prædicat causas procatarcticas, aut accidentia euidentia, quę præcesserūt, aut adsunt, ipse tamē ea pͥdicere non docet: sed tantùm futura, vt in lōga enarratione Gal. vult, par.5. ad finem, dicēs, Quod enim censuit Hipp. exercere medicum, quātum in hęc agitur, omisit, nequaquam indicans quo pacto conueniat preterita, aut præsentia non perspecta sensibus à nobis præno sci. Quod ipse obseruauit in prog. 4. huius libri, dicens, Interrogare oportet vigilaueritne homo, vel ventris excrementa vęhemēter humida fuerint, vel fuerit fame correptus. Gale.

Cognitio pͥteritorū ægro inutilis.

tamen in eodem Commen. id prædicere docet, par.6. Ratio tamen quare hęc prætermiserit Hippo. est, quoniam cognitio præteritorum non confert ægrotanti, sed tantummodo medico volenti ostendere artem suā. Prædicere verò præsentia, potius ad partem artis diagnosticam attinet, quàm ad prognosticā, vt Gal. Comm.1. huius libri dixit. Sed pręsentium cognitionem proprio & suo nomine Dignotionem nominare consueuimus. Gal. verò Com.4. huius libri docet ex pulsu quædā ex præteritis prædicere: verùm Hippo. eam viam prædicendi non est assequutus in libris suis, quia nullam habuit de pulsibus mentionem. Dixi quæ ad ægrotantes attinent, hoc est, quęcunque morbo conducunt, & quæ ad ægrotantes, quà ęgrotant, pertinere videtur. Grecè enim habetur τὰ τῶν νοσούντων πράγματα. & Gal. eam partem explicans inquit, τουτέστιν, ὁποία ποτὲ τούτοις, ἡ κατασκευὴ, τοῦ νοσήματος ὑπάρχει. quod est, hoc est, qualisnam morbi apparatus eis insit. Eadem verò sunt quæ ad ægrotantem attinent cum morbi apparatu.

GALENI *Commentarius.*

PRIMVM caput hac adstruit oratione: audêre dicens homines magis se concredere manibus medicorū, quoties prædictiones haudquaquam intercidant. Ita enim efficitur vt ęger facilè existimet medicum agnoscere cōditionem ægri, id est quænam sit natura morbi. Atque ad hunc modum sequela texitur demonstrationis: Ex prędictione existimat æger medicum agnoscere naturā ęgrotationis. Porrò existimās medicū agnoscere naturā ægrotationis, se exhibet obsequentiorē: ac demū se exhibēs obsequētiorem, morbo faciliùs vindicatur. Quæq; infirmi omittūt. Infirmi omittūt nō quę nullo pacto agnoscunt: quemadmodū nonnulli interpretes inscitè prodiderunt, sedes in profundo corporis perpessas, aut causas, & item affectiones earū: sed ex causis, procatarcticas nomine, id est pręgressas: ex accidentibus autem, ea quę euidentia circa corpus sunt, ac sensibus vsurpantur. verbi gratia: in pulmonia, maxilla rubicunda. nam quędam horum, infirmi dicere refugiunt. Ergo quęcūque talia per enarrationem infirmi nequaquam dixerunt, simulatq; audierint à medicis

cis relata, eos optima ratione demirantur. Cæterùm quonam modo id fieri conueniat, procedente sermone docebo.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

IN prima parte vtilitatem illam exponit, quæ ex prædictionibus sequi solet, vbi ipsę non fallant: quoniam credet æger medicum morbi sui apparatum cognoscere, & ipsius naturam: & qui credit medicum morbi sui naturam agnoscere, propensiùs paret, & medicus propensiùs parentes faciliùs curat. Vtile igitur est prædicere ægro, & medico. *Quoties prædictiones.* Græcè, διὰ τὴν τῆς προῤῥήσεως ἐπιτυχίαν. ἔσεται γὰρ ταύτῃ, τὸ πιστεύεσθαι γινώσκειν τὸν ἰατρὸν ἀκριβῶς ἅπαντα τῶν νοσούντων τὰ πράγματα, τουτέστιν ὁποία ποτὲ τούτοις ἡ κατασκευὴ τοῦ νοσήματος ὑπάρχει. Hoc est, Propterea quòd in p̄dicendo finē est assequutus: ad id enim sequitur vt credat medicum exactè cognoscere omnia quæ ad ægrotantē attinent, hoc est, qualisnam morbi apparat⁹ eis insit. Ex *prædictione.* Græcè, ὁ ἰατρὸς ἐξ ὧν προλέγει, πιστεύεται γινώσκειν τὴν φύσιν τοῦ νοσήματος, εὐπειθεστέρους ἔχει τοὺς κάμνοντας. ὁ τοὺς κάμνοντας εὐπειθεστέρους κάμνοντας εὐπειθεστέρους ἔχων μᾶλλον ἰᾶται τὰς νόσους. Quod est, Medicus ex his quæ prædicit, creditur agnoscere morbi naturam, & quoniam creditur agnoscere morbi naturam, obsequentiores habet ægrotantes: qui obsequentiores habet ægrotantes, magis curat morbos.

Medicus prædictionibus ægrum reddit obediētē.

IN secunda parte quæ incipit, *Quæq; infirmi.* docet quæ sunt illa quæ prædicere debet medicus vbi fuerint ab ægro prætermissa: nō em̄ p̄dicere vult medicū sedes affectas in profundo corpore, licet eas dicere p̄termittat ęger, neq; causas earū affectionum, sed causas manifestas, præincipientes, & accidentia euidētia. Non enim pretermittit æger q̄ nullatenùs agnoscit, vt internas affectiones: neq; eas prædicens medicus admirationi erit ægro, veluti si dixerit, tu laboras iecoris inflammatione, aut vasorum plenitudine, aut malorū succorum abundātia: bene tamē si dixerit, tu passus es profluuium ventris, aut angeris, aut tristaris, aut amore correptus es. *Quæque infirmi omittunt*, adde, Enarrans. Græcè enim habetur ἐκδιηγούμενος. Inscitè abundat, *Ac sensibus vsurpantur: Verbi gratia, in pulmonia, maxilla rubicunda, nam quædam horum infirmi dicere refugiunt.* Abundat tota hæc pars, præter id quod in se nihil habet verum, aut Gal. dignum. Nam etsi verū sit maxillarum rubedinem esse signū pulmoniæ, æger tamen neque id conspicit, neq; conspectū fortè in speculo dicere refugeret: neq; etiam ad artem prædicendi pertinet, dicere q̄ à vulgaribus omnibus deprehenduntur, non aliter quàm ab ipso medico. Quòd si vellet, ex maxillarum rubedine dicere pulmonis affectum, non est ad propositum: est enim pulmo sedes occulta in corporis profundo, & modò non loquitur de huiusmodi prædictionibus, vt dixit. *Talia*, Græcè, τούτων, ex his. *Procedente sermone.* Com. 4. huius libri.

Prætermissa prædicenda.

Error traductoris.

PRAEFATIONIS CAP. II.

CVrationem autem optimè molietur præuidens futura ex præsentibus passionibus: omnes nanque languidos sanare impossibile est: hoc enim melius esset quàm euentura prænoscere.

IN hoc secundo capite præfationis secundam scribit vtilitatem, quæ sequitur ad artem prænoscendi: hæc autē est, quòd medicus prę noscens quæ futura sunt in morbis, vbi malū aliquod sequuturum intellexerit, arte præueniet, aut ipsum omninò euitās, aut eius prohibens magnitudinem. Addit etiam rationem eius quod dixit in hac prima parte, 2. capitu. dicens, Nanque omnes languidos impossibile est sanare: dixerat enim medicum prudentem optimè moliturum curationē, nō ipsum sanaturum omnem morbū, quoniam id impossibile est. Satis igitur factum esse putandum est, si curationem optima via moliatur. Hæc secunda vtilitas simul cum priore in cōmodum ægrotantis vergunt: verùm primam non assequitur, nisi ęger mente cōstiterit. Maior enim pars totius vtilitatis ex ægrotantis consensu pendet: qui cognita medici sapientia, se obsequentissimum præstat, ac confidentem, & sperantem: confidentia verò & spes de salute non parum mouent corpus & animū ad sanitatem: obedientia verò maximè medico adstipulatur, seruat quoque Hippocrat. precep

Præceptum Hippocratis.

præceptum, vbi dixit, Oportet autem non solùm seipsum præbere facientem quæ oportet, sed ægrotantem. hinc sequitur primum caput, Egere nō tantùm prænotione, sed & prædictione: præsens verò, sola eget prænotione. Tota enim ex mente medici pendet, à qua hæc secunda vtilitas in totum procedit, ęgro omnino huius rei ignaro, & adhuc ipso delirante. Inseruit itaq; quàm maximè ars præno scendi ad partem artis curatiuā, quę in se pro phylacticen cōprehendit. Quum enim medicus prænouerit aliquē æstatis tempore ægro taturum, ei vere ineūte aut sanguinem mittet, aut ventrem purgabit. Sic vbi ex vrina alba ac perspicua in febre acuta intellexerit futuram phrenitidē, optimè molietur curationē, præuidēs ne phrenitis eueniat, aut malū non sit adeò graue. Quòd si ars prænoscendi adeò vtilis est, vt quosdam morbos omninò prohi bere, quosdā verò hebetare ac reprimere eius causa medicus posit, meritò amplexāda est, tanquā necessaria: & medici eius ignari arcen di forent ab ægrorum curatione, quam exercent læso animo ac corrupta conscientia.

Ars prænoscendi ad curationē necessaria

GALENI Commentarius.

SEcundam præsensionis vtilitatem hoc loco persequitur. Etenim vbi medicus agnoscit exquisita ratione affectionem ęgri: quosdam prohibebit affectus qui per eam infestare assolent: quorundam prohibebit magnitudinem: omnibus verò in commune rectè prospiciet & præcauebit quemadmodum bonus gubernator per futuram tempestatem.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

HIC commentarius ob eius facilitatem non eget annotatione, præterquam vbi habetur, (*Quosdam prohibebit affectus, qui per eam infestare assolēt.*) ἔνια μὲν κωλύσει τῶν εἰωθότων αὐτῇ παθημάτων ἀκολουθεῖν. quod est, Quasdam enim passiones prohibebit, earum quæ ad ipsam sequi solent. Constat autem non parùm differre passiones cum aliquo morbo infestare, aut ad ipsum sequi.

PRAEFATIONIS CAP. III.

QVVM autem homines moriantur, ex vi morbi, alij antequam medicum vocēt: alij verò adhuc accito statim deficiant: hi quidem diem vnum viuentes, illi verò paulò plùs temporis: antequam medicus arte repugnet aduersus vnumquenque morbū, oportet quidem cognoscere taliū passionum naturas, quantum superent corporum facultatem: pariter etiam, & si quid diuinum in morbis inest, eius etiam addiscere prouidentiam. Sic enim meritò admirabilis ac bonus medicus erit. Etenim quos seruare possibile fuerit, hos poterit rectiùs custodire, ex longiori tempore præmeditatus circa singula. Et morituros ac saluandos præcognoscens, atque prænuncians, vacabit crimine.

AD confirmationem duarum vtilitatum prædictarū, proponit quoddā experiētia probatum, ad quod duo alia necessario sequuntur. Et inde cōcludit præter duas p̄dictas vtilitates aliam tertiam. Præsupponitur itaque ex

ægro-

ægrotantibus multos mori medico non vocato, & quosdam ipso accito, verũ paulo pôst, ita vt medicus non posſit arte vti aduersus morbum. Tanta enim est morbi vis, vt quàm citiſsimè hominem arripiat. hinc sequuntur duo. Primum, quòd opus est medico, nosse morborũ ipsorum naturã quanta sit supra vires ægri. Secundũ, quòd si quidpiam diuinũ morbis insit, id teneatur addiscere. Suppositũ Hippo. ad id seruiet, vt non tantùm medicus intelligat artem suam nõ omnibus posse proficere, sed & popularibus notũ sit quàm plurimos sine medico mori, & alios non sperantes artis beneficium. Medicus itaque cognoscens quosdam sic mori, vt diximus, tenetur id prædicere: quod tamen non assequetur, nisi morbi magnitudinem & virium robur perpenderit, ac nouerit quantum in huiusmodi ægris morb⁹ superet vires: similiter & si quid diuinum insit in morbis, id est, si quam habeat morbus ex aëre dependentiam. Hæc ergo cognoscere tenetur, si rectè prænoscere cupit futurum morborum ipsorum exitum. Qui nanque rectè explorauit vires morbi ac vires ægri, mortem, modum mortis, & horã mortis prædicere poterit. Ad quod non parum confert aëris nos ambientis notitia. Quibus in animo habitis, tanquam ad prænoscẽdum necessarijs, vbi aliquid eorum, quæ futura sunt, prædixerit, duæ præfatæ sequuntur vtilitates, & alia tertia, quæ in præsenti loco superadditur. Admirabilis nanque redditur medicus: admiratur enim vulgus hominum medicum futura dicentem. Rursus talia præcognoscens, ex longo tempore poterit circa futura mala machinari remedia, quæ aut ipsa, aut eorum magnitudinem deuitent.

Exploranda à medico ad prædictionẽ.

Tertium etiam sequitur, quòd circa morituros futurum prænuncians vacabit crimine: nihil enim medico imputabitur, vbi ipse præcognoscens mortem, ipsam futuram prænũciauerit familiarib⁹, & aſsistentibus. Has tres vtilitates artis prædicendi percurrit Galen. libr. de Constitutione artis medicæ, dicens, ἡ μὲν γὰρ πρόγνωσις ἀναίτιον τὸν ἰατρὸν ἀποφαίνει τῶν θανάτων, εὐπειθεῖς τε παρέχει τοὺς κάμνοντας, ἐκ πολλοῦ τε προδιδάσκει τὸν καιρὸν τῶν βοηθημάτων. Quod est, Prænotio nanque medicum ostendit vacare culpa, ac præbet ægros obsequentes, atque multò antè docet auxiliorum opportunitatem: veruntamen etsi ex prædictione hæ sequantur vtilitates, quæ ab Hippocra. dictæ sunt, imperiti & minimè exercitati medici non sine magno dedecore id asse-qui tentabunt. Qui ergo in libr. de Crisibus, & lib. Prognosticorum non fuerit probè exercitatus, neq; in lib. de Locis passis, satis eruditus, aut omnino abstineat à prædictionib⁹, aut cautè admodum loquatur, vbi sæpe de morbo & de ęgro interrogatus respondere cogatur, aut differens prædictionẽ in sequentem diem, aut in aliquẽ ex decretorijs, & tandem cum quibusdam additis sententiam suã proferens dicat, Sanabit, nisi in aliquo erratũ fuerit, aut ab ipso, aut à ministris: & si morituRum existimat, referat ipsum moriturum, nisi interim notas alias meliores prębuerit. Quisquis verò de se bene senserit in prædictis exercitatus, ac natura prudens, liberè admodum poterit futura pręnunciare. Quę enim ex regulis Hippocra. in hoc libro fiunt prænunciationes, nunquam fallunt, etsi aliquando (raro tamen) medicum aberrare in ipsis contingat: quoniam non satis nouit omnia quæ ad ęgrotantem attinent, aut non admodum attentè singula signa ac ipsorum vires perpendit. neque hoc quidpiam detrahit à dignitate artis, vt inquit Galenus libr. 3. Commen. 41. nunquam enim aberrare plus est quàm pro captu hominis, quàm minimè verò solius artificis. Idem etiam vult in longa Enarratione, & libr. 4. de Ratione vict. in morb. acutis Commen. 59. vbi vult prædictiones magna ex parte veras esse debere, ex medicis autem tantum vnusquisque erit altero admiratione dignior, quanto eius prędictiones minùs fallant, prędictionibus alterius. Hippocra. item libr. 6. de Morb. popu. par. secunda, considerare præcipit œconomiam ægri. Si nanque homo meticulosus est, cogimur ei adhuc in lethalib⁹ morbis salutem promittere, verùm aſsistentibus veritas est detegenda: si tamen morbus salubris fuerit, poterit salutem prędicere, nisi morbum fallacem esse intellexerit. Qui enim (inquit Galenus) in morbis fallacibus ęgros plus iusto alacriores reddunt, tristitiam sequentibus aceruant, ipsis cumulationem, cùm scilicet morbus videatur vel diuturnior, vel deterior, pręter medicorũ promiſsiones. Sunt pręterea plærique homines qui perinde atque absq; periculo ęgrotent confidentes, medicis nõ valde obediunt.

Artis prædicẽdi tres vtilitates.

Cautè loquatur imperiti.

Rarò aberrare nihil detrahit à dignitate artis.

Prædictiones magna ex parte veras esse debere.

+x 41.

Celsus item libr. 2. cap. 6. artem prædicendi tutatur ab his, qui immeritò ipsam accusant, quòd nunquam fallat, dicens: Illud interrogari me posse ab aliquo scio, si certa futuræ mortis indicia sunt. Quomodo interdum deserti à medicis conualescant, quosdámque

Celsus arti prędicẽdi fauet.

fama

fama prodierit in ipsis funeribus reuixisse, quinetiam vir iure magni nominis Democritus ne finitæ quidem vitæ satis certas notas proposuit, quibus medici credidissent, adeò illud non relinquit, vt certa aliqua signa futuræ mortis essent, aduersus quos nè dicam illud quidem quod in vicino sępe quædam notæ positæ, non bonos sed imperitos medicos decipiũt, quòd Asclepiades funeri obuius intellexerit quendam viuere qui efferebatur, nè protinùs crimen artis esset, si quod professoris sit. Illa tamen moderatiùs subijciam, coniecturalem artem esse medicinam, rationemq; coniecturæ talẽ esse, vt quum sæpiùs aliquando responderit, interdum tamen fallat nos. Si quid itaque vix in millesimo corpore aliquando decipit, id notam non habet, quum per innumerabiles homines respondeat, idq; non in his tantùm quæ pestifera sunt, dico, sed in his quæ salutaria: siquidem etiam spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus primò fuit, quæque medendi causa reperta sunt, nonnunquam in peius aliquid conuertunt: neque id euitare humana imbecillitas in tanta varietate corporũ potest: sed est tamen medicinæ fides, quę multa sæpiùs perq; multò plures ægros prodest. Neque tamẽ ignorare oportet in acutis morbis fallaces magis notas esse, & salutis & mortis. Hanc sententiam longiorem ad hunc locum transtuli, quoniam in fauorem medicorum, qui artem prædicendi exercent, tota scripta est, qua solus Galenus videtur non egêre, qui lib. 1. de Morb. popul. par. 3. Commen. 17. inquit, Vt autem cum Deo loquar, nunquã in aliqua prædictione fuimus fraudati. quod etiam libr. 1. de Diebus decretorijs, de se retulit, vbi medicum admonuit signa priùs debere integrè cognoscere antequàm quidpiam prædicat, etiam si à vulgaribus instanter expetãtur prædictiones. Vult enim vulgus prędictiones tam certas esse, quantùm à vatibus non expetũtur, quo tempore meliùs esse inquit tacere quàm pronunciantem falli. Intellectis autem primò notis omnibus, tutò prædicere licebit. Ego sanè (inquit) ex tali securitate motus nunquàm me in longo tempore errasse noui, etsi in primo statim febris initio subinde de tota ipsi⁹ natura pronũciauerim.

Gal. nunquã errauit in p̃dicendo.

Duo itaque, vt ad institutum redeamus, præcipit Hippocra. addiscere ad has tres vtilitates consequendas, morbi magnitudinem ad vires facta comparatione, quam ipse per totum librum per signa cognoscere docet: & diuinum contemplari, quod ipse θεῖον appellauit. Quid autem sit istud diuinum, satis mõstrat Galenus in sequenti longa enarratione, vbi aërem nos ambientem esse explicat, atq; contra diuersas medicorum opiniones probat. Et meritò quidem aërem nos ambientem diuinum appellauit, quoniam vulgus aërem qui vsque ad nubes est, cœlum appellat, & ipse. 1. de Morb. popu. in secunda aëris constitutione, eodem vsus est vocabulo. Cœlum autem appellare diuinum, non est præter rationem. Inquit itaque loco citato, καὶ οὐρανὸς λελαπώδης, καὶ ἐπινέφελος, id est, Cœlum procellosum ac nubilum. Et Galenus in Commen. inquit, Cœlum ex vulgi consuetudine, qui supra nos est, aërem, ad nubium vsque regionem. de quo tamen Hippocra. in præsenti volumine non egit, præterquàm breui commendans eius considerationem. libr. 3. Prognost. 38. vbi dixit, Oportet autem impetus morborum populariter grassantium considerare, & non latère temporis constitutionem. Nonnulli existimarunt Hippocratem nullam doctrinam de ambiente scripsisse, in hoc libro, quoniam non confert eius cognitio ad prædicenda quæ futura sunt in morbis acutis, sed falluntur. Ratio enim apud Galenum in longa enarratione sequenti est, nè liber ad magnam perueniret magnitudinem, & quoniam in libro de Morb. popu. multa scripsit, item. 3. Aphorismorum sectione, & libr. de Humana natura, & libr. de Aëre, aquis & regionibus: ad morbos nanque futuros seruiunt aphorismi, ab vndecimo in quartumdecimum tertiæ sectionis, ad præsentes verò aphorismus 15. secundæ sectionis. Aestiuæ quartanæ breues sunt, autumnales verò longæ, & maximè quæ hyemem attingunt, quia aphorismus non tantùm longis, sed & breuibus morbis accommodatur. Nam Galenus in eius Commenta. inquit, Aestiuæ quartanæ non tantùm breues sunt, sed & aliæ ægritudines. Prætereà libr. 3. Commentario. 38. duo exempla scripsit, ex quibus constat aëris ambientis notitiam conducere ad sudorem, aut fluxum sanguinis narium futurum in aliquo ex acutis morbis præsagiendum: in pręsenti item loco tanquàm rem vtilem ad artem prædicẽdi in morbis acutis, de quib⁹ est liber aëris ambientis nos, notitiã cõmẽdauit.

θεῖον.

Aër ambiẽs cœlũ appellatus.

Aëris ambiẽtis considerationem habẽdã præcipit Hippo. multis in locis.

GALENI
Commentarius.

HOC ſermone, ad duo de prędictis capita in præſentiendo vtilitatis præterea adſtruens adiecit tertium: inſontem abolitionis crimine fore medicum dicens, quoties conualituros aut morituros ægros prænunciet. Igitur adoleſcentem medicus quidem nuper incipiẽtem ſudare ratione accidentis, demiſit in balneum. tum autem ſudoris copia effluente medicus gauiſus eſt: tanquàm ſcrutatus eſſet exquiſitè tempus. paulopoſt intermortuus ęger magna neceſſariorum indignatione eſt. Hactenùs fecimus præfationis enarrationem luce illuſtriorem, pręterquã verbum diuinum, breuiſſimis. quod inquam enarrationis genus congruit ijs qui periti ſunt circa principia, ſtudentibus vtilitati commẽtariorum. Inſuetis verò dictionibus autorum, aut ſequelæ in orationibus ignaris, aut vtiliſſima contemnentibus, diuerſantibus etiamnum in cauillis & argutiolis orationum, alius enarrationis modus proprius eſt, longioribus claudẽs, quem pręterire omnem licebit vtilitati ſtudentibus: in medio relinquentibus librum, dum ad eam veniamus dictionem, cuius tale eſt initium: Conſiderari conuenit hunc in modum per morbos acutos.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte refert Gal. Hippocratem addere tertium caput prædictis duobus, nempe quòd medicus morituros pręnuncians vacat crimine, & ſcribit exẽplum quoddam ad oſtendendam vtilitatem hanc. Quidam enim medicus hominem incipientem ſudare cum animi deliquio in balneum miſit, & ſudoris copia effluente mortuus eſt, accuſabaturq; à familiaribus de mortis crimine (ratione accidentis). Græcè συγκοπτικῶς, id eſt, cum ſyncope & animi deliquio, qui ſudor iudicatorijs contrarius eſt, vt Galen. 3. de Cauſis ſymptomatum dixit de ſudoribus. Dictum eſt, ὡς ἀναλυομένης γίνονται τῆς ἕξεως, καὶ καλεῖται τὸ πάθημα συγκοπὴ, τούτῳ δὲ ἐναντία κατάστασίς ἐστι ἡ ἐν τοῖς κρισίμοις ἱδρῶσι ἐρρωμένην ἐνδεικνυμένων οὐ διαλυομένην τὴν φύσιν. Id eſt, Quòd reſoluto habitu fiunt, & appellatur paſsio ſyncope. Contrarius huic ſtatus, eſt in iudiciarijs ſudoribus oſtẽdentibus non diſſolutam, ſed robuſtam facultatem. Non tãtùm ergo quòd ſymptomaticè, id eſt, in ratione accidẽtis factus erat ſudor, vt legit Laurentianus, ſed quòd cum animi deliquio, intelligere oportet. Prætereà Aëtius lib. 5. cap. 101. ſyncopen diſtinguit ab animi deliquio, & cum ſyncope ſudorem cõiungi dicit, qui ſyncopticus appellat. *Paulò pòſt.* Græcè, μικρὸν δὲ ὕστερον ἀποθανόντος πρὸς τῶν οἰκείων ὡς αὐτὸς ἀποκτείνας ἐνεκαλεῖτο. Id eſt, Paulò pòſt autem mortuo accuſabatur à familiaribus ipſe tanquàm occiſor. *Luce illuſtriorem*, abundat. *Breuiſſimus.* Græcè, διὰ βραχυτάτων ὅπερ εἶδος ἐξηγήσεως λόγων ἁρμόττει τοῖς πεπαιδευμένοις μὲν τὰ πρῶτα, σπεύδουσι δὲ ἐπὶ τὸ χρήσιμον τοῦ βιβλίου. quæ litera ſic legi debet, διὰ βραχυτάτων λογων, & reliqua quod ſic vertendum: Breuiſsimis ſermonibus, quæ enarrationis ſpecies congruit eruditis circa principia, feſtinantibus verò ad id quod in libro vtile eſt. *Quem præterire.* Græcè. ὃν ὑπερβαίνειν ὅλον ἔξεστι, τοῖς ἐπὶ τὸ χρήσιμον σπεύδουσιν, ἐπιλήξασι τὸ μεταξὺ τοῦ βιβλίου. quod eſt, Quem totũ prætermittere licet eis qui ad id quod vtile eſt properant, relinquentibus quod ad librũ vſque continetur.

συγκοπτικῶς.

Laurentianus notatur.

LONGIOR PRAEFATIONIS GALENI ENARRATIO.

NON ſecũdùm communem autorum conſuetudinem videtur Hippocrates vſurpaſſe Prouidentiæ nomen. Etenim curam & diligentiã ita appellant: quemadmodum Euripides

pides indicauit dicens, Hęc moriēs tamen multùm prouidit vt honestè caderet. Quinetiam verbum prouidere, per omnes modos infinitum multitudine est iuxta autorum intellectum, pro eo quod est curam gerere cuiusdam rei, & præparare vtilia. Pręterea Prouidentia mundum gubernari, vulgata alioqui apud philosophos & trita quæstio, eam ipsam indicat significationē. At verò Hippocrates non ita: sed de præsensione prouidentiam dixit. Mihi verò videtur non simpliciter, sed à communi quadam significatione secūdùm vtranque appellationem. Quod enim videantur quędam antequam fiant, prę uidere apud Homerum, & item prę uidentię vocabulum factum est: & ab ea ipsa præsentire & item præsensio. Quocirca quicquid natura sensibile ratiocinatione peruestigamus, antequam intueamur, pręuidere hoc meritò dicimus: indicantes verbo vt talia videamus antequam fiant. & ob eam rem, quę geruntur, si fiant, de repētè, contra arbitrium & cogitationem: si consultò, eum prouidentia fieri dicimus. id quod Solôni quoque est proditum, hunc in modum: Interstinguant perpendantq; iudices Areopagitę, conueniet, num cędes, vulnus, incendium prouidentia commissum sit, & item medicamentum si quis adhibens interemit. Quinetiam rhetores antiquiores sæpenumerò talia verba & nomina vsurpant: in quibus quæ prouidentia geruntur, diducūtur aduersus ea quę sine vlla consultatione & deliberatione contingunt: verbi gratia, si quis inuitùs alterum oblæsit, aut si percussit obiratus, haudquáquam prouidentia extitisse dicunt. Sed si quis multò cogitauit antè aliquid tale committere, & considerauit quo pacto: prouidentia id commissum volunt. Id ergo commune significatur apud autores de prouidentiæ vocabulo, bonarúmque & malarum gestionum: nec vt quidam existimāt, de bonis tantummodò dici assolet. Etenim ea ipsa quęstio, vtrùm fortuna quadam regatur mundus, an prouidentia: de communi significatione relata est: quomodo ex opposito fortunę dilucet. Porrò quidam non fortunam, sed casum aduersum prouidentiam diuidunt, idipsum vtrâque appellatione significates. Quinetiam sępenumerò dicitur à philosophis mundum prouidentia gubernari, melioris appellationem adijcientibus, & item optimi: propterea quòd prouidentiæ vocabulum, meliores, deterioresq; notę promiscuum faciant. Atqui videtur vt prouidentia exaduersum dicta fortunę, non ita dicatur ex significatione cōmuni. Ita enim vocata prouidentia, bonarum functionum tantummodò nominatur. Vniuersi enim prouidentia, haudquâquam est functionum malarum. Si igitur prouidentia secundùm hanc cōmunem significationem dicta est: constat vt ita appelletur ea ratione, quòd aliquid anteà fiat quàm videatur. Pari modo

præsensionis vocabulum factum est. Si enim quę sensibus suapte vi & natura vsurpantur, quibusdam peruestigamus indicijs: meritò talia dicimus pręuidere, perinde quasi videantur antequàm fiant. Ita efficitur vt rerum per quę tria accidant tempora, præsensio censeatur. Vates enim nihilominùs demirandus est, qui tanquàm præsentia dicat pręterita, quæ non vidit ipse: quàm qui futura prænunciet. pari ratione, qui ea quę nunc geruntur quidem, antequàm videat: nihilominùs quàm ille, bonus vates est. Id igitur Hippocrates indicauit dicens, Præsentiens & prædicens corā ęgro præsentia, pręterita, & futura. Eiusdē ergo facultatis interest, pręterita quę nō videris, dicere vt extiterint: & item præsentia, atq; etiā post futura. Vsu verò inter se admodum dissidet. futurorum enim præsensio vtilissima est: pręteritorum verò inutilis quidem alijs, sed vtilis vni medico, cui libeat artem suam ostentare. Cęterùm hęc quanquam non sint medicinalis propria artis, tamen enarrationi nimium concinunt explicanti in commentarijs implicitas nominum significationes. Illud ex superabūdanti quidem relatum est ad enarrationem, vtile verò ad aliquid aliud, quod quidam dicunt expositores de moribus scriptoris modestiam commendantes, etiam hoc loco dicentis, Vt mihi videtur optimum est. Potuit enim dixisse, Medicum vti prouidentia, optimum est. Ipse verò hac quoq; parte adiecit verbum, Vt mihi videtur. scripturus quidem huius decreti demonstrationem. At verò quę Herophili sectatores dixerunt, diuidētes præsensionē à pręditione, non solùm inutilia sunt & impropria significata, sed sophistica & falsa. Atqui videntur rerum discrimina docere, non de significatis institutiones tradere: primùm in eo ipso peccantes, quòd nesciant se de significato facere sermonem, non de natura rerum vtilium arti. Sēsio enim præsensionis nomine cōtenta dicitur magna ex parte si firma sit: interdum verò & si quid desit nè firmissima sit, tantisper similiter nominatur. Quocirca nonnunquā cum adiectione dicunt ij qui talia enarrant, interdum exquisitam sensionem, interdum ratam, quandóque firmam, aut etiam perpetuā, ex ipsa adiectione indicantes nequâquam significari semper firmum de nomine sensionis. Pari ratione præsensio duplex est: altera firma: verbi gratia: ab hyeme futurum ver est, à quo æstas, pòst autumnus. non firma altera, ex quibus Aratus versu cecinit de Luna, Si verò cornu sublimius annuat illi, Vim Borea expectes: Austrū, si recta supinat. Ita enim fieri magna ex parte obseruatum est, atqui interdum non ita contingit. At verò Herophili astipulatores volunt præsensionem esse firmam & stabilem: prędictionē verò nihil habere istiusmodi. Multa enim prædici dicunt quæ non eueniāt: perinde vt quis possit prędicere

re ea quę non præsensit: aut aliud voce eloqui, quàm quod est animo cognitum. quòd si nolint appellare cognitum, prorsus nominent opinatum, ita vt antecedat in animo prædicentis. Sed si non dicant præsensionem, sed præopinationem, non tamen autores vocant pręopinationem: quomodo nec Herophili sectatores, etsi parte plurima barbarissant. Aut igitur pręopinationem lege sanciant dissidêre à præsensione, pariter suadentes hominibus recipere legis sanctionem: aut si id facere non queunt, vocabula rerū secundùm consuetudinem inaudiant. At verò in consuetudine est medicis, spem de futuro magna ex parte & item firmam, nominare præsensionem. At fidi medici interest non talia vestigare, sed quo pacto quispiam in ęgris prędicendo ventura, magna ex parte verus sit, raró falsus. Etenim vocula, magna ex parte, singularis quidem est, sed rerum plicas multiformes agnoscit, iuxta maioris minorisque rationem. Si quis igitur viginti prędictionibus oberrat semel, interpellauit perpetuitatem: melior tamen est quàm qui bis à fine prędictionis intercidit: rursusq; melior hic est quàm qui ter: quomodo rursus ille quàm qui quater elusus est. Atqui promiscuè tribuitur omnibus consequi finem magna ex parte. Talem ergo docendi viam, ex qua auspicatus quispiam sępius alio consequatur finem, admittere: superuacuam autem in significationibus nominum operositatem, abalienare & defugere cōuenit: quam Prodicus tātus sophistes exosculatus, peritioribus grauis molestusq; erat, subindéque à Socrate mordebatur apud Platonem, in cęteris alioqui commendandus. Sed non rectè fortasse feci inter initia memorans Herophilum. Pręstat enim indicare vera pręcepta medicorum ijs qui studeant ministerijs artis, neque morari eos bifariàm, partim docendo deliras fabulas sophistarum, partim refutando. Rectiùs enim erit vtilia in his commentarijs tantummodò persequi, quęrere verò alio volumine, & considerare in maiori otio, quęcunque Herophilus in præsensiones Hippocratis obloquatur: quæq; infirmi omittūt enarrās, creditur magis agnoscere ægri conditionem. Oportuit eos qui talia enarrare aggrediuntur, ostendere ipsa re quam ob rem ita scribere audeant. Etenim promptissimum est quicquid libeat, scribere: difficile verò talem indicare contemplationem ex qua magna ex parte consequatur finem, dicendo ęgris non futura solùm, sed etiam antè facta, quibus ipse nequaquam interfuit, & item præsentia circa ęgros quę nondum audiuit ab eis nec ipse agnouit, quemadmodum nos in ijs quę dicemus erimus meritò credendi, quoties operibus ipsis præstruamus contemplationis veritatem. Cęterùm nè cogamur semel atque iterùm eadem scribere, nunc in enarranda præfatione, & item pòst in enarrandis particula-

tim dictionibus, satiùs duxi hęc omnia seruare in enarrationibus dictionum medicinalium à nobis per hunc librũ dicendis; maximè quia id nondum quispiam fecit ex ijs qui librum enarrauerunt, alioqui maximè necessariũ. Quod enim censuit Hippocrates exercêre medicum, quantum in hęc agitur, omisit, nequâquam indicans quo pacto conueniat pręterita aut præsentia non perspecta à nobis sensibus præsentiri. Et si quid in morbis diuinum habetur, illius quoque ediscere prouidentiam. Quidnam sit diuinum illud, cuius fieri admonet præsensionem, inter expositores dissensio est. Nonnulli putant ob iram quandam deorum hominibus accidere morbum, dicúntque testimonium huius opinionis, eos qui vocatas scripserunt historias, citra rationis adminiculum, nequâquam indicantes, vtrùm fuerit Hippocrates huius opinionis. quod inquam erat officium boni expositoris. Non enim simpliciter dicendum est per enarrationes quicquid nobis videatur verum, sed quod sit secundùm sententiam scriptoris, quanquam fuerit falsum. Constat enim vt Hippocrates nullo suo libro causam ęgrotationis in Deos refundat, qui & percussos, vndénam ducti veteres ita vocarint, volumine De victu acutorũ morborũ ostendit. Hic igitur liber cõfessè verus germanusq́; est. At libro qui est De sacro morbo, multa quoque scripta sunt ad obstirpandam suspicionem eorum qui Deum mittere ęgrotationes contendunt. Non igitur comitialem putamus diuinum haberi morbum, neque amoris affectum, id enim credentes quidam scripserunt historiam, depręhendisse Erasistratum ob amorem ęgrotare filium regis: diuinum tamen esse nequâquam docuerunt, neque ab Hippocrate, neque ab Erasistrato vocatũ, neque ab alio quodam medico amorẽ. Porrò eos qui gracilenti sint, decolorésue, aut insomnes, aut febricantes ex causis amatorijs, illo capite complectuntur maiores, quo de causis procatarcticis, id est, pręgressis cõmemorãt. Cùm enim hę in plura diducantur genera, vnum ex his tristitia est. Tristantur verò hi quidem intermortuis liberis, aut necessarijs, aut cognatis, aut amicis: illi verò expectantes seipsos vel suos affici, vel etiam patriam omnem fore euersam. Itidem tristantur studiosi pecuniarum priuati pecunijs: vel etiam ambitiosi priuati gloria: & item alij omnes ita afficiuntur. Ex his ergo sunt qui ob amorẽ tristantur, haudquâquam diuinã perpeßi, sed humanam affectionem: nisi quis credat poëtis: qui fabulantur dæmonem quendam pusillum, recens natum, gerentem faces ardentes, homines quosdam in hanc agere affectionem. At verò qui decretorium genus dierum diuinum appellet, suum quędam cõprobauit affectũ: haudquâquam prodidit Hippocratis opinionem. Non enim simpliciter quęcunque causas habẽt incognitas aut inopinabiles,

les, diuina vocamus, sed vbi mirabilia habeantur duntaxat. Quinquam nec ignorauit Hippocrates causas decretoriorũ dierũ: vt in cõmentarijs De diebus decretorijs ꝓpẽsum iam est. Igitur, vt docui, nequaq̃ memorare conuenit per has cõmentationes quæcunq; prodita perperã sunt: sed quæcunque verisimilia & consentientia videantur. Et ob eam rem quę ab Herophilo scripta sunt in præsensiones Hippocratis, dilata ad alium locũ dissimulabo, idq; nunc & toto deinceps volumine ipse efficiam: & item commoneo faciendum ijs qui in tales incidunt commentationes, quò minus culpent me multa expositorum errata de consilio reticentem. Sed si diligenter lecturi sint quę à nobis sunt prodita, illa ex seipsis æstiment atque arbitrentur licebit. Ergo omittentes nugas quę de diuino circumferuntur, nitemur ipsi eam rem secundùm Hippocratem vestigare. Igitur, vt vnũ aliquid ad artem medendi attinens, diuinum sit, nec solùm ab Hippocrate commendari cognitionem eius, sed etiam ostensam esse, cuiuis perspicuum est. Scriptor enim deridiculus foret, commendans rei cognitionem, quam nullo pacto docuerit. Quare ipsa diuini pręcognitio vnum ex ijs sit oportet, quę ab Hippocrate dicta sunt. Itaque soluemus, fidentes iam non aliud haberi id præterquam ambientis nos aëris conditionem, de qua scripsit in sentẽtijs ita: Si hyems squalida & aquilonia fuerit, ver verò pluuium australéque, febres acutas fieri æstate necesse est, & lippitudines, & intestinorum difficultates, maximè mulieribus, & ijs qui humidã habent naturam. Hæc & alia quę deinceps sunt prodita, præsensiones sunt eorũ quę in nobis ob circumflui aëris causam infestant: de quibus per sententias breui summa quasi decursu per capita commonuit, sed libro De morbis vulgarijs latiùs docuit, in his verò Prognosticis omisit, quanq̃ ad huius operis institutũ attineant. Itáque rectiùs erat quæsiuisse quamobrem dicere supersedit quidnam diuinum habeatur, quàm prauè enarrare. Mihi verò videtur ob libri magnitudinem haudquaquam adiecisse huic volumini tractatum De vulgarijs morbis. & ob id, simulac absoluit librum, in calce hęc adscripsit: Oportet impetum morborum vulgariorum citò considerari: necnon tenere temporis conditionem. Ergo quàm necesse sit agnoscere medicum, & si quid aliud attinet ad pręsensionum solertiam, & item genituram morborum vulgariorum, indicauit: proprium verò volumen seorsum illis dicauit, per sententias inquam, vt est proditum, breui summa: libro verò De morbis vulgarijs, fusiùs tractatum excoluit. Quam ob rem nonnulli expositores statim ab ab hoc opere librum de morbis vulgarijs meritò enarrauerunt; & nos similiter faciemus.

ANNOTATIO IN LONGAM *præfationis enarrationem Galeni.*

IN hac lõga expositione præfationis singulas partes quæ in præfatione continentur, iterum exponit: primò eam in qua dicit, vtile esse medico prouidentię operam dare, multas significationes habere dicens vocabulum πρόνοια, id est, prouidentia. Significat nanque diligentiam quæ ad aliquid consequendum apponitur, in quo significato vsus est Euripides eo nomine. Accipitur etiam pro eo quod est curam gerere, vt quum philosophi dicunt mundum prouidentia gubernari. Accipitur item pro eo quod est, aliquid videri antequã sit, quemadmodum & πρόγνωσις dicitur de cognitione alicuius rei, antequam appareat. & inde fit, vt quæ repentè fiunt, & inconsultò, contraria sint eis, quæ cum prouidentia & prænotione. Dicitur itaque prouidentia circa bonas & malas actiones, contra fortunam aut casum distincta: non enim de solis bonis dicitur, vt quidam putabant, quod etiã hinc maximè constat, quod philosophi dicere solent, mundum optimi prouidentia gubernari: quod non esset, nisi de bonis & malis actionibus diceret, prouidentia. Sed videtur, inquit, quòd si prouidentia contra fortunam distinguitur, tantùm de bonis sit prouidentia, non de malis. Verùm hæ diuersæ sunt apud homines rhetores & philosophos acceptiones. Id tamen verum est, quòd quemadmodum prouidẽtia dicitur de his quæ videntur antequam fiant: ita prænotio de his quæ cognoscuntur quibusdam notis antequam fiant, id est, antequam sensibus subijciantur. Et ita accipitur in præsenti ab Hippo. *Medicũ.* lege vt in principio præfationis. *Quemadmodũ Euripides indicauit.* Apud Euripidem Talthybias in Hecuba de Pyrrho loquens, qui Polyxenam gladio confodit, inquit,

πρόνοια.

πρόγνωσις.

Euripides.

ὁ δ᾽ οὐ θέλων τε καὶ θέλων, οἴκτῳ κόρης,
Τέμνει σιδήρῳ πνεύματος διαρροάς,
Κρουνοὶ δ᾽ ἐχώρουν, ἡ δὲ καὶ θνήσκουσ᾽ ὅμως
Πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν.

Quod est: Ille verò volens ac nolens misertus puellæ, spiritus canales ferro scidit, scaturigines autem fluxerunt: illa tamen moriens adhuc, multum præuidit vt honestè caderet. Huius fœminæ honestatis exemplum seruauit Iulius Cæsar, qui in senatu vulneribus cõfossus, toga inter crura composita, similiter præuidit vt honestè caderet. Eius meminit libro, de Theriaca ad Pisonem. *Iuxta autorum intellectum.* Græcè παρὰ τοῖς ἕλλησι. hoc est, Apud Græcos. *Et præparare.* Græcè, ἢ παρασκευάζειν ἀεὶ τὸ συμφέρον. hoc est, vel prçparare semper vtile. *Apud philosophos.* abundat. *Sed de præsensione.* Græcè, ἀλλά γε ἀντὶ τῆς προγνώσεως ἐπὶ τὴν πρόνοιαν. quod est, Verùm pro prænotione dixit prouidentiam. *Præsentiret.* Græcè, προγνῶναι, καὶ ἡ πρόγνωσις. quod est, Prænoscere, ac prænotio. *Si fiant.* Græcè, τὰ μὲν, hoc est, Hæc quidem. *Si consultò.* Græcè, τὰ δὲ, hoc est, Illa verò. *Dicimus.* Græcè, λέγουσι. hoc est, dicũt. (Porro quidam non fortunam, sed casum diuidunt aduersus prouidentiam) An mundus prouidentia gubernetur, an omnia fortuna eueniant, dubium fuit antiquitùs apud philosophos, vt habetur apud Plinium libr. 1. naturalis histor. vbi quosdam refert multos Deos credidisse, quibusdam nullum esse Deorum respectum, quosdã, in Deos omnia referre, quosdam in fortunam. Fortuna verò & casus vt ex Aristot. habetur libr. 2. Physicorum cap. 5. Causæ per accidens sunt, ob id quòd sunt extra semper, & frequenter, non vt causæ per se, quæ semper aut frequenter tales fiunt: sunt autem in his quæ sunt alicuius gratia: sed differunt, vt inquit cap. 6. quoniam omnia quæ à fortuna eueniunt, à casu euenire dicemus, non tamen econtrà. Nam quę belluis & inanimatis fiũt, à casu euenire dicimus: non à fortuna. Empedoclis opinionem fuisse refert capite. 18. qui Iouem pluere dicebat, ex necessitate, non vt frumentum augeat. Esset ergo id à casu, non ex Iouis prouidentia, sicuti & quòd dentes anteriores sint ad inscindendum apti non finis gratia, sed ex materiei necessitate. Si tamen quis velit idem significare casum & fortunam, nihil refert, an de casu, an de fortuna sit quæstio: sufficiet intelligere ea fieri sine prouidentia circa futura. Cicero lib. 2. de Natura Deorum, ex Zenônis sententia dicit, Ipsius verò mundi natura, quæ omnia cõplexu suo coërcet, & continet, natura non artificiosa solùm, sed planè artifex ab eodem Zenône dicitur consultrix & prouida vtilitatum opportunitatumque omniũ. & infrà, Talis igitur mens mundi quum sit, ob eamque causam, vel prudentia, vel prouidentia appellari rectè possit: Græcè enim πρόνοια dicitur. hæc potissimùm prouidet, & in his maximè est occupata: primùm vt mundus q̃ aptissimus sit ad permanendũ: deinde vt nulla re egeat, maximè autem in eo

Iulius Cæsar exemplo Hecubæ vsus est

Casus.
Fortuna.

Empedoclis opinio.

Cicero.

πρόνοια apud Cicero.

eximia

eximia pulchritudo, atq; omnis ornatus sit. Hinc constat Zenônem voluisse mundũ prouidentia gubernari, & vsus vocabuli πρόνοια. *Mundum prouidentia.* Græcè, ὁ κόσμος διοικεῖται τῇ τοῦ βελτίστου προνοίᾳ, προσιθέντων αὐτῶν τῇ τοῦ βελτίστου. Quod est, Mundus gubernatur optimi prouidẽtia, adijcientibus ipsis, optimi. Corrigenda etiam in Græcis codicibus pars, διοικεῖσθαι, scribendum potius, διοικεῖται. *Atqui videtur.* Tota ista litera vsq; in illam partem: Ita efficit: transposita est in Græcis codicibus: legitur enim, εἴπερ οὖν ἡ πρόνοια, κατὰ τοῦτο τὸ κοινὸν εἴρηται, δῆλον, ὡς ἀπὸ τοῦ πρὶν ἔσεσθαι νοεῖν ὠνόμασται: τὴν αὐτὴν δὲ καὶ τὸ τῆς προγνώσεως ὄνομα γένεσιν ἔσχηκεν. ὅσα γὰρ αἰσθητὰ κατὰ τὴν ἑαυτῶν ὑπάρχοντα φύσιν, ἐκ τίνων σημείων ἂν εὑρίσκομεν: εἰκότως ταῦτα προνοεῖν φαμὲν, ὡς εἰ καὶ πρὸ τοῦ θεάσασθαι νοεῖν ἔφαμεν. καί μοι δοκεῖ ἡ ἀντιθέτως λεγομένη τῇ τύχῃ πρόνοια, μὴ εἰρῆσθαι κατὰ τὸ κοινὸν σημαινόμενον. ἡ γὰρ οὕτως λεγομένη πρόνοια τῶν ἀγαθῶν λέγεται μόνον. ἡ γὰρ τοῦ παντὸς πρόνοια οὐκ ἔστι κακὸν ἔργον. legerem potius κακῶν ἔργων, vt Laurentianus. Sed tamen ista tota litera legenda est trãsposita, vt legitur à Laurentiano, ita vt tota in duas partes diuidatur, prima vsq; ad illã partem νοεῖν ἔφαμεν. Secunda pars incipiet καί μοι δοκεῖ, vsq; ad finem, & secunda pars primo loco legatur, ac obseruabitur integra versio Laurẽtiani præterquam vbi legitur, Antè fiat quàm videatur. Græcè enim habetur πρὶν ἔσεσθαι, hoc est, cognoscatur priusquàm sit.

Codex Græcus corrigitur.

IN SECVNDA parte, quæ incipit, Ita efficitur. Infert Gal. artem prænoscendi versari circa præsentia, præterita, & futura. Admirabilis enim vates est nihilominus ob id quòd refert quæ non vidit, etiam si præsentia, aut præterita sint, quàm si dicat futura. Pari ergo ratione & medicus. Cæterùm non est par vsus nam prænoscere præterita tantummodò, prodest medico volenti ostentare artẽ suam: cognoscere verò futura atq; præsentia prodest ægro ad sanitatis consequutionẽ meliorem. Inde est quòd Hippo. in hoc libro nihil scripsit de præteritorum prænotione, neq; de præsentium præsagijs: quoniam id ad partẽ artis diagnosticã pertinet, quatenus & est, & à Gal. dignotio appellatur. *Præsentiẽs.* Græcè, προγινώσκων γάρ. Hoc est, Præcognoscens enim.

IN TERTIA parte quæ incipit (Illud ex superabundanti) partem illam præfationis, (Mihi videtur optimum esse) ad authoris modestiam expositores referre inquit, vt mihi videtur. Græcè, δοκεῖ μοι ἄριστον εἶναι. hoc est, Videtur mihi optimum esse. *Vt mihi videtur.* δοκεῖ μοι, Mihi videtur.

IN QVARTA parte quæ incipit (At verò.) Circa primum caput præfationis declarandum, impugnat Herophili sequaces, qui differre voluerunt prænotionem, à prædictione: dixerat enim Hippo. Prænoscẽs enim atq; prædicens. Prænotionem nanq; esse dicebant, atq; versari circa ea, quæ nunquam fallunt: prædictionem verò circa ea quæ nõ semper obseruant, veritatẽ volentes in re ipsa esse differentiam: sed quum neq; homines aliud sentiant, & aliud prædicent, neq; has vocabulorum diuersas acceptiones vulgus admiserit: meliùs erit communem seruare consuetudinem, ac medicum ita in prænotionibus exercitari, vt ferè semper verus sit & melior, ac sapiẽtior euadat eo, qui sæpius quàm ipse fallitur. abalienare verò sophismata, ac garrulitates Herophili. Vt enim inquit Plinius. 26. lib. na. hist. Herophilo quidem quanquam subtilioris sectæ conditori, ante omnes celebratam rationem eam paulatim vsu, efficacissimo rerũ omnium magistro, peculiariter vtiq; medicinæ ad verba garrulitatemq; descendente. Sedere nanq; in his scholis auditioni operatos gratiùs erat, quàm ire per solitudines, & quærere herbas, alias alijs diebus anni. In principio similiter lib. Prorrheticõ, Herophili sectatores Galen. reprehendit. *Præsensionem.* Græcè πρόγνωσιν, id est, prænotionem. Sic enim corrigi debet, quoties aut præsentiri, aut præsensionẽ scribit, prænotionem, aut prænoscere. *Aratus versu cecinit de luna.* Plurimas prænotiones scripsit Aratus de lunæ apparentijs, quæ non omninò veræ sunt, sed magna ex parte. In Phænomenis enim dixit,

Herophilorum opinio.

Herophilus.

Aratus in Phænomenis

Εἰ δέ κεν οἱ κεράων τὸ μετήορον ἐπινεύοι,
Δεῖ δέχθαι βορέω: ὅτε δ' ὑπτιάῃσι, νότοιο.
Αὐτὰρ ἐπὴν τριτόωσαν ὅλος περὶ κύκλος ἐλίσσοι
Πάντῃ ἐρευθόμενος, μάλα κεν τότε χείματος εἴη.

Quod est: Si cornu sublimis annuat, Boream expectare oportet: si tamẽ supina est, Notum, id est, Si inferior lunæ cornu ad superiora vergens annuat, Auster est sperãdus. Si verò quũ tertiam à coniunctione diem pertransierit, circulus totus ipsam deuoluẽs rubẽs fuerit, tunc fient tempestates & procellę. Vbi scribitur μετήορον, Gal. legit μετέωρον: vbi habetur ὑπτιάῃσι, in Gal. codicibus legitur malè ὑπτιάζοι. *Atqui.* Græcè, καίτοι, id est, quiuis. *Singularis.* Græcè, μία, id est, vna. *Prodicus.* huius fecerat mentionẽ Gal. lib. 2. de naturalibus fa. & lib. 8. de Placitis Hippo. & Pla. Ipse quoq; Plato in lib. cui titulus est, Meno, aut de virtute, in voce Socratis, Socratem, & Gorgiam male fuisse eruditos à Prodico refert. Et in dialogo, Hippias maior,

Prodicus.

ſeu de pulchro, poſt initium, Socrates inquit, probè ô Hippia, & ſentire, & loqui mihi videris: vbi Gorgiam repræhendit, & Prodicum ſophiſtam, quòd magnum quæſtum fecerit apud vulgus concionatus, ac diſputans. *Præcepta medicorũ.* ὅτι τάχιστα τοῖς σπεύδουσι ἐπὶ τὰ τῆς τέχνης ἔργα, id eſt, Quàm celerrimè properantibus ad artis opera.

IN QVINTA parte, quæ incipit (Quæq; infirmi) legendum potiùs, Et quæcunq; prætermittunt ægrotantes exponens, credetur magis cognoſcere quæ ad ægrotantes attinent. Admonet medicum qui tentauerit huiuſmodi librum exponere, vt priùs ſe exerceat in prenotionibus & predictionibus, vt opere poſſit oſtendere quæcunq; dixerit eorum quæ non vidit: quod ſe facturum promittit in preſenti opere, maximè id faciens in Comm. 4. huius libri, etſi Hippo. nihil præ noſcere doceat circa præſentia & præterita, propter rationem iam dictam. *Oſtendere ipſam.* Grecè, ἔργῳ πρότερον ἐπιδεξαμένους αὐτοὺς τολμᾶν οὕτω γράφειν, id eſt, Ipſos priùs operibus oſtendentes, ſic ſcribere aggredi. *Conſulta.* abundat.

IN SEXTA parte quæ incipit (Et ſi quid morbis) legendum potiùs vt in. 3. cap. Præfationis, Pariter etiam ſi quid diuinum in morbis ineſt, eius etiam addiſcere prouidentiam. Primò repræhendit eos qui malè expoſuerunt id quod Hippo. Diuinum appellauit: quidam enim ob id diuinum dixiſſe putant, quoniam morbos exiſtimabant hominibus euenire ob iram Deorũ, afferentes ad id probandum appellatarũ hiſtoriarum authores: non enim ſunt hiſtoriæ, ſed poëtarum fabulæ, vt apud Homerum Iliad. α.

Diuinum ad iram Deorũ nõ refertur.

Λητοῦς καὶ Διὸς υἱός. ὁ γὰρ βασιλῆϊ χολωθεὶς,
Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακὴν, ὀλέκοντο δὲ λαοί.

Cùm tamen non omne quod verum nobis videtur, in expoſitionẽ duci debeat: ſed quod mentem explicat authoris, etſi fuerit falſum. Hoc autem non eſſe de mente Hippo. probatur. Primò quoniam βλητοὺς, id eſt, percuſſos, ipſe non retulit ad iram Deorum, de quibus maximè poſſet putari. nam lib. 1. de Ratione victus in acutis, ſectione. 35. de his loquẽs quibus ptiſana exhibetur ſputo exiſtente viſcido ac crudo, quorum etiam dolor nõ ſedatur fomentis, aut miſſo ſanguine, aut ventre purgato, maximè vbi tota vtatur ptiſana, inquit, Non perperam autem hos antiqui βλητοὺς, hoc eſt, ſideratos eſſe exiſtimarunt, tum maximè ob id, tum non minimè quòd mortuis ipſis latus liuidum, plagæ aliquatenus ſimile videatur. Ob mortis ergo celeritatem atq; ob plagã ſideratos eſſe credebant: veruntamen cognitã in his inferioribus cauſam ſcripſit Hippocr. Secundò etiam ſi quis ſacrum morbũ in Deorum iram referret, non obſeruaret mentem Hippoc. qui multis argumentis confutat opinionem eorum, qui morbum comitialem in Deos referebant, libr. de Sacro morb. inquit, De morbo ſacro appellato ſic ſe res habet, nulla re videtur mihi alijs diuinior eſſe morbis, neq; ſacratior: verùm naturam habet quam etiam reliqui morbi, vnde fit. Homines verò naturam eius & cauſam diuinam eſſe putauerunt, præ inexperientia & admiratione, propterea quòd reliquis morbis nulla re ſimilis eſt, & per inopiam quidẽ quòd nõ cognoſcũt, diuinitas ipſi conſeruatur. Per abundantiam verò & parabilem modum ſanationis medentur. Exoluuntur enim aut expiationibus, aut incantamentis, contra quos Hippo. cõſequenter arguit, quia febres tertianæ & quartanę nihil minùs diuinum habere videntur. Item delirantes & inſanientes, & multa importuna faciẽtes abſq; manifeſta cauſa, quorum alij plorant, alij vociferantur, alij ſuffocantur, alij dormientes foras exeunt, & delirãt, donec expergiſcuntur. quos omnes non minùs poſſes diuino morbo appræhenſos dicere. Quod non eſt. Tertiò, quoniam quod de Eraſiſtrato fertur, amorem filij regis depræhendiſſe, diuinũ etiam foret, quum tamen ad id neq; Hippoc. neq; Eraſiſtratus talia retulerint: ad cauſas enĩ procatarcticas refertur ab authoribus ea diſpoſitio, per quam aliquis languet, aut pallet, & vigilat, ſiue ob amores fœminarum, aut pecuniæ cupiditatem, aut vtcunq; conflictetur, atq; animo perturbetur. Non ergo diuinum eſt amantem conflictari, ac pallere, quemadmodum neq; auarum cupiditate angi. Eraſiſtratus enim ad filium regis Syrię (erat is Antiochus rex) curandum adductus, cùm ipſum pallere, vigilare, ac conflictari intelligeret, plures fœminas corã vocari præcepit, inter quas & nouerca Stratonica nomine regis vxor acceſſit, qua inſpecta mirum, quantum pulſus ęgri fuerit immutatus: quod Eraſiſtratus (qui pulſum inceſſanter tangebat) cùm noſſet, cauſam ægrotandi regi detexit, quibuſdam habitis apud regem præfationibus: cuius rei mentionem fecit Gal. lib. de Prænotione, vbi de ſe quoq; refert fœminam Pyladis amore deprehenſam cognouiſſe. Cùm enim ipſam ſine febre inueniſſet, in lecto ſe ab accubitu in accubitum proijcientem, ac vigilantẽ inquit, Nam cùm

Sacer morb⁹ in Deorũ irã non eſt referendus.

Antiochus Syriæ rex.

Eraſiſtrati ſapientia.

Galen. de ſe.

cùm priùs nossem nulla corporis parte mulierem affligi, verùm animi molestia quapiã tantùm conturbari, contigit, vt quo tempore fœminam inspicerem, illud ipsum quod esse suspicabar, mihi cõfirmaretur. Nam quidam tunc è theatro cùm venisset, narrassetq; Pyladem saltantem cõspexisse, statim mulieris vultus & faciei color immutatus est: quod cùm viderem, brachio manum statim admoui, pulsumq; varijs modis agitatum inueni, id quod animi perturbati indicium est. Ecce vbi Gale. Erasistratus quoq; à causa cognita huiusmodi affectus originẽ habere intellexerunt, neq; diuinũ quidpiam tale existimarunt (nisi quis credat poëtis) Poëtę fabulantur Venerem Cupidinem peperisse, ac eum depingunt in manibus portantem facem ardentẽ, qua in amorem homines incendit, vt Moschus inter Græcos, in Eidyllio, ἔρως δραπέτης, hoc est, amor fugitiuus, probè Cupidinem depingit, quod pariter rectè transtulit Angelus Politia. lib. 7. Episto. ex Latinis Vergilius inquit,

Cupidinis pictura.

Moschus poëta.

Vergilius.

Occultum inspires ignem, fallasq; veneno.

Naso.

Naso in elegia de morte Tibulli,

Ecce puer Veneris fert euersamq; pharetrã,
Et fractos arcus, & sine luce facem.

Diuinum nõ est referendum ad dies decretorios.

Quidam verò fuerũt, qui diuinum in dies decretorios transtulerunt, volentes Hippo. commendare notitiam dierum decretoriorũ: quoniam horum causam Hippo. ignorare credebant: veruntamen quàm falsum id sit, hinc cõstat, quòd non omne id cuius causam ignoramus, est appellandum diuinum: sed id quod admirabile habetur. Præter id quòd Hippo. dierum iudicialium causam nõ ignorauit, (vt in Commentarijs de Diebus decretorijs, lib. 3. de Diebus decret. de vigesimo die loquens inquit Gal.) quare potiùs iudicet quàm vigesimus primus, deinde quòd septimana non integris septem diebus constet: veluti priùs expositum est. Nouit hoc quoq; Hippo. sic in opere prognostico, inquiens: Hæ igitur accessiones per quatuor in viginti auctę finiuntur. his subiungit verbũ huiusmodi, Supputatio per integros dies nimirum fieri non potest, quippe quum nec annus nec menses ipsi integris diebus numerentur, cõcludit in fine, aliorum erratis dimissis, quia non est propositum in præsenti opere ea confutare, id diuinum non esse aliud quàm aëris nos ambientis constitutionem, de qua tertia sectione Aphorismorũ egit, & in lib. de Morbis popula. potissimùm primo. Rectiùs tamen esset quærere, quare de tali diuino mentionem nõ fecit in hoc libro. Videtur enim id pretermisisse, nè liber ad magnam cresceret magnitudinem, & quia in lib. de Morbis popu. & Aphor. id percurrit. *Conditionem.* Græcè, κατάστασιν, id est, cõstitutionem. *Ergo quàm necesse sit.* Græcè, ὅτι μὲν δὴ χρὴ γινώσκειν τὸν ἰατρὸν ἐπίσταται καὶ ἄλλο τι τῶν εἰς τὰς προγνώσεις διαφερόντων, οὕτως καὶ τὸ περὶ τῆς τῶν ἐπιδημίων νοσημάτων γενέσεως, ἐδήλωσεν. Quod est, Quòd quidem medico opus sit cognoscere morborum popularium generationẽ, si quid aliud eorum quæ ad prænotionem attinent ostendit.

PROG. PRIMVM.

CONSIDERAre aũt oportet hoc modo per morbos acutos: primùm quidem ægri vultum, si sanorum similis sit, maximè verò suiipsius: sic enim optimus erit. summè autem cõtrarius simili pessimus est.

Liber Prognosticorũ de morbis acutis est.

IN præsenti primo prognostico antequã viam aliquam prænoscendi aggrediatur circa morbos acutos versari, huius libri sententias proponit, quod etiam repetit lib. 3. Prognostico. 36. dicens: Hæc autem dico de morbis acutis, & his qui fiunt ex ipsis. Per acutos tamen morbos non tantùm eos qui simpliciter tales sunt, intelligere oportet: sed & acutos ex decidentia, vt in Commentario. 21. huius libri, & Commentario. 1. libro. 2. explicat Gal. Ex morbis enim quidam sunt diutini, quidã breues. Diutini sunt, qui lento motu vigesimũ diem prætergrediuntur, vt declarabo lib. 3. in expositione. 26. Prognostici. Morbi breues quidã sunt acuti, quidam non acuti. Non acuti sunt, qui sine periculo finiuntur, ante vigesimum diem, vt febris diaria. Acuti verò sunt aut simpliciter tales, aut peracuti, aut acuti ex decidẽtia, qui ad quadragesimũ, sexagesimum, octogesimum, & centesimum vigesimum prorogantur. Ex acutis simpliciter, quidã sunt acuti exactè, qui finiuntur quatuordecim diebus cum periculo. Acutus non exactè finitur ad vigesimum. Peracuti, quidam sunt exactè tales, quidam nõ exactè. Exactè tales finiuntur quarto die, aut citiùs: non exactè tales finiuntur

Morborum diuisio.

non acuti, ante 20 — acuti exacte simpliciter ad 14 — acuti non exacte — ad 20 — peracuti exacte 4° aut 3° — peracuti non exacte ad 7 — acuti ex decidentia ad 40, 60, 80, 100 —

~~tur quarto die aut [illegible], non exactè descri-~~
[redacted]tur à quarto in septimum, vtcunq; tamē morbus acutus est is, cuius motus est velox, & citò pericula adueniunt. De acutis igitur est liber Prognosticorum, siue sint simpliciter tales, siue ex decidentia. Quòd si quis interrogauerit, quare Hippo. non scripsit viam prædicendi circa morbos diutinos: respōdebimus, quoniam morbi diutini non faciunt subitas mutationes ad salutem, aut mortē, in quibus maximè exitus, ac præsagia sperātur. Verùm morbi diutini non iudicantur, sed coctione paulatim finiuntur: non ergo tam vtiles erunt in ipsis prænotiones. Præterea quoniā in longo temporis processu ægri sæpe errores committunt, quorum causa prædictiones fallere solent, ac deficere. Præterea quia ex his quæ scribūtur ab Hippo. de morbis acutis, & alijs quæ fiunt ex ipsis, poterit medicus plura ad prædictiones circa morbos diutinos transferre. In huiusmodi itaq; morbis præcipit Hippo. vt in primis medicus vultū ægri animaduertat, ac comparet ipsum dupliciter: aut suo ipsius, dū erat sanus qui ægrotat: aut si ipsum non nouit, saltem reliquis sanis hominibus faciat collationem. Itaq; si facies ægri sanis hominibus similis fuerit, nō opus habet alia collatione, aut inquisitione circa faciem. Si tamē sanis dissimilis sit, ipsi sano comparationem faciat, si ipsum aliâs nouit: sin minùs, alia signa considerabit, quæ si bona fuerint, constabit faciem illam non esse præter naturam. Verùm maioris certitudinis gratia, interrogabit præsentes, & assistentes, & familiares: nam forte à natura sua faciem habet reliquis hominibus dissimilem: sin minùs, tantò erit deterior, quantò propriæ dissimilior fuerit: itaq; maximè contraria, pessima erit. Incepit Hippo. à facie, & consequenter ab oculis: quoniam facies atq; oculi se primùm offerunt medico, & via inquirendi, siue fuerit diagnostica pars artis medicæ, siue prognostica, à notissimis procedere debet, ex quorum notitia veniemus in cognitionem occultorū. Talis est notitia quę sumitur ex facie, oculis, naso, temporibus: quibus cognitis, vbi medicus eorum dispositionem, alijs sanis, & eisdem, quum sani erant, cōparauerit: facilè cognoscet quantū sit id quod præter naturam ei inest, quantū etiam secundùm naturam: talem tamen obseruauit viam procedendi, qualem in lib. de Chirurgiæ officina, vbi ab initio dixit, ἢ ὅμοια ἢ ἀνόμοια ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῶν μεγίστων, ἀπὸ τῶν ῥηίστων, ἀπὸ τῶν πάντῃ πάντως γιγνωσκομένων. ἃ καὶ ἰδεῖν, καὶ θιγεῖν, καὶ ἀκοῦσαι ἔστι, ἃ καὶ τῇ ὄψει, καὶ τῇ ἁφῇ, καὶ τῇ ἀκοῇ, καὶ τῇ ῥινὶ, καὶ τῇ γλώσσῃ, καὶ τῇ γνώμῃ ἔστιν αἰσθέσθαι. ἃ καὶ οἷς γιγνωσκόμενα πᾶσιν ἔστι γνῶναι. quod est: Vel similia vel dissimilia à principio à maximis, à facilimis, ab his quæ omni via & omni modo cognita sunt, quæ videre, & tangere, & audire licet, quæ & visu, & tactu, & auditu, & olfactu, & gustu, & mente sentire licet, quæ & quibus cognoscuntur omnibus licet cognoscere. Placuit Græcè & Latinè referre sententiam: est enim hoc totius artis medicæ proœmium, vt inquit ibidem Gal. Quemadmodum enim partis artis curatiuæ primum principium est, Contrariorum contrarijs sunt curationes, à quo omnem curationem incipere decet: ita à similibus, & dissimilibus pars artis diagnostica incipit. Quòd si pars diagnostica hinc orsa, pcedit, & diagnostica prima est partium artis medicæ, constat ꝙ eius proœmium totius artis erit principiū. quod confirmat sententia Gale. in Commen. dicentis: Non enim solùm ex his prænotiones inchoantur, verùm etiam affectuum curationes. Hoc obseruat Hippo. in huius libri initio, incipiens à similibus & dissimilibus, præcipiens considerare an facies similis sit sanorū faciebus, an suæ ipsius: non enim vnā tantùm cōparationē facere oportet, inquit, sed duas: ad propriam ipsius naturam, & ad communem hominum similitudinem, ac dissimilitudinem disquirēdo, quod docuit lib. 1. de Morbis popu. par. 3. dicens: Morbos agnoscimus ex communi omnium natura, & cuiusq; propria edocti, id quod ad communem naturam attinet, quod etiam Hippoc. in præsenti Prognostico dixit: si sanorum similis sit, intelligi debet, vbi non liceat ad propriam naturam facere collationem, quoniam ipsum sanum nō nouimus. Nam vbi licuerit ad propriam naturam comparare, non opus est ad communem transgredi, quemadmodum neq; Hippo. lib. 1. de Arti. cùm dixit: Nam cùm iustum habeāt corpus homines, & manus, & crura, sano mēbro vti debemus, ad non sani, & non sano ad sani exemplum. Neq; alieni articuli inspiciendi: alij enim alijs exarticulati magis natura sunt, sed ipsa eius, qui laborat, membra attendenda, sanùmne ægrotanti dissimile sit. Poterit autem peritus medicus ex abundāti postquam cōparauerit ægrum ad seipsum, quum sanus erat, atq; dissimilem inuenerit, alteram collationem facere, ad cōmunem hominum naturam, & inueniet an tantum sibi ipsi dissimilis sit, an & vniuersæ hominū naturæ. Nam si ita fuerit, summè cōtrarius erit, & ex doctri-

na

Hippo. quare non scripsit in morbis diutinis prænotiōes.

Ars diagnostica & prognostica à notioribus incipit.

Artis medicæ primum principium.

Morbos cōparatione cognoscimus duplici.

na huius prognostici, pessima atq; exitiosissima erit dispositio. A maximis etiam ac facilimis incepit Hippo. sunt autē eadem, vt vult Gal. maxima & facilima. Quãto enim aliquid facilius cognitu est, tanto euidentius est, & clariùs indicat id quod significare habet: hoc autem est maximum esse in significando. Talis est facies ægri, quã vbi medicus semel inspexerit, facilimè intelliget quod habet significare.

Signa oĩbus notißima. Hæc etiam sunt signa quæ omni via & omni modo notissima sunt, signa nempe quæ sumuntur à facie, oculis, naribus, fronte, & auribus, de quibus consequenter Hippocr. dicet. Cum enim, inquit, nasus compressus, oculi caui, ad sensum pertinent visus: aures frigidæ, ad tactum: adstricta tempora, auriũ lobi inuersi, ad visum & tactum: ad auditum pertinet flatus qui cum sonitu exierit, actussis: ad olfactũ excrementorum fœtor, de quibus infrà. lib. tamẽ. 2. de Arte cura. ad Glauco. maxima signa in febribus omnibus dixit esse pulsum & vrinam, quibus addere pręcipit signa quę hic habentur ab Hippocrate.

GALENI
Commentarius.

PErspicuè indicauit vt hoc libro de morbis agat acutis. Incepit autem ab indicijs quæ in vultu existant: eò quòd in primis appareant, & vim obtineant maximam. Vt hæc igitur in primis appareant, cuiuis perspicuum est. Vt autẽ vim ad præsentiendum obtineãt maximã, deinceps discas licebit. Atq; in primis reuocetur in animum communis totius medicinalis artis præfatio, quam libro κατ' ἰατρῖον *prætexuit hũc in modum: An similia, an dissimilia sint, statim inter initia considerandum de maximis: de facilimis, ex ijs quæ ex toto & vsquequâq; accedunt: & quæ contueri licet obtutu, tactu, auditu, lingua, & animo vsurpare: non enim pręsensiones solùm ex his, verumetiam curationes affectuum inchoãtur. Igitur quónã modo curari debeant affectus, libro De curandi via & ratione, definitũ iam est: de præsensione nunc agendũ est: remonendumq; vt intersit præsentiendi artis, non solùm futura, sed etiam præterita ac præsentia, ex quibusdam indicijs in corpore inuenire. Sed præsentium cognitionẽ proprio & suo nomine consueuimus nominare denotationem. Itaq; considerandum admonet vultum ægroti inter initia, similisne an dissimilis bene valentium sit, sed potißimũ sui. Hoc enim signũ secundùm decreta Hippocratis intelligitur, vt non solùm de communi natura omnium, sed etiam de propria vniuscuiusq; præcepta artis considerentur. Quando enim conferri partes affectas censebat cum beneualentibus: non alienas intueri consulebat, sed eius qui affectus sit. Optimus igitur ægri vultus est, quoties similimus sui permaneat. Ecõtrario deterrimus, si quã maximè in contraria vertitur. Ea verò quæ inter optimum & deterrimũ habeantur, tua interest considerare finitis extremis: nam si propiora sunt optimo, meliora: si deterrimo propiora, deteriora existunt: media verò inter hæc sunt quæ pari vtrinq; intercapedine circunsistuntur. Itaq; vultũ optimum vno capite complexus indicauit: etenim similimus ei qui secundùm naturam est, optimus existit: maximè verò contrarium, vtpote nobis nequâquã familiarẽ, particularibus indicijs explanauit:*

planauit: quorum singula seorsum aggrediar, prodita deinceps ad hunc modum.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte de Morbis acutis esse pręsentem doctrinam refert.

IN secunda parte, quæ incipit (Incepit autem) docet Hippo. à signis, quæ sunt in vultu, incepisse, quia maximam habent vim in significando, à quibus in procemio artis incipere docuerat libro de Chirurgiæ officina, in principio. Ex *iis quæ ex toto & vsquequaq; accedūt, quæ contueri licet, obtutu, tactu, auditu, lingua, & animo vsurpare.* Hæc omnia in Græcis codicibus non habentur: quæ si haberentur, non aliter essent legenda, quàm vt à me fuerunt adducta in expositione Prognostici Græcè & Latinè.

IN tertia parte, quæ incipit (Itaq; considerandum) mentem Hippo. exponit, qui sibi ipsi potissimum comparari præcipit ægrum, vt intelligamus, quantum boni aut mali habeat (secundùm decreta Hippo.) lib. 1. de Articulis. in sententia allegata in expositione Prognostici.

IN quarta parte, quę incipit (Itaq; vultū) vno capite dicit, vultum optimum compræhendi: nempe vbi fuerit sibi sano similis, exitiosum verò multis signis sequentibus.

PROG. II.

ERIT autem talis nasus gracilis in extremis.

Nasus gracilis.

Incepit enarrare quæ pertinent ad faciem exitiosam, quam medici faciem Hippocraticam appellant, ex omnibus his prauis signis constitutam. Primum est nasus siue gracilis in extremis, siue compressus. Comprimitur autē nasus quoties cutis subiectis cartilaginibus adhæret: quod fit quoties deficiat id quod solet interponi, nempe sanguis, & spiritus. Hęc autem deficiunt, aut quoniam absumuntur, aut quoniam nō transmittuntur à membris præcipuis, à quibus hæc transmitti solent, & toti corpori: aliquando etiam quoniam nō tantùm non transmittuntur, sed & recurrunt ad præcipuas partes ea, quæ iam fuerant transmissa. Absumuntur à calore vęhementi, aut pororum apertione, cū humorum acredine, ac tenuitate, & ob imbecillitatem facultatis: id vult Gal. in Com. 4. sequenti. Non trāsmittuntur ob inopiam, cùm videlicet sanguis & spiritus in pręcipuis membris deficiunt, vt iecore, & corde. Recurrunt, vbi in partibus præcipuis fuerit inflammatio, quæ sanguinem & spiritum ad se trahat, veluti cucurbita. Nasus ergo gracilis in extremis, siue compressus, malum signum est: quod potest duplici via probari, aut epilogismo, aut analogismo. Epilogismo ab vniuersalibus & communibus, sic omne quod est naturæ aduersissimum, est pessimum: nasus compressus est naturę aduersissimus: ergo pessimus. Quę ratio circa omnia quæ præter naturam sunt, versari poterit, ac communis ratio erit. Analogisticè verò probatur, quoniam ex euidentibus, quæ oculis apparent, nempe ex cōpresso naso, & facie extenuata, constat imbecillitatē adesse facultatis, solam, aut simul cum humorum tenuitate, & cutis raritate. Quod argumentum in morbis acutis validum est, vbi id non eueniat à causa manifesta, vt aliqua magna euacuatione, & similibus, de quibus in Com. 4. sequenti dicemus. Nasus ergo talis significat imbecillitatem, & imbecillitas adducit corpus in talem dispositionem. Dixi, gracilis in extremis: quoniam Gal. in Com. sequenti dixit: καὶ μὴν οὐκ ἄλλην τινὰ ὀξεῖαν ὀνομάζομεν ῥῖνα, πλὴν τὴν κατὰ τὸ πέρας ἰσχνῆς. quod est: Non alium vocamus nasum ὀξεῖαν, præter eum qui est in extremis gracilis.

Ratio analogistica, & altera epilogistica.

GALENI
Commentarius.

MAlum hoc indicium primū adscripsit, nasum compressum. Sed oportet, vt docuimus, tanquam ad eum qui secundum cuiusq; naturam est conferendo considerare: nam si natura simus est, nasus prorsus compressior apparebit, quemadmodum si aquilinus aut etiam subrectus est. Ita verò cōsiderandum est, vt inquantū à naturæ forma recessit,

intantũ ipſe prauus exiſtat. Itaq; cõpreſſus naſus planè apparet in ijs qui longiore morbo extenuantur, aut labore cõflictantur, aut quouis modo exoluantur, aut animo linquantur, & item omnibus defunctis. Et ob eã rem quis meritò colliget epilogiſmo, communi omnium hominum vtens ratione, prauum eſſe indiciũ quod per malam exiſtat affectionem. Cæterũ quænam ſit talis affectio per quam naſus comprimitur, dogmaticæ iam contemplationis munus eſt indicare, quam deprædendi tantummodo analogiſmo conueniet. Analogiſmus verò ratio eſt quę ab euidenti auſpicatur, rei obſcuræ faciens cognitionem. Epilogiſmus verò communis ratio eſt, & omniũ aſſenſu cõſpecta. Sed primùm epilogiſticè de ſingulis cõſideremus indicijs. Rectiùs enim erit ex cõfeſſa communiq; omniũ hominum ratione facere initialem doctrinam, quàm ſtatim inter initia venire ad analogiſmum.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte docet naſum acutũ tantum mali ſignificare, quantũ à propria natura receſſerit, ad quã, collationẽ facere oportet.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Itaq; compreſſus) refert in quibus diſpoſitionibus talis naſus compreſſus appareat. Ex quibus licet eius malitiam epilogiſmo concludere: quoniam in his, qui admodùm male habent, qui à Galeno recenſentur, inuenitur.

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterũ quænam) ad doctrinam analogiſticam dicit pertinere, docet in quibus diſpoſitionibus & affectibus talis naſus appareat: quod dogmaticæ, id eſt, rationalis eſt contemplationis. *Analogiſmus verò ratio eſt quæ ab euidenti auſpicatur, rei obſcuræ faciens cognitionem. Epilogiſmus verò communis ratio eſt, & omnium aſſenſu conſpecta.* Omnia hæc abundãt, quoniam in Græcis codicibus nõ habentur, etſi vera ſint. Epilogiſmus itaq; argumentũ eſt, quod à ſingularibus procedit ad vniuerſalia, & totum firmatur experimento, quo etiã Empirici vtebantur: veluti ſi quis volens oxymel cõpetere aduerſus pituitam, id probet, quoniam quotidianis febribus conuenit, & in tertianis notis, & in comitiali morbo. Analogiſmus verò ratio eſt, quæ à prioribus & vniuerſalioribus procedit, ad inueniendum aliquod incognitũ, qua via Dogmatici, qui & Rationales appellantur, medici procedebant: veluti ſi volens quis probare oxymel prędictis morbis cõpetere, ſic ꝓcedat: Quod acidum eſt ac tenuium partium, id facultatẽ habet attenuãdi, ac diſſecandi: oxymel eſt acidum tenuiũ partiũ: ergo diſſecat, & attenuat: pręterea ꝙ diſſecat, & attenuat, cõpetit craſsis, & viſcidis humoribus. Talis eſt pituita, à qua pendent prædicti morbi: ergo eis competit. Quòd tamẽ hęc ſit mens Gal. conſtat, quoniã dixit, Et ob eam rem quis meritò colliget epilogiſmo cõmuni omnium hominum vtens ratione, prauũ eſſe indiciũ, quod per malam exiſtat affectionẽ. Idem in Com. ſequenti. In præſenti nanq; promittit ſe primùm proceſſurũ epilogiſticè, & deinde analogiſticè: poſtq̃ autẽ rationẽ epilogiſticam fecit in Com. ſequenti, ſtatim procedit ad inquiſitionem cauſarum eorum, quæ ſcripſit Hippo. Quod eſt analogiſtica (quam promittit) doctrina. Rurſus lib. 4. de Ratione vi. in acutis, Com. 44. inquit, Cur autẽ purgare eos haud velit, in quibus ſumma eſt cruditas, cauſam recenſuit epilogiſticam, quam recenſere ad eum ſpectat, qui quòd fit ſola citra logicam demonſtrationẽ experientia nouit. Dogmatici autem viri erat docere quam ob cauſam purgãtibus ita habentes nõ coquatur vrina, febriſq; ſine ſudore, & iudicatione perſeueret. Lib. item de Optima ſecta, dicit analogiſmũ eſſe cõparationẽ & pręceptionẽ cauſarũ iuuantiũ per ſimilitudinẽ. Et libr. de ſubfiguratione empirica dicit: Empirici enim euidẽtibus, Dogmatici verò rationi magis innituntur. Pari modo dogmatica ratio hoc ab empirica differt, quòd hæc euidentiũ rerũ, illa occultarũ eſt: quæ vt nomine quoq; diſtinguerentur, rationem quidam empiricã epilogiſmum, dogmaticam verò analogiſmũ vocitauerunt. Analogiſmus ergò, & epilogiſmus non aliter differunt, quàm ratio quæ ſumitur à priori, & à cauſa, & ratio quæ ſumitur à poſteriori, & effectu.

In Latino codice abundat.

Epilogiſm⁹.

Analogiſm⁹.

Dogmatica ratio.

PROG. III.

OCVLI caui, tẽpora collapſa, aures frigidæ & contractæ, ac lobi earum euerſi, & cutis circa frontem dura, circumtenſa & arida exiſtens, & color totius faciei chlorus, vel niger, & liuidus, aut plumbeus.

Cauſæ faciei exitioſæ duæ in ſumma. HORVM omnium ſignorum cauſas adeò clarè ſcribit Gal. in Com. vt non egeant noſtra expoſitione. Cauſæ tamen omnes in ſumma ad duas reduci poſſunt, nempe ad calorem abſumentem tanquam efficientem, & ad frigiditatem, quæ inde conſequitur, & quę ſingulas partes in caloris defectu occupat. Intemperies verò omnis quum tantã infert corpori alterationem, vt ſpiritum reſoluat, & ſolidorum membrorum temperaturam ſubuertat, languidam efficiet facultatem in eſſentia: quoniam eius robur in qualitate temperamẽti ſolidorum membrorum conſiſtit, tum etiã in ſpiritibus, vt inquit Galen. lib. 12. de Morb. cur. Sed cùm eſſentia virium, quibus regitur corpus, tum in ſpiritu, tum in ſolidorum corporum temperamento conſiſtit. Et libro. 1. de Morbis popu. par. 2. Com. 46. robur facultatis refert ad temperamentum ſolidorũ membrorum, & temperiem ipſorum ad elementorum ſymmetriam. *Faculta. robur.* Imbecillitas facultatis quæ ſequitur ſpirituum reſolutionem, aliquando ex inopia ſanguinis ac eius diſtemperamento pendet, à quo ſpiritus, ſicuti ab aëre, fouetur: ſpiritum ergo reſolui, ac reparari facilè contingit, ſolidorum autem membrorum temperaturam ſubuerſam non facilè. ſubuertitur autẽ in longis morbis paulatim, in morbis etiam acutis nonnunquam ob vehementiam caloris abſumentis, ac permutantis. De eſſentia facultatis lib. 3. Prognoſti. 7. in expoſitione latiùs loquar: nunc verò ſatis eſt intellexiſſe nimiam caliditatem abſumendo faciem dictam ab Hippo. facere poſſe, & imbecillitatem facultatis in eſſentia oſtendere, ob ſpirituum & ſolidorum membrorũ conſumptionem. Quoties verò calor naturalis paruus eſt, non extenditur ad extrema membra, ſed ipſa à frigore occupantur. Inde eſt, quòd ea quæ in facie, quam depinxit Hippo. apparent, nonnunq̃ ad calorem conſumentem, ac colliquantem referuntur, nonnunquam verò ad frigiditatem. Lib. tamen. 12. de Morb. cur. de febre loquens, quam ſyncope concomitatur, frequenter niſi ſedulò medicus aduertat, tales ægros facilè in faciem, quã depinxit Hippo. incidere, inquit: Naſus acutus, oculi caui, ſi multùm excernãt, vigilent, contriſtentur, non citò nutriantur: & ſubiungit, Non ſolùm autem extenuatis ad eum modum ſpiritu horum & ſanguine digeſtio ſæpe incidere aſſueuit, ſed etiam expultrice vi per vniuerſam corporis molem immoderatiùs concitata, id quod incidere maximè ex imbecillitate retentricis ſolet. *Cauſæ faciei exitioſæ.* Sequitur ergo, non tantùm hanc fieri faciem à calore, aut frigore, ſed ab irritatione expultricis facultatis, ſimul & ab imbecillitate retentricis. Veruntamen hæc omnia ad temperamentum reduci debent. Nam facultas expultrix ab humorũ acredine irritatur, acredo autem ipſorum à nimio calore fit: imbecillitas etiam retentricis facultatis non aliter facit ſpirituum & membrorum occultam reſolutionem, quàm vbi non retineat, quod expultrix excernit, maximè quoniam in morbis acutis non alia via efficitur retentrix, quæ eſt in habitu totius corporis, languida, quàm ob nimiam pororũ apertionem, quæ etiam à calore fit poros magnificante, aut cutim attenuãte. Quòd ſi velit quis pertinaciter tenere præter calorem & frigiditatem eſſe tertiam cauſam, & quartam, quæ hanc faciem efficiant, nempe expultricis irritationem, & retentricis imbecillitatem, nõ inficiabimur. *Oculi caui.* Oculi caui itaq; fient immodicè reſolutis humoribus tunicas oculorũ & ipſarum ambitum exteriorem implentibus: accedit ad id quòd ex ſententia Platonis, Empedoclis, & Gal. oculus eſt de natura ignis, & ſpiritus, qui in ipſo continetur, ignis naturam repræſentat, qui à calore reſolutus oculos minores reddit, ac inde cauos, quod eſt, eorum cauitates nõ impleri. *Tempora collapſa.* Tempora item collapſa fiunt, quoties cutis oſsi capitis hæret, quod fit reſoluta carne muſculorum temporum, quos medici crotaphitas, & maſsitiras appellant, vt dicemus circa Prog. 17. huius libri. Aures refrigerantur, ac inuertuntur earũ lobi, quoniã calor abſumẽs refrigerat, atq; exiccat, & ex ſiccitate fiunt cõtractiones, quales ſunt in neruis cõuulſiones ex inanitione. Contra hanc Hippocra. ſententiam obijciendum videtur. Nam lib. 2. de Ratione victus in mor. acu. ſectione 24. de his qui cibum bis die ſumere conſueuerunt,

runt, inquit, Oculi cauantur, quæ tamē dispositio non est lethalis: quandoquidem plurimi ex eis non moriuntur. Malè igitur modò inter lethales dispositiones annumerat cauos oculos. Ad hanc rationem Antonius Musa Brasauolus respondet loco citato, cauitatem oculorum in lib. Prog. esse intelligendam profundam & magnam: illam verò de qua loquitur in lib. de Ratione victus, esse paruam. Addit etiam in lib. Prognost. multa alia signa cōiungi ad malitiam significandam, simul cum cauitate oculorum. Verùm vtraq; responsio extra mentem Hippo. est. Primùm, quoniam in hoc prognostico Hippo. de cauis oculis loquitur simpliciter, non de admodum cauis: quoniam loquitur de his qui apparent intra tertium diem, vt constat ex Prognost. sequenti. & caui admodum non apparent ante tertium, vt constat ex Gal. in Com. 6. sequenti, vbi dixit: Itaq; tumentium oculorū accidens, inter initia quoq; fatigat ægrotationis, maximeq; vomētibus ex copia ingesti vini cibiq;: caui verò admodum oculi nequâquam fiunt. Secundum etiam falsum est, quoniam sola cauitas oculorum si ante tertium diem apparuisset ob malitiam ægrotationis, lethale signum esset. Ratio tamen quare cauitas oculorum, de qua loquitur Hippoc. 2. de Ratione victus in acutis, non est lethalis, ea est, quoniam fit ob inopiam alimenti, non ob morbi malitiam. Quòd autem ea cauitas, quę ob alimenti inopiam fit, lethalis non existimetur ab Hippo. constat ex Prognost. sequenti, cùm inquit: Interrogare oportet vigilaueritne homo, vel vēter væhemēter solutus fuerit, vel fames ipsum oppresserit, & si quidem aliquid horum confessus fuerit, minus malum esse existimabit. Fit etiam ab immodico calore cutis circa frontem dura, circuntensa, arida. Non tantùm id verum habet apud Gal. in Com. de cute circa frontem, sed & de cuti omni circa totum vultum: id est, quod Paulus lib. 2. cap. 4. dixit, quum vultum exitiosum appellauit neruosum. Quoties enim facies extenuatur, & cutis tota circa ipsam, dura, ac sicca redditur, ac decolorata, meritò facies neruosa appellabitur: accedit ad id quòd cutis ipsa ex fibris neruorum sensui inseruientium contexta est. Circa hanc partem aduertendum maximè, quòd calor qui absumendo sanguinem & spiritū, quę continentur in facie, reddit cutim faciēi aridā, ac tensam, antequàm tantam inducat siccitatem, cutim ipsam reddit laxam, atq; rugosam: cuius cōtrarium efficit causa humectans, atq;

Musæ error.

Facies exitiosa neruosa est.

Cutis antequàm tendatur laxa fit.

reficiens talem cōsumptionem. Primò nanq; cutim reddit tensam, deinde verò laxam, & mollem. Itaq; contrariæ causæ eosdē efficiunt effectus, contraria tamē via. Nam causa exiccans, & causa humectans atq; reficiens molliunt siue laxant, atq; intendunt cutim: verùm causa exiccans primùm laxat, deinde intēdit: causa verò humectans atq; reficiens, primùm intendit, deinde laxat. Quod Hipp. ipse testatur lib. 6. de Mor. po. par. 3. dicēs: Extenuatio omnis cutim laxat, deinde circumtendit, recreatio contraria. Ratio est quæ ex Galen. in Comm. sumitur. Quum enim corpus inaniri incipit, primùm resoluuntur, aut manifesta euacuatione humores & spiritus euacuantur: quibus euacuatis cutis rugosa & laxa redditur: quòd si euacuatio ampliùs durauerit, solidorum membrorum substantia colliquabitur, & absumetur, quo tempore cutis circuntendetur: quòd etiam in vtribus humore plenis contingit. Vbi enim euacuetur humor intus contentus, rugosi redduntur: si tamē ipsis igni aut soli applicitis aliquid de sua propria substantia absumatur, duri reddētur, ac tensi. Quoties ergò aliqs ægrotat, solet cutis laxior reddi, humoribus euacuatis, aut manifestis, aut sensum effugiētibus euacuationibus. Cutis autem ipsa dura, ac circuntensa nō fiet, donec causa dissoluens, ipsa etiam solida membra tētauerit: quod in hac facie, quā depinxit Hippoc. euenit: ad tantam enim siccitatem ac consumptionem deuentum est, vt iam occupet solida membra, & cutim ipsam, quæ non rugosa, sed circumtensa apparet. Contrarium euenire in refectionibus, hinc constat, quòd in refectionibus primùm recreatur sanguis, & spiritus, implentes cutim: cutis autem plena, tensa redditur, neq; ampliùs rugosa manet. Distenditur enim nō aliter, quàm vtres aqua pleni. Quoniam tamen nondum solida membra humectantur, sed posteriùs, inde est quòd cutis ipsa adhuc dura manet in refectionibus, post morbos, ac consumptiones, donec post humidorum refectionem solida quoq; reficiantur, quod postremo loco fit: quum autē reficiuntur, humectantur omnia simul, & cutis, ac inde relaxatur. Ad finem Hippo. colorem depinxit in quatuor species diuidēs: aut enim apparebit chlorus, aut niger, aut liuid[9], aut plumbeus. Chlorum quidem dixi, quoniam non est Latinum vocabulum quod significet simul viridem ac pallidum colorem, quemadmodum χλωρὸν Græcum: quod autē hos duos colores significet, refert Gal. in Com. 4.

Colores faciei exitiosi.

lib.2.de Ra. vi.acut. & infrà Cõ.22. apud Laurentianũ duo tantùm colores habentur, nempe chlorus, quem ipse viridem dixit, & niger. In Græcis tamen codicibus præter hæc etiam habetur, καὶ πελιὸν ἢ μολυβδώδης, quod est, & liuidus aut plũbeus. De chloro itaq; colore Gal. in Com. agit, & infrà agemus circa Prog.2.& 47. libr.2.

Liuidus color.

De liuido colore constat ipsum demortuam significare facultatem vitalem. Lib. nanq; 2. Com. octauo, postquam Hippo. duo signa lethalia scripserat, quorum alterum pertinebat ad animalem facultatem, nempe corpus graue esse: & alterum quod pertinet ad vitalẽ, quod est vngues ac digitos liuẽre, inquit Gal. Non simpliciter ait liuiditatem grauitati partium accedentem indicare mortem, sed cõtinuò, & sine vlla cũctatione: propterea quòd vtriusq; intermortuæ facultatis signa appareant. Et 7. sect. aphoris. Com.2. de liuido colore loquens, inquit: Non enim in mediocribus ossium læsionibus, sed fortibus putrilaginibus, talis species coloris circunstantibus aduenit carnibus, extincto in eis scilicet calore natiuo: color est similis moris, quæ integram maturitatem nondum sunt assequuta, sed propè accedũt. Qualis etiam in partibus percussis solet relinqui dolore sedato, plumbẽus color,

Plumbẽus color.

qui in initio febris quotidianæ solet apparêre in facie & labijs: liuido similis ferè est, & in significando pariter, nigro. Nam color ipse plũbẽus ad liuidum & nigrum inclinat: vt.12. de Mor.cu. inquit Gale. de colore faciei eorũ qui delinquunt animo, ob crassos, ac frigidos humores: nõnullis etiam ad nigrius, aut liuidius, quos quidem medici plumbẽi corporis appellant. Sic enim habetur in Græco codice μολυβδοχρῶτος. De nigro tamen colore dubitandũ

Color niger

videtur. Nam Gale. in Com. nigrum colorem damnat, quoniam sanguine fit refrigerato: cùm tamen nõ tantùm ad frigiditatem, sed ad calorem referri possit. Non tantùm enim frigus congelans, nigram reddit aliquam particulam, sed & calor adurens, vt cõstat in humidis omnibus cùm aduruntur, antequàm in cinerem transeant: item carbones ex lignis fiũt vstis, & fuligo nigra est: & in humano corpore gangrenæ ex magnis fiunt inflammationibus, in quibus pars demortua nigrescit. Præterea Gal. in 21. Com. lib.2. inquit, Si quidem

Color niger quid indicat

nigredo aut ob væhementem accidit frigiditatem, qua ratione sanguis quoq; nigrescit congestis globis, & quicquid extinguitur in plenum refrigeratum, aut propter exuperantem calorem. Etenim sanguis rursum trahit nigrorem, si crematur, quemadmodum alia omnia corpora, & qui diutiùs in sole morantur æstiuo nigri redduntur. Non ergò ad vnicam tantùm frigiditatem referri debet vultus color niger. Ad quæ respondetur, quòd niger color, qui in ægris apparet factus ex adustione, nõ significat cutis ipsius adustionem, sed humorum qui intrà cutem continentur. Nam in viuentibus maximè sanis color quidam floridus apparet in cuti, qui sanguinis & spirituũ splendorẽ innatum ostendit. Cùm igitur sanguis ob nimiam refrigerationem splendorem amiserit, talis fiet qualis qui in exterioribus concrescit, ac nigrum ostendit colorem, vt in facie quam Hipp. depinxit. Calor etiam vrendo nigrum colorem efficere posset, non tamẽ in facie eius qui acuto morbo laborat. Nam in ipso à calore vehemẽti humores omnes & spiritus qui in facie continebantur dissipantur, posteà verò remisso admodũ calore à frigore succedente sanguis superueniens amittẽs splendorẽ, turbidus, opâcus ac niger redditus, cutim quoq; nigram ostendit. Quòd si quãdo calor nigram aliquam reddat particulam, vt in gangrænis: id euenit humore in eo loco detento, ac ibidem assato, non vt in prædicta facie resoluto. Aethiopũ cutis nigra est,

Aethiopes quare nigri.

partim ob calorem ambientis, qui ipsam assare potest, ac vrere: partim quia alimentum ad ipsam perueniens assatur. Nigri etiam quidã fiunt ob id quòd in ipsis calor humores vrit, quorum fuligo cuti hæret, & alimentũ quod ad ipsam cutim alendã deuenit, similiter præassatum trãsmittitur: hinc omnes obiectiones facilè diluũtur. Calor enim febrilis in morbis acutis non assat, aut vrit humores vultus, sed ipsos simul cum spiritu per cutis poros discutit, ac resoluit. Aliter autem fiet, si quando aut cutis vreretur, aut humores, qui in parte aliqua continentur. Tali enim via nigrum colorem à calore fieri posse, non est negandum.

GALENI
Commentarius.

HAEC quoq; indicia omnia circa vultum existũt in morbis diutinis, & laboribus, & animę defectionibus, & multo ma-

to magis in morte. Epilogistica enim ratio facilima est, vt dissimilia naturæ, mali cuiusdam obtineant significationem: subieci enim statim ab initio, id quod confessum, conspectumq́; est, vt maximè cōtraria naturæ, exitiosa: similia verò salutis indicia habeantur. Itaq; hæc à nobis de eis epilogisticè dicta sint: nam pòst, exquisita ratione de omni eorū natura considerabimus. Fiunt ergò tales affectiones; aut ob aliquam causam consumentem, & corrumpentem partes animalium carnosas, aut ob debilitatem natiui caloris, qui non insuper extendi in extremas corporis queat partes: sed in visceribus solis exiguus obseruetur. Porrò huic scilicet comitatur affectui, vt nō prætereà affluat ad extremas corporis partes tantùm sanguinis, aut spiritus, quantùm antea affluebat habentibus per naturam: & ob eam rem, in vultu maxima mutatio naturalis habitus liquidò apparet. Cùm enim partes osseæ, & item carnosæ, & humidiores inter se adiunctæ sint: tum autem osseæ persistant similes, propter terrestrem substantiam: carnosæ verò humidioresq́; consumantur facilè; & collabantur in eas ob inopiā spiritus, & sanguinis: facilimus cognitu affectus est. Nasi enim circa solas pinnulas nomine, substantia carnosa: subsiduum verò omne osseum est. Meritò igitur quoties pars carnosa consumpta, aut vacuata considat, extremum eius tenue redditur: pari modo quoties vehementer refrigeratur: quod iam defunctis accidit. Stipata enim per refrigerationem substantia carnosarum partium, gracilentus in summis meritò redditur. Non enim alium quendā nasum vocamus cōpressum, quàm qui gracilentus in summis existat. Igitur ad hunc modum nasus compressus apparet. Caui prætereà fiunt oculi propter eas ipsas causas: sed quanto humidiores molliores q́; summo naso sunt, tanto citiùs cauantur. Quinetiam spiritus animalis copiam participant, & item caloris nō parùm habent: quibus deficientibus, meritò contrahuntur. Id verò, cauum oculorum est. Tempora similiter astringūtur, propterea quòd sola reliqui capitis musculos habeant, quos nominant à temporibus crotaphitas: reliquum verò caput omne prorsus carne vacat. Aures frigidæ, & contractæ, quia cartilagineæ, carne vacant, exangues habentur. Itaq; celerrimè refrigescunt, vt quæ suapte natura ad affectum instructiores, parationesq́; sint. Sed quam ob rem fibræ earum versæ fiunt? An quia mollíorem obtinent substantiam, nō quemadmodū subsiduum omne, quòd inquā tenuis cartilago exquisitè est tenuiore intecta cute? Quam ob rem de prædictis causis fibræ extenuantur, vertuntur, siccantur, stipantur: ità verò affectæ retrouersus tenduntur magis ad originem præbentium illis sensum neruorum. Etenim cōuelli, cunctis corrigiis exiccatis, cōmune est: proprium verò vnicuiq; in corpore parti, est illò verti, & cōuelli potiùs, vbi innexorum

rum ei neruorum initium est. Id enim in digitis planè intuêri licet: si enim intimus tendo ab aliqua causa afficiatur, digiti perspicuè inflectũtur: si extimus, attenduntur. Cæterùm ob eam ipsam siccitatem, stipationemq;, cutis omnis circa vultum omnem duriuscula apparet & intenta. Affectus verò manifestiùs apparet circa frõtem: quia carnosa substantia tenuior hac in parte cuti subtenditur. De prædictis verò causis carnosa natura afficitur magis, quàm quæ cutis institutione cõsistit. At verò coloris mutatio pessima est, quoties ad nigrum exiſtat: vtpote sanguine refrigerato: quemadmodum vbi forâs effusus sanguis cõglobatur: moderatior verò, quoties in chloron, id est, viride fuerit. Veteres enim assolent ita nominare nõnunquam pallidum colorẽ interdum, vt plęriq; brassicam & lactucam chloros, id est, virides nominant: qui quidem color nigrior est, quàm rubidus: est etiã tanquam initium quoddam nigri, liuidiq;, quem frigus perinde quasi nigrum effecit. Quocircà vultus, in quo omnia prædicta habentur, exitiosus meritò nominatur, isq; per morbos longiores sæpenumerò videtur. Raro verò inter initia apparet: & ob eam rem cũ maximo periculo est: vt qui nullam abs tempore causam habeat. Longo enim interposito tempore cõsumi corpus, & itẽ refrigerari partes extremas, haud quâquam mirabile est. Inter initia verò, præsertim acuti morbi, prorsus exitiosum censetur: nisi ob aliquam aliam causam talis extiterit. Cæterùm quænam committere causæ eam rem possint, ipse procedente dictione docebit. Nunc verò rem adijciendam, quam videtur Hippocrates omisisse, priùs audi. Vt enim per morbos diutinos talem fieri vultum non admodùm exitiosum est: ita nec in terra frigida, hyeme, conditione frigida, senecta: quemadmodum per sententias indicauit. Per morbos minùs periclitantur ij, quorum naturæ morbus conuenit, aut ætati, aut habitui, aut tempori: quàm quibus non competit aliqua ex his ratione.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte omnia quę in Prognost. continentur, vnica comprobat ratione epilogistica, quæ ab effectu procedit. Omne quod est naturæ maximè cõtrarium, pessimum est: hæc facies est naturæ maximè contraria: ergò pessima. Minor probatur, quoniam hæc facies in animi defectionibus, morbis longis, & in mortuis, & morti proximis inuenitur.

SECVNDA pars incipit (Fiunt ergò) In hac parte docet vno duorum modorum euenire tales dispositiones in facie aut corruptis ac colliquatis ijs quæ continentur in façie, nempe partibus carnosis, aut ob nimium defectum caloris, cuius causa nihil potest ad extrema transmitti. Absumptio ergò contentorum inter cutim & ossa subiecta, & compressio à frigore facta, nasum in extremis gracilentum efficiunt. *Consumentem.* Græcè συντήκουσαν, id est, colliquantem, à verbo συντήκω, συντήκω, quod colliquo est, & in liquidam substantiã conuerto. Laurentianus verò sæpe sic transtulit vocabulum, sed male: non enim idem est colliquari, & consumi. Nam vbi aliquid insensibiliter discutiatur, cõsumi dicetur, nõ aũt colliquari: absumi eñ possũt ligna, & in humano corpore ossa, & reliqua solida mẽbra, liquari tamen nõ possunt, quod est in liquidã ac flui-

dam

Aristoteles. dam substantiam conuerti. Aristo. lib. 4. Mete. cap. 7. inquit, Ligna verò terrę sunt, & aëris, quare colliquari ac mollescere nequeunt, vri queunt. Et Gal. lib. 10. de Mor. cu. ad finem, de febribus colliquantibus loquens, inquit, Siquidem quo ad materiã vberem habent, hanc colliquant: vbi illis tum adeps, tùm caro mollis deficit, duras & ægrè liquabiles carnes siccãt, à quibus propter siccitatem nihil defluit. Hinc igitur clarè constat, quòd id quod colliquatur, in substantiã fluidam vertitur, quo *Homerus.* modo vsus est vocabulo Hom. Ὀδυσ. τ. de Penelope maritum alloquente, inquiens:

Τῆς δ' ἄρ' ἀκουούσης ῥέε δάκρυα, τήκετο δὲ χρώς.
ὡς δὲ χιὼν κατατήκετ' ἐν ἀκροπόλοισιν ὄρεσσιν.

Quod est, Ipsa verò audiente fluebant lachrymæ, ac liquabatur corpus, quemadmodum nix colliquatur in summitatibus montium.

IN tertia parte quæ incipit (Caui præterea) reddit causam quare oculi excauantur, nempe quoniam humores & spiritus resoluuntur.

IN quarta parte, quæ incipit (Tempora) reddit causam, quare tẽpora fuerint collapsa.

Aures frigidæ. IN quinta parte, quæ incipit (Aures frigidæ) reddit causam, quare aures refrigerantur, ac lobi ipsarum inuertuntur: quorum primũ ad frigiditatem, secundum ad siccitatẽ refert: Posset tamen quis obijcere: si enim verum est quod Gal. inquit, aures celerrimè refrigerari, non erit admodum mala significatio, quæ sumitur ex auriũ refrigeratione: quoniã quod celerrimè efficitur, non eget magna causa, ad hoc vt fiat: sed non obuiat, quoniã non infertur magnum adesse malum, quoniã aures refrigerantur. Sed quoniam cum acuta febre tales fiũt, quod indicat tantùm caloris defectũ, vt ad extrema extendi non possit, neq; etiam febrilis ipse.

IN sexta parte, quæ incipit (Cæterùm ob eam ipsam) causam scribit: quare cutis circa frontem tenditur, quod ad ariditatem refert: & quia caro frontis minor est, & quia à calore præter naturam caro magis patitur q̃ cutis.

IN septima parte, quæ incipit (At verò) pessimam dicit esse mutationem coloris faciei ad nigrum ob refrigerationem, quemadmodum sanguini in exterioribus concreto euenit. Chlorus autem non est adeò malus: est enim veluti via ad nigrum. *Id est, viride fuerit.* abundat. præter id quòd non explicatur benè chlori significatio per viride: quandoquidem vt Gal. inquit, pallidum & viridem colorem significat.

IN octaua parte, quæ incipit (Quocircà) concludit hanc faciem sæpenumerò apparere in longis morbis, raro verò in acutis, maximè inter initia. Quare fit exitiosam esse quoties apparuerit, & non ob causam aliquam præincipientem, de quibus progn. sequenti.

IN nona parte, quæ incipit (Nunc verò) addit quod ab Hippo. hoc in loco prętermissum est: nempe, ætatem, regionem, anni tempus, esse cõsideranda. Quemadmodum enim in longis morbis talem faciem effici non est mirandum: ità neq; in regione frigida, aut ætate senectutis. Verùm id alibi notauerat Hippo. nempe. 24. aphor. 2. sectionis, vbi dixit: In morbis minùs periclitantur ægrotantes, quorum propriæ naturæ. &c.

PROG. IIII.

SI igitur in principio morbi talis fuerit facies, & nullo mõ possibile fuerit alijs signis cõiectari: interrogare oportet vigilaueritne homo, aut venter væhementer solutus fuerit, aut fames ipsum oppresserit: & si quidẽ aliquid horum confessus fuerit, minus malum esse existimabit: iudicantur autem hęc per diem & noctem, si ob has manifestas causas facies talis fuerit. Si tamẽ nihil horum esse dixerit, neq; in prædicto tempore constiterit, nosse oportet hoc signum lethale esse.

QVANTVM differant vires signorũ vbi à causis euenerint diuersis, ex præsenti prognost. docet Hippoc. quod in omnibus alijs signis obseruabitur. Vnum enim & idem *Facies exitiosa à causa externa.* signum vbi à causa procatarctica habuerit originem, parùm periculi adesse ostendit: vbi tamen sine tali causa factum, mortem significat, veluti facies prædicta, vbi talis apparuerit inter initia morbi, hoc est, in tribus primis diebus & ex vi morbi talis fuerit, lethale signũ

est:vbi verò non, sed ob causam aliquam manifestam, aliam ab ipso morbo, minus periculum in morbo ostendet. Ad distinguendum tamen an æger sit in tali periculo constitutus; alia signa à facie sunt cõsideranda, si apparuerint: si verò alia signa non apparuerint, sed cogimur ex tali facie coniecturam accipere, cùm talis à causa manifesta euenire posit: id priùs erit distinguendum, interrogante medico an æger vigilauerit, an inediam passus fuerit, vel magnũ ventris profluuium. Si nanq; aliquod horum fuerit in causa, non admodùm exitiosa est dispositio. Si tamen nihil horum passus fuerit, lethalis est dispositio, quæ indicat nobis talem faciem ex malitia morbi euenisse.

Facies exitiosa.

Si in principio morbi talis facies fuerit, dixit, per principium intelligens trium dierum primorum spatium, quod in sequenti clariùs constabit. Quòd si talis facies in lõgo temporis processu appareret, nõ significaret magnum malum: quandoquidem morbus nõ admodum væhemens plurimis diebus infestans talem faciem efficere potest. Si tamen intrà trium dierum spatium id efficiat, causam celeriter absumentem ostendit: quod enim causa debilis lõgo tempore efficit, fortis breui efficiet.

Signa alia ab his quæ sunt in facie an appareãt in principio.

Secundò addit, si non fuerit posibile ex alijs signis coniecturam accipere, ad prędicendum quidpiam de salute aut morte ægri: sed tantùm ex signis, quæ sunt in facie, interrogare oportet an vigilauerit, & reliqua. Contra hoc videtur quod scripsit lib.3.prog.8. quæ verò breuissimo temporis spatio iudicari debent, facilè cognoscuntur: maximas enim habent à principio differentias. Si ergo maximas habent differentias à principio, ita vt illi, qui quarto die iudicandi sint, primo die notas eius, quod futurum est, præbeant. Et in hoc loco Hippo. de morbis acutis loquitur, vt in Prognost. præcedenti. Male dixit modò, si alia signa nõ apparuerint: apparebũt enim necessariò. Sed intelligendũ Hipp. nõ velle dicere alia signa à facie nunq̃ apparere, sed si nõ appareãt. Quoniã aliquãdo nõ apparẽt, & aliq̃n apparent, sed quæ nihil certi habent indicare: aliquando verò apparent ac certum aliquid indicant. In morbis nanq;, qui intrà primum quaternarium finiuntur, apparent, ac certũ significant: in morbis tamen acutis, qui ad decimumquartum diem prorogantur, in primis tribus diebus signa alia fortè non apparebunt, aut si quæ appareant, non erunt ex certis: veluti, sitis, accubitus non bonus, capitis dolor, & similia. Adde quòd quàm plurimi morbi acuti primis diebus incedunt lento motu, in quibus vbi talis facies apparuerit, intra spatium trium dierum, non licebit ex alijs signis scrutari, sed tantùm ex his, quæ in facie apparent. Vbi itaq; non apparuerint, inquit in par.3. Hippo. interrogare oportet vigilaueritne homo, & reliqua: nam si alia signa apparêrent, quæ simul cum tali facie, morbi malitiam ostenderent, non cogeretur medicus quidpiam interrogare, sed morbi malitiam intelligere fuisse causam: si tamen ipsa non apparent, interrogandus est æger. Interrogare præcepit circa causas primitiuas: quoniam ipse nõ docet in præsenti libro prædicere præterita, maximè quoniam ad prædicendum aliquod eorũ, de quibus interrogare præcipit, oportet pulsuum habere notitiam, vt inquit Gal. in Commen. & ipse in suis operibus de pulsibus nõ docuerat, vt inquit Gale. libr. 1. de differentijs puls. Omnium itaq; quorum ad nos memoria peruenit, princeps Hippoc. nomen pulsus literis prodidit, atq; artis quam amplectitur non videtur ignarus esse, tamen hanc partem artis reliquit intactam: & .3. de Crisibus cap. vltimo inquit: Sed signa ex pulsibus sumpta Hippo. vel quia non nouerat, vel quia nõ magni momenti existimauit, idcircò nõ est exequutus.

Hipp. pulsuũ doctrinam prætermisit.

Tria itaq; sunt, quæ medicus interrogare debet, an vigilauerit homo, an aluus væhementer fuerit soluta, an fuerit fame oppressus, per quæ omnes causas manifestas intellexit Hippo. Per vigiliam enim, vt vult Gale. tristitiam etiam intellexit, siue quamuis animi perturbationem. Nam & .12. de Mor. cur. tristitia vna est ex causis, quæ citò faciẽ istam afferre possunt, præter id q̄ huiusmodi symptomata vigiliam adducunt.

Tristitia faciem efficit exitiosam.

Per alui solutionem, omnẽ immodicam euacuationem, de manifestis intellexit. Dixit etiam Hippo. λιμώδες τι ἔχῃ αὐτόν. hoc est, vel aliquis alimenti defectus ipsum obsederit. Hoc enim loco fames nõ significat appetitum ad alimentum, neq; tristẽ ventriculi sensationem, sed inopiam aut voluntariã abstinentiam, vt in apho.16. secti.2. vbi dixit: Vbi fames laborandum non est.

Fames.

Et si Hippo. præcipiat ægrũ interrogari de singulis causis primitiuis: Gal. vnũ eorũ dici posse, aut vnum ex duob9, aut vnũ è tribus, credit, vt cõstat ex Com. Id enim est, cuius causa credit æger medicum agnoscere, quæ attinent ad ipsum: quoniam enarrat quæ æger omittit, veluti aut inediam, aut vigiliam, aut ventris fluxũ. Quòd si interrogãte medico aliquid horũ æger fateatur, minùs periculi imminet, quàm vbi nihil ipsorum

ipsorum concesserit. Cæterum nõ omninò est sine periculo: quoniam etsi ob causam aliquã ex prædictis euenerit, satis malum est, quum adest simul cum acuto morbo: quandoquidẽ talis facies sine resolutione magna non fiet. Quum tamen id passus est æger, adhuc aduertendum est, quoniam possibile est aliquid horum præcessisse, & ægrum in maximo periculo esse constitutum: quoniam adhuc vi morbi potest fieri, vt æger in talem habitum incidat, ob malitiam morbi, non ob fluxum ventris, quamuis ipsum passus sit: quo tempore diem ac noctem expectare docet: per id enim tempus iudicabitur. Quòd si intrà id tempus finiatur, signum est ab illa causa manifesta habuisse originem: sin minùs, non ab ipsa, sed à morbi malitia, atq; eam faciem lethalem esse.

Facies exitiosa intra diẽ & noctẽ indicatur.

Videtur in contrariũ posse adduci: non enim necessum est, si talis affectio euenit ob aliquã ex causis manifestis, quòd id iudicetur per diem & noctem: quoniam vbi morbi malitia coadiuuet, non restituetur facies ægri: quæ igitur erit via ad id depræhendendum, vbi amborũ causa euenerit talis facies? Rursus, contra Gal. qui in Com. inquit, de causis eius faciei loquẽs: Si verò ex affectione in corpore, aut permanebit talis, aut etiã deterior erit. Vbi enim eueniat talis facies, à morbi vehemẽtia, simul & ab aliqua de causis manifestis: cessãte causa manifesta possibile est ipsam meliorẽ fieri: vbi enim malum à duabus causis fit, altera cessante, minuetur malũ. Siue ergo à morbi væhementia fiat, siue à causa manifesta, continget ægrũ in meliorem transire dispositionem intra diem & noctem. Hæc tamen non tollunt veritatẽ sententiæ Hippo. nec Gal. doctrinam. Vbi enim aliquis passus fuerit ab aliqua de præfatis causis manifestis, si intra diem & noctẽ reficitur, malum ea causa ortum habuit: si tamen nõ reficitur, id effecit morbi vehemẽtia, aut se sola, aut simul cum causa manifesta. Primùm sine aliqua distinctione dici potest, æger intra diei & noctis spatium refectus est, ergo morbus non est talis faciei causa. Nam si morbus causa non est, cessante manifesta causa reficietur. Si tamen nõ reficitur, distinguendum, aut intra diem & noctem peior euadit, aut nihilo melior: si peior, ferè nihil mali ad causam manifestam referri debet, sed totum ad morbi vehementiam: si tamen nihilo melior redditur, non tamẽ processit in deterius, quadantenus etiam ab ipsa causa manifesta originem habuit. Ad id verò quod adduximus cõtra Hippocr. dico quòd vbi à morbi malitia similiter eueniat, non restituetur ægri facies. Quod tamen dixit Hippo. intrà diem & noctem iudicari, id est verum: quoniam intrà id spatium cognoscetur an à sola causa manifesta euenerit: quoniam si ita fuerit, reficietur. Ad aliud contra Gal. dico, quòd vbi duæ causæ coniunguntur, nempe manifesta, & morbus, si causa manifesta cessauerit, nõ tamen reficietur: quoniam morbi malitia, quæ etiam est in causa, prauam illam dispositionem conseruare valebit, ac refectionem impedire. Lib. 3. de Diebus decretorijs, argumentum scribit Gale. contra id quod dixit Hippo. hanc dispositionem vbi à causa manifesta facta sit, iudicari per diem & noctem: inde enim sequetur aliquem morbũ in prima die iudicari, cùm tamen apud ipsum primus ex iudicatorijs sit tertius. Verùm tali ratione vtentes repræhendendi sunt, quoniã non nouerunt, inquit, quòd κρίνεται, id est, iudicatur, dictum est, ὡς ἀντὶ τοῦ δοκιμάζεται, καὶ ἀναγνωρίζεται, id est, loco eius quod est, probatur, ac cognoscitur. Dixi manifestas causas, quoniam Græcè habetur προφάσιας, & Gal. lib. 2. Com: 6, inquit, πρόφασις assueuit Hippo. nominare manifestas causas, quas tamẽ Hippo. manifestas appellauit, Gal. in Comment. in par. 4. externas nominauit, dicens: περὶ δὲ τῶν ἔξωθεν αἰτίων. id est, de causis externis. Explicat autem eas famẽ, vigiliam, ventris fluxum: sicuti & lib. 3. Com. 23. angorem ac solicitudinem, appellauit causas exteriores, non ob aliud, nisi quoniam extra morbum sunt, etsi non extra corpus. Ad finem igitur inquit: Si nullum horũ esse dixerit, neq; prædicto tempore constiterit, signum lethale est: ac si dixerit, si causa manifesta non præcesserit, aut vbi præcesserit nõ consistat, ac reficiatur facies, lethalis est nota. Significatur enim tanta morbi vehementia, vt possit intra triduum tantam efficere colliquationem, quantam alij morbi longo tempore efficere solent. Quòd etiam æger breuissimo tempore in eam incidat dispositionem, admodum languidam significat facultatem, vt Hippo. dixerat aphoris. 28. lib. 2. Febricitantium non omninò leuiter permanere corpus, nihil minui, aut plusquàm ratio postulat con tabescere, malum: illud enim morbi longitudinem, hoc verò facultatis imbecillitatẽ significat. Quòd enim hic intra spatium trium dierum siue in principio dixit, si talis facies appaparuerit, hoc est, cum naso gracili, oculis cauis, & reliquis: in aphoris. dixit, extenuari ac contabescere plus q̃ ratio postulat. In primis nanq; statim diebus talia fieri, plus est q̃ ratio postulat,

Obiectio.

κρίνεται.

πρόφασις.

Causæ manifestæ externæ.

Causæ faciei exitiosæ.

lat, quę sumitur ex temporis spatio. Quod au
tem in aphorismo dixit, de febribus nõ omni
no leuibus, idem est, & quod in proposito de
morbis acutis loquitur. Quod autẽ in Com.
præcedentis prognostici Gal. dicit talem faciẽ
euenire ex imbecillitate facultatis, & à causa
colliquante, ac corrumpente, dixit in Comm.
aphorismi, non esse vnam causam, quam Hip
po. scripsit immodicæ extenuationis, scilicet
imbecillitatem facultatis: sed etiam humorum
tenuitatem, & cutis raritatem. Quæ causa in
idem cõcidit cũ causa colliquante, ac corrum-
pente, quę humores extenuat: cutis verò rari-
tas, accidit, vt ab ipso calore febrili fiat: quod
si fiat, ad causam ipsam colliquantem reduce-
tur, eritq; vnica causa in specie quæ humores
colliquat, & quæ eos extenuat, & cutim rare-
facit. Idem etiam voluit lib. 2. de Ratione vict.
acu. Com. 47. vbi postquã scripsit causas ma-
nifestas quæ facultatem reddunt languidam
in essentia, addit: Omnes igitur hæ viriũ offen
sæ ex manifestis quidem fiunt causis: sed aliæ
ex nõ manifestis, vt quando absq; manifesta
euacuatione, vel vigilijs, vel inedia, vel oris vẽ-
triculi sensu, ægri ad talem subtrahuntur affe-
ctionem corporis, qualem in prognostico cir-
ca initium scripsit Hipp. inquiens: Naris acu-
ta, oculi caui, collapsa tempora, & quæ dein-
ceps sunt. Nam hęc corporis conditio fit qui-
dem & ob vigilias, & ob excretionem quan-
dam, quæ multa fit, & ob inediam: fit quoq;
& absq; his, cùm scilicet corporis humores te-
nues fuerint, & febris calor acris: nam euapo-
rantur qui ita extenuantur per insensibilem
euacuationem. Imbecillitas ergo facultatis, ali
quando antecedit has insensibiles resolutio-
nes, & est imbecillitas retentricis, sequitur au-
tem semper ipsas immodicas euacuationes.

GALENI
Commentarius.

*SVMME exitialis, & insanabilis morbus est, per
quem statim inter initia vul
tus exitiosus sine exteriori causa exti
tit. Minori verò cum periculo est, si
propter aliquam causam euidentẽ ac-
ciderit: verbi gratia, propter væhe-
mentem insomniam, aut inopiam ali-
menti, aut alui fluorẽ. Præstaret enim
nec ex his causis quidem nimium exolui
vires inter initia ægrotationis. Mino
ri verò cum periculo est, quoties ob ali
quam talem causam extiterit, non ob
maleficentiã ægrotationis. Sed quęnã
sit affectio corporis, in qua talis vul-
tus efficitur statim primis diebus, per
spicuè breuibus tibi iam explicabo.
Vbi debilitas detentoriæ, in animali-
bus facultatis pariter sit, atq; humo-
res tenuiores, cum febre calida: prę de-
bilitate excernitur subinde aliquid in-
uisibile, propter paruitatem extra cu
tem, vtpote tenuioribus humoribus ef
fluentibus. At verò febris etiam ma
gis consumit tenuissimos humores: mi-
nùs verò tenues extenuat, ita vt nunq̃
vacuatio desinat, sed simuletur conti-
nuis vomitionibus, aut alui fluoribus,
aut ex vrina immodicis vacuationi-
bus. Verùm interest, quòd eæ sensibi-
les sunt: ea verò, quam nunc commemo
raui, præ tenuitate fluoris inuisibilis
est. Talis ergo nequâquã consistit vul
tus in morbo pituitoso, quemadmodũ
nec in plethorico, propter exuperan-
tiam sanguinis. Sed inopiam potiùs
esse oportet in corpore, & dolorem
præuenire, & angorem: ex his enim hu
mor colligitur biliosus. At verò si
terra calida sit, & anni tempus æsti-
uum, & conditio calida, siccaq;, tunc
sanè tali affectione præhendi homi-
nem vel promptiùs est, potissimùm
quoties biliosior fuerit ex natura.*

Quin-

Quinetiã nõnulli facilè discutiuntur, atque difflantur. alij verò os ventriculi debile habent. quæ omnia quoties simul concurrunt, tale corpus propensissimè præbēdi potest affectione, quę vultum exitiosum committat. Si igitur hæc quispiam agnoscit; non solùm præsensionem, sed etiam curationem poterit inuenire, habēs intētionem firmare vires ventriculo idoneis alimentis. Sed hæc non parùm extra itineris propositum dicta sunt. De causis exterioribus considerandum exquisitiùs est. Hæ sunt (quarum ipse nominatim habuit mētionem) fames, insomnia, fluor alui. Quibus adijcias licebit similia horum, vacuationem immodicam sanguinis è naribus, aut vulua, aut mariscis, aut vulnere, aut quouis alio modo. Et item mœstitiam vehementem, quæ quibus libeat causis constiterit. Sed forsan recta ratione aliquis dicet hanc dictam esse ab Hippocrate potestate in sermone, qui est de insomnia. accidit enim insomnia etiam ob alias causas: accidit etiã propter mœstitiã: ita vt insomnia vniuersalior sit, quàm mœstitia: & ob id cõtinere eam meritò dicetur. Itidem aluus admodùm fluens, exemplum tibi cuiusuis immodicæ euacuationis erit. Si igitur diligenter verseris in operibus artis, peritúsque sis circa vniuscuiusque rei formam, sæpenumerò apparebit causa, quæ talem vultum committat. Signa verò earum dictu difficilia sunt: & ob eam rem tradere ea sermone, quanquàm plærique nouerint medicorum, refugiũt. Sed omnia proprijs, & suis locis à nobis explanata iam sunt. Quapropter ipse quoque postquàm didiceris ea, poteris interdùm ingressus ad ægrum pronunciare de causa, quæ talem vultum commisit: sed potissimùm vbi præcedentem omnem victus rationem noueris ęgri: considerans præterea de temperamento eius, & multo magis vbi peritiam habeas de motu arteriarum, præterea & qualitate febris. Subijciamus enim aliquem, gratia exempli, tempore æstiuo, per conditionē calidam & siccam, biliosum ex natura adolescentem ex conflictatione, inopia, & mœstitia, incepisse ægrotare: sitq; calor eius, tangēdi sensum admodùm mordens: & vrina biliosa, & pulsus virium indicãs debilitatem: suspicare hunc talem in relata fore conditione, ob quam vultum citò sit habiturus exitiosum, nisi congruè nutriri anticipet. Itáque si non sint talia circa ægrum, neque præcesserint, neque primo die, vel secundo existant: tertiò verò ingrediēti tibi vultus appareat, qualis nũc dictus ab Hippocrate est: scias hunc propter aliquam causam exteriorem ita affectum. Igitur apud te considerabis quidnam potiùs in eo extiterit, num secretio aliqua multa, an insomnia. Ex inopia enim non erit talis vniuersim, nisi præuenerint talia in morbo, qualia dicta iam sunt, atque ex natura fuerit talis, qualis dictus est. Si igitur pridie videas ægrum, haudquâquam latebit multã fore spõ-

tinam secretionẽ. firmißima enim eius indicia habentur, quæ à nobis in commentarijs de Iudicationibus, & item libro de Præsagijs ex pulsibus explanata iam sunt. Quapropter licebit statim aspicienti hominem, definire vehementem extitisse insomniam. etenim videbis oculos eius admodùm squalidos: qui non propter euidentes & immodicas euacuationes, perinde vt propter insomniam tales redduntur. Porrò videbis palpebras resurgere difficulter, & item talem habere formulã in conniuendo, atque etiam & instabiles haberi, quales per somnum obstupidum (ita enim Côma interpretor) existunt. Quinetiam vbi nunc primũ tibi appareat æger, anteà verò nullo pacto eũ perspexeris: talia signa, atq; ea quæ ex pulsibus percipiuntur, aliquam indicabunt discretionem. Per immodicas enim excretiones seruabit aliquod adhuc (quanquàm exiguum sit) indicium formulę, significans eas. per insomniam verò chordulæ extentæ speciẽ referet. At si propter inopiam duntaxat in talem vultus venerit affectionem, ex dictis indicijs neutra adsunt, neque insomniæ, neque excretionis. & ob eam rem potiùs ex accidentibus, quàm ex proprijs signis, in illis præsagire conueniet, propter inopiã alimenti deductum esse eũ in talẽ affectionem: & adhuc magis, quoties febris, proprietatem caloris discutientis, exquisita ratione consideranti tibi nequâquam importet. Si enim talis appareat, ob illã potiùs, quàm ob exteriorem causam, gracilentũm ità videri vultum existimandum est. Cæterũ conuenit immorari diutiùs attrectando omnem manum, non solùm carpum ægri, sed etiam superiores partes, diligenter animaduertentes, si non solũ acriorem, sed etiam si substantiæ copiam vnà secum, & quidem corpulentam reportet, velutì flammulam quandam peruadentem cutem tuæ manus, qua cutem ægri contingis, seq; insinuantem perspicuè in profundum. Tales enim febres sunt, quæ vultum istiusmodi committunt. Hæc igitur (vt docui) dici quidẽ possunt difficulter: non tamen omninò dici non possunt, neque difficulter agnosci ab ijs, qui circa ea exercitati sint, quiq; viderint talia sæpenumerò à me omnia prędici: sed multò magis si studuerint agnoscere operibus ipsis quæcunque in commentarijs de Præsagiis edocti sunt: eò quòd videant quidem talia prædici, vt fieri poßint, re ipsa dicentes, nõ reprobantes verò priùs quæ ab initio videntur cognitu difficiliora. Nã geminos fratres similimos quidem, semel, aut bis videndo, nequâquam interstingues: ex necessarijs verò nullus hallucinatur. Hęc igitur dicta sunt ad cohortãdos iuniores: sed potißimùm eos, qui nunquàm prædici hęc omnia à nobis perspexerunt: non enim solùm insomniam dicere possunt, sed etiam vt propter mœstitiam tale quid extiterit. Nõ enim Erasistratus videns coruos, aut cornices volantes, depræhendit adolescentis amorem, nec (vt quidam

dam dixerunt) amatorium pulsantes sensit arterias adolescentis (nullus enim pulsus proprius amoris est) sed quemadmodum apparuit interdum etiam mihi iniicienti manum carpo ęgri, muliere verò quadam visa earũ, quę in domo erant, statim inæqualis pulsus, atque inordinatus euasit: paulò verò pòst ad habitum naturalem, simul recedente muliere visa, rediuit. Ità enim mutatus pulsus, communem quendam significat perturbationis affectum in animo fuisse ægroti. Perturbationẽ verò hanc interstingui cõueniet ex ijs, quę dicuntur ab eo pariter aut videntur: etenim rursus dictis quibusdam, pulsus vertitur ad inęqualitatem, perturbato ægro ob ea, quę audiuit. Sed de his seorsum à me scriptum iam est dicato opere, cui titulus est, De præsentiendo. Nunc verò ad institutum redeamus. Illud agitabatur, vt multa de pręteritis, & item præsentibus coram ęgro potest medicus dicendo commendari, velut ea, quę nunc dicta sunt hac oratione: insomniam, alui fluorem, famem. At verò interdum ex his vnum definitè dicere difficile est: sed è duobus alterũ, aut è tribus vnum, prorsus poßibile erit firmiter præsentire. At verò id quoque laudem feret apud audientes, interrogando, præsentione facta ad hunc modũ: Num ob insomniam vehementem, an alimenti inopiam attenuatus est? Sępe enim comprobant vtrũque, & demirantur bifariàm medicum: interdum alterum eorum respondentes ità quoque demirantur. Hoc igitur est quod ab Hippocrate dictum est: Interrogare oportet, num vigilauit ęger, an multa deiecit, an famescat? Deinde quid dicit? Et si quid horum comprobet, minori cum periculo est meritò. Melius enim est adeò fortem esse facultatem, vt à nulla causa exteriori vincatur. Minori verò cum periculo est, si ob aliquam talem causam, nec ob ęgrotationis maleficẽtiam talis consumptio existat. At verò quia poßibile est, vt ambo concurrant, tum causa aliqua exterior (vt dixi) afficiens corpus, tum etiam febris consumens, interstitio erit tibi de subsequenti die noctéque. Si enim ab exteriori causa sola, qualis dictus est, vultus extiterit, correctionẽ per diẽ, & noctem adipiscetur. si verò ex affectione in corpore: aut permanebit talis, aut etiam deterior erit. Itáque constat vt hęc omnia ab Hippocrate rectè dicta sint. Sed quamobrem dixit, Si igitur inter initia morbi talis fuerit vultus, necdum scrutari alijs signis poßibile sit, deinceps consideremus. Duorum enim alterum est, aut quia non accidunt inter initia morbi, aut quia nihil firmum denunciant, nequâquam poßibile est talibus vti signis, ad res dubias definiendas. Ego igitur dico non semper fieri talia: nec si fiant, firmum aliquid indicare. Cæterùm quòd hoc ita se habeat, in enarrandis illis docebo, per hanc subsequẽtem dictionem.

AN-

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

IN prima parte talem faciem exitiosam esse dicit, vbi non eueniat à causa exteriori, quam Hippo. appellat manifestam: min⁹ verò periculi imminêre, si fiat à causa tali, vt vigilia, inedia, ventris fluxu: meliùs autem esset, si neque à talibus fieret. *Exitiosus.* Græcè, νεκρώδης. *Quidem nimiũ.* ἐσχάτως, id est, extremè.

IN secunda parte, quæ incipit (Sed quænam docet quam ob causam talis facies fit in primis statim diebus, nempe vbi facultas retentrix sit debilis, & humores tenues, & febris calida, intelligendum, væhemens: insensibiliter discutiuntur humores tenues, & crassi attenuantur, ac iterùm extenuati discutiuntur: ad quod sequitur faciei extenuatio, non aliter quàm è manifestis euacuationib⁹ magnis ac perdurantibus. *Tenuitatem.* Græcè σμικρότητος. id est, paruitatem. Sed legendum, λεπτότητος, vt Laurentianus.

Græc⁹ codex corrigẽdus.

IN tertia parte, quæ incipit (Talis ergò) talem vultum in corporibus pituita abundãtibus, aut sanguine, aut in plethoricis, non fieri inquit: sed in cõtrario modo affectis, nempe vbi adsit inopia, dolor, cura: accedit ad id calida corporis temperatura ambientis: similiter vbi homo facilè dissolui soleat, & maximè si os vẽtriculi fuerit debile: quæ omnia nõ tantùm ad præsagiendum, sed ad curandum etiam inseruient. Consimilẽ scripsit sententiã lib. 12. de Morb. cu. loquens de syncope, quæ incidit in corporibus refertis succis tenuib⁹; quæ facilè resoluuntur, facilè eos incidere in faciem hanc, quam depinxit Hippoc. dicens, Si vigilent, tristentur, si multũ excernãt, si nõ citò nutriantur. Sed vbi simul cum aliqua harum causarum, non adeò malum erit, sicuti si sine ipsa, imò ex spiritu ipso prõptè digesto. Non solùm autem (inquit) extenuatis ad eũ modum spiritu horum & sanguine digesto sæpe incidere assueuit, sed etiam expultrice vi per vniuersam corporis molem immoderatiùs cõcitata, id quod incidere maximè ex imbecillitate retentricis solet. *Quemadmodum neque in plethorico.* Græcè, καθάπερ οὐδ' ἐν τῷ πληθωρικῷ, intellige νοσήματι: quod est, quemadmodũ neque in morbo plethorico: est enim plethora ex sola sanguinis abũdantia, pariter ac ex abundantia aliorum humorum, vt lib. de Plenitudine, Solo sanguine abundanti contingit plethoram fieri, vbi autem aliquis aliorum, nisi simul sanguis coaugeatur, plethora non erit, sed cacochymia. Quoniam igitur in alijs plethorijs eam faciem fieri contingit, in hac quæ euenit ex sanguinis abundantia ipsam non fieri, explicat per hanc sententiam.

Plethora duplex.

QVARTA pars, quæ incipit (De causis exterioribus) causas manifestas, à quibus talis facies euenire potest, explicat, vt Hippo. additis mœstitia, & alijs euacuationibus à fluxu ventris: verũ mœstitia ad vigiliam traducitur, & omnes euacuationes manifestè ad fluxum ventris. Si ergò quis exercitatus & doctus fuerit in cognitione signorũ, poterit singula exponere, antequàm ei referãtur. hæc autem explicuit locis suis, vt li. 1. de Crisib. cap. 12. de vrinis. lib. de Causis & præsagitione ex pulsibus, ea quæ ad pulsum attinent: accedũt ad hæc notitia victus ęgri, & tẽperaturę ipsi⁹.

QVINTA pars, quæ incipit (Subijciamus) docet qua diuisione procedentes vnum trium prædicere possimus. Ponamus enim aliquem ægrotare ex causis quæ possint adducere faciem dictã, vt mœstitia, vigilia, inedia, dolore: hunc citò habiturum talem faciẽ credendum est. Si tamen sine his causis ęgrotet, aut vidisti ipsum antequàm in talem incideret faciẽ, aut nõ: si ipsum vidisti sine tali facie & hodie accedẽs eã habet, cõstat ipsam ob vigiliam euenisse. Non enim euenit ob inopiã, quoniam supponimus hanc non præcessisse ante morbum, quod medicus iam nouit ex relatu & alijs, antequàm talis facies eueniret: in ipso autem morbo subitò euenisse, quod ἀθρόως dixit, non est possibile, nisi præcessisset ipsa inopia, & in corpore aliæ dispositiones vt calida temperatura, mœstitia, vigilia, dolore. Erit ergò aut ob vigiliam præcedentis noctis, aut euacuationem manifestam: nõ ob euacuationem manifestam: nam si ipsa nocte præterita adfuisset, præcognouisset ipsam medicus doctus ex. 3. de Crisibus, vbi futuræ iudicationes, antequàm fiant, docẽtur cognosci. Quòd si talia signa non præcesserint, vigiliam fuisse certò dicet: accedet ad id notitia q̃ sumetur ex oculis & palpebris. Si tamen ęgrum nunc primũ vides, & talem habet faciẽ, cognosces magnam aliquam euacuationem præcessisse, ex pulsu, qui talis adhuc manebit, qualis antecedere solet illã euacuationis speciem: vt pulsus vndosus, qui sudorem antecedit, talis etiam solet apparêre paulò post sudorem. Si fuerit talis facies ob vigiliam, pulsus erit tensus vt chorda. Quæ signa, vbi defecerint, ostendent inopiam, ex accidenti, per abnegationem signorum, quæ solent reliqua ostendere,

Ex facie exitiosa vnum triũ p̃dicere.

ostendere, maximè si distinxerit medicus febris naturam, ac intellexerit ipsam non esse talem, vt posit sua magnitudine, ac vehæmentia, talem faciẽ adeò breui efficere. In his itaq; decet medicum exercitari, vt quoties aliquod horum euenerit, posit id facilè distinguere ab altero, quamuis sit ei simile (In commentarijs, de Iudicationibus) libr. 3. cap. 11. docet singulas iudicationes futuras prædicere, quæ esset longum ad hunc locum adducere. (In li. de Præsagijs pul.) 4. lib. cap. vltimo. *Et ob eam rem potius ex accidentibus.* Græcè, ὥϛε ἐκ συμβεβηκότων μᾶλλον ἤπερ ἐξ οἰκείων σημείων, ἐπ' ἐκείνων ἡ πρόγνωσις ἔϛαι σοι. Quod est, quare ex accidentibus potius q̃ ex proprijs notis, in illis pnotio tibi erit. Sed hęc sentẽtia falsa est: vult enim Gal. q̃ quoties signa euacuationis manifestæ aut vigiliæ defecerint, potest medicus pdicere inopiã alimenti. Id autẽ nõ est prędicere quidpiã ex accidentibus: sed ex non accidẽtibus: est enim argumentum à priuatione signorum aliarum causarum. Quare Græcus codex sic legendus est, ὥϛε ἐξ ἀποσυμβεβηκότων μᾶλλον ἤπερ ἐξ οἰκείων ἡ πρόγνωσις ἔϛαι σοι. quod est, Quare ex his, quæ non eueniunt, potius quàm ex proprijs notis, erit tibi prænotio in illis. Quod etiam confirmat Galenus commen. 23. sequenti. vbi postquàm Hippo. scripsit signa optimi hypochondrij signatim ex carẽtia doloris, inquit, Particulatim verò docens eorum indicia Hippo. primùm scripsit ex his quę non existunt: hæc solent medici recentiores, ἀποσυμβεβηκότα, id est, non accidentia nominare. Ea ergò quæ quum non eueniunt, aliquid significant, non accidentia, aut non euenientia, appellantur. A quibus modò tanquàm à sufficienti diuisione concludemus, per negationem aliarum partium, ad affirmationem istius quam quærimus, argumẽto negatiuo, quod inopia fuit causa talis faciei.

Codex Græcus corrigitur.

ἀποσυμβεβηκότα.

Dicato opere. Lib. de Prænotione ad Posthumum: vbi meminit mulieris illius, quæ amore Pyladis dęprẹhensa iacebat. Libr. etiam. 4. de Causis pulsuum, multa habentur de pulsuum mutatione ex accidentibus animi.

I N sexta parte, quæ incipit (Illud agitabatur) sententiam Hippocr. explicat, qua dixit, Interrogare oportet vigilaueritne homo. Adhuc enim admiratione dignus erit, quamuis non vnum signatim dixerit: siquidem id difficile admodũ est, vbi interrogauerit circa vnum duorum, aut trium: quoniã tunc ægro respondente, ac concedente vnum, aut duo, meritò medicus talia prædicens cõmendabit.

I N septima parte, quæ incipit (Deindè quod dicit) explicat aliam partem, in qua dixerat minus malum esse, vbi aliquid illorum concesserit. Malum enim aliquo modo est, etiam si à causa eueniat euidenti: melius enim esset à nulla tali tãtùm vinci, sed minus malũ est, quàm si fiat à malitia morbi.

I N octaua parte, quæ incipit (An verò) explicat quare dixit Hippo. Iudicantur autẽ hæc per diem & noctem: nempe quoniam dato quòd æger fateatur aliquid horũ præcessisse: poterit etiam concurrere ad id faciendũ malitia morbi, ita vt cessante causa exteriori adhuc facies talis remaneat, quod ostendet morbi malitiam. Ad id igitur distinguendum die ac nocte sperare oportet.

I N nona parte, quæ incipit (Sed quãobrem) reddit rationẽ quare dixit Hip. Et nullo modo posibile fuerit alijs signis coniectari. Quoniam aut non apparent talia signa, aut si apparent, nihil certum ostendunt: vt in fin. Commen. 6. sequentis iterũ clarè monstrat.

PROGNOST. V.

SI tamen morbo antiquiore tridua no existente, talis fuerit facies, interrogare oportet de his, de quibus antè præcepi, & alia signa considerare, quæ in tota facie & in corpore sunt.

I N Græcis codicibus addenda est pars, τοιοῦτον, vbi ego dixi, talis: quoniam à Gale. in Cõ. sic scribitur, τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ. quod est, talis fuerit facies, antequàm tertius dies pertransiret, tali facie apparente, ex sola ipsa coniecturam facere licebat: interrogare tamẽ pręcepit, circa tres illas causas exteriores. Quum verò talis facies post triduum apparuerit, nõ tantùm interrogare oportet de causis prædictis, vigilaueritne homo, an vẽter solutus fuerit, an inopia præcesserit, sed & alia signa sunt aduertenda, quæ inueniuntur in facie & reliquo corpore, quæ iam antiquiore existente morbo apparebunt: de quibus dicet in sequẽtibus. Quorum quædam dato quòd intra triduum apparẽrent, nihil certum ostenderent,

Græc9 codex corrigitur.

bene

bene tamen post tertium, vt etiam dicit Galenus in Com. progno. sequentis. Si ergò morbo antiquiore triduano existente talis facies apparuerit, interroget medicus, an causa aliqua de manifestis præcesserit: quòd si id fateatur æger, minus periculum significabitur: sin minùs, alia etiam signa considerabimus, quæ ostendent quantùm mali morbo insit. Quandoquidem ipsa facies post tertium non adeò mala est, vt quæ ante tertium: quandoquidem longo temporis spatio ipsam euenire sine magno malo sæpe videmus. Ex consequutione literæ præsentis prognostici ad præcedentem, constat quòd vbi Hippocr. in præcedenti dixit, Si igitur in principio morbi talis fuerit facies: per principium intellexit trium dierum spatium: quoniã addit, Si tamen morbo antiquiore triduano existente. Antiquior ergo triduano, contra eum qui est in principio distinguitur: ergò principium, triduanũ spatium est. Qui modus principij satis explicat.1. de Crisi. ca. 6. & 7. & 8. quò in loco trib⁹ modis probat principium accipi. Vno modo pro primo morbi insultu: quomodo in nulla sentẽtiarum antiquarum accipitur ab Hippocr. quum enim dixit Apho. 29. 2. sectionis, Quum morbi incipiunt, si quid videtur mouendum, moue. constat ipsum non loqui de primo morbi insultu. Neque quum. 1. sectione Apho. dixit, Concocta medicari & mouere non cruda, neque in principijs. nulla enim horum in primo morbi insultu facere posset medicus. Secundo modo accipitur principiũ pro tẽpore cruditatis, quod artificiosum admodùm est, diuisum contra augmentum, vigorem, & declinationem: quod similiter in quibusdam breue, in alijs longum habetur, appellatur quoque tempus cruditatis. Tali significatione vsus est vocabulo Hipp. in duobus Aphor. citatis, & in penultimo sectionis primæ, dicens, In acutis passionibus rarò, & in principijs medicamentis expurgantib⁹ uti, & id cum præmeditatione facientes. Et in Apho. 22. sectionis. 4. Morbis quibuslibet incipiẽtibus, si atra bilis sursum ac deorsum exierit, lethale. Et libr. de Humoribus, vbi dixit, Decretoria non statim appareant, oportet: id est, non appareant crudo morbo. Tertio modo accipitur principium pro spatio triũ dierum: qui modus satis etiam vsitatus est apud Hippo. vt in Aphor. 12. primæ sectionis, Accessiones & constitutiones morbi indicabunt. Veluti in morbo laterali, si sputum inter initia appareat, morbum abbreuiat. Quod non significat morbi primũ insultũ, in quo spuere non solent homines: neque tempus cruditatis: quoniam repugnat, esse tempus cruditatis, & apparere sputum, quod bonum sputũ ac coctum significat, & morbum potest abbreuiare. Rursus primo de Morb. po. par. 3. dixit, videlicet continuæ febres sunt, quæ incipientes florescunt & vigent. quod idem est, ac si dixisset, Quædam febres continuæ sunt, quæ in primis tribus diebus florescunt, & in summo vigore consistunt. Ad eundẽ sensum dictum modò est, Si igitur in principio talis facies apparuerit. contra quod distinguitur, quod nunc dixit, Si tamen morbo antiquiore triduano. Galen. verò lib. 1. Prorrhe. Commen. primo, ad quartũ quoque extendi vult principium latitudinem habens, dicens: Nempe principij nomen indicat quidem & primũ morbi ingressum insultúmque, & eum qui, secundùm latitudinem, ad tertium vsque vel quartum extenditur diem: indicat præterea & primũ morbi tempus: quum morbum in quatuor diuidentes tempora cõstare ex principio, incremento, statu, & declinatione pronunciamus. In hac sententia principium secũdò modo acceptum ad tertium & quartũ extendi dicit. Quare autem principium sit appellatum spatium trium dierum, dubitandum videtur: cuius causa est, quòd morbi acutissimi sunt, biliosissimi: vt. 3. libro, Commentario. 32. & morbi biliosi omnes per tertium diem repetunt. Quare meritò principium dicetur tempus vnius ac primæ periodi, quæ intra trium dierum spatium finitur. Accedit ad id quod Hippocr. lib. 1. de Morb. pop. par. 3. primum omnium decretoriorum, tertium diem esse dixit: quod plurimũ comprobat trium dierum spatium esse appellandum initium, donec ad primum decretoriorum deueniamus. Postquàm iam morb⁹ erit extra principium, id est extra primam morbi accessionem, & post primum iudicãdi terminum. Contra id posset aliquis obijcere Hippo. sententiam lib. 3. Prog. 3. vbi postquàm dixerat, simplicissimas febres cum signis securissimis quarto die aut citiùs finiri, addidit, Primus itaque insultus in hunc modum finitur: secundus in septimum. Primus ergò morbi impetus est ad. 4. non ad. 3. eritq; principium modo dicto, quatuor dierum spatium, id concedimus. Sed tamẽ nos modò principium nõ definimus primo insultu, qui à Græcis ἔφοδος appellat, sed termino primæ accessionis, qui terminus tribus diebus circunscribitur. Argenterius

Principium.

Principiũ tẽpus cruditatis.

Principium spatium quatuor dierum.

Principium trium dierũ quare.

Obiectio.

genterius voluit his omnibus addere tempus decubitus ægri, à quo dierum iudicialiũ cõputationes fiunt, sed tamen id tẽpus loco primi insultus succedit cùm medicus ipsum primum insultum ignorat, præterea quod Gal. lib. 13. de Meth. me. dixit in principio inflammationis parũ humoris in partem influere, non est aliud principium ab eo quod statuerat lib. de Temp. morbi, cùm dixit principiũ esse dum humor immergitur in parte: nam principij prima pars, principium totius principij est.

GALENI Commentarius.

Principij nomen significat primariam morbi accessionem, quæ nondũ vllam obtineat latitudinem: & item eam quę ad aliquod tempus, non tamen multũ extendatur: nec non primũ ęgrotationis tempus, à quo alterum numerant assensum, deinde tertium consistendi vigorem, & demùm quartum inclinationẽ. Cùm itáque dixerit paulò antè, Si igitur inter initia morbi talis fuerit vultus: per illam dictionem nequâquã indicauit cuiúsnam de tribus principijs faciat mentionẽ. Nunc verò scribens, Si verò morbo antiquiori existẽte, vel tertiano, talis fuerit vultus: clarè docuit vt de eo agat quod habeat latitudinem. idenim ad triduum vsque porrigitur. Ergò tunc ijs quæ docuit anteà signis, existimauit addẽdam esse ductam ab alijs signis determinationem, de quibus dixerat, Nec dum possibile sit alijs scrutari signis. Ea autem enumerat per hæc sequentia verba.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

HIC commentarius non eget aliqua annotatione, quandoquidem totus clarus est: vbi tamen dixit, Quũ itaq; dixerit paulò antè. legendum, Quum itaque Hippocra. paulò antè dixerit.

PROGNOST. VI.

Et ea quæ in oculis sunt, si lucẽ effugiant, vel nolentes illacrymẽt, vel peruertantur, vel alter altero minor fuerit, vel albas partes rubidas habuerint, vel liuidas, aut nigras venulas in ipsis habuerint, aut sordes appareant circa pupillas, vel instabiles, vel eminentes, vel admodùm caui facti, vel pupillæ squalidæ, ac sine splendore, vel totius faciei color immutatus fuerit, hæc omnia mala atque exitiosa esse existimandum est.

ACCEDIT Hippo. ad signa alia ab ijs quæ solent intra triduum apparêre, incipitq; à signis, quæ in oculis habentur. deinde perueniet ad alia, quæ in toto corpore apparent. Ex signis autẽ his, quæ in præsenti progno. habentur, quædam non apparent intra triduum, vt oculi admodùm caui: quædã apparent quidẽ, verùm nihil certum ostendũt, vt oculi eminentes, qui ob alias causas frequẽtiùs, quàm ob malitiã morbi solent euenire, vt vult Gal. in Cõ. vnico argumento epilogistico. omnia quæ in progno. præsenti continentur, possent reprobari: quoniam cõtraria sunt eis, quæ secundùm naturam. verùm singula per se probare conabimur à priori: & ex causa, si primùm, quoniam de oculis dicturi sumus, eorum dissectionem breui compræhendamus: quandoquidem constructio particularum huic libro non est accommodata.

Ab

Oculi partes. Ab intima oculi parte incipientes, crystallin⁹ humor existit in totius oculi medio, tanquã potissimũ videndi organum, albus colore, mediocris crassitudine: in anteriori parte sphæricus, in posteriori verò acuminatus. A posterioribus adiacet vitreus humor fuscus, parũ ad albedinem inclinans, cui insertus est crystallinus, veluti lapis in annulo, defertq; alimentum ipsi crystallino. Terti⁹ humor à parte anteriori existit, quem ad similitudinem albi oui albugineum appellant, tenuis substantiæ, atque aëreæ, continetur in oculi pupilla, in cauitate rhagoidis, qui simul cum animali visorio spiritu sustinet membranam corneã, nè rhagoidi concidat. Ex membranis à parte posteriori humori vitreo coniũgitur retina, quæ ex neruo optico tenuissimè disseminato trahit originem, mollis admodùm, ita vt putetur de cerebri ipsius substantia. Secũda est choroides, quoniam à chorio, id est, secunda aut tenui cerebri membrana oritur, cui etiam annexa est tertia, in anteriori existens parte, arachnea dicta, quæ etiam retinæ, primo loco dictæ, copulatur. Quarta rhagoides est, quæ etiam acinalis dicitur, ad acini vuæ similitudinem. hæc non integrè complet sphæram, quoniam in ipsa anterius patet foramen dictum, pupilla, nè sua crassitie visum impediret. Quinta est dura membrana à parte oculi posteriori, quæ originem trahit à dura cerebri meninga, cui aliquę tenues apophyses musculorum oculum mouentium annectuntur, & ei firmantur. Ab hac nascitur sexta, quæ cornea nuncupatur, continens, ac firmans reliquas internas membranas, atque humorũ & spirituũ effusionem impediens. hæc etiam multas alias membranulas in se continet, ex quibus ego sæpe duas, & tres ruptas vidi, in lippitudinibus vesicis factis & ruptis, nondũ tamen cornea integrè perforata, neque effusis humoribus. Septima est coniunctiua, siue adnata, quæ habet originẽ à pericraneo, quæ totum id quod in oculo album apparet, continet, pertingitq; ad eam partem, quæ iris & corona appellatur. Prima itaque neruorum coniugatio eorum qui à cerebro immediatè originantur, ad oculos peruenit, & est neruorum opticorum visioni inseruientium. Secunda peruenit ad mouendos oculos in musculos dispersa: tertia ad tempora, maxillas, & radices dentium: quarta ad palatum: quinta ad aures: sexta ad œsophagum, ventriculum, intestina, iecur, & internam linguæ membranã: septima ad linguam mouendam, & ad fauces.

Neruorũ à cerebro coniugationes.

His obiter dictis, & extra id quod facere in hoc opere decreui, si lucem effugiant, malum esse vult Hippocra. verùm, id non de magna, atque excellenti luce intelligi debet, quam & bene habentes effugiunt: sed de moderata luce, quam sani homines sustinent, vbi non laborauerint peculiari oculorum morbo. Magnum ergo facultatis languorem ostendit, atque inopiam animalis spiritus. Si nanque talem habet lux modica ad oculos ægrotantis acuto morbo proportionem, qualem habet sol, & reliqua excellentia sensibilia, ad oculos sani, languidam admodùm esse oportet visoriam ęgri facultatem: dissoluitur enim à modica luce. Lux nanque externa internã ad se trahit: & oculus de natura lucis est, & spiritus ipsius. Galen. nanque. 10. libr. de Vsu par. vsum mẽbranæ corneæ explicans, ac quare dura effecta est, dicit ab externo lumine multùm exolui visoriam facultatem, quomodo & magna lux, candelæ lumen obscurat, ac lucem eius dissoluit. Xenophontis quoq; milites per niuem iter agentes oblęsi sunt: ac Dionysius tyrãnus homines obcæcabat à carceribus obscuris repentè educens in loca lucidissima, ac calce oblita, & crustata. Hanc ob causam languidi oculi modicum lumen non tolerant, à quo & spiritus dissoluuntur, & humores colliquantur, ac defluunt in lacrymarum speciem. Quòd si nolentes illacryment, pariter signum malum est. Litera Græca habet, ἀπροαιρέτως. & idem est quod &. 4. sectione Aphor. 52. dixit, μὴ κατὰ προαίρεσιν. & lib. 4. de Morb. pop. dixit, ἀκουσίως. Vbi ergo lacrymę manauerint, aut id fiet ex electione, aut sine ipsa, si ex electione, nihil mali nunciat: si sine ipsa, aut adest aliqua causa manifesta, vt aër, aut fumus, aut lippitudo, & similia: aut non, si aliqua ex causis manifestis adsit, eã ipsam ostendent lacrymæ: si non, rursus distinguendum. Aut enim æger bene, aut malè habet: si bene habet, fluxum sanguinis narium ostendent: si verò malè, lethale signum est, vt in pręsenti loco, qui febre acuta laborant, aut nolẽtes illacrymant. Ostendit enim imbecillã admodùm facultatem naturalem, quæ neq; potest paucissimum alimẽtum, quod ad ipsum peruenit oculum, superare, ac coquere, & væhementiam caloris colliquãtis humores oculorum. De his multa dicemus lib. 3. in expositione progn. 33. *Vel peruertatur.* ἢ διαστρέφωνται. Peruerti autem solent oculi nobis nolentib⁹, ob causam aliquam conuellentem ac distrahentem oculum in aliquam partem: quod similiter

Lachryma. ἀπροαιρέτως. ἀκουσίως.

militer ostendit cerebrum siccitatem ac consumptionem pati vaehementem, cui consentiunt proximae partes. Sciendum ex anatom. 10. lib. de Vsu partium: musculos mouẽtes oculos esse sex, veniẽtes à secunda coniugatione immediatè à cerebro, vnus mouet oculum ad internũ magnumq; oculi angulũ, & vnus ad extremum, vnus ad superiora, & alter ad inferiora: duo etiam in gyrum mouẽt oculũ, vnus ad dextram, & alter ad sinistram. Neq; sufficeret vnus: nam vnus ad vnam tãtùm mouet partẽ, cùm omnes non aliter quàm facta cõtractione, ad originem moueant. Praeter hos tamen est septimus, qui firmiter adhaeret oculo à posteriori parte, per quẽ & firmatur totus ipse oculus, & neruus opticus, quem ipse amplectitur. Prodest etiam ad subleuandum oculum, & in quauis parte firmandum ipsum, alijs musculis fauens. Quoties ergò aliquis horum musculorum conuellatur, oculus in eam distorquetur partem, si tamẽ duo ac contrarij simul conuellantur, aut in medio firmabitur oculus, veluti mẽbrum, quod tetanum patitur: aut si alter eorum fortiùs conuellatur, reliquum secum deducet. Si etiam alter oculorum minor altero fiat, regens facultas laborat, quę non consimiliter omnibus distribuit alimentum: aut in ipsis oculis inęqualis ac varia distemperies, tantaque alimenti & spiritus inopia, vt non possit vtrique oculorum satisfacere. Ad cerebrum autem non refertur solummodò haec dispositio: nam si cerebrum esset eius causa, vtrique oculorum malum aequaliter impartiretur: sed ad naturalem regentem facultatem, ad quam refertur corporis inęqualitas, haec altrix appellatur. Lib. nanque. 6. de Mor. pop. part. 5. Commen. 1. Gal. postquàm dixerat quasdam esse primarias, quasdam ministras facultates, addit: Neq; regentiũ nos potestatum dignitates adijcere me piguerit. Primae igitur sunt, salubrem animali moderationẽ in qualia quanto cõseruantes. Consequenter hac regẽtem facultatẽ, dicit esse altricem, cui inseruit sanguifica, & ei coctrix ventriculi, & omnibus, quatuor ministrantes. Per regẽtes autẽ facultates p̃cipuas intelligit. 8. li. de Placitis, & sępe alibi. Vel si albas partes rubidas habuerit, quod ostẽdit nimiã sanguinis abũdãtiã, in partib⁹ cerebri, aut in ipso inflãmationẽ & impotentiã cõtinẽdi, ac superãdi ipsum, vndè fit vt in oculos p̃ venas albo oculi inspersas demittaẽ. Quod vbi nõ euenerit ob causam aliquã manifestã, intelligendũ est, veluti lippitudinem,

Musculi mouentes oculos sex.

per quam similiter rubidum apparet album oculi: deterius autem fore constat, si venulae quae sanguinem deferunt, non rubidae, sed liuidae aut nigrae fuerint: quod non solam abũdantiam ac imbecillitatem significat, sed & veram mortificationẽ naturalis caloris. De his tamen coloribus satis dictum est in expositione. 3. Prog. Sordes similiter circa pupillam apparẽt saepissimè, his qui morti proximi sunt, vbi nullo oculorum morbo infestentur, λῆμαι ab Hippocrat. appellantur: Celsus pituitam conuertit: ego verò, Sordem, nè hoc excremẽtum cum humore cõfunderem. Ostendit autem quàm maximam imbecillitatem, quoniam paucissimum humorem, qui peruenit ad oculum alendum, superare non potest. Quòd enim in ophthalmia id eueniat, nõ mirandum, quum in ophthalmia ob sanguinis multitudinem, ipsum superare non possit naturalis calor: quàm paucus verò sit sanguis qui ad oculos dictos confluit, cognoscitur, quia ob defectum caui admodùm fiunt. Similes sunt huiusmodi sordes, vt constat eis qui saepe eas prospexerint, mucoribus qui fiunt in dentibus per febres vaehementes, de quib⁹ dixit Hippocra. Apho. 53. lib. 4. Quibus circà dentes in febribus lentores nascuntur, his fortes fiunt febres. Et Galen. in Commen. dicit fieri huiusmodi dispositionem, ob vęhemẽtiã caloris exiccantis pituitam. Nõnunquàm verò à calore vaehementi intantùm assantur istę λῆμαι, id est, sordes aut lemae, vt spumae aridae similes fiant, de quibus Hippocra. libr. 6. de Morb. pop. par. prima, dixit, κακὸν δὲ καὶ τὸ ἐπιξηραινόμενον οἷον ἄχνη. id est, malum autem & superexiccatum esse, velut spumam. Et Gale. in Commen. inquit, Fieri in acutis morbis id videtur, cùm supremè sicci fuerint, cùm virtutis imbecillitate, paruis admodùm lemulis, id est, sordeculis, iuxta oculos insidentibus, deindè rursus superarescentibus. *Quòd si instabiles fuerint.* Graecè habetur ἐναιωρούμενοι. & Gal. in Commen. inquit. οἵ γε μὴν ἐναιωρούμενοι, τοῦτ' ἔστιν, ἀστήρικτοι, καὶ κινούμενοι διὰ παντὸς ὀφθαλμοί. quod est, Enaeorumeni, hoc est instabiles ac omninò commoti oculi. Hos etiam Hippocr. lib. 6. de Mor. pop. par. prima, appellauit ἐνδιαδινημένους, ac si diceret, intùs agitatos: quo in loco Gale. dixit significare delirium, aut tremorem musculorum mouentium oculos, quemadmodùm & in praesenti Commen. addit tamen delirium ob inopiam, & tremorem, ob siccitatem, insanabiles esse. Contraria dispositio damnaẽ ab authore libr. Prorrhe. par. 2. sectione

Sordes circa pupillam.

λῆμαι.

Sordes oculorũ vdẽtiũ.

ἐναιωρούμενοι.

nacùm dixit, τὸ πεπηγός, id est, concretus ac immobilis oculus, immobilis autem instabili cõtrarius est. Et Galen. in Commen. dixit, Concretus oculus propter mouẽtium oculos musculorum immobilitatem fit: immobilitas autem ea propter omnium ipsius musculorum vel resolutionem, vel æquam, & quæ in neutram partem vergat tentionem, proficiscitur, vel propter exactam mouentis musculos potentiæ imbecillitatem. Talis constitutio contraria est τῶν ἐνδεδινημένων ὀφθαλμῶν, id est, oculis interiùs agitatis, nẽpe instabiles inconstantesq́; sunt, non aliter quàm qui ἵππον, id est, equum appellatum habent, ità vt nunquàm conquiescant. Hippos verò morbus oculorum libro definitionum definitur, est affect⁹ ab ortu ipso nascens, propter quem instabiles ipsæ semper palpebræ: aut affectus est musculi firmantis, & corroborantis oculum, qui compræhendit basim visorij instrumenti. Oculus ergo concretus & firmus, ac instabilis ab Hipp. vituperantur: sicut &. 6. lib. de Mor. popu. par. prima. Oculi ferocitatem & inordinatum proiectum. Primùm θράσος, hoc est cõfidentia, ac ferocitas, quum æger intentè ac inuerecundè conspicit, vt in concretis oculis dixit, & secundùm ῥίψιν appellat oculorum proiectum, quales sunt instabiles: de quibus modò ἐνδεδινημένοι, & ἐναιωρούμενοι. Eminentes item aut admodùm caui facti mali sunt: eminentes, aut tumescentes, qui à Græcis ἐξίσχοντες appellantur, licet à causa manifesta fieri possent, vt ebrietate, aut ictu, aut ophthalmia: hîc de ea eminentia loquitur, quæ euenit à morbi malitia, quæ significat plurimum sanguinem in cerebro contineri, atque ipsius inflammationem. Possent tales ante tertium apparêre, veruntamen non adeò certam præberent significationem. Caui etiã admodùm magnam significant colliquationem, ac consumptionem, verùm tales non apparent ante tertium: post tertium verò, tantùm mali poterunt ostendere intra limites acutorum morborum, quantũ caui absolutè intra spatium trium dierum. Vtrùm tamen licuerit inter signa faciei exitiosæ annumerare, oculos eminentes, quum tamen hi contrarij sint cauis. Galenus explicat satis in Commen. Non enim placet eadem sæpiùs repetere, nisi magno vrgente vsu, quod improbè faciunt aliqui ex nostri temporis scriptoribus, qui vt magna scribant volumina, non verentur, cũ magno legentium fastidio, septies vnum & idem repetere sub eâdem pagina, nunc quidem ex Galeno, nunc verò ex propria Mineruа, iterùm ex Philotheo, aliquando ex mentito Oribasio, rursus Græcè, atquè Latinè. Remorantur enim inutiliter lectores, qui sententiam aliquam Græcè allegant in libris Latinè scriptis, præterquàm vbi Latina versio in autoris codicibus, suspecta est, aut quum velimus vocabuli alicuius Græci synonymiã distinguere, ex varijs significationibus, loco congruentem eligentes: aut perspicuam facere partem, quæ Græcè aut Latinè obscura habetur. *Vel pupillæ squalidæ, ac sine splendore*, ἢ αἱ ὄψιες αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπεῖς. Hæc pars nõ legitur à Laurentiano, neque à Gale. in nona parte Commen. vbi Prognost. scribitur. Verùm in Græcis codicibus habetur. Similiter allegatur Prognost. præsens à Galen. lib. 6. de Mor. pop. par. prima, Com. illius sectionis, & quæcunque talia adsunt, veruntamen neque ibi legitur pars ista. Veruntamẽ eodem loco Hippocra. signaque ab oculis scribens, dixit, καὶ τὸ ἀμαυρὸν κακὸν, καὶ τὸ αὐχμηρὸν κακὸν. quod est, Oculus tenebrosus malum, & squalidus malum. Quòd nanque in præsenti Prognost. dixit, ὄψιες αὐχμῶσαι. loco citato dixit αὐχμηρὸν, quod idem est, nempe squalidus oculus, aut pupilla. Quod tamen in præsenti Progno. dixit ἀλαμπεῖς, loco citato dixit ἀμαυρὸν, quorum vtrunque obscurum, sine splendore, significat. Quòd autem idem sint, confirmat Gale. sententia lib. 2. Prorrhe. Com. 12. vbi vocabulum, ἀμαυρούμενον, quod est hebetatus oculus, interpretatur, dicitq́; hebetatum oculum, superiorem esse ad eum qui ἀχλυώδης appellatur: quoniam non tantùm qui hebetes sunt, atque turbulentiam sentiunt, hebetes appellantur: sed etiam qui sine tali turbulẽtia obscurè vident, quoniam internam substãtiam splendidam amiserunt. Inquit enim, Nempe quum in vtroq́; obscurè cernatur, ægris tamẽ ipsis veluti sensio turbationis cuiusdã, in turbulentis conspectibus euenit. Extrinsecùs verò vidẽtibus oculus acie inertior hebesq́; nullam humidi præter naturam habere videtur substantiam: perit autem ex eo tum splendidum, tum lucidum, quod in acutè videntibus oculis inest. Hebetes itẽ, imbecilliq́; mortuorũ oculis similes existunt, multisq́; moriẽtiũ, atq; adhuc tamen videntiũ tales oculi vident, veluti & his quos extrema habet senect⁹. Hic ergò splendorem amisisse dicit eos, qui ἀμαυρούμενοι appellantur, quod etiam in præsenti prog. dixit. Mea igitur sententia pars hæc in pſenti loco legi debet, quæ alibi etiã ab Hip. fuit

Margin notes:

ἐνδεδινημένοι

ἵππος.

θράσος.

ῥίψις.

Eminentes oculi.

Inutilis repetitio dãnat.

Græci codices quãdo allegandi.

αὐχμῶσαι.

ἀλαμπεῖς.

ἀμαυρούμενοι

fuit ſcripta. Vnum aliud ſignum ſcribitur.6. de Morb.pop.parte citata ab Hippocr.dicen
ῥυτιδούμενον. te, καὶ τὸ ῥυτιδούμενον ἔνδοθεν. hoc eſt, intùs rugoſè, quod magnam imbecillitatem, & frigiditatem, & humorum, ac ſpirituum conſumptionem: quandoquidem ea oculorum diſpoſitio ſenibus eſt familiaris. Vltimò inquit, Vel totius faciei color immutatus fuerit, id eſt, quod dixerat Progno.3. Et color totius faciei chlorus, vel niger, & liuidus, aut plumbëus. Eſt enim ſignum de his quæ poſſunt apparêre, ante tertium, & poſt tertium diem.

GALENI.
Commentarius.

HAEC omnia accidentia in commune præter naturam ſunt: ſed diſsident inter ſe, eò quòd quædam contraria ſimpliciter naturæ: alia verò, vt ipſe anteà dixit, maximè contraria exiſtũt: & ob eam rem ex communi epilogiſmo omnia quidem exitioſa exiſtimabuntur: ſed pro quantitate contrarietatis, minúſque, & magis id obtinebunt. At verò affectiones ex quibus eueniant, ſecundùm ſequelam decretorum Hippocratis, rectius eſt deinceps conſiderare. Itáque refugere lucem, quod inquam eſt auerſari, propter debilitatem accidit viſoriæ facultatis, quæ nonnunquàm propter opificiorum affectionem laborat, veluti per lippitudines, interdum ipſa ex ſe afficitur, dum exitiale indicium eſt. Pari modo, ſi oculi illacrymant propter lippitudinem, aut fluxionem aliquam de capite decumbentem præter naturam quidem affectus eſt, non tamen omninò ſignificat abolitionem: ſi verò propter debilitatem detentoriæ facultatis, exitioſum indicium lethaléque eſt. Porrò peruertuntur oculi, conuulſis muſculis eos commouentibus, quòd ſi fuerit illorum tantummodò affectus, nihil difficile ſignificatur. ſi verò principij neruorum, (quod quidem cerebrum eſt) ſummè exitioſum eſt, propinquantes enim muſculi, principij affectum priùs quàm cæteri perſentiſcunt: interdum ij qui in oculis ſunt, de quibus nunc dicit: quandóque crotaphitæ, id eſt muſculi temporum nominati, de quibus libro de articulis indicauit. Quinetiam fieri alterum oculum minorem, quàm qui conſtet ex natura, accidens exitioſum habetur: indicat enim extingui facultatem regentem eum. At verò albamentum oculi apparêre rubrum (quomodò per lippitudines quaſdam accidit, & item quaſdam temulentias) copiam ſignificat, quæ in cerebro ac membranulis ſit: interdum etiam inflammationem quæ in eo facta fuerit. Nam vtrôuis modo ſanguis ad oculorum venulas exprimitur: & ob eam rem pars in eis candida, rubra apparet, quæ corolla appellata ambit circiter: quã per diſſectiones docuimus omnium in oculis membranularum, tunicularumq́; copulam quandam haberi: & item docuimus, vt ambientis caluam membranulæ terminus, ad eam vnà cum venulis permeet. Cæterùm vt ob hęc dixerit candidum fieri rubrum, perſpicuè indicauit ex ijs quæ ſubinferens

 rens

rens ait: Aut liuidas, aut nigras venulas habeant: id verò perquàm exitiosum censetur. Rubrae enim apparent venulę etiam propter nimietatē, (vt dixi) vel inflammationem quandam eorum quę in cerebro sunt. At verò nigrescunt, & liuent dum refrigerantur: refrigerantur verò dum extinguuntur: ità fit vt hi colores prorsus exitiales assiduè existant. Caeterùm pituita oculorum fit, vt constat, tum ob affectum opificiorum, quemadmodùm & per lippitudines, & aliter, quę nullo cũ periculo est, tum propter imbecillitatem regentis oculum facultatis naturalis, quę impos sit oculorum concoquere alimentum. pituita enim (vt ostensum iam est) excrementum semicocti alimenti est. Ergo per lippitudines prae copia humoris pręter naturam, & item propter affectionem opificiorum, verisimile est nequâquam concoqui rectè alimentũ eorum. At vbi inopia perspicua est, quam cauum indicat oculorum: causa de nimietate prorsus recedit, sed restat viriũ debilitas sola, non quęlibet, sed admodùm vęhemens, quę nec minimum quid alimenti oculorum abundè concoquere potest. Quinetiam sublimes oculi, id est instabiles & subindè commoti, significant aut delirium, aut tremorem circa musculos eorum, è quibus alterutrum in relata affectione exitiosum habetur. Profectò deliriũ ex inopia, maximo cum periculo est: & item tremor propter ariditatem opificiorum insanabilis est. At verò tumidos oculos, aut admodũ cauos detestatur. Itáque tumentium accidēs oculorum, inter initia quoque fit ęgrotationis: maximeq; vomentibus ex copia ingesti vini cibiq;: caui verò admodùm oculi nequâquam fiunt: & obeã rem neutrum commemorauit accidens inter initia, dum ait: Nasus compressus, oculi caui. Hoc quidem ea ratione, quòd nullo pacto appareat in vultu exitioso: nam quo pacto pariter caui tumidique oculi erunt? illud quia nullo modo tunc eueniat. Atqui videntur ea quę dicta sunt de oculis tumidis, cum prędictis pugnare: cùm enim dixerit de vultu exitioso, nasum compressum, cauos oculos: tum autem talia determinationem: ijs quae post triduum appareant, tumidos nequâquam rectè adiecit. Sed quod mihi videtur ab Hippocrate factum hac oratione, iam explicabo, permutando omnem eius sermonem in hanc dictionem. Si verò morbo antiquiori existente vel tertiano talis fuerit vultus, de ijs interrogare oportet, de quibus anteà monui: alia quoque signa cõ consideranda, quę in toto corpore atque etiam oculis existant, in oculis verò signa exitiosa post triduum talia sunt, si lucem refugiunt & lacrymant, si peruertuntur, si alter altero fuerit minor, & candida pars in eis rubra appareat, si venulas habent aut nigras, aut liuidas, aut pituita ipsis inhaerescit, aut sublimes sunt, aut tumidi, aut admodùm caui, aut totius vultus color euariat.

Hæc enim omnia exitiosa sunt, & quicquid horũ existat circà vultũ pręd ictum, indicium non paruum est futuræ mortis. Igitur ad hunc intellectum (vt mihi videtur) numerantur cum cæteris signis, quęcunque in vultu exitioso pariter existere queunt, atque etiam tumidi oculi, qui simul existere nequâquam possunt: quia non solùm instituerat dicere quæcunque simul sint cum vultu exitioso, sed etiã ex signis exitiosis quæcunque circà vultum apparent. Quocircà si non vnum solùm, sed etiam plura de prædictis non possunt esse in vultu exitioso, nulla pugna erit in sermone eius, qui de prauis signis omnibus faciat mentionem. Cæterùm vt rectè dixerit, necdùm poßibile sit alijs scrutari signis, considerandum iam est vno capite communi tali. Vnumquodque ex prædictis, aut nõ accidit inter initia, aut non ex toto exitiosum est. Sed seorsum singula consideranti tibi, videbitur id quàm maximè verũ. Igitur ex multa vini potione, nonnunquàm & vomitione væhementi, inter initia morbi, lucem effugiunt: itidem lacrymant, & peruertũtur oculi, aut sublimes fiunt, aut tument, aut venulas habent rubras. At verò in colorem nigrum, aut liuidum mutatio venularum nunquàm accidit inter initia, quo modo neque insigne cauum, neque pituita oculorum, sed triduum, aut quatriduum (quod minimum sit) in genituram talium desideratur.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

IN prima parte, omnia accidentia quæ in Prognost. scribuntur, damnat, tanquàm præter naturam: quædam autem magis, quædam verò minùs: quoniam non omnia æqualiter euariant à natura, quam dicit (vt suprà) esse epilogisticam rationem.

IN secunda parte, quæ incipit (Itaque) prosequitur ad reddendam causam singulorum. Primũ quare oculi lucem effugiunt, nẽpe propter debilitatem visoriæ facultatis: etsi etiam in aliquibus, ob organorum lęsionem, soleat euenire: vt his quæ ophthalmiam patiuntur, argumentum est analogisticum, quo etiam vtetur in omnibus signis sequentibus.

IN tertia parte, quæ incipit (Pari modo) lacrymas inuoluntarias, vbi non eueniant ob morbum oculi, ad imbecillitatem facultatis retentricis refert.

IN quarta parte, quæ incipit (Porrò peruertuntur) causam peruersionis oculorum esse dicit, conuulsionem musculorum mouentium oculos. Quòd si læsio in solis ipsis existeret, parũ mali significaret: si tamen à cerebro originem traxerit, summè erit exitiosum. Cõpatientur enim cerebro, priùs alijs, musculi tẽporum, & oculorum. Aduertendum tamẽ est: quòd si conuulsio omnes musculos pariter infestet, oculus nõ peruertetur, sed firmus ac concretus manebit, vt dixit Galenus lib. 6. de Morb. pop. part. 2. in sententia allegata in expositione, circa partem illam ὁ πεπηγὸς. *Interdũ hi.* Cerebro compati citò dicit musculos proximos, sed interdùm temporales, & interdũ oculorum: quod etiam scribit infrà Commẽ. 17. ex hominum diuersa præparatione euenire. Quidam enim paratiores habent musculos temporales, ad compatiendum, & quidã eos qui ad oculos. *De quibus lib.* Libr. 2. de Articulis, sectione. 3. hos musculos appellat κροταφίτας καὶ μασητῆρας: quos Latini temporales, aut masticatorios dicunt; & sectione. 7. quare musculi temporales, qui sunt ad maxillas, citissimè conuellantur, ad alium locum dicendum differt. Non est autem ignorandũ, quòd etsi apud Hippocratem musculi temporales appellentur masticatorij: Galen. synonymiã euitare volens, eos distinguit lib. 4. de Anatomicis administrationibus dicẽs: Quemadmodùm alij quos à mandendo Græcè μασητῆρας nominant, latis maxillæ inferioris musculis iniectiuarijs totam ipsam modis circumagũt:

κροταφίται.

Musculi temporales.

nam temporum musculi, qui Græcis dicūtur κροταφῖται, non circumagere maxillā nati sunt, verùm adducere, dum mordemus aliquid, vel edimus, vel os claudimus, qua de causa vocat & hos Hippocra. μασητῆρας. Ego autem euitans homonymiam, temporales toto sermonis processu appellaui: massetiras autem qui toti buccæ superpositi sunt, maxillam vtrinque, vt dictum est, mouentes.

IN quinta parte, reddit causam quare alter oculorum efficitur altero maior, ex imbecillitate regentis facultatis iam explicitè.

IN sexta parte, quæ incipit (At verò album oculorum) reddit causam quare oculorum album, quod ad coronam & iridem appellatam pertingit, rubrum redditur: nempe quoniam sanguis à cerebro exprimitur, per venulas, quę sunt ad membranam coniunctiuam, quod etiam de venulis illis intelligatur. Rubedinem albo adferre, hinc constat, quod subiunxit Hippocra. vel liuidas, aut nigras venulas, distinctas contra rubras. *Inflammationem quæ in eo facta fuerit.* Græcè, καὶ φλεγμονῆς ἐν αὐτοῖς γεγενημένης. hoc est, & inflammationem in ipsis factam, nempe in membranis. *Quæ coronam appellatam ambit.* Hanc partem Græci

στεφάνη. appellant, στεφάνην. 10. libro de Vsu partium: & iridem ipsam appellat, vbi similiter hanc externam copulam esse aliarum inquit, cuius verba sunt: Septima autē vltra has omninò est alia, quæ est cataphysis περιόστεος, simul quidem colligantis totum oculum ossibus, simul autem & cooperientis mouētes ipsum musculos: & ibi hanc membranā videre iam licet etiam ante anatomen, albam quidē qualis & apparet: finiente verò, sicut & aliæ singulæ suppositæ in circulo vbi copulatur album

ἶρις. nigro, vocatur autem ἶρις locus iste ab hominibus harum rerum peritis, quidā autem, στεφάνην, id est coronam nominant.

IN septima parte, quæ incipit (Cæterùm pituita) sordes oculorum, quas Hippo. λήμας appellat, significare dicit imbecillitatem regentis facultatis, quum non possit paucissimum id alimentum quod ad oculos peruenit superare. In ophthalmijs enim non mirādum, cùm abundet sanguinis multitudo. Inopia verò existente, quod cōstat ex oculorum cauitate, admodùm malū est: nutritiua enim virtus, quę reficere solet ex alimēto deuenientē partem amissam, non commutat ipsum in oculi substantiam, sed in sordem semicoctum prætermittit. Sordes nanque quæ in vlcerib⁹ generantur lib. 3. de Morb. cu. imbecillitatem ostendunt facultatis generantis carnem, quæ & partē regit, & nutritiua facultas partis est, ob cuius imbecillitatem, & id quod tenuissimum est, & insensibiliter discuti solet, crassum efficitur ad sordium speciem.

OCTAVA pars, quæ incipit (Quin etiam) oculorum instabilium malitiam ostendit: significant enim aut delirium ob inopiā, quod molestissimum est, aut tremorē ob siccitatem, qui etiam insanabilis est, quemadmodum & de siccis conuulsionibus constat. *Quinetiam sublimes.* Lege Quin etiam, ἐναιωρούμενοι. & infrà vbi legitur sublimes, lege instabiles, quos deliriū significare iterùm scribit infrà Comment. 24. *Profectò delirium.* Græcè, εἴτε γὰρ μετ' ἐνδείας παραφροσύναι, χαλεπώταται. id est, Deliria enim cū defectu, grauissima sunt.

IN nona parte, quæ incipit (An verò tumidos) reddit causam quare oculorū tumentium, siue eminentium, & admodùm cauorū mentionem non fecit, suprà in Progno. 4. Ratio, inquit, est, præter id quòd oculi tumentes ob vini, aut cibi ingesti copiā, euenire possunt, quoniam cū facie quam descripsit Hippocra. stare non possunt: repugnat enim oculos esse simul eminentes siue tumentes ac cauos. Non etiam meminit oculorum admodū cauorum, quoniam in principio non fiunt. Obijcit etiam contra Hippoc. sententiam sic, Vbi facies dicta in Progno. 4. post diem tertium apparuerit, signis alijs est distinguenda eius malitia: quoniam tunc licebit alijs signis coniecturam facere: & addit ad id cognoscendum, oculos cauos admodùm, & eminentes, quod repugnat. Cui respondet Galen. ipsum non tantùm annumerare signa, quæ simul cū facie, quam descripserat apparent, sed & alia quæ non coapparent. Rectè etiam dixit Hippocra. Prognost. 4. Si non fuerit possibile alijs signis coniecturam facere: quoniam ex his quæ scribuntur in Progn. præsenti, quædam nihil certi indicant, sed possent ex væhemēti vomitione euenire, vt lucem effugere, illacrymari, peruerti oculos, aut prominêre, & rubêre venulas oculorum. Quædam verò non apparent intra triduum, vt venulæ nigræ, aut liuidæ, aut sordes, aut caui admodum oculi. *Tum autem talia.* Græcè, ἔπειτα ἐπιδιοριζόμενος αὐτὰ τοῖς μετὰ τὴν τρίτην ὁρωμένοις. hoc est, Deinde definiens hæc per ea quæ post triduum apparēt. *Cæterùm vt rectè dixerit.* Græcè, ὅτι δ' ὡς ἔφην ὀρθῶς εἶπε. quod est, Quod autem vt rectè dixit. Saluauerat enim Hippocratem à præcedenti obiectione.

PROGNOST. VII.

COnsiderare autem oportet suspectiones oculorum per somnum. Si nanque aliquid ex albo subapparuerit, non commissis palpebris, non ob ventris fluxum, aut medicamenti potionem, vel non sic dormire assueto, malum signum est, & lethale valde.

Suspectiones oculorum.

AD alia signa transit, quæ ex oculis sumuntur, siue ipsa simul cum facie, quam depinxit, apparêre possint, siue non: in præsenti verò prognost. suspectiones oculorum scribit lethale signum esse, dicens, Quoties alba pars oculi in somno appareat, quoniam non bene ac integrè conniuent (quam sententiam ad literam scribit Aphorism. 52. sectionis. 6.) quod si euenerit absque causa manifesta, lethale signum est. Hæc est prima distinctio, causas manifestas explicuit dicens, Non ob ventris fluxum, aut medicamenti potionem, idem etiam intelligere decet, de fame, vigilia, mœstitia, & reliquis. Altera distinctio scribitur ab Hippocra. nempe vt non assueuerit sic dormire. Nam in illis nihil mali significatur, vt de multis alijs dispositionibus dicemus in consequentibus, quæ vbi à consuetudine tales fuerint, pro naturalibus reputantur, vt aperto ore dormire. Quòd si nullum horum fuerit ad malitiam ægrotationis referenda est dispositio: causa autem significatur apud Galen. in Commen. Aphoris. citati. Nam omnis immodica euacuatio exiccat, & palpebræ immodicè exiccatæ non possunt integrè claudi: exiccantur autem à causa manifesta, vt ob magnam aliquam euacuationem, aut à febris væhementia, potissimùm verò palpebræ, quæ ex natura siccæ sunt, & pauci admodùm caloris, & humoris: contingit etiam id fieri, ob potentiæ mouentis imbecillitatem, & hæc duo vltima lethalia censentur. Dixi, Non cōmissis palpebris: quoniam in Græcis codicibus Hippocrat. legitur τῶν βλεφάρων μὴ ξυμβαλλομένων. sicut & in Galenianis codicibus, vbi etiam negatiuè legitur: item & Celsus libr. 2. cap. 6. negatiuam scripsit hanc sententiam: in Aphorismo tamen citato affirmatiuè legitur, & in codicibus Hippocrat. & Galen. similiter, & à Galen. in præsenti Commen. Hæc discordia parua est: vera enim sententia siue affirmatiua, siue negatiua legatur litera. Nam vbi palpebræ non integrè claudantur, ita vt aliquid de albo oculorum conspici possit, palpebræ commissæ dici poterunt, & non commissæ. Quæ enim non integrè commissę sunt, vtranque sortiuntur appellationem.

Euacuatio immodica omnis exiccat.

Palpebræ cō- missæ & nō cōmissæ eæ- idem dici possunt.

GALENI
Commentarius.

DE verbo ὑποφαίνεσθαι id est suspici, ὑπόφασιν, id est suspectionem fecit, cuius pluratiuum ὑποφάσεις, id est suspectiones extitit: à quibus per diuisionem Ionicam ὑποφάσιες, id est suspectiones formantur. Cæterùm non satis noui, qua ratione adducti Artemidôri & Dioscoridis sectatores scripserint ὑποφύσιας, cum υ. Quod igitur est ab Hippocrate dictum, clarum est. Ipse enim enarrauit quidnam appellet suspectionem, dicens: Si quid enim subapparet candidæ partis commissis palpebris: atque etiam adiecit definitionem ad exquisitiorem sermonis cognitionem dicens: Neque fluor alui, aut medicamentum in causa est. Sed subaudiri oportet cętera quoque quæ vim eandem obtineat. Vno enim capite complexus, dixeris accidens id propter imbecillitatem fieri mouētis palpebras facultatis: quod inquam exitiale est, quoties sine causa constiterit exteriori. Hæc verò talia scilicet esse oportet natura, vt vires exoluāt. Verbi gratia, alui fluor,

aut purgatio ex medicamento purgã te vehemens, aut mœstitia vehemẽs, aut insomnia, aut inopia alimenti, aut sanguinis fluor multus, aut simpliciter quæuis alia immodica vacuatio. Cæterùm enumerare Hippocratem (vt paulò antè dixi) omnia exitiosa signa, non solùm quæcunque in vultu exitioso habeantur, indicauit hac parte, adijciens, Nec alui fluor, aut medicamentum in causa est. Prædixerat enim in vultu exitioso talem determinationem, an aluus admodùm resoluta fuerit. Resoluta enim aluus, commune quoddam est fluoris alui, & itẽ medicamenti. Sed quoniam rursus aliundè orsus omnia exitiosa percenset indicia, meritò cuiuis eorum proprias definitiones apponit.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

IN prima parte exponit dictionem, suspectiones, quas Hippoc. appellauit ὑποφάσιας: id enim nomẽ à verbo ὑποφαίνω & ὑποφαίνεσθαι, deriuatur, inde fit ὑπόφασις, & in plurali & Ionico modo ὑποφάσιας. etsi sectatores Artemidôri, & Dioscoridis nullo sensu dixerint ὑποφύσιας. ὑποφάσιας.

IN secunda parte, quæ incipit (Quòd igitur) mentem Hippocratis explicat, quid inquam intellexerit per suspectiones, nempe si apparuerit aliquid albæ partis oculorum, cõmissis palpebris, quod vbi non euenerit ob causam manifestam, imbecillitatẽ facultatis mouentis palpebras significat.

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterùm) ostendit mentem Hippocratis esse annumerare non tantùm signa quæ apparent in facie exitiosa, sed & alia: quoniam addidit, vbi nõ euenerint ob ventris fluxum, aut medicamẽtum, quæ nõ repeteret, si hęc signa cum alijs, quæ de facie dixit, coniungere voluisset. Iam enim scripserat simul cũ signis alijs, quę sunt in facie, talem distinctionem.

PROGNOST. VIII.

SI tamen retorta fiat, vel liuida, vel pallida palpebra, vel labrũ, vel nasus, cum aliquo ex alijs signis: nosse oportet morti proximum esse. lethale etiã est, si labia subsoluta, & suspensa, & frigida, & albicantia fuerint.

IN præsenti signa exitiosa scribit, quæ ostendunt mortem proximam, quorum quædam sumuntur ex palpebris, vel labijs, vel naso: ex palpebris, si torqueantur, aut colorem demutent in liuidum, aut pallidum: idem etiã de labijs, & naso. Intelligendum autem id verum esse accedente aliquo alio signo exitioso, vt imbecillitate facultatis. Ex labijs autem non tantùm hæc signa aduerti præcipit, sed & alia quæ sequuntur, nempe si fuerint subsoluta, suspensa, frigida, & albicantia, hæc omnia si simul inuenta fuerint, magnum ostẽdent malum: quoniam euenient ex maximo facultatis naturalis languore, relaxatis musculis mouentibus labia. Hoc cognoscetur, quoniam sunt subsoluta, & suspensa, & defectum caloris ostendent: quoniam frigida & albicãtia. Celsus libr. 2. cap. 6. inter alia signa mala scribit pallorem circa palpebras, labia, & nasum: licet tamen partem illam, vel pallida non transtulerit Laurentianus, in Græcis codicibus habetur: & Celsus eam legit. Peruerti autem, ac retorqueri vult Celsus non tantùm palpebram, sed & labia, & nasum, aut aliquid eorum, dicens, Eademq; labia, & nares, oculiq; ac palpebræ, & supercilia, aliquáve ex his peruertantur. Quando ergo dixit Hippo, vel labium, vel nasus, intellige, fiant retorta, & liuida, aut pallida. In pręsenti etiã additur pars, quæ etiam non creditur extitisse in codicibus Laurentianis Græcis, in nostris autẽ sic habetur, θανατῶδες δὲ καὶ τὰ χείλεα ὑπολυόμενα καὶ κρεμασμένα, ἢ ψυχρὰ, καὶ ἔκλευκα, γινόμενα. quæ ad literã sunt translata in Progno. Hanc eandem sententiam enunciauit Hipp. Apho. 49. lib. 4. dicens, In febre non intermittẽte, si labrum, vel oculus, vel nasus, vel superciliũ peruertatur, vel non videat, vel non audiat, iam debili existente corpore, quicquid horũ euenerit, mors proxima est. Quod enim in progno. de Mor. acutis loquitur, in Aphor. dixit, In febre non inter-

Celsus.

Codex Laurẽtiani diminutus.

Addita pars.

Prog. Apho. cõparatur.

intermittente. Quòd autem in præsenti obscurum videri posset, quum dixit cum aliquo ex alijs signis, satis clarè explicuit in apho. dicẽs: Iam debili existente corpore. Vtrobiq; tamẽ dixit mortem esse proximam: quod ostendit maximam vim habere ad significandũ. Signa enim, quæ proximam mortem apud Hippo. significant, ex primo ordine pessimorũ signorum habentur, vt dicemus similiter circa. 20. Prog. huius lib. Hæc tamẽ est differentia inter apho. & prog. quòd in prog. nullum signum scripsit, sumptum ab actionibus facultatis animalis sentientis: in apho. tamen dixit: Aut nõ videat, vel non audiat: quæ duo ad sentientẽ facultatem spectant. Quoniam reliqua signa partim exposita sunt, & quoniam non sunt obscura, de primo omnium dicemus inquit Hippoc. si tamen fiat retorta palpebra. καμπύλον enim dixit Hippo. quod retortam, aut inflexam significat, licet alij aliter legãt: vt Gal. in Com. recitat. Quod tamẽ in præsenti dixit, ἢν δὲ καμπύλον γένηται. in Apho. citato dixit ἢν διαστραφῇ, id est, si peruertatur. peruerti tamẽ idem est quod inflecti, aut retorquèri. Quo autem modo ipsam retortam fieri contingat, intelligent qui priùs nouerint ex Gal. 10. lib. de Vsu partium, quòd à magno oculi cantho, siue angulo, musculus tendit per palpebræ medium tarsum: is quum contrahitur, totam trahit palpebram, ac claudit ipsam: quoniam cùm dura sit, simul tota trahitur. Alter musculus ab exteriori parte ad aliam vsq; medietatem inseritur in tarso palpebræ, cuius gratia quando is contrahitur, secum trahit palpebram, atq; oculum aperit. Quòd si isti musculi cõuellantur, retorta fiet palpebra, similiter & si alter eorum relaxetur, vt apud Gale. in Com. Si enim vterq; conuellatur, internus claudet oculum, externus verò aperiet, ex qua motus inæqualitate, & contentione, retorta fiet palpebra, altera videlicet parte suppressa, & altera eleuata. Sic enim dixit. 10. lib. de Vsu par. de musculis his loquens: Si igitur vtriq; simul tempore tendantur, similiter palpebra, sursùm quidẽ pars eius, quæ est secundùm paruum cãthum reuelletur: infernè autem trahetur ea, quæ est secundùm magnum canthum. Quo fit, vt nõ magis aperiatur oculus, quàm claudatur, idq; ipsum est, quod ab Hipp. dictum est καμπύλον, id est, retorta palpebra: quæ res magni quoq; mali indicium in morbis esse ponitur. Et hãc conuersionem alicubi ἴλλωσιν nominat. fit autem hic affectus vtroq; musculorum & conuulso & ad seipsum trahente continuam tarsi particulam. Si verò alter quidem musculus agat ad seipsum trahens palpebram, alter verò quiescat, omninò aperiri tunc & claudi cõtingit totam palpebram. Simul autẽ semper attrahitur, tam altera pars tarsi, quæ vnà cum eo mouetur, q̃ reliqua: causa autem est ipsius durities. Hæc Gale. sententia manifestè ostendit nostrum primũ intentũ, nempe conuulsione facta fieri retortam palpebram. Secundum autem videtur pugnare cum his, quæ in præsentis progn. Com. dicit Gale. videlicet altero musculorum relaxato fieri ipsam palpebram retortam cùm tamẽ in allegata sententia, si altero musculo agente, atq; trahente alter omninò quiescat, tota palpebra simul trahatur ob duriciem oportet: veruntamen interest, quoniam libr. 10. de Vsu par. dixit altero tantùm operante, aut claudi, aut aperiri palpebram. De musculo aperiente, aut claudente loquutus est, qui ad cõtraria loca mouent: altero eñ cessante ab opere, reliquus ad se trahet palpebram. Nunc verò quoniam in præsenti Com. dicit altero ipsorum relaxato retortã fieri palpebram, intelligit de duobus musculis claudẽtibus palpebrã: sunt enim duo qui hoc fungũtur munere: horũ itaq; duorũ si alter relaxetur, veluti fracta videbitur palpebra. quod etiã voluit Gal. lib. 4. de locis pa. cap. 1. dicens: Igitur si musculus ipsam sursum retrahens exoluitur, laxam efficiet palpebram, adeò vt oculus aperiri non possit. Si verò detrahentes (gemini enim sunt) resoluũtur: oculum claudere nõ poterunt: quorũ si alter dũtaxat afficitur, ad oppositum musculum palpebra deflectetur; vt fracta videatur, in fine videlicet circa mediam vtriusq; lineã. Quippe ea pars, quæ iuxta musculum affectũ est, retrahi: quæ verò iuxta illæsum est, detrahi videtur. Hæc Gale. vbi clarè monstrat hanc palpebrarũ torturam euenire per relaxationem vnius ex musculis, qui ipsam palpebram claudũt: vbi enim vnus laxetur, alter ad se inæqualiter palpebrã trahet, quemadmodũ in cinica conuulsione fieri solet, vnica tantũ parte faciei relaxata. Duob⁹ itaq; modis eueniet, fieri palpebram retortã, aut ob conuulsionem omnium musculorum simul, aut ob relaxationem vnius eorum, qui ipsam claudere habet. Lib. etiã de Mor. po. 6. par. 1. malam esse dixit, βλέφαρον περιτεταμένον. hoc est, palpebra circuntensa, quam dicit Gale. in Com. fieri ex nimia siccitate, quemadmodum quum Hippo. dixit cutis circa frontem dura intenta, quæ dispositio cõstat quantùm mali significet in morbis acutis.

καμπύλον.

Retorta palpebra.

ἴλλωσις.

GALENI
Commentarius.

IN multis codicibus ità legitur initium orationis, in alijs verò pro Peruertitur, Distrahitur scriptum est: ità vt ex voce, palpebrę cōtractio, significetur, velut ea quæ propter algorē refrixerunt. Id igitur indicium est extinctionis, quemadmodū liuida. Si verò peruertitur, tentionem quandam conuulsificam, aut resolutionem in altero ex musculis oculos claudentibus indicat: vtrunq; exitiosum censetur, quoties alia indicia suffragantur, quod indicauit dicens: tanquàm hæc sola nequâquam sufficiant denunciare mortem.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte dicit aliā fuisse scripturā huius Prog. vbi enim legitur, καμπύλον, id est, retorta: legebatur ῥικνὸν, id est, rugosa: quod etiā partibus immodicè refrigeratis euenit: significabit ergò caloris naturalis mortificationem: ῥικνὸν autem idem est quod ῥυσὸν, hoc est, rugosa: libro de antiquis Hippo. dictionibus. ῥικνὸν. *Pro peruertitur, distrahitur.* Græcè, ἀντὶ τοῦ καμπύλον τὸ ῥικνὸν: quod est, pro retorta, rugosa.

IN secunda parte palpebram retortam dicit fieri ex cōuulsione musculorum mouentium palpebram, aut ex relaxatione alterius eorum, qui ipsam claudunt, idq; signū ostendere mortem proximam, si aliquod aliud ex malis accedat, vt in expositione explicui.

PROG. IX.

CVbantem autem oportet inueniri ægrū à medico, super latus dextrū, aut sinistrum, manibus, ceruice, ac cruribus parùm inflexis, & vniuersum corpus molliter iacens. Sic enim sanorū plurimi decumbunt: optimi verò sunt decubitus sanorum similes.

PROCEDIT Hippo. ad alia signa, quæ bonum aut malum ostendere possunt, ex accubitu, & totius corporis inter cubandum figura: pertinent hęc signa ad animalem facultatem, quoniam ostendunt ipsam languidam, aut valentem. Primùm enim inquit, bonum esse ægrum iacêre super altero latere, saltem per id tempus, per quod medicum habet præsentē: licet enim aliter cubare assueuisset, tamen illo tempore, medicum suspiciēs super latus cubare debet. Secundò laudat bonam figuram extremorum, vbi manus, ceruicem, & crura modicè inflexa habuerit. Tertiò, si totius corporis figura mediocritatem obseruauerit, ὑγρὸν, id est, molliter iacens, ac si diceret solutum habens corpus, non distentum, aut cōtractum. Quartò argumento epilogistico cōcludit eum esse optimum decubitum: quoniā plurimi sanorum sic cubare solent, & decubitus qui sunt similes decubitibus sanorū optimi sunt: id enim in oībus optimum est, quod maximè est secundùm naturā. Quòd si dixeris, sequitur quòd ista non est vniuersalis doctrina, qua docetur decubitū super latus esse laudabilē: vbi enim æger aliter cubare assueuerit, non erit ei melior decubitus super latus. Respōdemus quòd cubare in latus melius est, quàm super dorsum, in illis qui non assueuerunt cubare aliter, qui pauci sunt. Nam maior pars hominum solet in latus cubare. Præter id, quod & in illis qui solent super dorsum cubare, laudādus adhuc esset accubitus in latus, quo tempore medicus præsens est. Ad intelligendum tamē quantùm boni, aut mali significet decubitus in latus, aut decubitus in dorsum, & veluti deciduo corpore, aduertendum quòd musculi moueri dicuntur (licet impropriè) vno modo, quoniā mouentur, atq; operantur: vt quoties musculus aliquis contrahitur, aut distenditur ab animali facultate: tunc enim mouetur, seruitq; vt instrumentum animæ. Aliter quoties trahenti facultati contrarij musculi cedit: quod euenit internis musculis brachij, quoties ab externis brachiū distenditur: tunc enim interni veluti instrumēta cedunt, atq; mouentur, non tamen operantur. Tertio modo contingit moueri musculos, nō tamen *Musculi. 4. modis mouentur.*

tamen

tamen vt instrumenta, aut consentientes partes, vt quoties pars decidit, aut manus, aut brachium, ita vt citrà omne voluntatis imperium decidat, quod pariter eis, & ossibus, & carni euenit: quòd si toti eueniat, potiùs decidētia, quàm decubitus appellabitur. Quarto modo musculi operantur veluti instrumenta, verùm non mouentur contrario modo ei, qui tertio loco dictus est: quod euenit quoties natura firmum retinet in parte aliqua signata membrum, vt brachium in aëre extensum, quomodo & auis in aëre firmatur, quam si mortuam in aëre poneres, neq; momento temporis firmam permanere videres. Quos modos motus musculorū recenset Gal. lib. 1. de Motu musculorum, dicens: Quoniā igitur ex motibus contractio quidem musculi est tanquàm instrumenti animæ actio, extensio tanquàm instrumenti quidem, non tamen operatio quędam, sed simpliciter motus, qui modò adiunctus est tertius motus, neq; vt viuentibus quidem musculis inest omninò, sed vt inanimatis, ac penitùs ex seipsis immobilibus. Ad reliquum & quartum motum transgreßi consideremus etiam modum istius, qui oppositus quodammodò tertio esse videtur. Tertio enim modo motus musculi demonstrati sunt cessare ab operatione sua, quamuis moueantur. Quartò autem operari demonstrabuntur, quāuis moueri nequâquam videantur. Ex his motibus, qui tertio loco dictus est, non motus, sed decidentia propriè appellatur à Gale. paulò ante sententiam citatam. Qui verò quarto loco dictus est, functio est sine motu. Itaq; quoties corpus ægri in latus decumbit, functione sua animalis facultas firmat corpus in tali figura, licet nō moueat corpus, quemadmodum per quartum modum fit, qui non propriè motus appellatur. Quum verò corpus super dorsum decumbit, nullam ostendit naturę functionē, aut motum à natura factum, sed potiùs ipsius corporis decidentiam, qualis in tertio modo prædicto euenit. Quam sententiam scripsit Gal. 2. lib. de Motu musculorum, dicens: Hippo. inclinationem ad alterum latus laudat: cognoscere autem maximè posses, quanta operatio huiusmodi discumbentibus inest, si corpus hominis mortuum sic inclinaueris: non enim vel minimo tempore manebit, sed supinum, aut pronum statim fiet ad quancunq; partem extiterit grauitate vergens. Quoniam tamen ægri magis alijs amant figuram mutare, non semper oportet ipsum sic decumbere, sed quo tempore medicus adest, nisi fortè is

Corporis decidentia.

esset, qui medicum parui penderet, quod magnates facere solent. Prætereà dixit: Manibus, ceruice, ac cruribus, parùm inflexis: ea enim facilima, magis amabilis, ac omninò citra laborem est, per quam modicè inflexa membra figurantur. Sunt enim quinq; membrorum figuræ apud Gal. 1. de Motu musculorū, paulò ante finem. Summa contractio, & contractio ei proxima: summa distensio, & distensio ei proxima: & omniū media positura. Exemplum erit de brachio, quod omnibus corporis musculis delegabitur: si externus musculus brachij per transuersum secetur, internus contrahetur: verùm nō summè, sed paulò magis quàm in media positura, ob id quòd internus musculus cùm non habuerit contrarium externum impedientem contractionem, magis contrahetur, quàm vbi ipse aderit: summè tamen contrahetur, si præter id quòd musculus abscissus est, animalis quoq; facultas contractionem imperet, maximè verò si os similiter abscissum extrudatur. Nam ossis grauitas posset musculorum contractionem extremā impedire. His contrariæ sunt duæ aliæ distentiones, musculo interno per transuersum inciso: statim enim externus ad se trahit brachiū, ac distendetur parùm vltra mediam figuram, verùm nō distendetur in extremo, nisi accesserit volūtatis imperium, & maximè dempto osse. Harum quatuor figurarum medium tenet quinta, quæ est omniū optima, per quam extrema medio modo figurantur, vt brachia, crura, & ceruix. Hanc figuram Gal. ἀκάματον, id est, sine dolore appellat. Neq; tamen sic est sine dolore, vt omninò dolore, aut labore vacet: sed quoniā per hanc membra minimè laborant, quod constat. Nam abscisso altero musculorū, reliquus paulò vltrà mediā figurā contrahitur: quod non esset, nisi gratia externi, internus paulò minus cōtraheretur, & externus interni gratia, & ob id sani homines mutare figuram coguntur, & ægri multo citiùs, quanto magis ab ossiū grauitate in ægris musculi grauantur, & labores molestiùs ferunt q̃ sani. Quod similiter testatur Gal. lib. 1. de Motu musculorū, dicens: Quare & mutatione figurarū quidē, quæ tristitiā afferunt, celeri indigemus: eius verò quæ dolore caret, tarda. Cur autem omninò ipsam mutari desideramus, cùm sine dolore sit? Quia in hac etiā figura tensionē quandā musculi sustinent, verùm minorē quidem quàm in omnibus alijs, sed eam dolore carêre dicimus, non quia nullo penitùs dolore participat, sed quia minimo,

Figuræ membrorum.

ἀκάματον.

mo, & hoc fermè insensibili propter breuitatem, & tunc ipsam mutare cupimus, quũ congregatus paulatim fiat sensibilis. Decubitus ergò in latus, & sub media figura meritò ab Hippocrate laudatur, tanquàm optimus cubandi modus, & sanis magis assuetus. De malis verò cubandi modis consequenter dicetur, si priùs dixerimus, Aristo. diuersam admodũ scripsisse causam, quare homines inflexo corpore cubare soleant, sexta problematũ sectione, proble. 3. dicens: Cur inflexo corpore cubare melius est, quod etiam plæriq; medicorum præcipiunt. An quòd venter quum recalescit concoquere meliùs potest. Scripsit certè Aristoteles finem, & vsum talis decubitus: sequitur nanq; ex ipso vtilitas ab Arist. scripta. Verùm non scripsit, quam haberet vim significandi, præter id quod de sanis loqui videtur, quibus præcipitur, vt sic cubet ad coctionem ventriculi, & iecoris coadiuuandã. Cùm enim reducuntur membra versus ventrẽ, venter ab ipsorum circunstantia incalescit. Hipp. tamen de ægris loquitur, & de decubitu tanquàm de signo. Bonus itaq; decubitus, vt causa, & vt signum, bonus est.

Aristoteles.

Bonus decubitus vt signũ & causa.

GALENI *Commentarius.*

ID quoq; testatur numerari ab Hippocrate signa exitiosa hac tota libri parte: constat enim vt nobilißimus vir nunc non ab alio principio de signis in toto corpore doceat, sed ea copulat prædictis. Cùm enim anteà dixisset in vultu exitioso etiam alia signa consideranda esse, quæ in toto corpore atq; etiam oculis existant, deinceps omnia inter se copulando persequitur. Id verò quod dicitur, oportêre offendi ęgrũ à medico considerante non cubantem supinum, ceu quendam resolutum, sed in alterum latus, prout medicus illi adfuerit, idcircò bonum est, quia robur indicat facultatis per musculos firmantis corpus, quomodo rursus debilitatẽ vbi cubare in latus nõ queat. Verùm ipse Hippocrates adiecit orationi communem epilogismum, dicens: Ità enim plæriq; bene valentium cubant: scilicet potißimùm tunc, cùm medicus ipsos considerat. Rectius enim est subaudiri in oratione proditum ab eo potestate per dictionem, dum ait: Cubantem offendi ægrum à medico oportet. Non enim simpliciter in latus ait oportêre hominem cubare, sed à medico offendi cubantem ità. Porrò adiecit: Ac manus, ceruîcem, & crura paulùm reducta habentem. Id enim consuetum plærisq; bene valentiũ est. Quinetiam adijciens verbum, plæriq;, in memoriam tibi reuocauit distinctionem quandam alterũ habentem caput alijs multis vtile præsagijs, cuius meminisse te conuenit, licet interdũ omittatur. At verò quidnam illud sit, iam explicabo. Quæcunq; in ægris priuatim præter cæteros peculiaria sunt: hæc haudquâquam veluti superuacua considerari oportet. Si enim offendas ægrum vt plæriq; bene valentium cubantem, diliges talem decubitũ. Si verò econtrario, non conuenit continuò horrêre quasi malum indicium: sed requirere vtrùm in consuetudine sit talis ægro figura. Cæterùm quod est dictum, molliter positũ offendi corpus, exaduersum intento proditũ est. Quatuor enim membra, id est, crura ac manus paulùm reducantur, & omne corpus iaceat oportet, extra hyperboli-

cas

cas figuras constitutum. Intelligo figuras hyperbolicas, quoties aut summè extenduntur, aut immodicè inflectuntur membra, aut spina, cuius partes vertebrę quoq; in ceruice existunt. Igitur hyperbolicæ figuræ, extentis admodùm neruis efficiuntur, quomodò libro de Motu musculorum ostensum iam est. Quæ in medio iam est hyperbolicarum, absq; tensione est. Quocircà talem vocauit mollem, quia corpora molliora intendi non solent.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte continuata oratione vult Hippo. procedere ad ea signa de quibus se dicturum proposuerat, quũ de vultu loquens, de exitioso dixerat, consideranda esse & alia signa, quæ in oculis, & toto corpore. Hæc igitur de signis in toto corpore sunt. *Nobilissimus.* abundat.

IN secunda parte, quæ incipit (Id verò) rationem reddit quare Hippo. dixerit, oportêre medicum inuenire ęgrum in latus cubantem: nempe quoniam id arguit facultatis robur, quemadmodum vbi in latus cubare nequeat, imbecillitatem.

IN tertia parte, quæ incipit (Verùm ipse) Hipp. dicit vsum fuisse epilogismo dicentem: Sic enim sanorum plurimi decumbunt, saltẽ per id tempus, quo medicum habent præsentem. Epilogismo autem vtetur quoties ab eo, quod secundùm naturam esse probatum est, experimento proceditur ad alterius comprobationem, vt in præsenti: quoniam sanorum plurimi sic cubant, bonum accubitũ probando. Idem etiam de manibus, ceruice, ac cruribus modicè inflexis interpretatur.

IN quarta parte, quæ incipit (Quinetiã) rationem reddit, quare dixit, Sic enim sanorũ plurimi decumbunt. Verbum enim plurimi, siue plæriq;, vt habet Laurentianus, vniuersalem quandam virtutem habet ad omnia, quæ possent ægris priuatim euenire. Vbi eñ quis conuenienti modo cubet, bene cubare dicetur: si tamen cubet in ventrem, aut super dorsum, nõ erit malum statim, sed sub distinctione, nempe vbi non sic cubare assueuerit, sicut & infrà prog. 17. dicet de dentium stridore.

IN quinta parte, quæ incipit (Cæterùm quod est dictum) docet quare Hippo. dixit: Molliter iacens: quoniã decet extrema membra quatuor, & vniuersum corp⁹ extra omnẽ extremam figuram constitui: quoniam figuræ extremæ, admodùm extentis neruis fiunt. Vbi legitur, Habitus, Figura legendum. Græcè enim σχῆμα, habetur: quocircà Græcè, διὸ καὶ προσηγόρευσεν αὐτὸ, ὑγρὸν, τῶν ὑγρῶν σωμάτων οὐ πεφυκότων τείνεσθαι. quod est, quamobrem, ὑγρὸν, id est, humidum, aut molle ipsum appellauit, quod humida corpora inepta sunt extensioni, fortè liquidum magis, quàm molle, vocabuli ὑγρὸν significationem exprimeret, quandoquidem mollia corpora satis apta sunt extensioni, nõ autem liquida. Quod autem ex lib. de Motu musculorum citat, lib. 1. legitur, & loco citato in expositione. ὑγρὸν.

PROG. X.

SVPINVM verò cubare, manibus, ceruice, & cruribus extentis, minùs bonum est. *Supinus accubitus.*

POSTQVAM optimum cubandi modum laudauit, ad reliquos procedit, inter quos ille primo loco dãnatur, qui minùs malus alijs est, & quodam modo medium tenere videtur inter præcedentem, & sequentes: est enim præsens decubitus signum nõ bonum, nempe supino corpore cubare, manibus, ceruice, & cruribus extentis, mediæ nanq; malitiæ est decubitus, qui malus est aliquando, & nonnunquàm est non malus: vbi enim æger non sic cubare soleat, & prudens sit à natura, & medicum reuereatur, malus est: vbi autem cubare soleat, sic, aut nõ adeò prudens sit, aut non reuereatur medicum, non est malus. De hoc decubitu loquens Galen. lib. 2. de Motu musculorũ dixit: Has res Hipp. ambas dãnat, & supinum iacêre, & hiare dormientem & parùm infrà subdit: Itaq; supinum iacêre, & hiare dormientem, non absq; actione stertendi, aut exolutionis, aut ebrietatis, aut ignauiæ signum est. Quæ sententia eadem est cũ ea quæ in sequenti progn. quòd enim aliquando homines ebrietatis causa supini cubant, nõ perti- *Supinus accubitus quas habet causas*

net

net ad prognosticum, in quo sicuti & sæpe supra dictum est, signum quoduis, id quod Hippo. dixit significat, nisi euenerit à causa externa. Vbi igitur ab ebrietate, quę causa externa est, non euenerit, aut fiet ob ignauiam, aut ob exolutionem. In prognostico tamen præsenti dixit minùs bonum esse: quoniam significat ignauiam, aut exolutionem: ignauiam, vbi sic dormire consueuerit, aut medicum nõ magnifaciat, aut minimè prudẽs fuerit, quod nõ est malum: malum verò erit, quoties sine aliquo horum supinus cubet, quod significabit languorem facultatis, siue animalis facultatis exolutionem. Quod iam intellectum factis distinctionibus manifestè indicat periculum aliquod, cuius gratia in sequenti prognostico dixit grauius esse. Li. item. 6. de Mor. po. par. 1. secti. penultima, Hippo. dixit: Distentio corporis, articulorumq; durities, & æger ipse dissolutus, atq; articulorum κατακλάσιες, id est, confractiones, malum. Et Gal. in Com. dixit, quosdam legere pro κατακλάσιες, κατακλίσιες, hoc est, decubitus: verùm hanc lectionem ipse nõ probat, sed infrà inquit: Supinũ verò iacêre, tum manibus, tum cruribus extentis, minùs bonũ, talem verò decubitum imbecillitatem virtutis ostendere tibi demonstrauimus, atq; hãc adhuc magis decubitum eum, qui deinceps dictus est, his verbis: Si verò procliuior fuerit, atq; à lecto ad pedes delabatur, grauius est. Supino itaq; corpore cubare, ei qui nõ assueuit sic dormire, ostendit facultatis languorẽ, quæ non firmat corpus in aliqua positura, sed quemadmodum corpus mortuum statim delabitur in dorsum aut ventrem.

GALENI
Commentarius.

TALIS decubitus omninò bonus nõ est: proindeq; nec minus bonus est. Si enim omninò bonus non est: vt minùs eis bonus congruere dicatur, fieri qui potest? Cæterùm vt id bonum nõ sit, ipse posteà docebit hunc in modũ. Si verò procliuior fuerit, & subindè ad pedes dilabitur, maiori cum periculo est. Tanquàm enim prædictus decubitus cum periculo sit, ità dixit de eo: Maiori cum periculo est. At verò mihi videtur vt talis decubitus neutris adnumeretur indicijs, quæ nec ad sanitatem vim habeant insignem, neq; ad mortẽ, sed aut integrè media sunt, aut parùm ad alterum tendunt, ità vt qui negligentiùs loquuntur de eis, cũ vtrisq; conferre poßint, velut hoc loco Hippocrates dixit minus bonam esse talem cubantis figuram, quàm quę est anteà prodita: deteriorem verò q̃ hæc ea quæ deinceps dicta est: admonens hoc loco finiri oportêre in omnibus locis, num consuetus sit æger cubare supinus. Si enim ità fuerit, nec admodùm magnifaciat medicũ ingredientẽ: tunc neq; in medio mali boniq; decubitus existimabitur, sed potiùs bonus. Si verò neq; hac soleat cubare figura, & admodùm vereatur medicũ, non bonum indicium est: sed potißimũ si fuerit pudentior ex natura. Quocircà talis decubitus, in medio boni maliq; collocandus est: quantũ in seipso est. sed vtroq; versum pro natura ægri transferendus est.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte, non admodùm propriè dici hunc accubitum minùs bonum probat. Nam accubitus, qui bonus non est, non dicetur minùs bonus: quòd autem bonus non sit, constabit ex sequenti prog. vbi eum decubitum, qui sequitur, dicit esse grauiorẽ, siue difficiliorem: quod non esset, nisi hic etiam esset grauis, & difficilis. *Iacentis habitus.* Græcè, κατάκλισις, id est, decubitus: sic & in alijs locis similibus. *Si verò procliuior.* Lege vt in prog. sequẽti.

Tanquàm enim. Græcè, ὥσπερ γὰρ καὶ τῆς προῤῥημένης δεινῆς κατακλίσεως οὔσης, οὕτω περὶ αὐτῆς ἔφη ὡς δεινότερον ἐστίν. quod est: Tanquàm enim de prædicto accubitu grauem, ità de hoc grauiorē esse dixit.

IN secunda parte, quæ incipit (At verò) definit huius signi vires, dicens ipsum esse ex his, quæ non habent insignem vim in significando, intantum, vt qui velit nō adeò diligenter vires ipsius perpendere, possit ipsum cum bonis, & malis componere: quoniam mediū est, neq; adeò bonum vt præcedens, neq; adeò malum vt sequens. *Conferre.* Græcè, παραβάλλειν, hoc est, accommodare. Non enim vult Galen. hoc signum bonis, & malis comparari posse, vt Laurentianus: sed annumerari inter bona, & mala.

Laurētianus notatur.

IN tertia parte, quæ incipit (Admonens hoc loco) mentem Hippoc. declarat: voluisse inquam Hippo. distinctione vti, ad inueniendam huius signi bonitatē, aut malitiam. Vbi enim æger cōsueuerit sic dormire, neq; admodum magnificat medicum ingredientem, bonus est decubitus dictus: si tamen non sic cubare soleat, medicumq; magnificat, ac fuerit prudentior à natura, non bonum erit. Vnde fit, vt talis accubitus in medio malorū, ac bonorum sit. Hinc etiam sequetur, Hippo. satis rectè dixisse, hoc signum minùs bonum esse: quia minùs bonum est, quàm præcedens, vbi bonus fuerit: quoniam similiter in aliquo casu iam dicto, bonus non est, licebit Hippo. in sequenti progn. alium accubitum grauiorem hoc appellare. Hippoc. ergò, qui hanc distinctionem boni, & non boni accubitus scribere ob prolixitatem vitandam prætermisit, non potuit meliùs aut exquisitiùs loqui.

PROG. XI.

SI VERO procliuis sit, ac delabatur à lecto in pedes, grauius est.

HANC sententiā Laurentianus sic transtulit: Si verò procliuior est, ac deorsum delabitur subindè ad pedes, maiori cum periculo est. Sicut & Celsus Meldensis lib. 6. de Mor. po. par. 1. Com. penul. sic: Si verò procliuior fiat, atq; supernè ad pedes delabatur, grauius existit. Sed tamen vbi in nostra traductione habetur, Procliuis, Græcè, προπετὴς, quod est idem quod προπηνὴς, id est, procliuis aut præceps. Vbi dixi, A lecto in pedes: Græcè habetur, ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ πόδας. Vbi dixi, grauius est: Græcè, δεινότερον ἐστίν. Vult autē Hippo. hoc tertium signum grauius esse præcedenti: peius enim est non posse in lecto continere corpus, nè decidat, quàm supino corpore recubare. Significat enim magnum languorē facultatis animalis: & in omnibus verum habet citra omnem distinctionē. Decidere enim à lecto & ad pedes declinare, demortui hominis est, qui non aliter quàm lapis decidit aut cadauer: viuentes enim omnes, & modicè saltem constantes, cubant parùm erecto superiori medio corpore. Quod comprobauit sententia Gal. 2. lib. de Motu musculorum, loco citato, in. 9. expositione. Huius prog. veritas experimento quotidiano probatur in corporibus mortuorū, quæ ad pedes statim delabuntur: & in his qui morti proximi sunt, à sola grauitate corporis deorsum demissa, animali facultate nihil contrà operante, aut renitente. De hoc iacendi modo Gale. lib. de Palpitatione, tremore, rigore, & conuulsione dixit: Viuentium autem more iacêre non posse, sed corporis mortui instar atq; inanimis ad pedes ruere, malorum est nouissimum. Rem hanc in libro de Humoribus, ἔῤῥιψιν vocauit, quod non intelligentes qui literā sunt interpretati, vnà quidem multa fabulati sunt: prostratum esse, mortui corporis instar esse, omni virtutis robore exactè perdito ἔῤῥιψιν vocauit: vnde, ἐῤῥίφθαι, κατακεῖσθαι, minimè est idem, sed rationem eam habet, quam cadere cum iacêre. Similiter in auibus aliud volare ad terram est, aliud cadere: vnum agere est, aliud pati: non secùs κατάκλισις, actio est, ἔῤῥιψις passio. Aduertendum tamen, quod vbi dixit, κατάκλισις, Græcus codex habet κατάλυσις: sed corrigenda est litera in Græcis codicibus, & Latinis Basiliensibus. Hoc prognosticum malè excussum est in Græcis codicibus: inseritur enim cum Gal. Com. tanquàm pars ipsius. ἔῤῥιψις.

GALENI *Commentarius.*

QVemadmodum cubare in latus, quandam obtinet vim: ità erectiùs iacêre, quo modo omnes cubamus. Et ob eam rem si

in

in alterum colloces latus corpus defunctum, prorsus aut in partem pronam, aut supinam conuertetur: velut si illud accliue figûres, ità quoq; in pedes delabitur. Meritò igitur prauum id dixit haberi indicium: quod quidem extinctionem quandam significet regentis corpus facultatis.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

VNICA collatione probat huius signi malitiam: quemadmodũ enim in latus cubare significat efficaciam aliquã, ità erecto corpore iacêre: & quemadmodũ mortua corpora super latus collocata statim in dorsum aut ventrem decidunt, ità si talia corpora sursum vergentia statuas, statim ad pedes dilabentur. Significat enim talis delapsus animalem facultatem corpus regentem demortuam. *Quandã obtinet vim.* Grece, ἔχεται τινὸς ἐνεργείας, id est, quandam obtinet efficaciã. *Ita erectiùs iacêre.* Græcè, οὕτως καὶ ἡ ἀνάῤῥοπος ὑπτία, quod est, sic & sursum vergẽs supinus dicubitus. ὑπτία nanq; nõ omnẽ decubitum, sed supinum significat, quod Laurentianus inconsideratè prætermisit, cùm in præcedenti cõmento par.3. vbi Gal. dixit, μή τι συνηθὲς ἐστὶν, ὑπτία κατάκλισις τῷ κάμνοντι. ipse transtulit, num consuetus sit æger cubare supinus. Ecce vbi ὑπτία supinus accubitus vertit, modò verò iacêre tantùm dixit. Voluit autẽ Galenus significare quod Laurentianus non aduertit, nempe quòd quemadmodũ cubare in latus habet aliquam efficaciam: ità cubare erecto corpore siue sursum vergente, quandã habet efficaciam, quis homo cubet supinus, ob id solũ quòd erecto corpore cubet. Vbi nanq; erecto corpore cubaret, simul & super latus duplici ratione efficacia significaret: prima ex eo quòd in latus, secunda ex eo quòd erecto corpore: quorũ alterũ alteri cõparare vult Gal. scilicet sursum vergentẽ decubitũ quis supinũ, ei qui in latus fit. Quod tñ statim addit: Quomodò omnes cubamus: ad primam partẽ referri debet, hoc est, ad decubitũ sursum vergentẽ, nõ ad supinũ: quandoquidẽ nõ omnes supini cubamus, sed erecti, corpore sursum vergẽte. *Regentis corpus facultatis.* In annotationibus circa.6. Com. explicui quid intelligat per regẽtes facultates.

Laurẽtianus notatur.

ὑπτία.

PROG. XII.

SI VERO inueniatur nudos habens pedes (vbi non fuerint admodùm calidi) & manus, ceruicem, ac crura inæqualiter dispersa, ac nuda, malum est. Inquietationem enim significat.

DAMNAT similiter Hippo. eum accubitum per quem æger extrema discooperiens inæqualiter proijcit. Nam velle nudare pedes non admodùm calentes, significat implaciditatem & inquietationem, quæ ex malitia ægrotationis originatur. Cùm enim manus aut pedes non fuerint admodum calidi, non disperget membra, aut nudabit æger vt refrigeret ipsa, quod faciunt homines quoties maximè calent in extimis, atq; in intimis. Si ergò non ob id nudant extrema, interiùs sentiunt causam, quæ ipsos mouet ad inquirendas frigidas partes in lecto, & proijcienda stragula, quod manifestè ostendit eas esse mali moris febres, & periculosissimas. Siquidem extremis non admodùm calentibus interiora ipsis vruntur, quod in omnibus lipyrijs febribus fit, & in principijs accessionum febrium omnium mali moris, accessiones habentiũ, & vbi plurima adfuerit imbecillitas facultatis, vt quæ non possit musculi ossium pondus tolerare. Dixit tamen: Si inueniatur: quoniã sæpe fit vt æger medicum magni faciens ac reueritus extrema, interim dũ medicus adest, cooperiat, etsi ipse nudata habere cupiat, & talia antè haberet. Dispergere quoq; inæqualiter extrema, ac ceruicem non componere, malum signũ, atq; inquietationis, angustiæ, & anxietatis est: quod ob dictam causam euenire putandũ est. Galen. lib.3. de Mor. popu. par.2. in Com. historiæ mulieris ex abortiuo fœtu. τὸ δ' ἀσῶδης, id est, anxia & inquieta malignitatis febris factæ indiciũ est. Talis verò dispositio est, per quã manus ceruicẽ & pedes inæqualiter proijciunt ægri. Quod etiam in præsenti Prognost. dixit Hippocra. inquietationẽ enim significat. ἀλυσμὸν habet litera Græca. Est autẽ ἀλυσμὸς, apud Galen. lib. de Antiquis dictionibus Hippocra. quod appellãt ῥιπτασμὸν: hoc est, inordinatũ, proiectũ: quod etiã appellauit

ἀσώδης.

ἀλυσμός.

ῥιπτασμός.

ἄσην,

ἄσην, lib.2. de Ratione victus acut. Com.22. de his qui prandent præter consuetudinẽ, maximè si supercœnauerint, eos, inquit Hippocr. alui leuitas exercet: quo loco ανατίλην, scribitur, in alijs verò non, sed ἄσην, inquit Gal. vt eo vocabulo ῥιπτασμὸν, id est, proiectum intelligamus corporis hominis huius qui ita cibatus est. Corporis inquam ob cibi multitudinem, ἀσωμένε, id est, grauiter molesteq; habẽtis, atq; implacidi inquietiq; dum in lecto iacet, & sese permutantis. Idem lib.3. Comm.14. de his qui aquam mulsam meraciorem bibunt. & libr.2. sect.25. dixit, δυσχοιτέουσι, quod est malè in lecto iacent. Quoties ergò æger manus ac crura proijcit inordinatè, ἀλυσμὸν patitur, siue ἄσην, siue ῥιπτασμὸν. quæ omnia idem significant, nempe molestiam, implaciditatem, & inquietationem: quæ eueniunt à causa grauante ac molestante præcipua membra, maximè os ventriculi, quod potissimum verum habet, nisi æger sit mollis ac impatiens. Tales enim contingit ex paruo morbo conflictari, ac stragula proijcere. ἄση.

GALENI
Commentarius.

Optimè determinauit orationem dicens: Nec admodùm calidos. Per febres enim calidissimas vnà cum cæteris partibus, etiam pedibus ardescentibus, nudare eos ægri coguntur. Si verò febris nõ fuerit talis: nudare pedes, malaciæ est ægri, vel inquietationis indicium. Porrò si manus quoq; pariter cũ ceruice, & cruribus nõ ex more componit, vt anteà dixit, sed inæqualiter tales dispergit partes: malum indicium est. Dixit enim significari inquietationẽ. Hoc verò nomen indicat illos conflictari quauis figura, necnon alium ex alio mutare. Quòd si te præsente (vt docui) iacẽs æger, statim cõmutet priorem figuram ad alteram, pariter & membra dispergat inæqualiter, vel etiam ceruicis posituram: scias talem aut propter ventriculi vitiũ, aut propter virium debilitatem inquietari: colligens hoc etiam loco epilogismo ingenium eius, vtrùm mollior sit, & ad singula manus det promptiùs, licet perquàm exigua, & peruincatur.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte exponit, quare sententiã suam Hippo. definiuit, dicens (Vbi non fuerint admodùm calidi.) Quoniam per febres calidissimas, per quas extrema quoq; admodùm calent, ægri coguntur membra disperge re: in alijs verò nõ, nisi ob inquietationem, aut ęgri mollitiem. Nam, vt dixi, leues adhuc morbos non tolerant. *Malaciæ*, Græcè, μαλακίας, id est, mollitiei.

IN secunda parte, quæ incipit (Porrò si manus) docet malitiam significationis, quę sumitur ex proiectione manuum, & crurum, & ceruicis: hoc enim significat ἀλυσμὸν, id est, inquietationem, quod indicat omnem figurã malè ferre.

IN tertia parte, quæ incipit (Quòd si te præsente) docet talem mutationem figurarũ & inquietationem ostendere, aut ægri mollitiem, aut virium languorem, aut os ventriculi pati vitium. Sed mollities communi epilogismo, id est, argumento ab experimento, quod versatur circa singularia, excluditur, vbi docetur, veras esse sententias Hippoc. si non fuerit æger talis ex consuetudine, aut à sua natura. Quòd si nihil horum in causa fuerit, significabitur languor facultatis non potentis corpus in certa figura diu seruare, aut os vẽtriculi pati. Quemadmodũ enim in expositione dixi, ex lib.2. de Ratione victus acutorum, Com.22. quibus ventriculus alimẽtis grauatur, inquietatio superuenit: sic etiam illi, quibus os ventriculi ab humore confluente in ipsum consimiliter aut grauatur, aut mordetur, inquietationem patientur ob eandem causam. Id etiã testatur lib.4. de Ratione vict. acut. Com.47. dicens, ἀσώδεις febres appellat, in quibus ægri ἀσῶνται, id est, grauiter afficiuntur, atq; implacidè habent. Difficilè autem ferre cõsequitur interdum quidẽ fortem febrem æstuosamq; *Inquietatio quid indicat.* *ἀσώδεις.*

 sæpius

sæpius quoq; & stomachi malitiā, id est, oris ventriculi, quod similiter experimentum probat, quàm sint inquieti hi qui vomere parati sunt. Qua ratione Græci inquietationē ipsam, & fastidium, quod passio est oris ventriculi, appellabāt vno nomine ἄσην. Quod enim significet inquietationem, constat ex dictis in expositione prognostici: quòd etiam significet fastidiū, constat ex. 4. lib. de Sanitate tuenda, vbi de his in quibus calidi ac mordaces succi abundant, inquit Gal. sicut rursus omninò non nutrire, & fastidia stomachi, quæ Græci ἄσας vocant, creat. Et Leonicenus lib. 2. aphor. Com. 9. vbi Gal. dixit: ἀσηόστε τινὸς πολλῆς, transtulit, Fastidioq; multo: licet ego potiùs, multa quoq; inquietatione, transtulissem: & apho. 61. quintæ sectionis, nihil aliud potuit significare, quum Hippocr. dixit: Si mulieri cessent purgationes, neq; febris, neq; rigor superueniat, & ἄσην, id est, fastidium incidat, iudica ipsam in vtero habere. Siue ergo ἄση, inquietationem, vt in præsenti: siue fastidiū, aut febris implaciditatem, aut oris ventriculi vitium, aut facultatis languorem significabit.

PROG. XIII.

Hiare quid indicat per somnum.

LETHALE autem est, hiantē dormire semper.

DORMIRE semper aparto ore, manifestè indicat languorē animalis facultatis, quæ per musculos masticatorios comprimere os, ac claudere solet, nobis adhuc dormientibus. Est enim talis circa maxillam dispotio, qualis dicta est de supino accubitu: vtrunq; enim euenit, animali facultate omninò ab operatione vacante, ac musculis summè relaxatis. Gal. nanq; 2. de Motu musculorū, postquam dixit Hippoc. damnare supinum accubitum, & hiare dormientē: ac dixit, hanc dispositionem significare ebrietatē, ignauiā, aut exolutionem, tres oris figuras disposuit, quarum prima est, quum os plurimū est apertum: secunda quum est clausum: tertia est media, quum modicè apertum tenetur. Ad oris extremam apertionem coadiuuant musculi, qui sunt in mento & collo: ad extremam alteram figuram, clausionemq; oris operantur musculi masticatorij, qui ex capite descendunt. Os igitur modicè apertum esse significat, tam inferiores, quàm superiores ab actione cessare: quomodo & in tertia cubiti figura, quæ minimè dolens est, brachio euenit. Si ergò dormiens semper hiet, non sic dormire assuetus, & id ebrietatis causa non eueniat, per quod causæ omnes externæ excludūtur, neq; ignauia fuerit causa, exolutio significatur. Dices fortè, videtur, ꝙ in dormientibus id nō sit certum signum, quandoquidem adhuc validi non soleant animali facultate vti dormientes. Secundò dubitatur, quare id in dormiētibus, non tamen in vigilantibus dixit. Ad primum dicimus, ꝙ Gale. lib. 2. de Motu musculorum parte citata multis vijs conatur probare dormientes fungi animali facultate, quod cōstat ex eo ꝙ dormientes respirant: nonnulli etiam stantes visi sunt dormire, & plurimi sedentes dormiunt, in quibus manifestum est animalē facultatem operari. Nam mortuum corpus, ꝙ omninò priuatum est animalibus functionibus, nō sederet aut staret. Gal. quoq; de seipso refert, fermè integrum stadium dormiendo peregisse. Inter reliqua argumentū est apud ipsum de dormientibus clauso ore, quod non fieret nisi animali facultate per musculos masticatorios operante: quòd si apertum tenuerint, modicè ab hac cessabunt actione. Quæ dispositio summa relaxatio est ipsorū musculorum, in qua os tenere præcepit Hippo. eum cuius maxilla exarticulata reponenda est. 2. lib. de Articulis, dicens: κελεύειν χαλαρὴν τὴν γνάθον ἔχειν. hoc est, præcipere, vt laxam habeat maxillam: ac si diceret, ab omni functione solutam. Ad secundum respondemus, Hippo. loquutum de dormientibus, in quibus constat minus malum esse laxam habere, ac dissolutam maxillam, q̃ in vigilantibus: veruntamen id scripsit de quo magis dubitari posset, & quod sæpiùs fieri videmus, vt indè reliquum quiuis intelligeret. Si nanq; dormientem hiare semper malum est, vigilantem hiare semper pessimum erit, quum maiorem significet noxam, vt Galenus inquit in fine commentarij.

Figuræ oris tres.

Animalis facultas in somno.

Maxillæ reponendæ figura.

GALENI Commentarius.

DEbilitatis hoc quoq; signū claudentium os musculorū est, quemadmodùm paulò antè de musculis palpebras committentibus

tibus explanatum iam eſt. Codex quidem ità legitur, quemadmodum nunc dixi: antiquiq; codices ità habẽt. Dioſcorides verò aliter legit, ad hunc modum: Difficilè autem eſt & hiantem ſemper dormire: vbi duplex concurrit ſignificatio: vna quidẽ, vt ſemper hiet: altera, vt ſemper dormiat. Vbi igitur ſecundum malum ſit, quanq̃ non hianti fiat ore, planiùs indicauit per illam ſententiam, qua dixit: Somnus & inſomnia alterutrum ſi modum exceſſit, malum eſt. Sed primũ dictum eſſe veriſimile eſt, vt hiet tantiſper dum dormit. Si enim hiet non dormiens, multo maiorem noxam ſignificabit.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte ſignificationem hiantiũ explicat eſſe languorem muſculorũ claudentium os, quod dixerat de muſculis mouentibus palpebras, nempe Com.8.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Itaq; codex) prædictam prognoſtici lectionem dicit eſſe ex antiquis codicibus: Dioſcoridem verò aliter legiſſe, ſic: Difficilè autẽ eſt hiantem dormire ſemper. Quæ lectio duplicem habet ſenſum, aut difficile eſſe dormire ſemper eũ qui hiat, aut difficile eſſe dormientem hiare ſemper: & primam lectionem non eſſe huius partis dicit: ratio eſt, quia de decubitu agitur: & quia hoc damnauerat ipſe in Apho. nempe. 3. apho. ſectione. 2. dicens: Somnus & vigilia vtraq;, ſi modum exceſſerint, malũ. Celſus tamen lib. 2. cap. 6. in hac parte eam lectionem ſequitur inter reliqua mortis ſigna ſcribens, vbi hiat, vbi aſsiduè dormit. Et licet vera ſit ſententia, neq; eſt huius partis, neq; illius, quæ apud Celſum. Alteram verò lectionem Gal. laudat, ꝙ difficile eſt ſemper hiare, dum dormiunt: id enim ſæpe euenit: vigilantem verò hiare, maiorẽ ſignificat noxam. Vbi legitur, vt hiet tantiſper dum dormit: adde, ὅυτως γὰρ ὥστὰ πολλὰ φάινηται γινόμενον, hoc eſt: ſic enim vt plurimùm fieri videtur.

PROG. XIIII.

PARITER & crura ſupini cubãtis væhementer reducta diſtractaq;.

IS cubãdi modus delirium ſignificat, ac mente turbari ægrum, ſi crura væhemẽter contrahat, ac diſtrahat. Non enim alij, quàm delirantes ſimul contrahunt crura, ac diſtrahũt: quod fiet, ſi quis calcaneos ad nates vſq; contrahat, deinde genua ſegreget, ac diſtrahat. Id verò ſignificare delirium hinc conſtat, quòd de ſupinè cubantibus loquitur, quos ex modo decubitus conſtat languidos eſſe. Contrahere verò væhementer crura, ac ſeiungere, non fit abſq; conatu & violentia: eſſe autem languidum, ac væhementi conatu figurare crura, delirantium eſt: adde quòd talis cubandi modus abſurdus eſt, & extra omnium hominum cõſuetudinem. Quòd ſi ſimul reducta vẹhementer ſint, & circumplexa, vt quidam legunt, pariter in Com. damnatur accubitus talis tanquàm abſurdus: eſſet verò talis, vbi quis crura ſimul contraheret, ac inuicem circumplecteretur. Et licet Gal. in Com. hunc cubandi modum dixerit, ſignificare delirium, ac eſſe abſurdum decubitum, lib. 6. de Mor. po. par. 1. Com. penultimo, dixit ſignificare, articulos fractos: inquit enim: Si igitur tum manus, tum crura parùm inflexa habere commendetur, quod vlteriùs exiſtit maiorem oſtendit articulorum contorſionem. Sic enim appellauit eam in prognoſtico, his verbis, Lethale autem & aperto ore ſemper dormire, cruraq; ſupini cubantis inflexa eſſe, & διαπεπλεγμένα, quod ſignificat, διεςῶτα μέχρι πλείονος, id eſt, plurimùm diſſociata diſtractaq;. Siue autẽ inflexa ſcripſerit, ſiue diſſociata, ſecundùm vtrunq; fractos oſtendit articulos. *Articulos fractos quid indicat.*

GALENI Commentarius.

HAEC vox διαπεπλεγμένα, id eſt, diſtracta, vtroq; ſcribitur modo, ſcilicet & per γ, & per χ, ſignificat autem crura, quæ

 pluri-

plurimùm dispersa sint: ac talis decubitus absurdus est, ità vt indicet delirium: quandoquidem nullus ità cubare soleat: quemadmodùm neq; si circumplexa, legatur: talis enim decubitus absurdus est, si quis cubando supinus habeat crura reducta, & inter se circumplexa.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

DAMNAT decubitum supinum cruribus vehementer reductis, siue simul sint διαπεπλεγμένα, id est, distracta, ac dispersa: siue loco ipsius legatur, περιπεπλεγμένα, id est, circũplexa.

PROG. XV.

SVPER ventrẽ verò cubare, eum qui non sic assueuit dormire, dum sanus esset, deliriũ significat, vel dolorem partium quæ sunt circa ventrem.

VBI quis in ventrem cubet, non assuetus sic dormire, vnum duorum vult Hippo. significari, aut delirium, aut dolorem. De delirio constat, quòd hi qui delirant, quamuis figurã eligunt sibi, etiam si neq; decens sit, neq; saluti conueniens: qui enim mente non constant, seligere nesciunt. Significatur autem dolor, quoniam qui ventris dolorem patiuntur, meliùs ferunt ipsum in ventrẽ cubantes: per eum nanq; decubitum ventris partes comprimuntur, & si humor aliquis in eas confluebat quadantenùs cohibetur leui compresione facta, quod omnibus dolentibus partibus accidit, cùm comprimuntur. Si flatus eum dolorem excitat, faciliùs discutitur: si à frigido humore, aut crudo dolor fit, moderato calore acquisito ex ventris compresione in dicto decubitu, frigidus calefit, & crudus coquitur. Circa ventrem dixi, quia Græcè habetur, ἀμφὶ τὴν κοιλίην. & κοιλία significat ventriculum & totũ ventrem: hìc vero de partibus circa totum ventrẽ potiùs intelligendum. Excipit Hippo. ab hac

Partes compressæ meli⁹ ferunt dolorem.

sentẽtia eos qui sic dormire assueuerũt, quod omnibus dictis & dicendis commune est, sine quo quidpiam rectè præsagiri est imposibile. Sunt enim plurimæ hominum cõsuetudines, mores, & proprietates, quæ licet sint præter communem hominum consuetudinem, in eis tamen nihil mali testantur: quæ omnia ad rectè præsagiendum medicum diligenter inquirere, & probè examinare oportet, vt Celsus ait lib. 2. cap. 2. Sunt enim quædam proprietates hominum, sine quarum notitia non facilè quicquam futurũ præsagiri potest: facilè itaq; securus est in his aliquis, quæ sæpe sine periculo euasit: ille solicitari debet, cui hæc noua sunt, aut qui ista nunquam sine custodia sui tuta habuit.

Consuetudines & proprietates inquirendæ.

GALENI *Commentarius.*

CRebrò cõmemorat adiunctam his omnibus determinationem, vt secundùm consuetudinem aliquid accidat ægrotantis. Etenim nunc cubare in ventrem cõtra consuetudinem, aut delirium significat, quemadmodùm in prædicta cubandi figura: aut dolorem quendam, qui circa tales partes fatiget: constat enim vt multi talem eligant figuram, quorum in ventre dolor infestat.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

Consuetudinem sæpe commemorare Hippocra. dicit, quoniam signa mala talia sunt, vbi contra consuetudinem eueniant, veluti cubare super ventrem. Significat nanq; delirium, aut dolorem in partibus circa ventrem, siquidem multi tales eum eligũt cubandi modum. *Crebrò commemorat.* Consuetudinis fecit mentionem, suprà progn. 7. & prog. 9. quum dixit: Sic enim sanorum plurimi decumbũt: & in præsenti prog. & infrà prog. 17. *Vt secundùm consuetudinem aliquid accidat ægrotantis.* Græcè, τοῦ κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ νοσοῦντος γινομένου, quod est, eius quod secundùm consuetudinẽ ægrotantis fit.

PROG.

PROG. XVI.

VELLE auté ægrum residere vigéte morbo, malum est, in omni acuto morbo: pessimũ verò in peripneumonicis.

VLTIMVM signum quod ex decubitu accipitur, malum esse inquit, vbi æger in morbi vigore velit residere: quod in omni morbo acuto verum est, signatim verò in pulmonia, in qua non tantùm dicit esse malum, sed pessimum. In pulmonia enim significat magnam angustiam in partibus thoracis, & pulmonis, ità vt recta ceruice respirare cogantur: in alijs verò acutis morbis vnũ trium, aut delirium, aut inquietationem, aut magnã spirandi difficultatem. In his igitur acutis morbis, si delirium adsit, satis malũ est, quoniã indicat præcipuam particulam laborare: difficultas respirandi tanta, vt cogat hominem in lecto erigi, maximũ incendium ostendit: ob paruum enim non cogeretur resurgere in lecto, eo tempore quo ægri magis amant quieti manere. Hinc etiam sequitur quàm malũ sit vbi inquietationem significet: quoniã magna est inquietatio, quę non permittit in morbi vigore hominem quiescere ac iacêre. Inquietatio verò quid mali ostendat, diximus circa Com. 12. Significat enim languorẽ aut febris implaciditatem, aut oris ventriculi vitium. Præsentis prognostici sententia non tantũ pertinet ad signa, quæ sumuntur ex decubitu, sed ad ea quæ sumuntur ex difficultate respirationis. In pulmonia nanq; velle erecto corpore respirare, orthopnœa est: similiter & in alijs morbis, vbi ægri se erigunt ad respirandum, non ob delirium, aut febris implaciditatem. (Languidi nanq; non tentant resurgere in lecto, licet sępe figurã demutent.) Ostendet difficilem respirationẽ, quæ non nisi recta ceruice exercetur. Sed de orthopnœa lib. 3. dicem⁹ in expositione prog. 16. Contra huius prognostici sententiam videtur posse probari, nõ esse in peripneumonicis deterius signum velle residere, in vigore morbi, q̃ in alijs acutis morbis, quin potiùs in alijs esse deterius signum, cuius contrarium dixit Hippo. volens in alijs morbis esse malum, & in pulmonia pessimũ. Sed propositum probatur, quando aliquod symptôma morbum aliquem concomitatur, non significat magnũ malum: vbi verò ipsum non solet concomitari, vbi superueniat, deterius erit, sed non omnes acutos morbos concomitatur orthopnœa: & omnem pulmoniã concomitatur: ergò in pulmonia deterior nõ erit orthopnœa, quæ eadem est, vt dixi, & velle residere. In alijs quidem morbis nõ semper adesse orthopnœam constat: in pulmonia verò semper adesse, probatur ex Gale. lib. 4. de loc. pa. cap. 8. dicente: Si verò simul cõueniunt in spiritalibus instrumentis, calor & angustia, vt in peripneumonia, tum neq; maxima, neq; frequentissima, neq; etiam celerrima respiratio sufficere potest, sed surgere tentant sic laborãtes. Si ergò peripneumonici taliter respirant, non erit in eis pessimum signum talis respiratio, neq; deterius quàm in alijs morbis. Ad quod respondemus duobus modis. Primò, quòd Gal. aliter videtur legisse literã Hippoc. nam in Com. explicat malum esse in pulmonia velle residere in morbi vigore, in alijs tamen acutis morbis explicat id esse, χαλεπώτατον, hoc est, pessimum, aut difficilimum. Vnde fit vt velit mentem esse Hippocr. in pulmonia esse malũ, in alijs verò morbis acutis esse pessimum, eritq; talis lectio: Velle autem ægrum residere vigente morbo, malum est in pulmonia, pessimum verò in omni acuto morbo. Aliter secundò dicemus, quòd in pulmonia, aut nõ in omni tempore & in omni ipsius specie, æger adeò difficulter spirat, vt cogatur residere, vt apud Aëtium, lib. 8. cap. 66. si pelliculæ ipsius, quæ thoraci connexæ sunt secundùm longitudinem inflammatæ fuerint, dolor aderit in pulmonia & difficultas respirãdi, & surrecti sedere volunt. In hoc casu aut etiam dato quòd perpetuã orthopnœam æger patiatur, in vigore tamen, vbi non esset admodũ mala dispositio ægri, æger potiùs amaret cubare q̃ erigi: quo dato si erigatur per id tempus pessimum signum erit. Significat enim extremam angustiam & intentissimum calorem, qui eũ resurgere ad respirandum coëgerunt. In alijs tamen morbis non vnum tantùm significat velle residere in vigore, sed aut delirium, aut inquietationem, aut respirandi necessitatem: delirium, vbi non sit per essentiam, siue vera phrenitis, non est magnum malum: tale est, quod euenit in morborũ acutorum summis vigoribus: inquietatio similiter nõ est magnũ malum, maximè quoniam talis solet antecedere iu-

Residere in lecto orthopnœa causa.

Notabile dubium.

Solutio.

Pulmoniam patiẽtes quãdo coguntur residere.

re iudicationes, quæ fiunt in ipsis summis vigoribus. Si tamen ob difficilem respiratione͂ in acutis morbis alijs à pulmonia cogatur æger erecto corpore respirare, magnum significabitur incendium, idq; deterius erit quàm in pulmonia. Si ergo in alijs acutis morbis à pulmonia, semper hoc vnu͂ significaret, peius signum esset, ad respirandum erigere corpus in illis, quàm in pulmonia: quoniam tame͂ no͂ hoc tantùm, sed vnum trium dictorum ostendit, non est adeo malum signum, vt in pulmonia, in qua vnum semper significat, nempe magnam angustiam, ac caloris væhementiam.

GALENI Commentarius.

QVI pulmonia infestantur, ij dicuntur sentire magnam in thorace angustiam, dum supini cubant: residentes verò, fieri spirantiores. Decumbit enim ad spinam, per supinum iacendi habitum, pars in pectore thoracis, à qua pulmo arctatur, nec idoneum accipit aërem inspirando. Per alios verò morbos, quoties vigent (id enim maximè considerandu͂ est, tanquàm no͂ sit temerè additum) exitiosissimum est velle ægrum residere in ipso consistendi vigore. Amant enim tunc maximè perpelli, immoti cubare: & siquis eos excitet, conflictantur. Itaq; arbitrare, propter væhementem spirandi difficultatem, aut inquietationem, aut delirium, residere, ægru͂ aggredi per consistendi vigore͂ ægrotationis.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte refert id quod patientes pulmoniam se sentire dicunt, id autem est, magna quædam angustia in thorace, dum cuba͂t supini, cùm verò se erigunt, faciliùs respirare. Ratio verò quare supini cubantes difficilè spirant est, quoniam partes anteriores thoracis considentes pulmonem coarctant, & impediunt aëris conuenientem attractionem.

IN secunda parte, quæ incipit (Per alios verò morbos) reddit causam quare dixit, in alijs morbis à pulmonia esse malum, velle residere in morbi vigore: ratio, inquit, est quonia͂ vnum trium significat, aut væhementem difficultatem respirandi, aut delirium, aut inquietationem: non igitur temerè, aut sine causa dictum est, quod tamen in expositione prognostici aduertendum dixi, quod Gal. in præsenti loco periculum in alijs morbis à pulmonia referens dixit, χαλεπώτατον, id est, exitiosissimum est velle ægrum residere in morbi vigore: vbi tamen Hippo. non sic, sed πονηρὸν, id est malu͂. *Inquietatione*, Græcè ἄλυσ. est autem ἄλυς idem ἄλυς quod ἀλυσμὸς: cuius significationem diximus in expositione prog. 12.

PROG. XVII.

STRIDERE dentibus in febribus, quibuscunq; id non est consuetum à pueritia, maniam ac mortem significat, veru͂ prædicere oportet ab vtrisq; futurum periculum: si tamen delirans id efficiat, valde lethale iam est.

IN præsenti prognostico duo signa scribit, quæ ab animali facultate sumuntur, quorum alterum significat maniam, siue magna͂ mentis perturbationem, ac mortem: alterum verò significat mortem proximam. Primum signum pertinet ad animalem facultatem secundùm locum mouentem, quod est stridor dentium, qui in acutis febribus (de eis enim intelligitur quod dixit in febribus) magnam mentis conturbationem ostendit, & mortem. Qui enim strident dentibus in acutis morbis, magnam aliquam læsionem in cerebro patiuntur, aut in essentia, aut per consensum, ad quam sequitur tremor maxillæ inferioris: hæc autem contremiscit ob læsionem, quæ accidit musculis masticatorijs siue tempo

temporalibus, ad quos pertinet maxillam inferiorem firmare ac loco vno continere, aut clauso, aut aperto ore. claudere verò, ac aperire os crebrò, & ferè sine mora, vt in stridore dentium, similis est dispositio, vt vult Gale. in Com. ei per quã oculi instabiles fiunt, de qua diximus circa. 6. prog. Est quoq; tremor quidam qui imbecillitati facultatis & grauitati maxillæ referendus est: qui ergò dentibus stridet, magnam mentis perturbationẽ patietur, & inde mortem. Nam qui magnã mentis perturbationem patitur, magnam cerebri læsionem patitur, & magna præcipuæ partis læsio mortem prænunciat: id est quod Hippocra. dixit μανικὸν, καὶ θανατῶδες, hoc est, maniam, & mortem, siue furorem & mortem: furor verò siue mania, inquit Gal. in Com. quasi vehemẽtem mentis perturbationẽ dixit. Quod tamẽ dixit Hippocra. μανικὸν: Galen. in Com. versus finẽ, παρακοπτικὸν: id est signum magnæ insaniæ. μανῆναι verò, & παρακόψαι, valde insanire est, vt vult Galen. lib. 3. de Mor. popu. par. 1. circa Pythionis histo. dicens: Quantitatẽ siquidẽ desipientiæ aliâs alijs nominibus assueuit Hippo. ostendere, ληρῆσαι & παραληρῆσαι, & παραφρονῆσαι, & παρενεχθῆναι inquiens, id est, nugari, delirare, desipere, mente transferri. vel rursus, παρακόψαι, ἐκστῆναι, μανῆναι, & ἐκμανῆναι, vbi hæc tria, μανῆναι, ἐκμανῆναι, & παρακόψαι, in maiori gradu desipientiæ, & perturbationis constituit. Dixit autem: Quibuscunq; id non est consuetũ à pueritia: quod enim à pueritia consuetũ est, morbi malitiam non ostendit. Communis est hæc definitio, vt diximus circa Com. 15. omnibus indicijs: experimentum autẽ probat quàm plurimos homines stridere dentibus in somno ob imbecillitatem facultatis musculorũ mouentium maxillas. Quod potiùs in somno, quàm in vigilia fit: quoniam dormientes tenere tentant maxillam cõpressam, & cùm in somno sit animalis facultas ferè in totum absorpta, reliquum est, vt imperfectè, & cum tremore fiant eius functiões locales, maximè in his qui sunt secundùm easdem partes à natura languidi: indè etiã fiet, vt ipsis ægrotantibus, facilimè etiã in eandem incidant passionẽ. Secundũ signum, quod mortem proximam ostendit, est si simul stridorem dentium patiatur æger in acuta febre, & delirium, quod signum à facultate animali sentiente atq; mouente sumitur: à sentiente, quia delirat: id enim est, quod Hippocra. dixit, ἦν δὲ καὶ παραφρονέων. est autem παραφρονεῖν non aliud, quàm desipere, aut delirare. Alterum sumitur ab animali facultate secundum locum mouente, quod est stridere, significantq; ambo signa proximam mortem: si nanq; solus stridor mentis magnam turbationem significat futuram, & deinde mortẽ, vbi delirium adsit simul cũ stridore, non tantùm futuram, sed iam proximè futuram significabit mortem. Si enim stridor significat mentis perturbationem, & deinde mortem, cùm iam mentis turbatio euenerit, nihil reliqui est, nisi vt mors ipsa sequatur. Potest tamen delirium stridore coniungi duobus modis: aut quoniã stridor præcessit, & in hoc casu poterit medicus prædicere delirium, & adhuc maniam futurã, & postquàm aduenerit, prædicere proximam mortem: aut fortè antecedit delirium, & deindè sequitur stridor dentium, quo dato si delirium, quod præcessit, magnum non erat, duo prædicere poterit medicus, magnam perturbationem mentis, & mortem proximam. Primùm quoniam solus stridor in febribus ipsam magnam mentis perturbationẽ posset præmonstrare, & eo magis vbi iam actu turbetur mens: secundum verò Hippo. docet prædicere, vbi ambo adsint, stridor & mentis turbatio, mortẽ proximè futurã. Admonet quoq; Hippoc. in vtrisq; prædicere futurum periculum, quoniam futuram mortem prædicere nihilominùs putat conducere medico, quàm si salutis causa censeatur, vt circa initium præfationis dixit Gale. Dixit in febribus id verum esse, quoniam acuti morbi febres habent coniunctas ferè omnes: quod si in alijs morbis eueniat, aut ob læsionem neruorum peculiarem, vt in comitiali morbo, nihil horum significaret dentium stridor. Dubitandũ videtur, quare de stridore dentium malam significationẽ assumens Hippo. non scripsit de oscitatione, cùm oscitationes eueniant læsis musculis mouentibus maxillas. Similiter dubitandũ quare non fiunt in somno oscitationes: quandoquidem multas animales operationes fieri videmus. Ad quæ respondetur. Ad primum, quod stridor dentium in febribus significat cerebri læsionem, oscitatio verò ex solo flatu incluso in musculis masticatorijs concitari poterit, & in principijs accessionum fiunt sine aliqua noxa: quod pariter fit in stridoribus dentiũ. Vbi enim aliquis strideat dentibus, incipiente aliqua accessione ob vaporum multitudinem, non ob febris malitiam exiccantem ac consumentem humiditatem naturalem illorum musculorum, neq; ob eius magnitudinẽ, quæ possit cerebri ac neruorum naturalem temperaturam subuertere, sed ob inclusos vapores,

Stridor dentium quidã tremor est.

μανικὸν.

μανῆναι.

Stridor dentium cũ delirio.

Stridor dentium cũ delirio.

Dubia.

Oscitatio fit absq; cerebri læsione.

pores, neq; delirium, neq; mortem ostẽderet. Ad secundũ dicemus, quòd in somno licet vapores multi retineãtur, nõ tamen sentiuntur: retinentur quidem vt apud Gal. lib. 2. de Cau. sympto. illi nempe qui in vigilia & exercitatione discuti solebant, quo fit vt à somno excitati vapores in musculis retentos sentientes pandiculentur: sic etiam vapores in musculis masticatorijs detenti in somno, aut omninò sensum non mouent, aut adeò parùm, vt ad oscitationem cogere non possint.

Oscitationes non fiunt in somno.

GALENI
Commentarius.

Trident dentibus, quoties musculi in temporibus, & maxillis modo conuulsionis cõmouentur, interdum affectis musculis duntaxat, aut ab ortu naturæ, aut propter aliam aliquam causam posteriorem, nonnunquàm origine neruorũ in eiusmodi affectionem deducta, de qua maximè conuulsiones fieri solent. Cæterùm agnoscere oportet initialẽ vniuscuiusq; præparationẽ partis propriam: de qua alio loco fusiùs explanatum iam est. Nunc verò sufficiet semel dicere, præcipientes hoc loco reuocari in animum residuum disputationis, quò minùs mireris fieri posse, vt cõmuni neruorum origine affecta, musculus aliâs alius tremore, aut conuulsione excipiatur. Vt enim clarè videmus in quibusdam corporibus optimam inesse crurum præparationem, in alijs deterrimam statim ab initio: ità vt hi currant ocyßimè, illi vix stent, & itẽ partes alias similiter affectas: ità facilè offendi ab exiguis causis alios cruribus, alios summis pedibus, aut oculis, aut capite, aut alia aliqua parte, statim à principio sequitur opificiorum præparationes. Nihil igitur mirum videri debet, si aliqui debiles habent musculos, qui oculos mouent: alij verò eos qui maxillas mouent: qua de re, nonnulli subindè strident dentibus etiam propter exiguas causas: illi verò subindè mouent oculos. Stridere enim dentibus ex natura, simile est affectui oculorũ insito quibusdam, quem appellitant equum, cùm nullo tempore manere poßint requieti, sed in modum intremiscentium subindè nictant. Cæterùm per morbos febriculosos, affectu originis fieri conuulsionem, simile est rursus illi præparationi musculorũ in oculis, de quibus ait: Aut sublimes apparent. In quibusdam enim corporibus citiùs accumbunt originis affectibus musculi oculorũ: in alijs musculi temporum, aut maxillarum. Meritò igitur dixit accidens illud significare insaniam, aut mortem. Insaniam quidem, quasi mentis dixerit vehementem commotionem. Mortem verò, quia neruorum origo affecta est. Illud inquisitione dignum est, quonam modo suprà dicens insaniam significari, mox dicat: Si verò mente commotus ità efficiat: admodùm exitiosum iam est: etenim perspicuum est, vt si stridere dentibus prænunciat delirium: adeò non desinet, vt vehementius fiat accedente delirio, cum hoc quòd alij quidam musculi tunc in talem deducantur affectionẽ. Videtur ergò talis intellectus esse orationis: Stridere dentibus

bus quibus ab initio non erat consuetum, futuri delirij accidens est. Si verò adeundo interdum ægrum offendas vtrunque perpeti, delirare, & stridere dentibus: hunc iam esse prope mortem arbitrare. Quocircà in priore sermone cùm nondùm commotus mente stridebat dentibus æger: similiter idipsum indicabatur duntaxat vt insaniæ, ac mortis indicium haberetur: vbi verò iam delirat pariter & stridet dẽtibus, in propinquo mors est: id verò clarè docuit adijciens verbum, iam. vt enim exitiosum sit accidens, priore docuit oratione: sequente verò, verbum, admodùm, & iam, adiecit dicens, Admodùm exitiosum iam est, id est, valde exitiosum: quod est quidem non multò pòst, sed citò moriturum ægrum.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

I N Prima parte docet dentium stridorẽ euenire musculis masticatorijs conuulsionis modò motis atque affectis: affici verò aut ob læsionem in origine neruorum, hoc est, in cerebro, aut ob læsionem in ipsis musculis: & id dupliciter: aut à natura contracta affectione, aut posteà ob causam aliam. *Strident dentibus.* Græcè, αἱ πρίσεις τῶν ὀδόντων γίνονται, id est, stridores dentium fiunt. *De qua maximè conuulsiones fieri solent.* Græcè, ὑφ' ἧ μάλιστα δύνανται γίνεσθαι τῶν ἀπ' αὐτῆς πεφυκότων σπασμοί. quod est, à qua maximè fieri possunt conuulsiones, eorũ quę ab ipsa originem trahunt.

I N secunda parte quæ incipit (Cæterùm agnoscere) admonet scire vniuscuiusq; partis præparationem ad patiendum, quod modò in summa reuocat ad memoriam. Posset enim quis dubitare, quare in quibusdam febribus læso cerebro, læduntur musculi mouẽtes oculos, ac fiunt oculi instabiles, non læsis musculis temporalibus: in alijs læduntur temporales, & fit dentium stridor, non læsis his qui oculos mouent. Pro respõsione verò supponit quoddam simile de crurũ pręparatione: vt enim clarè videmus, quibusdam crura sunt adeò languida, vt vix stare possint: quibusdam adeò robusta, vt celerrimè currant, idem de pedibus, & oculis, & reliquis mẽbris dicere possumus. Quum ergò ita sit, non mirandum est, quosdam ex leui causa stridere dentibus, quosdam instabiles oculos habêre, & hippon pati. *De qua alio loco explanatum iam est.* In libr. Artis medicinalis. & lib. 3. de Causis sympt. dixit: Etenim mirum incredibileq; videtur corpore aliquo noxam perpesso vires ipsius omnes non ex æquo lædi, sed aliâs magis, aliâs minùs, aliâs nequâquam. *Opificiorum.* τῶν σωμάτων, corporum. *Nonnulli*, Græcè, οὗτοι μὲν, hi quidem. *Quem appellant equum.* Græcè, ὃ προσαγορεύουσιν, ἵππον. manifestat autem statim Galen. quid per hippon intelligat, dicens, Quum nullo pacto permanere possint requieti. Autor libri definitionũ, hippon dupliciter definiuit, & secundo loco meliùs sic, Est effectus musculi firmantis, & corroborantis oculum, qui comprætendit basim visorij instrumenti. Et libr. 2. Prorrh. Com. 11. Gal. de concretis & immotis oculis loquẽs dixit. Talis constitutio ei qua oculi intùs agitantur ex aduerso pugnat, nempe instabiles inconstantesq; sunt, non secùs quàm qui equum appellatum habent, ità vt nunquàm conquiescant. *Instant*, Græcè, σαλευομένων. hoc est agitatis.

I N tertia parte, quæ incipit (Cæterùm per morbos) in febribus similiter fieri ostendit, vt in quibusdam hominibus citiùs laborent musculi mouentes maxillam, in alijs eos qui pertinent ad oculos, vt diximus in annotatione circà Commentarium. 6. parte quarta. Et quemadmodùm in quibusdam ad cerebri læsionem sequitur oculorum agitatio & instabilitas, ità in alijs stridor dentium. Meritò ergò dixit Hippocr. insaniam & mortem significare: insaniam quasi væhementẽ animi perturbationem, & mortem ex læsione pręcipuę particulæ. *Sublimes*, ἐναιωρούμενοι, id est, instabiles, vt diximus suprà circà. 6. Prog. *Insaniam aut mortem.* Græcè, καὶ μανικὸν εἶναι καὶ θανατῶδες. quod est, insaniam ostendere, ac mortem: vtrunque enim significat, non alterutrum, vt putauit Laurentianus.

I N quarta parte, quæ incipit (Illud inquisitione dignũ) docet qualis fuerit mens Hippocra. quum dixit, stridorem significare mentis perturbationem, & mortẽ, & quando iam adest mentis turbatio, significari proximam mortem,

mortem,quod manifeſtauit dicens, valde, & addens,iam.Per hæc enim proximam ſignificauit mortem:ob id ergò ſignum eſt in extremo malorum. *Inſaniæ, παρακοπτικόν*: quod eſt, magnæ dementiæ,vt in expoſitione dixi.

PROGNOST. XVIII.

VLCVS autem ſiue præfuerit, ſiue in morbo fiat, ediſcere cõuenit:ſi nanque moriturus homo eſt,ante mortem liuidum & ſiccum erit, aut pallidũ & ſiccũ.

VBI aliqua pars fuerit exulcerata in acuto morbo,indicium hoc appariturum eſſe dicit,ſiccum nempe reddetur vlcus,& aut pallidum aut liuidum:ſiue vlcus factũ ſit in ipſo morbo,quod fit vbi in cuti vlcera erumpant, aut inflammatio quæpiam rupta fuerit, aut vbi tale vlcus ante morbum fuiſſet. Quod ad literam tranſtulit Celſus libr.2.dicens, Vlcus quod aut antè,aut in ipſo morbo natum eſt, aridum,aut pallidum, aut liuidũ factum eſt. Prognoſticum præſens plura ſigna compræhendit,quæ ſumuntur ex vlceribus: quòd enim dixit ſiccum,ad primas pertinet qualitates,aut ad vlceris ipſius ſubſtantiam: quòd verò dixit,liuidum, aut pallidum , ad colorem: ſiccitas imbecillitatem nutritiuæ virtutis oſtẽdit,quæ non reficit quod reſoluitur,ſed interim contabeſcunt labia vulneris,quemadmodum in cuiuſuis particulæ atrophia fieri cernimus. Colorem verò damnat Hippocrates: quoniam ſignificat humoris redundantiam, vt color pallidus bilem,liuidus melancholiã. Poterat quoque meritò damnare viridem colorem,& multo magis nigrum , qui non tantùm humoris redundantis naturam poteſt ſignificare,ſed & partis ipſius mortificationẽ, & caloris naturalis defectum: verùm quoniã hi colores poſſent humorum naturam oſtendere,licet aliqui præter humores poſſint etiã mortificationem indicare:ad maiorem certitudinem,ſiccitatem cum prædictis coloribus coniungi voluit. Sicca autem fieri vlcera contingit,vno trium modorum,aut quoniam carent excrementis,aut quoniam caro ipſa contabuit,& veluti ſalita fit. Tertio modo,quum à cauſa aliqua externa exiccantur,aut ob cauſam quãuis:quę ſiccitas intemperies ſicca eſt, in qualitate tantùm conſiſtens,non in ſubſtãtia.Si vlcera ſicca fiant,ob defectum excremẽtorum,languorem ſignificat facultatis naturalis nutritoriæ.Si enim particula alimentum acciperet,ac nutriretur,duo excrementa ſepararentur,quorum alterum eſſet tenue, alterũ craſſum:tenue ichor appellat,& craſſum ſordes.Quemadmodùm enim in ſanitate ex alimento particulæ cuiuſuis duo ſeparantur excrementa:vnum tenue,quod inſenſibiliter diſcutitur:alterum craſſum,quod ſordes eſt cutis ipſius:ita quùm pars ægrotat atque exulceratur,vnumquodque ipſorum ſeipſo craſſius redditur,nequeunte facultate,quæ in particula laborat,tantùm attenuare ipſum,quantùm tempore ſanitatis,fitq; illud excrementum quod inſenſibiliter diſcutiebatur, ichor ſiue ſanies tenuis,& pars craſſa ſordes etiã fit, ſed craſsior quàm in ſanitate. Huius rei cauſa Galen. lib.3.de Morb. cur.omnibus vlceribus præcipit admouêre medicamẽta duorum generum,nempe quæ exiccent aduerſus tenues humiditates, & quæ detergant aduerſus ſordes.Quoniam ergò omne vlcus quandoquidem alimentum accipit,excremẽta huiuſmodi habere debet,indè eſt quod omne tale eget exiccatione , quæ eſt potiſsima intentio curationis vlcerum.His tamen excrementis deficientibus imbecillitas facultatis nutritoriæ ſignificatur: niſi aliqua magna adſit euacuatio,per quam ſanguis reuellatur in aliam particulam,aut à corpore defluat,quod contingit.Si igitur talis euacuatio non adfuerit, ſed ob defectum ſanguinis boni , & caloris naturalis,mẽbrum non alatur,ac ſiccum ea de cauſa fiat vlcus , mortem ſignificabit ob defectũ caloris & ſanguinis. Si tamen talis ſiccitas nõ ſit ſubſtantialis,ſed qualitatiua, veluti ea quę euenit à cauſa externa, aut ob ſiccam intemperiem ipſius partis,quæ fortè ante morbum aderat,ſolius particulæ vlceratę malum ſignificat.Quo tempore præcipit Gale. humectantibus vti medicamentis,vt particula ad naturalem temperiem reducatur : neq; enim aliàs ſanari cõtingit vlcera quàm priùs curatis ſymptomatis,ſi quæ habuerint cõiuncta , quorũ vnum eſt ſiccitas. Hac ratione ſoluitur dubium,quare cùm Galenus dixerit primam ac potiſsimam intentionem curationis vlcerum eſſe exiccationem , aliqua vlcera humectari

præcipit,

Niger color

Vlcera ſicca tribus modis.

Excrementa alimenti.

Excrementa vlcerum.

Vlcus ſiccũ qualitatiuè.

præcipit, vt. 4. de Morbis curandis, dicens, Ac carnis quidem intemperies si squalēs siccaq; videatur, aqua tēperata fouens, humectansq; corriges. Quando enim per humidos fotus vlcera fouere præcipit Gale. non intendit vlcera fouere præcipit Galen. non intendit vlcera ipsa curare, sed symptomata coniuncta vt intemperies. Quando uerò omnia vlcera exiccari pcipit, vlcerum curationem docet, quà vlcera sunt. Quòd si dixeris contra sententiā præsentis prognostici: Si vlcera sicca esse, malum signum est, & ante mortem talia fiunt vlcera, quare Galenus omnia vlcera exiccari præcipit? Respondemus hanc esse obseruationem omnibus dispositionibus corporis communem, tam in sanis, quàm in ęgris. In ophthalmia nanque oculis adhærere lippam, bonum est: nihilominùs ipsam detergere oportet. Lipis etiam carêre, defectum significat, & cruditatem, & nonnunquàm oculorum mortificationem. Pariter in sanitate, non fieri in intestinis fecem, malum esse. Ipsas verò præsentes abluere oportet, sicuti & in cuti sordem esse oportet, ipsam quoque detergere oportet. Sic & in omni vlcere, carêre excrementis malum esset, maximè vbi à morbi acuti malitia originem traheret: ipsa verò excrementa cùm adsunt, exiccanda sunt, intantùm, donec sordes detergantur, & sanies tenuis, crassior fiat, & à natura suppurationem admittat, & ipsa naturalis facultas sine impedimento carnem generet. Tertio modo vlcus siccum dicitur sustentificè, veluti cùm caro contabescit, neque alitur, verùm excrementis non vacat: quod non tantùm significat recens alimentum ei deficere, sed talem esse partis languorem, vt non tantùm non commutet alimentum præsens, sed & pristinum colliquatum & resolutum sit, & ipsius carnis substantia diminuta, & contabefacta: quod tamen peruenit ad ipsam alendam, in sordium naturam & putrilaginem mutatur. Cuius est exemplum apud Hippocratem lib. de Vulneribus capitis, vbi de exitialibus loquens dixit: Quum quis os perfregerit, febris in hyeme plærunque ante 14. diem capiet, æstate verò post septimum: quo tempore discolor vulnus fit, saniesque non multa, & pars inflammata demoritur, & glutinosa efficitur: & apparet veluti caro salita, color ruffus & subliuidus. De his vlcerib⁹ constat sicca esse, nihilominùs excrementis abundare, & humiditate extranea, etsi propria & innata careant. Aduertendū tamen ꝙ etsi de vlceribus primo loco dictis siccis, litera Hippocra. in præsenti Prognostico intelligi posit, de his tamen certissima est, talia nēpe fieri vlcera ante mortem, qualia hoc tertio loco ex Hippocra. depinximus. Talia vlcera si quam spem salutis haberet medicus, humectanda essent, & siccanda: siccanda per medicamenta quæ vlceribus siccandis ac detergendis prosunt: humectanda verò non aliter ꝙ restituendo ipsam particulam ad pristinum statum per alimenta, & roborando naturalem facultatem particulæ, & totius corporis potissimùm. Dixi hæc de curādi via, vt magis exponerem horum vlcerum naturam, & eorum ab alijs differentiam. Lethalem etiam vlceris significationem scripsit Hippocra. lib. de locis in homine, dicens, Ex quacunque causa malè affligēte quis atram bilem reuomuerit, moritur qui vulnus habet, & qui ab euacuatione detinetur, & debilis est, & tenuis existēs de repente siccus subsidit, moritur, quum à caliditate detēto vlcuscula eruperint, debili existenti circùm circà liuida moritur, quum à morbo quopiam detento debili iam existenti liuida vlcuscula enata fuerint mortale. In pręsenti tamen Prognostiço, cùm Hippocra. intelligeret, coloris variationem potiùs ostendere qualitatē humoris peccantis, quàm mortificationem, vt certius efficeret præsagium, coloribus mutatis adiunxit siccitatem. Siccū enim debet fieri vlcus vtcunque, sed aut pallidus aut liuidus color, siccitati coniungēdus: quoniam tamen non omnis siccitas vlceris lethalis est, vt ea quæ sequitur causam exteriorem, aut ipsius partis siccitatem, aut eiusdem solius languorem. Non dixit, si vlcus siccum fit, æger morietur: sed si æger moriturus sit, (quod ex alijs signis depræhendet medicus) ante mortem tale fiet vlcus. Docet nanq; prędicere, vlceris futuram exiccationem, & indè mortem. In febre, gratia exempli, acuta, vbi ęger vlcus aliquod patiatur, si signa defuerint lethalia, pdicere poterit medicus, vlcus id ante mortē, siccū ac colore mutatū futurū, quibus iam visis mortem multò certiùs prędicet.

Vlcera sustētificè sicca.

Vlcus vt caro salita.

Vlcerū lethaliū curatio.

Vlc⁹ lethale.

GALENI
Commentarius.

SICCVM erit omninò vlcus, quoties facultas nutriens corpus debilis habeatur:

beatur, nullus verò color in eo ſemper erit, ſed pro diuerſitate humorum in corpore, & item pro menſura læſionis euariabit. Si enim bilioſus humor exuperet, croceus erit color: ſi nigribiliarius, aut liuidus, aut ſecundùm alteram ſignificationem viridis erit. Anteà enim docuimus vt chloron interdùm pallidum colorẽ, interdùm viridem ſignificet: ex qua ſignificatione ſolemus braſsicam viridem nominare. Pari modo læſio quoque maior liuidum ſolet efficere colorem, vt qui non longè diſtet à nigro: minor verò, rubrum aut pallidum. Quocircà finem dictionis quidam legunt ità: Aut pallidum & ſiccum erit. alij verò illo modo, Aut viride & ſiccum erit.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

DOCET Galen. mentem eſſe Hipp. in omni euentu ante mortem vlcera debêre fieri ſicca; colorem verò poſſe variari ſecundũ naturam humoris peccantis, ità vt aliquando appareat pallidus, aliquandò liuidus, aliquãdo verò chlorus, id eſt viridis, ſiue rubiginoſus. Significat enim chlorus, pallidum & viridem, vt docuit, nempe ſuprà Commen. 3. In ſignificatione nanque viridis dicimus braſsicam chloram, id eſt, viridem. Liuidus autem color, ad maiorem ſequitur læſionem quàm pallidus aut viridis: ſic enim legi debet, quoniam & ipſe nigro magis ſimilis eſt. Sed vbi hic legitur pallidus, Græcè, χλωρὸν, id eſt, viridis habetur. Quum autem chlori mẽtionem feciſſet, ſubiungit, quocircà finem dictionis quidam legunt ità, Aut ὠχρὸν, id pallidum & ſiccum erit: alij verò, Aut χλωρὸν, id eſt, viride aut ſiccũ erit. Quum enim pallidus per chlorum ſignificetur, & viridis ſimiliter, Latina vocabula confuſionem parient, niſi Græca etiã apponantur, quod & alibi facere ſæpe conuenit. Confundit pariter Laurentianus literam, dicens à principio Commenta. Croceus erit Græcè enim ὠχρὸν habetur, quod in alijs locis pallidum tranſtulit, in præſenti Commen.

Vocabula Græca ſæpe interponẽda.

PROGNOST. XIX.

DE manuum verò latione hæc noſſe oportet: quibuſcunque in acutis febribus, vel pulmonijs, vel phrenitidib⁹, vel capitis doloribus, ante faciem feruntur, vel venantur fruſtrà, aut colligunt feſtucas, aut ſtamina de veſtibus euellunt, vel ſtipulas de pariete carpunt, omnes malas eſſe atque lethales.

ETSI per diuerſa media ab Hippocra. præſens ſententia declaretur, vnicum ſignum eſt, quod ſcribitur in præſenti Prognoſtico, quod ſumit ab animali facultate ſentiẽte, interiori, immediatè: mediatè verò tanq̃ à re magis nota, à motu manuũ in morbis acutis ab ipſo narratis, acuta febre, phrenitide, pulmonia, capitis dolore. Si æger tentet venari aliq̃d ante oculos appârens, quod verè non exiſtit, aut ſimile euellere, aut colligere, motus manuum oſtendit cerebri læſionem, in facultatibus internis ſentientibus exiſtentem, & hæc læſio mortem ſignificat. Aut enim talis exiſtit in eſſentia, vt in phrenitide, & id ſatis conſtat lethale ſignum, quoniã læditur princeps particula: ſic etiã & in capitis dolore, in quo non peruenitur ad imaginationis læſionem & apparitionem phantaſmatum, niſi ingens fuerit malum: aut per conſenſum, vt in pulmonia, & febribus acutis. In quibus cùm magnæ admodùm fuerint, tales viſiones fieri continget, & imaginatiuæ facultatis læſiones. Phrenitis ergò ex ſpecie lethalis eſt: reliqui verò morbi de quibus Hippocr. mentionem fecit, non niſi ob id quòd in ſpecie ſua magni fuerint. Quod eueniet quoties talibus apparentibus æger manus moueat ad venandum aliquid fruſtrà, aut colligat feſtucas, aut euellat de veſtibus ſtamina, aut ſtipulas de pariete

Phrenitis ex ſpecie lethalis.

te

te carpat. In alijs enim morbis à phrenitide significat magnam vaporum copiam ascendere in caput, & mentem turbare. Et in omni bus simul & in phrenitide ostendet, malum non tantùm cerebro, sed & oculis communicari. Quoties nanq; phantasia læditur, alicui sensui exteriori cõmunicatur malum, cuius gratia perturbantur phantasmata: nam vbi cerebrum læditur, si læsio oculis non communicaret, nõ moueret æger manus ante os, sed aut nulla phantasmata apparent, vt in illo cuius ęstimatiua læsa est, non læsa imaginatiua. Ille enim nullam læsionem in sensu exteriori passus est, vt infrà constabit. Aut phantasmate apparente, talis esset læsio, qualis à phantasmate dirigeretur: esset enim phãtasma quod ad aliquem sensum exteriorẽ pertineret: gratia exempli ad auditũ, quod contigit illi, qui tibicines ab angulo domus expelli clamabat, in quo lęsa erat imaginatiua, vt pòst dicem⁹, & læsio communicabatur auribus. In his tamen qui manus mouent, vt ab Hippocrat. dictum est, læsio imaginatiuæ facultatis oculis communicatur, & multitudo vaporum ad ipsos perueniens, visa antè oculis apparère facit: & læsa imaginatiua fit vt man⁹ moueat ad venandum aliquid frustrà, si muscas ante oculos volitare putauerit, & festucas colligere, aut simile aliquod assequi. Diuersimodè enim eis visa repræsentantur, ex diuersa forma vaporũ, qui à cerebro ad oculos perueniunt. Nam & Theophilus medicus, de quo pòst dicemus, tibicines & cantores quosdam stãtes, quosdam sedentes se videre putabat. Huic ergò malum visui & auditui communicabatur, sicuti etiã vbi noxa auribus cõmunicetur, nõ omnes dicunt se audire tibicines, sed me præsente contingit phreniticum quendam clamare, ac exorare, vt à domo expellerent disputãtes de legibus contradictoriarum: & similia eis apparent, quod tamen Hippocrat. vult lethale signum esse, quoties facultas interior animalis sentiẽs læditur in essentia, aut per cõsensum. Id autem manifestatur, quoties exit in aliquod opus, quod non tantùm ostendit illius facultatis læsionem, sed quòd talis læsio sensu exteriori communicatur, vt oculis per vaporum trãsmisionem ab ipso cerebro, vnde tales imagines phantasiæ repræsentantur, quales in suffusionibus, & in cruditatibus ventriculi, vt libr. 4. de Locis pa. cap. 1. vbi visa in suffusionibus, à visis per stomachi cruditates distinguere docet Galenus. Vtcunq; tamen vapores tales delati intra oculum mouent imaginatiuam virtutem læsam, vt potiùs circà visa erret quàm circa audita, putans talia extrà esse, qualia esse solent, quoties videntur sano homine. Quòd verò manus moueant, non fit absque læsione internæ facultatis, ipsa enim constante vt in suffusionibus, etsi visa appareãt, non mouent manus iterũ atque iterùm, cognoscentes id apparère, veruntamẽ non existere, id est, cuius gratia manus mouent illi, de quibus Hippo. Pro huius prognostici ampliori expositione, intelligendum est, præter quinq; sensus exteriores esse facultates interiores in cerebro, qua parte residet rationalis facultas. Apud Aristotelẽ sensus communis, quẽ dicit esse in corde ac probare nititur, libro de Somno & vigilia, & phãtasia à qua distinguit ὑπόληψιν, id est, æstimatiuam, quam etiam diuidit, in sciẽtiam, opinionem, & prudentiam, libro. 3. de Anima. cap. 3. addit etiam memoriam. Itaque quatuor sunt principes facultates sentientes secundũ Aristotelem, quas qui ipsum sequuntur, ex operationibus distinguunt. De sensu communi quemadmodùm & Aristoteles. 2. de Anima, ponendum esse dicunt, vt sensibilia diuersorum sensuum cognoscat, sitq; vnica potentia, quæ ponat differentiam inter album, & dulce. Nam duæ nullam ponent differentiam: quemadmodùm si duo sic viderẽt albũ & nigrum, vt vnus albũ tantùm videret, & alter nigrum tantùm, constat quòd nullam differentiam ponerent ambo, aut alter inter album & nigrum. Oportet ergò vnam esse potentiã quæ vtrunque percipiat (gustabile nẽpe & visibile) quam sensum communem vocant. Phantasiã etiam, siue imaginatiuam, dicunt esse ponendam ab hac potentia distinctam, cuius officiũ est, recipere similitudines rerũ, atque ipsas inuicem componere: veluti quum quis viso monte & viso auro, componit formã auri cum forma mõtis, & imaginatur montes aureos. Reseruat quoque hæc potentia imagines rerũ tanquàm præsentes, & non aliter: indè fit quòd quo tẽpore cerebrũ non integrè oppletũ est vaporibus, hæc facultas excitata, insomnia facit, quę omnia res nobis ostendunt tanquàm præsentes. Tertia facultas est cogitatiua, quã appellant in hominibus: aut æstimatiua, quã in brutis, etiam si quidã velint cogitatiuã esse æstimatiua perfectiorem. Ad hanc pertinet syllogismos cõponere, & complexa formare, & distinguere cõueniens à disconuenienti, & elicere intentionem amicitiæ, & inimicitiæ. Hæc immediatè seruit

Phantasiã solam nõ cõtingit lædi.

Phãtasia quare poti⁹ circa visa quã circa audita errat.

Aristoteles de sensu communi.

Facul. interiores sentiẽtes ex Aristote.

Phantasia.

Aestimatiua

ſeruit intellectui, ac ſuprema eſt omnium ſen tientium facultatum: hanc in medio cerebri ventre ſitam volunt, ſicut ſenſum communẽ in prima parte primi ventris, & imaginatiuã in ſecunda: licet quidã velint omnes in omnibus exiſtere, & operari. Quarta eſt memoratiua, quæ reſeruat tantummodò rerum imagines circà quas verſata eſt cogitatiua facultas, & per modum abſentiũ, quod non facit phãtaſia: hæc in poſtremo cerebri ventre ſita eſt. Has omnes non aliter diſtinguere docet Ariſtoteles quàm per functiones: Potẽtiæ, inquit 2. de anima, diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta. Hinc Ariſtotelem ſequentes probant virtutem vnam ab altera diſtingui ſpecie, quia actus ipſarum ſpecie diſtinguuntur: hoc argumento, actus iſtius potentiæ differt ſpecie ab actu alterius potentiæ: ergò potentia diffet ſpecie à potentia. Hoc autem argumentum inualidum eſt: non enim ſequitur, viſio albedinis diſtinguitur ſpecie à viſione nigredinis: ergò potentia videns albedinem diſtinguitur ſpecie à potentia vidente nigredinem. Melior autem modus probandi apud Ariſtote. quòd potentiæ diſtinguuntur ſpecie, eſt, ſi argumentum præfatum negatiuum fuerit. Hæc potentia poteſt aliquam efficere notitiam, quam non poteſt altera potentia efficere, neque ſimilem in ſpecie: ergò potentiæ iſtæ ſpecie differunt. Veruntamen difficilis admodùm & obſcura via relinquitur volentibus facultates cerebri internas diſtinguere. Quærerem enim qua via poſſet philoſophus probare, quòd facultas æſtimatiua non recipit formas & imagines rerum, ſimul & ratiocinatur, ac complexa format, maximè quoniam rationi conſonum videtur, quòd ea potentia quę ratiocinatur circà aliquid, illius habeat phantaſma, & quæ phãtaſmata recipit, poſsit circà ipſa ſyllogizare. Prętereà quẽadmodùm ipſi concedunt phantaſiam poſſe rerum cognitionem habere, & reſeruare formas & imaginationes rerum, poſſem concedere æſtimatiuam poſſe ratiocinari, & conſeruare rerum ſpecies, & imagines, neque opus eſſe memoria. Quamobrem mihi melius videtur Galen. inſequi, tam circà ipſarum potentiarum numerũ, quàm circà viam diſtinctionis ipſarum, apud quem libr. De differentijs ſymptomatum, tres tantùm annumerantur, quum inquit, Porrò reliqua animæ functio, quæ à principe potentia prodit, per imaginationem, cogitationem, & memoriam diuiditur. Et lib. 8. de Vſu partium inquit, de cryſtalloide loquẽs, Sed neque ſenſus fiet, ſi hoc alteretur quidem, non cognoſcat autem alterationem eius phantaſia, & memoria, & cogitatio, quod eſt ἡγεμονικὸν, hoc eſt, princeps animæ facultas. Imaginatio eadem eſt cum phãtaſia, & cogitatio quæ διανοητικὴ, id eſt, cogitatiua appellatur à Galen. eadem eſt quæ apud Ariſtotelem, ὑπόληψις, id eſt æſtimatiua. Neq; opus eſt ad ſaluandas omnes animales actiones in ſenſibus interioribus plures quàm tres potentias ponere, phantaſiam, ſiue imaginatiuam, quæ apud Galen. & Ariſtotelem phantaſia Græco vocabulo nuncupatur, & cogitatiua ſiue æſtimatiua, & memoria: quæ nõ dicitur propriè facultas, quoniam verè conſeruare non eſt agere, ſed eſt eſſe debitum ſubiectũ vt in ipſo diu duret quod imprimitur. Ariſtoteles verò ſenſum communem poſuit, de quo Galen. quoque mentionem fecit, loco citato, vbi poſtquam de reliquis læſionibus quę contingunt in prædictis potentijs egerat, dixit, Quibus prætereà duo non mediocris notæ addi debent, nẽpe vigilia & veternus, quæ in primo omnium ſenſu, qui communis quoq; dicitur, conſiſtunt. Veruntamen per communem ſenſum, non aliud intelligit Gale. quàm principium ſentiendi, quod eſt cerebrum, & primũ ſenſitiuum, vt inquit lib. 7. de Pla. Hippocra. & Platonis. Vbi poſtquàm retulit ſententiam Platonis ex Timæo de ſenſu cõmuni, ad quem locum lectores remitto, inquit: In his igitur & ſequentibus, tum in alijs quoque dialogis de communi quadam facultate & potentia docuit nos Plato, quæ à cerebro per neruos in ſingula ſenſoria penetrãs alterationes ipſorum omnes perſentit. Id tamen non eſſe aliud ab ipſo cerebro docet, eodem libro infrà dicens: Alteratio verò ipſa ab vna eademq; facultate omnibus ſenſorijs cõmuniter impartita à principio emanente dignoſcitur, quod quidem principium ſiue ſenſum communem ſiue primum ſenſorium appelles, nihil refert: hoc nos ſuperiori oratione cerebrum eſſe demonſtrauimus. Officium verò quod philoſophi ſenſui communi tribuunt, quod eſt ponere differentiam inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum, conſtat quòd pertinet ad potentiam imaginatiuam, quæ non tantũ poteſt imagines rerũ percipere quod eſt pati, ſed & agere, ſingularum rerum notitiã formando, & diſtinguendo rem vnam ab altera. Gal. nanque, vt infrà dicetur ex libr. de Differẽt. ſympt. ille qui obſeratis ianuis ſingula vaſa per feneſtram proijciebat, non habebat læ ſam

Memoria. *Facul. diſtinctio ex Ariſ.* *Philoſophis obiectatur.* *Gal. doctrina de ſenſibus interioribus.* *Sẽſus cõmunis apud Galen.*

ſam imaginatiuã: quia ſingula vaſa proprijs appellabat nominibus. Ad imaginatiuam ergò pertinet, proprijs nominibus ſingula appellare, quod nihil aliud eſt quàm ſingula à reliquis diſtinguere, ſicuti ad memoriam nominum recordari. Ad cogitatiuam verò facultatem pertinebit, inter res cognitas atque diſtinctas, quod melius eſt, eligere. Via tamen certiſsima ad diſtinguendas has potentias, ſumitur ex Galeni doctrina, qui docet, aliquando vnam earum lædi ſine alijs, eſtq; validiſsimum argumentum ad intelligendam ipſarũ diſtinctionem, ſi contingat lædi phãtaſiam non læſa cogitatiua, & è conuerſo: illæ non ſunt vnica, ſed duæ ac diuerſæ. Quòd autem id contingat, experimento probauit libr. de Differen. ſymptomatum. experimentum eſt de Theophilo medico ægrotante, qui cùm alioqui prudẽter diſſereret, atque eos qui præſentes erant exactè noſceret, tibicines quoſdã eſſe in angulo cubiculi arbitrabatur, eosq; tibia canere, atq; pulſare, & ſe illos vidêre putabat, alios quidem ſtantes, alios illic ſedentes, atque ita continenter canentes, vt neq; tẽporis momento, aut noctu, aut interdiu, aut remitterent aut quieſcerẽt, proindè aſsiduè clamans iuſsit eos à cubiculo expelli. Is poſtquã conualuit, id quod ſinguli eorum, qui ipſum viſitauerant, dixerant vel egerant narrabat, & phantaſmata quæ de cantoribus apparuerũt memoriter recitabat. Statim ſubiungit aliud exemplum eorum qui læſionem in cogitatiua patiuntur, neque rectè ratiocinantur, nulla eueniente læſione circà phãtaſiam, vt phrenitico illi contigit, qui obſeratis intùs ianuis protulit per feneſtram ſingula vaſa quæ proprijs nominibus appellabat, interrogans prætereuntes an iuberent ea proijcere: vndè conſtabat memoriam non eſſe læſam, neque imaginatiuam, ſed tantùm rationatiuam, quoniã quod melius foret eligere nequibat. Quòd etiam memoriam ſine alijs lædi contingat, probat ex Thucydidis teſtimonio, qui nonnullos ex peſtilentia ſeruatos dixit adeò ſine memoria remanſiſſe, vt neque ſuos familiares neque ſemetipſos agnoſcerent, libr. 4. de Lo. patientibus, cap. 1. lege Galeni exemplum, læſæ imaginatiuæ ſine læſione cogitatiuę de ſemetipſo: & exemplum læſæ cogitatiuæ ſine læſione imaginatiuæ, de illo, qui Romæ cum lanifice puero domi continebatur. Exemplũ quod refert de ſemetipſo, ſimile eſt exemplo adducto de Theophilo medico: exemplũ verò phrenitici, qui cum lanifice puero continebatur domi, idem eſt quod adduximus de eo qui reſeratis ianuis ſingula vaſa proijciebat per feneſtram. Verba Galen. ſunt, Quippe ſunt phrenitici quidam, qui de his, quæ oculis offeruntur, rectè (quantum ad ſenſitiuã notitiam pertinet) iudicant: cogitando verò à naturali iudicio aberrant. Alij rurſus, cogitatione quidem falluntur minimè, ſenſibus tamen difformiter mouentur. Sunt prætereà qui ſimul & ſenſus & cogitationis vitio laborant. Itaque cuiuſque læſionis modum ſic accipe. Cùm Romæ quidam cum lanifice puero domi contineretur, ſurgens à cubili, venit ad feneſtram, per quam & ipſe videri & percurrentes vidêre potuit: itaq; ex vitreis vaſis ſingula oſtendens interrogauit, imperarẽtne vt ea proijceret: illi verò ridentes plaudẽteſq; vt ea proijceret rogabant. Tum ipſe deinceps omnia arripiens eiecit: at illi magnis acclamationibus riſerunt: poſteà iuberẽtne puerum quoque proijci, cùm eos interrogaſſet, atque id illi iuſsiſſent, ilicò ipſum deiecit: quem ab alto cadentem videntes, ſuppreſſo ſtatim riſu accurrerunt, & confractum iam puerum ſuſtulerunt. At contrariã affectionẽ non ſolùm in alijs, verũ in meipſo, cũ puer adhuc eſſem, expertus ſum. Cùm enim per ætatem ardenti febre laborarem, & feſtucas atro colore ex cubili eminêre, & flocculos itẽ ſimiliter in veſtibus eſſe putabam, quos auferre tẽtãs, nihilq; ſub digitis eductum inueniẽs, accuratiùs væhementiusq; id efficere conatus ſum: audiẽs itaq; duos ex amicis qui tunc aderant dicentes, vidẽſne hũc iam & floccos euellere, & feſtucas colligere? ſtatim intellexi id ipſum qd' dicebant me feciſſe. Quum verò ſic animo cõſtarẽ, vt rationalis in me facultas non vacillaret, rectè inquam dicitis, proinde nè phrenitis me arripiat, auxilio eſtote. Illi autem quũ idoneis rigationibus caput fouerent, tota die, ſequentiq; nocte grauibus inſomnijs turbatus ſum, vt interim & clamare & exilire viderer: verùm poſtero die mitigata ſunt omnia accidentia. Ex hac ſententia & ſupradictis conſtare poteſt, has facultates diſtinctas eſſe, & via ad eas diſtinguẽdas. Ex quarũ læſione diuerſa, Aëtius lib. 5. phrenitidis ſpecies diſtinxit. In caſu ergò explicito ab Hippo. læſio eſt in imaginatiua virtute, quæ oculis cõmunicatur, vt viſa appareãt, quæ non extrà, ſed intra oculũ ſunt, quibus manus admouêre pcipit phantaſia. Poſſet autem cõtra dicta dubitari: ponamus quòd æger patiens pulmoniã, aut febrẽ væhementẽ, moueat manus ad euellendos

Marginalia: *Facultatũ interiorum diſtinguendarũ via certa.* — *Phãtaſiæ læſæ exemplũ.* — *Cogitatiuæ læſæ exẽplũ.* — *Memoriæ læſæ exẽplum. Thucydides lib. 2. Pelopõneſiaci belli. Galenus.* — *Galenus.* — *Phrenitidis ſpecies vndè diſtinguẽdæ.* — *Dubium.*

dos pilos de vestibus, nihilominus motus ille constans sit, ac perfectus: tunc ille motus nullam læsionem animalis facultatis ostendet: quoniam actiones quæ perfectę sunt, non ostendunt læsam facultatem. Sed aduertendũ, quòd actio perfecta potest esse signum lethale, quod ostendit motus prædictus, qui perfectus & constans est, & indicat phrenitidem, aut pulmoniam, aut febrem væhemẽtem. Ad ipsam nanque concurrit facultas exequens motum, & facultas imperans motum: facultas exequens motum à cerebro per neruos distribuitur: imperans tamen motũ in cerebro existit: cõstat autẽ facultatẽ vnã sine altera laborare: nam stat cerebrũ lędi, & læsionem nõ attinere ad corpus, vt quum imaginatiua aut cogitatiua læditur, & stat lædi facultatem cerebri, quæ musculis & neruis distribuitur, aut ipsam non lædi, sed non distribui conuenienti modo. Quo dato læsio erit in motu & facultate mouente, & non in facultate imperante motum, vt in morbo comitiali fit: sic etiã modò euenit, nam læditur animalis facultas imperans motum, non læsa facultate quæ exequitur motum. Vnde fit vt actio sit satis robusta & perfecta, nihilominus quia incassum fit, & sine causa indicat nobis facultatem imperantem motum esse læsum, [redacted] Hinc sequi videtur quòd aliqua actio perfecta est signum lethale. Fit etiam nonnunquàm vt aliqua læsio sit in potentia imperante, & in exequente motum, vt in phrenitide: in qua non tantùm manus inordinatè & intempestiuè mouet æger, sed etiam motus ipse imperfectus & tremulus est, cùm tamen fiat, vt aliqui maniaci robustissimam habeãt motiuam facultatẽ. Ratio huius diuersitatis est, quoniam læsio cerebri aliquãdo vergit in corpus, aliquãdo vergit in animã. Si vergit in animam, corrũpit actiones sensitiuæ facultatis: si vergit noxa in corpus, lædit actiones potẽtiæ animalis mouẽtis: vt declarat Gal. li. 3. de Lo. pa. cap. 6. exponens quandã sententiam Hippocra. ex. 6. de Morbis popu. Inquit ergò Galen. Porrò quemadmodùm hæ passiones quibus caput per consensum afficitur, ita quoq; illæ quæ primogeniæ ipsius affectiones sunt, non parùm inter se differunt. Igitur crassi humores qui in cerebri substantia abũdant, interdùm ei vt instrumẽtali, interdùm vt similari parti nocẽt. Quum enim meatus obstruũt, vt instrumentali, cùm verò temperamentum alteratur, vt similari. Proindè totus hic sermo in fine sexti libri de Morbis popularib. præscriptus est. Melancholici magna ex parte morbo comitiali afficiunt̃, & cõtrà morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici: atq; horum vtrumlibet magis accidit, prout in hanc, aut in illam partem infirmitas repit. Si enim in corpus, epileptici: si verò in mentem, melancholici redduntur. Hoc sermone primùm quidem declarauit, quòd non semper, sed magna ex parte horum affectuum alter in alterum transit: quippe non solùm atra bilis, sed etiam pituita, comitialem morbum efficit. Igitur ea quam atra bilis constituit, in melancholiam transit: quæ verò à pituita parta est, in aliam affectionẽ, de qua paulò pòst dicturus sum, melancholiam verò haudquâquam efficit. Altera verò Hippocratici sermonis pars non paruum contemplandi locũ desiderat, quippe cùm anima sit aut temperamentum primarum qualitatum, aut ab ipsarum tẽperamẽto permutetur, bilem, cum cerebro vt parti instrumẽtali nocet, ad cerebri corpus conuerti ait: quum verò temperamentum mutando, ei vt similari nocet, ad mentẽ eam repere dicit. Hæc Galen. Quæ ob id adduxi, vt ostendam, in vera phrenitide meritò sensum & motum lædi, quoniam bilis in cerebro existens, non tantùm temperaturam alterat, sed obstruit etiam ipsius meatus, quæ læsio ad corpus vergit. In mania verò solus lęditur sensus: in morbo comitiali mot⁹: in pulmonia tamẽ & febre acuta, & capitis magno dolore, vapores in caput ascendentes, nõ tantùm perturbant imaginatiuam, sed & cerebrum alterant satis magna alteratione. Dubitaret fortè aliquis, quòd nunquàm fieri posse videtur, lædi animalem facultatem sentientem, non læsa mouente: quoniam facultatis robur consistit in qualitate temperamenti. Si ergò in temperamento sit permutatio, non manebit integra facultas mouens. Respõdemus quòd facultas non redditur languida, nisi vbi mutet̃ in facto esse mẽbri temperies: lædi autem actionem corruptè contingit, vbi alteratio nondùm facta sit: quo tempore continget corrumpi actionem animalis facultatis sentientis, manentibus robustis sentiente ac mouente, læderturque cerebrum non omnibus actionibus ipsius læsis.

Actio perfecta est signũ lethale.

Cerebri læsiones aut in corpus aut in animã vergere.

Dubium.

Cerebrũ lædi nõ omnibus actionibus læsis.

GALENI
Commentarius.

Gesti

GEsticulationes manuũ, id est, functiones & motus quos hoc loco commemorauit, ob imaginationem fiunt illi similem, quæ per suffusiones, contingit. Aegri enim per suffusiones, quæcunque vidēt in medio loco crystalloidis (ità à glacie nominati humoris) & tunicule circà pupillam cornus similioris, foris sita esse existimãt: quia semp assueti sunt dum haberent per naturam, res per medium aërem intueri. Pari modo ij de quibus Hippocrates agit in febre acuta, pulmonia, phrenitide, ac dolore capitis, intueri se tanquàm foris sita credunt ea, quæ intùs in oculis habentur. Ostendimus enim vt spiritus visorius, vtpote splendēs, sibi medium aßimilet crystalloidis (ità à glacie nominati) & pupillæ humorem tenuem ac humidum, simillimum candido ouorum, quo per lippitudines vtimur. Ostendimusq; etiam vt spiritus per hunc feratur humorē ex pupillę foramine ad aërem exteriorem vnàcum eo compactum. Quin etiam quòd aëre illustrato vtatur tanquàm insito opificio, qui talis facultate existit, qualis in corpore neruus habetur: id docuimus seorsùm dicato opere, quo agitur de visu: nec non. xiij. de Demonstratione libro: atque etiã septimo de Decretis Hippocratis, & Platonis: & item decimo libro de Vsu partium. Vtergò cerebrum per neruum sentit affectionē digiti in pede, ità per aërem circunductum externa visibilia contuetur, quæcunque modicè ab ipso distant. Itáque suffusiones fiunt in hoc humore sub simili (vt dixi) candidæ tenuoriq; parti oui qui inter pupillam, & crystalloiden (ità dictum à glacie) incidit. Ità fit vt per cruditates quoque nonnunquàm visa similia suffusis contingant. Si enim restitit humor aut niger, aut crassus prohibens digredi foràs visorium splendorem, ibi visa pro natura humoris consistunt: interdùm pilorum quorundam, aut subtegminis, aut staminis, quandóque culicis nigrescentis, aut musculæ quę volitare ob os videatur, quandóque rei similis lenti, aut milio nigro. Ità accidit per febrem acutam ac pulmoniam, valde exhalantibus ad caput in corpore humoribus, vt humor ille in pupilla mundus, cõcipiat exhalationem: vbi verò & quodammodò perturbatur, prædicta visa apparent. At per vehementem capitis dolorem, quemadmodùm & per phrenitidem, præ capitis repletione perueniens aliquis humor in oculos, eadem accidentia committit. Et κροκιδίζειν, id est euellere subtegmina, & καρφολογεῖν, id est colligere festucas (verba ab omnibus medicis de phreniticis dici solita) nomen indè traxerunt. Itáque nõnulli tradiderũt nobis subtegminis & stipulę visa tantisper dum fiunt: & item qui posteà meminerunt. At verò duplex eorum differentia est. Quidam enim per ipsa sensibilia visa cœperunt delirare, iudicandi facultate constante: alij verò propter eximiam prudentiam, attamē affe-

affecti, parua ex parte iudicandi facultate restiterũt retuleruntq́; vt vincant & repugnent, nec visis accedãt. Hi igitur indicarunt nobis quibus visis mouerant manus, vt Hippocrates scripsit. Sæpe enim videbantur illis subtegmina vestium eminêre: atque in pariete stipulas adiunctas esse: sæpe verò & festucas multas impositas stragulis, atque etiam volare pusillas bestiolas prope oculos: has igitur venari aggrediuntur, circunferentes manus tanquàm aliquid arrepturi: alia verò quæ videntur eminêre, partim de vestibus carpere aggrediuntur, partim euellere de pariete. Meritò igitur affectiones talia committentes accidentia, sunt difficiles: quippe quę à febre acuta, aut pulmonia, aut dolore in capite fuerint propter magnitudinẽ effectę: à phrenitide verò, quia sedes princeps est affecta: cuius vniuersum genus exitiale habetur: febres verò, & item pulmonia, atque etiam capitis dolores, propter magnitudinem, quemadmodùm dictum est.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

IN prima parte comparat dispositionem, de qua Hippo. dixit, περὶ δὲ χειρῶν φορῆς, id est, de manuum verò latione, ei quæ fit in suffusionibus. Qui enim suffusiones patiũtur, putant humorem, qui cõtinet̃ inter humorẽ crystallinũ & corneã, extrà oculũ esse. Talẽ enim notitiam sui præbebãt ea quæ foris continebantur, quo tempore homo sanus erat: sic illi de quibus Hippo. loquitur, quæ continentur in oculis, tanquàm foris existentia intuentur, cuius causa manus mouent. Ad quod declaradũ adducit, quod multis in locis ipse probauerat, nẽpe quòd spiritus visorius assimilat sibi humorẽ crystallinum, & albugineũ splendore suo: prætereà quòd spiritus ipse deferatur per humorẽ albugineũ, & pupillę foramẽ vsque ad aërem exteriorem, quem illuminat, quo etiam vtitur tanquàm sibi cõnato instrumento, quemadmodùm & neruus est instrumentum, quo cerebrum vtitur ad tangendas affectiones digiti, gratia exempli, pedis. *Gesticulationes manuum.* Græcè, αἱ τῶν χειρῶν φοραὶ, id est, manuũ lationes. *Aegri enim per suffusiones.* Græcè, ἐκεῖνοί τε γὰρ, id est, illi nanq;: intellige suffusionem patiẽtes. Est autem suffusio, quam Græci ὑπόχυμα, & ὑπόχυσιν appellant, de quo morbo Paulus libr. 3. inquit, Hypochymata verò humorum suffusionem existimauerũt, qui circà pupillam in medio cornee & crystallini speciem lucemq́; impediunt. Quòd autẽ refert se monstrare spiritum visorium ad aërem vsque peruenire, & aërem instrumentum visionis esse, liber de Visu, & libri de Demonstratione non extant, quod sciam, referam tamen quæ habentur. 7. de Plac. Hippo. & Platon. & lib. 10. de Vsu part. Lib. itaque. 7. de Placi. Gal. inquit, Eodem igitur modo verisimile est, spiritũ qui ad oculos fertur primo incursu cum ambiente aëre vniri, atque ipsum contactum ad naturæ suæ proprietatem alterare, atque immutare, non tamen vlteriùs, latiusq́; extẽdi. Atque hoc ad hunc modum maximè fieri credes, si priùs qua ratione par sit intuitum nostrum effici, didiceris, cuius quidẽ dissertationis tale erit principium. Corpus quod videtur duorum alterum vel ex seipso ad nos aliquid mittit, quo cum propriam sui etiam dignotionem nobis ostendit: vel si nihil mittit, vim aliquam sensiuam à nobis ad se vsque peruenire expectat. Vtrùm verius sit, ita iudicabimus. Per pupillæ exiguum foramen inspicimus, quòd si expectaret, vt partẽ aliquã, aut facultatem, aut simulacrum, aut qualitatem ex corporibus intrinsecùs obiectis ad se accederet, rerum magnitudinem nullo modo perciperemus, puta vasti alicuius mõtis, tum magnum siquidẽ spectrum quantus ipse est, in oculos nostros ingredi oporteret: quod penitùs est absurdũ, vt omittam interim quod vel in vno eodemq́; temporis momento, etiã si innumerabiles essent qui viderent, ad singulos eædem imagines ferrentur, si contra spiritus intuitus exiret, nulla ratione posset tanta diffusione dilatari, vt omnes visui expositas res circũfusus cõplecteretur: nam quid aliud esset quàm cõmentitia illa Stoicorum gutta, quæ cum toto mari commiscetur? Restat igitur adhuc vt aër circunfusus tale instrumẽtũ nobis

ὑπόχυμα.

Visio quomodo fiat. Gal.

nobis sit quo tempore videmus, quale est semper neruus in corpore. Siquidem eodẽ pacto aër nos ambiẽs à spiritus visiui occursu, quo à solis fulgore affici videtur: nam & ille supremo aëris termino contacto statim vim suam fulgidam in totum dispergit, & nostra per visorios neruos acies progressa spiritali substãtia prædita cùm in aërem incidit, primo appulsu in eum alterationem inducit, quæ longè, lateq; in continuum scilicet nos ambiens corpus sparsa repentè in totum diffunditur, id quod liquidò etiam in vi solis inesse cõspicimus. Nam si solidum aliquod corpus in medio opponamus, videbimus confestim aërẽ interceptum fulgore destitui, vtpote qui dũ continuam accipit mutationem illustratur, non in semel accepta mutatione perseuêrat. Nam si ità esset, aliquandiu lux in eo sublato etiam illustrante permaneret. Eodem modo quoq; si neruum præcidas, tota ea pars quæ à continuitate cerebri perfectione fuerit separata, illicò stupida efficitur. Patet igitur similem quandam affectionem contingere neruo, & aëri. Hæc Gal. in quibus clarè mõstrat visionem fieri, vbi spiritus visorius aërem attingat, & lumen ipsius cum lumine aëris vniatur: & lumen id, quemadmodùm lumẽ solis, ad res ipsas visibiles perueniat, non quidem spiritus, aut substantia aliqua, quod falsò imposuit Auerroës Galeno libr. 3. suarum collectionum. cap. 38. vbi dicit Gal. voluisse in oculo esse aliquod corpus, quod extrà mittitur in visione. Verùm fallitur vt in multis alijs, quæ sophisticè contra Gal. conatur assequi, Gal. nanq; alterationem in aërem mittere dicit, non substantiã. Et versùs libri finem Gal. iterũ contra Aristote. probat ipsum non satis constare, vndè vult visionem fieri per radios intùs susceptos. Nam aliquando dicit ipsam fieri per emisionẽ, atq; finaliter subijcit. Nos porrò per aërem medium intueri euidẽs est, atq; inter omnes constat, sed de eo q̃stio est, an per aërem tanquàm per viam quandam mediam aliquid ex rebus, quas videmus, ad nos veniat, an quale est neruus ad tactiles, tale instrumentum sit nobis aër ad visiles res discernendas: & concludit Galen. tale esse nobis instrumentum aërem ad visionem, quale instrumẽtum est neruus ad tactionem. Quẽadmodùm etiam neruus tanquàm ramus à cerebro ortus, facultatẽ ab ipso cerebro immediatè coniuncto cum neruo, recipit, per quã sentit: ità aër nos ambiens, illuminatus ab spiritu recipit quandam aliam illuminationem,

Auerroës falsus.

ob quam redditur aptum, atque tanquàm cognatum instrumentum ad visionem. Mens itaque Galen. est, visionem extrà mittẽdo fieri debêre, contra Aristot. Quam conclusionẽ in hoc loco non agitabo, quoniam ipsam latè discutere conabor alibi, impræsentiarum tamen satis erit intelligere ex mente Gal. spiritum visorium esse fulgidum corpus, & oculum esse de natura ignis, contra mentem Ari. qui ipsum voluit de natura aquæ lib. 5. de Generatione ani. cap. 1. Attendit enim ad quantitatem humorum, qui in oculis cõtinent, & ad naturam humoris albuginei, & ignem dixit olfactui respondêre inter elementa. Quòd igitur oculus de natura aquæ est, probat lib. de Sensu & sensato, ex humore qui oculo sauciato effluit aquæ simili. Quòd verò nõnulli arguunt ex eo, quòd oculi splendent in tenebris, & clausis oculis, inquit ipse: id euenit, quoniam oculi lęuore participãt, & lęuia lucent in tenebris, vt constat de squamis pisciũ, aut quia celeriter mouentur. Verùm contra Aristote. est argumentum, quoniam lęuia nõ splendent sine externo lumine, oculi tamen clausi si premantur, splendent: ad quod accedit autoritas Empedoclis, quæ citatur ab Aristo. lib. de Sensu & sensato. & à Gal. 7. de Pla. quum inquit, Conspicimus tellure terram, liquore liquorem, aëre naturam aëream, igne cernimus ignem: vbi quatuor sensibus quatuor tribuit elementa: terram tactui, aquam gustui, aërem auditui, ignem visui: olfactum autem dixit mediam naturam habêre aëris, & aquæ, cuius proprium est per vapores sentire: sunt autem vapores mediæ naturæ inter aërem, & aquam. Plato quoq; in Timæo inquit, Post hæc considerandum est, ignis genera multa extitisse, primũ flammã quodque à flamma procedit, minimè vrens illud quidẽ, sed lucem oculis exhibens: tum quòd flamma extincta in ipsis ignitis corporibus restat, ex his tribus generibus quod non vrit, sed lucẽ oculis exhibet, in visus instrumento plurimùm reperitur. Et rursùs eodem libro: Ex omnibus instrumentis primùm luciferos construxerunt oculos talibus inditis causis, machinati sunt ex igne, qui non vrit, sed lumen suaue exhibet. Ad id facit, quòd animalia, quorũ oculi plurimo lumine participant, noctu quoq; vidêre possunt, vt cati maximè oculis ad nasum versis, rursùs oculi cõpressi fulgurãt, quod lumẽ internũ attestaẽ. Rursus 10. lib. De vsu partiũ, Gal. idem probat, quoniam animalis spiritus luce corrũpitur, quod

Aris. de oculi natura.

Elemẽta. 4. sensibus tiam. 4.

Platonis sentẽtia de visus instrumento.

fit quia ad simile exhalat. Milites, inquit, Xenophontis per niuem iter agentes obcæcati fuerunt, & Dionysius in carceribus obscuris detentos diu, ad domum lucidissimam calce illitam perducebat. Et visus à solis radijs corrumpitur, quemadmodùm lumen paruæ candelæ à solis lumine. Adde quòd albedo, quatenùs luce participat, visum disgregat. Est igitur oculus de natura ignis. Gale. itaque tria visionis instrumenta lucida esse testatur. Nam lib. Artis medicinalis inquit, Glaucus ergò oculus fit, vel propter magnitudinem, vel propter splendorem crystalloidis. Item inquit, Glauci quidem oculi, qui pura humiditate, ac non multa perfulgent, fiunt ob splendidi humoris abundãtiam. De vitreo humore lib. 7. de Plac. Hip. & Plato. loquens de obstructionibus, q̃ in alijs sensibus factæ actiones ipsorum impediunt, inquit, Huiusmodi obstructionibus proportione respondet oculorum affectio, quę suffusio appellatur, in qua fulgoris vitrei meatus, qui in acinali tunica est, obstruitur: vt proprium visus instrumentum, non ampliùs queat cum externo totum oculum ambiẽte copulari. Rursus libr. 10. de Vsu partium inquit, Porrò non solius crystalloidis splendor, sed cum eo ipsius quoque vitrei ex oculi natura discutiendus erat. De spiritu etiam visorio, quòd lucidus sit, eodem lib. dixit, Nam spiritum lucidũ permeare per illos neruos &c. & versus finem libri Aristo. qui visionem intùs susceptione fieri dicebat, cauens ne efficeret aërem sensus capacẽ, inquit, Quid absurdi in se habet illud, si solarem fulgorem sensificum statuas? quum talem maximè oculorum spiritum, qui à cerebro deriuatur, esse liquidò pateat: fulgidus quippe ipse est. & infrà: Anima etiã si æthera sit & fulgida, spiritum fulgidũ efficere nõ mirãdum docet. Humor itaq; crystallineus, & vitreus, & spiritus visorius, fulgidi sunt. Lumen ergò oculorum cum extrerno ambiente copulatur, non semper, sed quoties aër ambiẽs à solis lumine præparat⁹ est, quo præparato ex lumine oculi, & lumine ambientis vnũ fit, & ambiẽs tale redditur visui instrumẽtum, quale neruus tactioni. Quoties verò color aliquis, aut quoduis aliud visibile, aërem sic præparatum tetigerit, oculus sentit hanc in aëre factam alterationẽ, quemadmodùm cerebrum quum vtitur neruo ad tangendum, si aliquod tangibile neruum tetigerit, cerebrũ nerui alterationẽ sentiet, ac perueniet ad oculum vsque alteratio, queadmodùm tangibilis alteratio peruenit à neruo vsq; in cerebrũ. Et queadmodùm dicẽdum non est, in neruo non esse vim sentiendi tangibilia, ità non dicemus in aëre non esse vi sensoriam facultatem ob solis fulgorem, quod Auerroës libro de Sensu & sensato, Commẽ. 26. detestatur dicens, Gal. autem tãtùm applicabatur errori, vt crederet aërem habêre virtutem sentientẽ. Gal. tamẽ id nõ putat esse falsum aut absurdum, solarẽ fulgorem in aëre, sensificum. Ego crederẽ id posse saluari, quanuis Galen. id non teneatur concedere: licet enim aër veluti quoddam connatum instrumentum ex spiritus visorij contactu efficiatur, quemadmodùm & neruus, non in omnibus esse similitudinem oportet, sed concedendum est, quòd neruus qui est internum organum, potest sentire, non tamen aër, qui est organum externum. Quòd si id concesserit Galen. absurdum non erit visionem fieri in aëre concurrente fulgore solis, & ipsam ab oculo ad rem visam extendi: quoniam tamen aër animam non habet, talis visio, oculum, non aërem videntem denominabit. Redeo igitur ad explanandũ modũ quo fit visio. Spiritus visorius ad aërẽ vsq; peruenit, & ipsum irradiat, & nõ ampliùs progredit, quũ semel aërẽ attigerit. Itaque lumen oculi radijs suis iunctis cum lumine externo peruenit ad rem visam, quanuis distantissimam. Hunc ergò aërem sic illustratum si quæ res alterauerit, oculus eius sentit alterationem, coloremq;, magnitudinem, ac situm. Id voluit Pla. in Timęo dicens, Cùm igitur diurnum lumen ad aciei effluxum accesserit, tunc simile cum simili coniungitur, atq; inde vnum quoddam proprium, cognatumque corpus conflatur ad rectum oculorum intuitum, qua nimirũ ille interni exter- nique luminis occursus extiterit. Totum id igitur cùm ob similitudinem ijsdem affectionibus obnoxiũ euaserit, si quid attingit, aut à quopiam tangitur, illius motiones in totum corpus ad animam vsque diffundit, sensumq; hunc præbet, quo videmus. Gal. eandẽ promferat sententiam eodem li. in sentẽtia allegata, quo in loco Gal. duas subiungit rationes ad probandum visionem ab oculo ad rem visam procedere. Prima est, quia nos pcipimus rẽ omnẽ per foramẽ pupillę, quod exiguũ est: sed per foramẽ adeò exiguum species, & simulacra rerum magnarum subingredi non possunt. Ergò similitudines rerũ nõ perueniunt ad oculum. Secundò, quia contingit vnã rem simul inspici ab innumeris hominibus, quo dato innumeræ similitudines rei ad oculos defer-

Visionis instrumẽta lucida.

In aëre sensificam vim quomodò intelligẽdũ.

Visio ex Platone.

Quòd visio non fiat per intùs susceptionem. Prima ratio

Secũda ratio

deferrentur. Neque dicendum est, inquit, spiritum ad rem visam venire, quum non possit tanta effusione dilatari. *Tertia ratio* Vnum aliud argumentum fortissimum facit Gal. ad id comprobandum eodem lib. quod procedit ex modo cognitionis magnitudinis, & situs rei. Si nanque rerum imagines ad oculum peruenirent, etiam species quantitatis deueniret: quòd si illud esset, auditus similiter perciperet magnitudinem, & distantiam rei, & similiter olfactus. Quòd si ab his sensibus non percipiuntur, non ob aliud est, nisi quoniam magnitudo non producit suam speciem per aërem: sed si percipi debet, necessum est, potentiam peruenire ad ipsam percipiendam, quod tactus facit, qui præter calidum, & frigidum cognoscit magnitudinem, quum immediatè tangit ipsam, perueniente tactu ad magnitudinem, non tamen perueniente similitudine magnitudinis ad tactum. Nec valet, si dixeris id esse, quoniam magnitudo est sensibile comune, & non percipitur, neque immutat, nisi simul cum specie sensibilis proprij, nam constat quòd vbi manus mea calefieret in loco distante ab igne, non tantùm deberet deprædhendere calorem, sed magnitudinem ignis: quòd si id non fit, non ob aliud est, nisi quoniam magnitudo nullam imprimit speciem per aërem. Si igitur ab oculo, & visoria potentia magnitudo & similiter situs depræhenduntur, visoria facultas ad magnitudinem percipiendam deuenit auditus tamen, & tactus, qui ad ipsam non perueniunt, non percipiunt ipsam. Accedit ad id, vt inquit Gale. quod in speculo per reflexionem percipimus non tantùm rei colorem, sed etiam magnitudinem, & formam: modò licet colores per reflexionem possent peruenire ad oculum, magnitudo non perueniret, aut forma. Nam formam cõstituit varietas figuræ membrorum, varietas verò talis nunquàm perueniret ad oculum per refractionem à speculo, quod cõstare poterit, de solis fulgore ingrediente per vitrum coloratum, per quem peruenit refractum lumen cum colore vitri, non tamen figura, aut magnitudo solis. Reliquum est visionem fieri extrà misso lumine, aut splendore ad rem vsque visam. Quòd si dixeris ex opinione Gal. visionem fieri intùs suscipiendo, quoniam lib. 1. de Mor. cu. dixit de crystallino humore loquens. Id enim est quod alterari debet ab aliquo extrinsecùs occurrentium colorum vt animal videat. Alterari verò non potuit, nisi purum omninò perspicuumque esset. Et primò de causis symptomatum ad initium, solum humorem crystallinum à coloribus alterari dicit, & 8. de Vsu par. & 7. de Plac. Hippoc. & Pla. Color ergò speciem suam ad oculos trãsmittit, sed hoc nõ obstat: hanc enim colorum alterationem defert aër, quando factus est connatum videndi instrumentum: id autem fit per emissionem luminis, quod lumen mixtum cum lumine ambientis ad rem vsque visam peruenit, sine quo magnitudinem nõ perciperet, videns neque figuram, neque color oculum ipsum alteraret: de quo rationes Gale. non probant, vt de magnitudine, situ & figura. Improbat etiam Gal. loco citato Aristo. tanquàm va[illegible], quod ego satis declaraui circà secundum libr. Artis medicinalis, quo in loco quęstionem hanc latiùs me scripturum spero, quantum verò ad hunc attinet commentarium satis superque dictum puto. Quod tamen ex. 10. lib. de Vsu partium citat, dicens; *Et item decimo lib. de Vsu partium.* *Laurentianus notatur.* Græcè, λέλεκται δ' οὐκ ὀλίγα περὶ αὐτοῦ καὶ κατὰ τὸ δέκατον τῶν περὶ χρείας μορίων, quod est, diximus autem non pauca de hac re libr. decimo de Vsu partium. Hæc verò sententia ab ea quæ insinuatur in Laurentiani litera, non parùm differt: dixerat enim, Visus vtitur aëre tanquàm insito opificio, & talem habêre facultatem, qualem in corpore neruus. Verùm tamen id non docuit lib. decimo, de Vsu partium, quamuis docuerit multa alia, ad id attinentia, supponatque sæpe radios visorios ab oculis ad res visas peruenire, & oculos lucidos esse probauerit.

IN secunda parte, quæ incipit (Ità fit vt) cõparat hanc affectionem illi, quæ fit in cruditatibus vapore in oculos ascendente: vbi enim in oculis humor crassus aut niger interponatur, qui prohibeat visorium spiritum trãsgredi ad aërem vsque ambientem, visiones fiunt rerum, quæ per talia interposita repræsentantur, aut muscarum, aut pilorum, aut lentis, aut milij nigri, aut festucæ. *Visa.* Græcè, φαντασίαι. id est, apparentiæ, sic & in alijs locis.

IN tertia parte, quæ incipit (Ità accidit) id euenire in dispositionibus ab Hippocra. narratis docet, sed differenti modo. Nam in febre continua, & pulmonia, ob nimiam vaporum multitudinem, qui caput turbare, & oculi pupillam confundere, ac phantasmata ostendere possunt. In phrenitide tamen & capitis dolore idem fiet per essentiam laborante capite, ac multitudine humorum oppleto, de quibus dixerunt medici, κροκιδίζειν, & καρφολογεῖν. hoc est, euellere subtegmina, & colligere festucas.

IN quarta parte, quæ incipit (Itaque nõnulli) quoniam posset aliquis dubitare, vndénam,

 aut

aut à quo accepit Gale. quòd delirantes, & reliquì mouent manus, quia illis talia visa apparent, quum illi ad id referendum non cōstent mente. Respondet quòd patientes ipsi id referunt: nonnunquàm adhuc laborātes, aliquādo verò post affectionem restituit, memoria seruantes quæ sentire visi sunt. Hos autem in duplici dicit esse differentia: quidam enim laborant secundùm imaginatiuam virtutem, cogitatiua existente sana, & isti referunt quæ vident, postquàm à morbo liberantur. Cuius rei exēplum est Theophilus medicus libr. de Differen. symptomatum, de quo Gale. refert, post morbū retulisse visa omnia. Quidam verò sunt, qui laborante imaginatiua, & parùm etiam cogitatiua, ob nimiam prudentiam inter ægrotandum admonuêrunt medicos, vt malū vlteriùs procedere impediret, quod de seipso, vt in expositione dixi, refert Gal. 4. de Lo. pa. cap. 1. licet ibi rationalem facultatē in se nō vacillasse dicat, quo in loco id expertū fuisse refert, non in se solo, sed in alijs. *Sæpe enim.* Græcè, ἐξέχειν γὰρ αὐτοῖς ἐδόκουν αἱ τῶν ἱματίων κροκίδες πολλαχόθι. quod est, Imminêre enim videbantur ipsis vestiū stamina multis in locis.

Apparentia quo tempore referiūt ægri

IN quinta prrte, quæ incipit (Meritò igitur) differentem dicit esse rationem, quare lethales sint istæ dispositiones. Nam febris continua, & pulmonia, & capitis dolor ob magnitudinem: phrenitis verò, ob id quòd laborat præcipua particula.

PROGNOST. XX.

aumentase

SPIRITVS verò frequens dolorem significat, aut inflammationē in partibus quæ sunt suprà septum transuersum: si verò respiretur magnus, & ex longo interuallo, delirium nunciat: frigidus verò expiratus ex ore, & naso, valde lethalis iam est.

PRÆSENTEM sentētiam simul cum subsequenti scripsit Hipp. de signis, quę in morbis acutis, vim habēt bonū aliqd', aut malum significandi: quatuor tamen solas species difficilis respirationis scripsit in præsenti prognosti. Prima est frequēs, in qua duas inclusit, nēpe frequentē & magnā, & frequentē ac paruam: quoniam ex significato ab ipso Hippo. explicito, id satis cōstat, cùm inquit, dolorem significare, aut inflāmationē in partibus suprà septū transuersum. Tertium membrum est, respiratio magna & ex lōgis interuallis. Quartū membrum est, frigida exiens ab ore & naso. Ad cuius sententiæ claritatem, notandū primò totā respirationē tribus causis cōtineri, vt vult Gal. libr. de Causis respira. scilicet, facultate, instrumento, & vsu, facultas animalis est, & arbitraria, vt probat Galen. li. 2. de Motu musculorum. Et ego contra Auerro. circà librum artis medicinalis satis probaui, licet ob id quod affectibus corporis inseruit, non satis sit in hominis arbitrio ipsam cohibêre. Sunt etiam instrmenta quæ mouentur, videlicet septum transuersum, thorax, & pulmo, per quem fit etiam respiratio, & aspera pulmonis arteria, cum naso & ore. Sunt etiam instrumēta quibus fit motus, quæ sunt musculi, qui sunt in septo transuerso, & musculi intercostales, cum alijs qui à ceruice orti supremis thoracis costis inseruntur: musculi septi seruiunt naturalibus inspirationibus, & musculi ventris qui sunt in epigastrio respirationi naturali, musculi intercostales interni seruiunt ad maiores inspirationes, & externi ad expirationes. Ad maximas autē inspirationes, & vbi admodùm languida facultas est, cōcurrunt etiā musculi qui per scapulas veniūt ad thoracem. Vsus est duplex, qualis etiam in pulsu vt attemperetur naturalis calor, & generetur in cerebro animalis spiritus. Ex quibus notū est inspirationis differentias, quę sumūtur ex magnitudine, celeritate, & crebritate, non variari, ad mensurā augmenti caloris, sed etiam ad mensuram generādi spiritus animalis in cerebro. Quod constat in magnis & celeribus exercitationib⁹, in quibus ob spirituum animalium resolutionem cogimur multò celeri⁹, & magis inspirare, quàm pro mēsura caloris. Rursùs inspirationis duo sunt vsus dicti, expirationis vnic⁹ tātùm, vt caloris naturalis cōseruet̄ modus. Cōseruat̄ enim naturalis calor per respirationē, non aliter quàm flāma candelæ, vt vult Galen. libro de Vsu respirationis. Sicut enim flamma candelæ sursùm mouetur, & per eum motum expurgatur à fumorum copia, à qua facilè extingueretur, nisi ascenderet; ita expirat animal vt à fumis

Respirationis causæ cōtentiuæ.

Instrumenta

Septum thorax pulmo 3.

Respirationis instrumenta.

Respirationibus diuersis variis musculi.

Respiratio nō variatur ad mensurā caloris.

Calor naturalis flāmæ comparatur candelæ.

[handwritten note, largely illegible:] ... calor ... post ... statim augetur ... pulsus ... respirationis ... calor ... spiritus ...

mis malis ac multis expurgetur, & vt flamma eget alimento, ob idq; descēdit ad oleum, aut sebum vndè reficitur, sic naturalis calor alimentum, & refectionem recipit ab inspirato aëre: deindè vt flāma extinguitur aliquo horum deficiente, sic & naturalis calor. Secūdò intelligere oportet ex Galen. lib. 3. de Diffi. respirationis, quòd præter id quòd tota respiratio ex duobus constat, scilicet inspiratione & expiratione, cùm tamen respiratio motus sit, & non vnus, sed duo cōtrarij. Tres primæ differentiæ necessariò inueniuntur in omni respiratione. Prima magnitudinis & paruitatis; quoniam omnis talis per spatium fit. Secunda celeritatis & tarditatis, quia de essentia motus tales sunt differentiæ. Tertia raritatis & crebritatis, quæ differentia ex accidēti ipsi cōuenit respirationi, quia ex contrarijs cōstituta est. Tertiò intelligendum quòd constante facultate, & obediente instrumento in respirationibus aucto vsu augentur, magnitudo, celeritas, & crebritas sicut in ipso imminuto imminuuntur: de quibus plura libr. 1. de Diffi. respirationis. Magnitudo enim diminuit etiam ob defectū in instrumentis, aut in ipsa facultate. Primum ergò membrum, quod ab Hippocra. scribitur, est respiratio frequens: per spiritum enim respirationem intelligit, (vt in annotatione circà commentarium dicemus) quæ significat dolorem aut inflammationē. Nam aut est frequens, & parua, & significat dolorē: aut frequēs & magna, & significat inflammationē. Per dolores enim paruæ fiunt respirationes, nō tamē raræ: quando enim paruæ fiunt respirationes, ipsas fieri frequētes necesse est, vbi nō sit vsus diminutus. Suffocabit enim homo, si deficiēte magnitudine, ità vt nō trahatur per singulas respirationes quātitas aëris cōuenientis, ille defectus non resarciret frequētia. Causa tamen quare per dolores parua fit respiratio, est, vt inquit Gale. libr. 1. de Difficul. respirationis, quia vbi aliqua pars dolet, ab arterijs circumpositis vexat, in distētionibus compressa parte dolēte, & fluxione etiam cōcitata: quo dato si pulsus motus esset liber, ipsum omninò cohiberem[us]: sin minùs, à magnitudine detraheremus. Sic etiā dolēte parte aliqua, vt thoracis, aut septi trāsuersi: aut peritonæi, aut iecoris, aut quodcunq; eorū, quę thoracis partibus cōpatiuntur, quia respiratio motus liber est, magnitudinem, quę magis partes dolētes comprimere potest, coërcem[us]. Quod etiā in alijs, scilicet celeritate, & crebritate fieret, nisi vsus vrgêret:

Respirationis primæ differentiæ tres.

Respiratio per dolores parua fit quare.

quia tamen respiratio, præter id quòd arbitraria est, corporis affectib[us] inseruit, simul cum paruitate accedit frequentia: fiet ergò parua & frequēs: nā sic magis corporis affectib[us] inseruit. Hoc est igitur primum membrū, quod dolorem significat in prædictis partib[us]. Secūdum membrū, est frequēs respiratio cum magnitudine, quod ex affectu explicito ab Hippoc. cognoscitur: dicit enim, frequētem respirationem significare inflammationem in partibus suprà septum trāsuersum, φλεγμονὴν, inquit Hippocra. Vbi idem voluit, ac si dixisset φλόγωσιν, id est, incensionem: quoniam, vt vult Galen. Hippo. temporibus φλεγμονὴ, siccam & humidam significabat inflammationem, de quibus. 2. de Arte curan. ad Glau. Est enim humida inflammatio tumor durus dolens, qui in primo membro inclusus est, quod dolorē significabit: & sicca, non est alia à calore incēso, de quo dixit. Suprà septum transuersum: quoniam non omnis incensa caliditas, quæ in alijs partibus existat, frequentē & magnā efficeret respirationem. Quum tamen dolorem dixit, nō oportet intelligere suprà septū, sufficit vt sit in partibus thoraci & organis respirationis compatientibus. Finaliter de frequenti respiratione loquens Galen. libr. 3. de Diffi. respira. inquit, Hoc solo in memoriā reducto, aut ob dolorem, aut locorum coarctationem, aut caliditatis multitudinem, densus fit spiritus. Veruntamen quod dixit de locorum coarctatione, ad caloris augmentum referendum est. Locis enim coarctatis paucus attrahitur aër, & calor augetur, & indè frequētia. Vel dic coarctationem non esse de acutis morbis de quibus modò agitur. Vbi tamen frequens scribitur, celerem fieri oportet: quoniam si magna fit & frequens, quæ differentiæ extremæ sunt, media etiam fiet quæ est celeritas: hæ enim differētiæ per caloris augmētum fiunt. 1. de Difficul. respirat. Tertium mēbrum explicitum ab Hippocr. est magna respiratio, & ex longis interuallis, quam etiam deliriū significare dicit: sed cōtrà, vbi in facultate & instrumēto nulla facta fuerit variatio, magnitudo adueniet respirationi, ob vsum adauctū: si tamē vsus adauctus est, respiratio nō fiet rara. Quomodò igit[ur] simul rara fiet & magna? nō aliter quā si animalis facultas perturbata sit, & fortib[us] imaginationib[us] impedita, quæ possint ipsam à conuenienti operatione distrahere. Simile exēplum scribit à Gale. lib. 1. de Diffi. respirationis. Quemadmodum, inquit, si quis ad opus aliquod obeundum

Respiratio magna & frequens.

φλεγμονή.

Respiratio frequens.

Respiratio magna rara

Gale. exēplū de magna et

rara respiratione.

concitato progrediatur motu: medio tamen itinere fortiter aliquid meditetur, multum remittet motus celeritatem, deindè cessante meditatione tanquàm à somno excitatus diligẽtiùs ad iter perficiendum redit: sic is qui animi perturbatione laborat, væhemẽtibus imaginationibus detentus plurimũ à frequentia respirationis deficit: deindè irritatus ab vsu plurimũ aucto, quem non impleuit, quoniã rarò admodùm respirauit, cogitur vsum breui tempore implêre, magnam faciendo respirationem. Hæc ergò respiratio & magna erit, & ex lõgis interuallis. Idem autem est ipsam ex longis interuallis fieri, quam hic appellat διὰ πολλοῦ χρόνου, & quam lib.2.de Mor.pop. & 6.lib.par.2.sectione.2. appellauit ἀραιὸν, id est rarã, talem respirationem passum fuisse Philiscum refert Hippo.1.lib.de Morb.populari. parte.3.de quo inquit, Spiritus huic perpetuò veluti ei qui reuocatur, rarus magnus, quẽ tamẽ prorsus delirasse dixerat. Ibidẽ etiã in historia Sileni, quem dixit secunda die parũ delirasse, & tertia die verba multa, cum risu & cantu habuisse: in fine dicit ipsum habuisse à principio in finem respirationem magnam & raram. Et in eodem lib.de Dromeadæ vxore, sexta die dixit ipsam delirasse & habuisse spiritum magnum ratum. Quòd si quis in cõtrarium adducat argumentum, quod affertur à Gale.lib.2.de Diffic.respirationis, de Pythione cuius historia scripta est.3.de Morb.popu.

Pythion.

par.3.hìc est Pythion in Thaso, non ille qui.3. de Morb.pop.in.1.parte, &.1.histor. qui prope Telluris sacrum habitabat, de quo refert, secunda die circà meridiem extremitatum refrigeratio, & magis manus & caput refrigerabuntur, mutus, & sine voce, breuispirus multo tẽpore. Et in die octaua, inquit, manè quidẽ parũ dormiuit, celeriter verò frigus, aphonia, spiritus tenuis, & qui imminuebatur: vesperi autem recaluit, delirauit. Is vtique delirus erat, sed non habuit magnam & raram respirationẽ, vt constat: spiritus enim tenuis, & imminutus nõ poterat esse magnus. Quòd autẽ dixit, de die secunda ipsum fuisse breuispirum: cõstat eius respirationem non fuisse magnã: vtrùm tamẽ fuerit rara an frequens hæc breuispira dispositio, dubium est in Gal. scriptis. Quoniã.2.de Diff.respir.de Pythione loquens inquit, Breuispirum ipsum appellat.

Breuispirus.

Breuis enim spiratio & actionem, & quietem ipsam breuem fieri indicat, quemadmodùm lõga spiratio contrà ambo esse producta. Quòd si Gale. breuẽ dicit spirationẽ, quæ talis est in actione & quiete: parua ergò erit & frequens illa, quã patitur, qui breuispirus appellatur, siue βραχύπνοος. Cõtrarium tamẽ vult ipsemet Gale.lib.3.de Morb. popu. part.3. in Comm. histo. Pythionis, vbi ait: Nempe hos, βραχυπνόους, dices, qui & parùm & longo interuallo bibũt: si verò quis parũ quidem, sed assiduè bibat, hunc non simpliciter dixeris βραχύποτον, sed κατὰ βραχὺ πίοντα, id est, sensim bibentẽ. Eodem itaq; modo qui propriè appellatur βραχύπνοος, id est, breuispirus, nõ paucum solùm, verũ & multo interuallo aërem externum per guttur attrahit. *βραχύπνοι* Idem de breuispira, circà historiã Dealcis vxoris Gale. in Com. dicit, Vides vbi vult respirationem Pythionis paruam esse & raram, eiusq; causam infrà scribit, quod magis veritatem huius sententiæ declarat: quia cùm secunda die ipsum refrigeratum scribat Hippoc. illa respiratio illi conueniens videtur. Nisi dicamus Gal.lib.2.de Difficul.respirationis iuxta sententiam allegatã dubium quodammodò fuisse, cùm dicat, Atqui etiam si alterum eorum indicaretur, tamẽ etiam sic in confesso esset, quòd non omnibus delirantibus magnus & rarus spiritus fieret. Vbi voluit innuere, quòd dato quòd per breuispirũ non intelligamus eum qui habet hæc duo simul, nempe paruam & frequentem respirationem, vt ipse explicuerat, sed alterum ipsorum, videlicet paruam aut frequentem: non erit magna & rara, quod vult probare argumentum. Multæ etiam sunt historiæ quæ habentur in lib.de Morb.pop. & à Galen. satis longo sermone adducuntur, & declarantur lib.2.de Difficul.respirationis, vt Dealcis vxor, quæ decimaquarta die habuit spiritũ magnum rarum, & rursus breuispira, quæ aliquando magnam, aliquando paruam habuit spirationem. Quibus omnibus respõdemus, quòd Galen. ibidem dixit. Nec verò pugnat hoc cùm pronunciato de eiusmodi spirandi difficultate lato. Rarus enim & magnus spiritus proprius est delirij, & proptereà necessariò ipsum significabit. Non tamẽ si quis delirat, necessariò magnũ & rarũ spiritũ habet: neq; enim inseparabilem, sed proprium esse diximus delirij magnũ & rarũ spiritum. Accedit ad solutionẽ argumẽtorũ & defensionem partis, quod dicit ibidẽ Gal. Dolor enim in partibus quæ sunt in septo transuerso, aut iuxtà ipsum, paruã efficit respirationẽ, vt declaraui in primo mẽbro, & similiter frequentem: delirium tamen magnã & frequentem, vbi ambæ causæ coniungantur doloris in partibus

Spiritus delirātiū rarus & magnus quomodo.

Respiratio

circà

delirii & doloris in partibus ad ſeptum.

circa ſeptum, vt inquit Hippo.prog.24.ſequēti: Si pulſus in hypochondrio inſit, perturbationem ſignificat, aut delirium. Iam ergò cum hypochondrij pulſu, id eſt, dolore & inflammatione ponamus delirium adeſſe. Tunc ſic inflammatio & dolor reſpirationem habent efficere frequentem & paruam, delirium rarā & magnam: aut ergò vincit delirium & inclinabit reſpiratio in magnam & raram, plurimùm diſtracta facultate ab vſu reſpirationis, vincente tamen dolore, magis ad frequentiā, & paruitatem inclinauit. Medio tamē modo ſe habentibus dolore & delirio: aliquādo vincet vna differentia, aliquādo altera: vt in Dealcis vxore, de qua dixit, Decimaquarta, ſpiritus magnus rarus, & rurſus breuiſpira. In qua duæ complicitæ ſunt diſpoſitiones, ſcilicet refrigeratio, quæ facit raram reſpirationem, & paruam: & delirium quod facit ipſam magnā. Anaxion rurſus lib.3.de Morbis popu.par.3. cum morbo laterali delirauit, & difficulter reſpirabat, conſtat autem quòd illa reſpiratio non erat magna & rara.

Frigida expiratio.

Quartum membrum eſt, ſpiritus frigidus ex ore & naſo expiratus valde lethalis iam eſt: quoniam frigida reſpiratio parua eſt & rara. Differentia iſta non à motu, ſed à qualitate eius quod per reſpirationem expellitur ſumitur, videlicet ab aëre: facile enim eſt inde intelligere motum, ſcripſitq; Hippo. non quam ſignificat affectionem, ſed quem exitum habiturus eſt morbus. Siquidē diſpoſitio ipſa, quæ talem efficit expirationem, ſatis facilis cognitu eſt: frigidū enim expirare, ipſam inſtrumentorum reſpirationi inſeruientium, & cordis oſtendit frigiditatē. Dixit, Valde lethalis iam: quia proximam mortem oſtendit. quod tamen dixit, Valde,

κάρτα.

Græcè habetur κάρτα, quod libr.3.de Rat.vict. acu.expoſuit dicens, κάρτα, id eſt, valde, idem eſt quod λίαν, & σφόδρα, id eſt, admodùm & vęhementer. Hunc ſpiritum eſſe lethalem declarat Gal.li.3.de Diffi.reſpirationis. Cùm enim de acutis loquatur morbis, in eis lethalis eſt frigida expiratio: in longis tamen ob multas cauſas fieri poteſt, & non indicare mortem, vt in principijs acceſsionum, & in morbis alijs toto corpore refrigerato, & in vteri præfocatione, quæ diſpoſitiones non ſunt extra periculum, non tamen omninò pernicioſæ, vt inquit, cùm de morbis loquitur acutis, non eſt adeò integra ſententia quæ ſcribitur lib.6.de Morbis po.par.4. ſectione penul. vbi citatur à Gal. præſens prog. Poſſet tamen quis inſtare contra præſentem ſententiam, vt Gale.lib. de Vſu reſpirationis. Si aër qui attrahitur per inſpirationem, vtilis eſt ſui qualitate, quià calorem naturalem cordis attemperat refrigerando, quando aër expiratur frigidus, cor frigiditate abundanti laborat, ergò non eget refrigerio: non igitur opus eſt reſpiratione.

Calor naturalis duobus modis attemperatur.

Reſpondetur, quòd calor naturalis non tantùm attemperatur per refrigerationem, ſed & per mundificationē expirationē: quia tamen non poſſumus expirare niſi priùs inſpiremus (niſi fortè quid parùm fumi expiremus) neceſſum eſt aërem ingredi per inſpirationem, qui ſecū excrementa fumoſa educat in expirationem. Rurſus reſpiratio non tantùm neceſſaria eſt, ad caloris temperamentum, ſed ad generationem animalis ſpiritus in cerebro, quæ generatio vt dicimus in inſpiratione fit: quoniam tamē reſpiratio, quæ frigida eſt, ſtatim eſt parua & rara, ſequitur hanc eſſe paruā & raram, quod eſt quartum membrum declarandum.

Reſpirationis differentiæ.

Non omnes differentias difficilis reſpirationis ſcripſit Hippoc. in hoc loco, ſed reliquas addidit lib.2.de Morbis popu.& lib.6. Secundo libro dixit: Spiritus paruus denſus, magnus rarus, paruus rarus, extrà magnꝰ, intrà paruus, alius quidem extendens, alius verò vrgens, dupla intrò reuocatio velut ſuper inſpirantibus, calidus, frigidus. Libro tamen 6. de Morbis po. par.2. ſectione ſecunda, magis compleuit difficilium reſpirationum differentias, dicens: Spiritus parui denſi, magni rari, parui rari, magni denſi, extrà magnus, intrà paruus, intrà magnus, extrà paruus, alius extendens, alius vrgens, dupla intrò reuocatio velut ſuper inſpirātibus, calidus, frigidus: in hoc loco duo quę deficiunt in 2.lib.de Morbis pop. impleuit: in prima enim diuiſione quartum deficit membrū, hoc eſt, magnus denſus, in ſecunda diuiſione deficit alterum membrum. Quum enim in 2.lib.de Morb.popu. dixit, extrà magnus, intrà paruus, deficit, intrà magnus, extrà paruus, quod in ſexto libro ſcriptum eſt: quare non creditur Hippoc. ſed ſcriptorum ignauia factum. Sicut etiam in lib. 6. quum dixit: Dupla intrò reuocatio veluti ſuper inſpirantibus, videtur deficere contraria illi, quæ contineat conſimilem inæqualitatem in expiratione, qualem continet iſta in inſpiratione. Deſidiam autem ſcriptorū arguit, quod ipſe lib.2. de Rat.vict.acu.ſecti.44. de contraria mentionem fecit, vbi medici intempeſtiuè cibo adhibito ægrotātes opprimunt. Inter reliqua, quę ſuperueniūt, accidentia, inquit Hippo. anxietates inquietationesq;, & ſpiritus offendēs in

ea, quæ sursum fit, aëris latione, frequens vel magnus. Aëris sursum latio expiratio est: offendentem autē ipsam appellat tanquàm intercidentem & inæqualem. De ea autem inquit Gale. in Com. Verùm spirandi difficultas, qua spiritus offenditur, ob cibum intempestiuum magis quàm ob indigentiam oritur. Nam spiritū inter inspirandum, & offendere, & quasi sisti, tum angustiæ, tum conuulsionis est nota. Latio etenim, quæ sursum fit, expirationem facit. Tali autem spiritui contrarium tum in 2. tum in 3. de Morbis popu. vagantibus lib. percurrit, inquiens: Duplex intrò reuocatio veluti super inspirantibus. In sexto ergò libro, de Morbis popu. methodo inuenit omnem differentiam difficilis respirationis, quod latè probatur à Galeno, lib. 3. de Difficul. respira. In hoc tamē loco tantùm eas quæ magis ad præsagiendum in morbis acutis prosunt. Neq; etiam tenetur Hipp. omnes differentias omni in loco scribere, sicuti neq; omnia præsagia scripsit in hoc libro, multis scriptis in libris apho. & de aëre, aquis, & regionibus. Quæ igitur addita sunt in li. 6. de Mor. popu. hæc sunt, vbi in tex. præsenti scribitur, Frequens, ibi habetur, Frequens parua & frequens magna: ambę tamen ex significato frequentis explicitæ sunt hoc loco ab Hippoc. cùm dixit, dolorem aut inflammationē significare. Rursus cùm hìc dixit, Magnam ex longis interuallis: dixit, magnam raram ibi. Loco autem, paruæ & raræ, quæ illic scripta est: hìc scribitur, frigida ex ore & naso: quæ enim respiratio euenit ob refrigerationē, qualis quæ frigida expiratur, rara & parua erit. Addit. 6. lib. de Morb. popu. Intrà magnum, extrà paruum. Sumitur hęc diff. inter partes vnius respirationis, vbi videlicet inspiratio magna fit, expiratio verò parua: vel vbi inspiratio fuerit parua, magna existente expiratione. Cùm dixit: Alius extendens, alius vrgens, differentias tarditatis & celeritatis scripsit: extendens enim est qui longo tempore, vrgens qui breui fit. Cùm addit, Dupla intrò reuocatio, qualis super inspirantibus, talis illa est, qualis ea quæ medio itinere intersecatur, in aëris attractione. De qua etiam dixit apho. 68. sectio. 4. In febribus spiritus illidens malum, cōuulsionem enim significat: &. 6. sectio. 54. aphor. In acutis morb. qui cū febre sunt, luctuosa suspiria malum. Vbi Gal. in Com. hanc respirationem fieri dicit, aut ob imbecillitatem facultatis, aut duritiem instrumenti, aut dispositionem similē conuulsioni. Quæ omnes ad hanc

Respirationis diffe. methodo inuenta.

Respiratio intrò dupla.

Illidens spiritus.

referuntur, siue singulæ, siue simul omnes infestent: quoniam natura tentat thoracem eleuare, neq; tamen vnica cōtentione finem assequi potest, qualis lugentibus fit. Huius etiam fecit mentionem Gale. inter conuulsiuos affectus numerādos. 2. lib. de Causis sympto. post initium: eius quoq; meminit. 2. de Mor. po. in histo. Lyciæ fœmellæ. De respiratione huic cōtraria, quę est dupla expiratio, diximus suprà ex lib. 2. de Ratio. vict. acut. Com. 44. Contra sententiam præsentis prognostici quæstiones plures agitat Gale. lib. 3. de Diffic. respirationis. Prima est, quare Hipp. de frequenti respiratione fecit mentionē, nulla facta distinctione, quum tamen contingat ipsam cū magna & parua coniungi. Secunda, quare dixit magnam esse aliquam respirationem & raram, & non adiunxit, contrariam raram & paruam. Tertia, quare in primis duabus differentijs, prima nempe quæ indistinctam continet frequentiam, & secūda quæ distincta est, magna & rara, affectiones in quibus eueniunt, præsagium autem de salute aut morte non scripsit. In tertio verò membro, quum de frigida respiratione scripsit, non affectionem sed pręsagiū ad malum scripsit: frequentem nanq; respirationem dixit significare dolorem, aut inflammationem, magnam & raram, delirium: frigidam tamen mortem. Quarta, cur de frigida mentionem fecit, non de calida. Quinta quare mentionem non fecit de aliqua ex inæqualibus respirationibus, de quibus in. 6. de Mor. popul. dixit: Intrà magna, extrà parua, extendens, vrgens: & licet istæ in differentijs primis respirationis includantur, quæ sunt magnitudinis, celeritatis, & frequentiæ, tamen de illis expediret mentionem fecisse, quæ sunt in vna parte respirationis inæquales: de quarum altera fecit in. 6. de Mor. popul. mentionem, cùm dixit: Duplex intrò reuocatio, veluti super inspirantibus. Pro solutione Gale. supponit Hippo. graui modo scripsisse & breui admodùm, & ea nonnunquā reliquisse, quæ omnibus nota sunt, ea dicens, quæ difficilem habēt assequutionem. Neq; etiam omnia in omnibus locis scribere debet, tanquàm in compendium scribens hæc in prognosticis, vt eodem lib. 3. de Diffic. respirat. inquit Gal. Nam & in libro aphorism. multas sententias scripsit, ad artem præsagiendi pertinentes, vt in libro. 3. de Aëris constitutionibus: & in lib. 4. multa de Vrinis, & de Febribus, & in. 5. de Fœminis, quæ omnia in prognosticis relicta sunt. Constat enim eius rei ipsum non fuisse ignarum,

Circa respirationem dubia.

quam

quam alibi ſcripſit, aut cuius manifeſtauit ſignificatum. Frequens itaq; reſpiratio nota ſatis eſt,& quòd in his,qui dolorem patiuntur, ipſa eſt etiam parua, in quibus verò calor ſuperat,magna.Cùm ergò ſignificationem magnæ & frequentis,& paruæ & frequentis ſcripſerit, ambas innuere videtur, cùm dixit frequentem: quæ ratio ſoluit primam quæſtionem. Circa iſtum locum aduertendum, quòd vbi Gale.de frequenti reſpiratione loquitur, in traductione Iani Cornarij ſic habet litera, In pleuritide enim,& peripneumonijs, & anginis,& orthopnœis,denſus & magnus fit ſpiritus. Scribendum potiùs denſus & paruus, quoniam Græcè habetur, πυγνὸν καὶ μικρὸν γίνεται. Secunda quæſtio & quarta ſoluuntur, quoniam cùm frigidam dixit, paruam & raram dixit. Non enim,inquit Gal.alia eſt frigida à parua & rara, cuius contraria eſt, magna frequens:& ſicuti parua rara frigida eſt, ita magna frequens calida. Non enim aliam ob cauſam fiet,quàm creſcēte calore in organis reſpiratorijs:de qua dixit quũ explicauit eam frequentem,quæ ſignificat inflammationem ad modum ſuprà expoſitum. Fecit ergò de parua rara & de calida mentionem, quod ſoluit ſecundam & quartam quæſtionem. Licet ergò ipſam raram & paruam appellare poſsit, ab euidentioribus auſpicatus eam frigidam appellauit. Sicut neq; magnam & frequentē fieri continget,niſi calida quoq; ſit. Ad tertiā etiam vult Gale. quòd cum reſpiratio frigida adeò mala ſit, opportunum fuit non tantùm quòd mala eſt, ſed ꝙ iam moriturum ægrum ſignificat,ſcribere. Affectio eñ,quę per ipſam ſignificatur, nempe refrigeratio organorum reſpirationis, non egebat ad ſui cognitionem interprete. In alijs autem reſpirationibus affectionem ipſam ſcripſit, vt quæ non omnibus nota eſſet. Et quoniam non erant ipſæ affectiones lethales,de earũ ſucceſſu non ſcripſit: neq; tamen voluit ipſas citra periculum eſſe. Si enim, vt vult in ſequēti prognoſtico, bona reſpiratio tantam habet vim ad ſalutem, eius contraria non vacabit periculo, neq; tamē de neceſsitate lethalis erit. Ad quintam quæſtionem reſpondet Gal. ꝙ Hippo. non ignorauit illas ſpecies reſpirationum inæqualium, cùm de ipſis in alijs locis fecerit mentionem, potiſſimùm de illa de qua in.6.de Mor.pop. in hiſto. Philiſci, & in Dromeadæ vxore, inquit, Spiritus magnus rarus, ſtatim reuulſus.& .4. ſectione, aphor.68. In febribus ſpiritus offendens, aut illidens, malum: conuulſionem enim ſignificat. Et ſectione. 6. aphor. 54. in acutis paſsionibus, quę cum febre ſunt, luctuoſa ſuſpiria, malum. Quoniam tamen iſte ſpiritus conuulſionem ſignificat, & cõuulſio non eſt acutus morbus, indè eſt ꝙ in hoc loco de hac reſpirationis ſpecie mentionem non fecit, de morbis acutis loquens. Dicit enim.3.de Diffi. reſp. conuulſionem poſſe accidere in longis morbis,& in acutis poſſe etiã ſine febre exiſtere. Quod morbis propriè acutis non poteſt conuenire, vt in annotatione circa Comm. ſequentis prognoſtici dicetur.

Conuulſio acutis & lõgis morbis coniuncta eſſe poteſt.

GALENI
Commentarius.

HANC omnem dictionem, tertio de difficultate ſpirandi libro, abſolutiſſimè enarraui: quocircà nunc duntaxat capita rerum attingam. Spiritum hoc loco vocat vniuerſam ſpirationē: qui ſi crebrior ſit (ait) interdùm ſignificat dolorem, quandoq; partium in thorace inflamen, quæ ſunt cor ac pulmo, poſitæ ſuprà ſeptum. Maiores enim præcordia ac ſeptum, idem appellauerunt. Itaq; per dolorē ſpiritus, quemadmodũ oſtenſum iam eſt, creber paruuſq; eſt: per inflamina verò creber magnuſq;. Hæc enim aſſolent nominare inflammationes. At verò rarus ſpiritus, hoc eſt multo interpoſito tempore, ſi magnus eſt, indicat delirium: ſi paruus, extinctionem natiui caloris: ſed hanc affectionem ſignificauit ex accidente, dicens: Si frigidus de naſo & ore, admodùm exitialis iã eſt. Cæterùm vt de his ſpirandi difficultatibus fecerit hoc loco mentionem, tantũmodò de morbis agens acutis: itemq; vt libro de Morbis vulgarijs plures

citauerit

citauerit spirandi difficultates: tertio libro de Spirandi difficultate perpensum iam est.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte proponit se velle rerum capita tantùm percurrere, quoniam omnia latè scripsit lib.3.de Diffi.respiratio. Primùm ergò supponit Hippo. in hoc loco per πνεῦμα, id est, spiritum intellexisse vniuersam respirationem, nempe inspirationem, & expirationem, quemadmodum & lib.1.de Ratione vict. acu. sectione.32. & idem vult Gal. in Commento dicens: Vocauit totam respirationem πνεῦμα. Et lib.1.de Mor. popu. par.3. in histo. Philisci. & libro.3.de Morb. popul. par.3. in histo. in Thaso Pythiona, qui suprà phanum Herculis iacebat. Dixit Hippocra. Spiritus tenuis, & qui imminuebatur pro respiratione. & Galen. in Com. hunc allegat. Hæc ergo respiratio frequens vbi fuerit, dolorem, aut inflammationem significauit: in partibus suprà septum transuersum cum paruitate dolorem, cum magnitudine inflammationem. *Maiores enim.* Græcè, φρένας γὰρ καὶ διάφραγμα, ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ ταυτὸ, id est, Antiqui enim phrenas, & diaphragma, idē appellabant. Id dixit Gale. quoniam Hippo. ad significandum septum transuersum, vsus est hoc vocabulo, φρενῶν, non διαφράγματος, quod magis vulgare, & vsitatum erat. *Per inflamina verò.* Græcè, κατὰ δὲ τὰς φλογώσεις, id est, per inflammationes verò. Hæc enim est φλεγμονὴ, quam appellauit Hippoc. in hoc loco, magis propriè verò φλόγωσιν, vt Gal. appellasset: quæ est calida intemperies sine humore, quam siccam inflammationem appellauit Gal. lib.2. de Arte curatiua ad Glauconem. Nam reliqua inflammatio quæ ex humore fit, aut tumor durus, ac dolens est, & phlegmone propriè appellatur: aut erysepelas, aut ex vtrisq; mixta fluxio.

φλόγωσις.

IN secunda parte, quæ incipit (At verò) exponit significationem raræ respirationis, vbi fuerit coniuncta cum magna, & vbi cum parua. Vltimam autem speciem diffi. respirationis exposuit per quoddam accidens, quod in ipsa fit: expiratur enim per ipsam aër frigidus ex ore, & naso. Addit se explicuisse. 3. lib. de Diffi. respirationis, alias species difficilium respirationū, licet in hoc lib. has tantùm scripserit, quoniam de morbis acutis agit, hoc addit, Propterea quæ diximus in expositione circa quintam quæstionem.

PROG. XXI.

BONAM AVtem respirationem existimare oportet, valde magnā vim habere ad salutem, in omnibus morbis acutis, quicunq; cum febre sunt, & in quadraginta diebus iudicātur.

POSITIS significationibus, quæ sumuntur à permutatis & difficilibus respirationibus, nunc de facili, & sanæ simili respiratione scribit, ipsam habere quàm magnam vim ad significandam salutem ęgrotantis, cum distinctione tamen. Non eīm in omnibus morbis eā vim habere vult, sed in acutis, & in his, qui.40. diebus terminātur: ac si diceret in acutis, si febrem habuerint, & in non acutis, vbi ex acutis deciderint, in diem.40. nō tamen in alijs qui longiùs decidunt. Veritas huius sententiæ explicatur à Gal. in Com. nam si bona adest respiratio, non aderit dolor in partibus thoracis, aut ijs qui ipsi cōdolent: vt iecur, ventriculus, lien. Lib.1. de Difficul. respirat. addit: Aut in peritonęo: neq; nimia caliditas, in partibus, intellige, suprà septū transuersum: neq; in ipsis nimia acciderit frigiditas, ita vt extinguatur calor: sed nullo horum existente, non adest periculum in acutis morbis. Ergò vera est sententia Hippo. hanc bonam respirationem valde magnam vim habere ad salutem, in acutis morbis: quòd tamen cum bona respiratione nullum horum adsit, constat ex superiori prognost. vbi omnia hæc diximus, difficilem facere respirationē secundùm aliquam differentiarum dictarum. Acutus verò morbus multis in locis à Gale. definitus, maximè in Com. 19.2. sectione aphoris. dicente: Acuti morbi præter id quòd celeriter iudicantur, statim magnitudinem habent. Sed hęc definitio antè fuit scripta ab Archigene in.2. de Diebus decretorijs. Archigenes acutum morbū hunc esse ait, cui motus velox est, & subitò pericula adueniunt. Primùm ergò dixit Hippocr. se loqui de morbis acutis, quoniā in lōgis adhuc bona existente respiratione, per viriurn tamē exolu-

Acutus morbus.

exolutionem temporis processu factam continget ægrum mori. Vbi enim multus calor, aut multa frigiditas iecur vexauerit, bona poterit persistere respiratio: paulatim tamen æger tendet in mortem. Quod tamen ex multo calore in partibus iecoris non fit necesse mutare respirationem, constat ex Hippo. qui in superiori progn. dixit frequentem respirationem significare dolorem, aut inflammationem, id est, incensum calorem: addit tamen, in partibus supra septum transuersum. Pariter dicendum, quòd intemperies frigida, aut crassorum humorum redundantia, aut vlcus in intestinis, poterunt non mutata adhuc respiratione lethales esse, & ad mortem paulatim resoluta facultate perducere. Secundò declarauit sententiam suam esse non de omnibus acutis morbis, sed de his qui cũ febre sunt. Sunt enim ex acutis morbis quidam qui febrem habent coniunctam, quidam febre carentes: febre carent cõuulsio, distentio, cholera, morbus: quidam tamẽ febres habent coniunctas, vt phrenitis, pleuritis, pulmonia. Dixit enim Gal. lib. 1. aphor. Com. 7. & lib. 2. Commen. 19. & lib. 5. Commen. 30. & sectione. 7. Commẽ. 1. cùm febres in morbis acutis dicit Hippo. esse inseparabiles, non vult morbos acutos habere de necessitate coniunctas febres, sed vult ꝙ febres, quę morbis acutis coniunguntur, sunt continuæ, & nunquàm deficientes: quod maximè declarant verba Gale. lib. 5. aphoris. 30. Com. dicentis: Si enim sit cum febre morbus, necesse est ipsum febres habere continuas, talis enim est morbus acutus. Cùm ergò Hippoc. dixit esse intelligendum quod scripsit in morbis acutis qui sunt cum febre, non adiecit continua. Si enim febris adest, continua erit: quod explicuit Gal. lib. 2. de Diebus decretorijs, referens sententiã pręsentem dixisse Hippocr. inquit: Facilis spiratio in acutis morbis magnum ad salutem momentũ habet. Nunc autem cùm huiusmodi dictionem simpliciter acutos morbos declaraturam sciret, non tamẽ ità, sed cum ijs aliam complecti vellet, non sine ratione apposuit primum, quibus febris copulatur, non adscribens continua, quòd absolutè acutorũ erat propria. Voluit ergò propriam esse acutorum, continuam: quoniam si febrem habent, cõtinua erit. Hac ergò de causa dicit: Quæ cum febre sunt: sine additione continuę. Aduertendum tamen quòd licet aliquis morbus acutus possit esse sine febre, non tamen erit propriè acutus, vt vult Gal. lib. 3. de Diffic. respirati. reddens rationem quare non

Acuti morbi febrem continuam habent coniunctam.

Acuti morbi sine febre im propriè tales sunt.

fecit Hippo. mentionem de inæquali respiratione, qualis duplex intrò reuocatio. Respondet, quoniam significat conuulsionẽ, quę longis assidet morbis, & sine febre esse potest, sine qua non est morbus propriè acutus, vt voluit Hippo. lib. 1. de Rat. vict. acut. sectione. 8. dicens: Sunt autem hic acuti morbi quicunq;, nominant antiqui pleuritim, phrenitim, & peripneumoniam, & causum, & alia quæcunq; ex his, cõtinuis febribus omninò iunguntur. Qui ergò morbus continuam febrem non habet, licet acutus sit, non erit propriè talis. Rursus hanc sententiam verum habere voluit in morbis qui. 40. diebus terminantur: voluit enim eos, qui quadraginta diebus iudicãtur, acutos morbos esse, & ab ijs, qui propriè acuti nominantur, eos excludere. Intelligendum tamen quòd, vt inquit Galen. lib. 2. de Diebus decreto. quidam non adscripserunt partem istam: Quicunq;: vbi litera habet, In omnibus morbis acutis quicunq;. volentes hanc literã Hipp. intelligi de morbis acutis, qui tales propriè sunt, & de illis etiam qui cũ febre ad. 40. dies perueniũt. Nam, vt legitur litera Hippo. videtur tantùm loqui de his qui morbos acutos habent, cum febribus extensos ad diẽ. 40. Verùm de vtrisq; sermonem habuit Hippoc. de acutis qui febrẽ habent, & de illis, qui perueniunt ad. 40. diem. Aduertendum etiam quod dixit: Et. 40. diebus iudicatur, vt vult Gal. lib. 2. de Die. decreto. quoniã aliqui sunt, quorum iudicium ex morbis acutis ad sexagesimum perducitur, quos in Com. præsenti Gal. similiter excludit à sententia huius prognostici. Sunt enim acuti morbi, sunt etiam non acuti, non tamen diutini, sunt & diutini: acuti tamen quidã sunt simpliciter tales, quidam cum additione, ex decidentia sic appellati. Acutorum morborũ terminus. 14. dies est, vt vult Hipp. aphoris. 23. 2. sectione. Acuti morbi in. 14. diebus iudicantur. Quoniam tamen cõtingit acutos morbos extendi ad diem vsq; 20. cuius rei testimonium præbet Hippocra. in multis historijs: ex lib. de Morb. popul. in quibus ægroti. 17. aut. 20. die iudicantur, de quibus etiam in. 24. aphoris. 2. sectione, dixit: rursus verò &. 17. cõtemplabilis. &. 20. in lib. 3. prog. 3. scripsit iudicatoriũ: indè est, ꝙ aliquãdo appellat cum Gal. acutum, ex decidentia: & libro. 3. Comm. 25. dicit, nullum esse certum limitem acutorum morborum. Quòd si quis dubitauerit, vt Gale. lib. 2. de Diebus decreto. quare in aphoris. diem. 14. statuit terminum acutorum, cùm tamẽ in prognost. scribat. 20. Respon-

Acutorum terminus. 20 quomodò.

Respondet primò, quòd Hippo. in aphor. 14. diem statuit terminum, quia id magna ex parte contingit: verùm profundiorem habet sententiam Hippo. Voluit enim vnum duorum esse necessarium, in omni acuto morbo, aut terminari intra. 14. aut si terminetur extrà ad 17. aut. 20. fieri non posse, quin antequàm trãseat. 14. aliquam recipiat iudicationem, de his quæ ab Hippo. scriptæ sunt, lib. 1. de Mor. popu. parte tertia, vel ad salutem, vel ad mortem, vel ad bonum, vel ad malum. Hac ratione. 20. dies quodammodò terminus acutorũ ex decidentia dici posset: qui enim non integrè iudicantur, transeũt ex acutis simpliciter in acutos ex decidentia, talis est transitus à. 14. in. 20. Rursùm, secundò vult, quòd cùm Hipp. dixit terminũ morborum acutorum esse diem. 14. idem est, ac si dixisset, non posse habere acutum morbum plures quàm. 14. dies væhementiæ: quòd si aliquis ad. 17. peruenit, iste non habuit fortitudinem vsq; in quartum: qui verò non floruit vsq; in septimum, potuit extendi vsq; in vicesimũ. Quòd etiam in exactè peracutis morbis verũ habere vult Gal. 1. de Mor. popu. par. 3. in histo. Erasini, qui mortuus fuit die. 5. cùm tamen in progn. dictum sit. 4. diem esse terminum ad salutem, & ad mortẽ in acutissimis morbis. Respondet Gale. id euenisse, quoniã quatuor dies fortis morbi passus est Erasinus: vt enim cõstat ex Hippo. scriptura, primam diem quietè, & placidè tulit, quatuor autẽ reliquis & fortis morbus fuit, & in ipsis iudicatus. Idem ergò fit in morbis qui ad. 20. perueniunt: solùm enim. 14. diebus acutum morbum passi sunt. In acutis ergò omnibus terminus ex diebus væhementiæ, & afflictionis venit definiendus. Morbi verò qui ad. 40. diem perueniunt, quidam motu lento incedunt, quos diuturnos appellat: quidam sine remissione continua febre ad eum perueniũt terminũ, eis similes, qui. 20. diem pertranseũt. Sed de diutinis morbis dicemus lib. 3. in expositione. 26. prognostici. Qui verò væhementer affligentes ad diem perueniunt. 14. & non integrè iudicantur, aut pari modo effugiunt. 20. acuti fiunt ex decidentia, qui ad. 40. aut. 60. prorogantur, vt. 2. lib. prog. 57. vbi suppurationes rũpi dicit die. 20. aliâs. 30. aliâs. 40. aliâs 60. sicuti & ipse Hippo. lib. de Diebus iudicatorijs ad finẽ, vsq; ad. 60. appellat eos acutos: quod etiam ex præsenti prognos. declaratur, cùm dixit Hippo. bonam respirationem valde magnam vim habere ad salutem in omnibus morbis acutis, qui sunt cũ febre. 40. diebus terminantur: quoniam vltra quadragesimum terminari possent, sed de illis non loquitur in præsenti. Dubitare posit aliquis contra Hippo. sententiam, quoniam morbi acuti ex decidentia non trãscendunt diem. 40. malè ergò dixit de morbis acutis loquẽs, quasdam suppurationes rumpi. 60. die. & Gale. in comment. huius prog. dicit, vertitur verò per iudicationes imperfectas acutorum morborum nõ solùm in hos, sed etiam in alios diuturniores. Quòd autẽ acuti ex decidentia non transcendant diem. 40. Gale. testatur aphoris. 23. 2. sectionis, dicens: Est autem & harum imperfectarum iudicationum terminus quidam exterior, post quem non ampliùs fieri progressus natura solet, dies quadragesimus. Ad quod respondemus, quòd Gal. in hoc loco nõ vult negare aliquos morbos acutos ex decidentia posse extendi vltra. 40. diem, sed vult aliquos eam habere naturam, vt postquàm ex acutis deciderint, non transcendant. 40. quales etiã sunt, de quibus in præsenti prog. dixit: Et quadraginta diebus iudicantur: quoniam alij nõ iudicantur in. 40. sed in. 60. aut. 80. de quibus etiam sunt, aqua inter cutim, & phthisis, qui similiter decidunt ex acutis. Antonius Musa, lib. 1. de Ratione vict. acutorum, Com. 23. exponens sententiam Hippo. in qua dixerat: Si cibo statim incluso, & eo non euacuato sorbitionem quis dederit, frequentior reddetur spiritus: quod malum est, inquit Hippocra. in. 1. prog. inquit, facilitatem respirationis habere magnam vim ad salutem in omni morbo acuto: è cõtrario difficultas respirationis magnũ portendet malum in omni morbo acuto, & simpliciter in omni morbo. Quod quàm falsum sit, satis constat mediocriter exercitatis, in dignoscendis signorum viribus: nam si bona respiratio valde habet magnam vim ad salutem, non bona respiratio licet non habeat valde magnam vim, nõ perindè erit valde mala, sed erit non valde bona: adde quòd difficultas respirationis in morbo laterali nõ portendit magnum malum, cùm coniungatur omnibus morbis lateralibus. Non ergò sequitur, neq; ità fit, vt quemadmodum bona respiratio valde magnam vim habet ad salutem, ità mala magnum malum significet.

Peracuti exactè ex decidentia.

Acutorum morborum terminus ex quibus dieb⁹ definiendus.

Acuti ex decidentia non transeũt diẽ 40. quomodo intelligẽdum.

Musa notatur.

GALENI
Commentarius.

Natu-

NAturalem ſpirationem appellauit ſpirationis facilitatem, ſignificantem neq; thoracem, neq; cor, ac pulmonem, neq; pręcordia, doloris quandam habere affectionem. Quinetiam neq; partes quaſdam iis adiunctas. Cùm enim mouentur per ſpirationem, dolore afficiuntur, & vbi præhendantur inflammatione, & itẽ quouis modo doloris trahant affectionem. Hæ verò ſunt ventriculus, lien, iecur. Si igitur nulla ex his afficitur, neq; caloris infeſtat copia adeò, vt deuri inflammariq; videãtur: ſed neq; è contrario, vt iam extinguatur calor inſitus: quo pacto non dixeris magnam ſpem ſubeſſe ſalutis in morbis acutis, in quibus propter magnitudinem febrium, aut propter inflammationem propriè nominatam, pericula imminent? At verò longi morbi, ſine his, eò quòd vires exoluant, non ſine periculo ſunt: proindeq; eos ab oratione excepit, ac de ſolis acutis definiuit. At verò cùm duplex genus horũ habeatur: ſiquidem nõnulli ſimpliciter ac primùm vocantur acuti, quidam ex conuerſione: de vtriſq; docuit dicens: Qui cum febre infeſtet, & quadrageſimo die iudicetur. Adiecit enim: Qui cum febre infeſtet, vt eum à conuulſione & diſtentione neruorum, & bilari diſiungeret, & quicunq; alij morbi ſine febre acuti ſunt. Quod verò dictũ eſt: Et quadrageſimo die iudicetur: vt connumeretur cum ſimpliciter proprieq; acutis acutus ex couuerſione: talis ſit quoties inter initia acutè ægrotauerint, poſteà verò quartodecimo die, aut etiam antè, non integrè iudicati fuerint, ſed vt morbi quædam reliquię ad quadrageſimum extendantur. Vertitur verò per iudicationes imperfectas acutorum morborum, nõ ſolùm in hos, ſed etiã in alios diutinos, maximè marcôrem, quartanam, ſuppurationem, tabitudinem, aquam inter cutem. Verùm Hippocrates excipit à præſenti oratione etiam illos: in ſolis ſimpliciter morbis, qui cũ febre infeſtent, & item ex conuerſione in quadrageſimum veniant diem, optimum eſſe indicium dicens ſpirationis facilitatem, non in omnibus qui ſine febri fatigẽt acutis, neq; diutinis: ità vt tria ſint omninò genera morborum, quantum in ipſam agitur temporis differentiam. Aut enim acuti ſunt, qui quartodecimo iudicantur die, quibus diutini opponuntur: ambiguum verò & velut in confinio poſitum tertiũ genus, cuius terminus decretoriorum dierum quadrageſimus dies eſt. Hæc igitur dico confirmare ea quæ in ægris euidenter apparẽt: quòd ſi quis ea probet in illis, ità ſe habere naturam rerũ agnoſcet. At verò quicunq; volunt ſignificari numerum dierum decretoriorum ab Hippocrate, dum ait quartodecimo die iudicari morbos acutos, pręter quàm quòd neſciunt ea quæ maximè oportet eos ſcire, dictiones quoq; vetuſtiſſimi medici nequâquam intelligũt. Si enim quartodecimo die finiri morbum, ſignificat dierum decretoriorum multitudinem quanta ſit: quadrageſi-

mo

mo etiam die iudicari morbum, numerum significabit decretoriorum dierum. Quærant igitur vt quemadmodùm quatuordecim efficiunt ad quadragesimũ vsq;,ità quadraginta nunc dies efficiant.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

I N prima parte, docet quid significat respiratio facilis, quam ipse dicit esse naturalem respirationem. Vnde sequitur difficilem esse eandem, quæ nõ naturalis. Significat, inquit, neq; partes thoracis dolore affici, neq; partes eis coniunctas: quæ similiter vbi dolent, respiratione læduntur. Meritò igitur si neq; dolor neq; calor valde infestant ægrum, nè calor natiuus extinguatur, dicemus magnam spem haberi de salute. Quoniam in acutis morbis pericula ex inflammationibus quæ plegmonæ appellantur, & ex febribus imminent. Sed tamen contra id videtur esse, quòd non totum periculũ imminet in acutis morbis ex inflammationibus & febribus, quod patet de morbo attonito & conuulsione, qui sine febre, aut inflammatione periculosissimi sunt. Respondemus, ꝙ in prog. Hippo. non tantùm dixit in morbis acutis valde magnam vim habere bonam respirationem, sed addit. Quicunq; cum febre sunt: de quibus nõ sunt conuulsio neq; attonitus. *Neq; præcordia.* Græcè, μήτε τὰς φρένας, id est, neq; septum transuersum.

Respiratio naturalis quid indicat.

I N secunda parte, quæ incipit (Ita q; longi morbi) reddit rationem, quare de morbis acutis id explicuit, bonum esse bonam respirationem habere, valde magnam vim ad salutem: quoniam in longis dato quòd adsit bona respiratio, & cognitum sit non adesse aliquod dictorum, nempe inflammationem, aut calorem, aut caloris extinctionem: tamen periculum imminet, nè temporis processu morbus vires exoluat.

I N tertia parte, quæ incipit (At verò) exponit reliquũ prognostici, duo verò reliqua sunt, quę dixit in acutis morbis, qui sunt cum febre, & in his qui. 40. diebus iudicantur: vtrosq; appellamus acutos, primos simpliciter, secundos ex decidentia. Primi cum febre esse debent: nam in distentione, conuulsione, & cholera, non intelligitur, in quibus bona respiratio non habet valde magnam vim, in alijs etiam qui sunt acuti ex decidentia, terminum explicuit. 40. dierum. Quoniam in alijs qui ad. 60. & . 80. perueniunt, non sic vera est prognostici sentẽtia, vt in quartana, aqua intercutim, marcôre, & phthisi, quos exclusit Hippo. ab hac sententia. Erit ergò bonum indicium, bona respiratio in acutis morbis qui sunt cum febre, & in acutis ex decidentia, qui perueniunt ad. 40. diem, & non ampliùs procedunt. Quod similiter cõfirmare videtur experimentum in ægris ipsis. Erunt etiam tria morborũ genera ex temporibus sumpta differentia. Nam quidã sunt acuti, quidam diutini, nempe qui prorogantur plurimùm, alij in medio cõstituti, qui decidunt ex propriè acutis. *Marcorem.* Græcè, μαρασμὸν. *Tabitudinem.* Græcè, φθίσιν.

I N quarta parte, quæ incipit (At verò quicunq;) reprehendit eos qui exponẽtes aphor. 23. sectione. 2. quum dixit: Acuti morbi. 14. diebus iudicantur: dicũt ipsum per. 14. intellexisse. 14. decretorios: verùm in comm. citati aphoris. ipsos latiùs reprehendit, vbi præsens prognosticum refert.

PROG. XXII.

SVDORES optimi quidẽ sunt in omnibus acutis morbis, quicunq; in diebus decretoriis fiunt, & integrè febrẽ sedant. Boni verò quicunq; ex toto corpore procedentes, fecere vt homo faciliùs morbum ferret: si verò nihil horum fecerint, inutiles sunt. Pessimi verò sunt frigidi, & circa caput tantùm, & vultũ, & ceruîcem facti: hi enim cũ acuta febre mortem prænunciant, cũ leuiore verò morbi longitudinẽ.

S I G N A quæ in præsenti prognostico scribuntur, ad exeuntia pertinent: exeuntia verò, siue excremẽta multis vijs excernuntur à corpore, ostendentia dispositionem membrorũ, à quibus secernuntur, & robur facultatũ ipsorũ. Ad quorũ euacuationẽ, ordinauit natura instrumenta, quæ expurgent, ac separent,

rent,& quæ traducăt, & quæ in vnū ipsa colligant, & quæ expellant:veluti pro fece ventriculum,& membra circumstantia,quę expurgant ac separant fecē ab alimento,& intestina quæ deducunt:& cœcū quod retinet ac colligit,simul cū recto, & musculos vētris qui expellunt. Vrina à iecore & venis expurgatur, per emulgentes & vreteras fertur,in vesica colligitur,& à musculis vētris & fibris vesicæ excernitur. Sudor verò receptaculū nō habet in quo colligatur: est autē excrementum quod abundat ex alimento membrorū. Ab arterijs, & venis serosa pars per vrinā excernitur. Excrementa verò carnis,& alimenta membrorū, duo sunt: vnū quod effugit integrā cōmutationem, & alterū quod penetrationis gratia, cū sanguine ad singula perducitur membra. Crassum excrementū sordes est. Tenue verò & aquosum, aut insensibiliter discutitur, aut in forma sudoris. Erit ergò sudor excrementū alimenti membrorū, ac ipsius vehiculum: quod cōfertim violēto motu per poros cutis sensibiliter excernitur. Cuius rationē explicuit Gal.lib.1.de Sanitate tuend. vbi postq̄ de excrementis ventris,& renū ac vasorū egit, de excremētis partiū singularū animalis loquēs, dixit:Reliquū excrementorū genus in singulis animalis nascitur particulis, ex ipso vnde alūtur succo,aliud quidē ceu semicoctæ quæpiā reliquiæ, quæ asimilari nutriendæ parti nequierūt: aliud quod trāsmittendi alimenti fuit vehiculū,nunc functū officio. Humidum tenueq; superest, quale nimirū seorsum illud iam dictū,quod ex vasis,id est,venis & arterijs in vesicā defluit. Huic excremento nullus certus à natura pręscriptus meatus est, expellitur tamē partim actum per ipsa molliora corpora,quæ fluentis eius violentiæ cedunt,potissimū quum à spiritu, maiore impetu irruente impellitur:partim etiā per exiguos omnes corporis molis meatus(poros Græci vocāt)quorū nō modò reliquū corporis vniuersum, sed etiā tota cutis plena est:dictū autē nobis de generatione horū est, in libris quos de Temperamentis ędidimus. Ergò tenuissimū huius generis excrementū facile sanè eijcitur, partim in speciem halitus ab insito calore solutū,partim violento motu cōfertim erumpēs: appellant verò quod ità excernitur,sudorē. Hæc est sudoris ratio,& locus à quo excernitur,cuius dispositionē quemadmodū & reliqua excrementa ostendere potest:vt etiā testatur Gale. lib.4.de Sanitate tuend.dicens:At sudor quidē succorū,qui in toto corpore abundāt,nota est:vrina verò, eorū tantū qui vasis cōtinētur. Et rursus infrà ait: Sicuti verò vrina succorū, qui in vasis sunt, qualitatem prodit:ità sudor aliaq; quæ per animalis habitū vniuersum apparent,eos qui illic sunt affectus demōstrant.

Sudor nō colligitur in aliqua parte.

Sudor.

EX sudoribus tamen quidā iudicationis, quidam symptomatis ratione excernitur, sed vtcunq; membrorū patientiū humiditatē euacuat,vt apud Gal. Aphor.28. sectione.4. dicentē:Fiunt enim sudores, vel natura humiditatē superfluā euacuāte, quādo & optimè iudiciū fit,vel quādo nō cōtinetur in corpore, morbi ratione:sed siue hoc,siue illo modo fiāt,membrorū patientiū humiditatē euacuāt. Qui ergò sine signis iudicatiōis excernitur,symptomaticus est:de quo in cōmento vltimæ partis præfationis loquutus est Gal. qui cū signis talibus,iudicatorius. Erunt autē signa iudicatoria,quæ scribūtur à Gal.1.apho.sectiōe,Cō.2. de quibus est humorē ipsum peccantē excerni,qui cognoscetur colore, substātia, sapore, odore,& finaliter ex bona tolerātia ægri. Color in linteo, quo detergitur, cognoscitur, an albus,pallid⁹ aut rubeus sit:qualis ille de quo Aristo.3.de Histor.anima.cap.19.dixit:Si sanguis immodicè humescit,morbus infestat, sic enim in speciē saniei diluitur,& adeò serescit, vt iā nōnulli sudore cruento exundârint. Redditur etiā crassus, aut tenuis, quod attinet ad substantiā. Odor fœtidus, aut fœtore priuatus,putredinē ostēdit,sapor ab ipso ægro percipitur,vbi gutta aliqua in os inciderit. Distinguimus etiam quantitatē & locū à quo exit: quoniā vbi sudor, ibi morbus, dixit Hippo. Distinguitur etiam ex primis qualitatibus,vt q̄ calidus, aut frigidus sit. In præsenti tamen prog. sudorū omnes differentias scribit, quæ sunt,optimus,pessimus, bonus, & nō bonus, ad quas aliæ sequuntur: omnes docet distinguere ex die, ex loco à quo excernitur, & ex sudoris qualitate, & in summa ex conferentia tanq̄ ab effectu. Ex die quū dixit: Quicunq; in diebus decretorijs fiūt. Ex loco, quū dixit: Ex toto corpore procedentes. Ex qualitate, quū dixit:Pessimi verò sunt frigidi. Ex tolerātia,quum dixit:Et integrè febrē sedant. Membra omnia quæ in prog.continentur, quinq; sunt. Primum est sudores optimi,qui eueniūt in diebus decretorijs, & integrè sedant febrē. Secundū est,sudor bon⁹ qui exit ex toto corpore,& facit vt æger faciliùs ferat morbū. Tertiū est,sudores qui nihil horū faciūt. Quartū, frigidus ex toto corpore. Quintū, calidus ex ceruice & capite tantū. Verū aliqua membra

Sudor duplex.

Humor sudore excretus.

Sudorū differentia.

nõ numerauit, quæ ſubintelligi debẽt, vt inter calidos, is qui exit ex toto corpore, ſed nõ facit vt æger ferat morbum faciliùs: aut qui facit vt æger ferat morbũ faciliùs, ſed nõ exit ex toto corpore. Inter frigidos verò diſtinguere oportet eũ qui exit à toto corpore, ab eo qui ex ceruice & capite tantùm. Eruntq; membra omnia octo quæ in ſufficienti diuiſione ſic cõſtabunt. Sudor aut eſt calidus aut frigidus: calidus aut ex toto corpore, aut nõ ex toto corpore. Si ex toto corpore, aut integrè ſedat febrẽ, aut nõ: ſi integrè ſedat febrẽ, optimus eſt in prima ſpecie: aut non integrè, & aut facit vt æger meliùs ferat morbum, vel nõ. Si facit vt æger meliùs ferat morbũ, bonus eſt, & eſt ſecũda ſpecies: quę duę, vt vult Gal. in Com. neceſſariò fient in die decretorio. Si tamẽ cum hoc quod ex toto exit corpore nõ facit, vt ęger meliùs ferat morbũ, inutilis erit. Si tamen nõ exit ex toto corpore, aut exit à ceruice & capite tantùm, aut ab alia quauis parte: ſi ab alia parte, aut facit vt æger ferat morbum faciliùs, aut nõ. Si id facit poſt bonũ locabitur, & ante inutilem quẽ prædixi. Si tamẽ præter id quod nõ exit ex toto corpore non facit vt ferat æger morbum faciliùs, inutilis erit, & poſt inutilem ſupradictum locandus. Quandoquidem ille exit ex toto corpore, iſte non, & vterq; inutilis eſt ad tolerandum morbum: ſi verò circa ceruicem, & caput tantùm prodeat, malus eſt. Frigidus etiam ſudor aut exit ex toto corpore, aut ex ceruice, & capite tantùm: ſi ex toto, peſſimus eſt, ſed adhuc ipſo deterior qui ex ceruice tantũ frigidus prodit: ſignificat enim iam præſentem ſyncopen.

Hæc omnia clarè in tabella præſenti cõſtabunt, diuiſionis integritas, & ordo bonitatis, & malitiæ.

Sudor	Calidus	Ex toto corpore,	*Integrè ſedat feb.*	*optimus.*	1
			Facit facil. ferre mor.	*bonus.*	2
			Nõ facit facil. ferre mor.	*inutilis.*	4
		Ex parte corporis	*Facit facil. ferre mor.*	*iuxta bonũ.*	3
			Nõ facit facil. ferre mor.	*inutilis.*	5
			Ex ceruice & capite.	*peſſimus.*	6
	Frigidus	Ex toto corpore,		*peſſimus.*	7
		Ex ceruice & capite,		*ſummè malus.*	8

+ malus.
in pessimus.
siquidem calidus.

Optimus ſudor qui primo loco cenſetur, tres habet conditiones, quarũ duas ſcripſit Hipp. vt videlicet per diem eueniat decretorium, & integrè finiat febrem, ad quas tertia ſequitur, vt ex toto prodeat corpore. Qui enim integrè ſanat morbũ venoſi generis, qualis eſt febris, quæ per totũ corpus expanſa eſt, à toto prodire debet. Quòd autem dixit per diem euenire decretorium, ad firmitatem iudicationis optimè neceſſariũ eſt. Iudicationes nanq; optimæ firmæ eſſe debent, id eſt, ꝙ redeant nunq̃. Hæc verò firmitas ex die ſumitur primo de diebus decretorijs. Dies autẽ recenſentur ab Hipp. aphor. 36. ſectionis. 4. dies. 3. 5. 7. 9. 11. 14. 17. 21. 27. 31. 34. inter hos duo tantùm dies pares annumerantur: quoniã morbi qui ſudore finiũtur, magna ex parte ſunt bilioſi, & per impares repetentes, & iudicationes in diebus acceſſionũ fiunt. Nec meminit. 4. diei, quoniam rarò iudicat, verũ meminit ipſi⁹ lib. 3. de Mor. po. par. 3. in hiſto. Periclis dicens: Quarto circa meridiẽ ſudauit multũ calidũ per totum corpus, ſine febre iudicatus eſt, neq; febris reuerſa eſt. Intellige quoq; ſudorẽ hunc calidũ eſſe, quoniam frigidus omnibus bonis ſudoribus oppoſitus eſt. Talis fuit ſudor Anaxionis patientis morbũ lateralẽ in die trigeſima quarta.

Sudor optimus.

Sudor in 4.

Secundũ membrũ eſt, ſudor bonus, qui duas habet cõditiones, quæ ab Hippo. ſcribuntur, quibus aliæ duæ accedunt. Prima eſt, apud Hippo. vt exeat ex toto corpore: quoniam in febribus, quæ ſunt venoſi generis morbi, euacuationes à toto corpore fieri debẽt, quę prodeſſe poſſunt, cui coniungitur ſecunda: facit enim vt ęger faciliùs ferat morbũ: quod oſtendit manifeſtè ipſum fieri cũ ſignis concoctionis: nam ſine ipſis nihil prodeſſe poſſet, vt teſtatur Gal. lib. 1. de Morb. popul. par. 2. Com. 27. dicens: Sudores adfuerunt, ſed qui nihil iuuarent. Cauſa autem manifeſta eſt, cùm dicamus ſudores in coctis morbis non conferre, neq; ſignum bonum eſſe, nempe vel humidorum redundantiam, vel virtutis imbecillitatẽ oſtendunt. Hinc ſequitur. 3. conditio, vt fiat in die decretoria: nam extra ipſam non fiunt ſudores boni, & qui faciant ægrum ferre morbum faciliùs: quod voluit Hippoc. vbi ſuprà, dies in quibus boni ſudores fiũt, recẽſuimus. Erit quoq; calidus iſte ſudor propter cauſam quam diximus in optimo ſudore. Quòd ſi petas, quare cùm iſte ſudor exeat ex toto corpore & calidus, & in die decretorio, & cum notis coctionis, non liberat integrè à morbo. Reſpondemus, vnicum habere defectum, nempe ex

Sudore crudo morbo non confert.

dubium

Sudoris multi causæ. pe ex quãtitate, quia nõ excernitur per ipsum tota quantitas humoris peccantis: quod constat intellectis causis, quę faciunt multum, aut paucum sudorem: de quibus Galen. libr. 3. de Causis sympto. Multus enim sudor effluit, aut ob corporis raritatem, aut ob excrementi tenuitatem, aut eius abundantiam: detinetur ob causas contrarias, vbi fuerit excrementum paucum, si viscidũ, si crassum, & si meatus constipentur. Constipari verò meatus contingit quia clauduntur, aut quia obturantur: clauduntur ob inediam, aut molitiẽ: nam inedia adducit alimenti defectum, & indè duritiem, & pororum defectum, & mollitie concidunt pororum latera. Adde, quòd quemadmodũ in omnibus alijs euacuationibus, ità in sudore contingit ipsum minui ex imbecillitate facultatis, & augeri ob robur ipsius. Quando ergò ob aliquam harum causarum à conuenienti quantitate defecerit, sudor optimus nõ erit. Talis fuit sudor Anaxionis in die vigesima, & sudor Nicodemi in Abderis in die vigesima, & lib. eodem. 3. de Mor. po. par. 2. in histo. Cherionis. septimo superriguit, febris acuta, sudauit per totũ corpus iudicatus est. Posses obijcere contrà dicta, probando hunc nõ esse bonum sudorem ex Hippo. lib. 2. de Mor. po. dicente: Iudicatoria quæ non iudicant, quædã difficulter iudicant, quædã verò lethalia sunt. *Iudicatoria quæ non iudicant.* Cùm ergò sudor hic morbum non iudicet, quoniam nõ liberat ægrum, sequitur vt ostendat difficile iudicium, aut mortem: non ergò erit bonus talis sudor. Respondemus hunc sudorẽ, qui exit à toto corpore, & facit, vt æger faciliùs ferat morbum, esse bonũ, & nihil mali ostendere. Non enim est de iudicatorijs, qui non iudicant: iudicatur enim nõ tantùm qui integrè liberatur, sed etiam ille, qui ad melius facit mutationem. Hippo. enim quum dixit: Iudicatoria, quæ nõ iudicant: nihil aliud dicere voluit, nisi iudicatoria quæ non faciunt ad melius mutationem, qualis est sudor in. 3. ordine sequens. Tertium membrum est, sudor qui neutrum horum facit, de quo dixit, inutilis est: inutilis enim habetur sudor, qui nõ exit ex toto corpore, neq; facit vt æger faciliùs ferat morbum. *Sudor inutilis.* Exire à toto corpore robur facultatis expellentis ostendit, nisi morbus in certa parte existeret: in febribus tamen non aliud q̃ robur facultatis, sicut exire à parte vna tantũ imbecillitatẽ: proficere tamẽ morbo euenit ex bonitate iudicationis, quoniã humor peccans excernitur, & coctus. Si ita q; sudor euenit, quoties grauatur facultas à multitudine humoris tenuis in partibus extremis vasorum, & ipsa ex se languida est. Vbi enim ipsa robusta esset, à toto corpore faceret expulsionem. Taliter sudauit in Thaso Parius. 3. lib. de Mor. po. par. 3. inquit Hipp. Vndecimo sudauit, sed nõ toto corpore circumfrixit, sed mox recaluit: duodecimo febris acuta, & reliqua. Inter sudorẽ bonum secundo loco dictum, & hunc quẽ appellat Hippoc. inutilem, duo alij sunt secundo peiores, & hoc tertio meliores. Alter est qui nõ exit à toto corpore, sed reddit morbum meliorẽ, & hic iuxta bonũ collocatur, & appellabitur ferè bonus, aut vtilis. Alter exit à toto corpore, sed non reddit morbũ meliorẽ: hic post pręcedentẽ collocatur iuxtà inutilem, ac inutilis meritò dicetur. Ratio est, quoniam morbo nõ confert: est etiam præcedente deterior, quoniã præcedens ex vsu est. Talis fuit sudor in Thaso Parij loco citato, qui. 18. sudauit per totũ corpus, insomnis, deiectiones biliosæ, ciborũ inappetẽs comatosus. Quartum membrum apud Hippo. est sudor frigidus, *Sudor frigidus.* quem pessimum esse dicit: ille enim sudor significat tantam esse crassitudinem, ac frigiditatem humorum peccantium, vt nullatenus possint à febrili calore superari: eritq; tanto deterior, quãto calor febrilis fuerit maior. A minori enim calore non vinci, non est adeò malum, sicuti non vinci à maiori. Itaq; in acutis febribus hic sudor peior erit, quàm in alijs. Intelligendum tamen, quòd iste sudor frigidus ex toto corpore prodire debet: talem sudorem passa est lib. 3. de Mor. popu. par. 2. Mulier quæ iacebat in Mendacium foro, quę die septima circiter occasum sudauit per totũ corpus frigidũ, quæ. 14. die mortua est. Quintum membrum est, sudor circa caput, vultũ, *Sudor circa caput.* & ceruicem factus: hic sudor languorẽ facultatis ostendit, quæ nõ potest ex alijs partibus sudorem excutere, & syncopen futurã, à multitudine humoris grauantis: sudor enim circa vultum, & caput, & ceruicem, in his qui conflictantur, & à multitudine grauantur, solet apparere. Omnes enim qui angustiam patiuntur, statim circa vultum sudorem effundunt. Corde itaq; oppresso, & vijs respirationis obstructis, homines circa vultum sudant, sed aut corde oppresso à multitudine, aut vijs respirationis obstructis facilè incidunt homines in animi defectũ, qui syncope appellatur. Ergò sudor hic syncopen ostendet. Talis fuit sudor Pythioni in Thaso lib. 3. de Mor. pop. par. 3. qui die. 2. vbi inquit Hip. Nox quieta, sudauit capite parũ, & decimo die mortuus est.

Et eodem libro, par.1. in histo. eius qui in Dealcis horto iacebat. 4. die sudauit circa caput, & clauiculam: quartam, & quintam sudoris speciem passus est Silenus lib.1. de Mor. po. par.3. Hic sudor calidus etiam est, quoniam in eodẽ ordine malitiæ constituitur ab Hippoc. cum sudore frigido. Et frigidus qui dictus est, ex toto corpore prodire debet, eruntque ferè æquales frigidus ex toto corpore, & calidus ex solo capite, vultu, & ceruice. Nam qui ex vtrisq; compositus est, nempe frigidus, & ex dictis tantum partibus exiens, peior est quouis eorum, & summam significat malitiam, & syncopen, non quidem futuram, sed iam præsentẽ. Talis fuit sudor lib.3. de Mor. po. par.2. mulieris, quę iacebat iuxta Mendaciũ forum. Nam.2. die parũ riguit febris acuta, parũ circa caput frigidũ sudauit. Et in historia alterã ex abortiuo fœtu. 4. die sudor circa caput paucus frigidus, extremitates frigidæ. Sed contra id intendet aliquis probare Hippo. male dixisse hos duos sudores esse pessimos, frigidũ ex toto corpore, & calidum iuxta caput, & vultum. Nam alius est eis peior, nempe qui frigidus est, & circa caput tantùm, vt diximus, & Gale. vult in Com. Ad quod respondemus, ꝙ inter sudores ab Hippo. scriptos pessimus est frigidus, qui à toto corpore prodit, cum quo coniunxisse visus est sudorem calidum iuxta ceruicem tantùm, qui tamen præter id ꝙ frigidus est, circa caput, & ceruicem tantùm prodit, is non tantùm pessimus est, sed omnium pessimus, vt vult Gal. in Com. cùm de talibus loquens dixit, κάκιστοι πάντων ἐστὶν, id est, omnium pessimi sunt. Ad finem tandem prog. Hippo. frigidi sudoris significationes scribit, dicens: Cum acuta febre mortem, cum leuiore tamen morbi longitudinem prænunciat. quod ad literam scripserat apho. 37. sectione. 4. frigidus enim sudor cũ febre lenta non significat mortem: posset enim facultas durare vsq; ad morbi coctionem, quãuis humores crassi ac lenti admodùm sint, quales esse decet eos, qui frigidi excernuntur cum febre. Cum acuta verò febre significat mortem, quoniam morbi acuti breui terminantur, & ad bonum terminari nõ possunt morbi, qui breui non possunt coqui, reliquum est, vt finiantur ad malum, & mortem. Est enim talis sudor cum acuta febre malum signum, & mala causa: causa quidem, quoniam dissoluit inutiliter corpora: signum etiam malũ est, quia significat tantam humorum crassitudinem, & frigiditatem, vt neq; à calore febrili possint superari. Inde etiam fit,

Sudor frigidus circa caput.

Sudoris frigidi signa.

vt quãuis in longis morbis talis sudor pessimus non sit, simpliciter dixit ipsum Hippoc. pessimum, quoniam de acutis loquitur morbis. Posset tamen quis dubitare, quonam modo fieri possit, vt febre existentę acuta sudor frigidus à corpore exeat. Ad quod respondet Gal. 4. sectione, aphoris. 37. quod febres acutę ex humore putrescente in vasis fiunt, cui putrescenti humori calor præter naturam inhæret. Si ergò tali calore existẽte in humoribus, & vasis, membra radicalia frigeant ob languorem caloris innati: pariter si internis calẽtibus cutis frigeat, ambo simul aderunt, hoc est, febris acuta in internis partibus, & vasis, & sudor frigidus, qui ex cuti, & à membris radicalibus prodit. Si verò quis interrogauerit, quænam sint istæ febres acutæ, cum quibus mortem ostendit sudor frigidus. Fuchsius vir alioqui sapientissimus in Commen. aphor. citati dixit: per acutam febrem intellexisse, idem quod per συνεχῆ, id est, continuam, quod testatur (inquit) Gal. lib.1. de Mor. popu. constitutione.1. Com.23. in eum scribens modũ. Quæcunq; febres manifestam habent remissionẽ, nunquàm tamen febre prorsus vacant, acutę, & continuæ vocãtur Hippocrati. Verùm ipse non satis obseruauit mentem Hippo. in præsenti prognostico, & in aphoris. citato, quorũ vnica est sententia. Gal. enim in loco citato ex lib. de Mor. popul. nõ vult confundere febres continuas cum febribus acutis, quas satis diuersas esse constat: sed vult ostendere quales sint febres, de quibus Hippo. in eo loco agit, cùm de semitertianis loquens dixit: Exercebant autem plurimos ipsorum pathemata talia, horridæ febres, continuæ, acutæ. Febres autem istæ, de quibus Hippo. loquitur, has duas habent cõditiones: sunt enim cõtinuæ, & acutæ: non tamen ob id acutę, quia cõtinuæ: neq; ob id continuę, quia acutæ, sed vt inquit Gal. in Com. Quæcunq; febres manifestam habẽt remissionem, nunquàm tamen febre prorsus vacant, acutæ, & continuæ vocantur. Hemitritæus nanq; febris acuta est, ac breui facit aliquam iudicationem, licet contingat aliquando in longũ tempus decidere, quemadmodũ acuti morbi ex decidentia. Est etiam & febris continua, quoniam continuæ febres appellantur, siue synechis, quæ cum cõtinuitate habẽt remissiones aliquas, vt hemitritæus: velle tamen has febres continuas easdem esse, quæ & acutæ appellãtur in prog. & apho. est falsum. Nam frigidus sudor mortem significat cum febre continenti, quæ nullam facit remissionem:

Dubiũ de frigido sudore.

Fuchsius notatur.

nem:veruntamen illa nõ eſt continua, de qua diximus, quòd cum continuitate habet acceſſiones. Per febres ergò acutas non alias intellexit, quàm febres, quæ cum breui terminatione habent annexum periculum. Itaq; cùm febres continuæ ſint in duplici genere, quædã, quæ cũ continuitate habent acceſsiones, quędam non, dc omnibus intelligitur Hippo. ſententia. Illæ enim ob væhementiam accidentium non poſſunt prorogari, & ob temporis breuitatem craſsi admodùm, ac frigidi humores coctionem non admittent. Præterea quæ tranſtulimus, ac expoſuimus ex Hippoc. litera, vt refert Galen. in Com. quædam fuerunt meritò ſublata, ob idq; ego ea non ſcripſi in prog. neq; hoc loco expoſui, quæ ſic habent: καὶ οἱ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ὡσαύτως γινόμενοι τοῖσι περὶ τὴν κεφαλήν. οἱ δὲ κεγχροειδέες, καὶ μοῦνον περὶ τὸν τράχηλον γινόμενοι πονηροί. οἱ δὲ μετὰ σταλαγμῶν, καὶ ἀτμίζοντες, ἀγαθοί. κατανοεῖν δὲ χρὴ τὸ σύνολον τῶν ἱδρώτων, γίνονται γὰρ οἱ μὲν δι' ἔκλυσιν σωμάτων, οἱ δὲ διὰ συντονίην φλεγμονῆς. quod eſt: Et illi qui facti ſunt per totum corpus conſimiliter eis qui circa caput, & milio ſimiles, & tantùm iuxta ceruîcem facti mali: qui verò ſtillant, & vaporoſi boni ſunt. Conſiderare autem cõuenit de ſudoribus in ſumma: fiunt enim quidam, ob corporis diſſolutionem, alij ob inflammationis væhementiã. Huius prognoſtici ſententiam ſcripſit Hippo. lib. de Iudicationibus, in principio, vſque ad frigidum ſudorem, de quo dixit ad mediũ libri. De ſudoribus tamen prænoſcendis antequàm eueniant, nihil docet Hippocra. Galen. tamen vbi morbus iudicandus ſit per excretionem, an ſudor futurus ſit, vel non, docet lib. 3. de Criſibus, cap. vltimo. In febribus enim maximè ardentibus rigor ſolet antecedere indicationem, & tunc aut ſupprimuntur aluus atq; vrina, præter rationem, aut alterum eorum: ſi ambo, ſudor ſperatur: ſi vrina tantùm, diſtinguendum eſt. Nam aut multa deſcendunt per ventrem, aut non: ſi non, ſudor eſt ſperandus: ſi deſcendunt, ſperabitur fluxus ventris: vbi igitur venter nõ multa deijcit, aut adſunt ſigna vomitus, & erunt ſperandi ſudores, & vomitus. Si tamen ſigna vomitus non adfuerint, ſoli ſudores: & vbi vtriusq; ſigna apparuerint, illud magis fiet, cuius ſigna pręualuerint, & ipſis ęquatis æqualiter. Ex pulſu etiam ſunt notæ, vt ſi fuerit vndoſus, ac inſigniter mollis, maximè ſi habuerit cum altitudine væhementiam, & rubor partium cutis, & vapor. Hæc omnia tranſtulit Aëtius libro. 5. cap. 50. ad literam ex Gal.

Sudores cognoſcere antequàm eueniant.

Pulſus ſudoris.

GALENI Commentarius.

IN ſudore optimo duo ſcribens indicia, tertium prætermiſit, tanquàm neceſſariò ſequatur ea quæ dixit. Qui enim die euenit decretorio, & integrè ſedat febrem: is quoq; ex toto corpore it. In bonis verò, non tamen optimis, prodire ex toto corpore, & aliquid morbi tollere ſcribens, nihil prætereà adiecit de diebus decretoriis, tanquã id quoq; bonum rurſùs ſudorem neceſſariò comitetur. Cæterùm tertius ſudoris ordo eſt modicè mali, de quo dixit: Si verò nihil tale efficiat, nequâquam vtilis eſt: vt nec ex toto corpore eat, neq; facit vt æger ferat faciliùs morbum. Sed conſtat vt ex his ipſis peior ſit qui neutrum horum efficiat: modicus verò qui alterũ: & rurſùs ex his ipſis qui efficit vt æger faciliùs ferat morbum, moderatior eſt: quanquàm non ex toto corpore eat: peior qui grauiorem exhibet morbum, licet in omne extendatur corpus. Sed omnis eiuſmodi ſudor calidus eſt: & ob eam rem nullo de tribus ordine indicauit eum, ſolitus omittere quæcunq; ſequuntur alia neceſſariò, & item quæcunq; ex oppoſitione eorũ quæ deinceps dicenda ſunt, demonſtrantur. Omnibus verò in hoc ſermone dictis ſudoribus opponit frigidos, dicens ita: Peſſimus verò eſt ſi frigidus egrediatur: & item cum eo malum eſſe dixit, ſi circa caput & ceruîcem eueniat, licet frigidus non ſit:

Hic enim minatur ſyncopen. Si verò & circa tales partes, & frigidus appareat, peßimus eſt, quippe qui nõ inſuper fore, ſed iam eſſe ſyncopen indicet. Diſtinguuntur verò vehementia febris. Nam ſi fuerit acuta, prorſus afferet mortem frigidus ſudor, licet ex toto corpore prodeat: & itẽ ſi circa caput ceruicemq́; calidus eueniat. Si verò mitior febris eſt, poterit facultas nõ abſumpta priùs ab acuta febre, ſpatio temporis prauos cõcoquere humores. Cæterùm de diebus decretoriis non inſuper docuit aliquid in aliis ſudoribus: & ſi de optimo docuit inter initia, quia eſt vim quandam decretoriorum dierum in eorum ſermone dicturus: in ipſa verò dictione pariter demõſtrauit. Vna enim eorum vis eſt, reddere firmam iudicationem, ſiue in bonum, ſiue in malum finiatur. At verò agnoſci oportet prædictæ finem dictionis, quem Dioſcorides ſcripſit ità: Peßimus eſt ſi frigidus eſt, & circa caput ceruicemq́; tantummodò prodeat. Hic enim aut mortẽ, aut morbi longitudinem præmonet. Sed conſtat vt hæc lectio ſit quàm prædicta conciſior, tamen eandem vim obtinet: atq́; addendum erit ab expoſitore id quod in prædicta ſcriptum iam eſt: Cum acuta febre mortem, cum mitiore longitudinẽ morbi. Cæterùm deinceps alia quædam de ſudore ſunt ſcripta, non in omnibus codicibus, quę meritò illi quidam ſuſtulerunt, tanq̃ non ſint Hippocratis, atq́; etiam Artemidóri & Dioſcoridis ſectatores.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte de ſudoribus calidis agit, declarans ſingula membra quæ habentur ab Hippo. in litera, ſimul cum aliјs calidis ſudoribus, quorum notitia ex Hippo. litera cõſtat, ad quam ſequitur, vbi dixit duas habere conditiones ſudorem optimum, ſcilicet vt in die fiat decretoria, & integrè ſedet febrem: nõ addidit ex toto corpore fieri, quoniam notum id eſt. Quòd ſi integrè ſedat morbum, ex toto fiet corpore. In ſudore etiam bono dixit eum ex toto corpore prodire, & facere vt æger faciliùs ferat morbum, ad quod ſimiliter ſequitur vt in die fiat decretoria. Ratio eſt quoniã qui in aliјs diebus fiunt, prodeſſe non ſolent: dies verò ſunt, quos in expoſitione recenſuimus. Tertium ordinem habent ſudores, qui nihil horum faciunt apud Hippo. id eſt, qui neq; exeunt ex toto corpore, neq; faciunt vt æger faciliùs ferat morbũ, ante quos ſunt duę aliæ ſudorum ſpecies. Quidam enim, licet nõ exeant à toto corpore, faciunt vt ferat æger faciliùs morbum, qui inter alios omnes ſunt meliores: & ſunt aliј qui licet ex toto corpore exeant, non tamen faciunt ægrum faciliùs ferre morbum: omnes autem hi ſudores calidi ſunt neceſſariò, od idq́; non ſcribitur ab Hippo. *Vt nec.* Græcè, τουτέςι τότε δι' ὅλου τοῦ σώματος γίνεται. ſic enim habent omnes Græci codices, quos legi. Sed corrigendi ſunt, ac ſic legendi, τουτέςι δὲ μήτε δι' ὅλου τοῦ σώματος γίνεται. id eſt, quod eſt, neq; ex toto corpore fieri. *Modicus.* Græcè, μετριώτεροι, id eſt, moderatiores. Vbi autẽ Laurentianus transfert, Modicus: & vbi paulò infrà transfert Moderatior, vnico dicto vocabulo vtitur Galen. *Peior qui grauiorem exhibet morbum, licet in omne extendatur corpus.* Contra quod videtur dubitandum, quia Galen. dicit quòd ſudor qui neutrum facit, id eſt, neq; exit ex toto corpore, neq; facit vt æger ferat morbũ faciliùs, eſt peior aliјs duobus, quorũ vnus exit ex toto corpore, & non facit vt æger ferat faciliùs morbum: & alter facit, vt æger ferat morbum faciliùs, ſed tamen non exit ex toto corpore. Sed tamen ex verbis Gal. videtur, quòd ille nõ ſit his duobus peior: nam de eo quem dixit eſſe peiorem, dixerat neq; exire à toto corpore, neq; facere vt æger ferat morbum faciliùs. Sed de iſto qui exit à toto corpore non ſcribit, ipſum non facere vt æger ferat morbũ faciliùs, ſed reddere morbum grauiorem: peius tamen eſt reddere morbum grauiorem, quàm

Codex Græcus corrigitur.

Dubium.

quàm non facere vt æger ferat faciliùs morbum. Ergò ex duobus illis qui alterũ faciunt, vnus est deterior eo qui neutrum facit. Quæstio pendet ex verbis Galen. qui referens sudorem hunc qui alterum facit, & alterum nõ facit, dixit: Grauiorẽ reddere morbum: cùm tamen de sudore neutrum faciente dixisset: Non facere vt æger faciliùs ferat morbum: quod minus malum est, quàm reddere morbum grauiorem: non ergò erit in peiori loco ordinis recensendus. Ad quod respondemus, quòd quando Gal. dixit, quòd ex sudoribus qui alterum faciunt, alterum non faciunt, deterior est qui exit à toto, sed reddit morbum grauiorẽ: nihil aliud voluit, quàm quòd post ipsum minùs bene tolerat æger morbi magnitudinem, modò id etiam facit sudor, qui neq; exit ex toto corpore, neq; facit vt æger ferat morbũ faciliùs. Nam facta euacuatione si humoris excretio non prodest, languidior reddetur facultas, & quę minùs poterit ferre morbum: quia igitur imbecillitatur facultas ex tali euacuatione, si non prodest, grauiorem reddet morbum. Quo dato, ambo sudores morbum reddent grauiorẽ, sed minùs malus erit, qui exit à toto corpore. Ratio est, quoniam significat facultatem robustiorem, quàm ille qui non exit à toto corpore.

IN secunda parte, quæ incipit (Omnibus verò) sudorem frigidum dicit esse oppositum omnibus prædictis, cum quo etiam annumeratur vnus ex calidis: hic est calidus ex ceruice & capite. Hic autem significat syncopen futuram, estq; minùs malus quàm si circa caput & ceruicem esset frigidus: hic enim non tantùm futuram syncopen, sed iam præsentem ostendit. Qui enim animò delinquunt, cum sudore syncopen patiuntur. Est autem in ipsa syncope recedente calore ad intima corporis frigidus: habent autem id commune sudor frigidus ex toto corpore, & calidus ex capite & ceruice, quòd cum acuta febre significãt mortem, & cum mitiori morbi longitudinem. Quod sic ostenditur: nam sudor frigidus ex toto corpore ostendit magnam humorum crassitudinem, & frigiditatem, & calidus ex capite imbecillam facultatem: crassus autem humor & frigidus coqui breui tempore non potest. Ergò si morbus breui tempore terminetur, qualis acutus est, mortem afferet. Si tamẽ longus sit ac mitis poterit saluari in lõgo tempore, finita ac perfecta coctione. Sic etiam sudor calidus ex capite ostendens imbecillam facultatem, hæc tamen morbum acutum ac fortem febrem non fert, feret autem mitiorem.

IN quarta parte, quę incipit (Cæterùm de diebus) reddit causam, quare Hippoc. in alijs sudoribus nullam fecit mentionem de diebus decretorijs, præterquàm cùm de optimo loquutus est, quem sudorẽ dixit euenire in die decretorio. Ratio, inquit, est quoniam in lib. 1. de Diebus decretorijs, referet vires decretoriorum, inter quas est facere firmam iudicationem, id est, vt redeat nunquàm: sicut vbi fuerit mala, firmam etiam malitiã. Erit ergò hæc communis ratio omnibus, etiam si optimi nõ sint, vt dies decretorij firmitatem ipsis adiungant. Lib. de Iudicationibus, Hippoc. recidiuã fieri dixit, & quibus febres sedantur, neq; signis solutorijs fientibus, neq; in iudicatorijs diebus. quod etiam scripsit infrà lib. 3. Progn. 22. Ad finem commentarij aliam refert lectionem ex Dioscoride illius partis, pessimi verò sunt frigidi, & circa caput tantùm, quam sic legebat Dioscorides; Pessimi verò sunt frigidi, & circa caput tantùm, & ceruicem facti. Hi enim mortem significant, aut longitudinem morbi. A qua lectione prior tantùm differt, quoniam ad huius integritatem addendum est quod in priore habetur, cum acuta febre mortem, cum mitiore verò morbi longitudinem. Addit etiam meritò fuisse sublata à litera Hippocratis, quæ retulimus in expositione: abstulerunt etiam ea sectatores Artemidori & Dioscoridis.

Decretoriorũ virtus est facere firmũ iudicium.

PROGNOST. XXIII.

HYPOCHONdrium optimũ est, sine dolore, molle, atq; æquale, dextra ac sinistra parte existens: inflammatum verò, vel dolorem præbens, vel intentum, vel inæqualiter affectum, in dextris per comparationem ad sinistras partes, hæc omnia vitare oportet.

HYPOCHONDRIVM optimũ, ac prauè affectum cognoſcere docet, quoniã ex eius ſanitate pendet etiam ſanitas totius:& ex morbo ipſius, vniuerſum corpus ægrotare cogitur, maximè ſi per hypochondrium, non tantùm ſummas ventris partes, quæ muſculis epigaſtrij reſpondent, intelligamus, ſed etiam eas quæ ipſis ſubijciuntur internas. Quid tamen per hypochondrium intelligamus, dicemus priùs intelligentibus, quòd ad vitandam vocabulorum confuſionem, nos in prog. & in commen. quoties interpres dixit Ilia, dicemus Hypochondriũ, in numero ſingulari vt Hippo. & Gal. Seruabimus itaq; Græcam vocem, quoniam Latina non extat vna apud authores.

Ilia. Nam ilia nõ ſignificant idem quod apud Græcos hypochondriũ, ſed imas ventris partes à lateribus iuxta pubem, quæ à Græcis appellantur λαγόνες.

Præcordia. Præcordia etiam nõ propriè dicitur ipſum hypochondrium: Nam Celſus præcordia appellat lib. 2. cap. 3. idẽ, quod Hippo. modò hypochondrium: transfert eñ præſentem literam. Sed Plin. lib. 11. cap. 37. dixit: Exta hominis ab inferiore viſcerum parte ſeparantur membranis, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Græci appellarunt phrenas. Appellat ergò præcordia ſeptum tranſuerſum: id enim vocant Græci phrenas, vt teſtatur Ariſto. lib. 3. de Par. animal. cap. 10. vbi de ſepto tranſuerſo loquens dixit: Vbi enim propter vicinitatem attraxerint humorem calidum, atq; excrementitiũ, continuò mentem ſenſumq; planè perturbãt: quamobrem phrenes appellantur, quaſi participes prudentiæ ſint. Gale. ſuprà Com. 20. & lib. 5. de Loc. pat. cap. 3. vbi poſtquàm ex inflãmatione ſepti tranſuerſi dixit fieri delirium ferè perpetuum: addit, Atq; ob eandem ſuſpitionem phrenas, id eſt, mentem eam appellauerunt, tanquàm ſapienti parti cõferat quippiam. Adde, quòd ipſum vocabulum, præcordia, non vnum tantùm habet ſignificatum apud Plinium: nam lib. 30. cap. 5. dixit: Præcordia vocamus vno nomine, exta in homine. Hanc ergo confuſionem vitare volentes, Græco vtemur vocabulo.

Hypochondrium. Hypochondrium verò, ſignificat propriè ventris ſupremam partem à latere in latus ſub coſtis, non tantùm ipſa latera, ſed & mediam partem, quæ ventriculo reſpondet. Vt enim habetur Commen. 26. à Gal. intima hypochondriorũ ſunt, iecur, lien, ventriculus, & peritonæum. Ergò hypochondrium non ſolùm ſignificat latera, ſed mediã etiam partem: *Medici notantur.* quod Medici non animaduerterunt. Nam & pars, quæ ſuperiacet ventriculo ſimiliter cartilagini ſubijcitur, nempe xiphoidi, id eſt, enſiformi. Non propriè tamen hypochondriũ ſignificat non tantùm ipſam abdominis partẽ, quæ eſt à latere in latus ſub coſtis, ſed etiã intimas & ſubiectas partes, vt vult Gal. 3. de Mor. popu. in principio Commentarij in ſecundam partem. Vbi poſtquã huius prog. ſententiam retulit, inquit: Si propriè quidem intelligamus hypochondriorũ appellationem inter febres acutas leuiſsimæ ſunt: ſi verò non propriè, ſed cum appellatione cõprẹhendimus, ventrem, hepar, lienem, & ſeptum tranſuerſum, nõnullæ quidem ipſarũ malignæ, aliæ mites.

Hypochondrii ſigna bona & mala. Hypochõdrij ergò ſigna ſalutifera ſcribit, & ſigna mala: ſalutaria, optimũ eſſe dicens hypochondrium ſine dolore, quod ſignificat, ibi nõ adeſſe intemperiẽ, quæ ipſum efficiat. Dolor enim ex intemperie aut ſoluta cõtinuitate ortum habet, ſoluta continuitas à cauſa quæ vlcus infert fit, aut tumore præter naturã, vtrumq; ſimiliter excluditur, cùm dixit: Sine dolore. Molle item dixit, vt excluderet omnem duritiem, aut ſcirrhum. Quod autem dixit, æquale, ad ſingulas ipſius partes eſt referendũ, quas oportet ſimilitudinem habere in calore, frigore, tumore, dolore, & depreſsione. Contraria ſigna his ſunt, inflãmatum hypochond. id eſt, immodicè calidũ, vel dolorẽ prębens, propter inflammationes, quæ ſunt tumores duri dolentes: aut intentũ, quod poſſet flatum aut duritiem aliquam ſignificare. Quæ omnia ad totum hypochond. referenda ſunt. Quibus addit: Aut inæqualiter affectum in dextris partibus, per comparationem ad ſiniſtras: per quod omnem inęqualitatem notat, in calore, aut frigore, aut tumore, aut tenſione, aut duritie, aut gracilitate. Cæterùm id non refertur ad totum hypochondrium, ſed ad eius partes, quas inuicem comparari præcipit, ac aduertere, an ſint inæquales, quod dixit, ἢ ἀνωμάλως διακείμενον. Quod tamen in hoc loco dixit ἀνωμαλίαν, *ἀνωμαλία.* libro. 4. de Ratione vict. acut. ſectione. 57. dixit Hippocra. σκολιότητα. Inquit enim: Deinde ſi hypochondria latusq; dolore infeſtetur, ſi videlicet hypochondrium laboret, vel attollatur, vel σκολιότητα, id eſt, obliquitatem habeat. Et Galen. in Comm. inquit, vel quandam habeat σκολιότητα, *σκολιότης.* hoc eſt, ἀνωμαλίαν. *Meldenſis notatur.* In litera ergò Hipp. vbi Meldenſis tranſtulit obliquitatẽ, meliùs dixiſſet inæqualitatẽ. Obliquitas enim non ſignificat omnẽ inæqualitatẽ, quamuis ſit in qualitatibus: quã tamen Hippo. ſi ſignificari voluiſſet, dixiſſet

dixiſſet

dixiſſet potiùs varietatem. Quòd autem dixi, Hæc omnia vitare oportet. Græcè habetur, ταῦτα πάντα φυλάσσεσθαι χρὴ. verbum autem, φυλάττομαι, vito, & caueo ſignificat. Cùm ergò in ſecunda parte prognoſtici de ſignis malis loquatur, ea non ſolùm conſideranda eſſe cõſtat, ſed vitanda. Scribens enim ſigna bona dixit optimum eſſe hypochond. quod talia ſigna habet. Cùm ergò ſcribit mala, non ſcribit ipſa eſſe conſideranda, ſed tanquàm mala damnanda, ac vitanda: vt enim inquit Galen. in Commen. Hippoc. oppoſuit hypochondrio, optimo, & æquali, ſigna peſsimi & inæqualis: quod autem tale eſt, vitandum eſt. Tangẽda itaque ſunt hypochondria, ægro ſupino cubante, cruribus modicè inflexis, nè ob diſtenſionem cutis ac muſculi ventris duri redditi ſenſum turbent, ac manu moderatè calida applicita, ventrem comprimere, quantũ ſatis ſit ad cognoſcendum in abdomine & partibus ſubiectis, an adſit dolor, aut tumor, aut calor, aut frigus, aut inæqualitas, aut tenſio, & magis, aut minùs comprimere manum, animaduerſa carnis mole, & internarum partium tumore, aut duritie: id autem facere vbi primũ æger ventrem exonerauerit ante prandium.

φυλάττομαι.

GALENI
Commentarius.

OMNEM aliquis orationem cõpræhendens, vno breuiſſimo capite dicet: Ilia ſi naturæ ſimilima ſunt, ſaluberrima ſunt. Particulatim verò docens eorũ indicia Hippocrates, primùm ſcripſit ex ijs quæ non exiſtunt. Hæc ſolent medici recentiores non accidentia nominare, duo verò alia ſigna accidentia ſunt in ilijs. Quocircà ilia dolore vacare, ex non accidentibus dictum eſt: mollia verò & æqualia eſſe, ex ijs q̃ exiſtunt. Sed mollia cognoſcuntur quoties modicè renituntur, illis enim oppoſita, vtpotè vehementer renitentia, dura ſunt. Cęterùm æqualia non ſecundùm vnam intelliguntur qualitatem, fieri enim poteſt vt ſimiliter ęqualia ſint, ſed aut aliqua parte dolore vacent, aliqua dolore afficiantur: aut altera pars calidior, altera frigidior ſit: aut ſubleuatior, aut depreſſior. Opponens igitur ſaluberrimis & æqualibus ilijs peſſimorum & inæqualium ſigna, dixit: Si verò inflammatione vexantur, aut dolore, aut intenta ſunt, aut inęqualitate affecta dextra aut ſiniſtra parte. Itaq; vexari inflammatione, de totis ilijs dixit. Significat verò verbum, inflammari, velut ſi peruri, ſuccendi, ignirìq; proditum ſit. Pari ratione dolore vexari, de totis ilijs dictũ eſt: quomodò intenta eſſe: id enim totis etiam ilijs tribuitur. At verò inęqualiter affecta eſſe dextra ac ſiniſtra parte, quoties non tota ilia eandem habeant affectionem, aut per caliditatem, aut per frigiditatem, aut per dolorẽ, aut per indolentiam, aut per gracilitatem laxitatémque & intentionem. Quandoq; enim intenduntur ilia ſine inflammatione propriè nominata, aut propter væhementem ſiccitatem non ſolùm in illa parte, ſed etiam in ſuccingente coſtas membrana, atque pręcordijs: aut propter inflammationẽ cum tumore ipſorum in ilijs muſculorum conſiſtentẽ ſine inflãmatione propriè nominata, q̃ quidem tumor dolens eſt.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte ſignorum optimi hypochon

chondrij rationem reddit, dicēs posse omnia vno verbo compræhēdi, si dixerimus, Hypochondrium naturæ simile optimum est, particulatim verò, quemadmodùm Hippocra. fecit, primū scribens signum quoddam, quod est ex non euenientibus, quæ Græci appellant, ἀποσυμβεβηκότα. id est, non euidentia, tale signū fuit cùm dixit, Sine dolore. Alia signa ex accidentibus sunt, vt mollities, quæ oppositam habet duritiem, & renitentiam. Aequale verò non ob vnam qualitatem dicitur, sed propter omnes tam primas quàm secundas. *Non secundùm vnam intelligitur qualitatem.* Græcè, οὐ κατὰ μίαν μόνην ταύτην ποιότητα. id est. Non secundùm vnam solam hanc qualitatem intelligitur. Voluit nanque Gal. ad mollitiem dictam referre sentētiam, de qua immediatè dixerat: quoniam non in ipsa tantùm æqualitatē seruare oportet, sed in omnibus alijs, ob idque subiungit, Fieri enim potest, vt similiter mollia sint, sed aut aliqua parte dolore vacent, aliqua dolore afficiantur: & reliqua, vbi enim litera habet, Fieri enim potest vt similiter ęqualia sint. Græcè habetur, δύναται γὰρ ὁμοίως μὲν εἶναι μαλθακὸν ἅπαν. quod est, Fieri nanque potest vt totum sit consimiliter molle.

IN secunda parte, quæ incipit (Opponēs igitur) declarat signa mala, quę opposita sunt optimo & saluberrimo hypochondrio: ea verò sunt signa pessimi & inæqualis, vt inflammari, quod significat igniri & peruri: tale enim est Græcum vocabulum φλεγμαίνειν, id est, inflāmari. Similiter dolore vexari, de toto hypochondrio dictum est, sicut & intendi. Nam inæqualiter affici de singulis hypochondriorum partibus dicitur, cùm inuicem comparātur, in calore, frigore, & dolore, indolētia, gracilitate, laxitate, & tentione. *Inflammari.* Græcè, τὸ φλεγμαίνειν, ὡς εἰ καὶ διακαίεσθαι, καὶ φλέγεσθαι, καὶ πυροῦσθαι λέγοιτο. hoc est, inflammari, ac si diceret exuri, incendi, ac igniri. *At verò inæqualiter affecta esse dextra ac sinistra parte.* Græcè, καὶ τοῦτο τὸ ἀνωμάλως διακείμενον. quod est, & hoc inæqualiter affectum.

φλεγμαίνειν.

IN tertia parte, quæ incipit (Quandoque enim) docet hypochondrium intendi posse multis modis: aut enim intenditur sine inflāmatione propriè dicta, propter siccitatem, nō tantùm ob eam q̄ est in ipso hypochondrio, sed ob illam quæ est in membrana succingente costas: aut ob eam quæ est in p̄cordijs: Græcè, φρεσὶ, hoc est, in septo transuerso: aut ob illam quæ propriè nominatur phlegmone, vbi consistat in musculis hypochondrij, quæ est tumor durus dolens. *Aut propter vehementem siccitatem.* Græcè, ἤτοι διὰ ξηρότητά τινα σφοδράν. id est, aut propter vehemētem quandam siccitatem. *Aut propter inflammationem cum tumore ipsorum in villis musculorum consistentem, sine inflammatione proprie nominata.* Græcè, ἢ διὰ τὰς μετ' ὄγκου φλεγμονὰς αὐτῶν τῶν κατὰ τὸ ὑποχόνδριον μυῶν, ἔξω τῆς ἰδίως ὀνομαζομένης φλεγμονῆς καθεστώσης quod est, Vel ob inflammationes cum tumore musculorum ipsorum, qui sunt in hypochondrio, phlegmone propriè nominata, in parte exteriori consistente.

PROGNOST. XXIIII.

SI verò pulsus insit in hypochondrio, perturbationem significat, aut delirium, sed oculos talium inspicere oportet: Si enim pupillæ frequenter mouentur, hos μανῆναι, hoc est, valde insanire sperandum est.

DE signis, quæ sumuntur ex hypochondrij dispositione, est præsens prognosticum, quod in duas partes diuiditur. Considerato hypochondrio, si per tactum constiterit, pulsum adesse, vnum duorū significabitur, nempe delirium, aut perturbatio: tactu verò id inquirēdum est. Nam visu non cognosceretur talis pulsus, nisi in musculis ventris esset. Secundum quod docet Hippocra. est, si pulsus adfuerit inspiciendos esse oculos ægri. Nam si pupillæ frequenter mouentur, non tantùm delirium erit sperandum, sed etiam insania, quæ magnum deliriū est. Vbi ergò medicus dubitauerit, an delirium futurum sit, à priori illud inquiret, ex particula læsa, & deinde à posteriori ex effectu: nēpe si accidens instabilitatis oculorum accesserit, id enim manifestè ostendet futurum delirium. Pulsus itaq; per se significat delirium, vbi euenerit ex inflammatione ventriculi, aut septi transuersi, quia hæc membra magnam habent cum cerebro cōnexionem. Si tamen in iecore, aut liene fuerit inflammatio, aut magna arteria vehementer

Iecoris et lienis inflāmatio nō necessariò infert delirium.

ter pulset, perturbatio significatur, non necessariò delirium: est autem hæc veluti timor quidam de periculo mortis, & ipsius ægri turbatio, nempe corporis ipsius. Pulsus tamen talis simul cum oculorum frequēti motu, magnū delirium significabit, ob magnitudinem læsionis cerebri, quæ cogit instabiles fieri oculos. Per pulsum autem intelligimus magnum pulsum, sed nonnulli legebant palpitationē, & parùm refert, vt dicemus in Com. De inflāmatione, quæ est in septo transuerso, constat ipsam non tantùm delirium efficere, sed ferè perpetuum, ac nunquàm cessans, ità vt medici existimēt affectionem esse in cerebro: quā ob causam eam partem appellârunt phrenas, quoniam mente cōmunicat. Hæc voluit Gal. libr.5. de Lo. pa. cap.3. dicens, Ab aliarum verò partium nulla perpetuum delirium procedit, dempto solo septo transuerso, cuius vitio excitatum delirium parùm cōtinuò distat, adeò vt veteres putauerint hac parte inflāmatione affecta homines phreniticos euadere, atque ob eandem suspicionē phrenas, id est, mentem, eam appellauerunt, tanquàm sapienti parti conferat quippiam. Docet autem ibi Galenus hanc delirij speciem à vera phrenitide distinguere. Posset aliquis obijcere. Si inflammatio est in septo transuerso, non sentietur pulsus in hypochondrio: septū enim trāsuersum suprà hypochondrium est. Respōdemus quòd septum trāsuersum, distinguit partes intrà thoracem à partibus, quæ subijciuntur hypochōdrio: estq; adeò proximum ipsi hypochōdrio, vt si inflāmatio fuerit in ipso, facilè possit tangi compresso hypochondrio, ac percipi pulsus. Quòd autem ex ventriculi inflammatione delirium sequatur, cōstat ob maximam connexionem, quam habet potissimū os eius cū cerebro, per neruos ad ipsum peruenientes, vt apud Galen. lib.5. de Loc. pa. cap.5. vbi narrat accidētia quæ vētriculus inferre solet, de quibus sunt conuulsiones, morbus comitialis, & melancholia. Et lib.3. cap.5. de delirio sequēte febris vigorē, inquit, Haud secùs fit ea affectio, quæ suffusioni in accidentibus similatur, à ventriculi dispositionib⁹ ortum habens: nanque cerebrum ventriculo, & ventriculus cerebro suas affectiones transmittit: idque propter neruorum à cerebro ad os ventriculi descendētium magnitudinem, per quos etiam sensus huic particulæ, quam vlli reliquarum partiū corporis acutior est. Neq; tamen credendum est omnem inflammationem oris ventriculi facere delirium, sed tātùm

Septum trāsuersum ferè perpetuū efficit deliriū, cùm inflammatur.

Vētriculus cerebro consentit.

eam quæ magna fuerit, vt vult Gale. in Com. Et argumentum Hippoc. est validum in præsenti, si pulsus in ventriculo adsit, delirium significat: nam non omnis inflammatio efficit pulsum, hoc est, magnum pulsum, nisi malū increuerit: quoniam pulsus non est de signis inflammationum, sed magnarum tantùm, & maximè cùm tendunt ad suppurationem, vt Galen. inquit lib.13. de Mor. cu. iuxtà initiū. Si ergò ad pulsum faciēdum opus est magnā esse inflammationem, & magna inflammatio communicans cerebrò infert delirium, meritò dixit, Si pulsus adest, deliriū significatur. Hæc de septi transuersi, & ventriculi pulsu. In his autem sicuti & in alijs omnibus partibus pulsus ex inflammationibus excitatur, quoniam partes inflāmatæ immodicè calent, & calorem sanguinis contenti in arterijs proximis, aut in ipsis ingredientibus augent, & indè coguntur magnas facere distensiones. Si verò præter id quòd in hypochondrio pulsus adest, oculos habuerit instabiles: (idem enim est crebrò pupillam mouēri, & instabiles esse oculos, qualem dispositionem declaraui- mus circa Progno.6. huius libri) non tantùm significat delirium, sed magnū deliriū, quod explicuit Hippocr. per verbum μανῆναι, quod valde insanire significat. Mania etiā siue insania, tripliciter accipitur ab Hippoc. Vno modo pro magno delirio: alio modo pro delirio sine febre, à calido humore: tertio modo pro delirio sine febre, à frigido humore. Primo modo accipitur in p̄senti loco, vt inquit Gal. in Com. verùm hoc loco non simpliciter ait fore delirium, sed maniam, indicans væhemēs quoddam delirium. Et suprà in Progn.17. dixit stridorem dentium non assuetis à natura esse μανικὸν, id est, significare maniam. & Gal. in Comment. maniam, (siue insaniam) dixit quasi væhementem mentis cōmotionem, vbi hanc acceptionem declaraui. Secundo modo accipitur pro delirio sine febre à calido humore. Primum, quòd accipiatur pro delirio sine febre, constat ex lib.1. de Mor. pop. part. 2. ad finem secundi status, vbi dixit Hippocr. Senioribus verò, & quib⁹ iam calor vincitur, paraplegiæ, aut maniæ. Et Gale. in Commen. explicans vocabulum, dixit, maniæ autem sine febre deliria. & libr.1. Prorrhe. Com.1. μαίνεσθαι siquidem id est, insanire omnes homines dicunt, eos qui desipiunt citrà febrem: φρενιτίζειν verò, qui cum febre id patiuntur: intelligitur autem cum continuitate delirij propter deliria, quæ fiunt in febrium vigoribus, & li. 3. de

Pulsus non omnibus inflāmationibus cōmunis

Mania tripliciter.

3. de Mor. pop. par. 3. vbi dixit Hippocra. Nec phreniticorum vllus valde insaniuit. ibi Hip. hoc verbo, ἐξεμάνη, vsus est. & Galen. id explicans in Commen. inquit, In hoc enim solo quod continuè insit cum febre, phrenitim intelligimus, nullo alio à mania differentem, præterquàm febre. Sola ergò febre distinguūtur mania & phrenitis, & phrenitis fit à calido humore, fiet ergò & mania. Et li. 3. de Lo. pa. cap. 5. ad initium inquit, Interdùm verò vbi principales actiones læsæ sunt, febris quoque accedit, vt in phrenitide, & lethargo: interdùm sine febre vitium est, vt in mania, & in melancholia. Quòd autem mania à calido humore fiat, probatur ex Galen. lib. 2. de Causis sympto. dicente, Porrò omne delirium deprauatus est principis facultatis motus, à prauis succis, aut cerebri intemperie ortum habēs, ac phrenitis nominatur, si febris accesserit. Mania verò si citrà febrem accidat, hæc interim mordaces sequitur succos, qualis est præcipuè flaua bilis: interim à calidiori cerebri intemperatura nascitur. Sola autem melancholica (vt vocant) dementia à frigidiori succo, vt causa euenire solet. Hæc est, de qua Paulus lib. 3. cap. 14. dixit, Si quando verò præassata plùs æquo flaua bile, in atram facta iam fuerit permutatio, maniam inferre assolet, in qua ferociùs quàm in melancholia desipiunt: hancitaque Latini furorem appellant. Insania verò non tantùm hunc morbum significat, sed phrenitidem, & melancholiam apud Celsum lib. 3. cap. 18. Tertio modo accipitur ab Hippo. mania, pro vera melancholia, quæ est delirium à frigido humore, vt in Aphor. 21. libr. 6. Furore correptis si varices, aut hęmorrhoides superueniant, furor soluitur, & Gal. in Commen. inquit, Maniam hoc loco appellat eam, quæ est propriè melācholia, non eam quæ à bile. Varix enim dilatatio est venarum, quę sunt in femoribus, & cruribus à crasso, & melancholico humore facta.

Phrenitis.

GALENI
Commentarius.

IN quibusdam codicibus non pulsus, sed subsultio legitur: ac perspicuum est vt tale accidens ob spiritum fiat flatuosum. Sed in multis cōdicibus legitur pulsus: aut qui simul cum magnis fatiget inflammationibus, aut insensibilis ægro motus arteriæ in spina maioris: quemadmodùm libro de Morbis vulgaribus secundo dixit: Vbi vena in cubito pulsat, insanum furibundúmque est. Constat enim vt pulsare de magna adeò & væhementi afferat motione arteriarum, vt antequàm contingatur, innotescat, interdùm ęgro duntaxat, quandóque etiam de foris intuētibus. Sed quodcunque horum fuerit accidens, signum non bonum est. Maior enim arteria pars est maximè principalis: & item venter, ac iecur: quomodò septū transuersum. At ex his prorsùs vnū afficitur, siue subsultio, siue pulsus legatur. Septum verò transuersum, delirium infert promptissimum: quam ob rem maiores id præcordia nominauerunt: & item os ventriculi, quoties insigni afficiatur inflammatione. Aliæ verò partes, ibi quæ aliquā ex prędictis affectionem traxerunt, in periculosam incidunt affectionem. Quapropter meritò Hippocra. dixit, vel perturbationem, vel deliriū ab eo accidente significari: perturbationem quidem vno communi accidenti omniū periculosarum affectionum: ex quibus non solùm ægri, sed etiam medici perturbātur: delirium verò ob septum transuersum, & item os ventris. Ceterùm de musculis in ilijs, cōsiderandum est: neque enim necessariò delirium, neque periculum pulsantes sub-

subsultantésve inferunt. Non igitur magis propriè inaudire oportet verbum, insit, per dictionẽ qua dixit Hippocrates, Si verò pulsus insit in ilijs: quippe qui velit peæaltè in ilijs pulsum subsultionémve de vocula, insit, significari. Verùm conspicari talium oculos oportet. Si enim crebrò obtutus mouetur, expectanda insania est. Cùm perturbationem, aut delirium dixerit ab eo accidente significari: nunc determinat, docétque quando deliriũ, quando perturbatio sola futura sit. Determinatio verò ab oculorum ducitur motione. Quos non solùm hac in re, sed etiam in alijs morbis omnibus, in quibus inspexeris fore delirium, exquisita ratione considerabis. Si enim instabiles apparent, indicatur delirium. Verùm hoc loco non simpliciter ait fore delirium, sed insaniam, indicans væhemens quoddam delirium ex prædictis indicijs affuturum. Porrò vt oculorum crebra motio delirij firmet suspicionem, patêre arbitror ex ijs q̃ à nobis explanata iam sunt, vbi musculos oculorum diximus primos sentire cerebri affectiones: ipsum verò cerebrum septo transuerso & ori ventriculi consentit, quemadmodùm cæteris omnibus neruosis mẽbris. Cùm enim ex illo omnes nascantur nerui, quæcunq; pars plurimis aut maximis participat, hæc meritò in consensum originem eorum perducit.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

IN prima parte dicit partem illã (Pulsus) ab alijs legi palpitatio, quam constat fieri etiam ab spiritu flatuoso: sed in multis codicibus legi pulsum, & intelligi pulsum qui in magnis inuenitur inflãmationibus, aut pulsum magnæ arteriæ, quæ dorso adhæret. Quemadmodùm & secundo de Mor. pop. dixit. Si vena in cubitu pulsat, insanum, furibundumq; est. Est autem in eo loco pulsus, magnus motus arteriarũ, qui innotescit vel ipsi ægro antequàm tangatur, vel foris conspicientibus nondùm tangentibus. *Sed subsultio*. Græcè, ἀλλὰ παλμὸς: hoc est, sed palpitatio, sicq; in alijs locis. Sed nõ potest intelligi sentẽtia præsens de vera palpitatione: quoniam fit ab spiritu crasso flatuoso, & abundantia ipsius nõ ostẽdet delirium, aut perturbationem, neque si cum tali palpitatione oculi instabiles essent, væhemens speraretur delirium, nisi ex sola oculorum motione id posset sequi. Galen. lib. de Palpitatione probat ipsam fieri à crasso ac vaporoso spiritu, discursu carente, quam affectionem contra Praxagorã consimiliter probat non esse referendam ad solas arterias, sed cutim, ac musculos palpitare visos. Largo tamen modo sumendo palpitationem, aut pro væhementi motione arteriæ maioris, & magno pulsu, posset legi palpitatio: quemadmodùm legitur apud Hippocra. lib. 1. de Morb. pop. par. 3. in histo. Sileni, de quo scripsit, Hypochondrij palpitatio continua, & Galen. in Commen. inquit, Prætereà & hypochondrij palpitationem tremorem q̃ue continenter illi fuisse ait, quod in Prognostico vel turbationem, vel maniam significare dicebatur. Visa est autem homini fuisse quædã in septo transuerso phlegmone. In hoc loco Hippocra. palpitationẽ appellauit eum pulsum, qui prædictam sequebatur inflammationem. Vtroque modo legi præsentem sentẽtiam, pulsum, aut palpitationem, refert Gal. lib. 3. Prorrh. Com. 52. *Lib. de Morb. vulgarib. secũdo dixit.* Adde ὁ ἀνὴρ, id est, vir. scribitur autem lib. 2. par. 5. cui vena in cubito pulsarit, insanus, & iracundus est.

Palpitatio.

Palpitatio largo modo pro magno pulsu.

IN secunda parte, quæ incipit (Sed quodcunq;) probat meritò Hippoc. dixisse, si adsit in hypochondrio pulsus, significare perturbationem, aut delirium. Nam siue magna arteria, siue iecur, siue ventriculus, siue septum transuersum afficiatur, aliquod tale significabitur. Si septum transuersum inflammetur, cõstat, quòd inferet delirium ob connexionẽ cum cerebro: quare ipsum, φρένας appellarunt: ventriculi quoque inflammatio idem faciet. Si fuerit magna aliarum partiũ affectio, perturb

turbationem ostendet.

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterùm de musculis) docet Hippocra. loquutum de pulsu, qui existit in intimis partibus hypochondrij: quoniã in musculis exterioribus vẽtris fieri potest pulsus, & non significabit deliriũ, neque perturbationem, siue periculũ. Quòd autem loquatur de intimis partibus pulsantibus constat, quia dixit, ἐνεῖν, quod significat, intùs existere. *Non igitur magis propriè inaudire oportet verbum, insit.* Græcè, μήτε οὖν ἰδιώτερον ἀκοῦσαι χρὴ τοῦ ἐνεῖν ῥήματος. quod est, Non igitur inconsideratiùs accipi debet verbum, insit. Litera tamen Laurentiani nullum facit sensum.

IN quarta parte, quæ incipit, (Verùm cõspicari) docet quo pacto distingui debet, an futurum sit delirium, an perturbatio. Deliriũ enim ostendunt oculi instabiles, qui non solùm in præsenti dispositione, sed in multis etiam alijs, quum mouentur & agitantur, delirium ostendunt. Cæterùm in præsenti, vbi cũ pulsu adfuerit talis oculorum dispositio, non tãtùm significabitur delirium, sed mania, hoc est væhemens quoddã deliriũ. Quòd autem oculorum frequens motus attestetur deliriũ, ob id est, quòd oculorum musculi tanquàm cerebro proximi, cerebro statim compatiuntur. Quòd autem cerebrum consentiat septo transuerso & ventriculo, ob neruorum multitudinem fit, quemadmodùm & in omnibus neruosis particulis contingit. Contra Galen. sententiam posset quis instare. Non enim videtur ꝙ oportet medicũ vti hoc signo instabilitatis oculorum ad cognoscendum futurũ delirium: quoniam id ad maniam significandam, id est, ad cognoscendum væhemens delirium est conueniens: delirium autem futurum ostendet, quòd inflammatio sit in septo, aut in ventriculi ore. Ad quod respondemus, quòd Hippocra. in Prognos. tantùm pulsum scripsit, modò pulsus tantùm de se non magis ostendit delirium, quàm perturbationem. Quia ergò ex solo pulsu id non poterat cognosci, addidit aliud signum, quod ostendet, quod ipsorum futurum est, aut delirium, aut perturbatio. Quòd tamẽ sufficiat notitia partis patientis, ad id distinguendum, docuit Galen. non Hippocra. Quòd verò Hippo. instabilitatem oculorum scribat ostendere væhemens delirium, siue maniam, nihil obstat: id enim quod ostendit magnum delirium, similiter ostendit delirium: quia in magno delirio delirium simpliciter dictum includitur.

Oculorũ frequẽs motus ostendit delirium.

Sed insaniam. Vt dixi in expositione apud Celsum, insania commune est vocabulum ad maniam, phrenitidem, & melãcholiam: inde est, quòd meliùs dixisset Laurẽtianus maniam.

PROGNOST. XXV.

OEDEMA verò in hypochondrio durum ac dolẽs, pessimum est, si fuerit circà totũ hypochondrium: si verò in altera parte fuerit, in sinistra minùs periculosum est.

IN præsenti prognos. de phlegmone hypochondrij loquitur Hippoc. vt docet in Cõmen. Gale. verùm talis phlegmone aut erit in hypochon. propriè dicto, nempe in carne & musculis abdominis, aut in hypochond. impropriè, hoc est, in membris interioribus subiectis abdomini. Vtroq; modo vera est Hippocra. sentẽtia, sed magis in secunda acceptione: ab ea nãque dispositione maius imminet periculum, per quam iecur & lien inflammantur, quàm ab ea per quàm musculi ventris. Si quis ergò voluerit malitiam dispositionis hypochondrij disquirere, tactu eam inueniet. Si enim in ipso tumor aliquis durus ac dolens fuerit, aut occupauit totum ipsum hypochõ. aut aliquam eius partem. Si totum, pessima erit hæc dispositio: ratio est, quia in compositione & temperatura laborat totum ipsum. Vbi nanque phlegmone adest, tumor adest, & calida intemperies, quibus durities est adiuncta. Quòd si in vnica parte tantùm existat talis phlegmone, minùs periculi imminet ex phlegmone quæ existit in sinistra, quàm ex illa quæ in dextra. Nam si intelligat de phlegmone quæ est in membris interioribus, in iecore deterior est quàm in liene, quanto iecur liene magis præcipuum membrum est. Quòd si fiat phlegmone in abdomine, quando fuerit in latere dextro iecur comprimet, ac alterabit: quando verò in sinistra abdominis parte, liene. Bene ergò dixit. Si verò in altera fuerit min⁹ periculosa est. Quòd tamẽ in dextra parte existat iecur, & in sinistra hypochondrij parte lien, ex anatome constat: etsi prodigiosè contrarium visum sit, apud Aristot. lib. 1. de Histo. anim. cap. 18. & lib. 2. cap. 17. lien in dextra

Iecur à dextris, lien à sinistris.

dextra parte, iecur in sinistra. An tamen existat inflammatio, & in quo loco facile est tactu deprehendere, quando fuerit in musculis abdominis: difficile quando fuerit in partibꝰ interioribus. Cùm enim in partibus his fuerit, tactus difficulter pertingit ad ipsam inflāmationem cognoscendam, cùm interponantur tot musculi, caro, cutis, & peritonæum.

Iecoris et lienis inflāmationes difficilè cognoscūtur tactu

Quamobrem dixit Gale. lib. 5. de Lo. pa. cap. 6. Constat autem iecur intrà hos sub peritonæo esse positum, quod cùm tribus contegatur musculis, fieri non potest vt tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi magna in ipso oriatur inflammatio, aut incumbentes ei musculi extenuentur. Quæ ratio non minùs doceret difficilè deprehendi phlegmonas lienis. Veruntamen libr. 6. de Loc. pa. ca. 1. facilíꝰ dicit deprehendi lienis inflāmationes, quàm iecoris, ob ipsarum duritiem. Quàm etiam difficilè tangantur inflammationes, quæ sunt in iecoris simis partibus, satis cōstat: licet vt vult Galen. loco citato ex lib. 5. de Loc. pa. semper communicent inuicem simarum & cauarum partium phlegmonæ, ob id tamen quia difficulter tactu deprehenduntur, alia signa ad huius morbi inflammationes cognoscendas scripsit.

Iecoris inflāmationes in simis & gibbis semper cōmunicāt.

Iecoris inflāmatio ab ea quæ in musculis, quomodo distinguitur.

Docet quoque quo pacto musculorum inflammationes ab inflāmationibus iecoris distinguantur, dicens, Cæterùm quibus à natura vel à morbo extenuatum est abdomen, in his facile est vidère ingentem iecoris inflammationem, quæ propriam hanc à musculorum tumoribus sortitur differentiam, quòd moles sub manibus ad coaceruatā circūscriptionē desinit. At musculꝰ quilibet cùm totꝰ sibi cōtinuus sit, inflāmationis ipsius moles sensim diminui consueuit: quippe soli iecinori proprium est, vt tumoris cumulum cō prænsum habeat circumscriptum. Sententia secundæ partis Progno. quod minus periculum significet inflammationes sinistri hypochondrij, quàm dextri. De intimis hypochondriorum partibus constat ex Hippocr. libr. 6. de Morb. popu. parte. 2. sectione. 31. dicente, Considerandæ hypochondriorum exceptiones, ex qualibus ad qualia, atque aliæ: inflammationum item viscera obsidentium qualia possunt, siue ex iecinore in lienē fiant, siue contrà, & quæcunque talia.

GALENI
Commentarius.

OEDEMA solet Hippocrates nominare omnem molem præter naturam: recentioribus medicis vocantibus vnā tantummodò molem, quæ premēdo dolore vacat, & digitis cedit. Quam verò rursùs medici recentiores propriè nominant inflammationem: hanc Hippocrates composita dictione durum & dolens œdêma appellitat. Inflammationis enim vocabulum de inflamine afferebat. Itáque constat vt talis affectio si dextra affligat parte, periculosior sit, propter iecur: indulgentior si sinistra, propter lienem: exitiosissima si vtraq; lacessit.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

IN prima parte, explicuit significationē huius vocabuli οἴδημα, dicens Hippo. appellare œdêma omnem tumorem præter naturā, licet recentiores medici eum velint significari, qui est mollis ità vt digitis cedat, & dolore vacet. Apud Hippocra. itaque œdêma tumorem omnem siue mollem siue durum significabat, vt lib. 5. Aphor. Commen. 65. Galen. inquit, Omnes præter naturam tumores Hipp. οἰδήματα nominat. Et libr. 6. de Morb. popula. part. 1. Commen. 2. inquit, Oedematis nomen necessariò considerare oportet, nempe videt Hippocra. perpetuò, vt sæpiùs est demonstratum, omnes præter naturam tumores ità nominare, siue absque dolore & duri fuerint, quos propriè scirrhos appellant, siue dolorē habuerint, quos priuatim phlegmonas vocāt, siue dolore caruerint & laxi fuerint, quos solos œdemata nominant. Et lib. eodem, par. 3. Com. 12. inquit, Dixi autem iam sępiùs œdêma vocare ipsum tumorem præter naturam omnem, siue phlegmonosus, siue erysipelatosus, siue scirrhosus fuerit, recētioribus solùm qui laxus est, mollisque tumorem œdêma vocātibus, de qua significatione in expositione Progn. 30. dicam. Consequenter Galen. explicat, quare dixit Hip. œdêma durum, dolens, quoniā

οἴδημα.

Oedêma.

quoniam phlegmonen significare voluit. Ea tamen non propriè explicantur apud ipsum per hoc simplex vocabulum φλεγμονὴ, quoniam significat id vocabulum, eam etiã quæ propriè appellatur φλόγωσις, id est, inflammatio. Significabat quoque eo tempore herpetes, & erysipelata & carbũculos, vt inquit Galen. li. 4. de Ratio. vict. acut. Com. 21. Quoties legitur *Molem*, Græcè habetur, ὄγκον, id est tumorem. *Inflammatio*. Græcè φλεγμονὴ, id est phlegmone. *Inflammine*. Græcè φλογώσιως, id est inflammationis.

φλεγμονὴ.

IN secunda parte, quæ incipit (Itaque cõstat) concludit sententiam Hippocratis.

PROGNOST. XXVI.

SIgnificant autẽ huiusmodi œdemata in principio periculũ mortis breui futuræ.

DE inflammationibus, quæ fiunt in iecore, liene, vẽtriculo, & peritonæo, vera est præsens sententia, ab initio huiusmodi inflammationes significare mortẽ breui futurã, ob magnitudinem periculi imminentis ex ipsis. Repręhẽdendus tamẽ foret qui crederet id posse intelligi de inflãmationibus musculorum hypochõdrij. Nã tales raro inducẽt mortis periculũ, aut ob insignem magnitudinẽ fiet id. Hãc ob rem li. 2. Prorrh. Cõ. sectionis. 21. Gal. repræhendit autorẽ libri qui dixerat, Febres ex hypochondriorum doloribus malignę: dicens, Orationẽ hanc, siue libri huius autor, siue alius scripserit, non laudo: nisi etenim limitetur bifariã, falsa est, & gemina indiget limitatione. Cùm ergò nõ paucę in hypochõdrijs sitæ sint partes, febres non sunt omnibus in his malignę, sed in septo trãsuerso, vẽtriculo, & iecore. Scimus quoque & musculos quosdam qui inibi iacent, si inflammentur, febrẽ accendere. Quinimò neq; vbi in iecinore, vel ventre, vel septo transuerso phlegmone oriatur, febris hæc cõtinuò maligna est, sed acuta forsan fuerit, quanquàm neque hoc quidem perpetuò, nondùm verò maligna. Quod ergò de febris malignitate, quam non credit necessariam in hypochondriorum inflammationibus, dixit hic Galen. ad periculũ mortis transferri potest. Nam ex inflammationibus, quæ non sunt in intimo hypochondrij, non consurgunt febres malignæ, neq; etiam periculosæ, nisi vt dixi, raro: neq; ex intimis inflãmationibus consurgunt semper febres malignæ neq; acutæ. Quare neq; etiã imminebit periculũ mortis breui futuræ. Eandem repræhensionem repetit lib. 3. de Morb. popu. part. 2. in præfatione dicens, Meliùs enim esset dixisse, febres ex cerebro affecto malignæ, febres ex cerebri membranis affectis malignæ, febres ex pulmone & multo magis ex corde affecto malignæ: quàm febres ex hypochondrijs malignæ. Si propriè quidem intelligamus hypochondriorum apellationem, inter febres acutas leuissimæ sunt: si verò non propriè, sed cũ appellatione compræhenderimus ventrem, iecur, lienem, septum transuersum, nonnullæ quidem malignæ, aliæ verò mites: vt in commentarijs de Locis pass. est demonstratũ. Ex his constat non tantùm non omnes febres ex hypochondrio esse acutas, & graues, ac malignas, sed neque eas quæ sunt ex inflammationibus interiorum hypochondrij partiũ. Sed contra sententiam Hippocra. videtur esse argumentum, si inflammationes hypochond. accepto propriè vocabulo, leuissimę sunt, malè dixit, ex eiusmodi pendêre periculum mortis breui futuræ. Quod si dixeris Hippocrat. impropriè vsum fuisse vocabulo, ac intellexisse per hypochondrium intimas partes, vt iecur, lien, septum transuersum, & peritonæũ, ac ventriculum, vt vult Galen. in Com. cõtrà id est, quod dixit Galen. in duobus citatis locis, aliquas ex febribus, quæ ab intimis hypochondrij inflãmationibus ortum habent, nõ esse malignas, sed mites, & in Cõmentario allegato ex secundo Prorrhe. neque perpetuò acutam esse talem febrem dixit: quod manifestè est contra Gal. in Com. qui de inflãmationibus intimarum partiũ dicit intelligendam sententiam Prognostici. Ad quod respondemus, quòd Hippoc. in præsenti Prognostico non vult omnẽ inflãmationẽ hypochondrij adhuc iterioris afferre periculũ mortis breui futuræ, sed eã tantùm, quæ præter id quòd in intimo hypochondrio fit, febrẽ atque acutũ inducit morbum, aut quæ cum acuto morbo coniungitur, quod de illis, quæ febrem continuam acutã coniunctam non habent, non est necessum, vt mortis periculum breui futuræ immineat. Accipitur autẽ hypochondriũ in hoc

Inflãmationes musculorũ hypochõ.

Hypochondrij inflamatio quando mortẽ minatur.

hoc significato pro partibus, quæ subiacẽt in intimo hypochõdrio apud Hip. in Prog. 28. sequẽti, vt vult Gal. in Cõ. & similiter in Apho. 64. sectio. 4. vbi dixit, Quib⁹ in febribus morbus regius septimo, vel nono, vel vndecimo, vel quartodecimo supuenerit, bonũ, nisi dextrũ hypochondriũ obduruerit, id est, nisi aliquis malus affectus ex ijs quos anteà dixim⁹, visceri, hepati videlicet acciderit. De harum ergò partiũ intimarũ hypochondrij inflãmatio bus verũ est quod dixit Hip. significari mortis breui futuræ periculũ. Quòd si dicas, paruæ inflãmationes iecoris nõ ostendũt mortis periculũ, vt suprà ex Gale. diximus, verũ est, sed Hippo. de his loquitur, quæ febrẽ afferũt continuam, vt dixi. Præterea de eis loquit, quę tu morẽ durũ dolentem efficiunt, qui magnus quoq; esse debet, si tactu percipi posit. Talis autẽ meritò afferret periculum mortis breui futuræ. Dixit autẽ futuram mortem indicare, non quoniã omnes mori necessum sit, qui tales inflãmationes in intimo hypochõdrio patiũtur: sed quoniã id est de lethalibus signis, & cum alijs mortẽ adducet, licet per se id non posit, quoniã signorũ vires ꝑpendẽdæ sunt. Habẽt enim alias terminationes inflammatio nes iecoris, aut lienis, vt per fluxũ sanguinis narium, vt in Prog. 27. sequenti: aliquãdo etiã per suppurationem, vt in Progn. sequenti. 31. & 35. Dixit tamen à principio significari periculum mortis breui futuræ: quoniam in primis diebus aliud significat q̃ in sequẽtibus, vt alij similiter morbi. In primis enim naturã ostendit acuti morbi, & acuti breui tẽpore iudicãtur: ergò cùm ex morbi ipsi⁹ natura periculũ immineat, id erit breui futuri mali. Si tamẽ primos dies transgrediat, cùm iam referat naturam longi morbi, non terminabit citò, & id erit aut per coctionẽ & suppurationẽ, aut ꝑ resolutionẽ: quã diuersitatẽ ex tẽporib⁹ significãdi similiter explicuit Hipp. li. 3. Prog. 11. vbi capitis dolores vehementes cũ febre, aliud primis, aliud postremis dieb⁹ significare dicit, & in progn. sequẽti, post diem vicesimum dicit esse sperandam suppurationem.

Hypochondrium apud Hippocratẽ.

Mortẽ indicare quid.

Periculum mortis in primis dieb⁹

GALENI *Commentarius.*

PRædictum in ilijs œdêma si durum, ac dolẽs est, à medicis recentioribus propriè nominatum inflammatio, periculum mortis citò futuræ significat. At verò id, nisi aliquid intimum afficiatur, mendacium est. Constat verò vt intimum sit iecur, & item ventriculus, lien, & peritonæum. Nam musculi in ilijs, si inflammatione laborant, inferre mortem qui possunt? nisi sanè rarò, aut propter magnitudinem insignem inflammationis, aut propter virium debilitatem, aut etiam quia medicus malè curet, aut quia æger aliquid committat. Itáque confusiùs indefinitiúsque talem dictionem scripsit.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

IN præsenti Com. explicat mẽbra quæ attinẽt ad hypochondria, ex quorũ inflãmatione poterit mors sperari, aut periculũ ipsi⁹ imminêre, vt iecur, lien, vẽtriculus, peritonæum: de quorũ inflãmatione intelligi potest dictũ Hip. de illis verò quæ in musculis fiunt, nõ nisi fuerint ingentes, aut ob viriũ imbecillitatẽ, aut quia medicus eas malè curet, aut ob ægrotantis errorem: itaq; indefinitè loquutũ Hip. dicit. Posset certè Gal. tanq̃ veram & satis manifestã saluare Hippo. sententiam, vt dixit, & nos explicuimus, ipsam de intimis inflammationibus intelligendo. Nam vt ipse dixit lib. 2. de Causis symptomatum, qui antiquorum dogmata enarranda suscipit, amicè magis definire, quàm morosè redarguere debet.

Dogmata antiquorũ, quomodò accipienda.

PROGNOST. XXVII.

SI autem febris perseuêrans vigesimum diem transgrediatur, & œdêma non subsistat, in suppurationem vertitur.

PROSEQVITVR Hippocrates doctrinam suā de tumoribus hypochondriorū duris, dolentibus, quos phlegmonas appellāt: & quoniā de periculo mortis egerat, quod in primis imminet diebus, plures autē ex eis contingit liberari, consequenter scribit alios duos modos terminationis ipsorum. Primus de quo in præsenti prognostico per suppurationē: secūdus, de quo in.28.&.29. per fluxum sanguinis nariū. Per suppurationem verò illæ phlegmonæ hypochondriorū terminantur, q̃ duas obseruāt cōditiones: prima vt tumor non desistat ante vicesimum diem: secunda vt similiter febris non deficiat per id tēpus. Tumor subsistere non debet, quoniam aut subsistet, quia omninò resoluet, & sic non oportet alium finē sperare: aut secundùm partem resoluitur, quo dato tenuis resoluetur, & crassa manebit in scirrhū versa, in qua dispositione suppuratio non sperat. Quòd si nō subsistat, neq; resoluatur temporis spatio à calore maximè febrili coadiuuante, in pus vertetur humor: febrem autē durare per id tempus oportet, si phlegmone suppurari debeat. Nā febrē deficere indicat, in scirrhum versum tumorē, & non adesse in parte calorem, neq; in humore dispositionem ad suppurationem recipiendam. Statuit verò vicesimum diem limitem, quoniā vt in expositione.21. Progn. vicesimus dies alter terminus est acutorum morborum, nempe externus, vt.2. lib. de Diebus decretorijs dixerat. Similem huic sententiam scripserat Apho.8. sectionis.5. dicens, Quicunq; morbo laterali laborantes quatuordecim diebus non repurgantur, in suppurationē vertūtur. Sed tamen futuræ suppurationis terminum in morbo laterali definiuit, diem decimūquartum: neq; obest quippiam pręsenti sententię. Nam duplex est acutorum morborum terminus.14.&.20. Ex acutis ergò væhemētiores & calidiores citiꝰ finiuntur, & breuiori termino: qui verò sunt his magis tepidi, in longiori. Quia ergò morbꝰ lateralis inflāmatio est ex calido humore, & iuxta cor sita, citiùs q̃ illæ, quæ existūt in hypochondrio, meritò terminabitur. Similiter dixit, si vicesimū diē transgrediatur. Nam inflāmationes non incipiunt suppurari ante vicesimum, neque in ipso vicesimo, ad quē vsq; posset aliqua indicatio sperari, quemadmodùm & in laterali morbo nō speratur suppuratio ante diem decimūquartum, neque in ipso, sed post ipsum. Itaque si nō repurgetur in quatuordecim diebus, is incipiet suppurari. Si ergò in viginti diebus non fuerit indurata phlegmone hypochōdrij, aut resoluta in die vigesimoprimo, incipiet suppurari. Contingit etiam ob caloris copiā, & humoris tenuitatē, & multitudinē, & alia, quę solēt coadiuuare, suppurationē ipsam ante vigesimum incipere: quēadmodùm & in laterali morbo ante diem decimūmquartū. Verun tamen vtrobiq; Hippo. statuit terminum certum, vltrà quem nō progredietur sine suppuratione. Nam ex acutis morbis aliqui terminantur die vndecimo, licet terminus ipsorum sit dies decimusquartus. De huiusmodi suppurationibus, quę fiunt post vicesimū diem, dicemus lib.3. Prognost.11.& Prognost.25.

Morbi laterales antè suppurantur quàm inflā. hypochond.

Suppuratio post vigesimū sperāda.

GALENI
Commentarius.

OMNIS tumor præter naturam disiecto committēte eum humore curatur. Ergò perspicuum est, vt nisi desistat, cunctantur humores, ac spatio temporis prorsùs mutatio futura est per qualitatem, interdùm ad putredinem, quoties (vt in defuncto corpore) nihil ad eorum cōcoctionē natura molitur: interdùm si vires valent, in pus. Itáque meritò Hippocrates ait: Nisi desistat inflammatio, & febris detinet ægrum, in suppurationem vertitur. Sedata enim febre, considerandum est num inflammatio aliqua scirrhosa infestet. Nam sæpenumerò euenit ità, vbi morbum committentis humoris pars tenuior difflatur, craßior verò & sequax in amplitudine corporis affecti depacta sit. Cæterùm quam ob causam vigesimum diem limitem statuit talium abscessuum suppurationis, libro secundo de Diebus decretorijs dicemus.

AN-

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

IN prima parte, omnem modum terminationis tumorum præter naturam calidorum, de quibus hîc loquitur, scribit, vt inde probet veritatem Prognostici. Tumores enim aut curantur, aut subsistunt resoluto humore intùs contento, aut si non discutitur longo tempore detẽtus, aut mala putredine afficietur, qualis est illa quæ in corporibus mortuorum, in quibus putredines nullum opus naturæ referunt, aut vincẽte & valida natura in puris formam transeunt: sed de his circà Prognost. vltimum huius libri plura dicemus. *Omnis tumor.* Græcè, ἅπαντες οἱ παρὰ φύσιν ὄγκοι, διαφορουμένων τῶν ἐργαζομένων αὐτοὺς χυμῶν, θεραπεύονται καὶ καθίστανται, hoc est, Omnes præter naturam tumores discussis humoribus facientibus ipsos, curantur, ac subsistunt. *Interdùm.* In primo loco, ποτὲ μὲν, id est, interdùm quidem, In secundo loco, ποτὲ δὲ, id est, interdùm verò.

IN secunda parte, quæ incipit (Itaque) cõcludit sententiam Prognostic. Quòd si febris detineat, & inflammatio non subsistit, suppuratio est speranda. Nam vbi febris desinit, considerare oportet, an remaneat scirrhosa phlegmone: id enim euenire solet, quoties inflammationis tenuior pars discutitur, crassiore impacta manente in tenuibus meatibus patientis particulæ: de illa enim nõ speratur suppurationem futuram. Scirrhus ex 2. libr. de Arte cura. ad Glauconem, aliquis est exquisitè talis, qui est tumor durus sensu priuatus; aliquis est non exquisitè talis, qui non est omninò insensibilis, qualis est de quo in præsenti Commenta. dixit esse scirrhosam phlegmonem. De modis autem generationis ibidem, fieri à crassis humoribus & lentis indissolubiliter impactis, & induratis: aliquando quum statim à principio tales sunt, aliquando etiam vbi inflammationes & erysipelata medici immodicè adstringunt aut refrigerãt, & statim docet nè quis duros tumores immodicè resoluẽtibus curare tentet: licet enim manifestam faciant in tumore diminutionem, resoluto tenui, reliquum lapidis duritiem assequetur: quod etiam in casu à Gale. explicito euenit, discussa tenui inflammationis parte. Finaliter quare statuat Hippocra. vicesimũ diem limitem acutorum, rationem reddit lib. 2. de Diebus decretorijs ad finẽ, & nos de hac re diximus in expositione Prognostici. 21.

Scirrhus.

Scirrhi generatio.

PROGNOST. XXVIII.

FIT autem his sanguinis eruptio ex naribus in primo circuitu, & valde iuuat. Veruntamẽ interrogare oportet, si dolet caput, vel hebetãtur oculi: si nãque quippiam tale fuerit, eò tendet.

TERTIVM modum, quo finiri contingit inflammationes hypochondrij, scribit Hippocrates per fluxum sanguinis narium. laudat hanc iudicationem, tanquàm salutarem, vbi in primo circuitu eueniat: docet quoque ipsam antequàm eueniat prædicere duobus signis, quorum alterum est capitis dolor, secundum est oculorum hebetudo: vt tamen docet Galenus in Commẽ. de inflammationibus hypochondrij interioris, intelligitur Hippocrat. sententia: quòd constat ex eo, quòd tales sunt, quæ fluxu sanguinis narium solent finiri rectitudine seruata, queãdmodùm dixit Galenus libr. 3. de Crisibus, cap. vltimo. Sic etiam viscerum sub hypochondrijs existẽtium inflammationes, causæ sunt ac signa sanguinis fluxuum, quando morbus per excretionem debet terminari. Quòd si ad latus diuersum sanguinem fluere non est bonum, secundùm directum verò est bonum, vt docet Hippocrat. & experientia monstrat: iam tibi facile est narem, ex qua fluxurus est sanguis, præscire, vbi causam iam fluxuri sanguinis inueneris: dextrum enim hypochon. ex dextra nare bonam crisim affert, sinistrũ ex sinistra. Bona itaque indicatio est in iecoris, & lienis inflammationibus fluxus sanguinis narium, seruata tamen rectitudine, quam in omnibus euacuationibus obseruare oportet medicum, quemadmodùm eam obseruat natura: etsi aliquãdo fiat, vt medicus ignoret rectitudinem, quam natura seruauit. Fieri quoq; ipsam decet in die decretoria; quod similiter ad certitudinem, & firmitatem iudicij est necessariũ. Per ipsum autem circuitum spatium septem dierum intelligere oportet, intra quod commodè solent tales fluxus sperari, licet aliquãdo post ipsum euenire soleãt, sed raró, queadmo-

Hypochon. inflãmatio q̃ fluxu sanguinis curatur.

Flux⁹ sanguinis nariũ in iecoris & lienis inflam.

modùum Hippocra. ſcripſit libr.3. Progno.11. Signa verò quæ ſcripſit de capitis dolore, & de hebetudinibus oculorum lib.3. in expoſitione Progno.33. latiùs exponentur.

GALENI Commentarius.

QVIA inflammationes in ilijs indefinitiùs commemorauit, per hanc quoque dictionem definire ipſe videtur. Sanguinis enim fluorem fieri dicit è naribus, qui ex vſu admodùm ſit: id quod per inflammationes in iecore & liene fieri potiſsimùm ſolet: de quibus aliubi, fluere ſanguinem recto itinere commendauit: è contrario verò culpauit, docens ipſe quidnam è contrario intelligat: verbi gratia, liene grandiore fluere ſanguinem è nare dextra. Sanguinis fluorem in prima circuitione fieri dixit decretoriorum ſcilicet dierũ: ac legitur dictio bifariàm, ſingulariter & pluraliter. Singulariter quidem, in prima circuitione: pluraliter verò, in primis circuitionibus. Si igitur legatur ſingulariter, ſeptenariam indicat circuitionem. Si pluraliter, conuenit quoque ſeptenariam intelligi circuitionem. In quibuſdam enim ſanguis ſecundo ſeptenario effluit. Sed potiùs intelligi oportet in tali dictione quaternarias circuitiones. Nam in plæriſque funditur ſanguis primis ſeptem diebus: paucis nono & vndecimo: rariſsimis quartodecimo. Cæterùm tendentibus ſurſùm verſùs humoribus, ſanguinis fluorem fieri docuit, adijciens ſigna, capitis dolorem, & item hebetudines oculorum. Sed deinceps de eo latiùs docebit, quo loco nos quoque ſermonem omnem de ſanguinis fluore integrè abſoluemus.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte docet ex hac ſententia manifeſtè declaraſſe Hip. mentẽ ſuam eſſe loqui de intimis hypochondrij partibus: quoniam id non declarauerat in ſuperioribus, quod tamen declarare deberet, in Prog.26. Cõſtat autem mens ipſius, quoniam dixit, in ipſis prodeſſe ſanguinis fluxum è naribus, qui in inflãmationibus iecoris, & lienis, recto tramite factus ab ipſo cõmẽdatur. *Sanguinis enim fluorem.* Græcè, αἱμοῤῥαγίας, id eſt, ſanguinis eruptiones. Corrigẽdus etiã codex Baſilienſis, qui habet, αἱμοῤῥαγίαις. *Alicubi.* Lib.6. de Mor. po. par. 2. ſectione.12. vbi dixit, Secundùm rectitudinẽ fiunt lateris dolores, hypochondriorũ diſtenſiones, lienis tumores, & ex naribus eruptiones. Vbi in omnibꝰ inflammationibus, & in ipſo laterali morbo oſtendit obſeruandam eſſe rectitudinẽ in euacuationibus, quam ipſa natura obſeruat. Quod ſatis poſſet barbarorum ſectam cõfutare, niſi fuerint prauè à pueritia inſtructi. Verùm ego neminem adeò inſanum exiſtimo, qui nõ nouerit in morbo laterali ſanguinis miſsionem recto tramite eſſe exercẽdam, niſi à recto tramite diſcedere propoſuerit: verùm ignoſcendum, quibus pudet recantare. Habetis quæ ſcripſi de ſanguinis miſsione in morbo laterali manu ſcripta, quę excudenda dare non placuit: quia multorum ſapientium ſcripta traduntur hodie, quæ ſatis ſuperque impugnant barbarorum doctrinam.

Morbi lateralis curatio contra barbaros.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Sanguinis fluorẽ) dupliciter legi literã Hippo. dicit, quidam enim legunt in primo circuitu, numero ſingulari, & ſignificat diem ſeptimum: quidã legunt in primis circuitionibus numero plurali, & ſimiliter ſignificat diem ſeptimum, qui continet duos circuitus quaternarios: nã duos ſeptenarios non compræhendet: quandoquidem poſt ſeptimum rarò fiunt fluxus ſanguinis nariũ: vt in die. 9. &. 11. rariſsimè in die.14. licet in Prog.11. lib.3. aliquando, etſi rariùs, dicat tales ſanguinis eruptiones euenire vſq; in.20. diẽ. Circuitiões ergò ĩ plurali quar-

tenarius

tenarius ſignificabit.

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterũ) ſigna quædã addidiſſe Hippo. dicit, quæ oſtendũt humorem ſurſum tendere, de quibus latiùs ſe dicturũ promittit, id erit in Com.33.libr.3.

PROGNOST. XXIX.

SAnguinis eruptionẽ magis expectare oportet in iunioribus trigeſimũ quintum annũ agentibus.

IN duobus prognoſticis præcedentibus duas terminationes in inflammationibus hypochondriorum ſcripſit, ex dierũ numero diſtinctas. Nam quæ ſperat̃ per ſanguinis è naribus eruptionem, diem.7.habuit limitem, quę verò per ſuppurationem, diem. 20. Nunc diſtinctionem ſcribit ex ætatib⁹, illos aptos fluxui ſanguinis ſcribens, qui.35.annũ nondùm attingunt: quod etiam obſeruabit lib.3.Prog. 11.vbi de terminationibus doloris capitis cum febribus agens, ad.7. vſque dixit ſperari fluxum ſanguinis narium, viceſimo verò abſceſſus. In Progn.12.ab ætatibus facit diſtinctionẽ dicens, ſanguinis eruptionem eſſe ſperãdam, in natu minoribus.35. annorum: addit quoq; in alijs ſperandam potiùs ſuppurationem, quod ſimiliter in pręſenti locum habet in inflammationibus hypochondriorum. Quemadmodùm enim in morbi temporibus in primis diebus, in quibus magis ſapit naturã acuti morbus ipſe, oportet expectare fluxũ ſanguinis: in alijs verò temporibus, quando ſapit naturam longi, minùs calido facto morbo ſperantur abſceſſus. Sic & in ætatibus, in quibus maior eſt calor, fluxus ſanguinis ſperatur, in alijs potiùs abſceſſus: quales ſunt quæ trigeſimumquintum tranſgrediuntur. In loco illo duæ cauſæ ſcribuntur à Galen. nempe ſanguinis copia, & calor: in hoc tamen tres, copia ſanguinis, calor, & robur facultatis. *Flux⁹ ſanguinis cauſæ.* Quòd autem dixit magis ſperandã in iuuenibus, ſanguinis eruptionem: ob id magis dixit: quoniam quemadmodùm in Progn.precedenti dixit fluxum ſanguinis narium eſſe ſperandum in prima circuitione, id eſt, vſque in.7.diem, nihilominùs Galen. in Com. concedit ipſum poſſe euenire.9.die aut.11.ità modo licet iunioribus eueniant huiuſmodi ſanguinis eruptiones, non tollit, quin aliquãdo, ſed rarò poſsint euenire poſt ipſam ætatem. *Aetatũ vniuerſalis diuiſio.* Quoniam autem in hoc opere ſæpe de ætatibus mentio ſit, ſemel ætates omnes diſtinguere expedit. Ex Galen. doctrina ætates omnes quinque ſunt, pueritia, pubertas, adoleſcẽtia, iuuentus, ſenectus. Pueri, παῖδες appellantur à Gręcis, quorũ quidã ſunt ante dentitionẽ: ſecũdo loco qui dẽtes ędunt: tertio medij inter dẽtatos, & pubertati proximos: quarto pubertati proximi, de quib⁹ tertia ſectio. Apho. Cõ. 26.&.27.dixit, duodecimũ, & tredecimũ annũ attingere. *παῖδες.* Secunda ſequitur pubertas, de qua Com.27.adducto dixit, incipere à 14.anno. & 5.ſectione, Comm.7.dixit ipſam procedere à 14.anno in.25.hanc Gręci vocãt ἥβην. *ἥβη.* Diuiſa tamen eſt in duas, in eam, quæ proprijſsimè eſt pubertas, quæ extẽditur à decimoquarto anno in decimumoctauum, & in μειρακίων ἡλικίαν, id eſt, adoleſcentium ætatem, quæ eſt à.18.in 25.vt prima ſectio. Aph. Com.13. &.5.ſectione. Com.9.dixit, Ea quæ eſt à.18.in.25.adoleſcentia eſt. Tertia ætas eſt iuuẽtus, quæ νεανίσκων & ἀκμαζόντων appellatur, id eſt, iuuenum & vigentium, quos etiam appellauit Hippo. νέους & νεωτέρους. lib.3.Progn.14.vt ibidẽ latiùs declarabo. Sunt autẽ tales à.25.in.35.annum, vt.3.Aphor. ſect.Com.30. Iuuenum ętas quinta ſeptimana finitur. Et quinta ſect.Com.9. Quæ ætas à.25. in.35.eſt, iuniorũ ætas eſt. Et prima ſect.Com. 13.hanc ætatem dicit eſſe mediam inter adoleſcentes καθεστηκότας, id eſt, ſubſiſtentes. Quarta ętas, ſubſiſtentiũ, quã appellauit Hip. Apho. 13.1.ſectionis, & Gal. in Com. καθεστηκότων. *καθεστηκότες.* Hæc ætas media eſt inter ſenes, qui propriè ſic appellantur, & iuuenes: hanc nonnulli appellãt conſiſtẽtem, & malè, quoniã ætas conſiſtendi eſt vigor ætatis, qui ἀκμὴ, & ætas, ἀκμαζόντων, appellatur. *ἀκμή.* Leonicenus in Aph. citato ipſam appellauit conſtitutam ætatem. Fuchſius cõſtantem. Ego verò ſubſiſtẽtem, quoniã καθεστηκότες iam diminui incipiunt, & à vigore ſubſiſtere. Conſtat autẽ tales eſſe, qui poſt.35.annũ ſtatim ſequuntur, aliquam in viribus patientes remiſsionem, etſi paruã, vt dixit Gal.lib.6. de Sanitate tuenda. Initium prætereà remiſsionis nonnulli habent ſtatim, à.30.anno, nõnulli poſt trigeſimumquintum, ac robur quidẽ omnibus minuitur, poſt ipſam ſumi vigoris

ætatem: nõ tamẽ hi ſanitatẽ amittunt, tametſi minùs hanc, quàm antè laudabilem habent. Meritò ergò tales non cõſtituti, aut cõſtãtes, ſed ſubſiſtentes appellandi ſunt. Hæc ætas à 35. in. 49. annũ extenditur apud Gal. 3. ſectio. Apho. Cõ. 30. dicentẽ, Nam q̃ ætas iuuenibus continuatur, ad duas ſeptimanas extenditur, in qua ætate omnia vitæ munia æquè atque illi, qui in vigore conſiſtunt, conantur peragere: non tamen eôdem modo ad labores ſufficiunt. Vocabulum quoque καθεστηκὸς, idem oſtendit. Gale. nanque libr. 2. de Arte curan. ad Glaucon. capite de œdemate dixit, καὶ γὰρ ἀνάτριψις μόνη ἡ δι' ὀξυῤῥοδίνου, καὶ ποτὲ δι' ἁλῶν καὶ ἐλαίου κατέστησε τὸ πάθος, quod eſt, Nempe frictio ſola cum oxyrrhodino, & nonnunquàm cum ſale & oleo paſsionẽ ſubſiſtere fecit. Et in Progno. 27. præcedenti dixit, Si autem febris perſeuêrans viceſimum diẽ tranſgrediat̃, & œdêma μὴ καθιστάμενον, hoc eſt, nõ ſubſiſtat, in ſuppurationem vertetur. καθίστημι ergò ſubſiſto ſignificat apud Hippo. & Galen. quemadmodùm in prædicto Apho. Iſti ſunt qui ὠμογέροντες, hoc eſt, crudi ſenes appellant̃, nõ vt Fuchſius putauit, eos eſſe dicens in Com. 13. 1. ſectio. Apho. qui ab anno. 50. ad. 60. perdurãt: quod probo: quoniam. 3. ſect. Aphor. Com. 30. dixit Gal. de ſubſiſtentibus, Qui à. 35. in. 49. perdurant. dixit etiam de crudis ſenibus lib. 5. de Sanitate tuenda. Prima pars (inquit) ſenectutis, ὠμογερόντων, id eſt, eorum qui cruda, viridiq; ſenecta adhuc ſunt: dicitur propterea ꝙ adhuc obire ciuilia negotia poſſunt. Et loco citato dixit, Omnia vitæ munia æquè atque illi, qui in vigore conſiſtunt, conantur peragere, non tamen eôdem modo ad labores ſufficiunt. Item qui robur, nõ ſanitatẽ amittũt, verè crudi ſenes ſunt, nondùm propriè ſenes. Tales verò dixit eſſe eos, qui poſt ętatis vigorem ſunt. lib. 6. de Sanitate tuenda, loco allegato. Præterea infrà lib. 2. Com. 69. explicans Gale. verbum Hippo. cùm dixerat, quòd ſuppurati ex pulmonia ſi fuerint, ſeniores potiùs intereũt: inquit, Seniores non ſimpliciter ſenes, ſed cõparatiuè aduerſùs minores natu intelligi debent: nàm qui per ætatem nimiùm iam proceſſerunt, ex nullo morbo magis quàm iuniores cõualeſcũt: ſed qui inter hos, & ætate vigẽtes interiacent, vt pote ſemicani, crudiq; ſenes nomine, cõualeſcere vidêre licet, interdũ magis quàm vigentes. Ecce vbi Galen. ſenes ſimpliciter appellatos, nõ cõparatiuè, appellauit etiam eos qui nimiùm ætate proceſſerunt, inter quos & vigentes, dixit mediare, crudos ſenes. Crudi ſenes ergò poſt vigentes ſequuntur: ſed poſt vigentes ſequuntur καθεστηκότες, id eſt, ſubſiſtentes: ergò ijdẽ met ſunt. Hanc ætatem appellat Gal. lib. 3. Com. 28. παρακμὴν, quæ ſequitur poſt. 30. aut. 35. annum. Quòd autem Fuchſius in cõpendio dixit, Hip. lib. de Vict. ratio. appellaſſe hos πρεσβύτας, id eſt, ſenes, quũ dixit, Vir vbi iam corpus conſtiterit frigidus, & ſiccus eſt, quòd nimirùm caloris exceſſus impetúſve non ampliùs præpolleat, corpuſq; quieſcens augeri deſinat, ac frigidius factum ſit: ſiccitas enim prioris ætatis ineſt, neq; à ſequentis ætatis, & humiditatis acceſsione aliquam humectationem habet) eſt falſum. hoc enim dixit de illis, qui ſtatim ſequuntur poſt viros, vt conſtat, quos ego ſubſiſtentes appello, & ὠμογέροντας. Verùm quod ipſe dixit de his, quos appellat πρεσβύτας, ſtatim ſcribit dicens, οἱ δὲ πρεσβῦται, id eſt, ſenes autem frigidi ſunt, & humidi: quòd ſi frigidi & humidi ſint, non erunt illi quos ipſe dixit, qui frigidi & ſicci ab Hippocr. ſcribuntur. Eſt autem πρεσβύτης nomen generale ad hos & illos, nam lib. 3. Com. 14. eoſdem ſignificat, quos Hippo. appellat γεραιτέρους, nempe primos ſenes. Quinta ætas eſt ſenectus, quę à quinquageſimo anno incipit vſque in. 60. quæ propriè ſenectus appellatur. Nam ante ipſam fuit quam diximus crudam ſenectam, & poſt ipſam decrepita eſt: in has enim tres partes diuiſa eſt ſenectus, vt lib. 5. de Sanitate tuẽda, ad finẽ inquit, primam eius partẽ eſſe quæ ὠμογερόντων, id eſt, eorũ qui cruda viridiq; ſenecta adhuc ſunt, dicit̃ propterea quòd adhuc obire ciuilia negotia poſſunt: ſecũda autem cui aptè nomen ipſum indit̃. Deindè eſt tertia ſpecies, de qua inquit: nominãt autem eum qui ad hanc partem peruenit, Græcè, πέμπελον, ſicut aiunt qui vocabulorũ etymologijs gaudẽt, ab eo quod eſt πέμπεσθαι εἰς ᾅδου, id eſt, mittendo in pompam, quæ ducit ad manes. Omnes iſtæ ætates non annorum numero, ſed ipſis diſtinguunt̃ tẽperaturis, vt. 6. de Sanitate tuẽda, vbi dixit, Nec tamẽ eſt has ętates annorum numero circumſcribere, quemadmodùm nonnulli fecerunt, niſi fortè in latitudinem quandã. Et lib. 5. de Sanitate tuenda, definiuit ſenectutem dicens, Quod omnes homines ſenectutẽ vocãt, nõ aliud eſt quàm frigidum & ſiccum corporis temperamentũ annorum numero prouenìens. Et lib. 2. de Temperamentis ex humiditate diſtinguit ętates, ꝙ ſi ſenectus frigidũ, & ſiccum temperamentum eſt, & illi qui ſunt poſt vigorem ſtatim frigidi ſunt, & ſicci, vt

ὠμογέροντες. Fuchſius notatur.

Crudi ſenes poſt vigẽtes ſequuntur ætate.

Fuchſius notatur.

πρεσβύτης

Senectus.

Aetates tẽperamẽtis diſtinguũtur.

Senect⁹, frigidũ & ſiccum tẽperamentum.

vt dixit Hippo. loco allegato, ex lib. de Vict. ratione. Sequitur quòd subsistentes, siue καθεστηκότες, erunt senes, & non alij q̃ primi: ergò illi sunt crudi senes, qui à .35. in .49. annũ. Vsq; ad hanc itaq; ætatẽ, quę attingit .30. aut .35. annũ, fluxus sanguinis nariũ speratur: post ipsum verò non, quoniam transit iam corpus in habitum frigidiorem. vt in Com. 28. libr. 3. dicet Galen. Ante ipsam verò iuuenum ætatem, in adolescẽtiam quàm maximè speratur: vt vult Galen. 3. Aphor. Commen. 29. vbi de ea loquutus dixit, sed hoc habet proprium & peculiare maribus è narib⁹ sanguinis profusionem, de qua commeminit in illis, qui sunt prope pubertatem. Nam hic casus incipit illa ætate apparêre, sed maximè viget in adolescentibus, deindê subsistit in viris. In quo loco Leonicenus emẽdandus, qui scripsit, Sed hoc habet peculiare in maribus, sanguinis è naribus profusionem: Græcè enim habetur, ἴδιον δ' ἐξαίρετον ἐχούσης ἐπὶ τῶν ἀῤῥένων τὴν ἐκ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίαν. quod est, Proprium autem habet, peculiare in maribus, sanguinis è naribus eruptionem, vt denotet fluxum sanguinis nariũ esse proprium ætatis symptôma, sed maribus peculiare: quoniam & si fœminis quoque fiat, non adeò frequenter, ob id quòd mẽstruas habẽt purgationes.

Leonicenilocus in traductione corrigendus.

GALENI *Commentarius.*

DVCTAM ab ætate definitionem in præsagium fluoris sanguinis docet: expectandum enim sanguinis fluorem esse potiùs in iunioribus quintũ & trigesimum annum agentibus: etenim per hanc ætatem sanguis plurimus est, & item facultas valentior, atque etiam calor exuperans.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

REDDIT causas quare in hac ætate, quę est ante .35. annum, magis speratur sanguinis fluxus. Sanguis plurimus, est prima causa, contra quam videtur posse obijci. Nam in pueritia maior est sanguinis copia, & in adolescentia: ergò non erunt tunc magis sperandi fluxus sanguinis. Respondemus, quòd ante 35. annum, similiter est ætas adolescentiæ, in qua, vt diximus in expositione, magis adhuc speratur fluxus sanguinis, quàm in iuuentute, sed tamen eos comparat Hippocra. ad eos, qui sunt post ipsos, nempe seniores. Neque negat in pubertate, & adolescentia sanguinis eruptiones magis sperari, quàm in his quæ sunt post annum trigesimum quintũ. Quòd si dixeris saltem contra Galen. 29. Commen. libr. 3. Aphoris. procedit ratio. Nam si ob sanguinis copiam talis fluxus speratur, maximã copiam habẽt pueri: quare ergò à pubertate dixit incipere in illis qui prope pubertatem, vt in Aphoris. 27. 3. lib. Respondemus ante illam ætatem adhuc maiorem adesse sanguinis copiam in comparatione ad vasorum amplitudinem, etsi plurimi crudi succi in pueris aceruentur. Sed tamẽ non sic erumpit sanguis, vt in alijs adultioribus: quoniam pueri celeriter admodùm crescunt, & in eo augmẽto plurimus sanguis absumitur, & commutatur in membra. Secunda causa est facultas validissima, quæ ad hanc iudicationem est necessaria. Græcè autem ἰσχυροτάτη, id est, validissima habetur. Tertia causa est caloris copia, qui facit sanguinem ebullire, quod etiam ad sanguinis eruptionem est necessarium.

Pueris flux⁹ sanguinis nõ sic vt adultioribus.

PROGNOST. XXX.

OEDEMATA verò mollia, & sine dolore, & quæ digito compressa cedunt, diuturniores faciũt iudicationes, ac illis minùs grauia sunt.

DE œdematis loquitur Hippocra. explicans eorum naturam per hoc quod sint tumores molles sine dolore, & qui cedant presi digitis, de quib⁹ inquit iudicationes tardiùs euenire, & minus periculum ex ipsis imminêre. Comparat autẽ huiusmodi œdemata tumoribus duris, dolentibus, quos œdemata dura dolentia appellauit in progn. 25. quoniam ergò illa calida sunt, quæ phlegmonas esse diximus, ista verò frigida, & ab humore frigido effecta,

Oedemata tardè suppurantur. effecta, manifestũ est q̧ hęc œdemata mollia, tardiùs q̃ illa dura ad iudicationẽ peruenięt, ob id maximè quòd iudicationes post coctionem fiunt, & frigida tardè ad coctionẽ perducuntur. Quòd autẽ minus periculum ex ipsis immineat, quàm ex alijs duris, ac calidis, constat, quoniã dolore vacant, quæ est vna suarũ cõditionũ: similiter sunt talia œdemata mollia: tertiò sunt talia vt pressa digito cedant. Neq; tamen existimare oportet talia esse exquisita œdemata: nam illa ex simplici fiũt pituita, aut spiritu flatuoso, quorũ neutrũ pueniet vnquàm ad suppurationẽ, nisi aliquã habeãt calidi humoris mixtionem, aut à principio, aut quoniã ad locũ attractus pituitæ commiscebitur. Et in summa omnibus his cõcurrentibus, adhuc rarò sperantur ex huiusmodi tumorib⁹ suppurationes. Quòd tamẽ œdêma significet apud Gal. non tãtùm tumorẽ à pituita, sed eũ qui ex flatu fit, constat ex. 2. de Arte cu. ad Glau. cùm dixit, Oedêma autẽ vocamus tumorẽ mollẽ doloris expertẽ, quẽ ex pituitosa substãtia, aut spiritu flatuoso, vaporoso fieri cõstat, q̃lis in cadauerib⁹ euenit, nõnunquàm etiam in pedibus & cruribus eorum, quos aqua inter cutim vexat, & in tabidis, & alijs, qui malo habitu laborant. Verùm tale œdêma in periculosis illis dispositionibus accidens est, nulla propria, præcipuaque curatione indigẽs. Vbi dixit, *Compressa cedunt.* Græcè habetur, πιεζόμενα, καὶ ὑπείκοντα. à quo particula καὶ, expungenda est. *Codex Græ. corrigitur.*

GALENI
Commentarius.

HOC est quod propriè medici iuniores appellant œdêma: de quo nonnunquàm dixisse maiores sufficere volunt, molle œdêma: quandoque etiam adijciunt, nec dolens. Quoties igitur id dicere supersedent: tanquàm vnà cum molli significetur, omittũt. Molle enim œdêma dolore vacat. At verò nũc Hippocrates nõ id solùm adiecit, sed etiã vt digitis cedat: quod quidem in verbo, molle, contineri videtur: nisi velit intelligi id quod pressum cauatur in foueam: quod quidem non cuilibet cedenti accidit: at verò id accidit cute in œdêma se attollente. Et quia omne tale pituitosum censetur, idcircò diutiùs immoratur, ac minori cum periculo est. Immoratur enim diutiùs, quia frigidius est. Calore enim concoctio fit. Porrò minori cum periculo est, quia dolore vacat: vires enim exoluit dolor.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte explicat Hippocrates loqui de verò œdemate, & propriè sic à iunioribus appellato: quòd antiqui per additionem, mollis, dicẽtes, Mollis tumor, aut Molle œdêma significabant: adijciebant etiam nonnunquàm, sine dolore. Verùm Hippocrates modò non tantùm dixit mollia œdemata, & sine dolore, quod satis erat: sed addit, Et cedunt pressa digito. Quòd si intelligat Hippocra. ea tantùm quæ pressa cedunt: manifestum est, quòd omnibus his, quæ mollia sunt competit: non ergò opus est eam partem addere, cùm dixisset mollia, posset tamen intelligere ea, quæ pressa cauantur: quod non omnibus œdematis competit. Ego crederem Hippocratem hoc addidisse ad maiorem explicationem, & vt magis œdematum natura cõstaret. Cùm enim dixit, cedunt pressa digito: non addidit, & tardè redeunt, quod illis quæ cauantur proprium est: licet verum sit quòd pituitosis conuenit cauari, quod est cedere, ac lentè redire.

IN secũda parte, quæ incipit (Quia omne tale) quoniam talia œdemata pituitosa sunt, diuti⁹ immorari, ac minùs periculosa esse dicit: Diuti⁹ immorantur ob id q̧ frigida sunt, & calore coctiones omnes perficiũtur: minori cum periculo esse dicit, quia dolore vacant, & dolor vires exoluit: quod similiter scripsit libr. 2. de Ratione victus acutorum, Com. 48. Animiq; deliquia incurrunt, & nullo pacto queunt mouêri. & lib. 3. Comm. 33. inquit, Scimus autem dolorem omnem vires exoluere. Dolor autem non ob aliud vires exoluit, nisi quoniam *Dolor vires exoluit, & quare*

quoniam spiritum omnem vitalem ad partē dolentem natura transmittit, & cor relinquit spiritu priuatū. Animalis quoq; facultas tam est intenta dolori, quòd conuersa ad partem dolentem, & ad sensum vehementer cōtristantis, cesset ab omni functione, ità vt neq; sentiat, neq; moueat.

PROG. XXXI.

SI verò pertransierit dies sexaginta, febre detinente, & œdemate nō subsistente, suppurandum esse significat, & hoc, & quod fuerit in alio ventre similiter.

DE laxis tumoribus prosequitur scribens eorum terminum diem. 60. non tantùm vbi in hypochondrio fuerint, sed etiam vbi fuerint in quauis alia de partibus totius ventris. poterat, certè (vt fit) sperari suppuratio. 40. die, vbi œdêma existeret in ipso hypochondrio: quoniam istæ partes alijs sunt calidiores: vt tamen extremum limitem statueret, vltrà quem nō prorogantur suppurationes, ob id. 60. diem scripsit, vltra quem nō prorogantur œdematum suppurationes, si febris adhuc perseueret: quemadmodùm tamen phlegmonæ in hypochondrio transacto 20. suppurantur, & œdemata quamuis in imo ventre suppurātur. 60. ità œdemata, quæ sunt in hypochondrio suppurantur. 40. die. Phlegmonæ nanq; in hypochondrio duas causas habent breuis suppurationis, nempe calorem partis, & calorem humoris facientis suppurationē: œdemata verò, quæ in imo ventre sunt, duas habent causas prorogationis, frigiditatē humoris, & frigiditatem partis. Illa ergò œdemata, quæ fuerint in hypochondrio, medio tempore finientur, quia medias habēt causas, frigida enim sunt ex humore, calorem verò habent ex hypochondrio: quia ergo phlegmonæ transacto. 20. suppurantur, & œdemata in imo ventre post. 60. œdemata in hypochondrio suppurantur post. 40. Quòd si dixeris, Hippocrat. 60. diem statuisse omnibus œdematibus, qui dixit, suppurandum esse significat, & hoc, & quod fuerit in alio ventre: ergò

Oedematum suppurationis terminus.

vnum limitem ponit omnibus. Respōdemus, quòd dies. 60. ab Hippo. ponitur terminus vltimus & maximus, post quē speratur suppuratio, in omnibus peruenientibus ad ipsum cum febre non deficiente. Quòd autem ante ipsum aliquot contingat suppurari, sententiæ ipsius non obstat, qui maximum terminum solùm scripsit. sic etiam in morborum acutorum termino fit: nam etsi. 14. dies sit terminus, plures acutos morbos contingit in die. 11. finiri, & in. 9.

GALENI
Commentarius.

SVprà de œdematis agens phlegmonosis, vt pote calidioribus: nisi febris desinat, à die vigesimo dixit fore suppurationem. Nunc verò de frigidioribus, sexagesimum limitem posuit suppurationis. At verò alia inter hæc media incidunt, quadragesimum diem habentia terminum suppurationis. Sed vniuersum de his omnibus sermonem ad librum de Diebus decretorijs distuli. Porrò nō solùm œdemata quæ in ilijs fatigent supersedentia suppuratura, sed etiam in reliquo ventre dixit, tanquàm ilia secundùm aliquam significationem partes ventris existant.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

GALENI commentarius perspicuus est: breuiter tamē notandum, quòd vbi dixit: Sermonem ad librum de Diebus decretorijs distuli. lib. 2. post mediū de acutis ex decidentia, loquens dixit. Pari modo, quum de suppurationibus tabidisq; affectibus. Item de his, qui ex abscessu in longum tempus prorogantur, verba facit, clarè innuit propositi se non oblitum esse, morbos qui ex acutis diuturni fiunt cōmemorans. Sic ergò & illi dicti sunt: reliquæ autem suppurationes magna ex par-

terumpuntur, sed aliæ in die.20. aliæ.30. aliæ 40.nõnullæ ad.60. vsq; perueniũt. Hæc tamẽ sententia infrà habetur ab Hippo.lib.2.prog. 57.rursus eodem.2. lib. de Diebus decretorijs, dixit: Quod iam vtilitatem huius disciplinæ inspiciens Hippo. simpliciter quidem acutos 14.diem habere terminum rectè dixit, ex deci dentia verò acutos, nunc.40. nunc. 60. diem assequi abundè ostendimus. *Supersedentes*. Græcè, χρονίζοντα, id est, cùm prorogantur. *Secundum aliquam significationem*. Suprà in expositione.23. prog. exposui vocabulum hypochondrium, ac dixi duplex habere significatum, & in altero significare vẽtris partẽ quæ costis subiacet.

PROG. XXXII.

QVæcunq; igitur dolentia, dura, ac magna sunt, periculũ mortis breui futuræ significãt: quęcunq; verò mollia, sine dolore, ac digito pressa cedunt, diuturniora illis sunt.

EA quę in duobus prognosticis prędixit Hippocrat. modò etiam repetit. Primũm est quod dixerat in prog.26. de tumoribus duris doletibus, hoc vno addito, quòd in illo loco, à principio dixit imminere periculum mortis breui futuræ, ex tumore duro dolente in hypochondrio. Sed vt dixit Gal. in illo Comm. non habet veritatem sententia de inflammationibus musculorum hypochondrij. In hoc tamen loco illud addit, quòd ad integritatem deficiebat, nempe vt esset magna inflammatio, quoniam vbi talis fuerit, verum erit quod dixit Hippocra. adhuc de inflammationibus musculorum. Secundum quod dicit Hippocrates est, quod dixerat in pręcedenti prog.30.

GALENI *Commentarius*.

NIhil amplius hac docet dictione, quàm quod superiore dictum iam est, præter quod adiecit dolenti duroq; œdemati magnitudinem: quam nos anteà diximus, dum doceremus non esse cum periculo inflammationes musculorum in ilijs, nisi magnæ admodùm fuerint.

HIC Comm. nulla eget annotatione. vbi tamen dixit, Dictum iam est: id dixit commentario.26.

PROG. XXXIII.

OEDEMATA, quæ in ventre sunt, minùs faciunt abscessus, quàm quæ in hypochondriis: minimè verò suppurantur quæ infra vmbilicum sunt.

DE œdemate duro ac molli in præsenti scribit Hippo. ea quæ fiunt in diuersis ventris partibus, inuicem comparans in facilitate, ac difficultate recipiendi suppurationem, primũ locum habere dicens œdemata, quæ fiunt in hypochondrijs: secundũ ea quæ suprà vmbilicum, aut circa ipsum: tertium locum habet quæ infrà vmbilicum: quæ omnia ad calorem particulæ patientis sunt referenda. Nam quæ in locis fiunt calidioribus, citiùs & frequentiùs suppurantur: quæ verò in frigidioribus, tardiùs, & rariùs. Ad quod etiam accedet loci patientis mollities: sunt enim partes ventris altiores, molliores, vt tactu depręhẽditur. Hanc tamen non parùm facere ad suppurationem docuit Gal. lib.2. Com.57. vbi de suppurationibus loquens inquit: Cæterùm differentiæ communes omnium duæ habentur, ob quas spatio temporis variant inter se, affecta sede, & item nocuo humore. Calidiores enim ac molliores particulæ citiùs suppurantur, frigidiores verò ac duriores tardiùs. Itidem ex humoribus calidior citiùs, frigidior tardiùs. Hãc Hippo. sententiam voluit Celsus lib.2. cap.7. dicens: Cumq; omnis lõgus tumor ad suppurationem ferẽ speret, magis eò tendit is qui in præcordijs, quàm is, qui in ventre est: & is qui suprà vmbilicum, quàm is qui infrà. Oedemata quæ in ventre sunt, dixit Hippocra. Græcè, ἐν τῇ γαστρὶ. Est autem γαστὴρ totus venter, à thorace vsq; in pudenda, Latinè aluus appellatur, cuius suprema pars, quæ costis & cartilagini ensiformi subiacet, hypochondrium appellatur, de

Suppurationes in quib. locis citius, aut tardius fiunt.

Mollities partis ad suppurationem iuuat.

Venter & eius partes.

tur,de quo in expoſitione.23.diximus.Hic cõ parauit ſupremã partem ventris,reliquo ventri,cuius media pars eſt ὀμφαλός,hoc eſt,vmbilicus:inferior pars à Græcis ἦτρον appellatur,& ἥβη, vt Gal.lib.5.de Vſu partium, Latinis pubes,aut imus vẽter.Partes verò quæ pubi ſunt à lateribus,Græcis λαγόνες,apud Ariſtote.7.de Hiſto.animal.cap.3.& apud Gal.lib.5.de Vſu partium prope finem. Latinis partes iſtæ ilia dicuntur. Vult ergo magis ſuppurari partes ad hypochon.q̃ ad vmbilicũ: & magis partes ad vmbilicum,q̃ ad pubẽ,& ilia.Quod autem in primo loco dixit:Minùs faciũt abſceſſum: & in ſecundo dixit:Minimè ſuppurantur,nihil refert dicere tumorem aliquem abſceſſum facere aut ſuppurari. Nam quo tẽpore phlegmone ſuppuratur, aut eryſipelas phlegmonodes,partes abſcedũt, quemadmodùm quũ à parte in partem humor tranſmittitur, lib.2. de Arte cur. ad Glauconem, cap. de abſceſsibus.Minimè ergò facere abſceſſus dixit,quia minimè ſuppurãtur.Sed de abſceſsibus latiùs dicemus lib.2.in expoſitione.65.prog. Quòd verò infrà vmbilicum minimè ſuppurari œdemata dixit,ſcripſerat lib.6.de Mor.pop.par.2. ſectio.40.dicens: τοῖσι ἐμπυήμασιν ὀμφαλὸς ὅρος, οἷσι μέλλουσι ἐκπυήσειν κοιλίαι ταράσσονται. quod eſt, Suppurationem vmbilicus terminus eſt,quibus ſuppurationes rumpi debent,ventres turbantur.quo in loco ſignũ ſcripſit,quod oſtendit ſuppurationes quæ in ventre fiunt ruptũ iri. ἐκπυήσειν enim rumpi ſuppurationem ſignificat,in hoc loco, non vt Fuchſius credit, ventrem turbari ſignificare, quando in pus vertuntur tumores.Nam quum Grecè habeatur μέλλουσι ἐκπυήσειν,ipſe vertit, ſuppuraturis,modò quæ ſuppuranda ſunt,etiam ſi iam propè ſint ſuppuratura,non mordent ventrem, neq; ab ipſis ea fumorũ mordentium copia eleuatur, quæ irritet ad excretionem, id autem quum rumpi debent,fit quàm maximè.Irritat enim maximè pus quum rumpit ambientia corpora.Ad quod etiam probandum accedit quod Gal.in Com.partem exponens dixit:Quibus autem ſuppuratio rumpenda eſt, venter turbatur.Non minùs errare videtur Fuchſius in eius partis expoſitione,quum dicit Hippocr. eo loco voluiſſe ſignum ſcribere, quo oſtenderet ſuppurationem fieri infrà vmbilicum. Id enim maiorem habet veritatẽ de alijs, quæ ſuprà vmbilicum ſunt.Præter id quod Hip.loquitur de ſuppurationibus quarũ terminus eſt vmbilicus,modò de ſuppurationibus partium ſuprà vmbilicum rectè dicitur, quòd terminantur ad vmbilicum:quoniã infrà ipſum rariſsimè fiunt,& ferè nunquàm.Meritò ergò dicetur quòd ad vmbilicum terminantur.Malè verò dixerit aliquis,ab ima ventris parte incipiens,in qua rariſsimè fiunt ſuppurationes, terminum eſſe vmbilicum, quoniam in ipſo nõ finientur, ſed multo magis ac frequentiùs ſuprà ipſum fiunt. Quod igitur in illo loco Hippo.dixit,idem eſt quod in præſenti prog. nempe infrà vmbilicum minimè fieri ſuppurationes. ἥκιστα enim idẽ ſignificat quod ἐλάχιστα, id eſt, minimũ, vt in Com. vltimo huius libri dicetur.& lib.3.de Ratione vict.acut.Com.63.

[Margin: ὀμφαλός. ἦτρον. λαγόνες. Suppurationes ventris quum rumpunt, ventrẽ turbãt. Fuchſius notatur. Fuchſij error. ἥκιστα.]

GALENI
Commentarius.

OEdêma ſi non diſcutitur, non ſolùm citiùs, ſed etiam magis in ilijs ſuppuratur, propterea q̃ ſedes calidior eſt. Quòd verò longiùs abeſt: deorſum verſus ſeriùs minusq́; ſuppuratur: & ob eam rem, œdêma ſubter vmbilicum, raro in pus vertitur.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

HIC Galeni commentarius nulla eget annotatione, quando ex ſe ſatis clara eſt litera. Omnes enim partes noſtri corporis tãto ſunt calidiores, quanto ſunt cordi & iecori propinquiores: & tanto frigidiores, quanto diſtantiores. Sed id intelligitur de temperatura, quæ eis à corde & iecore influit: nam membrana, quæ cor obuoluit, licet natura frigida ſit, de adſcititia caliditate plurimum continet.

PROG. XXXIIII.

SANGVINIS verò eruptionem maximè de ſupremis partibus expectare oportet.

VERITAS præſentis prog. ex loci patientis

rientis temperatura constat. Partes, quæ sunt ad vmbilicum, medio modo calidæ sunt inter partes ventris. In inflammationibus ergò quę sunt ad ipsum eruptio sanguinis speratur: sed magis, si fuerint in partibus suprà ipsum: ac maximè, si in supremis fuerint totius ventris. De his verò quæ fiunt intrà ipsum, aut nō sperabitur eruptio sanguinis, aut rarissimè. Quoniam tamen videtur in præsenti prognostico loqui de inflammationibus, quæ fiunt in ventre, posset quis instare ex his quæ Gale. dixerat suprà Comm. 28. vbi videtur literam Hippo. tanquàm indefinitã accusare, dicens: Quia inflammationes hypochondriorum indefinitiùs commemorauit. Per hanc quoq; dictionē definire ipse videtur. Sanguinis em̄ eruptionē fieri dicit è naribus, quæ ex vsu admodùm sit, id quod per inflammationes iecoris & lienis fieri potissimùm solet. Vbi docet Gale. ex inflammationibus internarum partium hypochondriorum sperari huiusmodi sanguinis eruptiones, nō ex inflammationibus ventris. Sed tamen id non obstat: quoniam Galenus ex internis inflammationibus dicit potissimum sperari, non tamē negat ex alijs aliquando etiam fieri, quæ consistunt in ventre. Sed tamen & in ipsis est discrimen: quibusdam enim frequentiùs solent superuenire, quibusdam rariùs, vt in præsenti prognostico.

Sanguinis è naribus eruptio ab externis inflammationibus speratur.

GALENI *Commentarius.*

IN quibusdã codicibus dictio cũ, &, copula perscripta est: atq; ostēditur nō solũ sanguinis fluorē fieri si in ilijs infestet œdêma, sed etiam si in imis sedibus affligat. In quibusdam verò sine, &, copula: & ostenditur quidem fieri si in his quoq; infestet, sed minùs. In aliquibus verò sine verbo, maximè, ad hunc modum: Sanguinis verò fluorem de supremis sedibus expectari oportet. Nam inferiores nequâquam afferre solent sanguinis fluorem. Sed res ità se habet, vt si in vmbilico fatiget, sanguinis fluor eueniat, magis de sede superna, maximè de suprema. Sed de sanguinis fluore deinceps ab ipso agetur, vbi nos quoq; toto repetito sermone, absolutiùs dicemus.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

TRIPLICEM dicit fuisse huius prognostici lectionem, prima cum hac particula, &: sic sanguinis eruptionem, & maximè de supremis partibus expectare oportet: quę lectio docet, ex omnibus tumoribus, tam supremis quàm infimis sperandam. Secundo modo sic legitur, vt transtulimus: & similiter docet ex vtrisq; partibus sanguinis eruptionē sperandam, & ex infimis minùs. Tertio modo legitur sine particula, maximè, sic, (Sanguinis verò eruptionem de supremis partibus expectare oportet) ac si de alijs non speretur. Veritas tamen, inquit Gal. est, quòd sanguinis è naribus eruptio in inflammationibus, quæ sunt ad vmbilicum, speratur, & magis ex locis suprà ipsum, & maximè ex supremis partibus. *Sanguinis fluorem.* Græcè, αἱμοῤῥαγίαν, id est, sanguinis eruptionem, sic & in alijs locis. Differt autem fluere sanguinem ab eo quod est erumpere, quod impetum quendam ostendit. *Deinceps ab ipso agetur.* Lib. 3. prog. 11. & 33.

PROG. XXXV.

IN omnibus œdematibus, quę prorogantur circa has partes, suppurationes considerare oportet.

SI tumores hypochondriorum calidi fuerint, ac febre detinente perseuerauerint, ad diē vsq; vigesimum, suppuratio cōsideranda est, ac speranda: si tamē frigidi fuerint, post diem sexagesimum consimiliter sperabitur suppuratio: sed de his satis dictum est in præcedentibus prog. Est enim hic veluti conclusio eorũ quæ præcesserunt. Vbi dixi suppurationes, in Græcis Aldinis codicibus habetur ἐμπυήσιας, & bene:

Codex Basiliensis corrigendus.

bene: licet in Basilieñsibus habeatur ἐκπυήσιας, id est, puris eruptiones, sed malè: quoniã vt vult Galen. hoc est caput eorum quæ dixit, cùm tamen antè de suppurationibus loquutus sit.

GALENI Commentarius.

VNO compræhendens capite perstrinxit, quæ suprà docuit particulatim: & ob eam rem dictio noua enarratione non indiget.

Annotatione non eget Galeni Commentarius.

PROG. XXXVI.

Vppurationes in hoc libro sic oportet cõsiderare: quæcunq; enim foràs vergunt optimæ sunt, & paruæ, & quàm maximè foràs inclinantes, & in acutũ curuatæ: quæ verò magnæ sunt, & latæ, & minimè in acutum fastigiatæ, pessimæ.

CIRCA suppurationes quæ in ventre fiunt, quædam præcipit cõsiderare ad cognoscendum quantum boni aut mali habeant, eritq; præsens doctrina omnibus inflammationibus cõmunis. Optimas dicit esse ex suppurationibus illas quæ foràs vergunt, & paruæ sunt, & quàm maximè foràs inclinantes, & in acutum fastigiatæ. Singulæ harum conditionum bonæ sunt: sed omnes simul optimam ostendunt suppurationem, sicut contrariæ pessimam: tales sunt, magnæ, & latę, & minimè in acutum fastigiatæ. Foras vergentes dixit, & posteà quàm maximè foras vergentes optimas esse, quoniã vult ex his, quæ vergunt foras, quasdam magis, quasdam minus vergere, vtrunq; tamẽ optimum signum est, foras vergere, & ab internis & nobilioribus partibus recedere. Paruas etiam dixit, vt parum occupent locum, quod paucitatẽ ostendet humoris peccantis: in acutum etiam curuari manifestè ostendit humoris tenuitatem atq; calorem. Quod constat ex Gale. libro. 6. Aphor. Comm. 9. vbi dixerat Hippocr. Latæ pustulę non admodùm pruriunt: ipse inquit, Sublimiores autem pustulæ & tubercula à calidiore humore generantur, humiliores autẽ à frigidiore. Similiter etiam acuminati tumores robur significant expellentis facultatis, & paruum locum occupant: minusq; de parte laborante corrumpent, toto ipso humore ad cutim vergente: vt vult Gale. in Commentario. Hanc sententiam scripserat Hippoc. lib. 6. de Morb. popular. part. 1. sectione. 14. dicens: Phymata foràs extumescentia, acutaq; & fastigiata, & æqualiter commaturescentia, & non circumquaq; dura, & deorsum tendentia, & non bifida, meliora, contraria verò mala: & quo plus sunt contraria, eo sunt deteriora. Et Galen. in Commen. Phymata dicit Hippocr. appellasse tumores præter naturam, absque causa manifesta, maximè si ad externũ erumpant locum: & lata nonnunquàm sic appellant, quod & Hippo. fecit, bona esse inquiens & extumescentia, hoc est, in quibus effatu dignus est tumor: vel quæ augmentum non intrò, sed foràs efficiunt, veluti in prognostico scribens dixit: Quæcunq; in exteriorem conuertuntur partẽ, optima sunt, parua & quàm maximè foràs tendentia, atq; in acutum fastigiata. Quo in loco Galen. à calidioribus & tenuioribus humoribus dicit fieri ea, quę in acutum fastigiantur, & ob id citiùs coqui: quæ verò fiũt à crassis, & viscidis, & frigidis, lata sunt, & tardè suppurantur. Veruntamen in illo loco Hippocra. aliquas cõditiones scripsit, quæ in præsenti nõ habentur: nam dixit, bona esse æqualiter commaturescentia, quoniam illa à calore naturali faciliùs superantur, nõ vt bifida quę difficilè curantur: quoniã vbi pars vna eget suppuratorijs, alia pars eget sarcoticis, aut alijs: qua ratione similiter damnanda veniunt, circumquaq; dura, & bifida. Sunt enim circumquaq; dura quæ in medio maturantur, & in lateribus dura manent: & bifida quę maturationem in lateribus recipiunt, media parte existente dura. Laudat etiam tubercula deorsùm tendentia, ità vt habeant apicem in inferiori parte totius tumoris, eritq; pars inferior, aut in hominis naturali situ, aut saltem quæ in inferiori parte respondeat, post conuenientem decubitum, idq; vt meliùs pus excernatur ab ipso tumore superato.

Tumorũ signa optima.

Pustulæ sublimiores & latæ.

Phymata has habent cõditiones, si bona sunt.

Tubercula q̃ foras vergũt calidũ humorẽ ostendũt.

Tubercula cõmaturescẽtia æqualiter

Bifida tubercula.

GALENI Commentarius.

APpellare Hippocratẽ suppurationẽ, purulentiamq́; vbi pus vniuersum constiterit, concocto tumore quopiam præter naturam, perspicuum erit, simul vniuersam hãc orationem eius euolueris, qua de œdematibus in ilijs habuit mentionem. At verò colligitur pus in eis quandoq; sub cute, sæpiùs in profundo, duplici de causa: aut quia purulenta pars intrà peritonæum affecta est: aut quia licet musculus affectus sit, pus ab aliqua tunicula eius includitur, haudquâquam priùs in exteriorem deductum sedem, propter lentorem crassitudinemue, aut continentis membranulæ densitatem. Etenim studet natura secernere pus de affecto corpore, expellendo: sæpiusq́; finẽ adsequitur, quoties nacta sit meatulos idoneos in secretionem, veluti quosdam aquæductus: non tamen semper eos adsecuta, pus in adiacentes compellit sedes: quæ quoties exiguæ fuerint, derodit continens eas tegumentum, sub eo amplificando sedem. Constat igitur vt ex his suppurationibus indulgentior habeatur, quæ foras non intrò tendit: atq; ex his ipsis, quæ non ampliorem præhendit sedem in latitudinem extenta: in sublime verò resurgit, cùm in verticem quendam extenditur, coni formulam reddens: hæc autẽ simul robur foras expellentis indicat facultatis: & item non magnam corrumpit sedem corporis quod erodit. Cæterùm siue in mucronem subducta, siue in gibbum legatur, nihil interest. Nam ex vtraq; lectione vnus idemq́; sensus est.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte docet Hipp. in his sententijs vsum fuisse duobus vocabulis ad significandum id, vbi pus aceruatum continetur, nempe ἐμπυήματα, & διαπυήματα, hoc est, suppurationes & purulẽtias. *vniuersum.* Græcè, ἄθροον, id est, accumulatum, aut aceruatum.

IN secunda parte, quæ incipit (At verò) docet puris collectionem aliquando fieri in partibus exterioribus, aliquando in interioribus. Hoc autem duabus de causis, aut quoniã verè pars ipsa laborans est interna, aut quoniam in ipsis musculis laborantibus cõtingit humorem intra aliquam musculi tunicam immergi, & deinde non discuti foras, ob crassitudinem ipsius, aut membranæ ipsum obuoluẽtis. Quoties ergò natura idoneas ad euacuationem vias adepta est, humorem per eas pellit; si verò eas nacta nõ fuerit, partes circumiacentes pus rodit, & sedem efficit ampliorẽ. Hoc dicit Gal. tanquàm suppositum ad probandũ in tertia parte, quæ sequitur bonas, aut malas suppurationes.

Natura vbi non inuenit viam euacuationi.

IN tertia parte, quæ incipit (Constat igitur) probat veritatem sententiæ Hippoc. causas dictorum adiungens, de quibus in expositione dixi, ad finem, circa illas duas partes prognostici, in quarum altera dixit: In acutũ curuatę: & in altera, In acutum fastigiatę: vtcunq; legi posse, neq; interesse quippiam dicit. Græcè tamen in primo loco legitur, ὡς ὀξὺ ἀποκυρτούμενα. quod est, in acutũ curuata. In secundo loco legitur, ἀποκορυφούμενα. i. in acutũ fastigiata.

ἀποκυρτούμενα

ἀποκορυφούμενα.

PROG. XXXVII.

QVæcunq; verò intrò rũpuntur, optima sunt, quę nihil cum exteriore regione communicant, sed sunt contracta, & sine

dolore,

dolore, & tota exterior regio vni color apparet.

Suppuratione rũpi qua parte melius est.

VBI suppuratio in partẽ rumpatur exteriorem, minus malum erit, quàm si in interiorem. Verùm Hippo. in præsenti loco tantùm eas rupturas suppurationum comparat, quæ ad interiorem partem fiunt, ex ipsis dicẽs meliores esse, quæ non communicant cum cuti exteriori, sed pars ipsa sine dolore manet contracta, ac vnius coloris. Quanto sit deterior ruptio tumoris ad partẽ internam, quàm externam, de se constat, & à Gal. in Com. explicatur. Quòd etiam melius sit ad partem internã tantùm rumpi, sine eo quòd rumpatur in parte exteriori: similiter duas scribit causas Gale.

Ordo ruptionũ suppurationum.

Prima, quia malum geminatur intrà & extrà: secunda, quia natura recipit initium recreationis, vbi saltem partem habeat exteriorem, à qua incipiat carnis appositio. Pessima igitur est, quæ intrà & extrà rumpitur: minùs mala quæ intrà tantùm: minimè quæ extrà tãtùm.

Ruptæ intùs suppurationes optimæ cum cõditionib⁹.

Quoniam tamen intendit Hippoc. ob id esse melius intrò tantùm rumpi, vt maneat pars aliqua à qua incipiat natura tanquàm à fundamento, reficere corruptum, addidit, sit contracta pars exterior, non dolens, & vnicolor: quoniam vbi aliquod horum adsit regenerationi carnis nõ adminiculabitur pars illa. Contracta pars dicetur, vbi nõ afficiatur phlegmone aut alio tumore præter naturã, distendente partem. Non etiam dolere debet, quoniam dolor intemperiem ostendet, aut continuitatis solutionem, quæ fit: non fiet tamen nisi ob humorem, qui decumbens in partem, ipsam soluet. Coloris prętereà mutatio significat humorum abundantium malitiam, corruptionem etiam carnis, & putredinem, & intemperiem: vbi autem aliquod horum adsit, impossibile est moliri naturam carnis generationem, antequàm hæc sanetur.

Vlcera non curantur ante symptomatum ablationem.

Quare idem erit carnem deficere, quemadmodùm quum in vtranq; partẽ erumpit pus: & vbi adest, ipsam prauè affici: vbi enim prauũ aliquod symptôma vlceri coniunctum est. Gale. lib. 4. de Morbis curandis, docet, nõ curare ipsum, nisi symptôma priùs curetur, siue fluxio, siue intemperies, siue tumor fuerit præter naturam, quoniã id impossibile esse existimat.

Celsus.

Huius prognostici sententiã scripsit Celsus libr. 2. cap. 8.

Suppurationes tertio modo pessimæ rumpuntur.

dicẽs: Et è suppurationibus hæ pessimæ sunt, quæ intus tendunt, ità vt exteriorẽ quoq; cutim decolôrent, hinc sequitur aliquã esse suppurationis rupturam, deteriorem, ea quæ fit ad partem interiorem, de qua loquitur Hip. & ea quæ fit ad interiorem, & exteriorem partem simul: nempe ea quæ fit ad interiorẽ tantùm, & cum sede exteriori cõmunicat, quod cognoscetur vbi exterior pars contracta non fuerit, aut doleat, aut colore vario sit affecta: quod manifestè constat, quoniam hęc præter id ꝙ non habet carnem sanam qua vtatur, tanquàm fundamento, ad carnis recreationem, medicamenta ad locum vlceratũ non possunt permeare. Bene tamen vbi suppuratio intrà & extrà erumpat: intelligitur prognosticum de suppurationibus quæ fiunt in abdomine. Illæ enim tantùm sunt, quæ cùm intrò rumpuntur, possunt cutis colorem mutare, nõ illę quæ in visceribus. Vbi dixi, optima sunt, quæ nihil cum exteriori regione communicant:

Græci codicis erratum.

Græci Basilienses codices habẽt, ἄριστά ἐστιν μηδὲν ἃ τῷ ἔξω χωρίῳ ἐπικοινωνέει. in Aldinis codicibus Galeni sic ἄριστά ἐστιν ἃ τῷ ἔξω χωρίῳ ἐπικοινωνέει. Prima lectio articulum, ἃ, habet mutatũ: secunda affirmatiua est, cùm tamen negatiua esse debeat, vt in Græcis Aldinis codicibus Hippo. vbi rectè sic legitur, ἄριστά ἐστιν ἃ μηδὲν τῷ χωρίῳ ἐπικοινωνέει, quod in prognostico transtuli. reliqui codices ad huius normam corrigendi sunt.

GALENI
Commentarius.

NON simpliciter talis suppuratio optima est: sed earum quæ intrò forasq; rumpuntur, optima est. Siquidem hæc deterior est quàm quæ foràs rumpitur. Hęc enim eruptio in partes multo nobiliores fit, quàm sit in ilijs cutis: & item non æquè medicamentum adhiberi curatorium potest, quoties introuersùs rumpantur, atq; etiam secretum pus mordet & concerpit ea, difficultatemq; committit intestinorum: & si quando in ieiuno aut tenuioribus fiat intestinis, alimoniæ vitiat diductionẽ: atq; in ventriculo debilitat concoctionem. Itaq; perspicuum est vt pessima sit,

sit, quoties in vtranq; rumpitur sedẽ, introrsum atq; extrorsum. Ità enim geminatur malum: nam nec sedem nec velut initium refectionis vllum obtinet natura reparandis ruptis, quo tanquàm solo firmiora iaciat fundamenta repletionis.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

Rũpi suppurationem ad iteriora quare peius.

IN prima parte deteriorẽ esse dicit, rupturam suppurationis, quæ fit ad partem interiorem, quàm quæ fit ad exteriorem, ob tres causas. 1. quia tendit ad nobiliores particulas. 2. quia medicamenta quæ vlceribus prosunt, non possunt rectè parti admoueri. 3. quia vbi per intestina pus excernatur, ipsa mordere debet, & solet difficultatem intestinorum efficere. Et vbi à supremis incipiat intestinis, vitiabit alimenti distributionem, atq; coctionem. Sed dubitabis quo pacto suppurationem in abdomine possunt intestina irritare, & dysenteriam efficere, & reliqua vbi rumpantur ad interiora. Debet enim pus intrà peritonæum recipi.

Suppurationes in abdomine ruptæ, ventrẽ & intestina irritant.

Ad quod dicemus, quòd cùm fuerit intrà peritonæũ pus, poterit aut superiora, aut inferiora intestina irritare, ac mordere, & tandem intùs penetrare. Quòd si erroserit inferiora, efficiet dysenteriam: quòd si superiora, coctionem, & distributionem alimẽti turbabit. Posset quoq; idem efficere pus mordens intestina, quamuis non penetraret solo morsu irritando, intestina superiora ad excretionem: licet illud facere posit per poros intestinorũ penetrando intestina, & nonnunquàm iecur ipsum, quod fit in ascite, quando aqua penetrat iecur, ac deijcitur. Quòd autẽ, dato quòd in abdomine sit suppuratio, quum rumpitur, intestina irritet, dixerat Hippo. lib. 6. de Mor. popu. par. 2. sectione. 43. suppurationum vmbilicus terminus est, quibus suppurationes rumpi debent, ventres turbantur: vbi constat Hippo. loquutum de suppurationibus, quæ fiunt in abdomine, quæ ruptæ mordent intestina, aut quum rumpi debent, ac deinde penetrant, & per ipsa purgantur. *Atq; etiam secretum pus*. Grecè, ἥ τ' ἔκκρισις τοῦ πύου διὰ τῶν ἐντέρων γινομένη: quod est, & puris excretio per intestina facta.

IN secunda parte, quæ incipit (Itaq;) rationem reddit quare pessimæ sunt suppurationes, quæ rumpuntur intrò, & extrà, *Repletionis*. Græcè, σαρκώσιος, id est, generationis carnis.

PROG. XXXVIII.

PVS autem optimum album esse debet, æquale, ac læue, & quàm minimè fœtidũ: huic verò maximè contrarium pessimum est.

QVONIAM loquutus est Hip. de suppurationibus, & earum eruptione, in pręsenti puris erumpentis naturã ostendit, quantũ habeat bonitatis, optimũ, ac pessimũ cognoscere docens: ex quibus cõiectura poterit quiuis aliud quodcunq; cognoscere, q̃ bonũ, aut malũ sit ex accessu ad aliquod extremorũ optimi, & pessimi puris. Optimi itaq; puris cõditiones sunt, vt sit albũ, æquale, lęue, & quã minimè fœtidũ. Pessimũ autem pus vnico verbo declarauit, dicẽs id esse quod huic optimo maximè contrariũ est, nempe nigrũ, asperũ, inæquale, ac valde fœtidũ. Puris itaq; ratio primũ exponetur, deinde singulæ puris optimi conditiones.

Calor naturalis & præter naturam specie non differunt.

Ad quod intelligendum aduertere oportet, q̃ duo inueniuntur calores in corpore humano, quorũ alter est naturalis: alter verò præter naturã, qui in specie & essentia diuersi nõ sunt, etsi varios demõstrent effectus. Nam ipse naturalis calor vbi modum excesserit, aut intensione, aut siccitate, opera efficit caloris pręter naturã. Est autẽ is calor principiũ, à quo omnes ferè actiones, quæ apparẽt in humano corpore eueniunt.

Alterationes in humano corpore tres.

Ab hoc ergò calore tres fiũt in corpore alterationes: vna omninò secundùm naturã, alia omninò pręter naturã, alia inter has media. Alteratio omninò secundùm naturã fit, vbi calor naturã suã obseruauerit, & materia circa quã operatur omninò secundùm naturã fuerit, aut quæ posit ad id quod secundùm naturã est reduci, qualis est alteratio, & cõmutatio, circa bonũ alimentũ sano homine, tam in ventriculo, q̃ in iecore, & venis. Alia alteratio est omninò præter naturã, vt quoties calor alterationẽ efficiens omninò præter naturã est, & ad nihil vtile facit cõmutationẽ: quod nõ tantùm ex caloris ipsius malitia

malitia posset originem trahere, sed etiam ex malignitate materiæ. Alia est media alteratio inter has, veluti quum efficit in materia cõmutationem, per quam ipsam vincit, atq; reducit ad quandã speciẽ puris, vt in tumoribus præter naturã, & vlceribus. Has tres alterationes fieri, (vt diximus) testatur Gal. lib. 5. de Simp. me. fac. cap. 5. dicens: Etenim cùm tres in animalium corpore fiant alterationes, vna planè secundùm naturam est, quum videlicet in ventre cibus coquitur, aut in visceribus, & vasis, qui inibi generatur succus, vnde rursus pars vnaquæq; nutriatur: altera contrà planè præter naturam, nempe in putrescentibus omnibus: atq; hę quodam modo inuicem sibi contrariæ sunt. Tertia ex vtraq; mixta & media est, partim secundùm naturã existens, partim præter naturam: siquidem alterationi secundũ naturã hæc duo insunt, vt ex familiari animantis natura fiat alteratio, & ab ingenito calore planè superetur: ei verò quæ præter naturam est, & ab aliena qualitate mutatio prouenit, & ad nihil vtile: at media earum, quæ scilicet suppurationes comitatur, ab ingenito quidem fit calore, sed non planè vincente: neq; enim ex materia peragitur, quæ prorsus benigna sit, neq; tamẽ ex omninò maligna. In hac trimembri diuisione puris generatio mediũ tenere videtur, inter mutationem summè naturalem, & eam quæ est summè præter naturam. Veruntamen eas alterationes, quæ fiunt à calore, quæ nõ sunt omninò secundùm naturã, in triplici membro euenire docet Gal. lib. 1. de Diffe. feb. cap. 6. Aut enim fiunt superante natura, aut superata, aut medio modo se habẽte. In qua diuisione pus non obseruat mediũ, sed vnum extremorũ, nempe quod fit natura vincente, ac superante. Ratio est, quoniam in hac diuisione omnibus membris cõmiscetur, actio præternaturalis caloris, modò inter alterationes, quæ fiunt calore præter naturã concurrẽte, puris generatio optimũ obtinet extremorũ, licet in alterationibus simpliciter, quales quæ habentur in prima trimembri diuisione, in medio constituatur. In hac igitur secunda diuisione, quæ habetur à Gale. loco citato, calore operãte circa humores cõtentos in tumoribus aut vlceribus, si superauerit in ea actione, ità vt victoriã assequatur, fiet puris generatio: quoniã hæc est coctio, quæ licet non sit ad formam, & naturã, quemadmodùm generatio carnis aut ossis, cõtendit tamen ad certam quandã formã, nempe ad formam puris, quam etiã concoctionẽ appellauit Arist. lib. 4 Meteoro. cap. 2. quemadmodùm & vrinæ coctæ dicuntur, & deiectiones, quia sunt à natura superatæ, ad illam formã cõtendentes, quã assequuntur, etsi cocta & victa alere non possunt: licet alter sit apud ipsum coctionis modus, quum id quod superatur à natura alit, quæ coctio ab ipso appellatur perfectio, per quam cõtenditur ad formã, & naturã, siue speciem. Cùm verò calor naturalis admodùm languet, ità vt id quod alteratur nullam speciem referat naturalis caloris, sed calor præter naturam omninò vincat, aut quoniam facultas in extremo languet, aut ipsa nõ adeò languente, vbi materia fuerit admodùm deprauata, hæc propriè est putredo atq; corruptio. Contingit tamen facultatẽ nõ esse in extremo languidam, aut humorẽ nõ esse admodũ vitiatum, & putredinem quandã fieri quodammodò mediam, quæ tamen nõ obseruabit vnicã speciẽ, neq; vnicũ colorem, aut dolorem: nõ vt euenit natura vincẽte, vt in puris generatione, in qua ad vnam puris speciem, quæ optimũ pus dicitur, fit permutatio eius quod simul putrefit, & coquitur. Puris ergò generatio alteratio quædam est, à calore naturali, circa materiam quæ extrà vasa cõtinetur. In tumoribus præter naturã & vlceribus, ꝙ puris generatio ab vtroq; fiat calore, testatur Gal. 2. sectio. Apho. Comm. 47. vbi de transmutationibus quæ in corpore fiunt, loquẽs dixit: At quæ pus generant, mediũ inter has obtinent locũ, neq; à solo calore extrà naturã, neq; à solo secundùm naturã facta: mixtus enim quodammodò ex vtrisq; est calor inflãmationis. Idẽ cap. 6. lib. 1. de Differen. feb. de duabus trãsmutationibus, quæ eueniunt rebus, quæ putrescunt, dixit, Ad duorũ generũ alterũ quidem fit superante natura, alterum verò superata: & superante quidem sicuti in inflammationibus, & similibus collectioni tumoribus, pus: vbi similiter Gal. explicat puris generationem fieri ex materia, quæ continetur extrà vasa, vt in tumoribus, & vlceribus. Accipitur tamen in præsenti prognostico pus amplo vocabulo, quo compræhenditur pus omne tam bonum q̃ malũ. Dixit enim huic maximè contrariũ esse pessimum: id ergò quod puri optimo quàm maximè contrariũ est, pus pessimum est. Et lib. 1. de Diffe. feb. cap. 6. bonũ pus describit, & posteà malũ, quod non obseruat calorẽ, odorem, aut substantiam. Apud Celsum tamẽ lib. 5. cap. 16. de Sanguine, sanie, & pure, de bono tantùm dicitur. Nam inquit, exit autẽ sanguis ex vulnere recenti, aut iam senescente. Sanies est in-

Pus medium obtinet, & extremum.

Puris generatio coctio est.

Coctio duplex.

Putredo.

Puris generatio.

Pus.

Pus apud Celsum de bono tantùm.

ter vtrunq; tempus, pus ex vlcere iam ad sanitatem expectante, id autē constat non esse malum: ergò solū bonum significat. Sanies etiam quid distinctum à pure est, neq; tamen est idē quod ἰχὼρ Græcis, quoniam sanies aliqua est tenuis, aliqua crassa: ἰχὼρ autem semper est tenuis, vt cōstat ex Celso loco allegato, dicente: Rursus & sanies, & pus, quasdam habent species, Græcis nominibus distinctas: est enim quædam sanies, quæ vel ἰχὼρ, vel μελικηρία nominatur: & pus quod ἐλαιώδης. ἰχὼρ, tenuis subalbidus ex malo vlcere exit, maximeq; vbi neruo læso inflammatio sequuta est. μελικηρία, crassior & glutinosior, subalbida melliq; albo similis fertur. Crassum ergò excrementū in saniei genere cōtinetur. Et lib. 4. de Ratio. vict. Com. 1. inquit, Quòd Hippo. tenues humiditates appellet ἰχῶρας, liquidò constat omnibus. Et lib. 3. de Sanitate tuenda, inquit: Quinetiā in vlceribus tenuius excrementū, ἰχὼρ appellatur: quod crassum est, sordes. Præterea Aristo. lib. 2. de par. ani. cap. 4. inquit, ἰχὼρ est pars sanguinis aquosa, ob id ꝙ nullatenùs cocta est, aut putruit. Si ergò vt diximus ità est, quòd sanies aliqua est crassa, & ἰχὼρ, de tenui tātùm dicitur: vbi Græcè scribatur ἰχὼρ, non licebit sanies transferre, sed tenuis sanies: ἰχὼρ tamen in præternaturalibus dispositionibus inuenitur, pariter & in naturalibus: in præternaturalibus dixit de vlceribus, & tumoribus ruptis: in dispositionibus tamen naturalibus, ἰχῶρες sunt, qui omnibus humoribus cōmiscentur, tanꝗ tenues quędam serositates humorū, quę ipsis secundùm naturā cōmiscentur. Dixerat enim Plato in Timæo, ἰχὼρ autem, qui sanguinis serum existit, mitis est, nigræ verò bilis & acidæ agrestis. ἰχῶρες ergò, & sera in naturali dispositione, quatuor sunt quatuor humoribus respondentes, quod confirmat Gal. lib. 6. de Mor. popu. par. 2. Comm. 25. Hoc ergò pus, quod ex vlceribus & suppurationibꝰ manat, cognoscere docet, dicens album esse debere. Quod enim transmutatur, vbi integrè victum fuerit, omninò transit in naturam transmutantis: sin minùs, saltem magnam cū transmutante recipiet similitudinem: talis est humor qui manat ex vlceribus, & suppurationibus, qui omninò vinci non potest, ità vt alat, mutatus tamē ad colorem transiuit membrorū ipsum commutantium. Cùm ergò illa alba sint, pus albū esse debet, quemadmodùm & semē albū est, & sedimē in vrina cōtentum. Simili ratiōe vsus est Galen. lib. 6. de Pla. Hip. & Pla. ad probandū sanguinē generari à carne iecoris, non à venis ipsius, quoniā ruber est, & à membro rubro generari debet, vt alba ab albis generātur. Aequale ac læue esse debere optimū pus, docet Hippo. quam partem interpretari prætermisit Gal. in Comm. etsi dixit, quòd calore naturali, aut præter naturā vincente, signa accedūt necessariò tum coloris, tum odoris, atq; etiam consistentiæ. Lib. tamen. 1. de Diffe. feb. cap. 6. inquit: Superante verò integrè ipsa natura optimū fit pus conspectui album, & crassum, & quaquauersùm sibi simile. Læue autē tangenti ac minimè fœtidum: dixit ergò quaquauersùm sibi simile: loco illius quod dixit Hippoc. æquale, quoniam omnes eius partes vult eundem colorem, odorem, & consistentiam obseruare. Læue etiam dixit, vt ipsum cōtra asperum distingueret, quod tactu distinguere docet. Est enim læue, quod tactum læuorem repræsentat. lib. 2. Com. 21. Læue in deiectionibus explicat Gal. id quod nos diximus æquale per totam materiam recipiens, aut naturæ comptum, aut turpitudinis prauitatem. Celsus item loco citato dixit: Melius est, quo minus est, quo crassius, quo albidius. Itemq; si læue est, si nihil olet, si æquale est. Quòd autem dixit, quàm minimè fœtidum, signum est quòd ostendit in pure quamuis optimo aliquam adesse putredinem: fœtor enim signum putredinis est.

Sanies. — *ἰχὼρ.* — *ἰχὼρ in sanis & ægris.* — *Pus album.* — *Albedo puris.* — *Pus æquale, ac læue.* — *Puris fœtor.* — *Fœtor putredinis signū.*

GALENI
Commentarius.

VT quàm minimè fœtidum pus esse debeat, propalàm est: etenim superās graueolentia, putredinis est, non concoctionis indicium. Vt autē candidum quoq; esse cōueniat, discas licebit, si genituram eius intelligas ex ijs quæ alibi demōstrata insunt. Omnia enim iā omnibus docere locis nugacitatis potiùs quàm doctrinæ propriū est. Quæ verò alijs sunt cōmentationibus demonstrata, talia sunt: Libro de viribus naturalibus dictum iam est vnam ex ipsis esse vim alteratoriam, quæ & in ventriculo,

&

& in iecore molitur concoctionẽ, commutata alimonia in iecore quidem ad sanguinem, in ventriculo verò ad idoneum sanguini humorẽ: & item vniuscuiusq; partis animalium officiũ esse, ad propriam deducere naturam propinquantẽ humorem. Nouissima enim cõcoctio fit propterea ꝙ alimentum in nutrito apponatur atq; assimiletur. Itaq; perspicuum est vt spatio temporis longiore in talem præparetur similationem. Porrò proditũ est libro De semine, vt in cõceptaculorũ tuniculis, de quibus aluntur testes, sæpe appareat liquido commutatus iam sanguis ad seminis creationẽ. Non enim cõuenit ipsas cõceptaculorum tuniculas ab alio quopiam nutriri, atq; appellant eiusmodi humiditatẽ, nõnulli medici genitale virus: & ob eã rem semẽ ipsum, genitale virus nominatur. Sed potissimùm ij qui vim eius dictitant semen, nõ substantiam corpulentã. Quinetiã & decumbens sanguis in partes laborantes inflammatione, cõmittat inflammationes, ità vt ab initio quidem sola cõceptacula repleat, distendatq;, mox adiacentes sedes inanes cõplures atq; exiguas in singulis membris: libro De tumoribus præter naturã definitum iam est, & item dictum quoq; libro De inæquali intemperie. Talis igitur sanguis ad exiguas dispersus partes in locis inflãmatione affectis, vtpote extrà propria conceptacula positus, non insuper remeare ad antiquam naturã potest: mutatur verò ac putrescit, quomodò omnia quæcunq; in alieno loco væhemẽtius calefiunt. Si igitur natiuus calor de propria exorbitat temperie, plurimùm, vt in corpore inanimi, putrescit sanguis. Si verò vim seruet quandam: permista quædam cõmutatio de causa per naturam, & item prætek naturã efficitur. siquidem causa naturalis cõcoquit: præter naturã, putrefacit: vtra earum magis exuperet, per eam ipsam necessariò signa accedunt, tum coloris, odorisq;, tum etiã consistentiæ. Ex his igitur (vt dixi) demonstratis in aliis cõmentationibus, series est vt colligas sanguinẽ qui probè sit in pus cõmutatus: primò quidem non putruisse, sed potiùs concoctum fuisse: secundò verò in ipso simul quid putredinis præter naturã apparêre, parũ verò illud esse, & vt Hippocrates dixit, ꝙ minimè fœtidũ: etenim hęc vox, ꝙ minimè, id pollet, quod ꝙ paruissimè. Ad hæc, colorẽ eius reddi similem semini ratio est: candidum verò non exquisita ratione velut nix est. Semen enim è natura ducitur in solidiorum corporum colorem, exquisita ratione: modicè, pus. Siquidem semen nihil habet pręter naturam permistũ: pus verò non assiduè par, vt explanatum iam est: permiscetur tamen omninò aliquid, quoniã sanguis de propriis opificijs exiluit. Hæc itáq; causa est, ob quam candidum semen ac pus est. Pus enim quodammodo solidioribus assimilatur corporibus, quæ quidem sunt conceptaculorũ tuniculæ neruiq;, & copulæ, ac membranulę, atq; etiam cartilago, ossáq;. Eadem causa est

ob quam ſubſidet in vrina candidum ſedimentum: etenim id quoq; obtinet generationem, quæ puri proportione reſpondeat, inter id & naturales humores iniectū. Quicquid enim alimenti in ſanguinis generatione naturę refugit confectionem, ſubſidet in vrina, neq; vt ſanguis ab ea cōmutatum, neq; vt pus, pręter naturā cauſę particeps.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

IN prima parte, exponit quare dixit Hippo. de pure optimo, quod eſſe debet q̃ minimè fœtidum: quoniā ſuperans graueolentia, putredinis, non coctionis ſignum eſt: & infrà lib. 2. Com. 22. inquit, Graueolentia putredinis indiciū eſt: & nullo certiori argumento putredo probari poteſt in exteriorib⁹, niſi fœtore.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Vt autem candidum) incipit probare pus optimum debere eſſe album, vbi quis intellexerit eius generationē, nō videtur dubitandum. Hanc autē alibi ſe ſcripſiſſe refert, vt in lib. 1. de Differē. febriū. cap. 6. & 2. ſectio. Apho. Com. 47. Ad quod etiam modò probandū ſupponit quædam neceſſaria. Quorū primū eſt, quod datur vna facultas alterandi, quæ circa alimentū verſatur, quæ cōuertit alimentū in ventriculo ad chylū, & in iecore ad ſanguinē, & in vnaquaq; particula animalis eius officium eſſe commutandi ſanguinē in partis naturā. Vltima enim coctio fit, quoniā alimentū corpori apponitur, & aſsimilatur. 2. libr. de Naturali. facultat. dixit eſſe facultatē aliquā, quæ alterat atq; cōmutat alimenta. Non enim ob id ex melle plurima bilis generatur, quoniā bilis in melle cōtinebatur: ſed ob facultatē generantē, quæ in iuuene ex melle multam efficit bilem, in ſene bonum ſanguinē. Et libr. 3. inquit: At quoniā particularum, aliæ viribus ſunt firmioribus, aliæ magis imbecillis, vincent quidem omnes nutrimentum id quod animali eſt cōueniens, non tamen omnes æquali modo. Ergò vincet etiam venter ac nutrimentum alterabit, non tamen ſic, vt iecur, & venæ, & arteriæ, & cor. Clariùs etiam in libri tertij principio, vbi colligens quæ lib. 2. dixerat, inquit, Ac quod nutritio quidem ſit, cum id quod nutrit alteratur, & ei quod nutritur ſimile fit, tum ꝙ in quaq; animalis particula facultas quædam inſit, quā ab actione ipſa generaliter alteratricē, membratim aſsimilatricem nutritoriamq; nominamus, in proximo indicatum eſt libro. Hanc itaq; actionem, quæ perficitur aſsimilatione, & appoſitione, aliquādo appellat Gal. coctionem, aliquando nutritionem. Coctionem appellat vtens vocabulo generis, & nutritionem vtens vocabulo proprio & ſpeciali: nā in præſenti Com. dixit: Extrema enim coctio appoſitione & aſsimilatione nutrientis ad nutritū fit. & 4. lib. de Sanita. tuend. ad finem inquit: Quòd ſi quis dictorū cuiuſq; certā ex demonſtratione ſcientiā cepiſſe velit, is librū de Naturalibus facultatibus legat. Vbi Gale. præfatam ſententiam ex lib. de Natura. facul. 3. allegat. Et rurſus. 3. de Natur. faculta. inquit: Quādo nō aliud erat coctio quàm alteratio, in propriā eius, quod nutritur, qualitatē. Ex his conſtat, quòd ipſam carnis generationem appellat coctionem. Si tamen quis exquiſitè vocabulis vti voluerit, diſtinguet coctionem à nutritione, eritq; πέψις, id eſt, coctio omnis alteratio circa alimentum, donec parti alendę apponatur. Commutatio verò eius quod appoſitū eſt, θρέψις, id eſt, nutritio: quod teſtatur Galen. lib. 8. de Compoſitione me. per loc. cap. de affect. iocinoris, vbi de natura. facult. loquēs inquit: Porrò oſtenſæ ſunt hæ facultates omnes ſingulis partibus per totum vitæ curriculum ineſſe. Omnes ſiquidē attrahunt quod ſibi eſt proprium, atq; excernunt quod alienum: alterant quod eſt attractū, & tantiſper dū alterāt, cōtinent & ſtringunt. Cæterùm hæc alteratio donec in ſimilitudinē particulæ alendæ tranſeat, vocatur πέψις, id eſt, coctio: vbi verò iam apponitur particulæ, θρέψις, hoc eſt, nutritio.

Mel quare tranſit in bilem.

Nutritio.

Nutritio coctio eſt amplo vocabulo.

πέψις

θρέψις

Natural. facul.

IN tertia parte, quæ incipit (Porrò proditum) in libris de Semine docuiſſe inquit, ꝙ in tunicis vaſorum, à quibus teſtes alimentū accipiunt, ſępe apparet ſanguis commutatus ad generationem ſeminis. Nam non conuenit, vt ex alia materia tales alantur tunicæ. Appellantur autem à nōnullis medicis, maximè ab his, qui tenent vim generatiuam, eſſe propriè ſemen, nō ipſam corpulentam ſeminis ſubſtantiam, θορώδη, quoniam & ipſum ſemen vocant θόρον. Quod dixit ex libro de Semine. 1. li. ſcribitur, cùm aduerſus Ariſt. inquit: Sed nos inquiramus argumenta, quę tum ex iam demōſtratis, tum ex diſſectione euidentibus adhibeamus, arteria & vena, quæ capiti teſtis committuntur, ſeminalē quendā humorē iam habere

bēre conspiciuntur: & ipse etiā testis totus huiusmodi humore plenus reperitur. Et rursus infrà inquit, Vnūquodq; verò sibi simillimū alimentū reddit. Semen igitur efficiunt testes, id quod efficere etiam venas & arterias demōstrauimus, sed illæ paucum multo tēporis spatio, hi non solùm multùm & citò, sed exquisitè etiā confectum. Quòd dixit, à quibusdam dici semē θόρον, maximè ab his qui tenent semen esse facultatē, nō corpus. Aristotelis fuit opinio. 2. de Generati. animal. cap. 3. vbi dixit, Inest enim in semine omniū, quod facit vt fœcūda sint semina, videlicet quòd calor vocat: idq; nō ignis, non talis facultas aliqua est, sed spiritus qui in semine spumosoq; corpore cōtinet, & natura, quæ in eo spiritu est, proportione respōdēs elemēto stellarū. Et infrà. Corpus autē genituræ, in quo semē animalis principij contentū vnà prouenit: partim separabile à corpore, in quib⁹ diuina pars cōpræhenditur, qualis est, quæ mens appellat: partim inseparabile, hoc inquā genituræ semen dissoluit, versumq; in spiritū euanescit, cùm naturā humidā aquosamq; habeat. Quo in loco comparat semen succo à quo lac coagulat, dicēs, Nā is quoque mutat, & nulla pars cōstitutæ magnitudinis est. Voluit ergò Aristoteles, semē non esse corpus, neq; partē corporis animalis geniti. Et libr. 1. de Gene. anim. cap. 20. inquit, Hinc etiā quēadmodùm mas cōferat ad generationē acceperis. Nec enim mas omnis semē emittit, & quib⁹ emittitur maribus nulla pars fœtus, hoc est, sicut nec à fabro quicquā secedit ad lignorū materiam, neq; pars vlla artis fabrilis in eo quod efficitur est, sed forma & species ab illo per motū in materia existit. Semen verò appellat Aristoteles θόρον, in piscib⁹ masculis: quoniā credit facultatē generatiuā in solo semine masculi cōtineri. Vocabulum verò semini pisciū appropriat, vt lib. 5. de Histor. animaliū cap. 5. inquit, Sed binos meatus tum serpentes, tum etiā pisces masculi continēt, qui θόρȣ, id est, prolifico semine, cùm coēundi est tēpus implent, & lacteū omnes emittunt humorē. Rursùs eodē cap. inquit, Pisciū oua parientiū coitus minùs patet, quamobrē cōplures fœminas θόρον, id est, semen prolificū maris vorando impleri crediderunt. Et libr. 1. de Gene. anim. cap. 20. inquit, Hoc idē quoq; in generatione ouiparorū piscium euenit: vbi enim fœmina oua ędiderit, mas θόρον, hoc est, semē prolificum aspergit, & quæcunque attigit, fœcūda efficiunt: quæ nō attigit, remanēt infœcunda: quasi non ad quantitatē mas conferat, sed ad qualitatē. Ecce vbi Arist. facultatē ipsam, quæ est in semine, non corpus θόρον, id est, semen prolificum appellat. Hęc vox in codicibus Gal. scribitur, accentu in vltima, θορόν. in codicibus Arist. accētu in penultima, θόρον. in Lexicis etiam vario modo scribitur

Semē arteriæ & venæ cōficiunt.

Arist. opinio de semine.

θόρον.

IN quarta parte, quæ incipit (Quinetiam vt) supponit phlegmones generationem fieri sanguine replente primū vasa, deindè spatia inania mēbrorū: & q̄ talis sanguis extra propria vasa positus, cùm nō possit redire in propriam naturā, putrescit, quēadmodùm quæcunque in loco alieno, id est, non naturali plurimū incalescūt: quod ipse docuit libr. de Tumoribus præter naturā, vbi inquit, Hæc igit̃ omnes notæ sunt, partes phlegmone infestatas sanguineo humore esse repletas, calidæ verò immodicè non protinùs ab initio, sed temporis processu fiūt, respiratione pristina propter meatuum omnium obstructionē retenta, necessariū sanguinem diu immorātem cōputrescere? Omnia siquidē calida & humida corpora in calidum collecta locū, si neq; euentantur, neq; refrigerātur putrescūt. Item libr. de Inæquali temperie, inquit, Quippe calida fluxio vbi in musculum procūbit, primū maiores arteriæ venæq; opplentur ac distenduntur, ab his minores, atque ità res procedit, doneç ad minimas sit peruentū: in his vbi valenter impacta fluxio est, nec adhuc sistitur, partim eius per ipsarum ora, partim per tunicas veluti collatū foràs trāsmittitur, tum verò spatia ipsa vacua, quæ inter prima sunt copora, fluxione implentur, sic omnia ab humore omniq; ex parte incalescūt, ac perfundūtur, & subdit: Appellaturq; morbus ipse phlegmone. Quòd etiam sanguis extrà vasa contentus putrefiat, dixit loco citato, ex lib. de Tumor. præter naturā, & sic est intelligēdus Apho. 20. sect. 6. Si in ventrē sanguis præter naturam effunditur, necesse est suppurari: habetq; verū Apho. vbi in locum calidū effundatur, quemadmodū dixi ex Gal. li. de Tumo. præter naturam, & in præsenti Com. vbi potiùs referēda est putredo ad incalescētiam, q̄ ad existentiam in loco præter naturā. ob id putandū est Arist. dixisse lib. 3. de Histor. ani. cap. 2. & cap. 19. non alibi cōtineri sanguinem, quàm in venis & corde: eum autem qui extrà effunditur, sanguinē non esse putat, quoniam quum semel venas exierit in aliam naturam corruptus mutatur.

Phlegmones generatio.

Putrent quæ nō euētātur.

Sanguis extrà vasa putrescit.

Sanguinē extra cor, & venás nō esse vult Aristo.

IN quinta parte, quę incipit (Si igitur) tria membra docet cōpositionis caloris naturalis

Caloris naturalis & p̄-

ter naturam actio mixta.

cum calore præter naturã. Aut enim quo tempore calor operatur circà ſanguinẽ, qui extrà vaſa cõtinetur, plurimũ calor naturalis diſcedit à propria tẽperie, & efficitur alteratio, qualis in corporibus mortuorũ: aut non omninò langueſcit naturalis calor, ſed adhuc manet eius virt⁹, & manifeſtat̃ actio caloris naturalis, & p̃ter naturã, naturali calore coquente, & præter naturã putrefaciẽte, apparebuntq; ſigna, quæ oſtendent calorẽ vincentẽ, ex colore, odore, & ſubſtãtia. Intelligendũ ꝙ ex corporibus mortuorũ putreſcentib⁹ ichôres manãt, ac virulẽtiæ, quẽadmodũ & ex particulis demortuis fit, vbi tamen caloris naturalis aliqua actio rep̃ſentatur, pus fit bonũ aut malũ.

IN ſexta parte, quæ incipit (Ex his igitur) concludit Gal. ex dictis, quomodò deprehendendũ ſit pus bonũ. Primò ex coctione, quod docebit ſubſtantia læuis, & æqualis, & modicè craſſa. Secundò etiã ſi putret, & quantũ putret: putret enim q̃ minimè pus optimũ, quoniam & fœtet q̃ minimè, vt vult Hip. eſt enim idem ὡς ἥκιςα, id eſt, quàm minimè, ac ſi diceret, ὡς ἐλάχιςα, id eſt, quàm paruiſsimè, quod etiam dixit libr. 3. de Ratione vict. acut. Com. 61. per hæc verba, Ait præterea balneũ ἥκιςα, id eſt, minimè iuuare eos qui ſolo vtuntur potu, vbi ἥκιςα, ἐλάχιςον, id eſt, minimũ ſignificat: nõ vt quidã aiunt, οὐδαμῶς, id eſt, nullo pacto. Cognoſcetur etiã pus optimũ, quia candidũ eſt, quẽadmodùm & ſemẽ genitale, quia ſimiliter cõmutatur à radicalib⁹ membris, colore albis, quẽadmodùm & ſemẽ: verùm nõ adeò exquiſitã aſſequet̃ albedinẽ, quoniã ſemen calorẽ p̃ter naturã non recepit, pus verò recepit q̃dẽ, ſed nõ ſemp cõſimiliter, ſed quãdoq; magis, quãdoq; minùs: ſemp verò aliq̃d, quoniã exiuit vaſa, q̃ ſunt ſanguinis naturalia receptacula. Membris itaq; radicalibus ambo aſsimilãtur, quæ ſunt tunicæ venarũ, nerui, ligamẽta, oſſa, cartilagines: ſic etiam fit ſedimentum vrinæ albũ, quoniam à membris radicalibus alteratur ad album colorẽ, verũ nõ repræſentat cauſam præter naturã, licet non adeò bonã, vt ſanguis recipiat commutationẽ.

Albedo puris nõ æquat albedinẽ ſeminis.

Nam ſedimẽ vrinæ eſt alimẽtũ quod effugit naturæ confectionẽ apud ſanguinis generationẽ, nõ vt ſanguis à natura commutatus, neq; vt pus particeps cauſæ præter naturã.

Sedimẽ non adeò bene alteratur, vt ſanguis.

Præter naturam cauſæ particeps. Græcè, τῆς παρὰ φύσιν αἰτίας ἐν τῇ γενέσει μεταλαβόν: hoc eſt, cauſę præter naturã particeps in generatione. Quòd ſi Gal. li. 1. de Dif. fe. c. 6. dicit, ſedimentũ albũ, lęue, & æquale, & q̃ minimè fœtidũ, eſſe optimũ, quando talem mutationem à cõtinẽtibus vaſis aſſequutũ fuerit: ibi loquitur Gal. de ſedimẽto facto ex humore putreſcente: in hoc tamẽ loco de ſedimẽto ex crudo humore loquitur.

Puris generatio à quo calore fit.

An tamẽ hæc puris optimi forma generetur à calore naturali ſolo, vel à calore naturali accedente pariter actione caloris p̃ter naturã, id eſt quod in dubiũ iuniores medici vertunt: quorũ nonnulli opinati ſunt puris generationẽ fieri à ſolo calore naturali: nã puris generatio coctione fit, calor verò præter naturã nullo modo coquit, nam etſi in generatione ipſius adſit, non tamẽ coagit ſed potiùs impedit: vt enim iecur fœminæ vtero gerentis ſanguinem parat, & ipſum perfectum fœtui mittit, non tamen coagit ad fœtus generationẽ, ſic calor p̃ter naturam. Et vt caloris vẽtriculi actio ad ſanguificationem eſt neceſſaria, ſed tamẽ non coagit ad ſanguinis generationem: ità caloris præter naturam actio ad puris generationẽ exigitur, etſi ipſe ad eam generationẽ non coagat.

Puris generatio ab vtroque calore fit.

Cõtrariũ tamẽ verius eſt & rationi magis cõgruit, vtrũq; calorem ad puris generationẽ coagere: nam vt docuimus, calore ſolo præter naturã agente ſubiectũ peſsimè putreſcit, quod fit in corporibus mortuorũ: calore naturali tamẽ vincẽte, ſanguis ex chylo, & caro ex ſanguine generatur, medium locũ pus optimũ habet, mediam ergò habebit ex vtriſq; agentibus generationẽ: id eſt quod dixit Gale. ſiquidẽ ſemen nihil habet cauſæ præter naturam mixtum, pus verò non aſsiduè par, vt explanatum iam eſt, permiſcet̃: ergò omninò quoties ſanguis de proprijs opificijs exiliuit: quoties ergò ſanguis exit à ꝓprijs opificijs calor p̃ter naturã in cõfectione puris cauſæ rationẽ habet. p̃tereà diſpoſitiones neceſſariæ ad formæ alicui⁹ generationẽ coagunt in generatione ipſi⁹, ſed actio caloris naturalis & pręter naturã, & effectus qui in ſubiecto permanent ſunt neceſſarij ad generationẽ formæ puris: ergò coagunt in eius generatione.

Obiectio.

Poſſet quis multis modis contra hæc inſurgere: nam extenſio materiæ neceſſaria eſt ad formæ bruti generationẽ: ergò coaget in generatione ipſius: Reſpõdemus extenſionẽ non eſſe de numero agentiũ: quẽadmodũ neq; quantitas ex toto genere. Rurſùs cõtra ſentẽtiam ſequi videtur, ꝙ frigiditas pituitæ coaget ad ſanguinis generationẽ, vbi ſanguis ex pituita generetur: quia talis frigiditas eſt neceſſaria: dicemus id eſſe verũ quoniã & in mixtis calidiſsimis frigida elementa coagunt, alioqui fieret ignis, non mixtũ: rurſùs inquiunt aduerſarij, qualitates agẽtes nõ

coagunt

coagunt ad formarũ ſubſtantialiũ generationem, quoniã ſunt ipſis multo imꝑfectiores, & imperfectũ non producit perfectum: id eſt falſum: nam accidẽtia quãuis ſubſtãtijs imperfectiora coagere poſſunt vt inſtrumẽta, non, vt agentia ꝑcipua, & inſtrumẽta præcipuis agentib⁹ coagũt. Præterea noſtrã opinionẽ confirmat, quod ſi pus aliquod malũ ac valde fœtidum generet, non tamẽ ſummè malũ, aduerſarius non negabat calorẽ naturalẽ ſimul cũ calore præter naturã generationẽ perfeciſſe, viciſſe tamen calorẽ præter naturã, pari ergò ratione dicemus, in optimi puris generatione vtrũq; calorẽ coẽgiſſe, viciſſe tamen calorẽ naturalẽ: id cõfirmat Gal. ſententia lib. 1. de Diff. fe. capi. 6. vbi dicit, altera autem putrefactio, quã & coctionẽ eſſe diximus, ſemper ad vnicam puris ſpeciẽ terminatur: putrefactio verò caloris putrefaciẽtis, actionem indicat, & in præſentiarũ dixit, neq; vt pus cauſę preter naturã particeps in generatione: calorem ergò præter naturam cauſam appellauit in generatione. Quod tamen de calore vẽtriculi ferunt, qui ad ſanguinis generationẽ non coagit, nihil probat: nam ventriculi actio tempore antecedit ſanguinis generationem, in puris autẽ confectione ambo calores cooperantur.

Sedimẽti generatio.

AD finẽ Com. Galen⁹ ſimile quoq; adduxit de generatione ſedimẽti in vrina, qđ pari modo albũ eſſe decet, vbi optimũ fuerit, quoniã vt pus & ſemẽ à mẽbris ipſis radicalib⁹ ex ſemine genitis, colore albis, generaẽ: nõ vt ſanguis optimã ſuſcipiens mutationẽ, nec vt pus adeò malũ: pus enim cauſæ præter naturã particeps eſt, ſedimẽ verò minimè, ſimilẽ quidem eſſe generationẽ ſedimenti vrinæ, generationi puris, & verũ eſt, & id ipſe li. 1. de Diffe. fe. cap. 6. teſtatur. Verùm ꝙ dixit ſedimen non eſſe cauſæ præter naturã particeps, id vertiẽ in dubiũ, maximè quoniã ipſe lib. 1. de Diff. fe. cap. citato inquit, optima verò vrina quę ex putreſcẽte humore coctionẽ à continenti vaſe ſuſcipiẽte perficiẽ eſt, quæ albũ, & lęue, & æquale, & minimè fœtidũ contentum habet. Sed hoc dubium facilè diluitur: nam vrina optima duplex eſt: quędã enim eſt optima in ſanis, quędam optima in ægris, qui humores putreſcentes continẽt in vaſis: in his enim ad ſanitatem cõtentũ bonũ in vrina ſperatur. in ſanis optima vrina, ſedimentum aliquãdo non habet, vt in ſanis ſenibus, & quibuſdã bilioſis hominibus, in quibus tamen id adeſt, album, lęue, & æquale eſt, & omninò fœtore priuatum: queẽadmodũ & nulla in eis adeſt caloris præter naturã actio, in prædictis tamen ęgris vrina optima talis erit, qualis in febribus ex humorũ putredine à Galeno dicto loco notaẽ, cum ſedimento albo, lęui, & æquali, & quàm minimè fœtido, id eſt parùm admodùm fœtido, & parùm admodùm participe caloris prę ter naturam actione.

Cõtetũ optimũ, an particip et fœtore?

Optima vrina qualis.

Quidam etiã hac in parte de loco generationis contentorũ bonorũ in vrinis dubitare ſolẽt, ac probare conãtur bona contẽta in vrinis nullatenùs habẽre ortũ à vẽtriculi cruditatib⁹, & à chylo non integrè cõfecto, ſed ab humorib⁹ cõtentis in vaſis ſeparari actione facultatis cõcoctricis, quod probare nituẽ: nam ſi ſedimẽtũ id à chylo, ortũ haberet, incipiẽtib⁹ febrib⁹ maior eſſet ſedimẽti copia ꝗ in ſanitate, quoniã maiores cruditates adſunt: cum incipientibus morbis facultas vẽtriculi imbecillior ſit, ꝗ in ſanitate, & imbecillitatẽ ſequitur cruditas, maximè verò quoniã morbos antecedere ſolẽt cruditates à quib⁹ id cõtentũ incipiente morbo ſeparabiẽ, rurſùs ſi ex chylo habet ortũ cõtentũ bonũ, nõ ſignificabit robur vaſorũ à quib⁹ non cõficiẽ, in morbis venoſi generis. cõtra Gal. li. 1. de Cri. cap. 12. & 4. li. de Sani. tu. rurſùs ſi bonũ cõtentũ non eſſet pars humoris peccãtis in vaſis, in febrib⁹ humoralib⁹, ipſum nõ oſtẽderet coctionẽ in reſiduis: nõ enim alia ratione ipſorũ coctionẽ oſtẽdit, niſi quatenùs ab ipſorũ ſubſtãtia ſeparaẽ, & coctũ ſedimentum coctos reliquos humores oſtẽdit, quorũ erat pars. Præterea Gal. 1. ſecti. Apho. Cõ. 15. maiorẽ copiã ſedimẽti apparẽre dicit in vrinis tẽpore hyemis, ſed tamẽ eo tempore vẽtriculi calor validior eſt, ergò non habebit ortũ è ventriculi cruditatibus, quas ipſi perfici in iecore & venis dicunt, & indè ſeparari. verũ vt omnia hæc breui diluamus, mẽtem Gal. exponemus, deindè facilè ſoluemus contraria, ſedimentũ atq; omne bonũ cõtentum in ſanis & ęgris corporib⁹ generaẽ & in ipſorũ vrinis cõſpicitur, habet tamẽ id ortũ quadãtenùs ex crudis ſuccis qui in vẽtriculo nõ integrè fuerũt cõfecti, neq; in iecore integram ſucceperunt in ſanguinẽ mutationẽ, ſed tamẽ harũ cruditatũ pars in iecore ſeparatur, pars ad venas trãſcẽdit, vbi conficiẽ & cõtenti formã ſuccipit, & indè cũ ſero ſanguinis recurrẽs ad venas emulgẽtes excerniẽ cum vrina: ꝙ itaq; pars crudi ſucci in contentis appareat, cõſtat ex Gal. mẽte li. 1. de Cri. cap. 12. vbi optimam vrinarũ quærens inquit, ſi colorem exquiſitè ſeruauerit, & ſubſidentiã albã, læuẽ & æqualẽ & multã fecerit, ſic quidem erit coctionis

Cõtentũ bonũ in vrina quo loco generatur.

Cõtentũ vrinæ pars cruda in ſanis & ægris.

nis

nis etiam signum, plus quoq; de humore qui crudus nominatur euacuari demonstrat: preterea in pueris omnibus perfectam ætatem agentibus, qui otiosam vitam degunt, aut quouis alio modo pleni sunt satis multam habet vrinæ subsidentiā, quoniā in his omnibus plus est de incōfecto & crudo humore, ijs quidem propter desidē vitā, illis verò ꝓpter satietatem, quoniā magis voraces sunt, sed ob id etiam ꝙ operatio nō potest duobus simul sufficere augendo scilicet atque alendo: anteq́ igitur in ipso alimentū decoquatur trahit ad se corpus, & hinc fit, vt plurimum crudi humoris aceruet: quòd tamen id quod crudum appellat à ventriculo non cōfectum, in vrinis subsidere velit docet infrà in ægris corporibꝰ dicens, hæc quoq; causa est vt ijs qui ex otio & repletione febricitant, si sanitati restitui debeant necessariò plurimū subsideat, cōtentū igitur vrinæ tam in sanis quàm in ægris pars est crudi succi, in vētriculo non confecti, neq; integrè in sanguinē mutati, vt in p̄senti quoq; Com. docet cùm inquit, alimentū quod naturæ refugit confectionem apud conuersionem in sanguinem subsidet in vrinis. Rursùs. 1. de Crisi cap. citato dixit, nam cùm adhuc coquitͬ sanguis, vrina quæ mingitur lęuē, & æqualē, & albam, subsidentiā ac multā facit: iam verò perfecta coctione, color quidem vrinæ intenditur, minùs autē subsidet, à iecore ergò pars sedimenti separatur quæ non erit nisi cruda pars ex chylo, partem quoq; cōtentū recipit ex humoribus qui in vasis continentur in sanis & ægris, in ægris ex humore faciente morbum cuius pars quandā veluti assationē succipit & à natura superamētū in vasis, quæ pars deindè à facultate expultrice excernitur, & quæ nō potuit ꝑ poros exhalare: id est quod docuit Gal. lib. 3. de Presagatione expul. cap. 7. dicens, atq; is est vigor accessionū vbi fuliginosum natura excremētum expiratione & contractione arteriarū expellit: quod verò est veluti cinericiū nō perindè potest excernere: quia crassum est, sed per insignes meatus educit, hoc in partibus inflāmatis pus est, in ipsis vasis sedimentū vrinæ: constat ex his Gal. sedimētum appellasse partem humoris quadā tenùs vsti in finibus accessionum, quæ nō potuit discuti sensum effugiente euacuatione, neq; tamen putandum est totum humorem superatum ac coctum debêre verti in sedimētum. in iudicationibus nanque optimis humor sub forma propria excernitur ac coctus: interim tamen pars membra radicalia subingressa ad sedimenti formam cōuersa est, quæ cum vrina excreta coctionem & naturę dominium, adq; eiusdem potentiam ostendit, in sanis quoq; simile quid euenire intelligendum est, præter partem enim crudam quæ in quibusdam secernitur ex chylo nondùm confecto, pars in iecore, & pars in vasis cōficitur & formam sedimenti aut alterius contenti boni succipit, verū non in omnibus simili modo vt dixi de his qui passi sunt mediam, & biliosis, & valde exercitatis, pariter etiam à vasis sanorum hominum pars non integrè superata, poterit à natura victa formā sedimenti succipere. ea vtiq; non fuit in carnem aut partem aliam versa, nec potuit discuti per cutis poros, hanc in optimè sanis corporibus non affirmamus, sed in his tantùm quæ ab optima sanitate quā simpliciter semper talē appellat Gale. in reliquis tamen aderit quidem, sed pro ratione lapsus temperamenti ab optima sanitate magni, aut parui: pariter & pro lapsu ad calorem, aut frigiditatem: nam in calidis id erit minus, in frigidis verò maius. quæ verò in contrarium adducta fuêre nō obstat, primò nāq; alimentum crudum in principijs morborum non aderit vbi homo conuenienti victu vtatur, neque id genitum separabitur, neque id apparens, quod aliquando fit, perseuerabit, sed rursùs cruda redibit vrina. Ad secundum dicemus, simul & ad tertium, quod sedimentum à vasis secernitur & à iecore & id vasorū robur ostendit, & pars ex humore secernitur quę humoris reliqui naturam docet, ad aliud verò notum est, hyemis tempore maiorem esse in ventre calorem, in vasis tamen multam pituitam aceruari, quæ pariter crudus succus est, & in summa excrementum omne aut ex chylo, aut ex quibusuis alijs cruditatibus, aut ex nō probè cōfecto sanguine ꝑ poros cutis minùs discutitͬ hyemis tēpore, id verò constāte facultate vasorū in sedimē conuerti, & indè copiosum in vrinis contineri notum euadit.

Contentū ab humoribus vasorū in sanis & ægris

Humor coctus nō totus trāsit in sedimentum.

Libri primi finis.

LIBER SECVNDVS PROGNOST. HIPPCRATIS, cum Expositionibus Christophori à Vega, & Annotationibus eiusdem in Galeni Commentarios.

PROGNOST. primum.

HYDROPES auté omnes, quæ ex acutis morbis fiunt, malæ sunt, non enim à febre liberãt, & valde dolorosæ sunt, ac lethales. Incipiũt autem plurimæ quidẽ ex partibus inanibus, & lũbis, quædam autem à iecore.

Ordo nõ seruatũ ab Hippocrate.

IN hoc secundo libro signa plurima prognostica scribuntur ab Hippoc. nullo ferè ordine seruato: quorum quædam sumuntur ex morbis, vt ab hydrope, empyemate, vesicæ inflammatione: quædam ab actionibus animalibus, vt somno: quædam à qualitatibus, vt extremorum frigore: quædam ab excrementis, vt deiectione, vrina, vomitu, excreatione.

Aqua inter cutim.

Nunc verò ab aqua inter cutim incipit, quæ morbus acutus est, non simpliciter, sed ex decidentia. Est autem aqua inter cutim Latinis, quæ Græcis ὕδρωψ, teste Celso libr. 3. cap. 21. licet Plinius non Latino, sed Græco ipso vtatur vocabulo, hydropisim appellans: tamen hydropum, & hyderon eundem morbum appellant: licet nonnulli diabetem etiam appellauerint hyderon, & hydropam, teste Aëtio libr. 11. cap. 1. verùm in propria significatione non definitur à medicis Græcis, sed à Galen. & reliquis. Primùm diuiditur, deindè definitur, quia analogum est. Nam nomen hydrops magis propriè de ascite, quàm de alijs dicitur, per hunc enim morbum aqua abundat magis, quàm per alios. Latinum etiam vocabulũ ei magis respondêre videtur, aqua inter cutẽ: licet Alexãder Trallianus li. 3. cap. 30. explicans causam ipsius, eam descripserit dicens,

Aquæ inter cutim causæ.

Nascitur magna ex parte, ex iocinore in tantum refrigerato, vt nequeat pro suo munere sumpta cibaria cõcoquere, & in sanguineam substantiam conuertere: sed in aquam modò essentiam transmutare, vel in flatulentos spiritus, vel in pituitam denique transformare.

Aquæ inter cutim tres species.

Diuiditur autem in tres species à Galen. libr. 4. de Rati. vict. acutorum. Commẽ. 110. vbi autorem illius partis repræhendit, quoniam duas tantùm scripsit species hydropum, siue naturas. Repræhendit etiam eos qui fecerunt 4. ac subinfert, Nempe hydropum vnus humidi substantiã, tenuis copiam in tota inferiori thoracis regione aceruat, quam aliquando per purgantes humidum euacuamus. Alter locum hunc non aqua, sed spiritu, & ferè superiora omnia tumentia: hunc tympaniam appellant. Qui autem habitum totum pituitæ plenum habet, eum hyposarcidium nonnulli appellant. Rursùs Paul. lib. 3. cap. 48. inquit, Et appellatur morbus ille hyderus, in quo quandoque quidem multitudo spiritus cum exiguo aquoso humore inter peritonæum, & partes ei subiacentes congregatur, ità vt si pulsetur venter inferior, sonitum instar tympani propemodùm edat. Proindè & tympanias hydrops appellatur.

Tympania.

Aut inflammationibus quæ circa stomachum, aluum, & colon intestinum, & inueteratis febribus consistunt, interdùm adhuc etiam peritonæi, aut in mulieribus vuluæ, aut scirrho, nonnunquã è contrario ingẽs humorum copia cum perexiguo spiritu, in eisdem locis coaceruatur, perindè atque in ἄσκῳ, id est, vtre quopiam seruatur. hinc ægritudo ἀσκίτης ὕδερος, id est, ascites, passio nomen habet.

ἀσκίτης.

Qui vtique etiã ipse ex causis iampridem numeratis constãs, à duritie verò & scirrho, magna ex parte, quæ lienem atque hepar molestat, necnon fluxibus circaque intestina diuturnis, præ quibus venter intumescere, reliquum corpus colliga-

ri cõſueuit. Quandoque ſanè in vniuerſæ corporeæ molis tumore frigidius ac pituitoſius ſanguen continetur. Partim quidem ab hepatis eiuſdem conſtitutione delatum, partim verò ab vniuerſa corporis carne, tanquàm aqua ſtillante natum, vt pallidum atq; pituitoſum mortuo cõpar appareat, leucophlegmatias, & hypoſarcidis, hyderus, aut anaſarca nuncupatur. Rurſus lib. 10. cap. 20. Hydropis differẽtiæ tres ſunt, alius enim aſcites ab vtre appellatur, alius tympanites à tympano, & tertius ſarcites aut iuxta carnem, hoc eſt ſubtercus, à Græcis etiam leucophlegmatias nominatus. Celſus lib. 3. cap. 21. ſpecies eaſdem narrans inquit, Primum, τυμπανίτην: ſecundum leucophlegmatiam, vel anaſarca: tertium ἀσκίτην, Græci nominant. Fit hic morbus ſemper læſo iecore, aut primario affectu, aut per conſenſum. Primarius ipſius affectus eſt intemperies, aut tumor præter naturã. Conſentit autem lieni, tenuioribus inteſtinis, venis meſeraicis, ſepto traſuerſo, pulmoni, & renibus, ſimiliter & vtero. Conſentiunt enim quæcunque aut proxima ſunt, aut magnis vaſis, aut neruis communicant, vt Galen. in Com. Vtcunque ſit, neceſſum eſt facultatem ſanguificam laborare, vt Galen. in Com. teſtatur. Itaque cuiuſuis aquę inter cutim cõmunis genitura eſt, vbi ſanguificationis officium intercidat: & lib. 2. de Naturalibus fa. Eſt enim ea prima generandi hydropis cauſa ex ſanguificationis defectu proueniens. Et lib. 6. de Lo. pa. cap. 1. Hallucinantur, inquit, qui indurato lieni aquam inter cutim fieri credunt, nullam affectionem patiente iecore. Et li. 5. de Lo. pa. cap. 6. inquit, Quippe niſi hepar afficiatur, haud quâqum fieri poteſt huiuſmodi affectus, non tamen ſemper ob primariam eius affectionẽ excitatur, quanuis hoc ſit quàm frequẽtiſſimũ. Etenim quia ipſum eius facultatis quæ ſanguinem gignit, inſtrumentum eſt, conſequens eſt vt vitiato hoc viſcere, actio quoque eius vitietur. Accidit autem (vt dixi) cùm aliâs aliam partem frigida intemperies afficit, vt hepar quoque refrigeretur. Igitur ſi vel lienis cauſa, vel ventriculi, vel inteſtinorum vniuerſorum, maximè ieiuni, meſentericæ venæ, habituali intẽperie afficiant, facilè etiam vnà refrigerare poſſunt omnes ſimarum iecoris partium venas. Quo fit vt ad hepatis quoque corpus intemperies ipſa perueniat. Si verò vel pulmonis, vel ſepti tranſuerſi, vel renum occaſione id accidat, in primis venæ, quæ in viſceris huius partibus gibbis conſiſtunt per conſenſum afficiuntur, deindè tractu temporis hepar quoque eâdem diſpoſitione infeſtatur. Hanc ſententiam citare ad literã placuit, quoniam tria hæc ſimul approbat in ipſa Galen. nempe ꝙ ſine iecoris affectione non fit aqua inter cutim. Secundum, quòd aliquãdo fit ex primaria affectione iecoris, & aliquando per conſenſum. Tertium, quoniã plura alia membra explicantur, ex quorũ conſenſu fit, quã hîc ab Hippocra. Ipſe enim in præſenti de aqua inter cutim, quæ fit ex morbo acuto loquens, non fecit mentionem de ea quæ fit ex lienis inflammatione, aut ſepti, aut pulmonis, aut ventriculi: neque etiam de frigida intemperie harum particularum, ſiue ſequatur fluxum ventris, aut fluxum ſanguinis, aut frigidæ potum, aut cauſam quãuis refrigerãtem: quia hæc non niſi longo tempore adducunt morbum hunc. Iecoris tamen, aut venarũ meſeraicarum, aut tenuiorum inteſtinorum inflãmationes acuti morbi ſunt, & breui aquã inter cutim afferre poſſunt, deficiente iecoris ſanguifica facultate: facto etiam ex acuto morbo, altero ex decidentia acuto. Is autem non ſedat febrem: quia vt ait Aëtius lib. 10. cap. 20. humor, qui detinetur, ſalſus eſt, & putrefact⁹: quare ſitis & febris augetur. Ferè enim in totum, plurimi ex hydropicis febriunt, neque dolorem lenit. Adaugetur nanque humorum putredo languente iecore, & fumorum malorum multitudo aceruato humore: augetur etiam ex tumore diſtentioneque à flatus, & aquæ multitudinr, indè ſequitur vt lethalis ſit hæc diſpoſitio. Et ob id Celſus lib. 2. cap. 8. inquit. At aqua inter cutim ſi ex morbo acuto cœpit, rarò ad ſanitatem perducitur. Quòd autem dixi, ex partibus inanibus, Græcè habetur, ἀπὸ τῶν κενεώνων, & hæc eadem ſunt, quę appellantur, τὰ λαπάρα, id eſt, flaccidæ partes, apud Galen. in Commentario. Hoc vocabulo κενεὼν, vſus eſt Homerus Iliad. ε. vbi Pandarus Diomedi dixit, βέβληαι κενεῶνα διαμπερὲς, hoc eſt, transfixit partem flaccidam. Appellat autem Homerus eo nomine partes, quas zona cingit. Libro eôdem, vbi Diomedes vulnerauit Martem, inquit, νύξεν ἐς κενεῶνα ὅθι ζώννυσκε μίτρην quod eſt, ad extremum ventrem, qua parte cingebat baltheum: zona verò partes ſub thorace cingebat tempore Homeri, vt Iliados λ. Ἰφιδάμας μὲν κατὰ ζώνην θώρηκος ἔνερθεν, quod eſt, Iphidamas verò iuxta zonam ſub thorace. Sunt ergò partes flaccidæ, aut inanes iuxta zonam ſub thorace, quo loco ſunt ieiunum inteſtinum & venæ meſeraicæ.

Aqua inter cutim ſemper fit læſo iecore.

Cõſentientia quæ ſunt.

Partes quarum cõſenſu fit aqua inter cutim.

Aquæ inter cutim nõ omnes cauſas explicat Hippo. & quare.

Aqua inter cutim nõ ſedat febrem.

Aqua inter cutim nõ ſedat dolorem.

λαπάρα.

κενεὼν.

GA-

GALENI Commentarius.

INTER initia libri ipse dixit: Considerari conuenit hunc in modum per morbos acutos: principiò vultũ ęgri, sitne similis beneualẽtium. Ità aliqui dicunt non solùm de vultu exitioso per morbos acutos, sed deinceps de omnibus ipsum facere sermonem, cùm haudquâquam legerint finem sermonis, vbi dicit: Hæc dico de morbis acutis, necnõ quicunque ex acutis morbis consistũt. Atqui constat vt de purulentijs docuerit, non solùm illis quęcunque vigesimo die rumpi solent: sed quæ ad trigesimum, quadragesimum & sexagesimum deuenerunt, atque etiam anteà de morbis qui ad quadragesimum vsque diem processerunt, vbi dixit: Spirationis facilitatem existimari oportet perquàm magnam habère vim ad salutem in omni morbo acuto, qui cum febre infestet, ac quadragesimo die iudicetur. Et item hoc loco ait, non de quauis aqua inter cutem facere sermonem, sed quęcunque ex acuto morbo existat: atque etiam de purulentis tabidisque deinceps docebit: & ad hæc de quartanis, vt constat, etiã diutinis morbis. Igitur vt aqua inter cutem omnis si ex acuto morbo existit, malo sit; nequâquam sedans febrem, sed inferens dolorem: ipse dixit. porrò docuit genituram eius, iecoris nominatim faciens mẽtionem: atque vna communi ratione partis inanis, quæ sunt ieiunum, & lactes, & item intestina tenuiora. Nam in more est vocari illas partes inanes, quęcunque inter extremam thoracis costam, & femoris ossa habentur. Atqui inanis videtur omnis talis sedes, si eam cum supernis infernisque partibus vtrisque osseis conferas. At verò omnis talis pars flaccida habetur, quoties non fuerit aliquis paulò antè repletus esculentis poculentisq;. Ità mihi videtur poëta has ipsas corporis partes, eò quòd flaccidæ sint, appellare laparas. Itaq; cuiusuis aquæ inter cutem communis genitura est, vbi sanguificationis officium intercidit. Etenim quemadmodùm in ventriculo concoquuntur esculenta, pari ratione in iecore & venis præconcoctum in ventriculo alimentum. Quinetiam vt in ventriculo interdùm minùs intercidit concoctionis officium, interdùm magis: ità in iecore. Nonnunquàm enim iecur afficitur per sese primùm: quemadmodùm etiã ventriculus: interdùm per consensum aliarum partium. Itáque constat vt omnes sibi inuicem consentientes partes, aut quia vicinæ sint, aut quia habeant societatem magnam, per conceptacula neruósque afficiãtur. In hunc modum, iecur per magnas venas copulatur & lieni, & ventriculo, & intestinis. Atq; etiam positura eorũ ità vicina est, vt quędã cõtingant ipsum: quædã propemodùm tangant. Itáque lienis nequâquam mentionem habuit Hippocrates. Siquidẽ de morbis acutis agebat: etenim hoc viscus quando

per longos morbos traxerit scirrhosam dispositionem, ad consensum agit iecur, omnique corpori per tale mediũ aquam inter cutem cõcinnat. Porrò iecoris, ac partis inanis mentionem facit, ac docet differentias aquę inter cutem ex illis, quomodò procedente sermone perspicuum erit.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

IN prima parte narrat quorundam occasionem, qua voluerunt dicere Hippoc. in hoc libro de morbis solis acutis agere, quoniã dixit, Considerari conuenit hunc in modũ per morbos acutos principio vultũm ægri, volentes Hippo. non tantùm de vultu ægri velle cõsiderandũ esse in morbis acutis, sed etiam de omnibus alijs signis: non aduerterunt tamen, quòd ipse lib. 3. Prog. 36. dixit, se loqui de morbis acutis, & de his quæ fiunt ex ipsis. Præterea quòd libro præsenti prog. 57. fecit de abscessibus mentionem, qui 20. aut. 30. aut. 40. aut. 60. die rumpuntur. Et lib. 1. prog. 21. dixerat bonam respirationem valde magnam vim habêre ad salutem, in morbis acutis, & in his quę cum febre sunt, & quadraginta diebus iudicantur. Rursùs non aduerterunt quòd in prog. præsenti agit de aqua inter cutim, quæ fit ex morbo acuto: & infrà progn. 60. agit de purulentis. & lib. 3. progn. 27. de febribus quę intermittunt, ac errabilẽ in modum accedũt, quartanas futuras. Vult ergò Hippocra. non tãtùm loqui de morbis acutis simpliciter, sed de acutis ex decidẽtia. Sed de his satis dixi in expositione prog. 21. libri primi.

Lib. prog. de quibus morbis est.

IN secunda parte, quæ incipit (Igitur vt aqua) refert Hipp. dixisse aquã inter cutim factã ex acuto morbo, malam esse, febremq; nõ sedare, & valde dolorosam esse: ac docuisse Hipp. eius generationem, à iecore signatim, & à partibus inanibus. Partes autem inanes cõpræhendunt totum id ventris molle quod pertinet ad intestina tenuiora, ieiunum, & lactes, quæ venæ meseraicæ appellãtur. Sunt autem hæ partes, ab extrema thoracis costa vsq; ad ossa iliũ. Istę autẽ partes meritò inanes appellantur, vbi ad superiores & inferiores comparentur, quæ omnes osseæ sunt, nisi fortè aliquis se cibis impleuerit: tunc enim non dicentur propriè inanes: tenduntur nanq; in ea dispositione. *Et fœmoris ossa.* Græcè, καὶ τὰ τῆς λαγόνος ὀστοῦ. id est, & iliũ ossa. Explicuimus nãq; quas partes lagones, siue ilia appellãt Græci, suprà lib. 1. in expositione. 23. prognost. flaccida, λαπαρὸν. *Ità mihi videtur Poëta has ipsas corporis partes eò quòd flaccidæ sint, appellare laparas.* Homerus ἰλιάδ. ξ. cùm Aiax Oileus Satnion Enopidem vulnerauit, inquit, οὖτα κατὰ λαπάρην. id est, vulnerauit in lapare. Hippocra. ipse multis in locis eodẽ vocabulo vsus est, vt lib. 3. de Mor. popu. part. 1. in Hermocratis histo. inquit, Hypochondrium λαπαρῶς, id est, molliter intendebatur. & Galen. in Commen. explicat idem esse λαπαρῶς, quod κενὴ, id est, inanis: nam inanis ex laparo significatur. Et lib. 1. de Mor. popu. par. 3. in historia Sileni, Hypochõdrij contensio ὑπολάπαρος, id est submollis. & Galen. in Commen. ὑπολάπαρος, ὑποκενὸς, id est, subinanis est. Et lib. 3. par. 3. in historia, Adolescẽs in Melibœa inquit, Hypochondrij contensio ὑπολάπαρος, hoc est, subflaccida, aut submollis. Et Galenus in expositione antiquarum dictionum Hippocra. λαπαχθῆναι, propriè est κενωθῆναι, id est, inanire.

λαπαρὸν.

IN tertia parte, quæ incipit (Itaque cuiusuis) docet omnẽ aquã inter cutim habêre originem ex imbecillitate iecoris nequeũtis sanguinis generationem perficere, comparatque imbecillitatem iecoris ad imbecillitatem ventriculi. Imperficitur enim aliquãdo operatio ventriculi circa chyli generationem, aliquando magis, & aliquando minùs. Sic etiam iecoris facultas sanguifica: & hoc aut per se, quod etiã ventriculo contingit, aut per consensum. Consentiunt autẽ partes aut ob vicinitatem, aut ob connexionem per magna vasa, aut neruos: quomodò iecur ob vasorum magnorum communicationem, consentit ventriculo, & lieni, & intestinis: habent etiam posituram vicinam, ità vt se tangant, aut ferè. Quòd omnis aqua inter cutim habeat originẽ ex iecoris imbecillitate, docuimus in expositione. Quòd iecori insit facultas sanguifica, probauit Gal. 6. lib. de Placitis Hip. & Plato. Quòd membrũ aliquod alteri per magna vasa consentiat, & per neruos magnos constat intelligenti, quantum caput cõsentiat ori ventriculi, & septo transuerso, vt dixerat Gal. lib. 1. Cõ. 24. Cõmunicant itaq; omnia præcipua membra suas offensas membris exortis ab ipsis, & eorũ læsionem pariter sentiunt. Quibus tamẽ modis fiat partem aliquam alteri consentire, dicemus in expositione prog. 30. lib. 3.

Iecoris fac. sanguifica ladit aut per se, aut per consensum.

Membra præcipua quib. cõmunicãt suas offensas.

IN

IN quarta parte, quæ incipit (Itaque lienis) excusat Hippo. qui inter causas, quæ per consensum adducũt iecur ad id mali, vt aqua inter cutim sequatur, nõ numerauit lienem, quoniam aqua inter cutim, quæ sequitur duritiem lienis, longo tempore consentiente iecore in longis morbis fit. Hic verò de morbis acutis agitur.

PROGNOST. II.

QVIBVS igitur ex partibus inanibus, & lũbis hydropum initia fiunt, pedes intumescunt, & alui fluor diutinus fit, nec soluens dolorem, qui ex inani parte efficitur, ac lumbis, neq; molliens ventrem.

QVONIAM in præsenti Progn. dixerat hydropẽ ex acuto morbo factã ferè omnẽ incipere ex partibus inanibus, & lumbis, aut à iecore: nunc ad signa accedit, quæ ostendũt, quando incipit ab altero horum, & quando à reliquo. Is tamen non est eius finis: ratio est, quoniam cognoscere qua parte æger primario affectu laborat, nõ pertinet ad partem artis prognosticã, sed ad diagnosticam. Voluit autem singula mẽbra de prædictis explicare per signa, vt procederet ad ostendendũ quod proposuerat, nempe malum esse fieri aquam inter cutim ex morbo acuto, quia febrem nõ sedat, & valde dolorosa est: quod in præsenti prog. concludit de ea, quæ fit ex partibus flaccidis, & lumbis, dicẽs, Neq; soluere dolorem, qui fit ex partibus inanibus, ac lumbis, neq; mollire ventrẽ. Ad quæ sequi etiã febrem nõ euacuata causa ferè semper contingit, vt superiori expositione adduxi ex Aëtio. Primũ ergò signum, quo notat morbum ex inanibus partibus incipere, est, quoniam pedes intumescunt. Id signũ inseparabile non est, sed neq; propriũ: conuenit enim & ijs quæ fiunt ex iecoris inflãmatione, vt in sequenti prog. dicet. Non est autẽ inseparabile ob id, quòd perpetuò non durat: nam in ascite, & tympania sæpe pedes arescunt, & extenuãtur. Erit autẽ ex signis asidẽtibus, vt exponemus in annotatione circà Com. In vtrisq; ergò pedes intumescunt, sicuti & manus, & oculorum palpebræ, maxime inferior, ob humorẽ pituitosũm, siue sanguinẽ frigidum, ad membra venientem, cuius vaporem crassum non discutit calor. Languor etiam caloris naturalis ipsorum mẽbrorum plurimũ facit ad idem, sicut & crassi vapores aliundè venientes, & cum excremento alimenti mixti, hac ratione in membris extremis & pauci caloris id magis fit, & in pedibus maximè. Cognoscit etiã, quod incipiente morbo vapor sanguinis id efficiat: quoniam incipiente hoc morbo, hora vespertina & maiori parte noctis inflantur pedes, & manè detumescunt completa coctione, & calore aucto, & coadiuuante calore lecti. Rursùs ad idem facit, quòd homine erecto, & ambulãte, plùs de sanguine crasso declinat ad pedes, qui pòst in vaporem versùs, non tamẽ discussus, pedes inflat, quod cubantibus non euenit. Hanc etiã ob causam fit, quòd resurgentibus à somno oculorum palpebræ tumidæ apparent, magis quàm reliquo tempore, decũbentibus enim plùs in caput inclinat sanguinis, & vaporum, cui etiam accedit quòd somnus caput implẽre solet. Secundum signum est alui fluor diutinus, per partes flaccidas, intestina tenuiora, & meseraicas venas intelligit Galenus licet Celsus ilia scripserit libro. 2. capit. 7. dicens, Vbi dolor in imo ventre, ac coxis est, aqua inter cutim instat. Sed hoc morbi genus ab ilibus oriri solet, in his tamẽ si inflammatio fiat, quæ morbus acutus est, aqua inter cutim fiet compatiente iecore, aderitq; fluxus ventris per totum morbum. Si enim fuerit inflammatio in ipsis venis meseraicis, non transibit alimẽtum, vt à Gal. satis in Com. declaratur. Et libr. 5. de Lo. pa. cap. 7. docuit ex deiectionibus cognoscere inflammationẽ in mesareo. Erunt enim non tantùm similes hepaticis, nẽpe vt lotura carnis, sed apparebit, veluti ab inflammatione ichor quidam admixtus, qui cocta inflãmatione crassior reddit. Si ergò in iecore non existente inflãmatione, tale quid apparuerit, in mesareo existit inflãmatio, neq; etiã penetrabit alimentum, si inflammatio fuerit in ieiuno intestino. Ratio est, quoniã à ieiuno maior pars alimenti rapit à meseraicis, quarũ ora claudentur facta inibi inflammatione. Quòd si alimentum ad iecur nõ trahatur, per intestina deferetur, & fluxũ ventris efficiet, eritq; multa bilis cõmixta egestioni, quoniam præassabitur & torrebitur in eis locis alimentum, & in iecore accrescet bilis

Aquæ inter cutim ex partibus flaccidis signa.

Pedũ tumor signum commune.

Vapor causa est vt pedes intumescãt.

Oculorũ palpebræ quare tument.

Flux⁹ vẽtris in hydrope.

lis, ex parte quæ ad ipsum perueniet, reditus etiam bilis à iecore ad ieiunum intestinum, secundùm naturam est, vbi iterùm inflammabitur, & mordēs irritabit ac augebit fluxum. Diutinus etiam fiet talis fluxus ventris, quoniam inflammatio in scirrhum transit, & ipso durante fluxus ventris perseuerat. Ad hęc autem sequitur, ipsam aquam inter cutim non soluere dolorem, qui oritur ex eis partibus, adhuc remanente tumore, & causa irritante, quæ est corruptum alimentum, & bilis ad locum veniēs. Accedit etiā flatus distendēs partem, qui ex cibis corruptis generatur. Quamobrē non detumescet venter, nec mollior reddetur, ob flatuum multitudinem, qui continentur in intestinis. Sed non tantùm in intestinis, verùm etiam in spatio inter peritonæū & intestina continentur. Quod vult Aëtius libr. 10. cap. 20. qui postquàm dixerat locum, in quo continetur aqua, in ascite esse intra peritonæum, inquit, Tympanites verò flatus aëre repleti superflui, plurimam collectionem in eisdē ventri incūbentibus locis facit. Tales autē dispositiones lethales esse meritò in pręcedenti prognos. dixit. Ex partibus inanibus nascitur hic morbus, & à lumbis. Lūbus Græcis ὀσφὺς est, quæ pars à thorace incipiens, ad os sacrum terminatur, vt Galen. libr. de Ossibus, cap. 7. inquit: Ceruix capiti annectitur, huic deinceps dorsum, cui par inest quę & pectori longitudo: quod subest reliquum, lumbi appellantur, quorum pars vltima, sacro latóve (vt nonnullis placet) osse finitur. Eadem ergò est flaccidarum partium & lumborum altitudo. Sed flaccidæ partes anteriùs, lumbi posteriùs siti sunt: tenuia verò intestina anteriora, & lumbos perreptant, Nam & Gale. in Commen. præcedenti dixit, Nam in more est vocare illas partes inanes, quæcunque inter extremam thoracis costam & ilium ossa habentur, ad quod spatiū in posteriori corporis parte lumbi extenduntur.

Aqua inter cutim dolorē nō sedat.

Lumbus.

Inanes partes.

GALENI Commentarius.

INtumescere pedes, omnis aquæ inter cutem commune est: sanè & quibus in iecore vitium est assidere dicit. Sed constat vt vitio lienis, & simpliciter omnibus alijs comitetur. Sed alui fluor peculiare est aquæ inter cutem ex inani parte affligētis, vbi ieiunum & lactes inflammatione vexentur. His enim potissimùm venę debiles fiunt, per quas iecur ad se trahit alimentum: ità fit vt nequâquam subseruiāt visceri ad diductionem, neque maneat in ieiuno tenuioribúsque intestinis alimentum. Quòd si grauentur ab eo, vtpote debilia: statim id omne pellunt deorsùm: atque hæc alui fluoris causa est. Quinetiam corrumpi alimentum, bilísque colligi copiam, ratio est: ob calorem partium, quæ inflammatione vexantur, & ob eam rem intestina admodùm mordentur, proindéque incitantur ad excernendum contenta ibi excrementa: atque hæc rursùs altera causa alui fluoris est. Quocircà meritò ait neque sedare dolorem ipsum, neque mollire, id est vacuare ac contrahere ventris œdemata: indicans ex his quòd cum dolore excernant, & quòd hypogastrium totum attollatur in molem: fieri enim dolorem necessè est ob inflammationem demorsicationémque. ventrem verò omnem subleuari, repletis intestinis spiritu flatuoso: cuius genitura, optima ratione subsequitur cruditatibus: & tandem non manêre intùs ex imbecillitate comprębensorię facultatis intestinorum.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte, circà primum signum, quod est pedes intumescere, dicit id signū esse cōmune aquę inter cutim, q̄ fit ex partib⁹ inanibus:

nibus:& illi quæ fit ex iecoris inflammatione, accidere vult id signum & illis etiã hydropum speciebus, q̃ alienæ originantur, & omnibus alijs vndecunque eueniunt, siue ex ventriculo, siue ex septo transuerso. *Aßidere.* Græcè, συνεδρεύειν, sunt autem signa accidẽtia diuersa pathognomonicis, id est, passionis significatiuis, vt lib. 3. de Morb. popu. par. 3. Comm. 34. & lib. 1. Apho. Com. 12. inquit Gale. passionis significatiua sunt, quę vnà cum morbo inuadunt: quæ verò assident, aliquando simul inuadunt, aliquando superueniunt, nonnunquàm verò neque omninò veniunt, neque enim sunt à morbo inseparabilia, neque eius veluti substantiam constituunt, sed proprias faciunt differentias: & infrà Commen. eôdem exemplum posuit dicens, In morbo igitur laterali, acuta quidem febris, vnà cum spirandi difficultate, & tussi, & dolore lateris pungenti simili, signa passionis significatiua nominantur. Quòd autem dolor, aut ad ilia, aut ad claium perueniat, assidentia dicuntur, sicuti & quòd faciliùs in latus patiens, quàm in alterũ decumbat æger, ad idem genus assidentium attinet. Ex assidentibus quoque quædã perpetuò adsunt, quanuis non sint passionis significatiua: quædam non perpetuò, vt inquit Galen. libr. 4. de Ra. vict. acu. Commen. 4. veluti in febre ardenti exquisita, linguæ ariditas perpetuò adest, mentis aberratio aliquando adest, & aliquando deest. *Sed constat vt vitio lienis & omnibus aliis committetur.* Ex hac Laurentiani traductione mens Galen. non constat. Videtur enim velle, quòd in morbis lienis, & in omnibus alijs, assidet tumor pedum, & primum non est necessariũ in morbis quibusuis lienis adesse pedum tumorem. Secundum etiam est falsum, in omnibus morbis adesse. Veruntamen Gręcè sic habetur, γινώσκομεν δ' ὅτι τοῖς τὸν σπλῆνι, καὶ ἁπλῶς ἅπασι τοῖς ἄλλοις. quod est: Notum autem est, quòd illis qui ex liene, & simpliciter omnibus alijs, (nempe hyderis) assidet tumor pedum. Voluit itaque assidere illis qui à iecore, & illis qui à liene, & illis qui ex quauis parte originem traxerit.

Aßidentia signa. παθογνωμονικά.

Aßidẽtia signa q̃dã perpetuò adsunt

Laurẽtianus notatur.

IN secũda parte, q̃ incipit (Sed alui fluor) signũ peculiare esse refert aquæ inter cutim, quæ fit ex partibus inanibus, alui fluorem, ac reddit duas causas ipsius. Prima est, quia siue venæ meseraicæ, aut ieiunum intestinũ inflammẽtur, alimenti distributio impedietur, quo non transeunte in iecur, quãuis languida intestina sint grauata, tamen expellent alimentum deorsũm: hæc est vna causa fluxus ventris. Altera est, quoniam ob calorem partium, quæ inflammatione vexantur, alimentũ corrumpitur, & bilis accrescit, & indè mordẽtur, & irritantur ad excretionem eorum quæ in ipsis continentur.

Ieiuno inflãmato alimẽti distributio impeditur.

IN tertia parte, quæ incipit (Quocircà) rationem reddit quare in huiusmodi dispositione neque dolor sedetur, neque venter molliatur: dolẽt enim quo tẽpore deijciunt, & quia inflãmationem, & morsum patiuntur. Eleuatur etiam totus venter in tumorẽ, ob id quòd intestina spiritu flatuoso implentur, & non expellitur, sed intùs manet ob imbecillitatem constringentis facultatis. *Non manêre intùs.* Græcè habetur, τὸ δ' οὐ μένειν ἔνδον. In aliquibus tamen Latinis codicibus Laurentiani legitur, Et tandẽ manêre intùs. & mihi videtur ipsum inuenisse literã Gręcã affirmatiuã, τὸ δὲ μένειν ἔνδον. quæ litera magis consonat sententiæ. Intumescere enim ventrẽ vult ob id q̃ implẽtur intestina spiritu flatuoso ob cruditates, quæ etiã ex imbecillitate ventris, & intestinorũ nascitur, ad quod magis conducet manêre flatum ipsum intùs, quàm non manêre. Præterea addit, ob imbecillitatem τῆς περισταλτικῆς δυνάμεως. quod est, constringentis facultatis. Constat autem, q̃ si facultas constringens intestinorũ imbecilla est, retinebitur flatus. Si enim aliqua imbecillitas cõstringẽtis facultatis posset facere, vt flatus nõ cõtineretur, esset imbecillitas musculi constringentis anum: verùm Gale. de imbecillitate facultatis intestinorum loquitur. Ego itaque affirmatiuã legerẽ hanc literã: manêre enim intùs flatũ conuenit cum tumore vẽtris: & ex imbecillitate constringentis intestinorum id euenire rationi consonat. Antiquus quoque interpres sic trãstulit, Causa autem fixionis ventositatis in ventre est debilitas virtutis expulsiuæ. Hæc autẽ est virtus constringens per fibras transuersas, quales sunt omnes, q̃ in intestinis existunt. Constat autem ex Gale. intestina duas habêre mẽbranas, & in ipsis vnum tantùm genus fibrarum transuersarũ, à quib[9] alimenti excremẽta excernũtur, sola facta cõpressione. lib. 4. de Vsu part. & lib. 6. de Anatomicis administrationibus. & 3. de Natu. fa. Aquam hanc inter cutim tympaniam esse satis constat: efficitur enim à multitudine flatus distendentis ventrẽ. Sed tamen ad finẽ Commentarij dixit Galen. ventrem omnem subleuari: & paulò antè dixit imum ventrẽ attolli, quod mihi satis dubium videtur, cùm dixisset Hypogastrion. quare dixit totum, nemo enim crederet aliquã partẽ

Codex Græcus corrigit.

Intestinorũ facultas.

ventris inferioris eleuari in tumorẽ, maximè quoniam cùm inflammatio ſit in venis meſeraicis, aut ieiuno inteſtino, conſtat quòd poti⁹ deberẽt ſuperiores partes eleuari in tumorẽ, quia partib⁹ altioribus vẽtris membra hęc ſubijciuntur. Adde, vt dixi, quòd ſtatim totum ventrem ſubleuari inquit: quare vbi legitur Hypogaſtrion, ſic enim Græcè legitur: potiùs legendum videtur, ἐπιγάστριον, id eſt, abdômen, de quo meritò dicetur totum: & totum epigaſtrium in tumorem eleuari, idem eſt & eleuari totum ventrẽ, quod dixit. & antiquus interpres ventrem legit, non imum ventrem. Ad finem quum inquit, *Inteſtinorum*. adde, γίνεται, id eſt, fit.

Codex Græcus corrigĩ.

PROGNOST. III.

QVibuſcunque verò à iecore hydropes fiunt, tuſſes cupiditáſq; ipſis ineſt, & nihil excreant effatu dignum, & pedes intumeſcunt, & venter non deijcit niſi dura & ægrè, & circa ventrem fiunt œdemata, quædã in dextra, quædam in ſiniſtra parte exiſtentia, ac ceſſantia.

Aqua inter cutim à iecore.

IN hoc loco Hippocra. de ſecundo membro cauſarum, quæ faciunt aquam inter cutim, quæ ſunt acuti morbi, agit. Eſt autem id, cùm iecur per eſſentiam laborauerit: quod fit, quoties inflammationem patitur. ſigna tamen quæ ipſam oſtendunt, ſunt quinque. Primũ tuſsis, cum qua nihil excreatur effatu dignum: cuius rei cauſa eſt, quoniam in huiuſmodi inflammationibus fit aliqua ſepti trãſuerſi compreſsio, aut coſtarũ notharũ compaſsio: quo fit vt tuſsim, vt inquit Galen. in Commẽtario, eo modo quo per affectus partium reſpirationi ſeruientium euenit, nihil tamen excreant, quoniam cauſa comprimẽs ſeptum tranſuerſum, eſt extra thoracem, & pulmonem. Tuſsim eſſe ſignum inflammationis iecoris, dixit Galen. libr. 5. de Lo. pa. cap. 6. vbi inter ſigna reliqua dixit, In dextra hypochõdrij parte grauitas: dolor totum hypochondrium promptè retrahens, atque ipſius doloris vſque ad clauiculam extẽſio, (nam & hoc nonnunquàm euenit) exigua tuſsis. Et libr. 5. de Lo. pa. cap. 7. in hiſto. Siculi medici, quem cùm Glauco philoſopho viſendum acceſsit, hunc ob iecoris inflammationem pati dixit dolorem in dextra hypochõdrij parte, ad nothas coſtas, ac prædixit ipſum tuſsiendi cupiditate vexari, ex interuallis, tuſſe exigua, arida, & qua nihil expuebat. Poſſet quis obijcere, quòd nõ in omni iecoris inflãmatione debeat adeſſe tuſsis: quoniam quæ fiunt in ſimis partibus, non communicant membris ſeruientibus reſpirationi; quibus adiacet gibba pars, ſima autem ventriculo & inteſtinis. Ad quod Galen. reſpondet præcitato loco, dicẽs, Quæ in ſimis iecoris partibus eueniunt inflãmationes, vt magis quàm illæ, quæ in eius gibbo fiunt, faſtidium, nauſeam, vomitum bilioſum, ſitim ingentem inducunt: ſic è contrario hæ maiorem, quàm illæ inter ſpirandum dolore (vt dictum eſt) laborantem afficiunt, magiſque tuſsim excitant, & dolorem vſque ad dextram clauiculam, ità vt detrahi videatur, extendunt. Porrò vtriq; parti cùm dolor adeſt, nothæ coſtæ nonnunquàm conſentiunt: nam in hac re ambæ eius partes meritò communicare videntur: quod paulò inferiùs declarat dicens. Igitur quemadmodùm interdũ in gibbis duntaxat, ità & in ſimis huius viſceris partibus inflammatio oritur, quanuis in neutra partium exquiſitè diſtincta poſsit conſiſtere: nam omnium eius partium carnes inter ſeſe continuantur. Ex ijs conſtat in omni iecoris inflammatione partes inſeruientes reſpirationi conſentire, magis autem eis quæ in gibbo: nam & inflammatio vtriſque partibus communicatur, quæcunquæ fuerit. Secundum ſignum eſt cupiditas, quæ Gręcè θυμὸς. Eſt autem, vt vult Gal. cupiditas ad tuſsiẽdum, à qua ſtatim ceſſant experientia ducti, quòd nihil tuſsis affert iuuamẽti morbo. Tuſſis ergò vnũ eſt ſignum, & tuſsiendi cupiditas alterũ: quamobrem corrigẽdus eſt Laurentianus, qui vnum tãtùm fecit dicẽs, Tuſsiendi cupiditas: non enim eſt idem tuſsis, & cupiditas tuſsiendi. Græcè enim habetur, βῆχές τε καὶ θυμὸς. hoc eſt, tuſsis, cupiditaſq;. Quare tamẽ cupientes tuſsire aliquando non tuſsiunt, explicat Gal. in Com. Similiter quare tuſsiẽtes nihil expuunt effatu dignũ. Quòd ſi adduxeris in contrarium Hip. Apho. 35. ſect. 6. dicentem, Aqua inter cutim laborantibus, tuſsis ſuperueniens malũ. Sequitur ergò quòd tuſsis non eſt

Signa inflãmationis iecoris.

Tuſsis ſignũ inflãmationis iecoris.

Nothæ coſtæ vtriq; parti iecoris conſentiunt.

Iecoris inflãmatio quis gibbis & ſimis ipſius cõmunicat.

Tuſsis quibuſdã hydropicis ſuperuenit.

est de signis concomitantibus morbum, cùm sit signum de superuenie͂tibus. Respōdemus, quòd non omnes aquas inter cutim comitatur, sed eas, quæ sunt à iecore, in quibus non erit malũ, nisi fortè quoniam significaret magnitudinem inflammationis. In alijs tamē, in quibus à principio nō adest, cùm superuenit malum est. Ob id ergò Hippo. dixit, Superueniens, vt non intelligatur de his, quę ab initio inceperunt. Tertium signum est, pedes intumescunt: quod commune est omni ferè aquæ inter cutim, saltē inter initia. Causa huius reddita est in superiori Commentario, quando verò calor non sufficit vapores eleuare, aut nō transmittuntur ad extrema mēbra, non fiunt in pedibus tumores. Quartum signum est, vēter non deijcit, nisi dura & ægrè: dura quidem non simpliciter intelligi debet, sed vt explicatur à Galen. lib. 5. de Lo. pa. cap. citato. Aluus quoq; astringitur, nisi vnà cum visceris huius imbecillitate, inflammationem excitari cōtingat. Purescit autem propter causam à Galen. scriptam in Com. Aegrè etiam excernuntur, quod Græcè, πρὸς ἀνάγκην. antiquus interpres dixit, cum violētia: alter etiam, cum angustia. vtrunq; significat, ꝙ ob duritiem non excernetur, nisi ipse violentia cogat intestina, ac labore comprimendo excernat. Laurentianus trāstulit, ac pro necessitate: nescirem ego quo sensu. Celsus etiam lib. 2. cap. 7. sic conuertit, cùm ait: Venter nihil reddit, nisi & ægrè, & durum. Contra hanc sententiam videtur histo. superiùs allegata, de medico Siculo: ille enim patiebatur iecoris inflammationē, verùm nō deijciebat dura, & ægrè, sed cruenta similia loturæ carnis. Ad quod respondetur, ꝙ quando inflammatio iecoris fit cum ipsius imbecillitate, non fit dura deiectio: talis autem erat dispositio Siculi medici. Ille enim cum iecoris imbecillitate inflammationem est passus. Quòd si dixeris, ergò signa quæ hîc scribuntur ab Hippoc. non ostendent iecoris inflammationem, falsum est. Licet enim sine ipsis possit existere iecoris inflammatio, tamen vbi aqua inter cutim fiat cum illis signis, non fiet absq; iecoris inflammatione. Adduces fortè in contrarium histo. Hermocratis ex. 3. de Mor. popu. par. 1. vbi cum iecoris inflammatione inquit Hipp. Ex aluo exusta non pauca deiecta sunt. Malè ergò modò dixit, Pauca, & ægrè. Respondemus, quòd in aqua inter cutim pręter id ꝙ dura est deiecto, pauca esse debet, quoniam plurimum transit intrà peritonæum, in formam aquæ & flatus, quod in Hermocrate non contigit. Adde quòd potuit ipse plurima excrementa habere in ventre, & meseraicis, quę illo tempore exusta excernebantur. Quòd si adduxeris in contrarium Hippo. lib. 4. de Ratione vict. acutorum. sect. 4. in signis febris ardentis, vbi inter reliqua dixit: Deiectiones valde liquidæ, vbi tamen adest magna iecoris caliditas, quę fecem adurat. Respondemus, quòd in causa non est locus, in quo recipiantur excrementa, vt in aqua inter cutim. Quintum signũ est, tumores apparentes, qui nonnunquàm etiam occultantur in dextra, atq; sinistra parte. Duplicem sensum habet præsens litera explicitum à Gale. in Com. Hæc igitur secunda species aquæ inter cutim mala est, per quam nihil excernitur de peccante humore, sed totus intrà peritonæum seruatur, tumores ventri inferens, ad quos etiam sequentur dolores peritonæo distento. Aduertendum est, quòd non tantùm ob iecoris inflammationem euenit aqua inter cutim, tanquàm ex acuto morbo, sed etiam ob ipsius calidam intemperiem, quæ sequitur acutā febrem, vt vult Gal. lib. 6. de Lo. pa. cap. 1. dicens: Haud secùs hallucinari consueuerunt, in ea quoq; aquę inter cutim specie, quæ ad acutos morbos sequitur: quippe ab his iecur, calida, & sæpenumerò sicca quoq; intemperie tam grauiter afficitur, vt cibum in sanguinem transmutare nequeat. In hac affectione certũ est quòd non aderit tussis ab initio, reliqua tamen aderunt.

Dura deiectio in hydrope.

Aegrè deiicere.

Laurētianus notatur.

Aqua inter cutim ex iecoris intemperie.

GALENI Commentarius.

CVpiditatem dixit hoc loco propensionem, quam quidē ad tussiendum obtinent, incitati quidem tanquàm ad accidens, statim verò ab hoc desistentes tantum modò tentantes initiũ tussiendi: etenim iecoris moles incidens præcordijs, facit angustiam in pulmone. Cùm ergò similis reddatur affectio veræ illius angustiæ, ob quam inflammatione laborans decumbente ex capite materia afficitur: cupiunt tussire, sperantes nocuam vacuando materiam, esse angu-

stiam curaturos. Sed incipientes statim desinunt, ob experientiam ipsam deducti in notitiã dispositionis exquisitiorem, sentientes quàm temerè sperauerint. Quinetiam natura ipsa per se infert tussim, infarctiones expurgãdo pulmonis, quanquàm ipsi nequâquã tussire cogitemus, ità vt difficile sit sæpenumerò obsistere inhibereq; accidens. Nunc igitur quando ob angustiam ad tussim ægri veniunt frustrà, ceũ auxiliaturam affectui, naturalis facultatis nequâquam habentes ministeriũ, continuò desinunt. Ergò ob hęc propensiores ità affecti ad tussim redduntur, sed eos citò tale deficit munus, propterea quòd nihil dignum cõmentatione excreant, sed tantùm quantum in asperam materiam serosum tenueq; ex conceptaculis sanguinem continentibus serosum, comprimitur in modum sudoris cuiusdam. Igitur hoc pacto aqua inter cutẽ, quæ de iecore existit, à prælatis intersting uitur, atq; etiam paucitate & ariditate deiectionum. Incitantur enim illi perpessis ipsis vel intestinis, vel lactibus: per aquam verò inter cutem, quæ à iecore existit, vtpote imperpessis his, nec vitiato alimento, neq; grauatis ab eo partibus (etenim bene valent) nec alui fluor infestat, manentq; diutiùs inibi reliquiæ alimenti, quæ partim mittuntur ad intimam peritonæi sedem, partim inflammatione iecoris torrentur. Porrò vniuersa cutis, vtpote quæ de pituitoso sanguine nutriatur, intumescit: quòd si premas eam digito, statim apparet caua, sed paulò pòst ad pristinã reuenit conditionem: non tamen statim ab initio simul vt acutus vertitur morbus, ità fieri solet, sed pedes intumescunt primi: quippe qui procul à calidissimis absunt partibus: tum autem subrêpens accidens circa ventrem omnem, eam ipsam quoq; committit affectionem: itaq; si premas œdêma digito, cauatur, ac velut foueam facit: tum autem paulò pòst ad pristinam remeat conditionem: quod Hippocrates ait: Atq; etiam circa ventrem œdemata fiunt, quæ consistant desinantq;. At verò fieri potest vt id quoq; dixerit de prima eorum genitura. Nam incipientia consistere, sæpenumerò desistunt: ità vt videantur quidem integrè destitisse, mox rursùs subleuantur, & rursùs desistunt: & rursus subleuantur: procedente verò tempore permanent non insuper desistentia. Sanè distant à prædictis, quæ infestãt ex inani parte, eò quòd pressa cauentur, pituitosam habentia naturam, nec insuper spiritu flatuoso, quemadmodùm illa consistentia.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte exponit, quo pacto contingat in ipsis cupiditas tussiendi, & ipsa tussis, quare etiam cessant cùm tentauerint tussire ab incepto opere. θυμὸς ergò Latinè cupiditas, & prompitudo quædam ad tussiendum est: tumor nanq; iecoris insidens septo transuerso, pulmonem comprimit, quemadmodũ in vera pulmonis inflammatione, credentes se curaturos angustiam: cùm autem frustrà conari sentiunt, desistunt continuò. *Cupiditatem.* lege θυμὸν. *Præcordiis,* ταῖς φρεσί, id est, septo trãsuerso.

Tussis aliquid attrahit ex vasis circumiacentibus.

IN secunda parte, quæ incipit (Ergò ob hæc) reddit causam, quare auxilium non sentiunt, nempe quoniam non expuunt aliquid effatu dignum, sed id tantùm quod in sudoris modum resudat in asperam arteriam, ex vasis sanguinem continentibus. Cogitur autem aliquid resudare per leues tusses, in asperam arteriam, & in fauces: ob id enim sitis non admodùm infestat in febribus ardentibus eos qui tussi non magna exercentur, vt Hippo. dixit apho. 54. sectionis. 4. Quibus plurimùm siccę tusses fiunt, leuiter irritantes in febribus ardentibus, non admodùm siti infestantur. Et Galen. in Commen. inquit: Propter motum in tussi factum ex locis vicinis humor aliquis trahitur.

IN tertia parte, quæ incipit (Igitur hoc pacto) aliud signum explicat, quod est, deiectionem fieri duram. Addit autem Gal. paucitatē ipsius, licet ipsam non scripserit Hippocr. sed dixit ipsam ægrè deijci. Verùm tamē deiectio quæ dura est, pauca esse debet: quia pauca deiecto fit, quoties plurimùm resoluitur, aut distribuitur de humido ipsius excrementi: hoc autem reddit ipsam duram. Torretur autem deiectio à væhementi iecoris calore, neq; antequàm ad ipsum veniat corrumpitur, vt in aqua inter cutim, quæ fit ex partibus inanibus. Sed non tantùm, quoniam torretur, deiectio dura redditur, sed quoniam pars eius ad peritonæum mittitur.

Tumores existentes ac desistentes.

IN quarta parte, quæ incipit (Porrò vniuersa cutis) duobus modis explicat partem illam: Circa ventrem fiunt œdemata, quædam in dextra, quædam in sinistra parte existentia atq; cessantia. Primò dicit cutim vniuersam in tumorem pituitosum eleuari, ob sanguinem pituitosum, ità vt si digito prematur cedet: at paulò pòst ad pristinum redibit statum. Sed tamen ante id solent tumores in pedibus fieri, quoniam longè absunt à præcipuis & calidissimis partibus: deinde tumor peruenit ad ventrem. Quoniam tamen isti tumores à pituita facti digito premente cedunt, & iterũ redeũt, Hippocra. dixit existere, ac desistere. Secundò alterum explicat sensum, vt existere ac desistere significetur in principio generationis ipsorum tumorum, quo tempore apparere solent tales tumores, atq; occultari, & iterùm redire. Differunt tamen huiusmodi tumores ab his qui fiunt ex partibus inanibus: quoniam illi fiunt à flatu, & ob id non cedũt pressi digito: illi verò qui à pituita, cedunt. Hoc autem satis constat, quoniam œdema ex pituita fit, estq; tumor laxus. De flatuoso tumore libr. 14. de Methodo medendi, dixit, colligi sub cuti, aut musculis, aut sub membranis, quæ ossa circũstant, aut in visceribus, aut intrà peritonæum, aut ventre, aut intestinis. Differunt huiusmodi tumores ab œdematis, quòd & pressa digitis non retinent vestigium, & sonitum veluti tympanum reddunt: item quod in cauitate sensibili subindè continentur, atq; hac nonnunquàm naxima.

Tumores à flatu.

PROG. IIII.

SI CAPVT, manus, ac pes frigidi sunt, ventre coctisq́; calētibus, malum est.

Extremorũ frigiditas in acutis.

SIGNVM quod scribitur ab Hippocra. in prognost. præsenti, à qualitate muta sumitur, ac pertinet ad sensum tactus. Malum esse, inquit, si extremis refrigeratis partes ventris & costarum caleant: quoniam magna aliqua inflammatio in visceribus significatur, quæ instar cucurbitulæ sanguinem ad se trahens non permittit extrema calefieri, aut calorem ad ipsa dispergi. Multis in locis Hippoc. consimilem scripsit sententiam, cæterùm nullibi adeò præcisè, atq; distinctè, vt in præsenti prognost. Nam aphor. 48. sectio. 4. inquit: In febribus non intermittentibus si partes exteriores frigidæ, interiores vrũtur, sitim habeāt, lethale. Abundat enim in hoc aphoris. pars illa, in febribus non intermittentibus: vt enim vult Galen. in Commentario eiusdem aphor. nec vidit, neq; animo cõcepit aliâs fieri posse, quàm in febribus non intermittentibus, quæ sunt ardentes valde malignæ, veluti lipyriæ, vt interioribus exustis extrema refrigerentur. Licet ergò Hippocra. non proposuisset in præsenti opere se acturũ de acutis morbis, adhuc esset integra sententia literæ præsentis. Quod etiam in illa parte dixit: Sitim habeant: consequens erat ad interiorum vstionem, vbi à causa alia non impediretur. Ad aphor. itaq; veritatem nihil addit pars ista, Sitim habeant. Et aphor. 1. sectionis. 7. dixit: In morbis acutis frigus partium extremarum malum. Veruntamen non adeò integrè comprӕhendit veritatem, vt in præsenti prognost. Nam, vt vult Galen. in præsenti Comment. per morbos acutos interdum

Prog. sententia integerrima.

interdum accessio cum rigore prӕhendens, aut frigore, non solùm extremas corporis partes, sed etiam cutim circa costas ac ventrem frigidam reddit: quo dato talis extremorum frigiditas non erit malum ad mentem Hippo. in aphoris. in quo, vt vult Gale. significari voluit inflammationem cum vӕhementi calore trahente ad viscera sanguinem, in qua dispositione partes circa ventrē & thoracem calidӕ manent, aut calidiores quàm secundùm naturā, quod in aphorismo non explicuit, modo tamen dixit, Ventre costisq; calentibus. Integerrima itaq; est prӕsens sententia, si manus, pedes, & caput frigida sint, ventre & costis calentibus ad tactum, signum est hanc extremorū refrigerationem nō euenisse ex rigore, aut frigore, & principio accessionis. Significabitur tamen per frigiditatem extremorū vel inflammatio magna in visceribus, vel languor naturalis caloris, quorum alterum tantùm explicuit Gal. in Commen. nempe inflammationis magnitudinem in visceribus affligentem. In morbis autem longis imbecillitatem caloris innati. Itaq; in morbis acutis vnum, & in longis alterum vult significari: id enim est quod maxima ex parte contingit. Verùm in acutis morbis posse vtrunq; significare frigus partium extremarum, probatur primò ex Commen. 37. 4. sectionis Apho. Nam dixerat Hippoc. Frigidi sudores, cum acuta quidem febre facti, mortem. & Galen. in Comment. inquit: Quòd igitur in alijs partibus corporis sit necessarium esse vӕhementē caliditatem, ex alijs verò sudores frigidos euacuari est manifestū. Essent enim calefacti, si ex partibus calidissimis efferrentur. Euacuantur autem ex cute sudores, quam frigidam esse contingit: cùm tamen ea, quӕ sunt sub ipsa, comburuntur: & parùm infrà ait: Quum verò hӕc duo aliquando contigerint, & humores qui sunt in vasis putrescere, & eam quӕ solida corpora regit, naturam (quӕ secundùm Hippo. est calor naturalis) vel extingui, vel proximam esse extinctioni: quӕ quidem ex ijs euacuantur frigida sentiunt, eam verò, quӕ fit ex putredine, caliditatem nihil prohibet vӕhementissimā esse. Ecce vbi frigus extremorum cum interiorum exustione innati caloris membrorum significat languorem. Languido nanq; existente calore sudor frigidus efficitur, quod non esset, nisi extrema cutis frigesceret. Idem libro. 3. de Morb. popu. parte. 2. in histo. Adolescentuli, qui iacebat in Mendacium foro, dixit Hipp. Extremӕ partes liuidӕ & frigidӕ. Galen. in Commen. dixit, Extremӕ autē partes liuidӕ & frigidӕ tertio die factӕ lethales, atq; adhuc magis in hac ӕtate: hoc autem fit vel propter excedentem magnitudinē phlegmones, viscera obsidentis, aut naturali caliditate ad extinctionem properante. Vnam duarum causarū ostendit Gale. frigiditatis extremorum, & de acuto morbo loquebatur. Obijt enim. 7. die, ad quod spatium non peruenisset, nisi ob ӕtatem, aut quia ipse aliâs erat natura validus, tanta fuit eius morbi vehementia. Aduertendum etiā, quòd hoc signū in adolescentibus voluit esse deterius, quàm in alijs, in prӕcitato loco: quoniam magis contrariam dispositionē propriӕ naturӕ ostendit.

Prog. sententia alijs magis integra.

Frigus extremorum vnū duorū indicat in acutis.

GALENI *Commentarius.*

PER morbos diutinos, potissimùm hyeme & senibus, non solùm per incursiones febrium, quas nominant adnotationes, sed etiam ex intermissionibus, nihil mirum videri debet extremas corporis partes refrigerari, quippe quӕ carne vacant ex natura, longeq; sunt à visceribus positӕ. Verùm hoc libro nequâquam agit de morbis diutinis. Itaq; per morbos acutos, tales refrigerantur partes; propè dixerim propter affectionem contrariā illi, quӕ per morbos diutinos tale accidens infert. Per illos enim calor natiuus pro debilitate nequâquam permeat ad extremas corporis partes: in morbis verò acutis, propter inflammationis magnitudinē in visceribus fatigantis, parùm sanguinis in omne permeat corpus, plurimū verò eius in parte affecta inflammatione includitur: & ob eam rem mediӕ corporis partes, quӕ sunt thorax ac venter, admodùm calent. At verò

per morbos acutos interdum adnotatio cum rigore præhendens aut frigore, non solùm extremas corporis partes, sed etiam cutem circa costas ac ventrem, frigidam reddit: ea quidem circa viscera vitium non ostendit: sed vbi permanentibus partibus circa costas ac ventrem calidis, aut etiam calidioribus quàm soleant ex natura, summæ refrigerantur corporis partes: in visceribus magnitudo significatur inflammationis. Ac fortè melius est intelligere ventre ac costis calentibus ità dictum, vt planiùs calefiant quàm dum haberent per naturam. Cæterùm vt febris lipyria nominata relegetur ad hoc genus, cuius perspicuum est.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte dicit non mirandum aut magnificandum id accidens, vbi apparuerit in morbis longis maximè, hyemis tempore, & senibus. Refrigerantur enim in ipsis extremæ partes corporis in principijs accessionum, & in tempore intermissionis inter diuersas accessiones: quoniam partes extremæ carne vacãt, & longè à præcipuis sitæ sunt, in quibus id frequenter fieri videmus. Sed tamen de his morbis non agit modò, sed de acutis tantùm. *Per incursiones febrium, quas nominant accessiones.* Græcè, ἐν ταῖς ἐσβολαῖς τῶν πυρετῶν ἃς ἐπισημασίας ὀνομάζουσι. quod est, In febriũ inuasionibus, quas
ἐσβολή.
appellant annotationes. Itaq; ἐσβολὴ, similiter appellatur ἐπισημασία. Quod etiam indiuisibile exquisitè primum in accessionibus esse voluit Gal. lib. de Morborum temporibus, dicens: Appello autem ἐσβολὴν παροξυσμοῦ, id est, inuasionem accessionis. Primũ exquisitè tempus
ἐπισημασία.
indiuisibile, hoc autem ipsum ἐπισημασίαν consueuerunt nominare.

IN secunda parte, quæ incipit (Itaq; per morbos) docet contrarias esse dispositiones, in quibus extrema refrigerantur, per morbos acutos, & per morbos diutinos. In morbis enim longis id euenit ob imbecillitatem caloris innati, qui non potest ad extrema peruenire: in morbis tamen acutis id fit ob magnitudinem inflammationis existentis in visceribus, quæ trahit ad se totum calorem, & sanguinem, & nõ permittit ipsum extendi ad extrema, cuius causa partes ad ventrẽ & costas, calent satis. Posset aliquis obijcere contra sententiam Gal. ex his quę diximus in expositione. Nam si cõtingit in acutis morbis extrema refrigerari interioribus exustis, sine inflammatione viscerum, malè inquit in Comment. eam esse differentiam inter morbos longos & acutos, quòd in lõgis talis extremorum frigiditas sit ob imbecillitatem, & in acutis ob magnitudinem inflammationis. Respondemus, quòd dato quòd in morbis acutis euenire possit prædictum accidens, sine inflammatione, potest tamen ob ipsam euenire. Quod tamen non contingit in morbis longis, in quibus semper euenit ob imbecillitatem caloris. Aut dices, quòd neq; in febribus lipyrijs, in quibus extrema frigent ob languorem facultatis, neq; in adolescentulo ex lib. 3. de Morb. popu. interna exurentur, nisi simul cum frigore extremorũ adfuerit in visceribus phlegmone, quod cognoscetur ex calore in visceribus & in cuti partium eorum, sed primũ approbo. *Visceribus.* Græcè, σπλάγχνων. Sunt autẽ viscera, lib. 3. de Alimentorum facult. iecur, lien, pulmo, cor, & apud quosdam renes. *Sanguinis.* Gręcè, τῆς αἱματώδους οὐσίας. id est, sanguinolẽtæ substantiæ. *Admodùm calent.* Græcè, ἱκανῶς φαίνεται θερμά. hoc est, satis calida apparent. Refert autem non parùm ad Gale. lectionem, qui infrà vult esse intelligendum ventrẽ, & costas calêre manifestiùs, quàm secundum naturam. quod tamen non est valde calere.
Viscera.

IN tertia parte, quæ incipit (At verò per morbos) respondet ad quandam obiectionẽ, quam posset aliquis in contrarium afferre. Ponamus aliquem in morbo acuto pati accessionem cum rigore aut frigore: constat quòd ille patietur extremorum refrigerationẽ: verùm non significatur inflammatio in visceribus, ergò nõ satis explicuit dispositionem, per inflammationem. Respondet, quòd in tali dispositione verum erit extrema refrigerari, sed tunc cutis quoq; circa thoracem & ventrem frigida apparebit. Consequenter addit duo Gale. primum, quòd cũ Hippo. dixit: Ventre costisq; calẽtibus: intelligi debet manifestiùs, quàm in naturali dispositione. Secundũ est, quòd nomen lipyriæ febris est de hac specie. Est autem febris lipyria apud Aëtium libr. 5. cap. 88.

cap. 88. illa, quæ fit ex ventriculi inflammatione, iecoris fumosa: & illa, quę ex inflammatione pulmonis, algida. Sed tamen temporibus Hippocra. febris lipyria, & epiala, appellationes erant febrium, quę non eueniebant ex inflammatione: nam eas quæ eueniebant ex inflammatione, nō appellabant febres, sed symptomata: vt apud Gal. 7. sectione Aphor. Cōmen. 43. Vbi distinguens febres quæ eueniūt ex inflāmationibus ab alijs, inquit: Verū tales morbos aut laterū inflāmationes, aut pulmonis, aut hepatis, aut lienis antiqui noīabant, volentes febrem nō esse morbum, sed morbi symptôma. In quibus autem sine partis inflammatione, qui in venis putrent humores, febrem accendunt, in illis solis dicebant hominē à febre molestari, & ipsum à febre haberi. In illis autem & febriū scripsere differentias, hepialon & lipyriam, elæôdem, & typhôdem, pestilentem, & ardorē nominantes. Hepaticā verò febrem, vel lienosam, aut pulmoniā, aut lateralem nemo dixit esse. vbi Galen. ex antiquorū consuetudine dicit inter eas febres, quę non fiunt ab inflammationibus, annumerandā lipyriā. Nec video Gal. velle lipyriam febrē habere originē ex inflammationibus, licet sit ex sua natura talis, vt per ipsam interioribus exustis extrema refrigeretur, vt lib. de Inequali intemperie Gal. de febribus, in quibus calor adest & frigus in partibus distinctis, manifestè dixit: Nam intùs in ipsis visceribus calorē sentiunt, in extremis partibus vniuersis frigus. Tales perpetuò febres sunt, & quæ Græcè lipyrię vocatur, prętereà febriū ardentiū quoddā perniciosum genus: separat igitur lipyrias à malignis ardētibus. Et. 4. apho. sectio. Commen. 48. interiora exuri extremis refrigeratis dixit, in febribus, quæ ab incendio causi appellantur, perniciosis, vel si aliter libeat appellare valde malignis, veluti lipyrijs: malignam autem ardentē siue perniciosam, superuenire, erysipelatibus iecoris aut ventriculi, aut pulmonis dixerat. 2. de Crisibus, cap. 7. Quòd si velis eas dici lipyrias, quæ ex inflammatione ortum habent, non inficiabor, quāuis, vt probaui, temporibus Hippoc. alter erat vocabulorum vsus.

Lipyria apud antiquiores Galeno.

Lipyriis extrema refrigerantur internis calentibus.

PROGNOST. V.

OPTIMVM verò est totum corpus calidum esse, ac molle æqualiter.

AEQVALITATEM vult Hipp. in hoc prognostico obseruari in calore & frigiditate, in humiditate & siccitate: rursùs & siccitatē non multū abundare, in caliditate & frigiditate æqualitatē voluit, vt optimā dispositionē pessimæ opponeret. Pessima quidem est, si extrema refrigerentur exustis intimis, & medijs: optima ergò erit, si pari proportione per vniuersum corpus calor extendatur, ità vt consimiliter augeatur calor in manibus supra naturalē calorē, vt calor viscerū supra eum qui præfuerat. Aequè molle verò, nè in aliquibus partibus fiat maior absumptio naturalis humiditatis quàm in alijs: molle autem esse oportet, quod ęquè molle est. Molle autē non erit, si ardētissima febris corpus exiccauerit: quod enim corpus siccum redditur, id etiā durū fit, sicut & humidū molle. Quod ergò dixit Hippocr. æquè molle: idem est, ac si dixisset, æquè humidū: quod probatur ex Gal. lib. 2. de Temperamentis, dicente: Ergò calidi frigidiq; corporis solus tactus est index, humidi autem & sicci, vnà cū tactu ratio: quippe quod siccum, durū prorsùs est, at hoc tactu omninò dignoscitur: quòd si corpus molle atq; humidū est, febris nō est de ijs quæ vehementer resoluunt ac deurunt. Contra hæc posset aliquis obijcere: Nam isti morbi acuti sunt & febres continuas habent cōiunctas, tales autē febres fientes sunt, non factæ, vt hecticæ. Sed febres fientes sunt inæqualis intemperaturæ. Ergò tales inæqualem intemperiē per corpus patiuntur: non ergò continget corpus esse æqualiter calidū: esset enim talis dispositio hectica febris. Quòd tamen in æquales intemperies non occupent æqualiter omnes partes eius, cuius tēperies alteretur, scripsit Gal. libro de Inæquali intemperie. Ad quod respondemus, quòd in omni febre fiente, quales sunt istæ, de quibus modò loquimur, adest inæqualitas partium, quoniam calor non consimiliter occupat partes, licet omnes occupet: quod non putabant neoterici: sed tamen alio loco hanc & similes opiniones ridiculas confutabimus. Dicemus itaq; modò, quòd illa inæqualitas non est talis vt à medico, aut ab ęgro percipi possit. Aequale ergò dicetur corpus, quod nō est adeò inæquale, vt percipiatur partium inęqualitas, ità vt aliquæ partes maiorē acquisierint proportionē caloris quàm aliæ notabiliter. Quòd si dixeris, æger ipse sentit inęqualitatem, quoniam tales febres dolorem efficiunt, qui fit ex partium inæqualitate, lib. de Inæquali intemperie. Respondemus, ipsam dolorem efficere, verùm

Optima corporis dispositio.

Molle hic idem quod humid.

Inæquale corpus ... re.

verùm non sentiri talem inæqualitatem à manu medici aut ægri tangentis partem ipsam inæqualiter affectam, neq; si diuersas partes tetigerit inter proportiones incrementorum intelliget differentiam, præter eam quæ in sano corpore sentiri posset.

GALENI *Commentarius.*

CVM deterrimā prædixisset conditionem morbi, quoties medijs corporis calefactis partibus, refrigerētur partes extremæ: hoc loco opponit optimam in nobis, in qua corpus omne æquè calidum, & item æquè molle est: etenim verbum, æquè, commune vtriq; existit. Igitur æquè calidum corpus omne est in febribus ardentißimis, sed mordens & siccum per eiusmodi affectiones haudquâquam molle apparet: quòd si molle pariter, & calidum æquè sit, optimam indicat corporis affectionē.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

HIC commentarius non eget alia annotatione, preterquàm quòd vbi legitur Aequè, in omnibus locis legendum est, Aequaliter. quemadmodùm in progn. Prætereà, vbi legitur, Igitur æquè calidum corpus omne. Illa particula, Omne, abundat.

PROG. VI.

EVM qui dolet, vt facile conuertatur, sitq; resurgendo leuis oportet.

LICET Hippoc. in præsenti litera de his, qui dolent, tantùm mentionem habuerit, de omnibus tamē ægrotantibus loquitur. Omnes enim dolent ex decubitu, etiam si optimam in ipso obseruent figuram. In media enim figura, quam Hippoc. (vt inquit Gale. lib. 2. de Motu musculorū, ad initium) appellat ἀνάματον, non sic sunt sine dolore, vt nunq̃ per eum decubitum iacentes doleant, sed quoniam tardiùs. Omnem enim decubitum etiam optimū, mutare cogitur æger, talis est musculorum contraria positura, vt in optima figura aliquam patiantur violentiam, quæ temporis processu dolorem infert. Accedit & ossium ipsorū grauitas, à quibus membra premūtur, & musculi dolēt. Quamobrē in oī decubitu dolēt ægri, & ad dolorē leuandū figurā mutare coguntur, quandā citiùs, quandam etiam tardiùs, & ex ægrotantibus ipsis quidam citiùs, quidam vero tardiùs vnam & eandem figuram corporis obseruantes mutare coguntur. Nam languidi magis grauantur ab onere ossium, quàm robusti, & ex figuris quædam sunt alijs meliores, minusq; dolorē inferentes. Hanc omnem doctrinam complectitur Gale. lib. 1. de Motu musculorum, ad finem, dicens: Media verò istorum figura, & ab operatione & à nimia tensione vtrosq; releuans meritò iucundissima. Quare & mutatione figurarum quidem, quæ tristitiam afferūt, celeri indigemus, eius verò quæ dolore caret, tarda. Cur autem omninò ipsam mutari desideramus, quamuis sine dolore sit? quia in hac tensionē quandam musculi sustinent. Verùm minùs quidem quàm in omnibus alijs. Sed eam dolore carere dicimus, non quia nullo penitùs dolore participat, sed quia minimo, & hoc fermè insensibili, propter breuitatem, & tunc ipsam mutare cupimus, cùm congregatus paulatim fiat sensilis. Quòd autem & in hac figura tensionem quandam musculi habent, si meminimus sermonum anteà habitorum, non ampliùs demonstratione egemus: tendi enim diximus eos à membris in quæ inseruntur, & propter hoc liberatos ab illa intensione in abscisione tendinis contractionem secundùm naturam promptè resumere. Nunquàm igitur vnus musculus extrà tensionem est, neq; quando in medijs figuris consistit. Sed quia hanc quidem, vt breuem, contemnimus, cæteras verò alias væhementes vt violentas non ferimus, hoc quidem eligimus, alia verò fugimus. Cùm autē imbecilli extremè facti fuerimus, vt in stomachicis & cardiacis syncopis: tunc nec breuem quidem tensionem medię figuræ ferentes toleramus, & propter hoc quamuis impotentes simus ad motus, tamen aliâs aliò proijciemus partes, desiderantes

ἀνάματον.

Figura optima dolorem affert.

derantes aliquam quidem consequi figuram dolore carentem, sed nihil tale perfectè inuenire potētes. Vt igitur si quis nostrûm necessariò haberet lapidem aliquem non magnum ex collo suspensum circumferendũ, robustus quidem existens absq; molestia ferret, infirmus autem factus statim tanquàm onus deponere desideraret: eodem modo & musculorũ vnusquisq; quasi quendam lapidem gestans annexum os, donec quidem validius sit contemnit, ne sentiens quidem frequenter, vel parùm grauitatem: cùm autem infirmus fuerit, tunc sentit, & ægrè fert, & quasi quoddā onus excutere cupiens, aliâs aliam figuram appetit. Hæc Gal. quæ placuit hîc transferre, vt intelligant lectores illam partem literæ Hippoc. de omnibus ægrotis intelligi: omnes enim in decubitu dolent, & figuram mutare conantur. Quòd si facilè cōuertantur in aliam corporis figuram, & alium decubitum, signum bonum est, quod robustam indicat animalem facultatem, quæ facile fert onus corporis ab vno in alterum accubitum. Quòd autem dicit: Sit resurgendo leuis: ad similem causam referendũ est: tentant enim surgere à lecto nonnunq̃ ægri ad mingendum, aut egerendum, aut fortè residere in lecto volentes. Leuem autem esse nihil aliud est, quàm facile posse id assequi, & sine ministrorum adminiculo.

GALENI Commentarius.

SVMMA totius præsagitionis in morituris conualiturisq; est, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate cōferatur. Si enim morbus vehementior est, æger omninò morietur: si debilior quàm ægri facultas, haudquâquam morietur, vbi nihil committatur. Hanc verò summam ipse scripsit per sententiam, cuius initium est: Colligendum etiam est an æger possit eo victu, quē præceperis, durare ad consistendi vigorem vsq; ægrotationis. Hæc ergò summa præsagitionis habetur. Ceterùm cùm tres secundùm genus vires ex triplici pendeant origine, cerebro, corde, iecore: per earum ministeria firmitas, atque infirmitas cognoscitur. Præcipua verò cerebri ministeria sunt, meminisse ac cogitare: subseruientia verò, sentire & moueri secundùm desiderium. Cordis verò, motus arteriarũ. Iecoris verò, generatio sanguinis, & humorum. Itaq; cùm præsensionis contemplatio in hæc diuidatur capita, quodcunq; signum est ab Hippo. dictum, considerandum quo genere collocetur, velut nunc vt facilè vertatur æger, atq; resurgendo sibi leuis appareat. Hæc enim signa sunt facultatis corpus secundùm desideriũ cōmouentis. Ceterùm cōstat vt in præsens nequâq̃ intersit dicere secundũ desideriũ, aut appetitũ, aut voluntatē. Ad hũc modũ suprà de decubitu dictum est in dictione, cuius tale est principiũ: Cubantē offendi ægrũ oportet. Indicatur enim vt talis decubitus, quemadmodũ etiã accliuis, fiat fungētibus officio musculis, quē solēt tonicon, id est, firmũ nominare. Sed de eo, lib. de Motu musculorũ fusiùs dictũ iã est. Perhibuit autē & Diocles, vt animaliũ corpora cōsistant ex eo quod fert ferturq;: fert facultas: corpus fertur. Ergò quemadmodùm ferentes onera, aut grauati ab eis vix mouentur, aut si leuius appareat onus, innocuè ferunt: ità facultas. Si enim valida est, facilè corporis onus fert, vt haudquâq̃ mouēdo offendatur. si debilis, vt potē grauata, vix subleuat corporis partes.

AN-

ANNOTATIO IN GAL. COM.

Præsagitionis caput. IN prima parte hanc dicit esse summam totius præsagationis, ac si diceret hinc pendere omnium prognosticorum veritatem, nempe ex cognitione magnitudinis morbi, & roboris facultatis, & eorum collatione. Si enim morbus maior appareat, quàm vt possit à facultate superari, lethalis habendus est: si tamẽ intelligatur facultas maior morbo, speranda est salus, vbi nihil erretur. Quando verò medicus credit aliquem esse moriturum, quoniam facultas non poterit peruenire ad summum vigorem: id intelligendum est, adhuc adhibita optima & conuenientissima victus ratione: id enim est quod præcepit Hipp. aduertendum an æger sufficere possit cum ea victus ratione ad morbi vigorẽ, vel priùs virtus deficiat atq; succumbat. Id dixerat aphoris. 9. lib. 1. Contra sententiam huius partis posset quis obijcere, & in vniuersum cõtra totam ipsam artem medicam: dicit enim Gale. quòd qui facultatem habent morbo maiorem liberantur, qui verò minorem morientur. Non ergò opus est parte curatiua, sed sola parte prognostica artis. *Ars medica quibus proficit.* Ad quod respondemus. Quòd ex hac sententia Gal. nihil aliud vult, vt ipse explicat, nisi ꝙ Hippoc. dixerat in aphorismo citato: Coniectari oportet ægrotantem, si sufficiat cum ea victus ratione perdurare, donec morbus consistat: & nunquid prius ille deficiat, nec possit cum victu perdurare, vel morbus antè deficiat, atq; hebetescat. Medicus ergò collationẽ facere debet facultatis ad morbum: quòd si facultas maior est, sanitatem prædicet: cognoscet autem id ex signis omnibus, quæ in hoc opere scribuntur, quæ ostendunt, ex facultate constantiam, aut imbecillitatem, & ex morbo væhementiam. *Medic⁹ quos curare tenẽt, & quos nõ.* Quòd si morbus maior apparet facultate, aut simpliciter maior erit, ita vt omni adhibita diligẽtia impossibile sit ipsam ad statum vsq; perducere, & in hoc casu salus omninò desperata est: ac tunc tenetur medicus mortem prædicere, & non aggredi curationem, nisi fortè rogatus, victum tantùm instituat. Quoniam id est Galeni pręceptũ lib. 2. Apho. Commen. 29. dicentis: Victis non oportet adhibere manus. Et. 10. lib. de Metho. med. inquit: In his quorum salus omninò desperata est, imprudentis cõsilij fuerit apud vulgus infamare præsidia quæ multis fuêre saluti. Si tamen facultas minor morbo sit ad hunc sensum, quòd non potest inediam cõuenientem tolerare, neq; eam humorum malitiã, nisi attemperentur, & euacuentur, & alia victus ratio crassior instituatur, is adhuc curari debet, sanguine misso ob morbi magnitudinem, & adaucto alimento. Quãuis ex ea victus quantitate noxa manifesta morbo sequatur. Reficietur enim per ipsam facultas, & permanebit vsq; in vigorem. Illi itaq; quorum salus desperata est, tales sunt, vt nulla via, nulla ratione perduci possint ad vigorem & tempus coctionis morbi. Cùm tamen facultas minor morbo censetur, nõ autem simpliciter distinguendũ, aut enim ipsa est languida in essentia, aut per aggrauationem: si in essentia, ipsa venit roboranda per victum crassiorem: si per aggrauationem, vbi plenitudo adfuerit, sanguinẽ mittemus à principio: vbi verò cacochymia fuerit, si humor est ab initio turgens, purgãdus erit, si tamen non turget, nullatenùs purgabitur, sed victus ad statum instituetur. Hęc dixi propter quosdam medicos nostri temporis, qui putãtes se posse humores minuere crudos nõ turgentes absq; noxa magna facultatis, medicamenta propinãt omnibus ferè diebus ægritudinis. *Crudi humores non sunt purgandi, nisi turgeant. Contra vulgus medicorum.* A quibus si petatur, quare cõtra præceptum Hippo. primę sectionis Aphoris. cùm dixit: Concocta medicari oportet, mouere nõ cruda, neq; in principijs modò non turgeant, id exercent? Referunt se id facere, quoniã intelligunt, in quanto discrimine sit æger constitutus, oppressus à multitudine humorum, ac desperatam salutem, nisi purgetur. Cùm tamẽ non aliunde possit maius imminere periculũ, quàm ex tali purgatione. Adde quòd ob hãc causam neminem ad iudicationem permittũt deuenire, sed bonam suspendunt, & malã accelerant. Quòd si dixeris, ponamus facultatem esse languidam, & humores malos plurimos, & morbum magnum, nónne licebit eos minuere, vt natura ad statum perueniat, facta potentior super residuũ, vt voluit Gale. Com. 29. 2. sectionis Aphor. Respondemus distinguendo, aut enim facultas languida est in essentia, aut per aggrauationem: si in essentia, ipsa est roboranda: si per aggrauationẽ, sanguis mittendus, aut si humores turgent, purgandus. Id enim est quod dixit Hippoc. Si quid videtur mouendum, moue, cùm morbi inchoãt. Posses dicere: ponamus ipsum nõ posse sanguinis missionem ferre, & humorẽ non turgêre. Certè talis erit languidus in essentia, & per aggrauationem, & qui talis existit in morbi initio, nunꝙ perueniet ad statum. Dices, fortè tolerabit purgationem, & si non toleret, sanguinis missio-

missionem & purgatione minor reddetur humor. Hoc est quod eos decipit. Facultas enim adeò languida non poterit purgationem tolerare, quæ adeò violenta sit, qualis exigitur, ad hoc vt crudi humores euacuentur, quando non turgent. Nam læuia medicamenta mouebunt tantùm humorem ipsum, & fortia non feret facultas ob maximam agitationem. Vbi ergò putant se reddere languentes exoneratos, ipsos deijciũt, atq; pessundant. Sed de his alibi latiùs dicemus. De comparatione facultatis & morbi dicemus lib. 3. circa Com. 6.

IN secunda parte, quæ incipit (Cæterùm quum tres) docet ex functionibus vires ægri depræhendere: functiones verò sunt in triplici genere, quoniam tria sunt membra præcipua, à quibus originem trahunt, cerebrum, cor, iecur. Cerebri functiones sunt, memoria & ratiocinatio: seruiunt autem his sensus & motus. Cordis functio est motus arteriarum: iecoris generatio sanguinis & aliorum humorum. Quia ergò iudicium firmatur in cognitione harum facultatum, intelligere oportet in quo genere signorum, vnumquodq; eorũ, quæ ab Hippocrat. scribuntur, collocari debeat. Quod enim in præsenti prognost. scribitur, inter operationes quæ fiunt ab vna de facultatibus ministrantibus, rationali collocatur: tres facultates esse dixit, ac tria præcipua membra, licet quatuor ipsa sint. Nam testes inter præcipua annumerantur. Quoniam hìc de facultatibus corpus gubernantibus loquitur, à quibus etiam indicia in morbis accipi possunt, de his tamen non sunt testes. Hæc esse membra præcipua probauit in libris de Placitis Hippocra. & Platonis. & lib. 9. de Metho. med. hanc scripsit sententiam, & sæpe alibi. Sed id probare non attinet ad hunc locum, sed ad libr. Artis medicinalis. *Meminisse ac cogitare*. Græcè, κατὰ μνήμας καὶ διαλογισμοὺς. hoc est, circa memoriam & ratiocinium. Sed de facultate animali satis dictum est libro. 1. Comment. 19.

Membra præcipua tria.

Facul. tres.

IN tertia parte dicit similem esse hanc sententiam ei, quod dictum est de decubitu lib. 1. Comment. 9. Quemadmodùm enim ille accubitus, & erectio ad facultatem pertinent animalem, ità facilè conuerti ac leuiter resurgere. *Accliuis*. Græcè, ἀνάῤῥοπος, id est, sursùm vergens. De huius vocis significatione lege in annotatione circa Commentar. 11. libro. 1. *Sed de eo*. Libro. 1. de Motu musculorum, ad finem, recitat sententiam quam hìc dicit esse Dioclis.

PROG. VII.

SI ergò graue videatur reliquum corpus, & item manus ac pedes, periculosius est.

SIGNVM hoc malum contrarium est signo bono suprà scripto: sicut enim facilè moueri, signum est roboris animalis facultatis, ità grauitas signum est imbecillitatis facultatis. Quòd enim facultas non possit facilè, quemadmodùm in sanitate aut leuibus morbis, corpus mouere, aut transferre, aut ob id est, quoniam facultas minor multo est quàm in alijs morbis, aut quia corpus grauius, facultate non admodùm diminuta, facultas læditur in essentia, variata naturali temperatura partis præcipuæ, aut in instrumento, vt resoluto spiritu, vt in morbis plurimis fit, in quibus hæc mala est significatio, sicuti & quoniã corpus grauius redditur. Resoluta enim tenui sanguinis parte, ac resoluto spiritu animali, & vitali, corpus magis terrenum remanet, q̃ antè: & quod magis terrenũ est, & minùs de aëria substantia cõmixtum habet, grauius est. Quũ igitur talis adfuerit corporis difficultas ad motum, vt totũ corpus difficulter trãsferatur, aut crura figurã mutent, aut nõ facilè manus ministerio applicet, labor animalis facultatis significabitur secundùm locum mouentis, similiter & corpus magis terrenũ factũ esse, & minùs aëriũ. Dixitq; Periculosius, vt inter signa quæ sunt aliquanto magis periculosa, hoc cõnumeretur: vt enim lib. 3. Com. 41. per has denominationes, quæ apud Hippoc. habentur, in cõparationem veniũt cũ alijs signis, vt ipsorum vires perpendamus: neq; oportet vt in præsenti ad aliud signum fiat comparatio.

Corpus non facilè moueri quare.

GALENI
Commentarius.

AGgredienti moueri secundùm desiderium, grauitas partium conspicua redditur, crurum quidem dum surgere & ambulare, aut etiam omninò transferre

-re ea

re ea cubando æger tentet. Pari modo manuum, dum capere aliquid, ac dimittere, necnon transferre tentet. Simili ratione ceruicis ac spinæ, dum cõmutare corporis habitũ secundùm eas partes experiatur. Estq; hoc maximũ indicium, præcipuumq; debilitate facultatis, ipsa scilicet partium grauitas, non cuiuslibet (vt anteà est proditum) sed eius quæ in musculis, ac neruis tantummodò est.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

EX grauitate partium maximum indiciũ accipi vult, ad significandam imbecillitatem facultatis, & exempla subiungit, in cruribus, cùm quis tentauerit aut surgere aut incedere, aut crurum situm mutare. Ex manibus, si capere, aut dimittere, aut transferre ipsas tentet. Et ex ceruice, dum voluerit mutare corporis habitum.

PROG. VIII.

SI verò prẹter grauitatẽ, vngues quoque, ac digiti liuidi sint, expectãda mors statim est.

CVM mala significatione, quæ sumitur ex animalis facultatis imbecillitate, aliam adiungit, quę sumitur ex imbecillitate facultatis vitalis, scilicet liuorem in vnguibus, & digitis.
Facult. vitalis languidæ signa. Quibus signis coniunctis mors significabitur proxima, quoniam languor in duabus gubernantibus corpus facultatibus ostenditur: liuidus enim color in acutis morbis damnatus est *Liuidus color.* in facie, lib. 1. prog. 3. ab Hippoc. in pictura faciei lethalis, dicente: Et color totius vultus viridis, aut niger, aut liuidus, aut plumbeus. Liuidum autem colorem à frigore fieri vult Galenus in Commenta. dicens: De colore viridi est etiam tanquàm initium quoddam nigri liuidiq;, quem frigus effecit, quemadmodũ & nigrum. In principijs etiam accessionum frigiditas, extremorum liuorem inducit. Et aphor. 19. lib. 5. Frigidum autem conuulsiones, distentiones, liuores, rigores febriles. Licet nanq; μελασμὸς, liuores transferre. *μελασμός.* Cùm ergò à corde in totum corpus calor distribui soleat, quando ad eam peruenerit impotentiam, vt quamuis calore febrili coniunctus sit, ad extremas tamen partes peruenire non possit; vitalem facultatem demortuam significabit. Inquit etiã Aristo. lib. 80. Problematum, primo problemate: Qua de causa liuidi qui rigent efficiuntur: an quoniam sanguis appulsu frigoris gelascit? gelatus autem nigrescit propter caloris inopiam: albedo nanq; igni tribuitur. Quapropter his maximè, qui ætate processerunt, caro liuescit, eò quòd calorem minimum obtinẽt. Omnia nanq; quæ ex opaca & splenden- *Opacũ splendori iunctũ.* ti substantia concinnata sunt, quanto in eis splendens pars abundat magis, ad album vergunt colorem: & quanto magis, opaca pars abundat & splendens deficit, ad nigrum vergunt. Fit autem hoc modo sanguis, qui peruenit ad manus & vngues ex substantia aërea spirituosa & crassa, terrena ac melancholica constituitur, plurimùm abundante spiritu, & aërea parte: color sanguinis ad rubedinem clarã vergit, qui magis proximus est albo, quàm rubeus obscur⁹. Si verò pars terrena opacaq; abundauerit, deficiat etiam pars splendida, totus sanguinis color ad nigrum verget, fietq; aut niger, aut liuidus, qui ei proximus est. Quod in extremis refrigeratis, aut à frigore ambientis, aut ob caloris naturalis inopiam, vt in malignis febribus & lethalibus calore naturali cordis victo contingit. Potest etiam ca- *Color liuid⁹ internã inflammationẽ ostendit.* lor liuidus partium extremarum inflammationem in visceribus significare, vt apud Gal. lib. 3. de Mor. popu. part. 2. in Commen. Adolescentuli in Mendaciũ foro, vbi dixit: Extremæ autem partes liuidæ & frigidæ tertio die factæ, in acuta febre lethales, atq; adhuc magis in hac ætate: hoc autem fit vel propter excedentem magnitudinem phlegmones viscera obsidẽtis, aut naturali caliditate ad extinctionem properante. Vngues dixit, quoniam illis *Vnguium structura.* solet superuenire huiusmodi liuor ob naturalem ipsarũ constructionem, venis multis atq; arterijs ad ipsas terminatis, vt dixerat Hippo. lib. de Natura infantis, cuius verba sic transtuli, Ex digitis autem tanquàm habentibus ossa densa, parua, & venas & neruos. Sic & vngues ex ipsis nascuntur tenues & densæ, & cõpræhendunt venarum summitates, vt non amplius

pliùs augeantur, neq; altera alteram precedat. Cùm igitur venarum multitudinē terminent, & venæ etiam appellentur ab Hippo. illæ quę propriè sunt arteriæ, terminabunt etiam arterias. Quòd si venarum & arteriarum sanguis tenuis recedat, & crassa eius pars remaneat, nigriores apparebunt vngues. Cùm itaq; principalium membrorum propagines vngues excipiant, cùm liuescunt, aut denigrantur, magnam vim habebunt ad significandam inconstantiam facultatum ipsorum, licet vnguium coloris permutatio nullam vim habeat in genere causæ ad salutem, aut mortem: quod voluit Gal. lib. de Pulsuum vsu, prope initium: vbi postquàm monstrauit ex ligatura arteriarum nullum ferè damnum sequi in animalis corpore, inquit: At verò si cùm læsæ sunt, nihil tamen efficiunt, cōstat arbitror vt cùm valentes sunt, nihil eas conferre: at quomodò igitur ex pulsu maximè presagimus? At inquies, minimè quidem vt ex causis id genus, quæ plurimùm momenti habeant, imò vt ex opportunis signis: ità nimirum vt si quis mortem ex incuruis vnguibus, & ijs nigricantibus coniectet.

Vnguium color mutatus malum vt signum, nō vt causa.

GALENI *Commentarius.*

Diximus alio loco quonā modò gubernantes animal vires simul intereant, & vt animal prorsus viuat quoad quæuis earū seruetur. Cùm ergò dixerit Hippocrates languētis indicia facultatis, à qua musculi mouentur, addit alia facultatis, quæ extinguitur, propria indicia: nam liuescere signum est extingui calorem innatum qui de corde emânat: & ob eam rem nō simpliciter ait liuiditatem grauitati partium accedentem indicare mortem, sed continuò & sine vlla cunctatione, propterea quòd vtriusq; intermorientis signa appareant facultatis.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

DOCET quàm malum sit, duarum facultatum gubernantium languores cōiungi, nempe animalis & vitalis: atq; alio loco dixisse facultates gubernantes simul deficere: nam vna deficiente omnes deficiunt. Dixerat id libro. 9. de Methodo me. his verbis: Gubernāt animal (vt in lib. de Hipp. & Platonis dogmatis est demonstratum) tres diuersi inter se generis facultates, toti corpori ex suo quodam veluti fonte quæq; distributa: eas Plato animas vocat, propriam cuiusq; substantiam inueniens. Est enim earum quædam ad nutriendum animal necessaria, ac stirpibus communis, quæ iecur veluti pro fonte habet: canales verò ad hoc in totum corpus sparsos, ipsas venas. Hanc seu appetitricem, seu naturalem, seu altricem voces, nihil interest: veluti nec si animam, aut facultatem appelles. Altera est, quæ non modò in stirpibus, aut vita præditis, sed etiam vt animalibus nobis est insita. Hæc sedem in corde habet, ipso quoq; insiti caloris quodam ceu fonte. Ab hoc fonte canales arteriæ sunt, vocaturq; hæc multis sanè nominibus. Nam & facultas siue virtus vitalis, & facultas siue virtus animosa, & anima animosa dicitur. Tertia ratiocinatrix in cerebro domicilium habet: ea voluntarijs actionibus vnà cū sensibus præsidet. Vtitur & hæc particulis quibusdā ceu canalibus, nempe ipsis neruis: sensum motumq; per hos in totum animal transinittēs. Ergò has facultates seruare, nihil planè est aliud, q̄ vitam seruare. Siquidē monstratum est, qualibet earū amissa necesse esse reliquas quoq; perire. Ac propterea: in opere de Sanitate tuenda, huc omne consiliū direximus. Verùm circa hanc sententiā videtur dubium. Non enim necessum est vna facultate deficiente omnes deficere. Primò de facul. animali: in vtero nanq; præfocatis deficit omninò nondum mortuo animali, ergò nō omnes simul pereunt. Quod cōstat ex Gale. lib. 6. de Lo. pa. ca. 5. vbi de vna specierū vtero prefocatarū dicit, alias quidē sine sensu immobilesq; iacère cum obscuro, paruoq; pulsu, adeò vt in quibusdam nè percipi quidem pulsus posset, quas infrà viuere dicit, ac vitam ipsarum solo trāspiratu saluari, & motu cordis & arteriarū. Quod de animalibus in latebris degentibus constat: ea enim ob caloris paucitatē possunt solo trāspiratu saluari. In his itaq; nulla actio animalis facultatis constat, verùm vt inquit Gal.

Facultates gubernantes omnes simul amitti.

Gal. ex ipsis aliquæ saluantur. Rursùs si quis alligauerit venam quæ deducit alimentum in aliquam particulam, & impediat transitum facultatis, aut alimenti à iecore, adhuc seruabuntur reliquæ facultates: in ea parte ergò non habent eam, quam diximus cõnexionem, vt vna sine alia permanere non possit. Ad primũ horum diximus, quòd in vtero præfocatis non deficit animalis facultas, deficit tamen operatio ipsius, aut quoniã spiritus resoluitur, aut quoniã maximè opprimitur, quod etiam in animi deliquijs euenit. Verùm in ipsis non est corrupta, sed cessat ab operatione, quemadmodũ in attonito morbo fit, aut si quid eius manet, percipi non potest. Ad secundum dicimus, quòd etsi alligata vena nõ perueniat ad particulam alimentum, poterunt animalis & vitalis facultas peruenire, quamuis longo tempore id foret impossibile, quoniam deficiente alimento deficeret calor, & temperies particulæ necessaria ad vitalem facultatem & animalem recipiendas. Sed tamen reliquum est de vniuersali facultate naturali, quæ à iecore ortum habet: vbi enim hæc corrumpatur, quod fiet corrupta temperatura iecoris, eodem tempore quo ipsa mutatur, in alijs præcipuis particulis tanta fiet permutatio, vt nulla aliarum manere possit ipsa corrupta. *Gubernantes*. Græcè, διοιχ͂οσαι. has facultates lib. 1. Com. 6. transtulit Regentes, quo loco quæ sint regentes facultates diximus: præcipuas vtiq; quæ corpus gubernant.

Vtero præfocatæ nõ amittunt facult. animalem.

Gubernans facultas.

PROG. IX.

SI digiti ac pedes omninò nigrescũt, minùs perniciosi sunt quàm si liueant: sed alia signa consideranda sunt, si enim facilè ferre malum videatur, & aliquod aliud signum salubre subindicet, morbum verti ad abscessum sperandum est, ità vt æger conualiturus sit, & corporis partes denigratæ casuræ.

IN precedenti malam significationẽ ostẽdit esse vnguium & digitorum liuorẽ: modò verò non ex solis ijs, sed ex totis pedibus liuidis, aut nigrescentibus vult accipi significationem, dicens: Si digiti, ac pedes omninò nigrescant, minùs perniciosum esse, quàm si liueant: quamobrem Gale. lib. Artis medicinalis cap. 84. digitorum nigredinem signum neutrum esse dixit: quoniam nunc salutem, nunc verò mortem significat. Potest enim nigredo, quæ per totos pedes fit, aliquid boni significare, vbi alia bona signa accesserint, nempe iudicationem per abscessum fieri ad extrema corporis, quo tempore non tantùm digiti, sed totus pes niger redditur. Solis enim digitis nigrescẽtibus non significaretur iudicatio, cùm ipsi soli non possint peccantem humorem excipere. Non ergò absq; ratione additum est: Pedes omninò nigrescunt: cum bonis enim significationibus, vt bona tolerantia, & signis coctionis in vrina, & consimilibus, quæ solent salutares præcedere iudicationes, minùs malũ est, quàm si liueant: liuêre enim similiter duobus modis fit, vt nigrescere ob frigidam intemperiem, & innati caloris imbecillitatẽ: vt in aphoris. 17. 5. sectionis, aut ob humoris nigri melancholici præsentiam. Quiuis horum colorum si eueniat, ob imbecillam facultatem mortem significabit: si ob melancholici humoris præsentiam, niger color poterit morbum, qui iudicatur per abscessum, ostendere: quia significat multum humorem melancholicum transmissum ad pedes per modũ iudicationis, maximè dictis signis accedentibus. Liuor autem non poterit talem significare iudicationẽ bonam per abscessus: quoniam dato, quòd ab humore fiat melancholico, is erit paucus, & qui non sufficiet ad iudicationem, vt sufficit niger. Quòd tamen niger color multam, & liuidus paucam significet melancholiam, docet Gale. in deiectionibus. Com. 22. dicens: Nigra deiectio ab atrabile sincera tingitur: liuida verò, vbi modica bilis modicè pmiscetur. Quòd si liuidus color nõ potest iudicationem significare, sed semper aliquod malum, & niger nõ semper significat malum, sed aliquando bonam iudicationem, pedes nigrescere minùs perniciosum erit, quàm liuêre. Quòd autem dicit Hippocr. nigras corporis partes casuras: ob id dictum est, quoniam isti abscessus ex humore nigro prouenientes ad similitudinem gangrenarum fiunt, à quibus demortuæ partes non reuiuiscunt. Sic & in ijs cutis corporis denigratur, & in cõualescentia decidit. Parùm

Liuêre duabus causis fit.

Nigræ partes corporis cadunt.

autē, aut nihil, de subiecta carne corrumpet, quia coctus excernitur, & à natura superatus, aut insensibili euacuatione discutietur, mitiorq; multo est, quàm sanguis, qui magnam inflammationē efficit, quæ transit in gangrænam, magisq; dispersus, vt non sic motum arteriarum supprimat, vt in gangrænis.

GALENI Commentarius.

NON minùs pestiferi dixisse quàm si liueant oportuit, sed vt interdum nullo pacto, interdum summè pestiferi sint: ac forsitan existimabit aliquis Hippocratē ignorasse id, propterea quòd non propriè vtitur dictione: sed adijciens determinationem deinceps, ac docens vtrunq; eorum quæ dixi, constat vt agnouerit veritatem, sed haudquâquam exquisitè locutus sit. Nam interdum pars nigrescit, quia materia eò decumbit, interdum quoniam moritur. Sed quónam modo aliquis internoscat eā rem, perspicuè indicauit. Si enim facilè ferre malum appareat, id est, facilè se habeat æger, & item aliquod aliud salutare affuerit signum, materiæ decubitus est: sin secùs, mortificatio.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

GALENVS in hoc Cōmentario Hippo. repræhendit, quòd impropriè dixit, pedes omninò nigrescere, esse minùs perniciosum signum, quàm liuescere: quoniam nigrescere pedes aliquando est bonum, vel saltem nō est malum: aliquando est maius malum, quàm liuescere. Igitur nunquàm propriè dicetur minùs perniciosum: quando nanq; bonum est, non est perniciosum, ergò nō erit minùs perniciosum. Quando verò malum est, ac summè malum, nō dicemus esse minùs perniciosum, quàm liuescere: ergò impropriè loquutus est Hippo. Consequenter rationem reddit, quoniā nigrescere contingit nonnunquàm in via decubitus, nonnunquàm in ratione mortificationis, caloris naturalis. Quando fit in ratione decubitus, est bonum: est enim iudicium quoddam, etsi non optimum, bonum saltem, quia humor peccans in morbo acuto vstus, & denigratus transmittitur ad membra ignobilia: quando verò nigrescunt, indicantes caloris naturalis languorem, satis constat quantū mali significent. *Quia materia eò decumbit*. Græcè, ἀποσκήμματος λόγῳ. hoc est, in ratione decubitus, de quibus infrà in expositione prog. 65. dicemus. vsus est hoc vocabulo Gal. lib. 1. de Crisi. cap. 14. & 4. aphor. sect. Com. 44.

PROG. X.

TESTES, AC pudendum contracta, fortes significant dolores, & periculū lethale.

QVEMADMODVM à frigore externo membra genitalia cōtrahuntur expressis spiritibus, & sanguine, ac refugientibus, & fibris ipsorum à frigore compressis: ità in ijs, qui morti proximi sunt, sanguine & spiritu reuocatis ad cor, contingit & vasa omnia eundem sequi motum, & ad cor reduci, vnde habent arteriæ originem. *Membra genitalia quare cōtrahuntur.* Colis enim substantia neruosa est, lib. 15. de Vsu partium. *Colis substantia.* Et cauus ille, siue fistulosus neruus, non ex cerebro, aut spinali medulla originem habet, sed ex ossibus pubis, vt durior esset, distenditurq;: vt libro. 6. de Lo. pa. cap. 6. quia plurimus spiritus ex arterijs ibidem dispersis (quarum ora admodùm lata sunt) transit in neruum fistulosum. Quando igitur summè inaniuntur arteriæ, vt in proximis morti, & refrigerantur extrema, plurimùm contrahetur quoq; pudendum, lateribus fistulosi nerui inuicem concidentibus, & arterijs ipsis reductis versus cor: quod fit, quoniā à frigore magis cōstrictæ ac breuiores redduntur. Ad testes rursùs venæ, & arteriæ perueniūt, ex. 14. lib. de Vsu. partiū. Propter similem ergò causam continget vasis ipsis reductis, inanitis, & refrigeratis, testes conuelli,

conuelli, & ad interna reduci: cuius simile in doloribus fieri vult Hippo. non in omnibus, sed fortibus: fortes enim dolores à soluta continuitate fiunt, quoniam intemperies, vbi nõ inferant continui solutionem, non afferent dolores væhementes. Væhemens ergò dolor animalem facultatem cõuertit, & spiritum ad partem dolentem, & dolor fluxionem cõmouet: occurrentibus igitur sanguine & spiritu ad internam aliquam partem dolentem, contrahentur testes, ac pudendum, vasis ipsis con tractis & exinanitis, quod in doloribus ab inflammatione euenientibus maximè fit, facta distentione particulæ dolentis, & contractione extremarum, quæ illi per arterias, aut venas, aut neruos communicant. Seruit hęc pars ad prædicendos dolores in his qui mente nõ constãt, quoniam tales non referunt dolores, quos patiuntur. Vbi tamen Hipp. dixit Contracta, Græcè, ἀνισπασμένα, & Laurentianus traduxit, Conuellantur: placuit potiùs Contracta conuertere, nè quis putet hanc esse veram conuulsionem, de qua Galen. lib. 2. de Causis symp. inquit: Conuulsio neruos, ac musculos ad eundem cogit affectum, in quem ab animali facultate, cùm naturalem habitum seruarẽt, ducebantur. Illa enim passio ad animalis facultatis instrumenta pertinet, quæ sunt nerui, ac musculi à cerebro aut spinali medulla orti: præsens autem pudendi & testiculorum retractio ad vitalem pertinet: neq; enim eis adsunt nerui motiui, vt ex anatome constat, quibus patientibus in ipsis fiant conuulsiones veræ, sed quędam ad originem contractiones ac reductiones.

Dolor pudenda cõtrahit.

Dolores prædicere in his qui non constant mente.

GALENI *Commentarius.*

Constat vt in quibus infestat dolor, eæ conuellantur partes, quemadmodũ in morientibus: idq; habet rationẽ. Nam vbi vitalis facultas intermoritur, proindeq; extendi ad fines vsq; corporis impos est, sed accumbit, & ad suam cogitur originem, partes comitentur viribus cõcurrantq;, & ad intermedia corporis copulentur necesse est. Ceterùm vt dolor contrahi faciat vires ad sese, perspicuum est. Ità fit vt ob eam rem partes ad originem conuellantur.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN præsenti Commentario rationem reddit, quare ex his duabus causis contingit contrahi pudenda, nempe ex languore facultatis, & ob dolorem. Instrumẽta enim inseruientia alicui facultati, motum ipsius facultatis insequuntur. Contracta ergò facultate contrahentur instrumenta. *Conuellantur.* Græcè, ἀνισπασμένα. hoc est, contractæ, vt diximus in expositione. Et rursùs ad finem Commẽ. *Perspicuum est.* Græcè, ἐμάθομεν ἤδη πολλάκις. hoc est, sæpe didicimus dolores ad se trahere. 5. sectione aphor. Com. 23. dixit: Quum partes dolentes semper ad seipsas moueant fluxiones. Idem lib. Artis medicinalis, cap. 95. rursùs. 2. de Diffe. febrium cap. 15. quo in loco quomodò intelligi debeat exposuimus, hic verò cùm de internis doloribus loquatur, dolorem dicit contrahere facultatem in seipsam.

Dolor fluxionis causa.

PROG. XI.

DE SOMNO verò quemadmodùm secundũ naturam nobis est in cõsuetudine, interdiu vigilare, noctu dormire conuenit: si tamen hoc transgressum fuerit, deterius est: minimè verò nocebit, si dormiatur, prima luce ad tertiam diei partem. Somni tamẽ extrà id tempus peiores sunt.

De somno consequenter scripsit Hippo. in præsenti, & sequenti progn. primo loco eum somnum, qui est secundùm naturam laudat: secundo alios diuersorum temporum vituperat. Laudat somnum secundùm naturam, qui etiam in cõsuetudine hominum erat, interdiu vigilare, ac noctu dormire: talis enim erat in consuetudine: decet autem consuetudinem non aliter, quàm ipsam naturam obseruare.

 Vbi

Vbi ergò id quod est secundùm naturã, idem est in consuetudine, vtrunq; simul ac magnopere obseruabitur, quod temporibus Hippo. vt inquit Gal. in Com. fiebat. Non enim erat diuersum tempus dormiendi in cõsuetudine, ab eo quod erat hominibus secundùm naturam. Id autem erat, noctu dormire, & interdiu vigilare. Quòd quidem naturale sit hominibus vigilare interdiu cõstat, quoniam eo tempore vigilant homines, quo calor expanditur ad membra exteriora, sed interdiu id fit, ergò tunc secundùm naturam vigilabunt. Præmissum constat, quoniam calor solis calorem nostrum educit tanquàm ad simile: præterea ex fine, quoniam quo tempore homo munia sua obire debet, eo tempore debet etiam vigilare: sed quo tempore sol terram illuminat, homines munia sua, & nõ alio tempore rectè obire possunt: ergò tunc natura ipsa inclinante vigilare debent homines. Dormire etiam noctu secundùm naturam est: nam eo tempore ob frigus noctis, & solis absentiam calor recedit ad partes interiores, & ab omni actione cõuenit cessare, lumine solis absente. Quòd si quis cõsuetudinem peruerteret, & contra ordinẽ naturæ somno vteretur, per morbum conseruare ipsam oportet. Consuetudo enim praua cõseruanda est, quoad ægrotant homines. lib. 8. de Metho. med. & 2. de Ratione victus acutorum, satis docet Hippo. quantum consuetudines sint obseruandæ, ac quantum noceant repentinæ mutationes à consuetudinibus naturalibus. Quòd tamen in consuetudine hominum fuerit Hippo. temporibus noctu dormire: constat similiter ex lib. 2. de Ratione victus acu. sectio. 23. cùm loquens de his, qui cùm nõ fuerint assueti prandere, pransi sunt, præcipit eis dormire post prandium eo modo, quo noctu à cœna dormire solent. Dixit enim: Conuenit autem his permutationem æqua virtute compensare. Dormire siquidem eos oportet tanquàm noctem à cœna, hyeme quidẽ citrà frigus, æstate verò citrà calorem. Paulus etiam lib. 1. cap. 97. inquit: Occasio autem somni à cibo opportunissima iudicatur: nam meridianus non omnibus conuenit: & infrà: Nocturni somni omnium facilè præstantissimi sunt: siquidem nocte, humiditate & quiete sua somnum iuuante, coctionem omnibus numeris absoluit. Rursùs inquit Hippocra. Si tamen hoc transgressum fuerit, κάκιον, hoc est, deterius erit: non in omnibus id verum habet, sed tantùm in his, qui simul cũ natura coniunxerunt consuetudinem: qui enim consueuerunt interdiu dormire, sic dormire debẽt cũ ægrotant: in illis verò qui ordinem naturæ obseruant, malum erit vbi id nõ seruauerint. Dixit tamen deterius esse, vt signi huius virtutem exprimeret in gradu comparatiuo. Quòd si ab eo, quod secundùm naturam est, variatio fiat, minimè omnium nocebit somnus, qui fit prima luce ad tertiam diei partem. Posset id ad consuetudinem referri: cõsueuerunt enim homines, quando ob occasionem aliquam somnum interruperint, manè dormire prima luce ad tertiam diei partem: verùm tamen causam habet, quare in illo tempore somnus minimè nocet. Id enim est, quoniam ille naturalissimo somno maximè similis est: somnus enim post cibum conciliatur ob vaporem alimenti, qui in caput ascendit, & obstruit animalis facultatis vias, quo tempore coctio fit in ventriculo. Hac tamen perfecta, iecur sanguinem generat, & tenuiorem partem transmittit ad cerebrum, cuius vapor perueniens similiter obstruit animalis facultatis vias, & somnum conciliat. Somnus hic paulò minùs naturalis est priore, & inde fit, vt secundum locum habeat: fit enim quemadmodùm & primus ex vapore alimenti: id autem alimentum non est in ventriculo, sed in iecore. Cùm tamen iam integrè sanguis distributus fuerit, animal à somno excitabitur, & non antè, secundùm naturam, vt est apud Aristotel. libro de Somno & vigilia, ad finem dicentem: Expergiscitur animal, quando absoluta coctio est, & calor, qui ambientis frigoris operà ex amplo in arctum coierit, euicit, atque sanguinem feculentum à syncero discreuerit. Est autem tenuissimus atque purissimus sanguis, qui in capite continetur: contrà crassissimus, & turbidissimus, qui partibus committitur inferioribus. Ecce vbi non vult animal à somno expergisci, donec sanguis confectus, & distributus sit, ac coctio perfecta, quæ circa sanguinem fit, & vaporis sanguinis causa, naturalis somnus fiet: quod erit coctione ventriculi iam perfecta, quæ incipiet sex horis à cibo transactis: adde quòd qui interrumpit somnum nocturnum, non complet coctionem, neque integrè reficit facultatem animalem, & statim ipsam reficere bonum erit, id autem fiet prima luce, statim ab hora somni conuenientissima. Quòd autem dixit ad tertiam diei partem conuenire somnum, id spatiũ est. 4. aut. 5. horarũ. Nam dies significat spatium temporis, quo sol transit nostrum hemisphæriũ, vt etiam distinguitur

à nocte

Vigilare interdiu naturale est.

Consuetudo adhuc praua seruanda.

Noctu dormire hominibus consuetum.

Dormire prima luce.

A somno [excitatur] leuatur animal.

Dormire ad tertiam diei.

à nocte.Id autem in.5.climate,in quo Hippo. habitabat,erat aliquando.11.aliquando.15.horarum paulò plùs aut minùs:id enim est spatium à maximo in minimum diem. Tertia ergò pars erit spatium.4.aut.5.horarum. Possumus etiam intelligere id esse spatiū quatuor, quoniam antiqui dies omnes in.12.horas diuiserunt,siue dies magnus,siue paruus sit:quod modò seruat ecclesia Romana . Harum horarum tertia pars est horæ.4. diceturque æger per id tempus dormire ad tertiam diei partē: id tamē nō cōsistit in pūcto, sed.4. horis, aut 5.perficietur,de horis naturalibꝰ,sic enim Celsus dixit lib.2 cap.4.Ex quo tamen peior est, qui inter quartam horam,& noctē est, quàm qui matutino tempore ad quartam: quod similiter addit Hippocrat. quemadmodùm & Celsus dicens,Somni tamen extra id tempus peiores sunt.In hoc loco Hip.laudat somnū, qui secūdùm naturam est, quoniam talis nec breuior,nec longior erit,quàm secundùm naturam.Nam reliqui ex Aphor.3.2.sect. veniūt

Sōnꝰ qui modum excedit dānādꝰ est.

dānandi.vbi dixerat somnus & vigilia, vtraq; si modum excesserint malum. Significat autem somnus conueniens quòd vapor alimenti non est mordax, & acris, qui solet animal euigilare:neque adeò frigidus,vt ipsum camatosum, ac soporatum reddat. Medius enim

Somniratio.

somnus vaporem suauem alimenti significat. Plinius libr. 10. capite.71. somnum sic defini-

Somnus.

uit:est autem somnus nihil aliud, quàm animi in mediū sese recessus . Planiùs verò Paulus libr. 1. cap. 97. somnum definiuit dicens, Somnus igitur(vt in forma ostendā) requies est animalium facultatum,factus propter bonam humiditatem cerebrum irrigantē:quemadmodùm & Arist.lib.de somno & vigilia, cap. 3.dixit.Sed enim,vti iam diximus,non omnis impotētia sentiendi somnus est,sed ea solùm, quam diuaporatio committit alimenti.Sciendum autem est medicos & philosophos per

Vapor qui somnum conciliat.

vaporem alimenti, intelligere vaporem, qui eleuatur ad caput ex eo alimento,quod in vētriculo cōtinetur,quo tempore prima coctio perficitur:& eum qui eleuatur ex sanguine,& alijs humoribus, cùm in iecore conficiuntur. Nam multi sine eo,quòd habeant in ventriculo alimentum,atque ipso iam attracto ad venas, dormiunt. Verùm tamen id non discordat à doctrina Hipp. qui lib.de Alimento,tri-

Alimentum triplex.

plex dixit esse alimentum, primum quod nutrit,secundum quod est veluti alimentū, hoc est proximum ad alendum,tertium quod futurum est alimentum.Primo modo dicuntur alimenta humiditates appositæ, nō vnitæ aut assimilatæ.Secundo modo sanguis qui continetur in iecore,& venis. Tertio modo,alimentum quod in ventriculo continetur. Itaque primo & secundo modo, accepto vocabulo dicemus somnum naturalem fieri ascendente in cerebrum vapore alimenti, qui si mulcebres fuerint,somnos conciliabunt : sin minùs,euigilabunt hominem:quòd si frigidi, ac crassi admodùm fuerint, pro somno veternos efficient, ac graues sopores, quorum vtrunque modum excedit. Neque fient quales secundùm naturam, & secundùm consuetudinem: sed aut interdiu dormiet homo, aut simul noctu,& interdiu,aut neque noctu,neq; interdiu.

Causæ sōni naturalis & pter naturā.

Ostendet autē somnus maior quàm secundùm naturam,hoc est longior, aut profundior,frigiditatem aut solam, aut iunctam humiditati,aut immodicam humiditatē.Habet enim in somno naturali humiditas,ac vapor alimenti, primas partes, in somno verò prêter naturā frigiditas habet primū locū,humiditas secundū. In vigilia verò calor primū locum,ac siccitas secundum.Quòd in somno naturali vapor alimēti,ac humor primum locū habeat, cōstat ex definitione somni apud Paulum,& Aristo.suprà,quibus accedit Gal. lib.3.de Causis pulsuū.cap. de pulsu expergiscentium,vbi dixit,Nam somnus incidit,cùm natiuus calor aut ex fatigatione, & ex nimia siccitate, ad alimentum se conuertat, aut ob immodicam humiditatem foràs nequeat progredi:quorum est salubris primus & naturalis,alter quem memorauimus, veluti somnus qui est in comatibus,& lethargis.& infrà, Nā cùm indigeat, simulque desideret naturalis animaliū calor copiosam humiditatē, ideoq; in viscera conueniat & ventrem, fit somnus. Et libro.1.de Causis sympto. dixit, Cæterùm quòd capitis repletio somnum conciliet, iam Aristot. satis demonstrauit, adeò vt nihil sit opus hanc nos rationē persequi. Ad somnos ergò præter naturam primum locum habêre frigiditatem,& secundum humiditatem dixit li.3.de Lo.pa.cap.4.vbi postquàm docuit, quòd biliosi, ac calidi morbi afferunt vigilias, deliria, ac phrenitides:& pituitosi, ac frigidi, ignauiam,atq; soporem:addit, Igitur omnia hæc argumento esse possunt; ad animi ignauiam inducendam,humiditatem præter naturam secundas partes obtinêre,frigiditatem verò priores. Proindè vt humiditas abundans, vel sola,longos profundosq; somnos: ità ariditas quoque sola vigilias efficit. Finaliter lib.

1.de Cau. sympto. de medicamentis somnum conciliantibus dixit, Igitur ea, quæ duntaxat humectãt, non ab re somnifera nominantur: quæ verò refrigerant, ea neque somnũ conciliare, nec indolentiã inducere rectè dicentur, sed pro somno, veternũ grauemque soporẽ. Cùm ergò somnus superfluit, aut est lõgior, aut profundior, aut vtrunque, significat frigiditatẽ, aut humiditatem abũdare, aut vtrũque. Sic & vigilia immodica calorẽ, aut siccitatem, aut vtrunq;. Naturalis verò somnus significat vaporẽ suauem alimenti, aut sanguinis, à calore naturali eleuatum, cùm calor ad alimẽtum se conuertit ob siccitatem, aut imbecillitatẽ, vt ex alimẽto reficiatur. Vapor autẽ hic obstruit vias animalis facultatis, quibus obstructis sequitur vt non possit facultas exire in actum aliquẽ sentiendi, ac mouendi. Hanc impotentiã & actus priuationem constat esse somnũ, non vt quidam putârunt esse reditum animalis facultatis, ab instrumentis sensus, & motus ad suũ principium, is enim reditus motus est. Sed somnus nõ est motus, neq; est frigiditas, nam somnus esset prima qualitas, aut fortè aggregatũ ex frigiditate, & humiditate, quod constat esse falsum: quoniam somnus mera priuatio est. Apud Paulũ enim loco superiùs adducto, requies est, modò requies non est aliud quàm actionis priuatio. Aristoteles itẽ lib. de Sõno & vigilia, cap. 1. inquit, ac primũ quidẽ illud constare arbitror ad eandẽ animalis partem, somnũ, & vigiliam pertinêre: quandoquidem opposita inuicem sunt, & ille vt priuatio quædã huius habetur. Et ad finẽ capitis inquit, Sensus verò immobilitatem quandam, & quasi nodũ, & vinculum somnum esse dicimus: contra exolutionem, atque relaxationem vigiliã. Sed rationibus facilè probari posset somnũ esse priuationem. Nam somnus & vigilia contraria sunt: sed vigilia nõ est aliud, quàm sensuũ actio, aut motus localis: ergò somnus non erit aliud, quàm priuatio sensus, & motus. Rursùs aut somnus esset obstructio, aut frigiditas, aut aliqua naturæ actio. Nõ obstructio, nã si somnus esset obstructio, vigilia esset meatuũ apertio, quod est falsum, quãuis vigilia sequaťapertis meatibus. Neq; est frigiditas, nam eo dato, vigilia esset caliditas, quod est falsum. Non est aliqua actio, quoniã aut esset facultatis naturalis, & esset aut attractio, aut retẽtio, aut coctio, aut expulsio, quorũ nullum esse satis cõstat. Non est etiam vitalis facultatis actio, quoniã ad ipsam tantùm attinent pulsatilis, & irascibilis facultas, & verè irascibilis est, quæ arterias mouet. Non pertinet etiam ad animalem facultatem, quoniam non est sensatio, aut motus localis. Erit ergò, vt diximus, ab initio vera priuatio. Hæc dixi ad refutãdas opiniones quorundam, de somni essentia.

Somnus priuatio est.

GALENI *Commentarius.*

NON solùm rectè pronuntiauit de signis per somnũ, sed etiam causam eis adiecit, in habitum referens naturæ quæcunque vtilia sunt: contraria verò dãmnans, quia præter naturam existãt. Ad hunc modum res ex consuetudine habet. Quod enim consuetum est, bonum est: inconsuetum verò, malum est. At verò temporibus Hippocratis non aliud fuit ex natura, aliud in consuetudine. Nunc verò diuites ẽ contrario agunt, tum in quibusdam alijs, tum etiam in somno, interdiu dormientes, noctu vigilantes. In his igitur, vt qui soliti sint viuere præter naturam, doctrina ab Hippocrate dicta nequâquam vera est: etenim hoc tempore magis rata consuetudo est, quàm natura, non in mulieribus solùm ditioribus, sed etiam in non paucis viris.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

LAVDAT Hippo. quod non tãtùm rectè dixerit ea quæ ad somnũ attinent, sed & causam reddiderit: voluit enim noctu dormire, & interdiu vigilare, esse bonũ, quoniam id est secũdùm naturã & secundùm consuetudinem: erat enim eo tẽpore in consuetudine id, quod erat secũdùm naturam. *Ad hunc modũ.* Græcè, οὕτω ᾗ, hoc est, ad hunc autẽ modũ. *Magis rata.* Græcè, κυριώτερον, id est potentior.

PRO-

PROGNOST. XII.

PESSIMVM verò est, neq; interdiu, neque noctu dormire: vel enim ex dolore, & laboribus vigilabit, vel delirium indè significabitur.

QVANTVM mali significet perpetuò vigilare ostendit Hippo. per tria mēbra, quorum vnum ex immodica vigilia significatur. *Vigiliarū causa.* Aut enim vigilat homo ob dolorem, quod sæpe contingit: nam dolor excitat animalem facultatem, ac conuertit ipsam in partem dolentem, non permittens ipsam recurrere ad originem, aut ibidem retinêri. Aut vigilabit homo ob labores. Græcè, πόνων habetur: est autem *πόν@.* πόνος, vnum quatuor, aut exercitatio, aut dolor, aut lassitudo, aut nocumētum. In præsenti non significat exercitationem, quoniam vigilia non sequitur exercitationem, sed potiùs somnus, exercitati nanque proniores sunt ad somnū, vt dixit Gale. 1. de Causis symptoma. Neque significat dolorem, quia iam explicuerat ipsum Hippocr. Non significat lęsionem, quoniam id ad membrum sequens pertinet, vt dicemus. Significat ergò in præsenti lassitudinem. Nam lassitudines non aliter quàm dolores dormire non permittunt, sed cogunt ægrum sæpe iactare corpus à parte in partem, ac figuram mutare. Quod autem sequitur, *Vel delirium indè significabitur.* ob id dictum est, quoniam si nimia vigilia non fit ob dolorem *Vigilia magna delirium nunciat.* aut lassitudinem, eueniet ob læsionem, quæ euenit à morbi malitia. Hæc autem læsio fit ab humoris calore & acredine: eâdem autē ratione, qua humoris calor ac siccitas possunt hominem euigilare, poterunt irritare facultatem animalem ad delirandum, & formandas falsas imagines, quæ non existunt. Non enim *παραφροσύνη* verum delirium vult significari, sed παραφροσύνην, id est mentis perturbationē. Vigilia itaq; *Vigilia vnū trium significat.* immodica vnum trium significat, aut dolorem, aut lassitudinem, aut malam qualitatem quæ irritat cerebrum.

GALENI Commentarius.

NEQVE interdiu, neque noctu dormiunt ij, qui ex dolore ac labore contenduntur, & item qui incipiant delirare. Nam id quoque committit insomniā ob temperamenti in cerebro siccitatem.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

Contenduntur. Græcè, κατατεινομένοις, significat autem κατατείνω, in voce passiua idem quod κατεργάζομαι, id est, conficio, aut rumpo, aut frango: vt Athenæus, κατατεινόμενος ὑπὸ τῆς ποδάγρας πλείους ἡμέρας, id est, fractus à pedū dolore multis diebus. Meliùs ergò dixisset, Fractis à dolore, aut lassitudine euenit. *κατατείνω.* *Interpres notatur.*

PROGNOST. XIII.

OPTIMA verò deiectio mollis est, & cōstans, & quæ eo tempore secernitur, quo per bonam valetudinem, quantitas verò secūdùm rationem ingestorum. Sic enim exeunte imus venter bene vtique valebit.

QVAMVIS Hippo. in præsenti prognostico signa scribat optimæ deiectionis: nō tamē omnia, sed in cōsequentib' alia scribet, quemadmodùm & malarum deiectionū notas. Hìc verò tantùm ea signa scribit, quę imū ventrem bene valêre significare possunt. Sūt autem hæc tria, quorum primum sumitur ex consistentia, secundum ex tempore deijciendi, tertium ex quantitate: quæ autem in his modum obseruauerit, certè indicabit imum ventrem bene valêre. Istæ conditiones in optima deiectione inueniuntur, non tamen sufficiunt ad optimā, sed eis adiungenda sunt duo alia signa, quorum alterum sumitur à colore, & alterum ab odore, de quibus in prognosti. 17. inquit, Subrussa verò sit, neque admodùm malè olens. Ad significādum ergò imum ventrem *Deiectionis optimæ cōditiones.*

trem bene valere, ſigna ſcripta ſatisfaciũt: quorum primum fuit, ex conſiſtentia: quod diuiditur in duo quorum alterum eſt, mollis. Deiectionem oportet eſſe mollem, vt diſtinguatur à dura, & coacta, in ſpiras: talis enim vbi nõ euenerit ob ciborum qualitatem, manifeſtè indicat caliditatem exurentẽ, in partibus ventris, quæ abſumit totum fecis humorem, & ipſam deiectionem relinquit aridam ac durã. Coniunxit autem Hippocra. cum molli conſtantem: nam mollities non debet tanta eſſe, vt liquida reddatur deiectio: ſed quemadmodùm per bonam valetudinẽ fieri ſolet, quod liquidũ eſt ſugi debet à iecore ad humorũ generationem, & reliquum per inteſtina deſcendere, molle quidem, ſed adhuc cõſtãs. Quanta autem debeat eſſe cõſtantia, explicuit Celſus lib. 2. cap. 3. vbi Hippocra. ſentẽtiã tranſtulit dicens, At vẽter ei qui à periculo tutus eſt, reddit modò mollia, figurata, eôdem ferè tempore, quo ſecunda valetudine aſſueuit: modò conuenientia his quæ aſſumuntur. Tantã vtique vult eſſe conſtantiam, vt figurata ſit, hoc eſt, vt figurã propriã ſeruare poſsit, ſimul cũ mollitie. Nam quæ his adhuc molliores fuerint, non poterũt proprio termino terminari, ſed alieno. Talis verò deiectio, quæ mollis ac cõſtans, ſiue figurata eſt, ventris ſanitatem oſtendit, neque id tantùm, ſed etiam partes circumiacentes nullam inflãmationem pati, ac diſtributionem probè fieri, vt inquit Gale. 1. de Cri. cap. 11. Poſſet tamẽ quis obiicere cõtra Hippocra. ſententiam, qui videtur diminutus in explicanda conſiſtentia deiectionis optimæ. Non enim ſatis eſſe videtur deiectionem fieri mollẽ atq; cõſtantẽ, ſed deceret ipſam æqualẽ eſſe: quemadmodùm de pure optimo dixerat ipſum eſſe æquale, & infrà de ſedimẽto optimæ vrinæ, albũ, læue, ac çquale eſſe debère inquit. Nunc tamen mollem & cõſtantẽ dixit, æqualem autẽ prætermiſit, quod nõ minùs videt̃ cõducere ad bonitatem deiectiõnis. Significat enim æqualitas omnia fuiſſe ad vnam ſubſtantiam & conſiſtentiam perducta, naturalis caloris vigore. Ad quod reſpondemus, quòd cùm dixit Hippoc. mollem & conſtantem, æqualem compræhẽdit: omnis enim deiectio conſtans æqualis eſt: quæ nanque inæqualia ſunt, cõſtare nullo modo poſſunt. Veluti ſi deiectio in aliquibus partibus dura fuerit & aſpera, in alijs tamẽ liquida & aquea, conſtat talem deiectionem non poſſe in partibus ſuis conſiſtentiam obſeruare. Nam q̃ partes durę fuerint, à liquidis ſeparabũtur, & duris ac aſperis relictis aqueæ partes defluent, neque alligari inuicem poterunt. Si ergò deiectio conſtãs eſt in partibus ſuis, aut figurata, ità vt figuram vnã obſeruet, æqualis neceſſariò erit. Secũda conditio eſt, vt eo tẽpore deijciatur, quo ſolet per bonam valetudinẽ. Hæc conditio communi epilogiſmo eorum quæ ſunt ſecundùm naturam poſſet probari: quia quod ſecundùm naturam eſt, optimum eſt. Sed tamen à priori, quam bonã ſignificet ventris diſpoſitionem, oſtẽdemus. Deiectio nãq; quæ conuenienti tẽpore excernitur, trium facultatum ventris conſtantiam ſignificat, nempe coctricis, retentricis, & expultricis: nam ſi tempus variat, aut anticipat tẽpus, aut poſtponit: vbi anticipet, ſignificabit imbecillitatẽ retentricis facultatis, aut celeritatẽ coctionis: ob celeritatem coctionis, deiectio non poterit anticipare deſcenſum, quoniam in morbis nõ eſt poſsibile coctricem facultatẽ robuſtiorem eſſe, q̃ in ſanitate: bene enim actum erit cum ipſa, ſi vt in ſanitate conſtiterit. Referendum igitur erit ad retentricis imbecillitatem, vbi ob alimenti aut excremeenti qualitatẽ id non euenerit, quod cõtingit vbi cum morſu deſcẽdãt, aut alimẽtũ lentore ſuo delabatur, aut nimia copia grauauerit: ſed hęc non variant ſententiam Hipocr. Si tamen tempus poſtponat, aut ſignificat coctionis tarditatem, aut expultricis imbecillitatem. Libro. 3. de Cauſis ſymptom. cauſas anticipationis & poſtpoſitionis ſcribit: anticipat enim, ant quoniã grauat̃ venter, aut quoniam mordetur, & talia tanquàm aliena expellere demolitur: aut quoniam alimentum glutinoſum eſt, & humidum, cui accedit mot⁹ corporis ad deſcẽſum. Vbi id euenerit ob mordacẽ qualitatem, aut alimẽti lentorem, id ad alimenti aut excrementi naturã referendum eſt, non ad vẽtris diſpoſitionem: queadmodùm & cùm copiæ ratione grauat cogitq; ad celeriorẽ expulſionẽ. In ſumma ergò, vbi neq; ad excrementi aut alimenti quãtitatem aut qualitatẽ referatur, citus deſcẽſus deiectionis, ad imbecillitatem retentricis refetur. Dices in inteſtinis non adeſſe facultatẽ retinentem, quoniam retentrix facultas operatur per fibras obliquas, modò in inteſtinis non adeſt tale fibrarum genus, ergò non habent facultatem retentricem. Antecedens probatur: quoniam apud Gal. lib. 6. de Anatomicis adminiſtrationibus, & libr. 4. de Vſu partium, in duabus membranis, quæ cõſtituũt totam ſubſtãtiam inteſtinorum, vnicum tãtùm eſt fibrarum genus tranſuerſalium, per eas tamen

Deiectionis optima cõſiſtentia.

Figurata deiectio.

Deiectio æqualis.

Deiectionis optima tempus.

Deiectio q̃ anticipat tẽpus.

Deiectio q̃ poſtponit tẽpus.

Inteſtina an habeãt fa. retentricem.

men expulsio exercetur, non autem retentio. Nã hęc per fibras obliquas perficitur apud Gal. 3. lib. de Naturalibus fac. cuius cõtrarium videtur asserere lib. 3. Aphor. Com. 22. de læuitate intestinorum loquens, quam dicit fieri ob vlcerationem in summa parte ventriculi, & intestinorum, aut ob retentricis imbecillitatem, inquit, quorum primum ex mordacibus & substantiam tenuem habentibus humoribus fit, secundum verò ex magna ventriculi & intestinorum prouenit intemperie. Et loco citato ex libro, de Causis symptomat. & rursùs imbecillam dicit eo libro esse facultatẽ retentricem puerorum, quòd sæpe tum vomunt, tum deijciunt. Quidam respondent ad quæstionem, quòd in intestinis non est facultas retentrix, quemadmodùm in alijs mẽbris: sed dicimus retinêri feces, aut potiùs continêri ab intestinis, quemadmodùm si super tabula ponant, à tabula cõtinebũtur, nõ tamẽ per aliquã facultatẽ retinẽtẽ, & ad autoritates Gale. dicit, lięteriã ex imbecillitate retẽtricis vẽtriculi fieri. Et si quando medici emplastra adstringentia ventri applicant in fluxibus, non ad roborandam facultatem retentricem intestinorum, id faciunt, quia talis non est, sed ad roborandas venas, per quas ex toto corpore ad intestina excrementa mittunt. Et ad Gal. in Comm. 22. lib. 3. dicit, quòd cùm Gal. imbecillitatem facultatis retentricis retulit ad intẽperiem ventris & intestinorum, noluit in intestinis esse retentricem, sed intemperiem dictã extendi à ventre in intestina. Mihi tamen aliter sentiendum videtur. Apud Gale. nanque libr. 3. de Naturalibus facultatibus, omne mẽbrum. 4. habet naturales facultates, attrahentem, retinentem, concoquentem, & expellentem: quare in intestinis nihilominùs aderunt. Istæ tamen facultates duobus generibus instrumentorum vtuntur: nam licet facultas attractrix fibris vtatur oblongis, non negandũ est, caliditatem esse attractionis instrumentũ qualitatiuum. Quemadmodùm etsi facultas expellens fibris vtatur transuersis, nemo negabit ad expulsionem humiditatem proficere: quemadmodùm & siccitas, ad retẽtricis facultatis obeunda munera. Nam pueri, libr. 3. de Causis symptomat. sæpiùs vomunt ac deijciunt, ob facultatis retentricis imbecillitatem. Siccitas ergò aliarum ætatum retinẽdi instrumentum est. Prætereà si non alibi adesset facultas trahens aut retinens, nisi vbi adessent fibræ longæ, aut obliquæ, ossa nullum traherent ad se alimentum, neque attractum retinerent: quod constat esse falsum, & contra Gal. qui omnib[9] mẽbris tribuit. 4. facultates. Adde quòd nisi alimentum ab ossibus traheretur, ipsum non ingrederetur ossium substantiam suapte natura, neque hoc potiùs q̃ illud deueniret, neque familiare potiùs quàm nocuũ. Pariter ergò in intestinis fit, quæ licet fibras oblongas non habeant, calore suo alimẽtum trahũt. Neq; opus fuit eis fibras addere, quoniã alimentũ intestinorum, partim trahitur per venas quæ sunt in ipsis, & venæ illæ fibras habẽt oblõgas: partim cum fece descendit, quod sine eo quod trahatur à longè perueniet ad ipsa. Ossa pariter non egent fibris oblongis, quoniã alimentum ad extremas venas perducitur ab attrahente venarum, & indè sudoris modo transit intra ossis mẽbranã, & indè appositum ab ossis naturali facultate trahitur, ac intùs sugit. Expellũt etiã ossa excrementa sine fibris, & alimentũ retinent per naturalẽ facultatẽ retinentem, quæ cõsistit in temperatura naturali ipsorũ, maximè in siccitate qua vtitur retentrix facultas. Sic & in intestinis, quoniam magna retentione non egebant, libro. 4. de Vsu partium, & ad paucã satisfacere poterat moderata quædam siccitas, cum quadã asperitate. Indè est, quòd natura nõ dedit eis fibras obliquas ad retinendũ, retinent autem purum per naturalem facultatẽ retinentẽ, quæ siccitate vtitur, tanquàm qualitatiuo instrumento. Quoties ergò intestina immodicè humectantur, laxa redduntur, & facultas retentrix languida. Quòd tamẽ retentio non tota pendeat ex fibris obliquis, sed ipsas coadiuuare retentionem, dixerat Galen. lib. 3. de Naturalibus facultatib[9], vbi de fibris obliquis loquens dixit, Hæ sanè maximè auxilium præstant rerentricis facultatis actioni. Intestina ergò sine fibris retinent. Ad institutum iam redeamus, si deiectio tẽpus postponat, ad paucitatẽ alimẽti, aut eius acerbitatẽ, aut sensus hebetudinẽ, aut coctionis tarditatẽ, aut expultricis imbecillitatẽ referendũ est. Adiuuat etiam ad id musculorum ventris languor, quoniam ipsi ad excretionem simul cũ septo transuerso concurrunt. Quòd si ob alimentorũ inopiam, aut acerbitatem, non eueniat, ad ventrem referenda est dispositio. Habet etiã id verũ absolutè, nec oportet semper addere, dummodò non eueniat ob ciborum qualitatem: nam id semper intelligitur, vt inquit Gale. lib. 1. de Crisibus, cap. 11. Tertia conditio est, q̃ deiectio optima respondere debet quantitati ciborum ingestorum. Nam vt vult Gal.

Intestinorũ retentrix.

Intestinorũ retẽtrix probatur.

Instrumenta facultatum.

Ossa sine fibris trahunt alimenũ ac retinent.

Deiectio optima rationẽ seruat ad ciborũ quãtitatem.

Gal.li.1.de Causis symp.minor fit quàm pro ratione multitudinis ingestorũ deiectio, cùm ex ijs in corp⁹ plus est diductũ, cõtrà cũ plus quàm pro sumptorũ portione deijcitur, aliâs ob diductionis defectum, aliâs confluentibus supernè aliquibus in ea, quæ circa ventrem sunt, loca. Vbi igitur deiectio minor fuerit, signũ est plurimæ distributionis, ac iecur vęhementer trahere: si tamen fuerit maior, aut parum distribui, aut multũ confluere ad ventrẽ.

Obiectio.

Posset tamẽ aliquis obijcere, hanc conditionẽ non esse necessariam, ac inutiliter additam ab Hip. Si nãq; plurimum distribuitur, dura redditur deiectio: si parùm, reddetur liquida. Pariter etsi aliundè in ventrẽ cõfluat aliquis humor, ꝙ si durior aut mollior fuerit, deiectio non erit mollis ac constans. Excludetur ergò per cõditionem, quæ sumitur ex consistentia, & non opus erit addere cõditionẽ ex quantitate, ad significãdam optimam deiectionem.

Deiectio aliqua mollis ac cõstãs, est quãtitate debita minor.

Soluitur autẽ facilè obiectio ex Gal.libr.1. de Crisibus.ca.11.vbi deiectionem aliquã vult esse mollem ac constantem, non tamen responděre rationi ciborum, neque posse significare imum ventrẽ bene valêre: inquit ergò, Excrementum igitur molle atque coniunctum, & quod horã, qua excernebatur sanitatis tẽpore, seruat, nisi etiã seruauerit ad ea, quæ intùs assumũtur, cõuenientẽ proportionem, aliqua eius pars iuxta cæcum, & id, quod vocatur côlon, intestinum retinetur, aut in alijs tenuibus inuolucris. Non est autem hoc, nec veluti signum, nec veluti causa bonum, sicuti signum quidem, quoniam vim expultricem nominatam ac propulsoriam, debilem esse significat: sicuti causa autem, quoniam ibi quædam superfluitates intùs remanẽt, quas potiùs emitti oportebat. Aduertendũ etiam quòd in hoc loco Gale. quantitatem deiectionis, definiens de ea, quæ minor est quàm debeat, mentionẽ facit, atque explicat eius malitiam: non tamẽ refert malitiam eius, quæ quantitatem conuenientem excedit. Et ratio est, quoniam loquitur de deiectione molli, ac constante, quæ potest esse debito minor, non tamẽ debito maior.

Deiectio quãtitate abũdãs nõ est mollis & cõstans.

Nam si talis fuerit, significabit, aut paucã distributionem, aut aliundè excremẽtum in ventrem defluere, quorum vtrunque reddit deiectionem liquidam, non permittẽs ipsam mollem, & constantem. Idem autem significare deiectionem liquidam & abũdantem, in sequẽti dicemus expositione. Si ergò tales adfuerint conditiones, necessum erit imum ventrem bene valêre: nam si imus venter non valeret, aliquam mutationem fecisset in deiectione, quo dato non seruasset prædictas conditiones. Non tantùm autem per imum ventrẽ intelligimus ventriculum, sed intestina: imus autem vẽter in comparatione dicitur ad thoracem, ac continet totum, quod est ab ensiformi cartilagine vsque in os pubis. Cuius pars, quæ est ab vmbilico in os pubis, solet etiam imus venter appellari ab Hippo. vt in Apho. 25. sectio. 2. cùm dixit, In omni morbo, partes ad vmbilicum & imum ventrem crassitudinẽ habêre melius est: quo in loco, imum ventrẽ, ἦτρον appellauit, hîc verò τὴν κάτω κοιλίην. Quamuis tamen deiectio hæc imum ventrem bene valêre significet, non tamen si imus venter bene valeat, necessum est talem fieri deiectionem.

Venter imus duob⁹ modis accipitur ab Hippo.

Nam stabit imum ventrem bene valêre: quoniam tamen ex alijs partibus excrementũ aliquod ventri transmittitur, deiectionẽ variari. Hanc ob causam Hippo. in præsenti prognostico non omnes notas optimæ deiectionis scripsit, sed eas tãtùm quæ imum ventrem significant bene valêre. Si tamen scripsisset omnes optimæ deiectionis notas, non tantùm imum ventrem bene valêre significasset, sed neque aliquid mali in ipsum aliundè conflue re, neque noxam aliquam in circunstantibus membris adesse. Esset vtique talis, si præter id quod prædictas habet conditiones, illud etiã habuerit, quod in sequentibus dicet Hippo. vt subruffa sit, & non admodùm malè olens: quorum alterum ad colorem, alterũ ad odorem attinet. Nam talis imum vẽtrem bene valêre significat, & ex alijs particulis nihil ad ipsum peruenire, quod colorem naturalem possit variare.

GALENI
Commentarius.

A CONSIstentia, qualitate, & tempore, quo deiectiones excernuntur, dignotionem fecit optimæ deiectionis: non tamẽ deterrimæ ex his solùm, sed adiecit eis indicia à colore atque ab odore, & ad hæc sonitu per screationem adiuncto. Itáque consistentiam

obtinet per naturã, vbi nõ omninò dura sit, quemadmodùm lapides, neque extremè humida vt diffluere queat, sed intantùm mollis quoad constans permaneat, copia verò proportione respõdeat ingesto cibo oportet: ac tempus quo vacuatur, assuetũ ægro. Cæterũ addẽdũ est vt color & odor naturalis seruetur: q̃ quidem ipse Hippocrates nõ adscripsit, ceu ex ijs q̃ sunt prodita præter naturam, hæc quoq; intelligere possis, id enim illi esse in cõsuetudine, sæpenumerò docuimus, vt ex contrarijs indicet contraria, p̃termissis appellationibus eorum. At verò bene valère ventrem dixit inferiorem, tanquàm conferens eum cum thorace, ut intelligamus vẽtriculũ ipsum, & item ieiunum simul cum intestino omni, per ventrem inferiorem. Non tamen contraria deiectio continuò indicabit habère præter naturam. Id enim nec ipse dixit, nec alioqui verum est. Itáque conuenit bene valère ventrem inferiorem: à iecore verò aut liene aliquid in eum confluens variare nõ solùm colorem per naturam, verumetiam consistentiam atque odorem deiectionis. Porrò quandóque permutabitur copia illius permistione decumbentis humoris, neque seruabitur tempus secretionis assuetum. Ergò simillima naturali deiectio indicat non solùm inferiorem bene valère ventrem (id quod ipse dixit) sed etiam nihil in eum decumbere ex visceribus prædictis. Quæ verò habet præter naturã, significat ventrem interdùm solùm esse affectum, sæpe verò decumbẽtis aliundè materię in eum, indicia habet: atque hæc multiplicia sunt, eò quòd iecur non solùm sua ipsius excrementa saniemq; & humores pręter naturam demittit in ventrem, sed etiam corporis totius: quandoquidem venter per id omnibus corporis partibus copulatur, ac per illud recipit excremẽta earum: quę quãdóque decumbunt purgãtia omne corpus, aut partem vnam, aut duas, aut plures pariter: sæpe verò quæ accidentia sint indicantia affectionem, aut corporis omnis, aut partis alicuius, aut aliquarum. Sed animaduertamus deinceps sermonẽ eius de talibus docentem.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte conditiones optimæ deiectionis scriptas ab Hippocra. refert Galen. Cùm tamen deterrimæ deiectionis signa scribet, inquit, Non hæc tãtùm, id est, non ex his tantùm eam denunciabit, sed etiam ex colore, odore, & sonitu.

IN secunda parte, quæ incipit (Cæterùm addendum) addendum esse vult his conditionibus colorem ac odorem, quæ non fuerunt addita ab Hippocra. quoniam ex malarũ deiectionum coloribus & odoribus, boni constabunt, adde quòd infrà Prognos. 17. hæc signa scribentur.

IN tertia parte, quæ incipit (At verò) per imum ventrem, dicit ventrem inferiorem per cõparationem ad thoracem intelligi. Hic autem cõtinet ventriculum & intestina omnia, de quibus Hippo. intellexit.

IN quarta parte, quæ incipit (Non tamẽ) docet malam deiectionem, non significare vẽtrem imum malè valère. Id enim nec ab Hip. dictum est, nec verum est. Non, inquam, sequitur, mala est deiectio: aut non est optima: ergò imus venter non valet: cõtingit enim aliquando imum vẽtrem valère. Sed deiectionem variare,

riare, aut colore, aut copia, aut tempore, vbi ex iecore, aut liene aliquid in ipsum ventrem decumbat, concludit. Itaque Galen. deiectionem naturali similem, vult significare imum ventrem valêre, ac nihil in ipsum aliundè confluere: illā verò, quæ præter naturam est, significare aliquando solùm ventrē malè affici, aliquando verò aliundè in ipsum fieri defluxū, aut ex iecore & circūstantibus, aliquādo etiā ex toto corpore: quoniā per intestina vniuersum corpus purgatur, vt etiā per vrinam contingit, vt infrà dicet, Commen. 37. huius libri. *Conuenit*. Græcè, ἐγχωρεῖ, hoc est euenit. *Quæ accidentia sunt*. Græcè. ὡς συμπτώματα, hoc est, tanquàm symptomata.

PROGNOST. XIIII.

SI autem fuerit deiectiō liquida, expedit nè subducatur cū stridore, aut crebrò & sensim: laborans enim homo ex frequenti surrectione, vigilabit vtique. Si verò accumulatim & sæpe deiecerit, periculum est nè animo delinquat.

Liquidæ deiectiones. DEIECTIO liquida, de qua in præsentiarum agit Hip. non est absolutè in numero bonarum aut malarum deiectionum ponenda: potest enim esse bona, potest etiā esse mala. Bona erit vbi neq; strideat, neq; deijciatur crebrò & paulatim: si tamen alterum eorū habuerit, non erit bona, siue vtilis, vt dixit Hippoc. Humida itaque deiectio, vnum duorum significat apud Gal. in Com. aut paucā distributionē, aut aliundè in ventrem confluxum: quod similiter dixerat libr. 1. de Crisibus, cap. 11. de deiectione maiori quàm pro ratione ciborum. *Deiectio stridens.* Hæc itaque si cum stridore descēdat, non est laudāda, nec ex vsu. Non scripsit Hippocra. quantum mali significet, veruntamen *ξυσμὸς.* Gal. lib. 3. de Causis symptomatū, ξυσμὸν, siue per υ, siue per ι, dicit significare flatū cum humiditate cōmixtū, & instrumentorum angustiam: quod etiam scripsit libro. 1. de Crisibus cap. 11. Flatū autem commisceri significat caloris imbecillitatem. Id igitur mali est, quod ex stridore significatur. Si tamen sine stridore deijciatur humida deiectio, distinguendū est, aut enim deijcit crebrò, aut rarò: si crebrò, aut sensim, aut accumulatè. Si tamen rarò descendat, non erit sensim, sed in magna copia: nam quæ fit rarò & pauca, non erit humida; quoniā deiectio minor quàm pro ratione ciborū humida non est, maximè rarò excreta. Ex his quatuor mēbris Hip. duorū tantū fecit mentionē, nēpe earū deiectionū humidarum, quæ fiunt frequenter, dicens, Si crebrò fiat, & sensim, vigilabit homo ob frequentem surrectionem: si tamen frequēs deiectio fiat, atq; in magna copia ꝙ dixit ἀθρόον, periculum est deliquij animi. De deiectione frequēti paulatim excreta cōstat malā causam esse, & malum signū: causam, quoniā adducit ad immodicam vigiliam hominē: nam qui frequenter ad deijciendū surgit, vigilat, atque inquietus existit, ac vires eius ex nimia surrectione, & ex labore deijciēdi franguntur: adde ꝙ aliquando febres etiam cōcitantur diariæ ex frequenti surrectione: vt Gal. lib. 8. de Metho. me. dicit, *Febricitantes surgendi frequentia.* Febricitāt autē nōnulli, & ex his quos diarrhœa post cruditates malè habet, quibus vtique nō minimè proritatur febris ex desurgendi frequentia. Vt signū, pariter mala est, nam significat imbecillitatē facultatis retētricis, aut erosionem. Imbecillitas intemperiem ostēdit, rosio verò, aut excremēti qualitatem, aut aliundè venientis, aut geniti in intestinis, aut intestinorum vlcus. Posset etiam frequens deiectio euenire, ex relaxatione musculi claudentis anum. Si tamen deiectio crebrò fiat, & in magna copia, non simpliciter ipsam vituperauit, sed dixit periculum imminêre deliquij animi. Et quemadmodùm etiam lib. 4. de Ratione vict. acut. Com. 62. dixit, Nēpe ex repentinis deiectionib⁹ linqui animo periculosum est, veluti & voce priuari, & grauiter habêre. Verùm tamē aliquādo talis deiectio iudicatoriè euenit, magnā aliquā mutationē subitò natura moliēte, aliquādo verò symptomatis ratione euenit, quod sæpi⁹ accidit, rari⁹ autē in modū iudicationis. Sed tamē tā in illis q̃ in alijs quæ symptomaticè eueniūt, animo delinquere solēt homines, vt cōstat experimēto in bonis iudicationib⁹, quę repēte admodū fiūt, ac cum magna & continua aliqua euacuatione. Quod similiter in euacuationibus arte factis

ctis euenit, de quibus Apho. 27. secti. 6. dixit. Quicunque suppurati aut aquã inter cutim patientes vruntur, aut secantur, si pus aut aqua vniuersim effluxerit, omnes moriunt̃. Vnus ergò tantùm humidæ deiectionis relinquit̃ modus, & est deiectio rara & accumulata. Hæc est q̃ solet in bonis iudicationib⁹ euenire, & talis bona est, vbi nõ strideat, licet non explicetur ab Hipp. sufficit enim ei qui breui loquijs vtitur, vt malas vituperet: indè enim q̃ bonæ fuerint, tales esse intelligentur.

Accumulata & rara deiectio.

GALENI
Commentarius.

MAdentem fore deiectionem, propterea quòd non fuerit ex ventriculo diductio ad iecur, vel quia de iecore, aut liene aliquid defluxerit in eum, cuius perspicuum est. Sed fieri potest vt id bonum sit, quoties expurgetur iecur, aut lien, aut omne corpus per iecur: non bonum verò, quoties accidentis ratione fiat diductione à finibus concidente, aut ijs quæ de iecore eunt in ventrem, bonę affectionis signa nõ habentibus. Hæc interstinguitur, si nec stridet, nomen enim de sonitu confectum est: & item si nec crebrò ac pedetentim deijciatur. Quæ ità enim deijciuntur, accidentis obtinent rationem. Quæ verò multo interposito tẽpore vniuersim, sæpenumerò bonæ secretionis indicia erũt, quia natura expellat nocuam qualitate aut quantitate materiam, omne corpus, aut aliquã eius partem vacuando purgandóve, porrò vacuationem appello propriæ materiæ, vbi quantitate exuperet: purgationem verò alienę per qualitatem. At verò sequuntur quædam alia talem deiectionem, quorum mentionẽ habuit Hippocrates dicens; Frequens enim desidendi labor insomniam facit. Quinetiam sæpe & multum excernere, ceu vires exoluens, criminatur: atq; admodùm raró tales secretiones bonę sunt. Nanque eis adiuncta est exolutio uirium, quæ nequâquam bona est, quemadmodùm decretorio quidem, sed immodico sanguinis fluori.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

LIQVIDÆ deiectionis duplicẽ reddit causam: aut quoniam non fit à ventriculo distributio, quam appellant ἀνάδοσιν, aut quoniam aliũdè confluit aliquid in ventrẽ. Talis autem deiectio potest esse bona, aut mala. Bona, si fiat per modum iudicationis, mala verò quoties ob defectum distributionis talis fuerit, aut quãdo quod aliundè defluit, prauã significat affectionẽ: definitio verò an sit mala, sumet̃ ex stridore: quæ enim stridet, bona nõ est. Quantũ verò mali significet, in expositione dixi. Non autem putandum est, ꝙ stridor sic significat malũ, vt nõ sumatur aliundè indicium ad cognoscendũ, quando deiectio nõ est bona. Sed tamen hoc vnum scripsit Hipp. in præsenti. Poterat enim liquida deiectio ex colore, odore, & alijs malitiam affectionis corporis ostendere. Vbi litera habet *Strider*, Græcè habetur ῥύζει. sed tamen in Græcis codicib⁹ quos legi p̃ter id habet̃, γέγραπται δὲ καὶ μετὰ τοῦ σ, καὶ χωρὶς τοῦ σ, quod est, scribitur autem & cum sigma, & sine sigma. Verũ hæc omnino sunt abijcienda à Græcis codicibus, tanquàm adiecta: vel scribi debet γέγραπται δὲ καὶ μετὰ τοῦ υ, καὶ μετὰ τοῦ ι. vt adduxi in expositione ex. l. 3. de Causis symptomatum.

Græc⁹ codex mendosus.

IN secũda parte, quæ incipit (Quæ verò) docet deiectionem, quæ in magna quantitate raró fit, sæpe esse bonum indiciũ, quod significat naturã expellere humorem quantitate, aut qualitate peccantem: hanc purgationem, illã euacuationem appellat. li. 2. Apho. Com. 17. dixit. Quòd autem euacuationem simpliciter Hipp. dicere consueuerit, quando humores

Purgatio qualitati debet peccatis humoris.

Purgatio ab euacuatione quo differt. res omnes æqualiter euacuantur, purgationẽ autẽ quando praua affecti qualitate, meminiſſe oportet, & libr. 1. Apho. Comm. 2. dixit. Eſt autem purgatio, humorum, qui ſua qualitate moleſtãt, euacuatio. *Fuchſii expoſitio circa 2. Aphor. 1. ſectio.* Fuchſius verò in eius Apho. Cõ. per qualitatẽ dixit Hip. nõ intellexiſſe primã aliquã qualitatẽ ſolam, vt caliditatẽ, frigiditatẽ, humiditatem, & ſiccitatẽ. Nam vbi ſola qualitas peccauerit, potiꝰ alterationem, quàm euacuationẽ requiret. Erit potiùs qualitas, inquit, idẽ quod cacochymia quæ apud Gal. 13. Therap. metho. accidit, vbi flaua bile, vel atra, vel pituita, vel ſeroſis humoribꝰ corpꝰ refertũ fuerit. Et inferiùs inquit ſe abũdè oſtẽdiſſe, qualitatẽ in illo. 2. Aphori. 1. ſectionis, ſignificare ſpeciẽ humorũ redundantium, corruptorũ, ac corpus infeſtantium. Vult ergò Fuchſius, quòd cùm Hip. dixit, Si talia purgẽtur qualia oportet, & cõfert, & leuiter ferunt: idem eſt, ac ſi dixiſſet, vbi humor eius fuerit ſpeciei, cuius eſſe debet, ipſius euacuatio & cõfert, & leuiter fertur. Erit ergo ſpecies bilis pituita, melancholia, eruntque bonæ purgationes in biliosis, ſi qualia oportet purgentur, id eſt, ſi bilis purgetur. Contra quam expoſitionem videtur multis modis repugnãdum: primò quoniam Gal. ſimiliter cum Hippoc. hoc vocabulo ποιότης vtunt, quod nũquàm ſubſtantiam potuit ſignificare, aut ſubſtãtialẽ ſpeciẽ: *Fuchſii expoſitio impugnatur.* quòd ſi de ſpecie accidẽtali vocabulum intelligi poſſe cõcederet, immeritò accuſaret eos, qui per ſpeciem intellexerunt calidum, frigidum, humidum, & ſiccum, quum hęc ſint ſpecies accidentales: præterea vbi bilis, aut pituita corrumpantur, poſteà verò excernãtur, ante coctionẽ ille humor erit qualis eſſe debet, id eſt, eius ſpeciei. Sed tamen non cõfert, & facilè fertur: ſed potiùs abundantiam oſtendit, & in ratione ſymptomatis effertur. Quale ergò, non tantùm humorẽ dicit peccantem, ſed cum debitis cõditionibus, ità vt inter qualitates, & conditiones bonæ purgationis, quæ omnes in qualitate ab Hippo. cõpræhendunt, intelligere oportet coctionem, vt apud Gale. lib. 1. de Ratione victus acu. Com. 23. vbi explicans quare Hip. dixit, Et quæ à pulmone expuuntur talia ſunt, inquit, Nempe verba hæc Qualia eſſe oportet, coctiõis habẽt notas. Per *Qualitas coctionẽ cõpræhendit.* qualitatẽ ergò adhuc ipſam coctionẽ cõpræhendit Hippo. Cùm ergò Hipp. dixit, Si qualia oportet purgari, purgentur: qualitas includit cõditionẽ eius quod purgatur, ac includit *Qualitas apud Hipp. coctionẽ dicit.* humoris ſpeciem, & caliditatem, aut frigiditatem, humiditatem, ac ſiccitatem, craſsitudinẽ, tenuitatem, putredinem, ac coctionem. Hæc enim omnia concurrere debent ad hoc, vt id quod purgatur tale ſit, quale eſſe oportet. Erunt autem bonæ purgationes, quæ fiunt ſeruatis omnibus conditionibus in humoribus qui purgantur: & in præſenti loco purgationes dixit debêri q̃litati, id eſt vbi fuerint humores praua qualitate affecti. Quale peccatum in cacochymia reperitur, in qua competit purgatio: quoniam humores, quãuis ſunt quantitate peccantes, deprauati ſunt: hi tamẽ ſi talis fuerint conditionis, qualis eſſe debent, purgationes conferent, & facilè ferent. Quantitati verò, cui non coniungitur corruptio, aut praua conditio, propriè debetur vacuatio. Quod tamen contendit Fuchſius, quale non ſignificare ſolam caliditatẽ frigidi, humidi, aut ſicci, ſatis clarũ eſt. Verùm nemo dubitat, an de ſolis primis qualitatibꝰ quale dicat, vbi enim in ſolis qualitatibus eſſet peccatũ, alteratio eſſet debita curatio ſine euacuatione: ſed tamen quale non tãtùm primas cõpręhẽdit qualitates, ſed omnem peccantis humoris conditionem ad bonam purgationem neceſſariã, in quibus etiam ſunt primæ qualitates. Nam in tertiana, vna de notis oſtendentibus purgationem eſſe peccantis humoris, eſt caliditas humoris qui excernitur. Quòd ſi dixeris, purgatio debet cacochymiæ, & cacochymia eſt peccatũ humorũ in quantitate: ergò humoribꝰ quãtitate peccãtibus debetur purgatio. Maior oſtẽditur, quoniam in ſententia allegata ex. 13. de Metho. med. cacochymia fit abundante flaua, aut atra bile, aut pituita, aut ſeroſis humoribus: his autẽ purgationes debẽtur. Minor nota eſt, & docebitur libr. 3. circa Com. 15. Ad quod reſpondemus, quòd in cacochymia nõ tantùm adeſt quãtitatis redũdãtia, ſed etiã humoris deprauatio. Corruptioni itaq; debet purgatio: nam vbi abundantia ſola quãtitate cõſiſteret, nõ opus eſſet purgatione: omni tñ cacochymię deprauatio iũgit. *Cacochymia qualitatis redundantia & corruptione.*

IN tertia parte, quæ incipit (At verò) explicat quæ mala ſequantur ad frequentẽ deiectionẽ, vbi fuerit frequens, in magna, aut parua quantitate, ex Hipp. doctrina: licet aliquãdo freq̃ẽs magna poſsit eſſe bona, ſed rarò. Aduertendum etiã, quòd dixit fluxũ ſanguinis eſſe aliquando decretorium, ſed immodicum. Id enim cõtingit ex errore naturæ, quæ impetu quodam trudit humorẽ, neque ſiſtit euacuationem quãdo oportet, quod etiam in fluxu ventris ſæpe fieri videmus: fit etiam in omnibus euacuationibus id accidens, quãdo natura

natura admodùm citò finire, ac perficere tentat aliquam iudicationem.

PROGNOST. XV.

SED oportet pro quantitate ingestorũ deijcere bis aut ter in die, noctu semel: plurimùm autem subeat primo mane, quemadmodùm homini consuetum est.

Deiiciẽdi numerus. NVMERVM deijciẽdi definit Hip. in præsenti, quãtitate eius quod deijcitur non variata, decet autẽ aut bis, aut ter deijcere interdiu, & semel noctu: & decet vt maior quantitas prima luce descendat. Sic enim est hominibus cõsuetũ. Crederem ego tẽporibus Hippoc. homines pro maiori parte dictis vicibus deijcere solitos. Consuetudo nanque hominum multũ agit ad sæpiùs aut rarò deijciẽdũ: nam ille qui assuetus est ter deijcere, quando tempus deijciendi accedit, si non deijciat, maximè grauabitur à fecis quãtitate: aut si mordendi facultatem manifestam habuerit, mordebitur, quam si non deiecerit, tormina patietur. Bis aut ter dixit interdiu, & noctu semel: quoniam quando homines exercitãtur, feces celeriùs descendunt, & quod per ventrẽ descẽdens grauat, aut mordet, in vigilia magis grauat, aut mordet, quàm hora somni: quoniam in somno animalis facultas sopita est. Meritò ergò sępiùs deijciũt homines interdiu, quàm noctu. Plurimũ etiã prima luce dixit, quóniã temporibus Hippo. cœna maior erat prãdio, & coctio: atq; expulsio vsque in aurorã rectè perficitur, indè est quòd tunc maior quãtitas deijcitur, quoniam à pluri alimento maior fecis quantitas separatur. Accedit ad id, quòd *Fex alimenti quãdiu immoratur.* longiori tempore retenta deiectio, ac remorata, maior copia succedit. Cuius tamen alimenti sit excrementũ quod excernitur prima luce, dubium videtur, an sit fex alimenti assumpti externa nocte, an eius quod in die externa, Hippocr. docet libr. de Morbis. 4. duplex esse alimenti excrementum: vnum quod est fex: alterum est excremẽtum humorum, qui transeunt ad venas. Primũ descendit post diẽ, & secundum post tertium diem, quod simul cum fece alimenti miscetur, vt constat: fex enim à bile tingitur. multa de his ab Hippocr. ibidem scripta sunt, & præter reliqua inquit, Et cibi quidem semper postridiè per aluum secedunt, humor autem ad tertiam diem. ad finem dixit, Quemadmodùm homini consuetum est: hanc referens hominum consuetudinem. Id enim quod hominibus consuetum est, quantùm debeat obseruari, sæpe docuit Hippocra. maximè lib. 2. de Ratio. victus acu. & suprà progno. ii. quòd si consuetum non erat homini, quo tempore sanus erat, neque in morbo exigetur. Temporibus nostris, quãuis homines voracissimi sint, ferè omnes bis in. 24. horis deijciunt, paucissimi sunt qui ter, & quàm plurimi sunt, qui semel deijciant, & id est in cõsuetudine ferè omnibus qui modicè viuunt. Noui ego hominem septuagenarium iurisperitum, qui vsque in. 45. annum semel deijcere solebat, indè verò vsque in. 70. semel tantũ in quinque, aut sex diebus, & sanus degebat. Noui alterum octogenarium, cui ab adolescentia fuerat in cõsuetudine semel deijcere in. 8. diebus, verũ huic oculi perpetuò illachrymabãt, & halitum emittebat fœtidum: quod multis alijs euenit quibus fex diu retinetur. Noui similiter multos homines ter, & quater quotidie deijcientes, & duos alios, qui sani adhuc septies, & octies fecẽ deponebant, quibus parùm curæ erãt, quæ attinẽt ad Musas, & philosophiã. Laudo eam consuetudinẽ, qua homines semel deijciunt in. 24. horis, nec vitupero eam, qua bis. Signũ enim est, quòd tales non ingurgitant suprà modũ, ita vt fex multũ grauet intestina, neque bilis confluẽs ad intestina valde irritat ad excretionẽ. Obijciet fortè aliquis cõtra sentẽtiã huius progn. In morbis nanque exactè peracutis, homines valentes, cum omnimoda inedia perducimus ad iudicationem vsq;, in illis ergò non est sperãda deiectio, bis, aut ter in die, noctu semel, quãuis illis fuisset in consuetudine. Prætereà ille qui assuetus erat bis deijcere, vbi alatur sola ptisana hordeacea, constat quòd non deijciet bis aut ter in. 24. horis. Dices fortè ex Hippo. 2. de Ratione vict. acutorum, Qui bis in sanitate comedere solebat, bis ptisanam sorbẽre debet in acutis morbis, poterit ergò bis deijcere, aut ter, si ità erat ei consuetum. Hoc nõ sufficit, quoniã fex quæ separatur ex hordeacea ptisana, pauca admodũ est, & quæ nõ grauabit intestina neque deijcietur: accedit ad hoc quòd in acutis febribus tãtus est calor vẽ- *Numerus deiiciẽdi in morbis acutis.*

 tris,

tris, & partium circunstantium, vt feces exicentur, & minorentur quãtitate, & in descensu tardentur, quod experimentum cõprobat. Rarissimè enim fit, vt in febribus acutis, quantumuis salubres sint homines, ordinent, & numerum deijciendi obseruent: sed omnibus ferè opus est clysteria inijcere, vt fex descẽdat, antequàm exurat. Neq; sufficit, si dixeris in quibusdã febribus aluum esse solutã, ac deiectionem posse respõdere consuetudini: gratia exẽpli, in febri ardẽti exquisita apud Hip. lib. 4. de Ratione vict. acutorũ, sect. 1. vnum de signis febris ardentis exquisitæ est aluus soluta. Verùm in his neq; id quod descẽdit respõdet quantitati ingestorum, neq; numero consueto deijciendi, sed irritationi quæ fit ab humore bilioso confluente ad intestina. Ad quę respondemus, ꝙ Hipp. in præsenti non definit numerum deijciendi in acutis morbis in omni tempore morbi, sed quãdo morbus declinat, & homo ad victum sanorum paulatim accedit. Tunc enim expedit deiectionem respondêre quantitati ingestorum, & numero consueto deijciendi. Hippo. ergò quo tempore id euenire solet non scripsit, sed bonũ esse quo tempore apparuerit, rectè dixit.

GALENI
Commentarius.

ID quoque suprà docuerat, sed rectius erat eum disseruisse: nunc de secretione decretoria quidem, sed vniuersa, quemadmodùm ego proximè feci. Cæterùm damno tanquàm superuacuum, bis aut ter die, noctu semel, & quicquid aliud posteà scripsit. Abundè enim fuerat dixisse, quẽadmodùm homini fuerat consuetum. At verò sententiæ finis legitur bifariàm: in quibusdam codicibus cum verbo Subeat, in alijs sine tali verbo, ad hunc modum: Plurimùm verò luce, quemadmodùm homini fuerat consuetum. Sed nihil interest, hoc an illo modo scribatur: nam vtrôuis modo seruatur optimum esse, quod quàm maximè fuerit consuetum.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

IN prima parte, duab⁹ causis dãnat Gal. sententiã Hip. Primò, quoniam non fecit mẽtionem de deiectione decretoria, quæ accumulatim descendit. De optima tamẽ dixerat respõdêre debêre quãtitati ingestorũ. Secundò damnat id quod in p̃senti dixit, præter id quod suprà dixerat, nempe bis aut ter in die. Satis enim fuisset dicere, Quemadmodùm homini est in cõsuetudine: nam in hoc omne aliud includitur. Si tamen quis vellet Hipp. saluare, rectè posset. Quantum ad primũ, quum dicit Galenus ipsum non disseruisse de deiectione decretoria accumulata, satis fuit Hippocrat. malas scribere deiectiones: indè enim poterunt colligi, bonæ. Malas dixit frequentes accumulatas, & frequẽtes, q̃uis sint in parua quãtitate: raręverò aut sunt accumulatæ, aut in parua quãtitate. In parua non erũt: nã non erit possibile deiectionem liquidam fieri, nisi ob paucã distributionẽ, aut ob id ꝙ in ventrẽ aliquid confluit, vtcunque talis erit abundans quantitate: non ergò erit raro pauca. Reliquũ ergò est, vt deiectio fiat rarò multa. Quòd si alij duo modi deiectionum, quia frequentes vituperantur, iste tanquàm laudabilis relinqueretur. In crisibus nãque quamuis subitæ fiant mutationes, si per ventris fluxum fiant, inter vnam & aliam deiectionem tempus conueniens interuenire debet: frequẽtiùs enim vbi successerint, animi deliquium afferent. Secundum quod damnat Gal. quoniam dixit, bis aut ter esse interdiu deijciendum, pro copia ingestorum, ac abundare id quod dixit de consuetudine. Posset Hippoc. saluari: quoniam quamuis suprà dixisset, deiectionem debêre respondêre quantitari ingestorum, hîc non intẽdit loqui de quantitate, sed de numero deijciendi. Addit autem id de copia, vt intelligatur quòd ille numer⁹ est seruandus, non mutata copia, sed vbi respõdeat his quæ fuerunt ingesta. Quòd tamen dicit, satis esse dicere, quemadmodùm est in consuetudine: dicemus quòd ipse non intendit aliud quàm consuetudinem esse obseruandã in numero deijciendi. Quod tamẽ dixerat pri⁹, Bis *Hippocr. defenditur.*

aut

aut ter interdiu: non fuit aliud à consuetudine distinctum, sed tantummodò consuetudinem illam narrare, tanquàm magis communem apud homines sui temporis.

IN secunda parte, quæ incipit (At verò) Partem illam, plurimùm prima luce subeat, dicit dupliciter legi: sed nihil referre.

PROGNOST. XVI.

INcrassari autẽ oportet deiectionẽ, morbo eũte in iudicationem.

Mutationem, quam facit deiectio à principio donec morbus iudicetur, scribit Hippoc. laudans eam per quam, morbo ad summum vigorem tẽdente, crassior redditur quàm antè: veruntamẽ cõtingit: quòd deiectiones à principio morbi sunt crassæ, aut non tantùm crassæ, sed etiam duræ: & in talibus non oportet spectare incrassationem, sed potiùs tenuitatem, vbi videlicet causa, quæ ipsam deiectionẽ exurit, atq; indurat, remissior fiat, & humor crisi excernendus iam incipiat declinare ad ventrem, qui reddet molliorẽ ac magis liquidam deiectionem. Vbi itaq; quis ab initio liquida deijciat, si æger saluari debet, coquendus est humor morbũ faciens: coctio tamen perpetuò perducit id quod coquitur ad crassiorem substantiam, vt dicemus in annotatione circa Com. 33. Hoc signum vnum est de his quæ ostendunt morbum esse salubrem, quoniam ostendit coctionem in deiectione: hanc autem crassitudinẽ intelligendũ est, nõ debêre esse maiorẽ ea, quæ dicta est de optima deiectione, nempe vt sit mollis ac constans.

GALENI *Commentarius.*

Corpulenta scilicet redditur, si aquosa ac tenuis, haudquâquam corpulenta duráque existat. Quocircà sermo est de humida statim inter initia deiectione. Id enim proprium est breuitatis, quam in dicendo maiores seruârunt, potissimùm Hippocra. vt ex oppositis interdùm indicentur quædam nequâquam prodita nominatim.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

HIC Cõmentarius non eget annotatione, præterquàm quòd vbi legitur, *Corpulenta scilicet redditur.* Græcè habetur, παχύνεται δηλονότι, hoc est, crassa nempe fit. Et vbi legitur, *De humida statim inter initia deiectione.* Græcè. περὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑγρὰ διαχωρούντων. hoc est, de his, qui ab initio liquida deijciunt.

PROGNOST. XVII.

SVbrussa autem sit, neq; admodùm grauè olens.

IN. 13. prognos. ea tantùm signa bonæ deiectionis scripsit, q̃ poterant ostendere, imum ventrem bene valẽre, non tamen ea, quæ vbi simul omnia inueniantur, constituent optimam deiectionem: de quib⁹ sunt duo, q̃ in præsenti prog. scribũtur, quorũ primũ sumitur à colore, de quo dixit deiectionem debêre esse subrussam. Secũdum est, vt nõ sit admodùm grauè olens. Hęc autẽ duo non sunt necessaria ad hoc vt deiectio significet vẽtrem imum bene valêre. Vbi enim deiectio fuerit mollis ac cõstans, & tẽpore cõuenienti excreta, & respondẽs quantitati ingestorũ, coctio rectè fiet: & vbi coctio rectè fit, calor naturalis superat, quo superãte imus venter bene valebit, & nõ erit deiectio admodũ graue olens. Quòd tamẽ ipsa subrussa sit, aut nõ, parũ agit ad ventris dispositiones cognoscẽdas, vt inquit Gale. lib. 1. de Crisib. cap. 11. proptereà vero neq; coloris meminit excremẽti, quoniã nõ magnã vim habet, ad inferioris ventris dispositionem significãdam. Nam quòd id excrementum sit bene coctum, sufficiunt indicia prædicta. Complet itaq; Hipp. per hoc duo signa omnia necessaria ad optimam deiectionẽ ostẽdendã. Subruffam dixit debêre esse deiectionem optimam: is autem color non euenit ei ex ventre, sed aliundè de-

Deiectionis optimæ signa.

Bilis per intestina descēdens. scendēte humore bilioso ad intestina, aut ex iecore, aut vesica fellis: quorum dispositionē ostendet color deiectionis, simul cum dispositione viarum, quæ sunt à vesica fellis ad intestina, & nonnunquàm ostendet totius corporis dispositionem. Libro quinto, de Vsu partium, satis latè probat Galen. vsum humoris biliosi, quem trasmittit natura ad intestinum ieiunum, vt pituitam, quæ in intestinis generatur, detergat, atque deducat per intestina. Hæc bilis modicè descendens cū fece, ipsam modicè tingit, ac subruffi coloris reddit. Quę si ĩmodica fuerit, deiectio ruffa fiet, aut flaua: si tamen minoris quantitatis fuerit q̃ decet, pallida reddetur deiectio: aut si nihil descendat cum fece, alba, similis ei, quæ deijcitur in his, qui ictericiam patiuntur. Quod tamen modò de copia bilis dixi, idem est intelligendum de bilis colore intensiori. Nam bilis flaua magis tingit quàm ruffa, & ruffa quàm pallida, vbi in quantitate misceantur æquali.

Bilē non trahet iecur. Quamuis tamen alimētum, quod simul cum fece continetur, à iecore trahatur per venas meseraicas, bilis tamen, quæ cum fece descendit, non trahetur: quoniam iecur non trahit nisi conueniens, id videlicet circa quod propriam suam operationem efficere potest, sanguinis nempe & aliorum humorum generationem, cui bilis non præstabit materiā, quādoquidem ex bili nullus humor naturalis potest generari. De colore subruffo in expositione Prognost. 26. dicemus.

Deiectio non admodū grauè olêre debet. Addit etiam, deiectionem non debêre esse admodùm graueolentem: significat nanque calorem naturalem vincere ac superare in coctione qua fex confecta est, licet aliquo modo à calore præter naturam occupetur. Ratio tamen, quare feces fœtore aliquo participant, in morbis & in ipsa sanitate est,

Feces fœtore participāt in morbis sanitatecq́;. quoniam intestina exanguia ac frigida sunt, & quæ in ipsis cōtinentur ob defectum caloris, partim etiam quia non transpirāt fœtore participant: licet minùs in sanitate, magis in febribus. Quare itaque non admodùm fœtêre debeat deiectio, Galen. libr. 1. de Crisib⁹, cap. 11. hoc modo scripsit, Et quidē quod væhementer fœtet, si hoc etiam ex cibo non accidat, væhementem putrefactionem ostendit.

GALENI
Commentarius.

ID inter initia dicendum erat, dum ageretur de deiectionibus ad hunc modum: Deiectio optima est, si mollis cōstāsq́; est, & eo tempore secreta quo secunda valetudine assueuit, ac subruffa, nec admodū graueolens: vt (quemadmodùm pauloantè dixi) conditionem eius & quātitatē, atq; tempus secretionis, & item vtranque qualitatem, tum visilem, tum etiam olfactilem desinijsset. Cæterùm naturalem deiectionem subrufam esse suscipientem de iecore bilem decumbentem in ventrem, modicam quidem qualitate, paucam verò quantitate, clarum est, & omnibus medicis conspectum. Si enim syncera, aut multa decumbit bilis, rufam reddit, aut flauam deiectionem. Si verò nullo modo permeat ad intestinū, vt in arquatis, cādida deiectio erit.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte doctrinā de optimis deiectionibus integram reddit, componens hæc duo signa, quorum alterū sumitur à colore, alterum ab odore, cum alijs quæ in progno. 13. scripta sunt. *Assueuit.* Adde, πλῆθος ἢ πρὸς λόγον τῶν ἐσιόντων. hoc est, quantitas verò secundū rationem ingestorum.

IN secunda parte, quæ incipit (Cæterū) deiectionē dicit debêre esse subruffam, ob bilem, quæ per intestina descendit, quæ vbi aucta fuerit quantitate, aut qualitate, reddet deiectionem ruffam, aut flauam: si verò non descendat, fiet deiectio, qualis in ictericis. *Aut multa.* In Græcis Basiliensibus codicibus legitur, ἢ χολὴ, id est, bilis. Verùm meliùs legit vt in codice Aldino ἢ πολλὴ, hoc est, aut multa, sicut etiā legit Laurentianus, & antiquus interpres, & litera hæc congruit cum præcedenti. *Codex Græcus Basilien. errat.* Dixerat enim, bilē cū naturali deiectione descēdentē, debêre esse modicā qualitate, quantitate

titate paucã. Modò verò flauam aut ruffam reddi dicit deiectionẽ, si bilis aut sincera, aut multa descendat: vt sincerã opponeret ei quæ est qualitate moderata: & multam ei quæ est quãtitate pauca. In morbo aũt regio deiectio bile priuatur, quoniã tota ad cutim transmittitur. Vtrunque extremum in colore, vel flauum, vel nõdùm subruffum, vituperauit Gal. libr. 1. de Crisibus, per hæc verba, Si enim ruffum purum, vel nullo modo subruffum extiterit, sed etiam secundùm ciborũ colorem, alterum duorũ significat, scilicet plùs flauæ bilis in ventrẽ decũbere, aut nihil omninò. Horum verò primum quidem si circa initia fiat, biliosiorem morbum ostendit: si verò declinationis tempore, corpus integrè expurgari.

PROGN. XVIII.

EXPEDIT autẽ lumbrîcos teretes cũ deiectione exire, morbo ad iudicationem eunte.

IN intestinis lumbrici generãtur in trib⁹ speciebus rotũdi, qui ἕλμινθες στρογγύλαι, appellantur, de quibus mentionem fecit Hipp. Apho. 26. libr. 3. vbi etiam ἀσκαρίδες nominauit, qui sunt lumbrici paruissimi, has duas lũbricorũ species dicens generari in pueris post dẽtitionem, quod satis probat experimentum. Rursùs de ascaridib⁹ loquutus dixit, lib. de Fœminarũ morbis, gigni in pudendis, & ano ipsarũ. Rursùs de rotũdis lũbricis lib. 4. de Morbis, ad finem, vbi etiam de tertia specie fecit mentionem, quos appellat, ἕλμινθας πλατείας, id est, latos lumbricos, vbi etiam latos, & rotundos in intestinis infantiũ gigni dicit, in vtero matris, causamq; materialem adiungit, humorem dulcem putridumq; diu retentũ: quę nõ tantùm in infantibus, sed etiam in adultioribus materia esse poterit generationis vermiũ. Quod etiam methodus curatiua docet, quæ per amara & acida, ac detergentia exercetur. Easdem species scribit Paulus libr. 4. cap. 57. & 58. & Aëtius lib. 9. cap. 39. 40. 41. Celsus lib. 4. cap. 17. de latis, & rotundis egit, & latos peiores dixit, sed de his satis. De rotundis igitur loquens Hippocra. dixit bonum esse si descẽdant, & simul cum deiectione, & morbo ad iudicationem tendente. De rotundis loquutus est, quoniã lati raro admodùm videntur, & ascarides in recto generantur intestino, & sine deiectione ipsi ferè semper descendere solent. Rotundi tamen, qui etiam & oblongi appellari solent, in cæco intestino magna ex parte, vbi feces, & pituita diu retinentur, generantur, qui posteà intestina perreptant, & ad ventriculũ ascendunt. Hos igitur descendere melius est, quàm ascendere. Cùm enim ascendũt per viam causæ mali sunt, ventriculum mordẽtes, & fumos putridos ad cor, & caput trãsmittẽtes, & inde animi deliquia & mẽtis perturbationes afferentes. Per viam etiam signi, quia significat in inferioribus partib⁹, non in superioribus degere, quæ ignobiliores sunt. Quòd autẽ dixit, cum deiectione exire, & simul addit ἅμα, dicens, id est, quoniã sine ipsa contingit ipsorũ exitus, quod significat ipsorum abundantiam, aut ꝙ fugiunt humorum in corpore existẽtium malitiam. Quod dixit Morbo eunte in iudicationẽ: id est quod Celsus dixit. Sub fine morbi, quo tẽpore vniuersa excrementa præter naturam excerni bonũ est. ἐπιτήδειον, inquit Hippoc. i. opportunum & decens, quod Celsus dixit, Nihil nocet, neque altiorem aliquam sententiam voluisse Hipp. existimauerim, quàm quòd descendentes nihil mali afferunt, quod tamen ascendentes afferre possunt.

[Margin: ἕλμινθες στρογγύλαι. ἀσκαρίδες. — Lumbrici rotundi. — Lumbricos exire cũ deiectione. — ἐπιτήδειον.]

GALENI

Commentarius.

SI natura pariter cum cæteris excrementis hos quoque pellit deorsùm, melius est quàm si sursùm, & quoties aliter post appareat ratione accidentis. Sed de differẽtia eorum quæ decretoriè post apparet, libro De iudicatione latiùs explanatum iam est.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

DOCET bonã esse expulsionẽ omnẽ quæ fit à natura, omnem autem aliam fieri in ratione accidentis: cùm enim à natura fit expulsio, decretoriè fit euacuatio. *Aliter.* Græcè ἄλλοις, legendum potiùs ἄλλως, vt Laurentianus.

[Margin: Codex Græ. corrigẽdus.]

nus. *Differentia*. Græcè, ἡ διαφορὰ πᾶσα, id est, differentia omni. *Libro de iudicatione*. Lib. 1. cap. 14. signa decretoria duplicia esse dicit, quędã vt signa & causæ, quædam vt signa tantùm.

PROGNOST. XIX.

DECET autem in omni morbo ventrem flaccidũ, ac bonæ molis esse.

IN Progno. 13. scripserat Hipp. signa bonę dispositionis ventris inferioris, de eôdem etiam loquẽs in præsenti signa alia scripsit. Verùm superiùs signa scripsit à posteriori, nempe deiectione, quæ est ipsius ventris effectus: modò verò signa scribit, quæ docent à priori bonã valetudinem ventris. Quorum primum est, vbi fuerit vẽter flaccidus: secũdũ, vbi fuerit bonæ molis. Primam conditionem dixit Hipp. λαπαρὴν, id est, flaccidum. Dicitur autem pars aliqua, λαπαρὸν, vbi non fuerit plena, & venter vbi nõ fuerit cibis, aut potibus repletus, quẽadmodùm in. 1. huius libri Com. de partibus inter thoracem & ossa ilium loquẽs, dixit, Est autẽ & λαπαρὸν, id est, flaccidus, tota hęc pars, cùm nõ fuerit parùm antè cibis & potib⁹ plena. Quod igitur vacuum est, flaccidum meritò dicet. Sic enim Gal. dixit lib. 1. de Mor. popu. par. 3. in Com. histo. Sileni, idem esse referens, ὑπολάπαρον & ὑποκενὸν, id est, Subflaccidũ, & subuacuũ. Artificiosè admodùm, & exquisitè vsus est vocabulo Hipp. nam ventrẽ hunc non appellauit μαλθακὸν, id est, Mollẽ, vt Laurentianus in sua translatione. Nam mollis duro oppositus est: & dura fiunt omnia, apud Gal. lib. 5. de Simplici medi. fa. cap. 4. aut concretione, aut repletione, aut siccitate. Ea verò quæ à repletione indurãtur, veluti quæ phlegmone laborat, nõ propriè dura dicũtur, sed ἀντίτυπα, id est, retinentia. Si ergò quæ plena sunt, nõ propriè dicũtur dura. quæ vacua fuerint, nõ propriè dicẽtur mollia, sed vt Hippocra. λαπαρὰ, id est, flaccida. Pręthereà illa sunt propriè dura apud Gal. citato loco, quæ à siccitate induruerunt, talis esset venter vbi contabesceret, ac siccitate induraretur. Modò hæc ventris dispositio à secundo membro excluditur, vbi ventrẽ vult esse bonæ molis: nam qui bonæ molis est, apud Gal. in Com. nõ est absumptus. Si ergò per λαπαρὴν, mollem intellexisset: non adderet, καὶ εὔογκον, id est, & bonæ molis. Nam qui talis est, durus propriè ob siccitatẽ esse non poterit. Damnatur itaq; omnis durities ventri euenire potens: à cõcretione enim venter durus nõ fiet, quandoquidem viuente animali, venter eam frigiditatem non patietur. Renitentiam autem dãnauit in signo pręhabito, vbi flaccidum ventrem esse debêre voluit: contrà plenum, & renitẽtem distinctum. Dãnat quoq; durum à siccitate, vbi laudat in secunda conditione præsenti ventrem bonæ molis. Quod signum ad bonam ventris compositionem, & carnis copiã pertinet, sicuti & durities ad extenuationem, & carnis paucitatem, vt Gale. ait in Com. Cuius etiam mentionem fecit lib. 1. Prog. 23. cùm damnauit hypochondria intenta. Quam etiã ventris dispositionem laudauerat in Aphor. 25. lib. 2. dicens, In omni morbo partes ad vmbilicum & imũ ventrem attinentes crassitudinem habêre melius est, multũ verò extenuari ac contabescere malum. Quod enim in præsenti progn. dixit, in omni morbo decère vẽtrem esse bonæ molis, in Aphor. dixit, in omni morbo partes ad vmbilicum & imum ventrem crassitudinẽ habêre esse melius. Venter enim pro imo vẽtre, & partibus ad vmbilicum commutatur. Et quod in Prog. dixit, εὔογκον, id est, bonę molis: rectè dixit in Apho. πάχος ἔχειν, id est, crassitudinẽ habêre. Vbi aduertendum, quòd quemadmodùm in Apho. crassitudinem habêre, distinguit contra multùm extenuari, ac cõtabescere: ita in Prog. bonã molem ventris, distinguit cõtra id quod bona mole caret: & bona moles ex carnis copia pẽdet, & defectus ipsi⁹ vera contabescentia est, & attenuatio.

Bonæ valetudinis vẽtris signa.

λαπαρὸν.

μαλθακὸν.

Laurẽtianus notatur.

Durorum causæ.

ἀντίτυπα.

εὔογκον.

Bonæ molis venter.

GALENI Commentarius.

MOLLIS opponitur intento, aut repleto, corporatus verò absumpto: vt principio de contentis in eo doceat, deindè de ipso ventre: quasi dixerit in hunc modũ: At verò in quouis morbo, modicè venter inanis sit & corporatus ex propria substantia, haudquâquam tenuis oportet.

AN-

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

DOCET Hippo. mentem esse, distinguere flaccidum ventrem, contrà plenum: & bonæ molis, contra liquatum ac dissolutum. *Mollis.* Græcè, λαπαρὴν, id est, flaccidum. *Corporatus.* Græcè, εὔογκον, id est, bonæ molis.

PROG. XX.

VALDE tamẽ aquosum, vel album, vel chlôrum, vel væhemẽter rubrum, vel spumosum deiicere: Omnia hæc mala sunt.

IN progonst. præsenti, & quibusdam sequentibus nonnullas malas deiectiones vituperat: sed tamen quędam, quæ in sequentibus scribentur, multo deteriores sunt, quàm quæ habentur in pręsenti. *Aquosa deiectio.* De aquosa cõstat ipsam cruditatem ostendere potius quàm perniciẽ: nam signa cruditatis de se mala non sunt, nisi quatenùs ad facultatem comparata, medicus intelliget facultatem non posse ad horam coctionis perdurare. Est autẽ cruda quæ tenuis: quoniam per coctionem omnia incrassantur: ostendit ergò cruditatem ac serosos humores abundare. Appellauit hanc Celsus, perliquidam deiectionem, lib. 2. cap. 4. plures alias damnans deiectiones cũ dixit: Vtiq; si quod descendit, est perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut spumans. *Alba deiectio.* Album verò si deijciatur, malum est: significat enim, bilem totam per venas transmitti, vt in auriginosis, & hoc aut quia adest obstructio in meatibus bilem perducentibus ad intestina, aut in iecore inflammatio: tunc enim deiectio non tingitur. Nec tamen putandum est albam deiectionem sic dici albam vt lac, aut alia alba alimenta, quæ ingeruntur: sed dicuntur albæ per comparationem ad eam quæ in sanitate excernitur, vt dixit Gal. li. 1. Prorrhe. Com. 13. vbi docet quoties medici dicunt ictericos album deijcere, id collatione facta ad naturalem deiectionẽ intelligi debere. *Chlora deiectio.* Chlôron etiã damnauit. Chlôron autẽ pallidum significat, & æruginosum, quod simile colore bilem per intestina descendere ostendet: quodcunq; horum fiat, malũ erit. Nam pallida bilis cruda est, & multum serum cõmisceri cum ipsa significat. *Pallida bilis.* Nam quæ parùm seri habet, ruffa & flaua redditur, sicuti quæ multũ seri habet pallidior semper redditur. *Bilis æruginosa.* Si tamen æruginosa fuerit, vbi non sequatur ciborum naturam, humorum assationem significabit. Sed de his in expositione. 39. infrà dicetur. Placuit autem in præsenti chlôron dicere non mutata Græca dictione, quoniam non est Latina vox quæ pallidum, & rubiginosum significet: *Chloron.* significat autem hos colores chlôron apud Galen. in Com. præsentis Prog. & in Com. 21. sequenti. & lib. 6. de Mor. popu. par. 2. Com. 17. dixit chlôron significare herbaceum colorem, & similiter significare colorem pallidum. Herbaceus autem verè viridis est. Celsus tamen in sententia allegata pallidum loco huius scripsit. Præterea dixi, vel væhementer rubrum, quoniam in Græcis codicibus legitur, ἢ ἐρυθρὸν ἰσχυρῶς, id est, vel væhementer rubrum. Gal. tamen partem illam, ἐρυθρὸν non legit, sed aduerbium ἰσχυρῶς, cũ parte χλωρὸν coniungit dicens, ἢ δὲ χλωρὸν ἰσχυρῶς, hoc est, væhementer tamen chlôrum. Et erit sententia satis perspicua, malum esse dicens, si fuerit excrementum, væhementer pallidum, aut væhementer rubiginosum. Si tamen væhementer rubrum legatur, bilem rubram misceri significabit: *Bilis rubra.* est autem bilis aliqua rubra apud Gal. lib. de atra bile, dicentem, Pari igitur modo rubram nonnulli bilem nominant, cuius substantia tenuem prope sanguinem ostendit: at quod non concrescit, bilem ipsam nominat. Actuarius quoq; lib. de Vrinis, cap. de vrina rubea, bilem rubeam appellat. *Spumosa deiectio.* Spumosum quoque vituperat si deijciatur excrementum, humiditatem flatui cõmisceri significat talis deiectio, aut væhementiam caloris: vt lib. 1. de Crisibus, cap. 11. dixit: Spumosum verò (veluti etiam in exterioribus accidit) cũ scilicet feruor inest, vel aliquis flatuosus spiritus humiditati cõmixtus, primum immoderatæ caliditatis corpus colliquantis: secundum verò est inæqualis perturbationis effectus. *Spumæ causa.* Magis autem explicuit spumæ causas, tam materialem quàm efficientem, secũda secti. Apho. Com. 43. vbi materiam spirituosam & humidam dixit componere spumam. Causam autẽ efficientem duplicem esse dixit, calorem, & aliquando motum: calorem monstrat spumam efficere in lebete, vbi succus aliquis efferuescat, & in apris ira concitatis, qui spumam ore fundunt. Ex motu etiam spumam generari

 probat,

probat, in mari ventis agitato, & in morbo comitiali laborantibus væhementer commotis. Coniungũtur autem calor & motus in equis celerrimè currentibus. Et infrà Comm. 47. de spumæ generatione Gal. doctrinam completissimam scribit. Quantùm autem mali significet hæc deiectio, si simul biliosa syncera deiecerit æger, dixit Gal. lib. 3. de Ra. vict. acutorũ, Com. 13. vbi postquàm Hippo. dixit mulsam meraciorẽ, reddere deiectionem spumosam, dixit Galen. spumosas item deiectiones, & in prog. damnauit. Et infrà inquit: Cùm vel ex mulsa epota, vel citra ipsam quis spumosa simul & syncerè biliosa deiecerit, febrem scito esse, quæ liquefaciat, & ad tabẽ perducat. Per se tamen sola spuma causas efficientes quas diximus ac materiales signicabit.

Deiectio biliosa syncera & spumans.

GALENI Commentarius.

AQuosa deiectio, cruditatis indicium est. Candida verò haudquâquam decumbere croceam de iecore bilem in ventris sede significat. Porrò admodùm chlôron, id est, viridis aut crocea (id enim vtrôuis modo vertas licebit) quia gemina significat, vt anteà dictum iam est, in altera significatione, bilis croceæ copiam permistam esse, in altera rubiginosæ, significabit. Cæterũ spumans deiectio, interdum spiritum flatuosum humore permistum esse solutu difficili, quandoq; caloris copiam indicat. Ità enim per exteriora corpora fieri cernitur, in mari incursantibus flabris, in lebete ex polentis præ copia caloris.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

SINGVLA eorum quæ ab Hippo. damnãtur, percurrit Gal. significationes ipsorũ explicans, præterquàm rubri excrementi, & ad finem modum generationis spumę scribit. *Aquosa deiectio.* Græcè, τὸ μὲν ὂν ὑδαρὲς, hoc est, aquosum quidem. *Candida verò.* Gręcè, τὸ δὲ λευκὸν ὡς εἴρηται πρόσθεν ἤδη, hoc est, album verò, vt dictum priùs iam est. Dixerat autem id suprà Com. 17. in fine. *Croceum.* Græcè, ὠχρὰν, id est, pallidam, & sic in reliquis locis. Aduertendũ, quod cùm pallida bilis, reddat pallidam deiectionem, non ob aliud damnatur à Gal. admodùm pallida deiectio, & vult sic legere Hipp. literam: nisi quoniã admodùm pallida significat bilem plurimùm feri continere, aut parũ eius misceri cum excremento.

Deiectio admodùm pallida.

PROG. XXI.

MALA autem deiectio est, si fuerit parua, & glutinosa, & alba, & subchlôra, ac læuis.

QVAMVIS Hippo. in præsenti prog. videatur damnare plures species deiectionũ, duæ tamen sunt in summa quas damnauit, nempe paruam, glutinosam, & albam, & subchlôram ac læuem. Significant autem omnes colliquationem: sed tamen parua glutinosa, & alba, minorem significat colliquationẽ, atq; recentem pinguedinẽ colliquari, quod significat color albus: prætereà non plurimùm occupatam esse pinguedinẽ à putredine. Subchlôra verò ac læuis deterior est, quæ non tantùm colliquationem, sed pinguedinem vetustam colliquari significat, atq; ipsam iam putrescẽtem & caloris væhementiam, quod ostendit coloris mutatio, ad pallidũ aut rubiginosum. Vtrunq; enim significat chlôrum, vt Galen. vult in Comm. præcedenti, & sequenti. Quòd autem deiectio chlôra cum læui iungatur: ad maiorem malitiam spectat: quanuis læuor in omnibus deiectionibus malis magnitudinẽ augeat malitiæ. Significat enim malũ omnes partes consimiliter occupare. Celsus tamen libro. 2. cap. 4. aliter coniungit partes has dicẽs; Præter id periculũ ostendit id quod excernitur, si exiguũ, glutinosum, læue, albũ, idemq; subpallidũ. Vult enim cum exigua, glutinosa ac læui, esse coniungendum album, aut esse coniungendum subpallidum colorem, quam Hippo. appellauit, subchlôram, ac si diceret exiguã, glutinosam, læuem, vtcunq; malam esse, siue fuerit alba, siue subpallida, quæ

Albus color deiectionis. Subchlôra deiectio.

subchlôra

subchlôra est: quo modo mihi videtur esse legendum Hippo. atq; vbi Gal. inquit: Subchlôra verò ac læuis, ipsum loqui de exigua glutinosa subchlôra, cùm iam locutus esset de exigua glutinosa & alba. Nam subchlôra & læuis non significaret colliquationem nisi esset glutinosa. Legit etiam Celsus vnum tantùm significatũ subchlôri coloris, aliter quàm Galen. qui duos significare vult, ac de vtroq; intelligi, sicut etiam in præcedenti prognost. Huiusmodi deiectiones aut sunt in parua quãtitate, vt voluit Hippoc. aut magna: in parua semper malæ sunt, & colliquationem ostendunt. Hanc ob causam Hippo. cùm dixit glutinosas ac lęues malas esse paruas, etiam dixit: Si tamen magnę sint, possent ob ciborum cruditatem euenire, possent etiam euenire ex vęhemẽti colliquatione. Sed distinguuntur istæ duæ species deiectionum, fœtore. Nam quæ eueniunt ob cruditatem, non fœtent: sed illæ quæ ob colliquationem, fœtore participant. Omnes hæ deiectiones etsi pinguedine colliquata fiant, non sunt omninò lethales. Nam vbi pinguedinis colliquationem sequantur, non carnis ipsius, non omninò est dispositio exitiosa, cùm significet moderatiorem esse caliditatem, ea quæ carnes colliquat: vt lib. 3. de Mor. po. in histo. in Thaso Parium, vbi dixit: Nam si pinguitudinem quandam vrinæ habuissent, veluti & deiectiones, prauas quidem ipsas existimare oporteret, non tamen lethales prorsus, nisi idem sit & carnem & pinguedinem colliquari: feruidissima quidẽ existente caliditate quæ carnes colliquet, moderatiore quæ pinguedinem. Similiter in Comment. Galen. has colliquationes potiùs ad caloris væhementiam, quàm ad ipsius malignitatem refert.

Celsus aliter quàm Gale. legit Hippo.

Pingues deiectiones.

GALENI *Commentarius.*

Duplicem hoc loco deiectionum formulam docet, ambarum euenientium propter absumptionem, dissidentium verò inquantum exigua ac glutinosa candidaq; deiectio pinguedine absumpta ab igneo calore non tamen væhementer maligno efficitur: subcrocea verò, ac læuis absumpta quoq; pinguedine cõsistit, sed aut propter caliditatem væhementiorem, aut quia pinguedo ipsa vetusta, ac velut semiputris existat. Itaq; exterior non solùm pinguedo, sed etiam sepum mutare spatio temporis priorem colorem, ac perspicuê subcroceum reddi perspicitur. Si verô subuiridis sit, de rubiginosa bile (id enim vt antea dictum est, secundùm voculæ chlôras, id est, viridis aut croceæ, significatum est) væhementis cõsumptionis indiciũ est. At verò læue redditur quicquid de corpore excernitur, aut quòd habeat æqualem concoctionem, vt nulla eius pars effugerit naturæ alterationem, aut propter væhementem consumptionem, vt nulla materiæ pars imperpessa supersit. Vt igitur quicquid salubre est, id omne salubrius redditur quoties æquale sit: ità quicquid malum est, id omne euadit deterius si æquale existat. Vtrunq; enim per omnem materiã apparet, quæ aut naturę comptum recepit, aut turpitudinem prauitatis. Cæterùm vt lentor sæpenumerò fiat vbi quędam calefacta admodùm sint, perspicuum est: nonnunquàm etiam qualitas esculentorum tales reddit humores. Sed hi quoties commouentur ad excretionem, haudquâquã exigui sunt: deiectio verò sensim secreta, si glutinosa sit, ab his abest, tribuitur verò modicæ consumptioni. Sed interdum væhemens consumptio deiectionem reddit vniuersam, sed talis admodùm graueolens

ueolens est: ità interstinguitur ab humore crudo, quippe qui graueolens non est.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

IN prima parte, duas formas deiectionũ damnasse Hippo. refert, quarum vtraq; euenit ob colliquationem, sed tamen differunt: quoniam parua glutinosa alba, fit colliquata pinguedine ab igneo calore, non tamen væhementer maligno: subchlôra verò ac læuis aut fit à calore væhementiore, aut quia colliquatur pinguedo vetusta ac semiputris. Mutant autem colorẽ temporis processu non tantùm pinguedo, sed & seuũ. Siue ergò per subchlôram intelligamus subpallidam, siue subærugineam (vtrũq; enim significat vocabulum) mala erit talis deiectio, ac væhementem colliquationem significabit. *Absumptionem.* Græcè, ὑπὸ συντήξιος, hoc est, propter colliquationem. Sic & in alijs locis. *Subcrocea.* ἢ δὲ ὑπόχλωρος, hoc est, subchlôra verò: sic & ĩ alijs locis. *Subuiridis.* ὑπόχλωρον, id est, subchlôra (Id enim, vt anteà dictum est) suprà Commen. præcedenti. *Id est viridis aut croceæ.* abundat.

IN secunda parte, quæ incipit (At verò læue) læuorem in his quæ excernuntur ad causas refert. Nam aut coctionem per totũ subiectum æqualiter procedere indicat, & naturæ actionem per omnes partes æqualiter procedere: vel magnam colliquationẽ, vt nulla eius pars imperpessa remaneat. In salubribus ergò dispositionibus valde bonum, in malis valde malum. Est autem lęue in vniuersum id quod aut per totum recepit naturæ comptum, aut turpitudinis prauitatẽ. *Quicquid salubre.* Græcè, ὅσα χρηστὰ βελτίω ταῦτ᾽ ἐστίν. hoc est, quæcunq; bona meliora sunt.

Læuor quando malus.

Læue quod appellat Gal.

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterùm) partem illam, glutinosa explicat, dicẽs ipsam fieri aliquando à caloris væhementia, cùm aliquid admodùm calefit: aliquando ob ciborũ naturam, qui glutinosi sunt. Sed quando fit à calore, deiectio parua est: magna verò vbi à cibi natura. Contingit autem aliquando à calore talẽ fieri, vbi magna fuerit colliquatio: quo tempore deiectio non ostendit ciborum cruditatem, sed væhementem colliquationem, quam fœtor distinguit. Erit ergò ex doctrina Gal. talis distinctio in deiectionibus glutinosis, aut enim sunt paucæ, aut multæ quantitatis: si paucæ, colliquationem significabunt nõ væhementem: si multę, aut cum fœtore, aut sine ipso: si sine fœtore, ciborum naturã ostendẽt, quæ multum viscosum humorem ac crudum aceruârunt: si cum fœtore, væhementem ostendent colliquationem. *Vniuersam.* Græcè, ἀθρόας γλίσχρας. hoc est, glutinosam accumulatam.

Glutinosa deiectio.

PROG. XXII.

HIS autem magis lethales erunt, nigræ, vel pingues, vel liuidæ, vel ærugino sę, vel fœtidę.

DAMNAVERAT Hippoc. in prog. præcedenti deiectiones paruas glutinosas, albas, & subchlôras, ac læues: in præsenti verò alias damnat, tanquàm magis illis lethales. Sunt autem. 4. nigra, pinguis, liuida, æruginosa ac fœtida. Nigra mala est, vt inquit Gale. in Com. quoniam significat atram bilem syncer am misceri cum deiectione: constat autem omnem humorem syncerum esse malum, & bilem nigram syncer am fieri ex adustione consumpta tenui ac serosa parte ipsius humoris. Causam materialem deiectionis nigræ explicat in Com. Gale. cùm ipsam referat ad commixtionem nigri humoris. Lib. tamẽ. 1. de Crisibus, cap. 11. causam efficientem exposuit, dicens ipsam significare atrę bilis, aut sanguinis perustionem. Deiectiones nigras dupliciter fieri ex commixtione contingit, aut ob fecem sanguinis, quæ est verè humor melãcholicus, de quibus dixerat Hippocra. aphor. 21. sect. 4. Deiectiones nigræ qualis sanguis, sponte venientes, siue cũ febre, siue sine febre pessimæ, aut fient nigræ ex mixtione atræ bilis exquisitæ, de quibus aphoris. 22. eiusdem sectionis dixit: Morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis vel sursum, vel deorsum exierit, lethale. Istæ omnes nigræ deiectiones ab Hippocr. damnantur, & in præsenti prog. similiter. Sed tamen non omnes qui eas excernũt, moriuntur. Nam omne perniciosum, quod à corpore secernitur, dupliciter secerni contingit, aut à principio, aut post morbi coctionem. Ante coctionẽ nulla euacuatio bona esse potest, siue humor qui excernitur melancholicus, siue

Nigra deiectio.

Nigræ deiectiones duobus modis fiunt.

Morbo crudo nulla euacuatio bona fit.

atra bilis exquisitè fuerit, siue quiuis alter quouis modo deprauatus. quod constat ex Gal.4.sect.apho.Com.22.cùm ait:Quādo aliquis incipit morbus,si quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia hæc casus præter naturam earum, quæ sunt in corpore dispositionum.Quo enim tēpore à causis quidem morbum facientibus natura grauatur; adest autem cruditas humorū, tūc aliquid bene euacuari est impossibile. Ad quod cōprobandum adducit Hippo. sententiam ex lib.1.de Mor.popu.vbi dixit:Coctiones crisis celeritatē & securam sanitatē ostendūt:cruda verò, & incocta,& ad malos abscessus conuersa, crisis carentiam, vel labores, vel temporum longitudines, vel mortes, aut morborum conuersiones. Talis ergò euacuatio in ratione causæ poterit esse bona, mala verò in ratiōe signi.Iecoris em̄ lāguorē ostēdit sect.4. aphor.Com.21.Si tamen humor niger, qualis fex sanguinis excernatur, apparētibus signis coctionis,bonū erit in ratione causæ,& signi: in ratione causę,quia malus humor à corpore euacuatur:in ratione signi,quia significat naturā valentē,& cocta, ac superata excernentē: quod docuit in Com.citato,de nigris deiectionibus loquēs,cū dixit:Ad morbos cōsistentes sequuntur sæpiùs, natura superfluitates expurgante.Et lib.de Atra bile, de nigri humoris euacuatione loquēs qui in pestilentia illa, quā narrat in illo loco, excernebatur, inquit, Atq; atrorum, vti vocant, per anum excretio, non paucis qui superstites manserant, nono vt plurimū die, vel septimo, vel vndecimo contingebant.Si tamen deiectio nigra ab atra bili exquisita fiat, cum signis cruditatis, vt dixi, mala erit, atq; lethalis, apud Hippo.aphor.22. sect. 4. Morbis quibuslibet incipientibus si atra bilis vel suprà, vel infrà exierit, lethale. Si tamen exierit morbo existente in summo vigore, ac notis coctionis apparentibus, bonum erit, vt signum, & vt causa: vt Galen. in eodem Com. explicat. Contra dicta dupliciter videtur repugnandum.Primò dato, quòd atra bilis exquisitè excernatur in principio, videtur eam euacuationem esse proficuam, proficiet enim humorem adeò prauum à corpore excerni, potiùs quàm retineri. Intelligo per atrā bilem exquisitè, humorem nigrum, acidi saporis, quem etiam odore repræsentat, qui nō cōcrescit, sed tamen est aceto crassioris substantiæ, quod ad perniciem ipsius multum agit. Adhæret enim vęhemētiùs parti cuiuis, quàm acetum, terram fermentat, & muscæ ipsam degustare fugiunt, habet fulgentem nigredinē, generatur ex sanguinis, aut bilis atræ adustione: quibus deterior est quæ ex bilis flauæ adustione generatur, quantùm flaua bilis alijs deterior est. Secundò videtur repugnandum, q cum signis coctionis non sit bonum atram bilem exquisitè deijci, quoniam nunquàm deijcitur ad bonum: vt vult Gale.lib.de Atra bile. vbi de atra bile exquisitè tali, & de non exquisitè tali loquens dixit: Ego verò ab adolescentia, cùm ex Pelope præceptore meo vtriusq; humoris notas didicissem, dein ipsas per totā vitam, in huncvsq; diem obseruassem, exactè bilis atræ humorem, semper in perniciem excerni conspexi. Et rursus infrà narrauit pestilentiam illam, cuius meminit.4.sectio. aphor. Com.21.lib.1.de Diff.fe.cap.9.& lib.3.de Mor. popu.par.3. in Com. histo. in Thaso Parium. & lib.10.de Mor. cu.in qua peste plurium modorum nigra deijciebantur: ac inquit, Iam qui exactam bilem atram deiecerunt, omnes mortui sunt. Restat ergò vt nunquàm ad bonum terminentur nigræ deiectiones ab atra bile exquisitè. Ad quæ respondemus, ad primum, quòd deiectiones malorum humorum maximè atræ bilis exquisitè, licet bonæ sint in via causæ, malæ tamen sunt in via signi, ostendentes maximam in humoribus adustionem, & naturalis facultatis imbecillitatem. Ad secundū dicemus, quòd si atra bilis exquisitè cum signis coctionis deijceretur, bona esset significatio: quod Gal.nō negat, vt in Com.22.4.sect. Apho. Quod tamen dixit lib.de Atra bile, est, se id non vidisse, & ob id in illa peste omnes, qui talia deijciebant, moriebantur: quoniam sine signis coctionis talia deijciebantur. Euenit autem rarò vt signa coctionis appareant in morbis ab atra bile exquisitè, in tantum vt Galen.id nunquàm perspexerit, ob humoris peccantis malitiam tantam, vt nunquàm natura ipsum retineat, aut superet. Proximè ad nigras deiectiones accedunt liuidæ, quæ tanto minùs malę erunt nigris, quanto color minùs malus est, & minorē copiam atræ bilis abundare, ac misceri deiectioni significant. Ostendunt quoq; caloris naturalis mortificationē, apud Gale.lib.1.de Crisibus, cap.11.dicentem: Si autem veluti liuidum quoddam in excremento apparuerit, vbi non fuerit tale aliquid intùs assumptum, frigiditatem quandam, ac interiorum partium extinctionem non paruam ostendit. De liuido colore diximus lib.1. circa.6.prognos. De pinguibus deiectionibus Gale. in Com. dicit significare pinguedinem colliquari

Niger humor cum signis coctionis bonus est

Nigra deiectio ab atra bili.

Obiectiones.

Atra bilis exquisitè.

Atram bilem exquisitè nūquàm vidit Gale. ad bonum deiici.

Liuid⁹ color deiectionū.

Pingues deiectiones.

colliquari ab ignito calore. Et lib.1. de Crisi. cap.11. effectum solùm explicuit dicens: Sicuti si aliquando pingue, vbi rei pinguis esus non præcesserit, colliquationis est signũ. Et lib.3. de Mor. pop. par.3. in histo. in Thaso Parium. Gal. in Com. de pinguibus loquens deiectionibus inquit: Hæc itaq; fieri videntur liquata ob febrem pinguedine. Sed contra sententiã

Obiectio. Hipp. dubitare posset quispiam. Primò, quia deiectio pinguis non videtur esse magis lethalis, quàm præcedentes: quoniam in Com. præcedenti Gale. explicuit deiectionem glutinosam & subchlôram significare colliquationẽ, hoc addito, quòd subchlôra significat calorẽ væhementiorem, quàm glutinosa alba, & pinguis deiectio, vt diximus, significat similiter pinguedinem colliquari: ergò pinguis nõ est deterior, q̃ glutinosa, & subchlôra. Ad quod respondemus, quòd deiectiones pingues, de quibus in præsenti prognost. fœtorem habẽt coniunctum: quoniam in litera Hippoc. pars illa: Fœtidæ, cum omnibus præcedentibus, quæ solo colore differunt, coniungi debet, ità vt pingues, quæ fœtorem habent coniunctũ, magis lethales sint, quàm quæ habitæ sunt in præcedenti prog. Ex fœtore ergò habent istæ maiorem malitiam alijs. Aduertendum autẽ, quòd deiectiones, quæ sequuntur carnis colliquationem, adhuc sunt deteriores omnibus his, quoniam væhementiorem significant caliditatem, & appellantur illæ à medicis colliquationes, non pingues deiectiones, vt Gale. inquit in historiæ allegatæ Com. feruentissima quidẽ existente caliditate, quæ carnes colliquet, moderatiore verò quæ pinguitudinẽ.

Colliquationes à pinguibus deiectionibus differunt. Colliquationes quoq;, quæ per ventrem excernuntur, ex communi vsu medicorum dicit differre à pinguibus deiectionibus, & meritò: quoniam colliquationes sunt similes substantiæ, quæ effluit, & exprimitur à carnibus assis nõdum exiccatis: & pingues deiectiones sunt pinguedini colliquatę similes, solo colore mutatæ, licet nõ semper colore mutentur, vt cùm recens pinguedo non putrescens à calore non admodùm væhementi liquatur. Sunt autem istæ colliquationes adeò pessimæ, si fœtidæ fuerint, vt breuiter perducãt ad mortẽ. Quod similiter dixit loco citato. In longissima (inquit) apud nos peste, omnes ferè aliquid colliquationis excreuerunt, alij quidem exactè fuluę, alij moderatè, omnes verò graueolentis. Verùm tales deiectiones lethales sunt, & tempus non perferunt. Secundò etiam dubitaret

Obiectio. aliquis. Videtur enim, quòd glutinosæ deiectiones sint pinguibus deteriores: quoniam pinguis significat, vt dixi, pinguedinis colliquationem: verùm glutinosa significat solidorum colliquationem, vt voluit Galen. lib.1. de Crisi. cap.11. dicens: Si verò pingue, vbi nõ fuerit tale aliquod assumptum, pinguis colliquationis est signum. Quinetiam viscosum, nisi & hoc ex cibi natura sit, colliquationis est indicium. Sed quòd quidem pingue est, ex pinguedine fit liquefacta: quod verò viscosum, ex ipsis solidis animalis partibus contabescentibus: quare multo grauius. Quod non tantùm Hippo. contrauenire videtur, qui has deiectiones, quæ habentur in præsenti prog. dixit magis lethales: sed & ipsi Gale. qui in Com. præcedenti dixerat glutinosas deiectiones fieri pinguedine colliquata ab igneo calore. Ad quod dicemus, quòd deiectio, de qua loquitur Hippo. in prog. præcedẽti, est exigua glutinosa, quæ tamen ex sola pinguedinis colliquatione fieri potest, vt dixit Gal. Neq; tamẽ illa deterior est, quàm pinguis simul, & fœtida. Glutinosa tamen, de qua Gal. lib.1. de Crisibus, ex colliquatione solidorum fit, & magna copia excernitur, hæc alijs deterior erit, & fœtorem habebit cõiunctum. *Pinguis & fœtida deiectio.* Tales colliquationes appellantur, ac fiunt vbi væhementer membra colliquentur, quæ nondum fuerint exiccata, aut contabescentia, sed humiditate abundãtia. Vbi enim sicca fuerint vt in hecticis, quod ex solidis ipsis colliquatur, in vaporem transit, quemadmodùm vbi syluestrium animalium carnes torrentur in craticulis. In hecticis ergò quanuis solida membra colliquentur, nihil in ventrem confluet. libr.10. de Morbis curandis Gal. Quod autẽ dixit, Aeruginosam esse magis lethalem: constat id esse verum, vbi ad similem in præcedenti prog. cõparetur, quam subchlôram dixit. Nam subchlôra subæruginosam significat: modo æruginea peior est, quàm subæruginea. Adde etiã q̧ ærugineæ coniungit Hippo. fœtorem.

GALENI Commentarius.

Nigra deiectio, ab atra bile syncera tingitur: liuida verò vbi modica modicè permiscetur. Porrò opima deijcitur, quoties pinguedo ab ignito calore consumitur.

mitur: graueolentia verò, putredinis indicium est.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

GAL. Comm. expositus est simul cum progn. ideo non eget annotatione, prẹterquã quòd vbi legitur, *Permiscetur*, addendum, fiunt talia. Græcè enim habetur γίνονται τοιαῦτα. De graueolentia verò, quæ putredinis indicium est, diximus circa progn. vltimum primi libri, & Gal. 1. de Crisibus, dixit væhementem fœtorem væhementem putredinem significare: & verè nullum signum putredinis adeò certum est ad cognoscendam putredinem. Lege etiã prognost. 17.

PROG. XXIII.

VARIEGATÆ tamen deiectiones, his diuturniores sunt, sed nihilominus lethales: sunt autem tales, ramentosæ, & biliosæ, & cruentæ, & porraceæ, & nigræ, nonnunquàm quidẽ simul, nonnunquàm verò vicissim procedentes.

Deiectiones variegatæ. DEIECTIONES diuersorum colorum malorum & sponte venientium vituperat tanquàm diuturnas, & lethales. Versicolores verò sunt quoties ramenta deijciuntur, & bilis flaua, & sanguis, & bilis porracea, & nigra. Vbi enim tam varij fuerint colores deiectionum, longus erit morbus simul & lethalis: longus, quia cum multis ac diuersis causis natura pugnare debet, quas non nisi longo temporis spatio vincere poterit: lethales verò sunt, quoniam isti colores mali sunt, & quiuis eorum per se lethalem ostenderet dispositionem, maximè verò vbi omnes simul coniungantur. Hanc autem malitiam ostendunt tales deiectiones, siue simul, siue vicissim excernantur tales colores: vicissim verò fiet, quoties in singulis deiectionibus singuli apparuerint colores: simul verò, vbi in vnaquaq; deiectione plures fuerint colores, non tamen adeò cõmixti quin distingui possint visu, atq; ostendent diuersissimam naturam humorum peccantium. Quibus accedit malitia quæ ostenditur à malis coloribus dictis. Hanc sententiam confirmauit Gale. lib. 1. de Crisibus, cap. 11. dicens: Varium autem varijs affectibus corpus obnoxium ostendit, ob hoc igitur & diuturnum, & malignũ existit. Multi enim affectus ad coctionem longiori indigent tempore, periculumq; afferunt passioni æquale: nam simplex affectus facilius concoquitur, & minùs est, quàm multiformis perniciosus. Intelligitur autẽ id de spontinis euacuationibus. Nam Hippo. aphor. 21. sectio. 4. de spõtinis deiectionibus loquẽs dixit: Et quanto colores magis praui fuerint plures, peius. Vbi damnauit diuersitatem coloris deiectionũ, vbi colores praui fuerint: & Gal. in Com. huius rei rationem scribens dixit: Siquidem multi deiectionum colores præter naturam, sponte quidẽ vacuati, multarum atq; malarum in corpore dispositionum sunt signa, vbi tamen vi medicamenti expurgãtis tales euenerint, nihil mali significant, sed vim ipsius medicamẽti, quæ potest multos humores diuersæ naturæ euacuare. Quod etiam in aphoris. citato dixerat Hipp. cum medicamento verò meliùs, & quanto colores plures non male. Intelligendum autem est, quòd non omnes versicolores deiectiones adhuc sponte venientes malæ & lethales erũt, nisi quoties colores ipsi mali fuerint: vt dixit Hippo. in aphor. citato, & quales sunt colores qui scribuntur in prog. præsenti, & aphor. 14. section. 2. In alui profluuijs mutationes excrementorum iuuant, nisi ad mala mutatio fiat: & Gale. in Comment. varias deiectiones dicit significare, corpus à varijs humoribus expurgari exquisitiùs, nisi vbi deiectiones colliquationem aut putredinem ostendant, quales in prognost. Nempe quæ dictæ sunt in progno. præcedenti, & quæ habentur in præsenti, quę omnes malæ sunt, vt cõstat. Ramentosæ enim ex bile fiunt admodum acri, quæ intestina abradit: & biliosæ bilem ipsam flauam ostendunt, aut colore alio synceram: cruentæ, sanguinem excerni, quod iecoris imbecillitatem significabit. Si fuerit cruor similis loturæ carnis, aut erit crassus sanguis & splendens, & significabit adustionem. Licet sæpe fiat vt sola bile acriore descẽdente per intestina, deiectio fiat biliosa, ramentosa, & cruenta, apud Gale. 4. sectio. Aphor. Comm. 24. dicentem, Ab illa quæ

Deiectiones versicolores malæ si sponte eueniant.

quæ à quibusdam pallida, ab alijs flaua bilis appellatur, magna ex parte incipit intestinorum difficultas, abrasis quidem in primis ob humoris acrimoniam intestinis, posteà verò exesis, ità vt exulcerentur, & fiat intestinorũ difficultas. In hoc casu quoniam difficultas adest intestinorũ, sanguis excernetur, & quoniam à bile euenit, biliosa erit deiectio, & vt constat ramentosa, fient igitur omnes hæ ab vna causa. *Porracea deiectio.* Porracea verò vbi ob eduliorũ naturã talis non fuerit, calorẽ significabit præter naturã, vt Gale. in Com. 39. infrà de nigris satis dictum est in præcedenti Comm. *Colores deiectionũ mali apud Celsum.* Celsus lib. 2. cap. 6. has deiectiones vituperat dicens: Aluus quoq; varia pestifera est, quæ strigmentum, sanguinem, bilem viridem, aliquid modò diuersis temporibus, modò simul & in mixtura quadam, discreta tamen repræsentat. Veruntamen aphoris. 47. section. 4. dixit Hippocr. *Colores deiectionum.* excretiones in febribus nõ intermittentibus, liuidæ, cruentæ, fœtidæ, omnes malæ, & biliosæ: & si bene exeunt, siue per alui excretiones, siue per vrinas bonæ. Si verò non aliquid eorum, quæ iuuant, per hæc loca excernitur malum. vbi Hippo. colores omnes dictos dãnat, vbi in eodem morbo exierint, hac adhibita distinctione, si bene exierint, aut si non aliquid eorum, quæ iuuant, exierit, quod idem est cũ his quæ diximus de nigris deiectionibus. Et in vniuersum de omnibus quæ à corpore excernuntur, si cum signis coctionis euenerint, bona sunt: sin minùs, mala: maximè vbi talia à sua natura fuerint mala. Posset tamen quis obijcere, quòd non significent diuturniorem dispositionem, ac longum morbum deiectiones diuersorum ac malorũ colorum: nam istæ deiectiones lethales sunt. Ergò vbi cum plurimis natura pugnatura sit, dispositio magis lethalis erit, & causæ plurimæ præter naturam citiùs hominem interiment, quàm vnica. Gal. ergò in Com. malè probat ex causarum diuersitate morbum prolixiorem. *Versicolores deiectiones duo significant.* Ad quod respõdemus, quod apud Hippoc. in præsenti prognostico versicolores deiectiones duo significant, sub disiunctione tamen. Aut enim facultas languida est, ac signa alia bona non accedunt, & morietur æger: aut signa bona accedunt, quæ sumuntur ex pulsu, vrina, & animali facultate: & tunc dato quòd tales deiectiones mortem significent, vbi tale signũ ab alijs vincatur, non morietur æger, sed longo temporis spatio saluabitur, & hoc est secundùm significatum ab huiuscemodi deiectionibus. Qui ergò cum his moritur, posset citò mori. Sed qui saluari debet, non nisi longo tempore saluabitur. Secundò obijciet aliquis nõ esse diuturniores has deiectiones, quia cum multis pugnandum est. Nam hemitritæus breuior morbus est, quàm quotidiana febris, vt lib. 2. de Diffe. febrium dixit Gal. Verùm hemitritæus fit ex causis diuersis, cùm tamen quotidiana fiat ex vnica tantùm causa, nempe pituita. Ad quod respondemus, quòd in hemitritæo componuntur diuersæ ac contrariæ causæ, quarum vna corrigit malitiam alterius, vt bilis quæ corrigit crassitudinẽ pituitæ & eius frigiditatem, & coadiuuat ipsius coctionem, & resolutionem. In his tamen deiectionibus, de quibus loquitur Hippo. tanta est prauitas, vt nulla possit alteram corrigere, sed potiùs addere in malitiam. Quod tamẽ Hippo. dixit, has deiectiones esse nihilominùs lethales: non retulit sententiã ad alias, sed voluit ipsas præcedentibus esse deteriores, & similiter esse lethales, ac si diceret, vtrunq; significare, & mortem, & diuturnitatem ad modum suprà dictũ.

GALENI
Commentarius.

Deiectio versicolor multas haberi indicat affectiones, & ob eam rem tractu temporis eget ad concoctionem. Si enim multæ existunt affectiones, aliquas earum diutinas esse verisimile est: si secùs, at prorsùs occurrunt naturæ, quæ tanquàm cum multis pugnatura inimicis, multùm temporis consumat necesse est.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

HANC innuit Gal. distinctionem, qua probare vult has deiectiones esse diuturnas. Nam tales occurrũt naturæ seiunctim, & cùm ipsæ sint adeò diuersæ, verisimile est aliquam earum causarum, quæ morbum efficiunt, diuturnum morbum allaturam: & constat, quia aliqua ex causis erit frigida & crassa. Si tamen causæ simul occurrant, cõstat quòd plurimos debellare, non fiet breui tempore.

PROG.

PROG. XXIIII.

FLATVM verò sine sonitu aut crepitu exire optimum est. Melius autem est cum sonitu exire quàm reuolui: quãuis sic procedes significet hominem aliqua parte dolere aut delirare, nisi volens sic flatum emiserit.

Flatus causa. QVONIAM in hac libri parte de deiectionibus agit Hipp. iure de flatu quoq; agit, qui cum fece aut sine ipsa deponi solet: flatus verò apud Gale. lib. 3. de Causis symptoma. à calore languido generatur, quem ipse minùs valentem appellat: quoniã qui satis valens est, alimenta conficit, & vaporem ac flatum discutit, & nimia frigiditas vaporẽ non eleuat, neq; excitat flatum. Cuius exemplum est de aëre ambiẽte, qui neq; æstate feruente calore, neq; flante Borea nebulosus aut vaporosus est. Flatus itaq; in ventre genitus aliquando expellitur per superiora ructu: aliquando per inferiora, sæpe verò reuoluitur, ac cohibetur. Et *Sonitus locũ flatus ostendit.* ex sonitu quem efficit acutiori aut grauiori, licet coniectari in quo intestino deuoluitur: nam si sonitus est acutus, flatus continetur in tenuibus: si grauis, in crassioribus. Cùm etiam excernitur flatus, si sonitum ędit, vbi murmurilli speciem referat, egestionem subsecuturã indicat: si verò sonus purus ac clarus fuerit, aut deiectionem non succedere, aut in altioribus intestinis contineri duram ostendit. Est *Bombosus sonitus.* alter sonitus bombosus, qui mediam inter dictas significat affectionem. Qui verò cũ strepitu emittitur, ab instrumentorũ angustia, inflante spiritu, & pauca humiditate procedit. In morbis acutis aliquãdo æger flatum hunc cum sonitu mittit præsente medico, aliquando sine sonitu, & aliquando retinetur in intestinis, ac reuoluitur. De quibus omnibus Hippo. in præsenti loquitur prog. in tres partes diuisa sententia, quarũ prima est: Optimus flatus est ille, qui excernitur sine sonitu, ac crepitu: intelligitur vbi medicus præsens fuerit, aut alij quos ipse suspicere solebat: & quãuis Hippo. rarò assueuerit dictorum rationem reddere, modò subiungit ipsam: Qui enim flatum cum sonitu excernit, aut dolore magno vexatur, in tantũ vt cogatur ipsum cũ sonitu expellere, quis inuitus, aut mente vacillare videtur, *Flatus cum sonitu.* neq; satis nosse quæ committat. Sunt enim nonnulli, qui quãdiu mente cõstant, eligerent potiùs mori q̃ tale quippiam facere. Secundũ quod voluit Hippo. est, quòd si flatus spontè emittatur cum sonitu, nihil mali significabit: *Flatus spõtè cum sonitu.* significat enim quòd volens ac intelligẽs quę committit id efficit, aut quoniã medicum & assistentes parui pendet, aut quoniã magna est erga ipsos familiaritas, & hanc ob causam eligit potiùs cũ sonitu flatum emittere, quàm ab eo molestari: sed in his adhuc foret melius sine sonitu flatũ excerni. Flatus enim cum sonitu, vt vult Galen. in Com. & lib. 3. de Causis sympto. loco citato, significat plurimũ flatum & instrumentorum angustiam, aut alterum. Contrarium ergò significabit sine sonitu exire, nempe flatus paucitatẽ, & meatuũ laxitatẽ. Tertiũ, quod voluit Hippo. etsi secundò loco ab ipso positũ sit, est melius esse flatũ excerni quanuis cum sonitu, quàm reuolui, vel q̃ sursùm deuolui. dixit eñ ἀνειλεῖσθαι, quod vtrũq; potest significare. Hanc partem non exposuit Gal. quoniã ex se cõstat ægrotanti esse vtilius. In summa igitur melius est ercerni flatum q̃ ipsum reuolui, & cùm excernitur melius est vt excernatur sine sonitu, quàm cum ipso.

GALENI
Commentarius.

FLatum nõnulli cum sonitu, deuorato pudore, excernũt. Alij verò deligerẽt priùs mori quàm aliquid tale committere. Hos igitur quoties audientibus multis dimittunt flatum, scire oportet è duobus alterum: aut non satis intelligere quæ gerant: aut propter væhementiam doloris agere aliquid contra arbitrium & voluntatẽ. In alijs verò qui præsentes parui pendant, nullum malum significare flatum cum sonitu, censendũ est. Sed salutarius in his est, vbi sine sonitu excernatur, etenim pror

sus indicat aut flatuosi copiam spiritus, aut angustiam opificiorū. At verò quoties spiritus copia non admodū fuerit, & item opificia per quæ excernitur, laxiora, tunc sine sonitu in talibus flatus excernatur oportet.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

CIRCA Comm. vbi legitur: *Intelligere.* Græcè, παρακολουθεῖν. *Arbitrium.* abundat. *Præsentes paruipendat.* Græcè, μηδ' ὅλως φροντίζουσι τῶν παρόντων. hoc est, omninò negligunt præsentes. *Laxiora.* Græcè, χαλαρὰ τελέως ᾖ. hoc est, perfectè laxa fuerint.

PROG. XXV.

DOLORES autem atq; tumores ex hypochondriis, si recẽtes fuerint ac sine phlegmone, soluit murmurium factū in hypochondrio, & maximè si exierit cum stercore, vrina, & flatu. Si verò non exierit, proficiet vbi ad inferas partes descendat.

PROGNOSTICVM de tumoribus à flatu cum aliqua humiditate cõiuncto loquitur. Nam vbi humiditas plurima in ventre contineatur, ac in intestinorum inuolutionibus, calore accedente flatus generatur, qui cum humore per intestina delatus murmuriū facit. Borborygmos à Græcis appellatur. Et sic ab Hippo. in præsenti loco. Hoc autem authore Gal. lib. 3. de Causis sympto. humidum excrementum excernendū denunciat. Inquit enim: Quòd si humor quispiam in his continetur, accedit huic quoq; bombo forma quędam, vocantq; omnes huiusmodi sonum, vel potiùs murmurium, Græcè, βορβορυγμόν, qui humidum excrementū excernendū denunciat. Et. 4. sect. Apho. Com. 73. par. 1. vbi de murmurio loquens, inquit: Sic autem nominatur spiritus sonus, cū neq; magnus, nec multus exi-

Borborygmos.

stit, cum quadam autem modica humiditate ad inferiora motus. Inquit itaq; Hippo. Murmurium in hypochõdrijs, soluit dolores, atq; tumores, qui sunt in hypochondrijs. Intelligitur autem vbi dolor, aut tumor non eueniat ob inflammationem, neq; ob antiquū alium tumorem, sed ob recentem dispositionem. Ratio sumitur à Gal. lib. 3. de Causis sympto. parte allegata. Cùm enim hæc dispositio fiat ab humiditate cum flatu commixta, & sonitus significet excrementum humidum excernendum, significabit sanitatem, aut meliorem dispositionem. Aut enim, vt inquit Hippo. murmurium erit cum deiectione, aut vrina, aut flatu, & sic integrè sanabitur, & maximè soluetur, dixit Hippo. Si tamen non exierit descendens ad inferas sedes, proficit: quoniam dolorem sedat, atq; tumorẽ hypochondriorū, qui non fuerit antiquus, vt œdêma, aut scirrhus, neq; fuerit phlegmone in ipsis: hæc enim nõ soluentur. De hac eadem hypochondriorum dispositione locutus est Hipp. apho. 73. lib. 4. dicens: Quibus hypochondria suspensa murmurantia lumborum dolore superueniente, ijs alui humectantur, nisi flatus erumpant, aut vrinæ multitudo proueniat, hæc verò in febribus. *Quod hic suspensa.* Græcè, μετέωρα, idem est, tumida, siue in tumorẽ eleuata, de quibus. 5. secti. Com. 64. dixit esse ἐμπεφυσημένα, & φυσώδη, id est, inflata, aut flatuosa, Galenus. Qui tumores in præsenti κυρτώματα appellantur, & à Gal. in Comm. œdemata, in amplo significato, vt œdêma cū tumore conuertatur præter naturam. Quòd in præsenti prog. νεαρὰ, id est, recentes dixit, & sine phlegmone: voluit excludere tumores omnes vẽtris qui sunt, aut phlegmonæ, aut œdemata, aut scirrhi. Per recẽtes enim œdemata, & scyrrhi excluduntur, non tamen phlegmonæ. Hac de causa addidit, sine phlegmone: quæ recens dispositio est. In aphor. similiter tumores oẽs exclusit, qui possent hypochõdria suspensa facere, præter flatū, quia dixit: hęc in febribus. Nã vt vult Gal. in Com. febres quę ob loci alicuius inflammationẽ originantur, nõ febres, sed pleuritis, peripneumoneia, & talia nominãtur. ob alios aūt tumores febres nõ fiunt. Itaq; totū hoc recentes, & sine phlegmone: cõuertitur cum illa parte, hoc in febribus. Non vt Fuchsius qui libr. 6. de Mor. popu. parte. 2. in expositione aphor. 24. dixit idem esse quod dixit in prog. nõ cū phlegmone, & in apho. hoc in febribus. Nam illa pars, hoc in febribus, includit totum hoc, recens & non cū phlegmone. Qui enim dicit, hoc in febribus,

μετέωρα

νεαρά

Fuchsius notatur.

bribus, excludit omnem phlegmonem, & omnem antiquum tumorem, quia alterum febrem non facit, alterum febris non appellatur, & Fuchsius non docet ex apho. excludere duros tumores, & œdemata. Malè etiã Musa in expositione huius partis dixit in febribus dixisse Hippoc. quia febres imbecillitant naturalem calorem, & coctio minùs bene perficitur, & indè humidæ materiæ abundant. Hoc enim pro maiori parte est falsum. Calor enim febrilis humiditatem absumere magis, quàm creare solet, vt etiã exposui, multò alia est interpretatio Galen. in Com. illius aphor. Dolores etiam ex hypochondrijs idem sunt, & lumborum, qui in aphor. quoniam hypochondria sub costis sunt, & lumbi vertebris quinq; sub thorace definiuntur apud Galen. lib. de Osibus. modò vbi dolor ex hypochõdrijs procedit per intestinorũ inuolutiones, ad lumbos defertur. Hic etiam tales tumores solui dicit, vbi murmurium exeat, cum stercore, vrina, aut flatu: illic verò ventrem humectari dicit, quod est cum stercore solui, nisi flatus erumpant, aut vrinæ multitudo: quoniam sic etiam solui possent, vt in præsenti prognostico, aut humore per intestina descendente cũ stercore, aut si per iecur deferatur humiditas vsq; in vesicã, aut flatu solo per intestina exeunte, humore toto in spiritum flatuosum verso. Hac tamẽ in re solummodò differt sententia prognostica ab aphoristica, quòd in aphoris. dixit, dolore superueniente solui tumores, qui cum murmurio sunt, hîc verò tumores & dolores solui dicit murmure superueniente. Idem autem est in re, quoniam dolor non sanaret tumorem, nisi murmurio descendente, hoc est, humore ac flatu. Quemadmodũ enim murmurium, descendente flatu, & humore, sanat dolores ex hypochondrijs, & tumores: sic etiam dolor lumborum sanat tumores hypochondriorum, quoniam descendit dolor ab hypochondrijs simul cum flatu, & humiditate. Quando enim ab hypochondrijs ad lumbos peruenitur, descenditur per intestinorũ reuolutiones: is etiam descensus cum murmure fiet, qui dolores, & tumores sanabit. Lib. 6. de Mor. popu. par. 2. sect. 40. narrat Hippo. iudicatorium fuisse per vrinam similem genituræ: & credit Gal. in Com. talem fuisse dispositionem in hypochondrijs ipsorum, qualis in præsenti prognostico, cùm dixit: Hypochondriorum dolores, atq; tumores. Talis autem vrina significabat vitream pituitam expurgari. sed tamen casus erat ille singularis in Perintho, & vitrea pituita abundante. Progn. verò doctrina vniuersalis est, de tumoribus à flatu, & humiditate, qui vbi sine febre cœpissent, febre superueniẽte sanarentur: vt inquit Hippocra. 40. aphor. sect. 6.

Musa notatur.

Ventrem humectari.

Iudicatoriũ per vrinam genituræ similem.

GALENI
Commentarius.

Cyrtôma, id est, tuberculum in ilijs appellauit, quem antea nominauit œdêma. Talis est omnis moles præter naturam: hæc vbi sine inflammatione est, flatuosa existit: potissimũ vbi recentior fuerit. At verò solui dolorem ait, si murmur accesserit circa ilia. Talis enim sonitus non solùm spiritus indicium est, sed humore permisti, & corpore solidiore. Quoties igitur aut permeet deorsùm spiritus ille flatuosus flatus effectus, aut nequâquam permeãs subdescendat deorsum ad aliquam inferiorem sedem, ilia vindicantur vtroq; accidente, tum dolore, tum etiam œdemate, sed potissimũ si cum vrina, & stercore vacuetur. Talis enim vacuatio nullum prætereà relinquit in ilijs excrementum.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

EXPONIT vocabulũ κύρτωμα, dicens idem esse quod œdêma, amplo significato, ità vt cõpræhendat omnẽ tumorẽ, etiã si sit à flatu: nam & hunc significat κύρτωμα. Deindè explicat, quo pacto murmuriũ soluat hypochõdriorũ dolorẽ. Quoniã, inquit, murmuriũ significat flatũ descendere simul cũ humore, & ex tali descensu, aut euacuabitur flatus efficiens tumorẽ, aut ad partes inferiores delatus, dolorẽ sedabit, & tumorẽ dissoluet. *Iliis.* lege Hypochondriorũ. & sic in alijs. *Talis est.* Græcè, ἔστι δὲ ταῦτα, πάντες οἱ παρὰ φύσιν ὄγκοι, χωρὶς μὲν φλε- *κύρτωμα.*

γμονῆς ὄντοι γινόμενοι, πνευματώδεις. quod eſt: Sunt autem hæc omnes præter naturam tumores flatuoſi, vbi ſine phlegmone fiant. Vult nanq; Galen. omnes tumores hypochondriorũ præter naturã, eſſe à flatu, vbi non ſint phlegmones, quod declarat ſubiungens, maximè ſi fuerint recẽtes. Antiqui enim poterãt eſſe aquoſi, aut pituitoſi, aut ſcirrhoſi: recentes tamen, qui non ſunt phlegmones, flatuoſi ſunt.

PROG. XXVI.

VRINA verò optima eſt, quãdo ſedimentũ fuerit albũ, & lęue, & ęquale, per totũ tempus, donec morbus iudicetur: ſecuritatem enim ſignificat, ac morbum futurum breuem: ſi verò intermittat,ità vt aliquando pura mingatur, aliquando verò ſubſideat album ac læue, morbus diuturnior ac minùs ſecûrus eſt.

AD facultatẽ naturalem pertinent ea, quę ab Hippo. in ſequentibus de vrinis ſcribuntur, quemadmodùm & ea quæ de deiectionibus dicta ſunt. Et naturalium potiſsima concoctrix eſt, cuius conſtantia, aut defectus, excrementis dignoſcetur. Sunt autem huiuſmodi excrementa, vt lib. 1. de Criſi. cap. 14. vrinæ, deiectiones, & ſputa. Deiectiones oſtendunt ventris diſpoſitiones: ſputa thoracis & pulmonis: vrinæ iecoris & totius venoſi generis. Vt enim inquit Gal. 4. lib. de Sanitate tu. eorum humorũ qui in venis ſunt, nullũ certũ aut euidens ſignũ haberi poteſt, præter vrinã. In vrina tamen multa ſunt conſideranda, nempe color, odor, ſubſtantia, ſpuma, contentũ. De ſpuma nihil ſcribitur ab Hippo. in hoc loco. odore fœtidam damnat prognoſt. 32. De colore, ſubſtantia, & contento, reliqua ab ipſo ſcribuntur. De ſubſtantia ibidem, aquoſam vituperat, & craſſam ſimiliter. & Gale. in Com. dicit, conditione debere eſſe mediam inter tenuem & aquoſam, ac corpulentam, qualis iumentorum. Et libro. 1. de Criſibus, cap. 12. inquit de vrina optima, ſtatim verò & hæc mediocrem craſsitudinẽ habet. Nam quæ ſeipſa craſsior eſt, atq; tenuior, coctionẽ imperfectã ſignificat: ſiquidem altera nondũ conſiſtit in humoris naturã, altera verò nuper conturbata eſt. De colore pariter optimus omniũ eſt, ſubrufus, aut ſubflauus, ſed potiùs ſubrufus. Talis enim appãret in vrina, quoties flaua bilis modicæ quantitatis miſcetur cum ſero ſanguinis: talis rurſùs appâret coctione ſtatim finita. Nam poſteà ſolet magis intenſa apparêre in colore, & antè magis remiſſa, bilis enim finita iam coctione ſemper augetur, & indè vrina magis tingitur. Tranſit einm ſanguis in bilem excedente coctione. Erit igitur cruda quæ fuerit alba ſyncera. Et illa quæ ſubalbida eſt, quæ parùm rufæ bilis cũ vrina aquoſa cõmixtæ retinet, quemadmodũ ſi cum ipſa alba aquoſa vrina, parùm vini albi tenuis miſceas. Poſt hanc aliquanto minùs cruda eſt ſubpallida, deindè pallida. Hæc autẽ eadem eſt cum ſubrufa, quam magis omnibus laudat. Cruda etiã ſignificatur paſsio, vbi ruffa fuerit, ſed tenuis, vt in prog. 30. Talis etiam eſt, quæ turbida mingitur, ac ſic permanet, vt vult Gal. lib. 1. de Criſibus, cap. 17. ſignificat nondũ fuiſſe finitũ principiũ: quæ tales ſunt, cũ imbecilla facultate mortẽ: cum forti verò, longitudinem ſignificant, vt infrà progn. 31. De ſe igitur non ſunt ſigna cruditatis mala, ſed non bona, vt. 1. de Criſibus, cap. 5. Aliæ autem tanquàm malę damnantur, vt infrà conſtabit, de quibus eſt nigra. De contento autẽ, quod à Græcis παρυφισάμενον appellatur, aut eſt in ſuprema matulę parte, & appellatur νεφέλη, id eſt, Nebula: aut in medio, & eſt ἐναιώρημα, quod eſt, Appendiculũ: aut in ima parte, & eſt ὑπόστασις, ſiue ſedimentum. In optimis vrinis tale debet eſſe albũ, læue, & æquale, vbi apparuerit. Non enim eſt neceſſum, vt appareat: nam vt inquit Gal. 1. de Criſib. cap. 12. de ijs in quibus multi crudi humores aceruantur. Hęc quoq; cauſa eſt, vt qui ex otio, & repletione febricitant, ſi ſanitati reſtitui debeant, neceſſariò plurimũ ſubſideat: cõtrà ijs, qui ex inedia, & labore, ruffæ quidẽ, & bilioſæ vrinæ. Soluitur autẽ morbus priuſquàm aliquid ſubſideat: plęrunq; enim ſufficit in ijs & nebula, & ſuſpenſio bona: talis autẽ eſt alba, læuis, & æqualis. Nam & ex ipſis ſanis his qui multũ laborant, & pauciori cibo vtũtur, ſunt vrinæ bilioſiores. Cauſa autẽ quare in morbis ad integritatẽ coctionis ſufficit nebula eſt: quoniã quæ coquũtur, omnia reddũtur craſsiora, & cum æquali incraſſatione facta à

Excrementorum tria genera.

Vrina iecoris & venarum indicium.

In vrina cõſideranda.

Vrinæ ſubſtãtia.

Vrinarum colores.

Vrinæ contentum. παρυφισάμενον.

Nebula in morbis bilioſis coctioni ſatisfacit.

facta à natura coquente circa crassos, ac crudos humores, & circa tenues, & biliosos, vbi crassi humores acquisierint crassitudinem, & grauitatem talem, qualem habet sedimentum vrinæ. Humor biliosus solam eam crassitudinem assequetur, quam habet nebula, aut appendiculum. In morbis itaq; à crassioribus humoribus pendentibus sedimentum solet mingi in vrina, idq; album, læue, & æquale. Album probatum est.1.lib.Com.vltimo: quoniam vt in puris generatione, ità in sedimento vrinæ superatur à natura humor, qui similem membris radicalibus acquirit albedinem, ac in substantia crassitudinē. hęc enim est maxima similitudo, quam potest natura in humore malo non reducibili ad benignum inducere. Læue etiam redditur sedimentum, vbi simi lem in omnibus partibus assequatur naturæ alterationem, vt explicitum est à Galen. suprà Com.21. Sicuti vbi diuersæ partes sediminis in diuersa parte vrinæ existerent, & quædā crassæ, quædam verò tenues essent, quædam magis alijs albæ, nondum esset perfecta coctio. Aequale etiam dicetur sedimentum, vbi tale fuerit vespere, quale fuit mane. Licet enim vrinam inspicere quauis hora diei, contra cōmunem medicorum vsum, vt cōstat in Com. Galen. aut si fortè vespere sedimentum habuit, mane diei sequentis consimiliter subsideat, neq; intermittat, vt in secundo membro sententiæ Hippo. lib.1. de Crisibus. Addit etiam, nulla parte deuulsa sint contenta: id ad læuorem referri debet. Nam læue contentum nulla parte diuulsum est. Hæc ergò vrina, quæ non intermittit, optima est, sedimentum habens album, læue, & æquale per totum tempus ad morbi vsq; iudicationem.1. de Diffe.feb.cap.6 Addit inter sedimenti optimi conditiones, vt sit quàm minimè fœtidum: quo tamen modo intelligi debeat, diximus lib.1. in annotationibus, iuxta Commentarium vltimum. Tale sedimentum significat morbi securitatē, ac breuitatem, quod dixerat lib.1. de Morb.popu. par.2.sect.44.&.45. Coctiones exeuntium omnes, omni ex parte tempestiuas, vel bonos & indicatorios abscessus, cōsiderare oportet: coctiones celeritatem iudicij, & securam sanitatem ostendunt. Quod etiam dixit.3.lib.Prognost.2. simplicissimæ enim febres, ac signis firmatæ securissimis, quarto die, aut citiùs desinunt. Itaq; si prima die signa coctionis apparuerint.4. soluetur morbus: & si.4. in septima, Sic enim inquit Hippo.4. sectione, aphor.71. quibus.7. iudicatur, ijs nebulam rubeam habet vrina, & reliqua secundùm rationē. Quòd si hoc verum est, quanto magis vbi sedimentū apparuerit, & id perseuerans, quod est æquale? Quòd autem addit, per totum tempus, donec morbus iudicetur: ad maiorem claritatem scriptum est: idem enim significat quod æqua le: ob id Celsus vrinam laudat, cuius sedimentum est album, læue, & æquale, nō addita par te alia. Posses etiam intelligere æqualitatem, non in duabus aut tribus tantùm vrinis esse accipiendam, sed in omnibus ad iudicationē vsq;. Secundum locum habere vult eam vrinam, quæ sedimentum habet præcedenti simi le, non tamen perseuêrans, sed quod aliquando excernitur cum vrina: aliquando verò vrina est syncera cui non subsidet, quod dictum est. Hæc, inquit, Hippocr. morbum significat diuturniorem, ac minùs securum. Morbus enim is in augmento est, sed morbus qui est in augmento, diuturnior est, quàm qui est in statu, maior est. Gal.1. de Crisi.cap.12. cùm ait: Nam si alternatim mingatur pura, in subsidētibus, semicoctum esse morbum significat. Talem vrinam visus est habuisse Cleonactides, qui supra Heraclium habitabat, lib.1. de Mor. popu.par.3. de quo inquit Hippocra. Die.40. transacto, post hæc variæ fuerunt vrinæ, ac interdum quidem sedimentum habentes, interdum non: sexagesimo, vrinæ sedimentum habuerunt multum, album, & læue, remissa sunt omnia, febres intermiserunt: vrinæ iterum tenues, sed boni coloris, his.80. die iudicatus fertur ab Hippo. Et Gale. in Com. inquit: A.40. die scripsit varias fuisse ipsi vrinas, interdum quidem sedimentum habentes, interdum verò non, id quod errantibus accessionibus conuenit, illæ siquidem ex humorū morbos procreantium varietate proficiscuntur. Vrinæ quoq; incoctio, & coctio, alternis apparentes, aliquos quidem coqui ipsorum ostendebant, aliquos verò incoctos permanere. Ecce tria quæ significantur ex hac intermittenti vrina, morbi longitudo, errantes accessiones, humores quorum quidam cocti sunt, quidam crudi, & in summa heterogenei. Talis autem non omninò vacat periculo, vt illa in qua subsidet læue, album, & æquale. Non enim est væhementia morbi cum signis coctionis, vt inquit Gal.1. de Crisi. cap.17. Vbi tamen morbus in augmento est, siue semicoctus, posset nō peruenire ad coctionis integritatem. Cum signis tamen coctionis lib.3. de Cri. cap.3. dixit Gal. Siquidem ego millies cùm, dum crises fierent, interessem, neminē vnq̄ vidi intereuntē, qui cū signis

Album esse debet sedimentum.

Sedimentum læue.

Sedimentum æquale.

Vrina cuius sedimentum intermittitur.

Cocto morbo æger moritur.

ex gal. 3. de cris. c. 9. in fine

signis coctionis crisim habuisset. Verùm hæc sententia multò aliter accipitur à iunioribus medicis, putantibus non posse mori ægrũ apparentibus signis coctionis in vrina: cùm tamẽ iam cocto humore ob imbecillitatem expultricis possit mori. Gal. tamen non tantùm signa coctionis apposuit, sed etiam humorum expulsionem. Dixit ergò neminẽ vidisse mortuum cum signis coctionis, vbi crisim habuerit. Ostendit etiam mentem suam lib. eodem, cap. 5. dicens: Neq; enim vel animo cõcipi potest, quòd post morbi exquisitam coctionẽ, crisis mala sequatur. Vbi tamen contingeret in vrina alicuius febricitantis per febres humorales apparere integras coctionis notas, pulsus autem esset malus: aut vbi pulsus bonus esset, vrina tamen cruda, aut aliter mala, quod esset certius signum salutis, aut mortis, vertitur in dubium apud iuniores medicos. Ad quod respõdemus, quod aut signa sunt in eodem ægro, aut in diuersis: in eôdem, aut simul signum ex pulsu & signum ex vrina, sunt ad bonum, aut malum: aut vnum ad bonum, & alterum ad malum. Si ambo idem indicant, non oportet facere collationem, sed ex ambobus firmissimum ferre iudicium. Aut ostendunt contrarium: exempli gratia, vrina salutem, & pulsus mortem, aut econtrà. In hoc casu dicemus, quòd quantũ vigorem habet pulsus ad significandam salutem, tantùm habet vrina ad significandam mortem: sic etiã quantũ potest pulsus malus significare circa mortem, potest bona vrina significare salutem. Quo dato, viribus optimi pulsus & pessimæ vrinæ collatis, aut optimæ vrinæ, & pessimi pulsus: ex alijs oportet coniectari quò vertet morbus. Aut dices id esse omninò impossibile in eôdem ægro pulsu existente in extremo pessimo, vrinam esse in extremo bonã: maius ergò dubium est, vbi fuerint duo homines in morbis consimiles, & reliquis ex ætate temperatura, quorum alter habeat pessimum pulsum, & alter pessimã vrinam, quis certiùs morietur, & vbi contingat consimiles, alterum habere optimum pulsum, alterum optimam vrinam quis saluabitur certiùs? Dicemus quòd ad salutem certius signum est, quod sumitur ex vrina, quam ex pulsu: & ad mortẽ certius signũ est quod sumitur ex pulsu, quàm quod sumitur ex vrina. Primum probatur, nam cõstante facultate naturali in morbis materialibus, ac victo humore, quod indicat vrinæ coctio, rarissimum est mori hominem. Cum bono autem, & constanti pulsu, ob defectum facultatis naturalis concoquentis peruentum est sæpe temporis processu ad mortẽ, & ostenderet talis pulsus longitudinem morbi. Si tamẽ ambo indicauerint mortem, certius signũ est quod sumitur à pulsu, vbi in proprijs speciebus pulsus & vrina fuerint æquè mala: nulla enim vrina adeò mala est, vt pulsus intermittens duorum ictuum spatio, aut asphyxia à quibus nemo liberatur, bene tamen cum vrina nigra.

Signa ex pulsu signis ex vrina conferuntur.

dubium.

i. pulsus privatio

GALENI
Commentarius.

Quemadmodùm paulò suprà diximus ex volũtarijs functionibus agnosci vim vnam, quo pacto, & robore, & imbecillitate prædita sit, quam superioris originis esse docui, quam alio loco in cerebro domicilium ac sedem habere indicauit: ità nunc alterius facultatis naturalis Hippocrates indicia partim exposuit, partim hoc sermone exponit. Hæc verò facultas, de qua dico fieri sermonem, alterans & concoquens appellatur. Igitur facultatis in ventre indicia agnoscuntur ex ijs quę quotidie deijciuntur: facultatis verò in iecore ac venis, ex vrina. In his enim indicia clara sunt partim exquisitioris, partim parcioris, partim irritæ in plenum concoctionis: quemadmodũ in ventris indicijs: & ad hæc, extrinsecùs, quemadmodùm illic quędã indicia simul aliarum dispositionũ, pari modo hic excernuntur. Exorditur ergò tractatũ Hippocrates ab indicijs concoctionis, deinde cũ eis cætera copulabit. Igitur & nos in primis dicam9 ea quę ipse principio docuit in pſenti dictiõe,

sedi-

ſedimentum vrinæ conſiderari præcipiens: Si candidum, læue, & æquale ſemper, nec interdum tale, quandoq; diuerſum exiſtat. Id enim ſæpiſſimè euenit, vt aliquis emittens vrinam ſecunda die inculpabilem, alteram ſequenti nocte culpabilem emittat, deindè rurſùs inculpabilem tertia die prima luce, poſteà veſpera culpabilem. In tali enim vrina alius cõcoctus deuictusq; à natura conditus in conceptaculis humor, alius incoctus apparet. Si verò incoctus humor nequâquam interponitur concocto, talis vrina optima eſt. Si igitur vrina habeat ſedimentum: id cãdidum, æquale, ac læue ſit, quoad diſſoluitur morbus, neceſſe eſt. Si verò non habet, prorſùs aliquam nubeculam candidam obtinebit. Neceſſariò verò colore erit modicè crocea: & cõditione media inter tenuem & aquoſam ac corpulentam, qualis iumentorũ habetur. Cæterùm vrina nullo pacto ſedimentum habet ſi tenuiter, copioſum verò ſi largiùs, exiguum verò ſi modicè viuitur. Quinetiam in morbis bilioſis ad colorem croceum, in ijs verò quos crudi cõmittunt humores, ad candidius tendit. Porrò ſedimentum habet copioſum, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget: nullo verò modo, aut omninò minimum, quoties ex bilioſis fatiget, ſed ſatis erit ſi habeat ſublimamentum. Intelligo ſublimamentum id, quod corpulentius candidiusq; in vrina, neq; in ſummis eius, neq; in fundo vaſis, ſed in media ſede ſublimè, vel exquiſitè medium, vel deorſum potiùs quàm ſurſum exiſtat. Id igitur ſolitus ſum nominare ſublimamentum. Sed ab Hippocrate id quoq; nubecula nominatur, eandem obtinẽs proportionem circa vrinam, quam veræ nubeculæ ad aërem præferunt: etenim hæ humore qui circiter eſt, corpulẽtiores: & item illæ, aëre ſunt. Itaq; ſæpenumerò (vt dixi) ſupernatat in vrina deſuper, quam ego nubeculam propriè ſoleo nominare. Sed hæc tibi ſint in primis cognita atq; in animo poſita, mox animaduerte ea quæ Hippocrates ſcripſit. Vrina enim aſſiduè faciẽs ſedimentum, quale dixit, ſecuritatem ſignificat, id eſt morbum eſſe ſine periculo, atq; integrè exoluendum, ità vt non ſit pręterea repetiturus: & item celeriorem fore ſolutionem, ità vt ſi prima die aut proxima nocte appârens, perſeuêret ſimile, die ſecunda aut nocte primæ circuitionis decretoriorum dierum, non vltrà procedet ægrotatio. Porrò hæc dixit ſcilicet de morbis febriculoſis. Quicunq; enim ſine febre affligunt, aut in cerebro, aut membranulis, aut in thorace, ac pulmone, ex alijs indicijs agnoſcuntur, ſiue mitiores breuioresq; ſint, ſiue periculoſi diutiniq;. Cæterùm quam ob rem vrinæ ſedimentum candidum eſſe conueniat: dum ageretur de pure, in calce primi voluminis explanatum iam eſt.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte dicit Hippo. in hac parte ſigna ſcribere quę pertinent ad facultatem naturalem, quorum partem expoſuit in præcedentibus

dentibus prognost. de deiectionibus. Quemadmodū etiam suprà docuit signa quæ ostendunt constantiam facultatis animalis, nempe Com. 6. huius libri. Quemadmodum ergò facultatem naturalem ventris docet cognoscere ex ijs, quæ deijciuntur: ità ex vrina facultatem iecoris, & venarum. In his enim sunt indicia bonæ, diminutæ, aut deprauatę, aut omninò deficientis coctionis. Et quemadmodùm simul cum deiectione contingit alia expurgari, per ventrem, ità aliquid solet cū vrina misceri, vt ex vesica, aut renibus, aut si aliunde aliquid cum vrina mittatur. *Alio loco.* Nempe in libro de Placitis Hippo. & Plato.

IN secūda parte, quæ incipit (Exorditur) Hippo. exordiri inquit tractatum à signis coctionis, & deindè signa alia his coniungere. Vult tamen à sententia Hippo. incipere Gal. quæ versatur circa vrinæ sedimentum, quod vult Hippo. debere esse album, læue, & æquale semper, hoc est, donec morbus iudicetur. Nam aliquādo euenit, vt vrina mingatur modò cum sedimento albo, læui, & æquali, & crastina die syncera: aut manè cum tali sedimento, & vespere sine ipso, eritq; hæc vrina indiciū quòd aliquis humor est coctus, ac victus, & aliquis nondum coctus, quemadmodùm & ipse lib. 1. de Crisibus, cap. 12. hunc in modū scripsit: Nam si alternatim mingatur pura in subsidentibus, semicoctum esse morbū ostendit. Ex hac sententia Commentarij docet Galen. inspicere vrinas in febribus quauis hora diei, tam vespere quàm manè. Quemadmodū & lib. de Præcognitione, in historia Eudemi. Nam sub ortum solis vrinā inspexit, & si quid interim meieret, seruari iussit. Debet tamē aduerti quod Gal. scribit lib. 1. de Crisib⁹, cap. 12. de mutatione coloris, postq̃ perfecta est coctio: & de quantitate sedimenti. Intenditur enim color vrinę processu temporis, longè ab alimenti coctione, & minuitur sedimentum. Optima verò vrina erit, vbi sedimentum dictū habuerit donec morbi iudicentur, vel saltem albam nebulam cum colore modicè pallido, & media inter aquosam tenuem, & crassam veluti subiugalium. *Quoad dissoluitur morbus.* Græcè, διὰ παντὸς τοῦ χρόνου μέχρι λύσιος τοῦ νοσήματος ὁμοίως γινομένην. hoc est, per totum tempus donec morbus soluatur consimiliter factum. *Crocea.* Græcè, ὠχρὸν, pallida.

Vrina intermittens quid indicat.

Vrina quauis hora inspicieda est.

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterùm vrina) docet diuersitates vrinarum circa contentum: nam ex hominibus quidā largè viuunt, hoc est, lautè comedentes, & illi copiosum habent sedimentum in vrina, quoniam in illis crudus succus abundat, qui in sedimentum transit. Quidam parcè viuunt, & tenui vtuntur victu, quorum vrinæ sedimento carent. Quidam modicè viuunt, qui sedimentū mittunt cum vrina, sed exiguum. Hæc cùm sani sunt, in morbis tamē si biliosi fuerint, sedimentum, aut non apparebit, aut paucum. Satis est si sublimamentum, hoc est, enæorêma apparuerit in vrina: & lib. 1. de Crisibus, cap. 17. nebula sola in morbis biliosis ostendit coctionem, eritq; colore ad pallidum inclinante. Si tamen fuerit ex crudis humoribus, plurimū aderit sedimentum, idq; ad album inclinabit. Declarat etiam quid intelligat per ἐναιώρημα, id est, appendiculum. Quare autē in morbis biliosis sufficit appendiculū ad coctionē ostendendam, est, quoniam humor coctione incrassatur, & tenues qui sunt in biliosis morbis per incrassationē perueniunt ad nebulæ substantiam, neque crassiorem, neque grauiorem: & crassi ad substantiam crassiorem & grauiorem, qualis est subsidentia, vt in expositione dixi. Vbi itaq; vrina fuerit bene colorata crassitudine mediocris, Galenus libro 1. de Crisibus, cap. citato, significat finitum fuisse principium, quod est aliquam adesse coctionem. Nebula in vrina supernatans secundum locum habet, adhuc melior est illa, quæ appendiculum habet in medio vrinæ, magisq; deorsùm quàm sursùm. In illis verò morbis, qui à crassis pendent humoribus, sedimentum speratur, & hoc est in vrina optimum signum, vt apud Hippocrat. in præsenti prognost. *Ad colorem croceum.* ἢν δὲ τὸ ξανθότερον ἔστι κατὰ τὴν χρόαν. hoc est, ad flauius vergit in colore. *Sublimamentum.* Græcè, ἐναιώρημα, id est, appendiculum. *Sed ab Hippocrat.* Hippocrat. id quod in vrina inuenitur appellabat nubem, vt dicemus infrà prognost. 29. *Nubecula.* Græcè, νεφέλαι, id est, nebulæ, sic in alijs locis. Similitudo quæ scribitur de nubibus in aëre ad significandam nebulam, habetur à Galen. lib. 3. de Morb. popul. parte 1. in Commen. historię Pythionis.

Sedimentum vrinæ quib⁹ copiosum.

IN quarta parte, quæ incipit (Sed hæc tibi) explicat mentē Hip. fuisse, vrinā quæ assiduè facit sedimentū, ità vt nō intermittat, significare securitatē, & morbū sine periculo, in toto tū soluendū, ità vt nunquàm sit repetiturus, & quod citò soluetur: ità vt si apparuerit tale sedimentum primo die, morbū non esse prorogandum vltrà primam circuitionem, id est, nō vltrà quartū diem. Omnia hæc nota sunt. Securus

Vrina cuius sedimentum nō intermittit, quæ bona significet.

cũrus enim morbus est,in quo coctionis notæ apparent,quoniam ostendunt victoriã naturæ suprà morbũ,quòd integrè sit soluẽdus, ità vt non redeat.Constat,quoniam quæ soluuntur cum signis coctionis non solent reuerti:quia illi ex ratione meliùs se habent. Breui tamen finiendum morbum dicit, quoniã ex celeri coctione significatur breuitas morbi: vt in.2.prog.lib.3.constabit, omnia cõpræhendit Hippo.lib.1.de Morb.pop.dicẽs, Coctiones chrisis celeritatem,& securã sanitatẽ ostẽdunt.Addit similiter Gal.ad finem huius Cõmen.Hipp.loqui de morbis, qui sunt cum febre.Nam in alijs aliũdè quàm ex vrina sumitur certitudo de salute aut morte: vt in morbis thoracis ex sputo,& in morbis ventris ex deiectione.Nihilominùs & in ipsis considerãdæ sunt vrinæ, quãuis humores peccãtes sint extra venas,quemadmodùm Hipp.fecit libr. 3.de Morb.popu.parte.2.in historia apud Tisameum. Illa enim mulier ileum patiebatur, id est,in intestino tenui inflammationem: & Hippoc.vrinas inspiciebat, ac Galen.in Comment.explicuit,quantùm in illis morbis vrinarum notitia prosit, dicens, Parua igitur ex vrinis,vbi bonæ sunt, vt ità habentes seruentur,est spes:non parua verò in exitium vergẽtia,si malę fuerint,idem lib.3.de Crisibus cap. 3.ad initium.

Vrina in morbis extra venas.

PROGN. XXVII.

SI verò vrina fuerit subrubra,& sedimẽtũ subrubrum, ac læue, diuturnior quidem hęc q̃ prior est, valde tamen salutaris.

EX subrubentibus vrinis, quarum sedimentum est subrubrum, Hipp.sicut ex duabus præcedẽtibus,docet duplici vti præsagio, quorũ vnum est de salute,alterũ de morbi diuturnitate,vbi vrina fuerit subrubra & sedimentum subrubrũ,dicẽs,hunc morbum esse diuturniorẽ priore,admodùm tamen salutarem.Salutarem quidem,quoniã humor peccans mitis est, & qui non solet prauitate sua magna pericula adducere:& diuturnior,quia humidus ac serosus est humor,qui peccat, & qui talis est,tẽpore eget ad coctionẽ.Hęc sunt ex Gal.Com.Facere autem oportet comparationem in diuturnitate,ad eum morbum qui in p̃cedenti secundo loco scriptus est, in quo mingitur vrina intermittens, nonnunquàm syncera,aliquando verò cum sedimẽto albo, læui,& æquali. Serosa enim sanguinis superfluitas cum rufa quoq; bili mixta magis crudam significat affectionem,quàm vbi aliquid residet candidũ & læue, magisq; imbecillã significat concoctricem facultatem, quare & longiorem morbũ.Quod Gale.dixit lib.1. de Crisib⁹.cap.12.sed & de subrubẽtib⁹ vrinis, & statim habentibus subsidentiam subrubentẽ, ac læuem,rectè dixit,quòd sunt quidẽ satis salubres:sed diuturniores his, quas paulò antè semicoctas nominaui,sanguinis enim tenuis ac serosa superfluitas istas tingit:oportet autem nõ modò hanc,sed etiã aliquid ruffæ bilis admisceri, si verò calor naturalis adeò est imbecillis, vt neque flauam generet bilẽ,nec sanguinem exquisitè coctum, sed adhuc sero similem,atque humidum, quod quidem ad sui robur tempore egeat,est manifestũ.Quòd verò hæc dispositio sine periculo fit, natura ostendit materiæ,quæ neque tenuis aut aquę similis est,neque integrè crassa, sed neque acris quædam ac putrida, optima verò existẽs & iuxta naturam sanguinis.Hæc litera Gale. est totius textus Hippoc. expositio. similiter Actua.libr.1.de Iudicijs vrinarum, cap. 15.refert rubeum colorem ad rubram bilem, & ad sereã sanguinis superfluitatẽ. Notandum ergò,quòd istæ vrinæ tertiũ locum habẽt bonitatis,securitatis,ac breuitatis. Primo nanque loco sunt, quæ optimæ ab Hipp.appellãtur. Secundo loco quæ intermittũt,ità vt aliquãdo mingantur synceræ,& aliquando cum sedimento albo,læui, & æquali. Tertiò subrubræ,quarum sedimentum est subrubrũ.Hinc fit,Laurentianum non parùm errasse,qui vbi Hippo.dixit, πολυχρονιώτερον μὲν τοῦ τοῦ πρώτου γίνεται. transtulit, diuturnior hic morbus quàm primus:dicturus potiùs, diuturnior quidem hic quàm prior est, vt per priorem intelligat præcedentẽ:vt Galen. loco allegato non primũ,qui primo videlicet loco statuitur. Et lib. 2.Prorrhe.Com.25.loco illius partis πρώτου, legit Gale. πρόσθεν. Meldensis item, malè transtulit lib.3.de Morb. popul.part.1.in historia Hermocratis.in Commen. hunc locum Hip. Est autem diuturnior quàm subrubra rubra, & adhuc magis perrubra. Hæ siquidem sunt

Vrinæ subrubræ causa.

Rubra vrina ex Actuario.

Laurentiani error.

vrinarũ diuersæ rubedines,& pessima est per rubra,secundum locum rubra, earum melior quæ subrubra,vt inquit Gal.lib.2. Prorrheticorum,Com.25.vbi etiam præsentis progno. mentionem fecit,dicẽs. Volo autem te memoria tenere, ea quæ in prognosticis dicta sunt de subrubentibus vrinis,ad hunc modum,Si autem fuerit vrina subrubra, & sedimentum subrubrũ,ac læue,diuturnior hæc quàm prior est,admodùm verò salutaris.Quę igitur in prognostico dicitur subrubra, plurimùm differt ab eis quas modò dixit perrubras. Quòd enim perrubra ex crudis est prius ostẽdit,subrubrã verò laudat vt salutarem,multi verò tẽporis signum esse dicit. Quoniã autem rubra in medio ordine est perrubræ & subrubræ: manifestũ est,quod in medio quoq; erit ipsarum in laude & repræhensione. Vbi rubram ἐρυθρὸν, subrubrã vt etiam in præsenti prognostico ὑπέρυθρον, perrubram verò ἐξέρυθρον, quod vocabulũ apud Gal.lib.6.de Morb.pop. par. 1.Com.30.interpretatur dicens, Colores verò ἐξέρυθροι, quod est,σφοδρῶς ἐρυθροὶ, id est,impense rubri. Damnauerat autem vrinã perrubrã autor libri Prorrheticôn, lib.1.section.31. vbi Gale.causam ipsius explicat dicens:perrubra verò vrina differt quidem à subrubra, de qua in prognosticis dictũ est, tempus significare, nõ quidem periculũ. Quam autem aliam intelliget quis vrinã perrubrã, præter eam quæ ab omnibus sanguinolenta appellatur,quam plurimi ex nephreticis mingũt. Quòd si hoc vult ostendere,simile quid significat ei quod priùs dictum est,ventris πρόπλυσις, id est, proluuies perrubra. Quẽadmodùm enim illã diximus iecore languente fieri: ad eundem modum renibus malè affectis vrinã perrubram fieri dicemus. Dixerat autem de tali proluuie eôdem libro section.2. De perrubra igitur in hoc loco fecit autor li.mentionem,& Gale. in Com.de subrubra in præsenti prognostico. De rubra verò.3.de Mor.pop.part.1. in histo. Hermocratis,qui minxit crassa rubentia: vbi Gal.huius prognostici mẽtionem fecit, & de vrina rubra scripsit,quale præstet significatũ. Vbi dixit,q̃ si Hippoc. dixit in prognosticis subrubras esse diuturnas,multo magis id verũ erit de perrubris,longius tempus significare,non tamẽ mortem ex se, neq; desipientiã. Et infrà,de rubris inquit, Quapropter rationi consentaneũ est,vt cùm sanguis copiosior & semicoctus,per vrinas expurgetur, rubras has efficiat. Atq; ob id q̃ lõgus futurus quidẽ sit morbus,sanguine ad coctionẽ longiori tẽpore indigente,si ex tempore coctiones fiant, ac neq; vnquàm futurus sit lethalis talis morbus,quantũ ex ijs sit vrinis, neque phreneticus.Præterea lib.1.de Morb.popu.par.3.in histo.Cleonactidis,Hipp.dicit ipsum minxisse vrinam die. 40.subrubram, cum subsidentia multa rubra.& Gale.in Commen.inquit,Die igitur.40. minxisse ipsum ait subrubra, & quæ rubentem subsidentiam haberent multam.talem verò vrinam in prognostico ait lõgè diuturniorẽ quidẽ esse ea q̃ albũ habet sedimentum,sed valde salubrem. De nebula verò rubra iterùm dixit Gale.Apho.71.4.secti. vbi similiter huius prognostici sententiam retulit,vrinã subrubrã ac rubrã tẽpus significare dicẽs. Possemus itaq; omnes has quinque vrinarum differentias sic ordinare, optimam ex Hippo.dicentes esse,cuius sedimẽtum est album,læue,& æquale,sine intermissione: secundo loco eam intermittit: tertiò subrubrã: quartò rubram: quintò perrubram, quam etiam sanguinolentam appellat Galen.libr. 1. Prorrhe.Commen.31.

Marginalia: ἐρυθρὸν. — ἐξέρυθρον. — *Vrina perrubra quid indicat.* — *Vrina rubra* — *Vrina subrubra quid indicet.* — *Ordo colorũ vrinarum.*

GALENI
Commentarius.

Quoties sanguinis serum pariter cũ vrina excernitur, colore subrubra apparet. Indicat autem exuperantiam sanguinis non exquisita ratione confecti. Igitur quia integerrimi humoris exuperantia est: idcircò sine periculo est. Sed quia humidioris & item serosioris,eget concoctione. Si igitur spatio temporis concoctio fit, meritò talis vrina significat, vt diuturnior quàm primi morbi solutio futura sit.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

CIRCA Gale.Commen. notandum,q̃ sanguis confectus exquisitè mediocrem assequitur crassitudinem ex coctione,serosus autem incõfectus est,atque tenuis. Cùm autem talis fuerit vrina,colorem recipit seri sanguinis,

nis, siquidem ipsa omnium humorum est veluti serum: atque abundantium & peccantiū humorum colores in ipsa manifestātur. Cùm tamen sanguis perfectè confectus est, modicè crassus redditur, & vrina subruffa colore mingitur.

PROGN. XXVIII.

SVbsidentiæ verò in vrinis speciem farinę crassioris referētes malæ sunt: his autem peiores sunt squamosę: tenues verò & albæ, valde malæ: his verò peiores sunt furfuraceæ.

LAVDAVERAT Hippo. sedimentum album, læue, quod semper cōsimiliter apparet, id etiam quod intermittit, & tertio loco sedimētum subrubrum & læue. In præsenti verò quatuor species subsidentiarum damnat. Prima est κριμνώδης: secunda est squamosa: tertia tenuis alba: quarta furfuracea. *(κριμνώδης sedimentum.)* Crimnôdes similis est partibus crassioribus hordei, q̄ cū farina hordei deferunt, quæ etiā exquisitam effugerūt in mola triturationem, vt vult Galen. in Comment. etsi Dioscorides lib. 2. cap. 81. crassiorem farinæ partem esse dicit siue ex hordeo fit, siue nō. Ex tritico enim & zea ipsam fieri dicit, & hordei mentionem non facit. Quantùm autem mali significet huiusmodi sedimentum, explicat Gale. in Com. vnum enim duorum significat, aut sanguinē crassiorem assari, aut inæqualiter colliquari carnes. Vbi sanguis assatur, aliquam rubedinem contrahet sedimentum: vt Actuarius lib. 2. de Iudici. vrin. cap. 10. vbi verò carnes inæqualiter colliquātur, aut minorem, aut nullā: vt Silenus, qui tale sedimē album minxit, de quo infrà duo significata ijs similia scribunt lib. 1. de Crisib. cap. 12. à Gale. dicente, Nam farinæ hordeaceæ crassiori similes, duarū sunt dispositionum indicia, grandis scilicet colliquationis, & caliditatis æstuosæ, quæ sanguinem adurit. *(Sedimētū referens speciē farinæ crassioris quid indicat.)* Quòd ergò dixit lib. de Crisi. sanguinem aduri, dixit in hoc Commen. sanguinem crassiorem assari. Siquidem crassus esse debet, nè in vaporem totus exhalet. Quòd in lib. de Crisibus dixit, Grandem colliquationem, in hoc Commen. dixit, Carnes inæqualiter colliquari. Ea est enim magnitudo colliquationis, quæ ex hoc sedimēto significatur, vt ad recedentem & vetustam carnem perueniat. Verùm non adeò perniciosum signum putādum est, vt neminem cum eo saluari posse existimemus, sicuti & ex alijs omnibus signis prognosticis, quorum vires semper sunt perpendendæ. *(Cum sedimēto referente speciē farinæ crassioris quidā temporis spatio liberantur.)* Quoniam vbi robur facultatis accesserit, possibile erit ægrotantem liberari: verùm non nisi longo temporis spatio, quo ad coctionē egebit: alter verò cum signis malis citò morietur. Longitudinem significari dixit Hippoc. Aphor. 31. sectio. 7. Quibuscunq; febricitantibus in vrinis fiunt sedimina, veluti farina crassior, longam ægritudinem fore significat. Quod in eo qui in Dealcis horto iacebat, expertus est Hippocra. lib. 3. de Mor. popu. part. 1. qui cum enæorematis similibus farinæ crassiori. 40. die per sudorem integrè iudicatus est. Musa temerè videtur accusare Galen. quòd in Commen. Apho. citati, adduxerit hanc historiam, quoniam (inquit Musa) de enæorematis loquitur Hippoc. in libr. de Morb. popu. & in Apho. de Sedimine: nō ergò licebit Apho. probare per histor. ex lib. de Morb. pop. *(Musa repræhenditur.)* Constat autem, quòd & enęoremata & sedimina similia farinæ crassiori, vnum & idem habent significare, vel sanguinis assationem, vel carnium colliquationem. Quare satis erat ad propositum demonstrandum, aliquem videlicet ab ea affectione saluari tēporis processu, cùm in genere causæ nulla sit differentia, præterquàm quòd in sedimine paulò maior adustio significatur, sicut & in nigro sedimine maior malitia est, quàm in tali appendiculo, & minor adhuc in nebula. 1. de Crisi. Verùm hoc nihil detrahit à veritate sentētiæ Gal. qui etiā lib. 3. de Morb. pop. par. 3. in histor. in Larissa virgin. in Commen. Gal. appendiculū magis sursùm, aut deorsùm moueri dicit ob flatus cōmixtionem. Nam hoc pacto loci diuersitas, vbi in alijs fuerit similis dispositio, nō variat speciem, sed flatum adesse, aut abesse significat. Quod etiā ad sedimentum referri potest. Prætereà etsi nigrū sedimētum deterius sit, q̄ nigra nebula, vtrunque est lethale. Deceptus etiam mihi videtur Actuarius lib. 1. de Diffe. vrinarum, cap. 15. vbi enæorêma negat esse eiusdem naturę cum hypostasi. Nam ab omni bono sedimento coctio significatur, similiter & ab omni bona nebula, sola ratione maioris & minoris differētib⁹. Al-

terum

terum etiam mortuum dixit, libr. 1. de Morb. popu. par. 3. Silenũ nomine, qui decimo minxit subcrassum cõfertim, hypostasin farinam crasſiorẽ repręsentantẽ albã, vndecimo obijt. Accusatur etiã Gal. à Musa, quòd casus nõ sit ad propositũ, quoniam in. 10. minxit hoc sedimẽtum, & in vndecimo mortuus fuit: cùm tamen pluribus ex præcedentibus diebus, minxerit nigrã vrinam, in quibus vrina nõ habebat illud sedimentum: verùm satis ineptè. Putat enim fortè Musa, ꝙ vbi aliquod signũ potest præostendere aliquem moriturũ, aut saluandũ, tam firmum futurũ est medico ex eo signo argumentũ ad salutem, aut mortem, vt nullo alio fretus id euẽturũ existimet: cùm tamen Gal. in exẽplo id tantùm ostendere contendat, vt in illo morienti tale signũ apparuerit. Nemo enim dubitat nigrã vrinam in morituris aliquãdo apparêre, nec tamen solã, sed & multa alia cõiungi, q̃ ad alias facultates ꝑtinẽt, nihilominùs & vrina nigra & reliqua, ob id ab Hip. & Gale. exitiosa putantur, quòd in morituris præappareant, non quoniam ea sola appareant in aliquo ex morituris, vt putat Musa. In his enim quæ habẽt causæ rationẽ, vbi multæ coniungantur, non poterit medicus ex affectu vnã aut alterã intelligere fuisse causam. Ex signis tamen, satis est ad malitiam eorũ ostendendam, intelligere quòd in morituris appârent, & ꝙ maiori ex parte moriunt̃ hi, in quib⁹ apparẽt. Præterea qui in Dealcis horto habitabat, vrinã minxit tertia die cum nigra hypostasi, nihilominùs liberatus est: meritò ergò alia considerantur. Præterea de hoc sedimento vrinæ Sileni Galen. libro eôdem in histo. Cleonactidis inquit, Memoriæ hîc rursùs mandabis sedimẽti speciem formamque, quæ maximè potest: in vrinis quidem albũ, sed crassum in ijs, qui obierũt, fuisse ait. Nam in Sileno, qui secũdus in lib. hoc scriptus est, ità dixit, Minxit affatim multũ subcrassum, subsidentiæ crasſiorem farinam repræsentabant albæ. Quòd igitur is moriatur, illæ verò non, potiùs ad crasſitudinem contenti similis farinæ crasſiori, quàm ad locum est referendum, quod non assequutus est Musa. Secundo loco squamosum sedimentum est, quod πεταλώδης appellat Hippocra. quod etiam lamineum appellant. Id deterius est, quàm κριμνώδης, siquidem iam non carnem, sed ipsorũ solidorum membrorũ intimas partes exuri significant: sicuti & sedimentum furfuraceũ, de quo ferè idẽ significare cum lamineo vult Gal. lib. 1. de Crisi. dicens, At quæ folia repræsentant, sunt vasorũ partes superficiales, quæ scilicet omninò sunt resolutę, ac cõtabuerũt, ità vt furfureæ. Quantũ verò hæ cum crasſitie habent paruitatem, tantã folijs similes latitudinem, ac tenuitatem obtinent. Differunt ergò sola latitudine & angustia, crasſitudine, tenuitate: nã lamineæ sunt latiores, & tenuiores: furfureæ verò, profundiores ac minùs latæ. Præterea similis est amborũ efficiens causa. Cùm enim in Com. Gale. dixisset squamosam siue folijs similẽ fieri solidis partibus corporis colliquatis, ad finem Com. loquens de furfureo dixit, Indicat enim quemadmodùm primũ ac secundũ, flammeam febris caliditatem, & colliquantẽ. Fortè in contrariũ adduces sententiam Hipp. lib. 4. Aphor. 77. dicentis, Quibus in vrina crassa, furfurea quædam simul exeunt, ijs vesica scabie laborat. Non ergò significatur caloris væhementia, & membrorũ colliquatio. Respondemus quòd Hip. satis id distinxit, dicens, in vrina crassa, vt per crassam mediocrem intelligamus: nõ enim aliundè quàm ex vesica furfures educẽtur, vrina existente mediocris substãtię. Nam si vasa in tantũ laborarent, vt ex ipsis furfures educerentur, colliquatis, & exustis internis superficieb⁹, cruda & tenuis mingeretur vrina. Præter laminas igitur & furfures, vrinæ conditio est consideranda. Nam cum tenuitate ipsius prognostica sententia veritatem habet, licet non semper. Vbi enim cum scabie vesicæ crudus aliquis morbus in vasis existat, furfures cum vrinæ tenuitate non indicabunt vasorũ colliquationem. Possent etiam vtrinque excerni, ex vasis & ex vesica, ex quibus caloris præter naturam abundantiam, & vesicæ morbum intelligere licet. Cum crassa verò vrina citra omnem distinctionem verum putandum est, quod dixit in Aphor. à vesica fieri secretionem, similiter & quod non à vasis. Quod etiam vult de laminea & furfurea, Actuarius lib. 2. de Iudicijs vrinarum, cap. 10. vbi de orobea idem refert ad renes & vasa, cum vrina tenui aut crassa: quod dixit de laminea & furfurea, ad vesicam, & vasa cum crasſitudine vrinæ, aut tenuitate. Quòd autem dicit Actuarius ex febre etiam distingui, non est admodùm certum. Nam posset aliquis simul febrire, & vesica scabie laborare, neque valeret affirmatiuum argumentum: Febris adest, & sedimẽtũ vrinę est furfureũ, ergò euenit ex colliquatione. Nam potest fieri, vt simul febriat, & vesicæ scabiem patiatur. Negatiuum autẽ valet, Non adest febris, ergò non euenit tale sedi-

Musa ineptè arguit Gale.

Squamosum sedimentum.

Sedimentum furfureum duo significat.

Vrinæ ferè substantia consideranda.

Actuarii argumentũ inualidum.

ſedimētum ex colliquatione. Adde his omnibus, quòd Gal. 4. ſecti. Apho. Comm. 77. furfuream vrinā dicit, non tantùm ſignificare veſicam laborare, aut venarum tunicas, ſed aliquando euenire ex eo ꝙ ſanguis, qui in venis cōtinetur, ſuperaſſat. Vbi tamen quis voluerit, poterit diſtinguere, an ſit à ſanguine, an à venarum ſubſtātia, ex colore, quemadmodū Actuarius id docuit, circa ſimilaceam vrinam, libr. 2. de Iudic. vrinarum, cap. 10. dicens, Verū tamen hîc eſt diſtinguēda ſimilacea hypoſtaſis ab aſſato ſanguine: nanque ſi contenta fuerint alba, tunc ſignum eſt ſimilaceā eſſe: ſi verò ſint rubea, ſignū eſt ſanguinis aſſati. Hoc eôdem argumēto nos in furfurea vtemur. An à veſica eueniant furfures, conſulit aduertere Hippo. infrà progn. 37. Tertia ſpecies malorū ſedimentorum in ordine ab Hippocr. ſtatuta eſt, tenue album, quod valde malum eſſe dicit. Sed eò deterius eſt furfureum, quod quarto ordine ſtatuitur. Malitiam autem albi & tenuis Gal. in Com. explicat dicens, Generatio eius eſt de ſpiritu flatuoſo permixto tenacius ſemicocto humorū excremento. De quo etiam & Actuarius libr. 2. de Iudic. vrin. cap. 11. eiuſdem mentionem fecit dicens, Non latêre nos oportet interdùm humores quoſdam ad ipſum matulæ fundū iam ſubtiliatos & diſiūctos à craſſo ſpiritu, aſſatos verò, atque conſiſtentes oſtendere ſimilitudinem quādam talium hypoſtaſium. Aduertendū autem eſt, ꝙ apud Actuarium libr. 1. de Differ. vrin. cap. 15. quatuor habētur horū ſedimentorū differentiæ, orobinum, furfureū, laminoſum, & ſimilaceū. In ſedimento orobino & ſimilaceo aliquam habet à Gale. & Hippoc. differentiam: nam lib. 1. de Differ. vrinarum, cap. 15. ſimiliter ipſum depingit, & quod in p̄ſenti κριμνώδης: dicit enim, Similas omnes nouim⁹ vocatas eſſe, q̄ ex malè molito tritico, hordeóve cribrata videnť, furfures. Quæ nanque furfure ſunt pleniora, hæ ſimilę vocantur, non vt furfures tenues, ſed vt triplici ſpatiatæ. Et ob haſce vocantur ſimilaceæ hypoſtaſes. Sed tamen libr. 2. de Iudicijs vri. cap. 10. ſimilaceam dicit furfurea, laminea, & orobea peiorem. Cùm tamen Hippoc. in præſenti ſedimentum lamineum, aut ſquamoſum dicat deteri⁹, eò quòd repræſentat farinam craſsiorem. Præterea libr. 1. de Differ. vrin. cap. 15. orobeum ſedimentum dicit eſſe ſimile orobo excorticato, & eſſe coloris vitelli oui. Et lib. 2. de Differ. vrina. cap. 10. dicit ſignificare, pinguedine colliquata iam carnem colliquari. Quod ferè dicit Galen. de ſedimento ſimili farinæ craſsiori, in præſenti Com. κριμνώδης, igitur quod apud Hippo. habetur ſimile eſt in pictura, cum ſimilaceo, & ſimile in ſignificatione cū orobino, quæ ſunt apud Actuarium, poſſet dici, quòd ſedimentum, quod eſt veluti farina craſsior, ſi eſt ruffum, eſt orobinum, & eſt minùs malū quàm furfureum, & laminoſum, quia ſignificat carnium colliquationem, & ſi eſt album, eſt ſimilagineum, & eſt deterius furfureo, & laminoſo, & ſignificat ſolidorum magnas portiones colliquari, licet Actuarius à Gale. aliquo modo varius ſit.

Sedimentum tenue albū.

GALENI Commentarius.

CRaßior farinę pars appellatur, quæ effracto inuehitur hordeo grandiuſcula, refugiens ſcilicet molæ confectionem exquiſitiorem. Hæc igitur quoties inuehitur vrina ſedimento, indicium non bonum eſt. Si enim farina non affringitur in partes admodùm tenuiores, ſpecies farinæ redditur craſſioris. In vrina verò, quoties alimoniæ pars haud ſanè diducta inſuper duriuſcula permanet. Sed aſſato ſanguine craßiore, vel cōſumptis inęqualiter carnibus, ità contingit. At verò inæqualiter accidit, quoties à calore igneo, quæ recens eſt & nuper cōcreta caro in ſaniē reſoluatur, duriuſcula verò, ſi ijs quæ friguntur in ſartagine ſubſimilis, exiccata cōſtiterit. Prima enim noua ac recens pinguedo conſumitur per huiuſmodi febres, deindè durior ac vetuſtior, & ab his deinceps noua, ac recens caro, mox dura, ac vetuſta, poſtremò ſolida iam corporis membra: quibus rurſus inæqualiter

liter conſumptis, ſquamulæ pariter cũ vrina excernuntur: & ob eam rem talis vrina deterior eſt, quàm quæ tantummodò ſpeciem farinæ referat craſſioris. Cæterùm aliud eſt tenue ſedimentum, id eſt, non habens corpulentiam, ſed (vt ità dicatur) ſubſimile ſpumæ. tale verò continuò album exiſtit, propterea quòd recipiat in ſe totũ circumflui ſplendorem aëris magis quàm quod craſſius eſt. At verò generatio eius eſt de ſpiritu flatuoſo permiſto tenaciùs ſemiconcocto humorum excremento. Proprium enim concocti integrè ſedimẽti eſt id quod conſueuimus nominare æquale: id accidit quoties totum ſimilare exiſtat. Quod enim vario permiſcetur corpore, diſſidentes obtinet in cõditione & colore partes. Inæqualium verò corporum, quæ ex partibus tenuioribus habeãt inęqualitatem, deteriora ſunt, quàm quæ ex maioribus. Quæ enim ſunt partium maiorum, magnum indicant naturę robur tãtùm, quanta fuerit ſubſtantiæ magnitudo exquiſita ratione confectę. Quæ verò tenuiorum ſunt, peruinci à materia indicant facultatem, & veluti pugnam habêri ęqualem, atque ea res in omni inæquali corpore promiſcua eſt. Particulares verò in eo differentię pro virtute concoctæ materię, vitióque non concoctę, exiſtunt. Porrò ab his tribus ſedimentorum differẽtijs aliam quartam adiecit, furfureum ſedimentum: quod inquam deterius quàm tertiũ eſt. Indicat enim quemadmodùm primum ac ſecundum flammeam febris caliditatem & conſumentem: quo quidem non quartum, ſed tertium proditum eſſe oportet.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

IN prima parte vocabulum κρημνὸν, interpretatur, dicens ſignificare partes grandiuſculas ex hordeo, quæ cum farina hordei deportantur, quæ effugerũt molæ integrã cõfectionem. Hoc ſedimentũ in vrina nõ bonũ ſignũ eſſe dicit: non enim ſequitur defectum confectionis alimenti, ſed aut aſſatum ſanguinem craſsiorem, aut carnes inæqualiter colliquatas. Colliquantur autem carnes inæqualiter, quoties calor præter naturam recentem carnem conuertit in ichôrem, hoc eſt tenuem ſaniem, & vetuſtã exurit, ac ſi fricta eſſet in ſartagine. Ordinat etiam quinque conſumptiones, quas fieri contingit: à calore enim præter naturam, primò colliquatur recẽs pinguedo, deindè antiqua, deindè recẽs caro, deindè antiqua, & quinto ac vltimo loco ſolida mẽbra, quibus colliquatis ſedimentum ſquamoſum excernitur. Hoc ſatis cõſtat, quoniã vnũquodque horum quanto minùs reſiſtit, tãto faciliꝰ & citiùs colliquatur. *Craſsior farinæ pars.* Græcè, κρημνά. *Sic enim farina.* Græcè. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἀλφίτοις, hoc eſt, in farina enim. *Inſaniem.* Græcè, ἐς ἰχῶρα. id eſt, in tenuem ſaniem. Vbi legitur *Conſumptis.* Græcè, συντηκομένων, id eſt, colliquatis. Sic & in omnibus locis. Colliquatur autẽ caro à calore, quemadmodũ & pinguedo, ſolida quoq; membra ſubſtãtiã quandã habẽt inter fibras, quę eſt carni ſimilis, quę ſimiliter colliquari poteſt vt caro, vt libr. 10. de Morb. cur. Gal. inquit, Siquidem in ſingulis ſimplicium, ac primarũ, quas vocãt, partiũ (vt in diſſectionibus contemplatus) alia portio ſubſtãtiæ earum eſt, veluti fibroſa, alia membranoſa, alia carnoſa: ſicut exempli cauſa, cùm vena vnicã tunicam habeat, & eam tenuem, licet fibras in ea inuenire multas, quæ ſint araneoſis quibuſdã interſitis cõtextę, quibus vtriſq; ipſa propria venæ ſubſtãtia adnaſcitur. Hæc alia in alijs partibus habetur, nec vllũ cõmune nomen eſt nacta. Cæterùm docendi cauſa nihil vetat eam carnoſam ſubſtantiam voces, vel certè huius particulæ carnẽ. Quando ergò Gale. in præſenti colliquari dicit ſolida membra, intelligere oportet ipſorũ carneas partes: ſubſt

Ordo eorũq; colliquãn.

Colliquatur caro & pinguedo.

Caro ſolidorũ membrorum.

Fibræ nō colliquantur. substantia enim fibrarum & membranarum non colliquatur, sed vt vult Gal. 10. de Morb. cur. parte citata, nec fas est eiusmodi singularum partium fibras à malignis febribus liquari, sicuti & carnes. Et infrà ipsam duram carnē potiùs siccari, quàm colliquari vult, dicens, Vbi illis tum adeps, tum caro mollis deficit, duras & ægrè liquabiles carnes siccant, à quibus propter siccitatem nihil defluit. Si ergò à duris carnibus nihil defluit, quāto minus ab ipsis membranosis, & febrosis partibus, & ossibus. Quo tempore ergò caro solidorum colliquatur, substantia solidior exiccatur, & à partibus fibrosis, & membranosis squamulæ, & furfures exiliunt. Ratio verò quare pinguedo & caro colliquantur, non tamen solidæ particulæ, sumit ex eo quod dixerat Galen. lib. 7. de Morb. cu. Nam est altera siccitas, *Caro & adeps à frigido cōcreta, à calido liquatur.* vtique cum ea quorum substantia ex humore concreto constat, sicut caro & adeps sunt liquata. Vult ergò ea liquari, quæ ex humore concreto sunt, liquatur autē à calido, quod à frigido concreuit, apud Arist. lib. 4. Meteorologicorum, cap. 6. Si ergò pinguedo & caro à calido liquantur, à frigido concreuerunt, de carne verò lib. 2. de Generatione ani. cap. 4. loquens de alimēto, quod per venas deducitur, inquit, Per venas igitur & meatulos, quousq; alimentum resudans, quemadmodùm aqua per crudiusculam cutē, in carnem, aut carni proportionale conuertitur, frigore consistēs, ex quo fit, vt caro ab igne resoluatur. Quòd si obstiteris, dicens in humano corpore non esse adeò abundantem frigiditatem, vt possit concretionem efficere. Respondemus, paruam posse id perficere: nam in locis cordi proximis adeps concrescit, quum tamē nemo neget adipem à frigore coalescere, licet & caro, & adeps à calore habeant generationis principium: solida verò membra à calore, & siccitate in totum efficiuntur.

IN secunda parte, quæ incipit (Cæterū) de tertia specie sedimentorū, de quibus loquitur Hippoc. dicit generationem esse ex tenui substantia, quæ recipit aëris splendorē, quēadmodùm spuma materia ipsius est, semicoctum excrementum, mixtum flatuoso spiritu tenacius. Si enim coctū esset, inæquale nō esset, neque ex diuersis mixtum substantijs. Est autem deterius, quia ex paruis partibus constituitur. Quantò enim maiorem molem habet id quod præter naturam excernitur, robur ostendit maius: quanto verò minorē, maiorem pugnam naturæ & morbi. Contra hāc *Maiora maius robur ostendunt.* Galen. sententiam posset quis obijcere probando, quòd quanto maiores fuerint partes, quæ excernuntur, tanto contēta in vrinis sint deteriora. Nam quanto calor præter naturā magis occupat solida membra, tāto squamę, aut furfures exilientes sunt maiores, ergò maiores portiones minoribus sunt deteriores. Primum probatur ex Actuario lib. 1. de Caussis vrinarum cap. 20. qui de contentis in vrina similaceis, lamineis, & furfureis loquēs, dixit, Hanc ob rem quò febris magis attigerit solidiora membra, eò maiora & euidentiora frustula abscissa conspectabuntur: maiores ergò partes maiorem febrem ostendunt. Ad quod *Cōtentorum pter naturā quanto maiora, peiora.* respondemus, quòd eorum quæ sunt præter naturam, quæ in vrinis continentur, quędam sunt partes caussarum præter naturam, vt humorum malorum, aut excrementorum, vt sedimen album tenue, quod spumosum dixit Galen. in Commen. quædam sunt partes mēbrorum, quæ ex materia erant secundùm naturam, & caussam efficientem habent præter naturam, vt squamæ, & furfures. Contenta, q̄ sunt partes membrorum, quanto maiora, peiora sunt, vt vult Actua. cōtēta verò quæ sunt excrementorum partes, quanto maiora, tanto meliora, & quanto minora, tāto peiora: vt vult Gale. in Com. de subsidentia alba tenui, quam dicit fieri ex semicocto humorū excremento cùm spiritu flatuoso mixto, & idē vult ipse Actuarius cap. citato dicens, Verùm non ignorare oportet, interdùm humorum crudorum spissatorum effigiem quandam apparēre vergentē ad species similes prędictarum hypostasium, quemadmodùm accidere solet ijs quæ coquuntur in sartagine. Hæc enim dum assantur, arctātur, atq; quò magis vstulantur, eò peiora rediguntur. Similia his considerare oportet, & hoc pacto se habēre in vrinis, atq; coniectandum quò minora fuerint frustula, eò imminentiorem febrem esse. *Peruinci à materia.* Græcè, νικᾶσϑ πρὸς τ̃ ὅλης, hoc est, in totū vinci: sed tamen verior est Latina litera, & codex Græcus legendus, vt Lauretianus ipsum legit, νικᾶσϑ πρὸς τ̃ ὕλης. paruißimò nanque lapsu mutati sunt, qui modò extāt codices. Antiquus quoq; interpres vt Lauretianus legit. *Codex Græ. corrigitur.*

IN tertia parte, quæ incipit (Porrò) quartam speciem subsidentiæ refert, nempe furfuraceam, quæ potiùs tertia esse deberet, vt coniungeretur cum alijs, quæ sequuntur adustionem & igneam caliditatem. Est tamen tertia deterior, nempe alba tenui, vt vult Hippocra.

PRO-

PROGN. XXIX.

NEBVLAE verò, quæ vrinis inuehũtur, albæ quidem bonæ, nigræ verò malæ.

νεφέλη.

HIPPOCRATES νεφέλην, id est, nebulam solet appellare, non tantùm quod in suprema matulæ parte supernatat, sed & quod in media suspenditur, vt hîc, & infrà progno. 36. vt etiam refert Galen. libr. 1. de Crisib. cap. 12. licet Galenus claritatis gratia statuat eam quæ supernatat appellare nebulam, & quæ suspenditur, ἐναιώρημα, id est, appendiculum. Hippocr. quoque in præsenti loco de suspensione loqui volens, nebulæ ἐμφερόμεναι, dixit, hoc est, nebulæ quæ inuehuntur, aut intùs latæ, licet etiam in libr. de Morb. pop. sæpe hoc vocabulo, ἐναιώρημα vtatur. Hoc itaque appendiculum vbi album fuerit, laudabile est, proptereà quæ de albedine sedimenti, & puris dicta sunt suprà, & in Commen. vltimo. 1. lib. Nigrum autem appendiculum malum est, quoniam significat væhementem frigidi, aut incẽdentem caliditatem, vt vult Gal. in Comm. & ostendunt eius exempla: minùs autem malũ est appendiculum nigrum, quàm sedimen nigrum, & magis malũ quàm nebula nigra. Gale. enim lib. 1. de Crisi. cap. 12. inquit, Atq; etiã earum quæ in ipsis (scilicet vrinis) attollũtur, aut suprà vehuntur nebularũ, ad easdem causas refertur, calorem scilicet immoderatũ, aut mortificationẽ ex refrigeratione væhementi. Pessima est igitur omnis vrina denigrata, adeò vt neminem vnquàm seruatum viderim, ex his qui talem vrinam minxerũt. Minùs verò perniciosa, si solùm id quod subsidet nigrum fuerit: atque adhuc minùs, si solùm id quod in medio iacet, ac multo etiam minus si nebula. Intelligendum enim est, quòd queadmodùm bonum contentum quanto inferius, tanto melius, malum quanto inferius fuerit, tãto deterius est. Quod etiã scripsit Actuarius lib. 2. de Iudicijs vrinarum, cap. 13. dicens. Itaq; bona cõtenta à superioribus locis ad inferiora descendendo volunt transferri: ab inferioribus verò reuerti contrarium est. Praua verò meli⁹ est vt à fundo absistãt, quàm ad ipsum concedant. Præterea est aduertendum, ꝙ hîc de duabus nebulis extremis siue duobus appendiculis fecit mentionem, quarum alba bona est, bonum quæ indicat in morbis futurũ iudicium: nigra verò mala, quæ malam significat iudicationem. Quędã tamen est media nõ simpliciter alba aut nigra, queãdmodũ & in aëre ambiente aliquando nubes obscuræ, nigræ, & tenebrosę appârent, aliæ nõ adeò obscuræ, vt nigræ dici possent, quales in aëre sereno permeare videntur. Quæ neque adeò bonæ vt albæ, neque adeò malæ sunt vt simpliciter nigræ. Quale appendiculũ habuit Pythiõ lib. 3. de Mor. po. par. 1. histo. 1. vbi Hippoc. de eius vrina loquens dixit, ἔχοντα ἐναιώρημα ἐπινέφελον, id est, habentem appendiculum nebulosum, qui iudicatus est: verũ quarto die à iudicatione suppuratio facta est, & stranguriosus abscessus, vt inquit Hipp. & Gal. in Com. hoc idem testatur dicens, Sic vrinã & enæorêma nebulosum mihi videť appellare Hipp. quod neq; album est colore, neque nigrum exactè, sed inter hæc medium. Tale igitur enæorêma Pythioni factum esse est suspicãdum. Nam si album fuisset, imperfectam iudicationẽ non fecisset, queãdmodùm si nigrũ, non probam: quoniam verò inter album & nigrum esset, ob id quidẽ bona effecta est iudicatio, sed incompleta. Sed ex appendiculis quidam tendunt magis sursùm, quidam magis deorsùm, quod ad flatus mixtionẽ est referẽdũ, vt Gal. lib. 3. de Morb. popu. part. 3. in Cõm. histo. in Larissa virgine. ad finem.

ἐναιώρημα.

Nigrum appendiculum.

Cõtentũ malũ quãto inferius, deterius est.

Appendiculũ mediũ inter album & nigrum.

Appendiculi loc⁹ ad flatũ refertur.

GALENI Commentarius.

CVM de discrimine docuisset sedimentorum, deinceps ad nubeculas se confert, indicans, vt sublimamentum appellitet nubeculã, adiectione verbi inuehitur: è quibus vt nigram meritò criminetur, perspicuum est: siquidem nigredo, aut ob væhementem accidit frigiditatem, (qua ratione sanguis quoque nigrescit congestis globulis: & quicquid extinguitur, in plenũ frigescit) aut propter exuperãtẽ calorẽ: etenim

etenim sanguis rursùs trahit nigrorem si crematur, quemadmodùm alia omnia corpora, & qui diutiùs in sole diuersantur ęstiuo, nigri redduntur.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte dicit Hippocra. vsque adeò locutum de sedimēto in vrina, modò verò loqui de nebula. Hæc autem appendiculū est, quòd ostendit per verbum ἐμφερόμεναι, hoc est, quæ inuehuntur. Nam quod inuehitur, appendiculum est, neque vt nebula supernatans, neque vt hypostasis subsidens.

IN secunda parte, quæ incipit (Siquidem nigredo) malum esse dicit appendiculum nigrum, quoniam significat væhementer frigiditatem, aut similem calorem.

PROG. XXX.

QVandiu vrina fuerit ruffa & tenuis, crudum significat esse morbum.

Vrina ruffa tenuis cruditatem significat.

EX substantia & colore argumentum accepit Hippoc. ad significandum morbi cruditatē. Vt enim explicui in expositione. 26. si vrina subruffa fuerit, bene colorata est, ac bilem ruffam modicè cōmiscēri cū vrina significat: cōstat autē quòd ruffa aut plurimā bilem, aut ipsam admodùm synceram & intensam colore significabit. Quoniam tamen contingit ob laborem, aut inediam mingi vrinā colore intensiorē, quàm naturalis, & magis biliosam, quæ tamen non erit cruda: ad significandam cruditatem, addit Hipp. tenuitatē. Vbi enim simul cùm ruffo colore coniungitur tenuitas, cruda significatē ægritudo, maximè quoniam vrina, quæ talis fuerit, nullum sedimentū habêre poterit, sic enim inquit Gal. lib. 1. de Cris. cap. 12. Nam & ex ipsis sanis his, qui multū laborant, & pauciori cibo vtuntur, sunt vrinæ biliosiores: quare neque simpliciter Hip. vituperauit vrinā ruffam, sed quando simul cum ruffedine habuerit subtilitatem. Ità igitur inquit, Dum ruffa fuerit vrina ac tenuis, morbū crudum significat. Liquet autem quòd neq; aliquid subsidet vrinis huiusmodi: neque enim contingit, vt quę tenuis sufficienter fuerit, vel si multo tēpore quieta steterit, aliquā recipiat secretionē: adeò vt crassior pars, quæ in ipsa pendebat, subsideat, tenuior verò superferatur: nam hoc solùm aduenit ijs, quæ aliquam crassitudinē habent. hæc Gal. Micta igitur & statim visa vrina ruffa tenui, morbū esse in principio dicere licebit: neq; expectare opus est, an resideat, quoniā nunquàm resi debit. Quare autē de ruffis id scripsit Hippo. cùm tamen satis esset dixisse tenues vrinas significare cruditatē? Ratio est, quoniā posset aliquis putare ruffam coctā esse, quoniam in ea caloris ostēditur abūdantia. Nemo igitur putet ruffam vrinā coctam esse, nisi simul habuerit crassitudinē. Huius sentētiæ meminit Gal. lib. 3. de Mor. pop. par. 1. in histo. Pythionis, Com. 4. vbi πυῤῥὸν, quod nos ruffam, Mel densis fuluā dixit, & lib. 1. de Crisib. cap. 17. dixit esse signū debilis, & occultæ coctionis vri nam ruffam tenuem, quemadmodùm quæ turbida mingitur & talis permanet.

Vrina ruffa tenuis non subsidet.

Vrina ruffa tenuis significat debilem & occultam coctionem.

GALENI
Commentarius.

VRINA naturalis modicè crocea est, vtpote ex humore consistens cōcocto, qui flauæ bilis parùm recepit. Hæc vbi modum excedat, aut admodùm syncera permiscetur, vrina ruffa apparet. Ergò si adeò talis colore est, vt etiam tenuis sit, crudam esse, significat ægrotationem, oportet enim, vt in colore diximus, modicè croceam esse debêre naturalem vrinam, ità etiam modicè se habêre in conditione, nec ità tenuem esse, quemadmodùm aqua, nec adeò crassam, vt assimiletur vrinæ iumentorum. Sed omnia sunt integrè de natura vrinæ, ac differentię prodita libro de iudicatione: indè ea discas licebit, si verus fueris præsensionis

amator. Intentio nanque in enarrationibus eſt, illuſtrare id quod obſcurum dictum videtur. At verò decernere quænam verè ſint prodita, & quæ ſecùs, & item adijcere demonſtrationis fidem vtriſque, ex ſuperabundanti exiſtit.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

PRIMO Gale. oſtendit qualis debeat eſſe vrina naturalis, nempe modicè pallida, & in ſubſtãtia modicè craſſa: nõ adeò tenuis vt aqua, neq; adeò craſſa vt iumentorũ. Hæc enim duo vt extrema craſsitudinis ac tenuitatis ſtatuit Gal. *Crocea.* Græcè ὠχρὸν, id eſt pallida. *Libro de Iudicatione.* Græcè, ἐν τοῖς περὶ κρίσεων, id eſt, in libris de Criſib⁹: nẽpe. 1. cap. 12. & 17. *Præſenſionis.* Græcè προγνωστικῆς θεωρίας, id eſt, prognoſticæ conſiderationis. *Intentio nanque in enarrationibus.* Quod ſit expoſitoris officiũ explicuimus in expoſitione præfationis ac cauſiloquia ſiue rerum demoſtrationes, ex abundanti eſſe.

Vrina extremæ craßitudinis ac tenuitatis.

PROGN. XXXI.

SI autem diuturnus fuerit morbus, & vrina talis fuerit, periculum eſt nè homo ſufficere nõ poſsit, donec vrina concoquatur.

Medici generoſi officiũ.

VT inquit Gal. lib. 1. de Criſi. cap. 4. generoſi medici eſt; atq; arte Hippocratica digni officiũ, futurum ſtatum præcognoſcere: cùm omnẽ victus rationẽ ad ipſum inſpiciẽs inſtituat. Ratio eſt, quia nemo ante ſtatũ iudicari poteſt, aut non bene iudicabitur. Id enim eſt quod dixit Hipp. Apho. 9. 1. ſect. Cõiectari autẽ oportet ægrotantẽ, ſi ſufficiat cũ victu donec morbus conſiſtat, & nũquid priùs ille deficiat, nec poſsit cũ victu perdurare: vel morbus antè deficiat atq; hebeteſcat. Quod etiã Gale. in prçſenti Commen. ad memoriam reuocare præcipit ex Aphoriſ. Cùm igitur vrina ruffa tenuis crudum ſignificet morbum, ſignificat morbum eſſe in principio, ac longè diſtare ab ſtatu, ꝙ ſi diu talis fuerit, multo magis conſequitur, vt cum periculo morbus ſit. Si enim finiri debet in ſtatu cũ integra coctione, & cum vrina ruffa tenui nulla nota adeſt coctionis, lõgè aberit ab ſtatu. Sed lõgo tẽpore durare facultatẽ non eſt poſsibile, niſi fuerit fortis. Periculũ igiť erit abolitionis. Verùm tamen addit Hipp. vbi in diuturno morbo talis fuerit vrina. Nam vbi breui tẽpore talis apparuerit: & rurſùs, gratia exẽpli, poſt. 4. aut. 5. mingať craſſa, aut cũ aliq̃ nebula, nõ lõgè abeſt tẽpus ſtatus, neq; imminet periculũ abolitiouis, ante perfectam coctionẽ. Aequale enim, aut ferè æquale tempus requiritur ad hoc vt coctio finiatur cum tempore ab initio morbi, vſq; quò aliqua coctionis nota manifeſtetur. Ob id dixit Hippocra. Aphor. 71. 4. ſect. Quibus ſeptima iudicatur, his nebulam rubeã quarta die habet vrina, & reliqua ſecũdùm rationẽ. Aequale tẽpus definiuit Hipp. ab initio vſq; ad nebulæ apparitionẽ, & à nebula in coctionẽ integrã. Velle enim in omnibus quatuor dierũ ſpatiũ ſufficere ad integritatem coctionis, eſt contra id quod probauit Gale. qui in Commen. illud negat. Sed vbi in 14. apparuerint ſigna, in. 20. finiri dicit: & ſi in 11. apparuerint, in. 17. aut. 20. Itaq; aut æquale, aut paulò minus tẽpus exigitur, ab hora qua apparet nota aliq̃ coctionis, donec coctio finiať, cum tẽpore ab initio vſq; in temp⁹, quo primùm talis apparuit nota, ſi ergò diutiùs mingiť vrina ruffa tenuis, hoc eſt, cruda, aut in ipſa die, aut ſubſequẽti, longũ futurũ morbum prædicere poteſt medicus, ſcilicet aut in die, in qua apparuit talis ruffa tenuis, aut in ſequenti, in qua notæ coctionis fortè iam incipiũt apparêre, vbi diu nõ apparuerint. Quo prçſagio habito coniectari oportet facultatẽ, an ſufficiat ad horã pfectę coctionis, & morbi finẽ. Prçdicere quoq; periculũ, quod pendet ex cõparatione facultatis, ad ipſam morbi longitudinem, & nõnunquàm etiam mortem. Qui tamen ſint morbi diuturni dicam circa prognoſt. 25. lib. 3.

Tẽp⁹ quo apparent notæ coctionis, æquale eſt tẽpori complementi ferè.

GALENI Commentarius.

QVoties morbus diutiùs incoctus permaneat, periculum imminet abolitionis, niſi

si facultas morbo resistens quàm maximè valeat. Cæterùm cōstat vt ad hunc reuocari locum poßit sententia, qua præcipitur considerandum esse quo pacto supersint vires, & quantū morbus concoctionis requirat, & vtrum æger durare poßit ad consistendi vigorem vsque ægrotationis.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

HIC Comm. non eget annotatione, prętérquàm quòd vbi legitur, *Sententia qua*. Græcè habetur, ὁ ἐπὶ τοὺς ἀφορισμοὺς. id est, quod in Aphorismis. *Quo pacto supersint vires*. Græcè, πηλίκη μέν ἐστι ἡ ῥώμη τῆς δυνάμεως. hoc est, quantū est facultatis robur. *Ad consistendi vigorem vsque ægrotationis*. Græcè, μεχρὶ τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ. hoc est, vsque ad eius statum.

PROGN. XXXII.

EX vrinis verò magis exitiosæ sunt fœtidæ, & aquosæ, & nigræ, & crassæ.

QVONIAM Hippo. periculosam esse dicit vrinā ruffam tenuem, vbi diutiùs mingatur, ad eius comparationē magis exitiosas dicit esse, quæ ab eo in præsenti prog. scribunt. Quarū quædam substantia, quædam colore, quædam odore damnātur. Substantia dānantur aquosæ & crassæ: aquosæ tamen in substātia simul & colore peccāt: quæ verò tales sunt cruditatem ostendūt summā in humoribus. Habēt eñ duas cōditiones, qbus aquæ similes sunt, nempe substantiā veluti aquā, & colorem album. Licet non propriè liceat albam aquam appellare, satis est si fuerit omni colore priuata, & ob tenuitatem & translucentiam, alba vulgò appelletur. Sicut & vinū album dicimus, & ab Hipp. appellatur. 3. de Ra. vict. acu. Hęc itaq; magis cruda est, q̃ quę mingit turbida, & talis permanet: siquidē hæc aliquam significat in humoribus factam agitationē, vt vult Gal. 4. sect. Apho. Cō. 70. & magis cruda est, quàm quę dicta est ruffa tenuis, ad quam venit tāquam deterior cōparanda. Quoniā hęc non tantùm cruditatem significat, sed adeò magnā, vt neq; bilem generare, neq; vrinæ cōmiscēre ipsam posśit naturalis facultas ruffa tamē & tenuis. lib. 1. de Crisi. ca. 12. occultæ & debilis coctionis est signum. Dixit autē Gal. in Com. significare summā cruditatem, quia illa quę præter id quòd aquosa est, statim mingitur, licet duarū facultatū significet languorem, vt. 1. li. de Crisi. cap. 12. nō tamē significat magis hac cōcoctricis languorem, sed adhuc minùs. Nā quę statim mingit nō cōcoquitur, cùm nō retineat: hæc tamē de qua loquimur, nec detenta coquitur. Confirmat hæc sentētia ex lib. 1. de Crisi. cap. 12. cùm de turbatis vrinis loquēs inquit: Quæ verò ad summū est incocta, has omnes superat, est autem aquosa exquisitè, neque iam coqui incipiēs, nec turbulenta, neq; coquēda, sicuti quæ paulò pòst perturbatur, sed veluti desperatæ coctionis accidens, quæ talis est, venenosæ naturæ pasśionem ostendit, similem ei quæ ventris cruditas nominatur. Cōtra sententiā pręsentem videtur, quòd signa cruditatis non debeant esse mala, vt. 1. libr. de Crisib. cap. 5. sed non bona, quę potiùs significant lōgitudinē quàm perniciem. Quod etiam lib. 1. de Morb. po. part. 3. in historia vxoris Philini de signis loquens Gale. inquit, Augetur itaque ex his omnib⁹ dignotio malitiæ morbi, non tamen quòd prorsus ex his morietur nobis constat, veluti ꝙ sitibunda esset, neque quòd vrinæ essent tenues, & decolores. Nempe tales vrinæ vt coquantur tempore egent, non tamen pernitiosæ prorsùs existunt. Si igitur tenues & decolores nō sunt pernitiosæ, & tales sunt aquosæ, constat quòd aquosæ non erunt magis exitiosę, vt inquit Hippo. quoniā nō sunt exitiosæ. Pręterea Gale. 1. sectio. Apho. Cō. 12. inquit, At verò signa cruditatis, diutinū quidem ex necesśitate morbum significant, sed quantū in ipsis est, neque moriturum, neque euasurum è morbo hominem ostendunt. Ad quod respondemus, ꝙ aquosa exquisitè neq; coqui incipit, neque coquenda est: tollit ergò coctionem & spem coctionis: tenuis autem & decolor tollit coctionem, sed non spem: quia quæ talis est, non necessariò habet aquæ tenuitatem. Quare prima erit de qua loquit Hippo. in prog. secūda est de qua Gale. in locis citatis, vbi non pernitiosum, sed diuturnū ostendere morbum inquit. Aliter dici potest, quòd intelligit in acutis morbis: in alijs enim

Aquosa vrina.

Alba vrina.

Cruditatis signa quàm mala sint.

Aquosa vrina valde exitiosa in acutis.

non esset exitiosior. Hæc enim vrina aquosa, 4. sect. Aphori 72. appellatur alba perspicua, de qua Gale. in Com. inquit, Vrinæ tales extremã cruditatẽ ostendunt, quare & morbos longos faciunt, quædã verò ex ipsis, cùm anticipauerint vires dissoluere, sunt pernitiosæ, veluti in phreniticis, & infrà, Aquosæ autem vrinæ (tales autem sunt albæ perspicuæ) magnã cruditatem ostendunt, & præterea flauæ bilis impetum ad caput factum esse. Intelliges itaque in morbis talibus vrinam aquosam admodùm exitiosam esse: quia acuti sunt, & breui ipsam coqui est impossibile. Fœtida itẽ vrina damnatur, quoniam magnam significat putredinem in humoribus: fœtor enim putredinis indicium est, vt suprà dictum est de deiectionibus, Comment. 22. Vbi fœtidas deiectiones dixit magis lethales, sicut hic fœtidas vrinas. Quòd si simul esset fœtida, & praue colorata, eò deterior esset, vt Actu. libr. 1. de Præuidentijs ex vrinis cap. 17. inquit, Igitur vrina malè olens cum prauis substantia, & cõtentis profluens, arguit omnem corporis habitudinem maleficatam esse: ità vt opinandũ sit mortem vicinam esse. Nigra similiter damnatur, vt in Commen. 25. quia significat color niger frigiditatem internecantem, aut caliditatem vrentem. De hac dixit libr. 1. de Crisi. cap. 12. Pessima igitur est omnis vrina denigrata, adeò vt neminem vnquàm seruatum viderim ex ijs, qui talem vrinam minxerunt. Contra sententiam Galen. est Hippocr. 3 de Mor. pop. par. 3. in histo. in Abderis Heropytus. & in histo. in Abderis Nicodem⁹. qui nigras tenues minxerunt vrinas, verùm liberati sunt. Sed aduertendum quòd Gal. in libr. de Crisi. non negauit id esse possibile, sed id se vidisse negat, & in histo. Heropyti dixit tẽpore lõgo egere ad coctionẽ. Præterea in longis morbis facta excretione per modum iudicationis, vt in quartana, lienis inflammatione, aut obstructione, aut in morbis renum, possibile est cũ vrina nigra ægrotantem saluari, vt cõstat. Cęterùm in acutis morbis, de quibus modò loquimur, libr. 3. de Morb. popu. part. 3. In Thaso mulier austera vrinam habuit tenuẽ, nigrã, & liberata est, vt inquit Gal. in Com. quia mẽses retenti fuerunt melancholici, & erat per vrinam à natura facta excretio. Nigra itaque vrina nonnullos liberat, quẽadmodùm & nigra deiectio, per modum iudicationis. Crassa rursùs vrina damnatur, tanquàm magis exitiosa. Vrina verò crassa ab Hippo. appellatur aliquãdo quę mediocris est, vt cõtra tenuẽ distinguat: vt in Aphor. 76. & 77. 4. sect. Quib⁹ in vrina crassa existente: & in illo, Quibus in vrina crassa furfurea. Galen. enim in vtrôque Commentariorum, de mediocri dictum putat. Sed impropriè crassæ dicũtur tales, vt inquit ibidem Galen. Com. 76. nec nos latet, ꝙ propriè quidem secundùm excessum oppositiones ità nominantur: per abusionem autẽ, & medio, & mediocri, & extremorum nomina tribuuntur, cùm & ad maximè crassum, tenue: & ad maximè tenue, crassum nominet. Vrina item crassa appellatur, q̃ mediocri crassior est, vt infrà progno. 65. vbi admodũ crassa scribi nõ debet, sed crassa, vt cõstat ex Græco codice: & Gal. in Com. explicat eam esse, quæ est naturali crassior. Is etiã est cõmunis hominũ intellectus, quoties aliquid crassum, aut tenue appellãt, vt ad mediocre cõparationẽ faciant. In præsenti tamen loco Hippo. crassam eã appellat, quę mediocri crassior multo est. Posset autẽ crassa simpliciter esse admodùm exitiosa, etiam si nõ esset admodũ talis, vbi simul esset crassa ac nigra. Quod credi posset esse ad mentem Hipp. Si tamen quis velit nigrã à crassa separare, & crassam adhuc naturalis coloris, magis exitiosam dicere, verum dicet, vbi fuerit crassa admodùm, qualis iumentorum. Nam Cõ. 26. dixit, optimã vrinã debêre esse cõsistentia mediocrẽ, inter tenuem aquosam & crassam corpulentã, qualis iumentorum. Vbi in extremo crassitudinis scripsit eã, quæ est veluti iumentorum. Crassa enim vrina, vbi non esset admodùm talis, posset morbum iudicare, si multa simul fuerit: sicuti in prog. 65. infrà. Verùm crassa admodùm agitatione significat crassæ materiæ, ac dẽsę factã à calore, vt in Com. 70. sect. 4. Apho. quas paucas esse statim sequitur. Nam id voluit Gal. 4. sect. Apho. Com. 69. dicẽs: Non absq; ratione autẽ crassæ vrinæ sunt multitudine paucę, vt quæ vix renes pertranseant. Has etiam vituperauit Gal. lib. 1. de Morb. pop. part. 1. Com. 26. dicens, De vrinis quoq; didicimus, ꝙ tenues decolores & paucę, aut crassitudinem habentes & paucæ, sunt prauæ. Ratio autem quare istæ sunt eædem quæ in prog. præsenti, apud Hippocra. est, quoniam crassæ admodùm, statim sequitur vt paucæ sint, vt dixi ex Gal. Prętereà tales subsidere nõ debẽt: nã si subsiderẽt ex crassis, fierẽt tenues: sed debẽt tales permanêre. Si tamen velis dicere non necessariò esse paucã eã crassam vrinã, de qua loquitur Hip. dices etiã, quòd vbi in magna quãtitate mingatur, in ratione iudicationis euenire poterit.

Fœtida vrina.

Vrina crassa.

Vrina mediocris crassa appellatur ab Hippo.

terit. Et quòd cùm non euenerit, sub tali ratione erit perniciosa, & id ex coctione distingues, quæ præcesſit.

GALENI Commentarius.

VRINA aquoſa, tenuis quidem cõditione, colore verò candida, eſt ſummam indicans humorum cruditatẽ, naturalis verò facultatis debilitatẽ. At verò de quauis vrina fœtida anteà eſt (quẽ admodùm de nigra quoque) perſcriptum. Hæ igitur iunctim ac ſeorſùm per ſe exitioſæ ſunt. Cæterùm craſſa vtrũ per ſe ſeorſùm exitioſa cenſenda ſit, an copulanda cum prædictis, aut nigra, dignum conſideratione eſt. Igitur quæ ipſi nouimus diligenter obſeruando, dicemus, vt ex illis orſus, ſimul ſcias veritatem, ſimùlque meliorem eligas enarrationem. Vrinam nigram quo fuerit craſſior, eo deteriorẽ habêri obſeruauimus. At ſi colorem habeat naturalem, duplicem habet euentum, interdùm ad mortem, interdũ ad ſanitatem propinquam, quemadmodùm alia multa prẹter naturam, quippe corpus per illa repurgatur. Cæterùm conſtat vt ab Hippocrate craſſa dicatur vrina, quæ per nimium talis habeatur. Quæ enim ſimpliciter craſſior quàm naturalis exiſtit, nõ admodùm exitioſa habetur.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

IN prima parte de vrina aquoſa dicit ſummã indicare cruditatem, & fœtidam ac nigrã, ſiue iſtæ duæ notæ ſimul in eâdẽ vrina cõiungantur, ſiue vnũquodq; per ſe exiſtat. *Vrina aquoſa*. Græcè, τὰ ὑδατώδη, λεπτὰ μὲν τῇ συστάσει ἐστί, λευκὰ δὲ τὴν χρόαν, ἀπεψίαν μὲν ἐσχάτην ἐνδεικνύμενα τῶν χυμῶν. quod eſt, aquoſæ vrinæ, tenues quidem ſubſtantia ſunt, colore verò albæ, ſummam humorum cruditatem indicantes. Differt autem hæc litera à Laurentiani traductione, quoniam hæc eſt tanquàm definitio vrinæ aquoſæ, non tamen illa quę in Laurentiani verſione habetur.

In ſecũda parte, quę incipit, (Cęterùm) docet malitiam vrinę craſſæ. An tamen craſſa cũ nigra & fœtida coniungi debeat, non declarat, id tamẽ quod obſeruauit, ſcribit: nempe, nigram quanto craſsior fuerit, tanto deteriorem eſſe: atque vbi coniuncta fuerit craſsitudo cum colore naturali, aliquando perducere ad mortẽ, ac iuxta mortẽ apparêre, aliquando verò ad ſalutem, corpore per ipſam purgato. Intelligitur autẽ craſſa ab Hipp. admodũ craſſa: craſsior enim quàm naturalis ſimpliciter, non eſt admodùm lethalis. *Si colorem habeat naturalem.* Adde craſſa. Græcè enim habetur, παχέα, id eſt, craſſa.

PROGN. XXXIII.

VIRIS autẽ & mulieribus vrinæ nigræ peſſimæ ſunt, pueris verò aquoſę.

QVVM locutus eſſet Hip. de vrinis admodũ exitioſis, de quib⁹ fuerunt aquoſa & nigra: modò eas cõparat ad ætates: ſiquidẽ non habent æqualem malitiã in omnib⁹ ætatibus. In pueris enim aquoſę ſunt peſsimę, & in adultis nigrę. Quod Gal. lib. 1. de Criſ. cap. 12. ſcripſit dicẽs, De hiſce igitur omnib⁹ admirabilis Hippo. primus omnium, quos ſcimus optimè docuit, & quo pacto in viris quidẽ, & mulieribus nigræ vrinæ peſsimæ ſunt, in pueris autẽ aquę ſimiles. Nam in his maximè cõſuetę craſsiores, imperfectis autem magis ruffæ. Quod verò maximè contrariũ eſt, cõſuetis pernicioſum. Duo ſunt in præſenti expoſitione declaranda, ad verificationẽ ſententiæ Hip. Primũ eſt, quantã conſtet naturalis concoctrix facultas in pueris, *Aquoſæ vrinæ quibus peſſimæ.*

quantam etiam reliquas ſuperent ætates. Secundũ eſt, coctiones omnia reddere craſsiora, indè ſequetur puerorũ vrinas debêre eſſe craſſiores quàm aliarum ætatum: hoc ſecundum circa Gale. Com. declarabitur. Circa primum igitur intelligendum, quòd pueri, qui à Græcis παῖδες appellantur, ſunt omnes qui nondũ 14. annum pręterierunt, licet ex eis quidã ſint ante dentitionem, quidam qui dentes ędunt: quidã medij inter dentatos & pubertati proximos: quidã verò pubertati ꝓximi. Omnes igitur qui ſunt infrà pubertatem, pueri appellantur. Pubeſcere autem incipiunt homines transacto. 14. anno, aut paulò poſt, vt Gale. 6. de Sanitate tuenda, cùm ait, Ergò pubeſcere quidem incipiũt aliqui vbi. 14. annum impleuerunt, quidã vno poſt anno, aut etiã amplius: & li. 3. Apho. Com. 27. inquit, Incipiunt quidẽ pueri pubeſcere poſt annum. 14. Vſque ad illam igitur ætatẽ pueri appellantur, deinceps verò puberes. In his robuſtiſsimæ ſunt facultates naturales, vt inquit Galen. lib. 6. de Sani. tuẽda. Quũ enim duplices actiones in animalibus ſunt, certè corporales pueri præcipuas obtinent: quæ animi ſunt, ea quæ à pueris ad remiſsionem vſque ſuccedit ætas. De alteratrice tamen id maximè verificatur, quæ eadem eſt cum coctrice, vt. 3. de Cauſis ſympto. Cùm inquit igitur pueri (nam de his nobis ſermo eſt) vt alteratricis facultatis robore iuuenes ſuperãt, ità in attrahẽdi facultate ſunt ipſis lõge inferiores: quãuis nè in hac quidẽ deficiat eis quicquam, quod ad eius muneris functionem deſiderari poſsit. Præterea facultas alteratrix puerorũ non tãtùm ſufficit refectioni, ſed etiã magno augmẽto. Ergò robuſtior eſt quàm alteratrix aliarum ætatum, quæ aut nõ ſufficit ad augmentum, aut parũ. Per viros autem & mulieres intelligemus quemadmodũ Gale. in Com. eos qui in vigore exiſtunt: quẽadmodùm in Com. 34. li. 3. vbi dixit, In hominibus perfectis, quibus aſſolet tribuere virorum & mulierũ appellationem. Cùm itaque in ætatum proceſſu naturalis cõcoctrix facultas tẽdat in diminutionem, minùs poterit humores & excremẽta coquere, aut vrinas craſſas reddere: quare per omnes alias ætates à pueritia minùs malæ erunt vrinæ aquoſæ. In viris autem & mulieribus, hoc eſt, in adultis, vt à pueris diſtinguũtur, cùm nec tenuis, neq; craſſa, neq; fœtida ſit è regione ætati aduerſa, qualis eſt aquoſa pueris: & iſtę ſunt omniũ peſsimæ, vt in progno. præcedenti: reliquum eſt, vt illa ſit eis peſsima, quę abſolutè peſsima eſt, hæc autem eſt nigra. Nec etiam putandũ in adultis nigram eſſe peſsimam, quia ſit peior quàm in pueris: ſed quia in pueris eſt alia peior hac, nempe aquoſa, in adultis autẽ nulla. Contra id eſt argumentum. Nam data ætate, in qua vrina tenuiſsima mingitur ſecundũ naturam, in illa vrina craſſa erit exitioſiſsima, quoniam erit illi ætati maximè aduerſa: ſed in adultis vrina eſt tenuior, quàm in alijs ætatibus, igitur in illis craſſa erit peſsima. Sed tamen aduertendũ, quòd in nulla ætate inuenitur vrina tantùm diſtãs tenuitate ab optima mediocri, quantũ puerorum vrina labitur ad craſsitudinem. In adultis enim eſt omniũ tenuior, & non eſt admodùm tenuis, ſed mediocris in conſiſtentia, inter extrema craſsitudinis & tenuitatis: puerorum verò eſt in altero horũ extremorũ. Poſſet ſimiliter quis inſtare: Si humores puerorum craſsi ſunt, quare non percolantur in renibus, in quibus magna eſt meatuũ anguſtia, quod etiam in adultis fit, & hanc ob cauſam lapides in renibus ipſorum concreſcũt? Dicemus cum Gal. li. 6. de Morb. pop. part. 3. Cõ. Illius, lapis à mictu pueris magis. In pueris cùm naturales functiones validæ omnes fuerint, ſuccorum craſsities tum fuſa, tum diſſoluta eſt: in ſeneſcentibus verò coaleſcit, id quod in externis apparet. Nã q̃cũq; pertenuia colare volumus, quæ quidem fuſa ob caliditatem liquataq; ſunt, ea facilè penetrant: quę verò neq; liquefacta neq; fuſa ſunt, ea non pertrãſeunt. Exẽpla huiuſmodi materierũ ſunt, pix, reſina, ſeuum, cera, & mel. Pueris itaq; qui calorem natiuũ multum habent, & validas functiones, materiæ craſsities fuſa ad renes peruenit, atque ob id facilè ad veſicam colatur, functionum robore non parùm ad craſsitiei penetrationẽ conferente. Addit etiam in eòdem Com. cauſas alias craſsitudinis vrinarũ puerorum, vt quòd voraces ſunt, & à cibo mouentur, & ſaliunt, & ludunt, & in lactentibus lactis vſus. Cel. libr. 2. cap. 6. dixit in mulieribus, & viris, peſsimam vrinã nigram craſſam, mali odoris.

Pubeſcere quãdo incipiunt homines.

Facul. naturalis in pueris robuſtiſsima.

Viri & mulieres qui.

Vrina nigra in adultis qua ratione peßima.

Puerorũ humores fuſi.

GALENI Commentarius.

IN omni ætate vrina nigra & aquoſa, exitioſiſsima eſt: ſed in ætatis vigore conſi

consistentibus inter exitiosas primũ habet ordinem nigra, in pueris verò aquosa. Superiùs enim est ab Hippocrate dictum, vt maximè contraria naturę, exitiosissima habeantur. Contraria verò naturæ in pueris non ità nigra perindè, vt tenuis est. Per naturam enim in illis est vrinam emittere corpulentam, ac sediminis copiam habentem. In ætatis verò vigore consistentibus, tenuissima est, & habet exiguum sedimentum: & ob eam rem in eis vrina nigra, exitiosissima est: in pueris verò ob aliam quoque causam, aquosa pestifera est. In eis enim omnia concoquuntur ocyssimè præ robore facultatis alterantis. At concoctio crassiorem reddit non solùm vrinam, sed etiam deiectionem, quoties bene in vẽtre cõcoquatur, & item screationem in pulmonia & costali, atque etiam pituitam per destillationes & grauedines, necnon per lippitudinem, & pus in vlceribus. Si igitur in pueris manêre videas plurimùm temporis vrinam aquosam, ità vt nullam habeat mutationem ad corpulentius, indicium exitiale est.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

GAL. in præsenti Comm. pessimas dicit esse inter omnes vrinas, eas quæ nigræ sunt, aut aquosæ, Verùm nõ in omnib⁹ hominib⁹ similiter. Nam in viris nigræ sunt omniũ pessimæ, in pueris tamẽ aquosę, quoniã maximè contrariæ sunt eis, quæ sunt secundũ naturã. Solent enim pueri, secundũ naturã mingere crassas vrinas, ac cum plurimo sedimento. In cõsistentibus vero, qui tenues mingũt vrinas, ac cum pauco sedimento, vrina nigra magis mala alijs est. Aliam subiungit rationem ad probandũ q̃ mala sit vrina aquosa in pueris: quoniã pueri citissimè coquũt omnia ob robur facultatis alterantis. & coctio omnia reddit crassiora, & adiungit exẽpla. Harum duarum rationũ prima fuit epilogistica, quoniã quod maximè naturæ cõtrarium est, pessimũ est: & secunda ratio est analogistica, quæ procedit à causa: reddit̃ nãq; crassa vrina in pueris ob id ꝙ robustissimam habent naturalem concoctricẽ facultatem, & coctio omnia reddit crassiora. Quod etiã verũ habet apud Aristo. 4. lib. Meteoro. dicentem, Quæ igitur maturescunt, omnia ex aëreis aquea, ex aqueis terrea cõsistendo fiunt, & ex tenuibus crassiora subindè reddi assolent. Idem Gale. lib. 4. de Rati. vict. acu. Com. 4. Habet autem id verum in omni coctione tam ea quę fit ab arte, q̃ quę fit à natura, tam in bonis quàm in malis succis, tam in his q alere possunt, q̃ in alijs. Quòd enim humores omnes ad expulsionẽ parẽtur per attenuationẽ non obstat. Nam hæc ꝑparatio, nõ est coctio, apud medicos, neq; apud Philosophos, quãuis nõnulli ex barbaris has duas coctiones distinxerint. Sed de coctione suo loco dicetur latiùs. *Exitiosissime*. Græcè. ὀλέθρια. hoc est, exitiosa. Falsum enim esset de quacunque illarũ vrinarum, ipsam exitiosissimã in omni ætate. Sensum itaque literæ peruertit Laurentianus. *Ab Hippoc.* abundat. *Nec non per lippitudinem*. Græcè, καὶ λῆμα ἐν ὀφθαλμίαις. hoc est, & in ophtalmijs lipa.

Coctio oĩa incrassat.

Barbarorũ error.

Laurẽtianus notatur.

PROG. XXXIIII.

QVibuscunque tenuem ac crudam longo tẽpore mingentibus vrinam, si cætera, vt in cõualituris, indicia fuerint, ijs abscessum ad partes septo transuerso inferiores expectare oportet.

VBI vrina cruda longo tempore mingatur, periculum est facultatẽ non posse ad horam perfectæ coctionis peruenire, vt dictum est in progn. 31. nunc verò apposita cõditione abscessus sunt sperãdi, non mortis periculũ. Conditio autem est, vt ea adsint signa, quæ

Vrina cruda lõgo tẽpore.

ſolent in cõualituris apparẽre. Tunc enim ſalus ex ſignis ſperatur, nõ tamẽ adeò perfecta, vt in optimis iudicationib⁹. Eueniet ergò media, & hæc eſt criſis per abſceſſus. Si enim ſalus ſperatur, & nõ cum ſignis coctionis, ipſa non erit perfecta: talis autẽ eſt quę per abſceſſus. Vbi ergò vrina longo tẽpore cruda mingatꝛ cõſtante facultate, ſignũ eſt crudos humores eſſe morbi cauſam, qui tardè ſuperantꝛ, ac ſolent ſicuti & lõgi morbi, potiùs per abſceſſus q̃ per excretionẽ finiri, vt vult Gal. in Cõ. 65. vbi latiùs de his dicemus. Tenues enim per excretionẽ, & craſsi per abſceſſus finiuntꝛ. Signa autẽ ꝙ homo ſaluari debet, vbi adſit cruditas, ſunt ea, quæ oſtendũt facultatũ conſtantiam, vt appetitus in naturali, & in animali mente cõſtare. Sic enim dixit Hipp. conſtare mente & bene ſe habẽre ad oblationes bonũ, cõtrarium verò malũ. Sic ſigna q̃ ex ſomno, ac decubitu, de quib⁹. 1. lib. dixerat, & ſimilia.

Signa ſalutis.

Abſceſſus ad inferas partes.

Dixit etiã ad partes infrà ſeptũ tranſuerſum: quia craſsi humores, maximè vbi nõ fuerit calor fortis, ad inferas ſedes deuoluuntꝛ: tenues autem ad ſuperiores, vbi etiã calor fuerit fortis. In morbis autẽ longis neq; tenues humores ſolent peccare, neq; calor poteſt eos agitãdo ad ſuperiora mouẽre. Integra autem diſtinctio an abſceſſus futuri ſint ad ſedes ſuperiores, an ad inferiores, ſumitur apud Gale. lib. 3. de Criſib. ad finem, cum inquit, Si verò abſceſſus cõuertantur, cõmunia quidem omniũ indicia, ꝙ vbi de ægri ſalute nõ deſperatur, neq; morbus ſoluitur, neq; vrina multa, multã habens ſubſidentiam, ſed cruda & tenuis fertur: propria verò ſi morbus non fuerit diuturn⁹, ſubita difficultas anhelitus ſuperueniẽs mox quieſcens, quã grauitas capitis ac dolor ſequitur, & grauis ſomnus ac ſurditas. Huic in glãdoſa carne poſt aures neceſſe eſt abſceſſum fieri. Si verò morbus diu durauerit, neq; vllũ ex ijs ſignũ affuerit, ſed in ęgroto ex locis inferioribus, vel grauitas, vel tentio, vel inflammatio, vel dolor apparuerit, huic abſceſſus ad partes inferiores eſt expectandus. Cõprobatꝛ huius prognoſtici ſententia in Pythione, de quo. 3. de Morb. po. part. 1. inquit, Vrinæ circa principia quidẽ ad octauũ vſq; diem tenues, decolores, ſublime petentes, nebuloſum habẽtes: decimo ſudauit, ſputa ſubcocta, ſubiudicatus eſt, vrinæ circa iudicationẽ ſubtenues: quadrageſimo à iudicatione die poſteà ſuppuratio facta eſt, & ſtrangurioſus abſceſſus. Et Galen. in Com. vrinas tenues explicãs dicit, Vrinæ circa iudicationẽ ſubtenues, quę in prognoſtico de tenuibus vrinis ſcripſit indicãtes, quæ geminę ſunt, quoad ruffa tenuisq; fuerit vrina, crudus erit morbus. Altero verò hi qui tenues & crudas diutiùs mingunt vrinas, atq; alia qualia reſurgẽtium ſigna adfuerint, in his abſceſſum ad inferas ſepto trãſuerſo ſedes expectare oportet. Ob id igitꝛ in calce eorum quæ Pythioni contigerunt: ad verbum ità ſcripſit: Quadrageſimo autem à iudicatione die, poſteà circa ſedem ſuppuratio, & ſtranguirioſus abſceſſus factus eſt. Meminit rurſùs hui⁹ ſententiæ Gal. 3. de Mor. pop. part. 1. in Comm. hiſtoriæ Hermocratis, qui prope nouũ murũ habitabat. In ſumma igitur, vbi vrina cruda diu mingitur, cum bonis ſignis ſalus ſperatur, nõ per excretionẽ, ſed per abſceſſus, & nõ ad ſuperiores, ſed ad inferiores partes: ſigna verò bona ſunt quæ docent naturam ſuperaturam morbi cauſam.

GALENI
Commentarius.

ID quoque veriſsimè eſt ab Hippocrate dictũ. Morbus enim concoctu difficilior, vt qui craſsiore frigidioreq; humore conſiſtat, per abſceſſum iudicari aſſolet: qui verò calidiore tenuioreq; excretione. Quoties igitur plùs maneat tẽporis vrina nequâquam concocta, definiendum vtrum nequâquam duraturus longitudine ægrotationis æger ſit, an iudicandus per abſceſſum morbus. Definitio verò ex alijs indicijs erit. Exitioſa enim indicãt mortẽ, mitiora ſalutẽ. At verò abſceſſus in ijs qui admodùm immorantur, ad inferas erũpunt ſedes, ob frigus, craſſitudinemq; materiæ, ac viriũ ſpatio temporis languentiũ debilitatẽ. In acutioribus verò, prope auriculas. Etenim ĩ eos craſsi minùs humores exiſtũt, &

item

item copia caloris, ac valentior facultas. At morbi medij, inter hos obtinent abscessus, qui medio genere ambigunt: neq; conuenit, quantũ in ipsum agitur tempus, quærere sintne sursum potiùs quàm deorsum erupturi: sed ex alijs definiri signis oportet.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

MIRO modo ac perspicuo docet, qui morbi iudicãdi sint per abscessum, & qui per excretionem, & ex his qui prolixiores sunt, qui finiẽtur ad malum, & qui ad bonum per abscessus. Et ex his, qui per abscessum finiri debent, qui ad superiores, & qui ad inferiores futuri sint. Sed de his lib. 3. in annotatione. 24. dicemus latiùs.

PROG. XXXV.

ET PINGVEDINES supernatantes, similes telis araneorum damnandæ sunt: significant enim colliquationem.

PINGVE simile telis araneorum solet in vrinis supernatare, ad similitudinem illius quod concrescit summis iusculis refrigeratis, quod à Græcis appellatur γραῦς. Significat autem vnum trium, vel pinguedinem sanguinis abundare, cuius pars per vrinam excernitur, vel pinguedinis totius corporis colliquationem, vel quod ex pinguedine renum colliquata descendit, distinguũtur autem ex corporis dispositione. Vbi enim corpus sanum est, humorum coctionẽ, & pinguis in sanguine abundantiam significabit: vbi verò adsit acuta febris, colliquationem ostendet, ac descendet paulatim. Si tamen ἀθρόως, id est, affatim excarnatur, renum significat colliquationem. Neq; necessum erit febrem adesse, sed in renibus ardorem. In sana enim dispositione pingue vrinę supernatare voluit Gal. lib. 4. de Sanitat. tu. vbi in sanguine perficiatur coctio, dicens: Ergò vbi crudus planè is est, vtiq; tenuis & aquosa vrina cernitur, nihil neq; quod subsidat, neq; quod pendeat in se habens: ac vbi is concoctus est, hæc in vrina apparẽt, atq; etiam nubeculæ quædam desuper tenues superstant, veluti quod in summo lacte colligitur, Gręcè, γραῦς dicitur, & quod in summo refrigerati iusculi concreuit: habet enim, vt constat, sanguis pinguem quandam partẽ, cuius aliquid percolari simul cum sero sanguinis contingit, licet non semper id fiat, sed vbi in sanguine tale pingue abũdauerit. In febribus tamen ardentibus, calor præter naturam, qui sanguinem occupat, quod tenue est, ac pingue in bilem mutat, vt vult Gal. lib. 2. de Diffe. febrium, cap. 9. & 2. de Crisib. cap. 12. Si igitur pingue in talibus febribus mingatur, idq; sensim, pinguedinis & adipis colliquationem significabit ad vias vrinæ recurrentium. Si tamen affatim mingatur pingue renum vitium, & pinguedinis ipsorum colliquatio significatur, vt Hippoc. 7. Sect. Aphor. 35. Quibus insidens pingue ac simul totum, his renum vitiũ acutum significatur. Et Gale. in Com. inquit: Quod verò mihi videtur iam dicam: simul totum, sermoni adiectum, mihi videtur de tempore dictum: atq; ideo adipis renum ostendere colliquationem. In alijs enim partibus corporis adipes colliquati paulatim, & non vniuersim cum vrina exeunt, primum colliquatione recepta à venis illi vicinis, deindè ab his quæ continuantur, & rursùs ab alijs, donec ad renes perueniat. Adipis verò circa renes colliquati, transumptio ad vrinas celerrima est, & non paulatim, sed simul tota fit. Atq; ideo in renibus ipsis dispositionem esse monstratur. Hanc eandem diffe. scribit Actu. lib. 1. de Iudi. vri. cap. 19. additq; vnam aliam dicens: Quibus quoq; fidem faciet væhemẽtia caliditatis pręsentis. Nam hoc modo caliditas in renibus solis excitatur, illo verò in toto corpore ardere sentitur. Hic tamen quia de morbis acutis loquitur, vnum tantùm explicuit, nempe colliquationem. Dixit autem Hipp. pinguedines supernatantes, quoniam nunquam visum est tale pingue subsidere. Tale eñ est, quod dixit Hippo. in apho. citato, & quod vult Galen. in Com. dicens: Insidet enim semper quod pingue est, non subsidet, neq; visum est, neq; pendere, aut totam vrinam pinguem esse: vt vult Gal. lib. 3. de Mor. pop. par. 3. in hist. in Thaso Parium. in Com. vbi de pingui vrina citra malum aliquod micta, & de illa quæ colliquationem ostendit, scripsit. Sæpiùs verò vrinam talem mictam vidi citrà vllum laborantis malũ,

[Margin notes: γραῦς. — Pingue super natãs vrinæ quid indicat — Pingue affatim mictum. — Pingue desuper natat.]

sed interdum cótrario modo prorsùs in morbi coctione. Neq; tamē visa est aliquando vrina tota ità pinguis, vt oleū, nempe vrina quã nuper percurri oleo similē colore & sub stantia, minimè pinguis videtur, inquitq; & in prognostico Hippo. pinguitudines quoq; suprà innatantes telis araneorum similes considerandæ, sunt etenim colliquationis signa. Suprà itaq; innatantes sæpiùs vidimus pinguedines, neq; verò totam emictam aliquãdo vrinam talem, neq; in medio ipso pinguitudines peruehi, neq; (quod magis fit) deorsùm separari. Naturam enim habet pingue omne, vt cęteris liquidis superfundatur. Neq; verò quippiam de talibus vrinis scripsit in prognostico Hippocr. quanquàm omnia percurrerit tum exactè, tum euidenter, quæ morbis acutis contingũt. Has vrinas depinxit Actuarius lib. de Diffe. vrinarum, cap. 17. dicens: Apparẽt itaq; in vrinis aliquando innatantia quædam veluti araneæ: quales sunt maximè continuæ, atq; velamini subtili similes: non quales sunt illæ, quæ non omninò sunt continuatæ, sed cùm super plures lineas plures transuersæ sunt lineæ, & has siue rectas, siue obliquas secuerint lineæ ortæ à centro, atq; profectæ ad extremitates. Interdum autem fit, vt ferantur in superficiem vrinæ, puncta olei, nunc pauca, nunc plura, nunc tenuia, nunc crassa, veluti in pingui iure refrigerato natare videntur: quæ res à multis appellata est spuma: crederem in Grę co codi. haberi γραῦς. Et libr. 1. de Præuidentijs ex vrinis, cap. 17. inquit: Quinetiã si colliquamina continua innatantia & veluti araneæ apparuerint, malum est, atq; proferendũ est, vel renes læsos esse, vel corpus non ali colliquatione præsenti. Vbi litera Latina habet: Damnandæ sunt, Græci cod. habent μέμφεσθαι. Verùm libro. 3. de Mor. popu. parte citata, Galen. referens Hippo. sententiam, ἐπισκέπτεσθαι, id est, considerare, dixit.

Vrina tota pinguis nunquam visa.

GALENI
Commentarius.

Quale pinguioribus iusculis refrigescētib⁹ supernatat, vocata à multis vetula: tale in vrina ex consumptione existit: de qua ipse disputans causam adiecit.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

DOCET similes esse pinguedines has supernatantes in vrinis, ei quod supernatat iusculis refrigeratis. Quod à multis appellatur vetula, Græcè, γραῦς, habetur. Quò vocabulo vsus est Arist. lib. 2. de Generatione animalium, cap. 4. post medium, dicens: Cutis carne siccescente efficitur, quemadmodùm in polentis, ἡ καλουμένη γραῦς, id est, quę appellatur Graus. Ab Hispanis similiter grassa vocatur.

PROG. XXXVI.

Considerare autem oportet vrinas in quibus nebulę sunt, an sursùm, an deorsùm existant, & colores quales habẽt, & eas quæ deorsùm feruntur cũ coloribus, qui dicti sunt, bonas esse ac laudabiles: quæ verò sursùm cũ coloribus, qui dicti sunt, malas ac damnandas esse.

QVEMAMODVM in prognostico. 29. per nebulam appendiculũ intellexit, quod per verbum, inuehitur, declarauit: ità in præsenti nebulam appellat, quod nos, verba Gal. & vocabulorũ vsum apud ipsum sequentes, appendiculum appellamus. Huius locum ac colorem cõsiderare præcipit, ex loco id laudãs, quod fertur deorsùm: ex colore verò vbi habuerit colorem dictũ prognost. 29. nempe album, nam appendiculum album naturam præualere ostẽdit: quod si fuerit læue & æquale, & deorsùm descendat, iam ad optimi sedimẽti naturam accedere videtur: bonitas enim coctionis vrinæ maximè ostenditur ex contento, & loco contenti: vt Actuarius lib. 2. de Iudicijs vrinarum, cap. 13. contentum album quanto magis ad inferiora descendit, est melius: quòd si cum colore dicto, scilicet albo sursùm fuerit, malum est, & damnandum. Deterius enim est, quod sursùm continetur: quoniam flatus significat cõmixtionem, qui sursùm mouet appendiculũ: quod tamen descendit, naturæ dominium. Rursùs appendiculũ

Appendiculi locus.

sublime

Appendiculum sublime Hipp. dänat. sublime solet Hippo. damnare in lib. de Mor. popu. vbi cùm scribit enæorêma sublime, statim addit, delirauit. Quod Gale. lib. 3. de Mor. popu. par. 3. in hist. in Larissa virginem. explicuit, quãtum vtiq; mali significet sublime appendiculum, dicẽs: Posteriùs quoniam vbi in alijs ægris dixit, enæorêma sublime, statim ipse intulit, delirauit: dementiam consequi talia enæoremata indicans, quanquàm in Prognostico omnia de vrinis percurrens, nullam de ipsis ad dementiam fecit prænotionem. Videtur itaq; signum hoc per se quidem nunq̃ indicare desipientiam: sed interdum per accidens commonstrare, quoniam flatuosius esse indicat enæorêma, nempe in eo quòd prorsùs flatu caret, ad fundum vasorum deferuntur enæoremata. Quod dixit de colore, qui dictus est, non potest intelligi de nigro colore: quoniam color niger in sedimento magis malus est quàm in appendiculo, vt vult Gal. lib. 1. de Crisibus, cap. 12. & quoniam cum colore qui dictus est laudatur contentum, quod descendit deorsùm, & cum nigro colore nullum contentum laudabile est. Voluit igitur Hippocr. per colorem qui dictus est, in vtroq; loco album significare, & laudare album contentum quod subsidet, & damnare album cõtentum sublatum, vt exposui à principio. Nam albũ contentum sublatum nõ ob aliud damnatur, nisi quoniam flatum habet cõmixtum à Galen. in Commen. quòd si cum hoc nigrum intelligeret, magis ob id damnandũ esset, quàm quod sursùm fertur.

GALENI
Commentarius.

QVOD à me libro de Iudicatione sæpenumerò sublimamentum est appellatum, id solêre Hippocratem nominare nubeculam, hac quoq; dictione non obscurè significauit. Sed alibi ipse sublimamentum geniturae simile dixit, ità vt è duobus alterum sit, aut vt generalioris rei nomen existat sublimamentum, sectionem habentis in nubeculam, & id quod geniturae simile est: aut nunquàm nubecula ab eo sublimamentum nominatur. Ceterùm vt quicquid inuehitur in vrina, vtile sit, & quanto subsidet deorsùm, tanto meliùs habeatur: anteà definitum iam potentia est, vbi diximus tali interdùm spiritum permisceri flatuosum. Quod igitur exquisitè concoctum secretumq; est, æquale ac similare, vt pote nullum habens flatum, in fundum descendit vasis vrinam continentis. Quod verò permistum est aëreo quodam & vaporoso flatu, id subductum ab eo quod proportionale sit quãtitati subducentis, minusq; & magis sursùm fertur.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte refert Hippoc. appellare nebulam id quod ipse in libro de Crisi. nempe cap. 12. appellat appendiculum. Quoniam tamen posset quis obijcere, quòd Hippo. non tantũ vtitur hoc vocabulo, nebula, pro omnibus aut nebulis, aut appendiculis, sed aliquando vtatur hoc vocabulo, ἐναιώρημα, id est, appendiculum: quoniam ipse aliquãdo dixit, ἐναιώρημα γονοειδές, id est, Appendiculum geniturae simile. Respondetur vnum duorum esse necessarium in doctrina Hippo. aut quòd ipse appellat tam nebulam, quàm appendiculum, ἐναιώρημα. aut quod Hippoc. non appellat hoc nomine, Enæorêma, nebulam, quæ inuehitur in vrina, quam Gal. appellat Appendiculum, sed solùm id quod est geniturae simile. Constat autem Hippocr. vti vocabulo, Enæorêma geniturae simile, lib. 1. de Mor. popu. part. 3. in histo. Philisci, vbi dixit: Vrinæ variæ enæorematis rotundis geniturae similibus. & libro. 3. parte. 1. in Hist. eius qui in Dealcis horto iacebat, inquit, Vrinæ tenues varia habẽtes eneoremata minutatim dispersa, & veluti crassiorem farinam geniturae similem. Et hoc modo enæorêma dicetur de simili geniturae, cum additione gonoides: & nebula dicetur de cõtento supernatante, & de eo quod apud Galen. appellatur appendiculum. *De iudicatione.* Græcè, περὶ κρίσεων, id est, de crisibus. *Enæorema geniturae simile.*

IN secunda parte, quæ incipit (Cæterùm) approbat magis ex cõtentis id quod inferius est, quoniam non est commixtum flatui: & id quod supernatat, tanto magis ab infimo loco sublatum est, quanto magis flatui commiscetur, siue nebula siue enæorêma fuerit. Magis aut minùs sursùm tendere, ad flatus cõmixtionem retulit lib. 3. de Mor. popu. par. 3. in Commen. histo. in Larissa virginem. *In vrina.* adde, *κάτω*, id est, deorsùm.

PROG. XXXVII.

NEC te decipiat, si vesica ægrotãs aliquam talem reddiderit vrinam: non enim totius corporis morbũ ostendit, sed ipsius solius.

QVONIAM Hippo. suprà prog. 28. sedimentum squamosum atq; furfureum damnauit, cùm tamen posset tale fieri citra morbum acutũ, ex vesicæ scabie, quod distinguere docuimus in eius expositione. Et quia prognost. 35. pinguedinẽ supernatantem damnauit tanquàm colliquationem significantem, cùm tamen posset ex renum pinguedine colliquata euenire, consulit aduertere vesicæ dispositiones, nè fortè ab ipsis fiat vrinæ mutatio, putantibus nobis id mali aliundè euenire. Quando verò dixit vesicæ vitium esse aduertendum, omne vitium instrumentorum vrinę inseruientium intelligi voluit. Pari enim ratione renes, vt dixi, vrinam immutare, vt vesica, valent. Quemadmodùm enim in expositione prognostici. 13. diximus, vbi deiectio bona sit, significari imum ventrem bene valere: non tamen ex mala deiectione malè: ità modò bona vrina significat renes & vesicam bene valere, non tamen mala, male: ratio est, quia dum vrina excernitur, si instrumẽta inseruiẽtia prauè affecta fuerint, necessum est in ipsa aliquod vestigium reportari: quòd si tale non adsit, bene valent talia instrumenta. Si tamen vrina mala est, non est necessum instrumenta vrinæ prauè affici. siquidem potuit hæc immutatio aliundè euenire, à superioribus videlicet partibus, quæ per vrinam sano, aut ægrotante homine repurgari solent: quod fit sanguine, pure, squamulis, furfuribus, & similibus mictis, & per vrinam, vt fas est, repurgato corpore toto in iudicationibus. Hanc sententiam cum reliquis, quæ de vrinis in hoc libro scribuntur, ab Hippo. refert Gal. lib. de Atra bile.

Vesicæ dispositiones aduertendæ.

GALENI
Commentarius.

OPTIME id adscripsit, reuocans in mentem quod nos interdùm omisimus definire in ægris. Atq; oportet in ventris deiectione reponere in animũ nunc proditam definitionem: etenim promiscuum est vtriq; secretioni, totius corporis recipere excrementa, atq; etiam illarum partiũ per quas excernuntur. At verò per naturam habentibus nobis, excrementa totius corporis repurgantur per vrinã: ea verò quę in ventrem condita sunt, pariter cum stercore excernuntur. Præter naturam verò habentibus, cum vrina pariter quædam morborum in renibus, ac vesica indicia excernuntur: cum stercore verò, corporis totius. Itaq; non rarò per vrinam purulentam, quæstio existit, vndenam veniat pus: itidem vbi squamulę excernuntur, ea ipsa quæstio est: & item aspera, fœtida, ac biliosa sæpe redditur vrina propter vesicam & renes, non rarò verò propter omne corpus, id est, perfectricem humorum in toto animali facultatem, quæ (vt indicauimus) veluti focum ardentem, & fontem obtinet iecur. Interdùm ea ipsa haudquâquam affecta, per vesicam & renes omne animal expurgatur: vt partium aliquarum in eo excrementa quædam incidentia venis, purgato

purgato sanguine de renibus excernũtur, quemadmodùm abscessus quoq; consistentes sæpenumerò per vrinam excernuntur.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

ADEO perspicuus est Galeni commentarius, vt nulla egeat enarratione: id enim solùm modò intendit docere, simile esse quod fit in vrinis, & deiectionibus. Quemadmodũ nanq; per vrinas non tantùm partes renum, & vesicæ expurgantur, sed etiam & iecur, & corpus vniuersum: sic etiam per deiectionem non tantùm partes intestinorum, & ventriculi purgantur, sed etiã vniuersum corpus. Itaq; de vrina purulenta, squamosa, acri, fœtida, biliosa, & talibus medici dubitare solent an descenderint à renibus & vesica, an à toto corpore. Quæ omnia facilè soluet qui legerit cap. 3. lib. 6. de Locis patientibus. Et de furfuribus, & squamulis suprà in expositione. 28. prog. *Aspera.* Græcè, δριμεῖα, hoc est, acris. *Perfectricem.* Græcè, πεπτικήν, hoc est, coctricem. *Consistentes sæpenumerò.* Græcè, πολλαχόθι γινόμενα, multis in locis facti.

PROG. XXXVIII.

VOMITVS autem vtilissimus est, quàm maximè pituita ac bile commixtus: nõ admodùm crassus, nec multus. Synceriores nanq; deteriores sunt.

Vomitus actio est.

DE vomitu consequenter Hippocr. agit, non tanquàm de actione, sed tanquàm de re ipsa quæ euomitur. De actione, Gale. lib. 2. de Causis symp. egit, tanquàm de symptomate pertinente ad naturalem facultatem, dicens: Qualis est per vomitiones in vẽtriculo expultricis facultatis actio, eiusmodi etiam per tusses in pectore est, & in pulmonibus. Et rursùs de tussi & sternutamento loquẽs, inquit: Atq; hæ sunt facultatis à voluntatis imperio pendentis symptomata: vomitus verò, quamuis illis proportione quadam respondeat, ad naturalem refertur facultatem. Hippocrat. verò in præsenti non de ipsa actione, qua expellitur aliquid à partibus ventris, & intestinorũ per os, agit, sed de ipso excremento quod vomitu secernitur. Docebit autem libro. 3. prognost. 32. ipsum venturũ prædicere. Est enim vna de iudicationibus, quibus à morbis liberantur homines, estq; cùm præsens adest argumentum ad cognoscendum quantùm consistet naturalis facultas, quæ coquit humores, quos posteà excernit vomitu, quoniam grauant, aut quoniam mordent, aut tertiò, quoniam sunt in ventriculo præter naturam. Grauant aut mordent biliosa aut pituitosa excrementa, aut in ipso ventriculo genita, aut aliundè transmissa, aut alimenta in ipso contenta multa, aut corrupta, & mala qualitate prædita. Sunt autem præter naturam, vt dulcis pituita, aut sanguis in ventriculo. De pituitoso, & bilioso vomitu præsentem sententiam scribit Hippocrat. bonum ac malum vomitum designans: vomitum vtilissimum esse dicens eum, qui maximè commixtus est bile, ac pituita, quoniam qui talis est, nullam obtinet extremam qualitatem. Pituitoso nanq; existente vomitu, vbi aliquid flauæ bilis commisceatur, non erit extremè frigida pituita: calor nanq; bilis pituitę compescet frigiditatem. Est nanq; pituita frigidissimum, quod est in corpore nostro. libro. 1. de Temperamentis: & libro de Inæquali intemperie. Bilis similiter pituitæ mixta ipsam attenuat, & eius coctioni coadiuuat, quemadmodùm in hemitritæo. Contraria his fient, vbi syncera vomatur pituita. Crassissima quoq; reddetur à frigore veluti concreta. Pariformiter vbi vomitus biliosus fuerit, expedit vt aliquid de tenui pituita, & seroso, atq; aquoso humore ipsi commisceatur, vt attemperetur eius calor, quando ipsa calidissimum est eorum, quæ in corpore continentur. 2. de Temperamentis: & libro de Inæquali intemperie. Similiter nè nimio calore assetur bilis, atque crassa admodùm reddatur: quod euenit vbi syncera fuerit bilis. Talis est pallida bilis, quæ ex flaua commixta cum seroso humore perficitur. Syncera verò est ea, quam appellant Vitellinam: hæc bilis colore flaua est: nam oui vitellus flauus est. Quæ Gale. lib. de Atra bile, in hũc modum scripsit: Iam verò alius humor aliquis amarus semper apparet ipsum vomentibus, nõ semper autem flauus, verùm

Vomitus causæ.

Vomitus vtilissimus.

Frigidissimum eorum quæ sunt in corpore.

Calidissimũ eorum quæ sunt in corpore.

Vitellina bilis flaua est.

verùm pallidus nonnunquàm est, quo flauus crassior perpetuò conspicitur. Quare non ineptè hinc sumunt coniecturam, qui de humoribus optimè sentiunt, humiditatis aqueæ, ac tenuis mixtura flauam bilem pallidam apparêre: nonnulli aquosam humiditatem vocant, quidam serosam, huius generis existentem, vnde vrina, & sudor prouenit. Sicut verò tenuis humoris temperatura bilis colore pallidior, & consistentia humidior euadit. Itaq; cùm impensiùs ipsa digesta fuerit, discussaq; oui vitello similis videtur: atq; eius rei gratia, λεκιθώδης, quasi vitellum oui referens, à Græcis dicitur. Flaua itaq; bilis redditur ex syncerita te, talis colore, & crassitudine, colore flauo, substantia crassa, & ob calorem vsta. Quæ verò mixta est, colore pallida redditur, substantia tenuior, colore remissior. Et Gal. in Com. hanc synceram, & flauam bilem dicit nominari vitellinam. Et lib. 2. de Naturalibus fac. de bilis naturalis generatione ex alimentis loquens, inquit: Est autem hoc tenue humidũ atq; fluidum, non quale, cùm ad vltimum excoctum est, flauum, igneum, & crassum, vitellis ouorum simile, hoc nanq; iam præter naturam est. Flaua bilis itaq;, siue vitellina, ac syncera assatione fit, & nimio calore, quem admodùm ex libro de Atra bili adduxi: pallida verò commixtione cum tenui excremento, quo resoluto, (vt etiam vult Gal. in Comment.) quod reliquum est, & flauum, & crassum, & vitelli colore fit. De pallida bili omnes consentiunt mixtam esse: de vitellina verò Barbari volunt duplicem habere generationem: alteram ex assatione, quam retulimus ex Galeno: alteram ex mixtione cum pituita crassa. Contra quos aduertendum, quod hæc bilis vitellina non est: licet enim crassam habeat substantiam veluti vitellina, non tamen colorem. Non enim fieri potest, vt mixtum ex flaua bile, & crassa pituita flauum obseruet colorem, qualem habere debet vitellina, de qua diximus, sed colorem pallidum qui ex flauo & albo concinnatur. Erit igitur apud Galen. talis bilis pallida, & crassæ substantiæ: poterit autem appellari vitellina, quoniam quidam sunt ex vitellis ouorum colore pallidi. Sed vtcunq; inter pallidas biles compræhendetur, licet Galen. de sola pallida, quæ fit tenui ac seroso humore commixto, meminerit, locis citatis. Et hæc sola ab ipso naturalis: flauam verò, ærugineam, nigram, & similes, præternaturales nominantur, libr. 6. de Morb. popu. parte. 5. Comment. illius sententiæ, lingua humorum serum, vbi dixit: Itaq; linguas dixit: vt in vita ex consuetudine appellant homines, χλωροὺς quosdam vidisse inquientes, quibus color ad biliosius transierit, pallidæ scilicet bilis: hanc enim simpliciter vocant, non vt reliquas, cum additione, vel nigram, vel æruginosam appellantes; vel rubram, vel flauam, vel vitellinam, proxima siquidem est, & ferè eiusdem generis flaua bilis, cum pallida. Addit Hippocr. maximè cõmixtã esse debere. Nam quę nõ sunt maximè cõmixta, nõ sunt integrè cocta, aut superata à natura: quod in omni bona coctione est necessarium, vt docet experimentum: & infrà Commen. 44. declarabitur. Subiungit quoq; rationem Hippocrat. quoniam synceriores, deteriores sunt. Græcè, ἀκρητέστεροι, scribitur: ἄκρατον autem à Galeno exponitur, libro. 3. de Morb. popu. parte. 1. in Comment. histo. eius, qui in Dealcis horto iacebat, cùm dixit: Nempe vbi familiarem tum colorem tum substantiam quiuis humor veram seruauerit, tum vacuari ipsum ἄκρατον dicimus. Et libr. 1. de Mor. popu. parte. 3. in Comment. histo. Philisci, inquit: Cùm itaq; vel deiectionem, vel vomitum, ἄκρητον dixerit, ἄμικτον, id est, impermixtũ dicit. Idem ex doctrina Hippocra. apud Galen. lib. 2. Prorrhe. Comment. 15. & 3. de Mor. popu. parte. 2. in Comment. histo. Alteram ex abortiuo fœtu, determinans qualis sit syncera bilis, quæ euomitur, & qualis est illa quæ à medicis talis appellatur, inquit, Cognoscentibus nobis Hippocra. ipsum ἄκρατα, id est, mera vocare, quæcunq; familiarem colorem habent cum altero humore impermixtum, vt si quis finxerit biliosa deiecta mera, id est, vel flaua colore, vel fulua, nempe æruginosa & nigra adiecto colore dicere mos est, tum huic, tum alijs medicis: & sect. 7. Aphor. Comm. 6. inquit: Synceras verò deiectiones nominauit, impermixtas aquosæ humiditati: quoniam solus humor euacuatus deijcitur, siue sit biliosus, siue melancholicus, siue porri colorem perferens, siue bilis, quæ æruginosa nominatur. Vomitus ergò bilis syncerę dicetur, quoties bilis flaua, aut fulua vomatur: reliquas verò biliosas malas, synceras appellamus cum additione, de quibus in sequenti prognost. dicemus, synceras æruginosas, synceras nigras. Quòd autem dixit, non multus, neque admodùm crassus. De crasso in Comment. dicemus: multum autem damnauit, quoniam quę excernuntur moderata esse debent quantitate.

Flaua bilis assatione fit.

Vitellinæ biles duæ.

Bilis naturalis.

Cocta mixta esse debent.

Syncera.

ἄκρατον.

GALENI Commentarius.

PER hanc quoque dictionem indicauit quidnam appellet ſyncerum, opponens illi permiſtum: quamuis etiam nomen ipſum nihilominùs ſuam indicet ſignificationem. Etenim vinum dicimus ſyncerum, quo cum aqua permiſta nō eſt, aut perquàm exigua permiſta eſt, nec non quodlibet aliud eſt, & nominatur ſyncerum, quoties ipſum per ſe tantummodò, impermiſtum aliena materia eſt. Itaq; flauam bilem intueri licet interdùm craſſam ac ſummè flauam vomitione reiectam, & item deorſùm deiectam, quam ſanè nonnulli nominant vitellinam. Sæpe verò humidiorem, ac minùs flauam, quæ magis propriè crocea nominatur, permiſtum habens in ſe tota pituitoſum humorem, tenue aut aquoſum quoddam excrementum. Vult igitur Hippocrates neutrum humorem ſyncerum apparêre, ſed eos inter ſe quodammodò permiſceri. Bilioſus enim ſyncerus, caloris copiam: pituitoſus indicat frigus. Quinetiam ſyncerus humor craſſior redditur, pituitoſus quidem propter frigiditatem quaſi concretus: bilioſus verò, propter exuperantiam caloris euaporatus, & tanquàm aſſatus. Hæ enim duæ cauſæ contrariæ craſſitudinis ſunt, calidum admodùm ac frigidum. Calidum enim euapôrat, frigidum adſtringit.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

IN prima parte explicat, quid intelligat Hippoc. per ſyncerum: id enim tale eſt, quod cum aliena ſubſtantia permixtum non eſt: quemadmodùm & vinum impermixtum dicimus, quod aquæ commixtum non eſt, aut paucæ admodùm.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Itaq;) docet flauam bilem aliquando apparêre ſynceram, extremè flauam, aliquando remiſsè talē, quæ magis propriè pallida appellabitur, q̄ flaua. Habet autem hæc commixtum per ſe totam pituitoſum humorum tenuem, aut aquoſum excrementum, per aquoſum tamen excrementum ſerum humori proprium intelligere oportet. Non ergò decet ſyncerum apparêre aliquem humorem: nam bilioſus calorē ſignificat, & pituitoſus frigiditatem. *Crocea.* Græcè; ὠχρὰ, id eſt, pallida. *Pituitoſum.* Græcè; φλεγματώδη χυμὸν λεπτὸν ἢ ὑδατώδες τὶ περίττωμα. hoc eſt, pituitoſum humorē tenuem, vel aquoſum quoddam excrementum.

IN tertia parte quæ incipit (Quinetiam) ſyncerum humorem dicit eſſe craſſum, calidū ob vſtionem, frigidum ob concretionem. Frigidum enim eſt, inquit, πηγνύον, id eſt, compingens: ſic enim legi debet, nō vt legitur adſtringens. Contra ſententiam Galen. poterit quis inſtare probando, quòd non omne ſyncerum eſt craſſum, ex Hippoc. lib. 1. de Morb. popu. parte. 1. in prima aëris conſtitutione, ſecti. 26. dicente: Alui turbatæ erant, & bilioſæ, pauca exierunt, ſyncera, tenuia & mordentia, & frequenter ſurgebant. Non ergò ſyncera omnia craſſa erunt. *Syncerum omne an ſit craſſum.* Galen. quoq; in Com. excretiones ſynceras explicat, & earum malitiam cum probat cum præſenti prognoſtico. Præterea Hippoc. in hiſtor. ſuprà allegata: Alteram ex abortiuo fœtu, inquit. Secundo die aluus turbata eſt, primùm excretis paucis tenuibus, & ſynceris. Huius excrementa tenuia erant & ſyncera. Et Gal. in Commentario inquit: Fieri ſiquidem poteſt, vt mera, pallida, & flaua, & fulua, & rubra, & æruginoſa, & nigra deijciantur. Pallida in hoc loco mera, ſiue ſyncera appellauit, cùm tamen in præſenti Com. pallidū vomitum, fieri ex commixtione bilis cum humore pituitoſo aut aquoſo excremēto dicat. Ad primum & ſecundum, quæ ſumpta ſunt ex Hippo. reſpondemus, quòd tenuia & ſyncera non ſunt eadem. Sed illi de quibus Hippocra. loquitur deijciebant diuerſa, quorum

quædam

quædam erant tenuia, quædam verò syncera: & eadem tamen simul esse tenuia & syncera esset impossibile, nisi in partibus diuersis. Ad vltimum tamen de pallida bile, quã inter synceras numerauit Gale. dicemus, quòd pallida bilis dici potest syncera, quando nõ appareat alter humor commixtus cum ipsa, alterius coloris aut conditionis, sed his qui commixtus cum ipsa est ad vnam substantiam pariter cũ ipsa est reductus. Altero modo dicitur merus, qui nullatenus cõmixtus est, neq; secundùm apparentiam, neq; secundùm rei veritatem. Duobus itaq; modis aliquid syncerum dicetur, aut quoniam nullam habet veram commixtionem vt in præsenti Com. vult Galen. aut quoniam nullam habet commixtionem apparentem, quamuis habeat veram, quomodo in adducta sentẽtia pallida bilis syncera appellatur. Quod etiam videtur velle Galen. loco citato: qui statim addit, mera explicans, dicens: vt si quis finxerit biliosa deiecta mera, id est, vel flaua colore, vel fulua: & pallidæ non meminit, quoniam pallida mixta sunt in re.

Syncerũ duobus modis.

PROG. XXXIX.

SI TAMEN fuerit id quod vomitur, porraceũ, vel liuidum, vel nigrum, quicunq; ex his coloribus fuerit, malum esse existimare oportet.

CIRCA prognost. præsentis expositionem, de bile porracea tantùm dicemus, quantum mali ostendat vbi vomatur: quoniam de nigro & liuido vomitu non aliud dicendum est, quàm de liuidis & nigris deiectionibus suprà dictum est circa prog. 22. Damnatur itaq; in præsenti porraceus vomitus, quoniã significat caliditatem excedentem ac præassantem. Habet hæc porracea bilis duplicem generationis modum: aut enim generatur in vasis ab intentissima exurente caliditate, aut in ventriculo ex alimentorum cruditate: quemadmodùm & Galen. in Comm. testatur: & libro de Atra bile, verùm de ea quæ ex assatione generatur in vasis, locutus est Hippocr. in præsenti prog. quoniã de illis signis loquitur, qui morbi malitiam, aut salubritatem ostendunt, non de ijs quæ sequuntur causam aliam quemadmodùm bilis porracea, quæ sequitur alimentorum corruptionem: licet ipse id non explicuerit, satis esse existimans quòd de morbis acutis loquitur; & Gal. lib. 1. de Crisib. cap. 11. inquit: Vt autẽ summatim dicamus, in omnibus, nisi pro cibi qualitate talia fuerint excrementa, ità oportet affectionem considerare, adeò vt sicubi hoc taceatur, subintelligere oportet, & quæcunq; ab Hippocrate in prognosticis dicuntur, ità dicuntur. Altero verò modo bilis porracea, quæ ciborum corruptionem sequitur, à calore languido generatur, ob defectum coctionis. Alimentum verò calidum esse debet maiori ex parte, quod talem patitur corruptionem, vt ostendam, ac in sanitate excerni potest. Inde est, quòd cùm inter malos vomitus numeretur ab Hippocr. ipse non intelligendus erit de hac bile porracea, sed de illa quæ in venis generatur, ex adurente calore. Eius quæ in ventre generatur meminit lib. de Atra bile: vbi postquàm dixerat pallidam, & vitellinam in venis generari, de porracea dixit: In ventriculo porri figura alia quædam gignitur, Græci vocant πρασοειδῆ, à porrorum colore nomine desumpto. De hac tamen in præsenti Com. ob esculentorum cruditatem generari dixit. Et lib. 2. de Naturalibus facultatibus, inquit: Nam quibus in ventre biliosum excrementum gignitur, id porri virorem perfert. Et consequenter inquit: Prӕtereà quibus in ventriculo bilis illa gignitur, quæ porri colorẽ imitatur, debet omninò his cibus fuisse non panis, non suilla caro, similéue aliquid, sed necessariò aliquid, quod his calidius fuerit, neq; id boni succi. Hoc in loco calida alimenta dicit præstare materiam huic generationi. Et infrà inquit: Quæ verò bilis porrum refert, ijs solis gignitur, qui vtiq; concoxerũt malè. Quòd autem dixi ipsam in sanitate aliquando fuisse excretam, testatur Gal. lib. 3. de Alimentorum fac. cap. de melle, vbi de bile diuersorum colorum loquens dixit: Nullam porrò ex his omnibus, porracea excepta, nisi in corpore admodùm ægrotante excerni videmus: flaua verò, pallida & porracea, valentibus etiam nobis vomuntur sæpenumerò, ac deijciuntur. Attestatur huic rei experimentũ: nam infantes ex lactis cruditate & corruptione sæpissimè deijciunt porraceam bilem. Ex quo etiã constare poterit, quòd etsi pro maiori parte ex corruptione ciborum calidorum talis generetur in ventriculo bilis, aliquando contingit ipsam fieri ex corruptione frigidorum.

Porracea bilis dupliciter generatur.

Bilis porraceæ in ventre generatio.

πρασ.

Bilis porraceam sanitate excernitur.

Aeruginosa bilis.

rum. Aeruginosi vomitus non meminit Hippo. in præsenti, quoniam colore ferè eodem est cum porraceo, & generationis suæ causam habet similem, & bilis significat assationem, quemadmodùm & porracea: vt apud Galen. lib. 1. de Mor. pop. par. 2. sectio. 54. vbi præter id quod Hippo. dixerat, sed æruginosa quoq; vomunt, atq; ex his aliqui citò moriũtur. Galen. in Com. inquit, Omnes eiusmodi deiectiones & vomitus flaua assata bile fieri ostendimus. Et lib. 1. Prorrhe. Com. 10. inquit: Bilis autem flaua præassata primùm quidem in æruginosum succum vertitur, posteà in nigrum: præassatur verò ob febris magnitudinẽ. Hæc bilis solet in iecoris inflãmationibus excerni apud Gal. lib. 5. de Lo. pa. cap. 6. vbi inter reliqua signa dixit: Et vomitus quidam bilis synceræ, atq; cui vitelli speciem referentis, posteà verò aliquando æruginosæ.

GALENI *Commentarius.*

DE liuido ac nigro colore suprà definitum iam est. Porracei verò nunc primùm habuit mentionem, non habentis quidem proprium nomen, sed vtentis porri appellatione: nisi aliquis velit econtrario à colore porraceo dictum esse porrum, non à porro porraceum. In quibusdam enim clara est deductio vocabulorum, vt cognoscatur id quod à grammaticis prototypum nominatur, & quod ab eo deductum est, quemadmodùm de lacteo colore. In alijs verò haudquâquam clara est. Dicas enim licebit nõ à phœnice (talis est fructus palmę arboris) phœniceum: sed esse à phœniceo phœnica dictum: quemadmodùm cyanon (talis est aqua maris) non à cœruleo magis, quàm cœruleum ab illo. Itidem ochra & ochron, id est, croceus color in eandem seriem reponuntur. Ochram verò dixi, non vltima acuta, quo pacto aliquis dicet ochron, id est, croceũ adolescentem, & ochrã, id est, croceam seu pallidam mulierem: sed penultima acuta. Ochra enim genus quoddam terræ est: cuius potissimùm Attica probatissima est. Hęc igitur nũc semel sint à me perscripta. Assiduè enim in animo habeas oportet, studendum esse nominibus tantùm, quantùm ad illustriorem significationem eorum quæ dicimus, ex illis iuuari possis: reliquum verò tempus superuacuum existimabis, ad studium rerũ meliorum reponens. At verò gignitur in corpore quemadmodùm crocea bilis per naturam habentibus, ità porracea altera præter naturã: constatq; vt hæc sæpenumerò in ventriculo gignatur, propter quandam cruditatem esculentorum, aut olerum, qualia beta, cepa, brassica sunt: atq; vt etiam interdùm talibus nequâquam ingestis, ratione ægrotationis in venis gignatur, ac decumbat aut in ventrem superiorem, aut in inferiorem, calorem in corpore indicans præter naturã, atq; excrementi proprietatem talis temperamento, qualis prædictorum olerum succus est.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte dicit se egisse priùs de liuido & nigro colore, nempe Com. 22. & 29. nunc verò de porraceo dicet, primùm nõ esse ei proprium nomen, sed à porro deduci, nisi quis velit dicere, porrum accepisse nomen à colore porraceo, licet in quibusdam non sit facile inuenire primitiuum nomen & deriuatiuum:

Nam in cæruleo colore & phœnîce, id est, dactylo, dubium videtur, quod sit primum. Si-
ὤρχα. militer ὤχρα, penultima acuta, quod vocabulum terrã quandam pallidam significat, cuius
ὠρχὸν. speciei Attica optima est: & ὠχρὸν, id est, pallidus color, dubium est de primitiuo. Sed tamẽ non dubitandum inter substantiuum & adiectiuum: nam substantiuum habet locum primitiui. Et *ochram, id est, croceam seu pallidam mulierem.* Græcè, ὤρχαν δὲ τὴν γυναῖκα, hoc est, pallidam autem mulierem: sed primæ dictionis accentus corrigendus, & scribendum ὠχρὰν.

IN secunda parte, quæ incipit (At verò) duplicem docet generationem bilis porraceę: vnam quemadmodùm & pallida, nempe in dispositione naturali, quemadmodùm generatur pallida bilis: hoc autẽ euenit ob aliquorum alimentorum cruditatem: qualia sunt beta, cepa, brassica. De quibus constat betam frigidam esse, nec opus est omnia esse calida, vt in expositione dixi. Alter generationis modus est in venis per modum adustionis, demũ humorem ad ventriculum transmissum, vomi contingit. *Crocea.* lege pallida.

PROG. XL.

SI TAMEN omnes colores idẽ homo vomuerit, valde lethale iam est.

Vomitus omnium colorum. DE vomitibus diuersorũ colorum ac malorum præsens scribitur sententia: suprà tamẽ in expositione.23. de deiectionibus versicoloribus satis dictum est, quod ad hunc locum transferri poterit. Siue enim simul omnes dicti colores vomãtur, siue sigillatim, multæ causæ significãtur, quæ naturę aduersantur. Sunt enim omnes tales colores, præternaturales dispositiones ostendentes, siue sint qui in prog. præcedenti scribuntur, siue alij eis similes in malitia, vt æruginosus, & pinguis, & summè flauus. Quòd si facultas fortis esset, morbus posset quidem produci, nihilo minùs exitiosa admodũm esset dispositio, qualem prog. 23. in versicoloribus deiectionibus putauit Hippo. Non tamen putat ipse cũ his vomitibus posse facultatem constare, neq; morbum futurum esse diutinum: hãc ob causam dixit, κάρτα ὀλέθριον ἤδη γίνεται. hoc est, valde lethale iam est. Qualem sententiã scripserat lib.1.prog.27. de respiratione frigida ex ore & naso: vt non tantùm magnum indicium habeatur ad mortẽ, sed & breui ipsam futuram significet. Vomere itaq; diuersos colores malos deterius est, q̃ eos deijcere: quoniam magis præter naturam est vomere, quàm deijcere. Et quoniam magis appropinquant membris præcipuis humores qui vomitu reijciuntur, q̃ qui per ventrem descendunt: & quia humores ascendentes calidiorem morbum ostendunt, indè licet Hippo. vtranq; exitiosam existimet dispositionẽ, breuiorem tamẽ eam, qua vomuntur. Celsus lib.2.cap.6. inquit: Atq; in omni morbo vomitus, qui varius & multorum colorum est: præcipueq; si malus in hoc odor est, ac sanguinẽ quoq; in febre vomuisse pestiferum est. *Indiciũ breui mortem significans.*

GALENI Commentarius.

SIVE de prædictis coloribus, porraceo, liuido, nigro sit proditum verbum, omnes, siue etiã de aliis cum ipsis quicunq; præter naturam habentur colores, vtrôuis modo exitiosissimum est, indicantibus in corpore multas haberi difficiles affectiones.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

DVOBVS modis intelligi posse sententiam Hipp. docet: aut enim vult per omnes colores, intelligere omnes eos qui dicti sunt in præcedenti Progn. aut simul etiam omnes alios quicunq; fuerint præter naturam.

PROG. XLI.

CElerrimã autẽ mortem ostendit liuidus vomitus, si fœtidum oleat.

De liuido colore Cõ.8. dixit intermortua ostẽdere facultatẽ, veluti.22. *Liuidus vomitus.*

Com.

Com. modicam atram bilem modicè cõmiſce ri. Et de fœtido odore dixit. 22. Com. putredinis ſignum eſſe. Magnum igitur malum erit, vbi hæc duo coniunguntur, liuidus color, & fœtor: ſi nanq; color liuidus ſignificat intermortuam facultatem, languidum in extremo naturalem colorem ſignificabit: ſi fœtor putredinem ſignificat, ea nõ fiet ſine caloris extranei abundantia. Summum ergò malũ erit, quia naturalis caloris defectus, & extranei exceſſus adeſt, vbi liuidus & fœtidus fuerit vomitus. Vidi fœminam nobilem ſexagenariam morbo laterali laborantem, quæ liuidum vomuit tertia & quarta die, & liberata eſt, verùm fœtorem non habuit coniunctum.

GALENI Commentarius.

TAlis enim vomitio putredinem indicat cum extinctione, ſi quæ ſuprà diximus, in animum reuocentur.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

COMMENTARIVS nulla eget annotatione: nam quæ præcipit ad memoriam reuocare, in expoſitione citaui.

PROG. XLII.

OMNES VERò ſubputridi, ac fœtidi odores, mali ſunt in oĩbus, quæ vomuntur.

CELSVS lib. 2. cap. 6. inter ſigna mortis ſcripſit, atq; in omni morbo vomitus, qui varius & multorum colorum eſt, præcipueq; ſi malus in hoc odor eſt. In omni autem vomitu id habere verum vult Hippoc. nempe malum eſſe, vbi malus acceſſerit odor. Ratio eſt, quia cum omni deiectione, quantumuis naturali, aliquis malus coniungitur odor: ob id dixit prog. 17. Subruffa vero ſit, neq; admodũm graueolens. In ſana autem diſpoſitione vbi quis humorem aliquem vomat, nullum fœtorem repræſentat vomitus: quòd ſi fœtor coniungatur, eundem vomitũ, qui aliâs aut ex ſubſtantia, aut ex colore malus eſt, deteriorem reddit: ſiquidem putredinem adeſſe ſignificat. Is malus odor cum peſsimo colore, vt liuido, aut nigro, celerrimam oſtenderet mortem: cum alijs autem coloribus, malum ſignificat ſimpliciter, aut ſeipſo deterius eſſe.

Fœtor bonæ deiectioni iungitur.

GALENI Commentarius.

CONSTAT enim vt cuius affectioni permiſceatur putredo, ea ipſa deterior euadat.

HIC Commen. nulla eget annotatione.

PROG. XLIII.

SPVTVM AVtem in omnibus doloribus, qui ſunt circa pulmonem & coſtas, vt citò ac facilè reiiciatur oportet.

GAL. lib. 1. de Criſibus, cap. 14. ſigna coctionis & cruditatis dixit eſſe ſtatuenda, vrinas, deiectiones, & ſputa. Quemadmodũm autem deiectiones, vt diximus, immediatè ventris oſtendunt diſpoſitiones, atq; inteſtinorum: ità vrinæ vaſorum omnium ac iecoris, & inſtrumentorum vrinæ inſeruientum: ſputũ verò, partiũ thoracis, & reſpirationi inſeruientium. In morbis nanq;, qui pendẽt à materia, ſigna quædam ſunt propria, quędam mox apparentia: vt primo de Cri. cap. 5. Propria ſunt, vt in morbo laterali, febris acuta, dolor punctorius lateris, tuſsis, inſpirandi difficultas, & pulſus ſerratus: verùm hæc præter id quòd propria ſunt, inſeparabilia ſunt, & paſsionem cõſtituentia. Quæ etiã παθογνωμονικὰ dicuntur, ab aſsidentibus diſtincta: quia licet morbo propria ſint, ſeparari tamen poſſunt, vt quòd dolor ad iugulũ aſcendit, aut ad hypochondria deſcendit, vel leuius ſuper dextro aut ſiniſtro latere cubare. Præter hæc ſunt alia ſigna, mox apparentia, quę nõ comitantur aut con-

Signorum diuiſio.

Morbi lateralis ſigna.

παθογνωμονικά.

Aßidentia ſigna.

Mox apparentia ſigna.

ſtituunt morbū, ſed pòſt apparent in duplici genere: quædā enim ſunt veluti propria, quædam communia omni ęgrotationi, veluti propria, vt in morbis venoſi generis vrina, in morbis ventriculi & inteſtinorū, deiectio: in morbis thoracis ſcreatio. Signa alia ſunt cōmunia omni ægrotationi, vt cōſtare mente, bene cubare, & quæ ex ſomno, & reliquis dicta ſunt ab Hipp. in hoc libro. De ſcreatione igitur in præſenti cū multis alijs ſententijs prognoſticis ſcribit Hippo. bonas primū, deindè malas cōditiones. Sputum, inquit, oportet in morbis coſtarū & pulmonis, vt duas conditiones habeat, nempe vt citò, & facilè excernatur, porrò vbi particula aliqua noſtri corporis inflammatione vexatur, ac diſtenditur ob ipſam, & mēbrana tenuis obuoluerit inflammationē, aliquid reſudare ſolet veluti in lippitudinib⁹, & in morbo laterali: eritq; id quod reſudat, tenue in principio atq; incoctū, in morbi autē proceſſu & craſsius, & magis coctū, ſi ſalubris eſt, vt ſcribit Gal. prima ſecti. Aphor. Com. 12. dicens: Hoc enim accidit omnibus inflammationibus, quæ nō teguntur operculo dēſiore, vt in his quę exteriorē occupant cutim, quandam ſaniem reſudare ab initio tenuē, poſteà verò ſi coctionē accipiant, & ad melius proficiant, craſsiorem: & ex hac ipſa craſsiore aliquā eſſe magis coctam, aliquam verò minùs. Hoc idem in omnibus inflāmationibus, quæ vel os vel oculos infeſtent, licet intueri, quādo pars aliqua interior ſimul cū cutis diuiſione patitur inflammationē. Nam ex eiuſmodi vlceribus ſanies profluit, qualē diximus. Quando igitur aliqua fuerit inflammatio cū tanta meatuum anguſtia, vt nihil extrà effundatur, neceſſe eſt illam eſſe & coctu difficilem, & longo tēpore perdurare. Idem infrà Com. 50. Docent autē hæc quo pacto humor qui continetur in inflāmationibus laterū reſudat in ſpatiū proximū, quod eſt thoracis cauitas. Quod rurſùs væhementer, compreſſo thorace aſperis pulmonis arterijs infunditur, non autem in ipſis thoracis & pulmonis diſtentionibus. Quod voluit Gale. lib. 5. de Loics pa. cap. 2. dicens: Niſi enim væhementer admodū thorax pulmonē ex omni parte cōprimat, humor in aſperarum arteriarum ora recipi nō poterit. quamobrē natura, quo robuſtior fieret expreſsio, tuſsi vocata donauit animalia. Eandē ſententiā ſcripſit lib. 3. de Articulis, de coſtarū fractura, Com. 5. Cū verò humor ipſe in aſperis pulmonis arterijs contentus fuerit, (in eis enī recipietur, quia ora habēt magis aperta, & quæ nunq̄ integrè claudūtur, ob duritiem, & bronchiorū naturalē conſtructurā) facilè poterit vnuſquiſq; intelligere, ſicuti in pulmonis morbis, quo pacto tuſsi vtente natura, & flatu, tanq̄ inſtrumento pellantur, quę in ipſo pulmone cōgeſta fuerit, aut aliūdè delata, quę ſubſtantiā quandā nō admodū craſſam, neq; admodū tenuem habere debēt: vt declaratur ſatis à Gal. in Com. Si enim aliquod horū acceſſerit, aut omninò nō educetur ſputum, aut id malè, neq; cum cōditionibus ab Hippo. ſcriptis. Si nihil educitur, aut ſi quod educitur crudū eſt, morbi longitudinē ſignificat, atq; ipſum eſſe in principio: quales ſunt illæ, de quibus Gale. lib. 1. de Criſib. cap. 5. dixit: Quæ verò propriè expuitiones nominantur, ex his quæcunq; ſubflauæ, & ſubpallidæ, & ſpumoſæ, & tenues exiſtunt, ſolam cruditatē ſignificant, nullum verò inſigne malū prænunciant. Si verò præter id quod nō educitur coctū, malam etiam aliquam habuerit ſignificationem, perniciem & periculum oſtendet, vt in ſequētibus dicetur. Diuerſum ab his eſt ſputum coctū, quod verè ſputū dicitur, de quo in Aphoriſmo. 12. primę ſecti. quemadmodū in morbo laterali, ſi circa initia ſtatim ſputum appareat, morbum abbreuiat: ſi verò poſteà appareat, producit. Hoc autē quod in principio, id eſt, in primis tribus diebus apparēre debet, ſputū appellat, quod explicat Gale. eſſe ſimpliciter ſputum. πτύελον à Græcis appellatur. Quod enim non eſt bonum, neq; ſimpliciter ſputū, non πτύελον, ſed πτύσμα appellant, vt primo de Criſibus, cap. 5. Quamobrem & in præſenti prognoſt. ſputum legi debet, quoniam tale ſimpliciter bonum eſt: reliquum verò aut flauum, aut viride, aut ſpumās, & magis propriè πτύσμα eſt, minimè verò ſimpliciter tale. Huius ſputi naturam, docet Gale. Com. citato, dicēs: Sicuti igitur ſputum perfectæ coctionis eſt ſignum, quando album fuerit, læue & æquale conſiſtentia, neq; nimis humidum, neq; nimis craſſum: eodem modo integram cruditatem oſtendit, quod nullo modo ſpuitur. Iſtæ ſunt ex colore & conſiſtentia ſputi optimi notæ, quas tamen in præſenti Hippocra. non percurrit: quoniam cùm dixit, ſputum, has incluſit conditiones, & ideo ab ipſarum narratione excuſatur. Dixit enim Galen. primo de Criſibus, cap. 5. hanc exponens partē: Neq; in dubio eſt, quòd hoc loco Hippocra. ſputum vocat, id quod ſecundùm naturam ſe habet, cui flauum admixtū eſſe oportēre inquit. Declarat tamen quo tempore, & quanta facilitate

Sputi duæ cōditiones.

A thorace in pulmonem transmiſsio.

Principiū in morbis tho.

πτύελον.

πτύσμα.

Sputi boni conditiones.

facilitate excerni debeat optimum ſputum, citò dicẽs: ac facilè eſſe excernendum: citò quidem, vt in Apho. dixit, ſi ſputum inter initia ſtatim appareat, morbum abbreuiat. ταχέως enim, id eſt, citò, ad morbi tempus refertur. Spuere cito. Idem enim eſt, ac ſi diceret, ſputum optimum debere apparêre breui tempore ab initio. Id autem breue tempus principium ab Hippo. appellatur, trium dierum ſpatium, multis in locis: vt declaraui primo libro expoſitione. 4. Quum igitur ſputum quod coctum eſt, appâret in principio, id eſt, intra trium dierum ſpatium, optimum eſt: breuis enim morbus ſignificatur, ſi quidem humor citò ac breui tempore aſſecutus eſt coctionem: morbus enim qui intra triduum conſiſtit, & coctionem admittit, non vltrà ſeptimum prorogabitur. Similiter ad bonum terminari neceſſum eſt omnem morbũ cui ſigna coctionis adſunt, breuẽ enim morbum atq; ſalutem coctiones oſtendunt, vt primo libro de Mor. po. par. 2. coctiones criſis celeritatem, & ſecuram ſanitatẽ oſtendunt. Quod etiam infrà declarat prognoſt. 45. cùm inquit, deteriorem eſſe, vbi multo tempore ab initio ſcreatur. Facilè etiam excerni debet εὐπετέως. id ſputum bonum, quod Hipp. dixit, εὐπετέως: id enim ſignificat neq; magnum adeſſe dolorem, neq; ex facultate, aut humoris excernendi natura, aliquod adeſſe impedimentũ. Hæc enim tria impedimentorũ genera multa tuſsi excerni faciunt ſputum. Facilè enim opponitur ei quod multam infert tuſsim, de quo in prog. 45. infrà dicemus. Conſtat autem, quòd aliquo horum trium impedimentorum concurrente, neceſſum eſt, vt nõ facilè neq; abſq; magna tuſsi excernatur ob dolorem. Quoniã vbi dolor partem infeſtat, motus ipſum augebit, & maximè qualis tuſsis, & cogitur ab opere ceſſare, ac multam, id eſt, frequentem efficere tuſsim, vt id quod in vno motu ob paruitatem facere non poteſt, frequentia compleat. Similiter ob imbecillitatem facultatis tuſſes multæ fiũt neceſſariæ ad expulſionem ſputi, vbi ipſa adeò fuerit languida, vt vno impetu id efficere non poſsit. Sputi etiam craſsitudo aut tenuitas impedit, aut quoniam non cedit aëri pellenti, aut quia refugit flatum, ac diuiſum cedit ipſi exeunti, neq; ambo ſimul, ſed ſolus aër humorẽ relicto propellitur.

GALENI
Commentarius.

VERBVM, citò, ſignificat inter initia ægrotationis. Promptè verò pro eo quod eſt facilè ac propenſè dictum eſt: id verò ſignificat citò ac ſine dolore vacuari ſcreationem. Fieri enim citò aliquid intelligimus bifariam, tum vt omnis principium morbi, tum etiam vt tempus adiunctum functioni, ſignificetur. Prompta enim ſcreationis vacuatio, id eſt, propenſa ac facilis eſt, quoties nec væhemẽs in thorace dolor infeſtet (hîc enim interpellat ſiſtitq; in medio priùs quàm abſoluatur, naſcentem adhuc thoracis functionem) nec vires deſint: hæ enim accumbũt in media functione, ità vt inchoatum inabſolutumq; officium reſtet. Quinetiam ipſa ſcreatio ſi vehementer fuerit viſcoſa, oblita tenaciùs membris, excurrensq; ſæpenumerò ſubſiſtit, fiſtulis agglutinata pulmonis: quomodò ſi fuerit admodũ craſſa, difficulter excurrit, ac lõgiore temporis tractu male affici cogit, atq; etiam ſtipatur in quibuſdam itineribus anguſtis: & ob eam rem nõnullis ſtrangulari contingit. Cæterùm ea ipſa materia ſi admodùm tenuis & aquoſa eſt, vix ſcreatur: vt quæ circiter ſpiritui circũfluat. Hæc enim prima cauſa vacuationis eſt, quam etiam continuam nominãt. Duplex enim prima cauſa eſt. (quemadmodùm dictum eſt, cùm ageretur de cauſis) tum materiæ vitium, tum etiam id quod initiũ habeat motionis. Itaq; motionis initiũ ex facultate mouente thoracem in tuſſientibus eſt. Id enim libro de Cauſis

accidentiũ definitum iam eſt. Violenta verò cõtractio eius facit, vt ſpiritus feratur foràs væhementer: huius verò væhementia refert ſecum materiã conditam in fiſtulis pulmonis, quæ quidem aſperæ arteriæ ſunt. Quoties ergô thorax validè ſuo fungatur officio, & humor in fiſtulis pulmonis conditus, modicè craſſus ſit: facilè ſcreatur. Si verò neutrũ exiſtat, difficile, ægreq́;. Quòd ſi ex prædictis cauſis altera ſit, altera deſit: vacuatio inter optimam ac deterrimã media accidet. & vt in totum dicatur, prout magis ac minùs cauſę intenduntur, aut exoluuntur, eorum quidam faciliùs, quidã difficiliùs expuunt. Quid igitur ſit promptè excreare, perſpicuè pariter ac verè perpenſum iam eſt. Si igitur id verũ eſt, quemadmodùm eſt, verum quoq; erit vt citò excreetur. Nõ enim adiunctum ipſi tuſſedini tempus, ſed primum morbi tempus ſignificat: de quo per ſententias dixit: In morbo coſtali ſi ſcreatio ſtatim inter initia exiſtit, breuem ægritudinem fore oſtendit: vt ſi quis de tempore functionis intelligat eſſe Citò dictum (quod quidẽ docui in verbo Promptè cõtineri) peccabit bifariã: principio vt tempus ab eo ſit bis inconſideratè proditum, tum autẽ, vt quod eſt libro Sententiarum præſcriptum, omittatur, vim alio qui obtinens maximam. Cæterùm vt non ob hæc ſolùm, ſed etiam propter ea quæ ſunt proximè dicenda, ità intelligi conueniat, dum eam ipſam enarrabimus dictionem, oſtendetur.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

IN prima parte verba Hippocratis exponit, quæ ſunt ταχέως, id eſt, citò. & εὐπετέως, id eſt facilè. Citò nanq; morbi principium indicat, quoniã citò ſpuitur, quod ſpuitur inter initia morbi. εὐπετέως verò, id eſt, facilè, idem eſt apud Græcos, quod ῥαδίως, id eſt, liberaliter: & ἑτοίμως, id eſt, promptè. Veruntamen citò ſignificat etiam id quod celeriter: nam citò duas habet ſignificationes, quarum vna dicta eſt, nempe idem quod inter initia morbi, & ſignificat id quod fit ſine labore, & habet in actione ipſa facilitatem adiunctam, ac promptitudinem. *Citò*. Græcè, ταχέως. *Promptè*. Græcè, εὐπετέως, id eſt, facilè. *Id verò ſignificat*. Græcè, συμβαίνει δὲ τοῦτο ταχέως τε καὶ ἀπόνως ἀναπτυόντων, hoc eſt, contingit autem hoc, citò ac ſine dolore ſcreantibus. *Tum vt omnis principium morbi*. Græcè, τὸ μὲν ἕτερον ὅλου τοῦ νοσήματος, τὸν πρῶτον καιρὸν, id eſt, tum vt primum totius morbi tempus.

ταχέως. εὐπετέως.

Citò dupliciter.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Prompta enim) quare ſputum facilè excernitur, reddit cauſas tres: nempe facultatem, inſtrumentum, & humoris præparationem. Facultas imbecilla ſi fuerit, non perficit actionem: in inſtrumentis ſi exiſtat dolor, interpellat ob dolorem natura actionem ſuam: quod etiam contingit in reſpiratione, vbi quis morbo laterali laborauerit. Ex humoris diſpoſitione ſi glutinoſus fuerit, væhementer adhæret fiſtulis pulmonis: craſsitudo quoq; excreationem remoratur, partim quoniam craſſus humor reſiſtit, partim quoniam anguſtos meatus pulmonis obſtruit. Nimia quoq; tenuitas facit, vt quoties flatus violenter tuſsi impellitur, humorem ſecum non deferat, ſed ipſum interrumpat, humor verò circumfluat, quod fit in bullis, quæ ex aqua & flatu conficiuntur: parùm enim durant, quoniam flatus citò penetrat, ac diſrumpit aquam quæ tenuis eſt, & minimè tenax. Humor itaq; qui tuſsi excernitur, modicam habere debet craſsitudinẽ. Concurrunt enim duo ad expulſionem, & tuſsim, facultas, & humor: quòd ſi facultas fuerit robuſta, & humor modicè craſſus, optimè ac facilimè exercebitur euacuatio: ſi ambo defecerint, peſsimè, aut nullo modo: ſi tamen alterum adſit, & alterum defecerit, medio modo ſuccedet. Hoc habet peculiare euacuatio eorum quæ in thorace continentur, ꝙ ſub mediocri craſsitudine optimè parata ſunt, quæ expelluntur: quod non conuenit his, quæ à

Cauſa tres facilitatis.

Modicè craſſa debent eſſe q̃ à thorace excernuntur.

Tenuiora meliùs à vaſis excernuntur.

quæ à vasis excernuntur: ea enim quanto tenuiora, tanto paratiora sunt, & tenuissima paratissima: ratio est, quoniam vasorum euacuationes à facultate naturali fiunt, & per fibras transuersas facta compressione. In cõpressionibus autem tenuius faciliùs pellitur, ac magis cedit facultati pellenti, id tamen quod à thorace tussi excernitur, nisi impellatur commodè, nunquàm excernetur ab animali facultate, potiùs impulsu, quàm compressione. Ad id autem, vt diximus, maximè conducit substantiæ mediocritas: quod docet similiter lib. 2. de Causis symptomatum. Vbi de expulsione, quæ fit tussi loquens inquit: Atq; magna ex parte sortitur effectum, præsertim si & spiritus impetuosè feratur, & ea quæ obstruunt facilè possint expelli. Sunt ad hoc idonea, quorum neq; aquosa, neq; lenta sit substantia. Nam aquosa, ob tenuitatem dissecantur potiùs à spiritu, quàm vltrà ferantur: lenta verò adeò inhæret arteriæ, vt ab ea solui vix possint. *Prompta*. Græcè, εὐπετὴς, id est, facilis, vt in

Aldi codex corrigitur. prognost. *Vacuatio*. Græci codices Aldini habent, ἀνάγκη: corrigendi tamen sunt ad instar Basiliensium, in quibus habetur ἀναγωγὴ, id est, reiectio. *Excurrensq;*. Græcè, ἀναφερόμενόν τε, id est, sursùm lata. Sic etiam vbi legitur: Excurrit: lege, sursùm fertur. *Continuam*. Græcè, προσεχὴς, hoc est, continens. *Dum ageretur de causis*. Græcè, ἐν τοῖς περὶ αἰτίων λόγοις. hoc est, in sermonibus de causis. Galenus lib. scripsit de causis continentibus, qui non extat. *Id enim libro de Causis accidentium*. Libro 2. de Causis sympto-

Tussis. matum, de tussi, & sternutamento loquens, inquit: Nempe quòd huiusmodi motus naturæ sunt opera, annumerantur tamen symptomatis præter naturam, ob causas naturam ad huiusmodi motum cogentes. Et paulò inferiùs iterum idem repetit.

IN tertia parte, quæ incipt (Si igitur) docet quòd si verũ est, quod dixit de prompto, & facili sputo, verum etiam erit, quod ipsum oportet citò excerni, vt citò, significet primũ morbi tempus, non tempus actioni iunctum, quod esset ipsum pauca tussi excerni. Cùm enim citò, id est, in principio morbi, excernitur sputum, morbum breuem futurum ostendit, vt in apho. 12. 1. sectionis dixerat Hippocr. Sic in morbo laterali si sputum inter initia appareat, morbum reddit breuiorem. Quòd si quis diceret, per verbum, citò, Hippocra. intellexisse breuem tussiendi actionem, duplici causa errasset. Primò, quia bis de tali actione fecisset mentionem, quum dixisset, facilè, & quoniam omisisset rem admodùm vtilem, de qua in aphoris. citato meminit. Tertium etiam addit, citò, nanq; tempus primum morbi significat: vt constabit in expositione prognost. 45. sequentis.

PROG. XLIIII.

PErmixtumq; appareat flauum admodùm, sputo.

ID quod resudat ex inflammatione, quæ verè morbus lateralis est, *Sputum commixtum esse debet.* aut ex pulmonia, cum saliua commisceatur. Nam syncerũ omne vndequecunq; excernatur, siue flauum, siue rubrum, malũ erit, vt de vomitu diximus in expositione 38. Commendat autem id quod admodùm commixtum est, non quod admodùm flauum: nam admodùm commixtum robur naturæ coquentis, ac commiscentis ostendit. Quòd si flauum, quod excernitur, quod significat morbum biliosum esse, admodùm commisceatur sputo, ex flauo subruffum, aut subflauum efficietur, quod inter initia morbum ostendet futurum breuem, atq; salubrem. Si nanq; tale apparuerit in 4. in 7. coctum integrè apparebit, albũ, læue, & æquale. Citò ergò ac facilè screari sputum decet, & flauum, si quid fuerit, admodùm cum sputo commisceri. Huius prognostici sententiam refert, atq; exponit Galen. lib. 1. de Crisib. cap. 5. dicens: Et quid oportet nos plura dicere? quum possimus verba, quæ in prognostico scribũtur, apponere. Sputum oportet in omnibus doloribus, qui sunt circa pulmonem, ac latera, celeriter spui, ac facilè, commixtumq; videri væhementer flauũ sputo. Neq; in dubio est, quòd hoc loco Hippo. sputũ vocat id, quod secundũ naturã se habet, cui flauum admixtũ esse oportêre inquit. *Sputũ secundum naturã.*

GALENI
Commentarius.

VErbum admodùm, de permista, non de flaua bile afferendum est, velut si in hunc modum dictum sit: Appareat flaua

 bilis

bilis permista admodùm screatione, oportet. Verbum admodũ, id potest, quod nimium & maximè valet. Itaq; paulò antè dixit: Vomitio vtilißima est, si pituita ac bile permista maximè est. Nunc verò in screatione voculam admodùm, adiecit. Cæterùm quàm rectè enarrauerimus, sequentẽ inaudiens dictionem discas licebit.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

HANC dictionem ἰσχυρῶς, id est, admodum, dicit nõ ad flauum esse referendam ità, vt docere velit Hippo. sputum debere esse flauum admodùm, sed vt velit esse commixtum admodùm. Quemadmodùm & vomitũ diximus admodùm commixtum esse debere. *Verbum, admodum.* Græcè, τὸ ἰσχυρῶς, περὶ τὸ ξυμμεμιγμένον, οὐχ περὶ τὸ ξανθὸν φέρεσθαι χρή. hoc est, dictio admodùm, de permixto, non de flauo, afferenda est. *Admodũ.* Græcè, τὸ γε μὴν ἰσχυρῶς, ἀντὶ τοῦ λίαν,
ἰσχυρῶς. ἢ μάλιστα σημαίνει ταυτόν. hoc est, vox enim ἰσχυρῶς, id est, admodùm, idem significat, quod λίαν, id est, valde, & μάλιστα, id est, maximè.

PROG. XLV.

SI enim multò post initiũ doloris spuatur flauũ, aut ruffum, aut plurimã tussim inferens: & non admodùm commixtum, deterius est.

TRIBVS conditionibus præhabitis in duobus prognosticis præcedentibus, contrà ponit alias tres, quas vituperat. Ei quod est, citò & in principio morbi: opponit, multò pòst initiũ doloris. Ei quod dixit, facile, opponit, multã inferens tussim. Ei deniq; quod dixit, admodũ cõmixtum: opponit, flauũ, aut ruffum, aut non admodũ commixtũ. Nam cui opponitur, non admodùm commixtũ, opponitur etiam ruffum & flauũ. Id enim quod ruffum aut flauũ est, nõ admodũ commixtũ est. Hãc ob causam mihi videtur Hipp. non interposuisse alijs duobus signis, flauum, aut ruffum, vt in prog. habetur. Sed potiùs legendum: Si nanq; multò pòst initium doloris excreatur, Prog. lectio.
aut plurimam inferens tussim, aut non admodũ permixtũ, aut flauũ, aut ruffum deterius est. Hæc eadem retulit Gal. 1. de Crisi. cap. 5.

GALENI Commentarius.

IN hac pollicitus sum dictione ostẽdere vtrasq; enarrationes anteà proditas, veras esse: tum verbi citò, tum etiam verbi admodùm, intellectum. Hippocrates enim se ad contraria conferens, quemadmodùm consueuit, citò opposuit illud: Si enim multò pòst ab initio doloris screatur. Ei verò quod est admodùm permista, opposuit, non admodùm permista: & item ei quod est, promptè excreatur, illud, multam inferens tußim. Quoties enim materia sine dolore citoq; vacuatur, tußi pauca opus est. Anteà enim dictũ iam est, salubrius esse permisceri materias quę vacuantur, quodammodò inter se, nec quicquam excerni exquisitè syncerum: & item dictum est, vt oporteat citò existere in costali screationẽ, in Commentarijs de Iudicationibus, atq; etiã libro Sententiarum.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

QVAM rectè expositæ sint tres dictiones in duobus Commentarijs præcedentibus docet, ex cõtrà positis in præsenti prognostico, vt ei quod citò, id quod multò post initiũ: & ei quod facile, id quod plurimam tussim infert: & ei quod dixit, admodùm permixtũ, non admodùm permixtum. Quòd si hæc mala sunt,

la sunt,

la sunt, alia erunt bona, quæ in præcedentibus prognost. laudauimus. *Citoq;*. Græcè, ταχέως, sed potiùs legendum εὐπετέως, id est facilè: nam inquit Galenus. Quoties enim *Codex Græ. corrigēdus.* materia sine dolore, citóque vacuatur, tussi pauciore opus est. At si quod citò euacuatur, pauca eget tussi, frustrà addit, facilè, quod significat cum pauca tussi. in prog. 43. Rursùs si id quod citò euacuatur, pauca eget tussi, quod multa eget tussi contrariū erit ei, quod citò educitur. Quum tamen Galen. id quod cum multa tussi excernitur opponat ei quod facilè excernitur. *Iam*. Græcè, μοι, id est, mihi.

PROGN. XLVI.

FLAVVM enim, cùm syncerū sit, periculosum est: Et album glutinosum & rotundū, perniciosum.

Flauum est syncerum. FLAVA bilis syncera est, quoniam cō mixta, statim redditur colore remissior, vt docuit Gal. Com. 38. suprà, & lib. 10. de Simplic. me. fac. inquit, Nam seroso excremento flauę bili commixto pallidam cōstitui cōtingit: sicut & flauam plusculùm excalfactam consistentia reddi crassam, colore autem flauam. Quod cùm ità sit, vbi Hipp. dixit, ὅτε γὰρ ξανθὸν ἄκρητον ἐὸν, κινδυνῶδες. rectè diximus, Flauū enim cùm syncerū sit, periculosum est. Nō vt *Laurētianus notatur.* Laurentianus, Screatio flaua si syncera est, ac si posset nō esse syncera. Sic etiā & Leonicen⁹ rectè trāstulit lib. 1. de Crisib. cap. 5. Gal. verba dicens, Sed & post hæc subiungens manifestiùs dicet suam adhuc mentem aperiens: nā flauū impermixtū existens, periculosum: impermixtum autem est, quod sputo non commiscetur, flauū itaque vituperauit Hippocra. tanquā syncerum, & periculosum esse dixit: album tamen, non simpliciter, sed vbi fuerit glutinosum ac rotundum: id enim pituitā assatam significat. Quod enim albū est, si simul læue & æquale fuerit, optimum sputum erit, vt. 1. sectio. Apho. Com. 12. glutinosum tamen ac rotundum, quatenùs glutinosum est, pituitam ostendit: quatenùs verò rotundum, inæqualē ipsius assationē. Quòd si albū simul & glutinosum esset, non tamē rotūdum, posset coctionem significare. Nam glutinosum est, *Album modicè glutinosum coctionem ostēdit.* quod coquitur, quod tamen glutinosum est, ità vt malum ob eam causam dici posit, non tātùm glutinosum, sed glutinosum atq; rotūdum, vt hîc, aut valde glutinosum dicitur, vt lib. 1. de Ratio. victus acut. sect. 33. quū ait. Præterea si lateris dolor assidu⁹ est, calidisq; fomētis nō remittitur, sputumq; non procedit, sed καταγλισχραινόμενον ἀσέπτως. id est, admodùm glutinosum, citra coctibilitatem fit: nisi quis dolorē, vel alui subductione, vel secta vena pro vtriusuis exigentia soluerit, ptisanam autē ità affectis dederit, præcipitem aget in mortem. Et Gal. in Com. inquit, Continuò autem adijcitur & alia pleuritidis non modò magnæ, verum & morosæ nota, q scilicet sputum abundè glutinosum ab euacuatione arceatur, infarctumq; affectis partib⁹ sit, & detētum. Nēpe hoc verbum, καταγλισχραίνεται, plus aliquid indicat, dictione maximā significante glutinositatē, facta præpositionis huius κατὰ adiectione. Satis igitur fuerit ex ipsi⁹ additamēto, quòd ità glutinosum sit ab eo quod concoquitur, distinxisse: nempe quod cōcoquitur mediocriter glutinosum existit, non tamen καταγλισχράινεται, id est neq; extremè, neque summè id habet. Et nè quis in ea re falleretur continuò Hipp. verbo huic καταγλισχραινόμενον, ad verbū hoc ἀσέπτως adscripsit, quod idem cum ἀπέπτως, id est, incoctibiliter significat: nempe, καταγλισχραινόμενον ἀπέπτως, id est citra coctibilitatem *καταγλισχραινόμενον, est idem, quod glutinosum rotundum.* glutinosum, malum est. Id quod Hippocr. & Gale. in hoc loco appellant sputum valde glutinosum, citra coctibilitatem: in præsenti appellatur, glutinosum atque rotundum: quod enim glutinosum & rotūdum est, valde glutinosum & cōpactū est. Et quod tale est, coctū non est, sed potiùs assatum. Gale. etiam dixit significare pleuritidē mali moris. Meritò igitur, vbi Hippocra. in præsenti prognost. dixit ἀλυσιτελὴς, diximus, perniciosum: nam quòd si- *ἀλυσιτελὴς.* gnificat morbū mali moris, perniciosum est. Et Gal. in Com. sequenti dicit significare assationem: verùm quod tale est, nō tantùm inutile est, sed perniciosum. Adde q signa inutilia nec bona, neque mala sunt, qualia sunt signa cruditatis, non signa caloris assantis: & vocabulū ipsum, ἀλυσιτελὴς, id valet, quod βλαβερόν. βλάβος verò perniciem significat. Quæ expositio melior est, quàm inutile, conuertere cum malo, vt Fuchsius li. 6. de Mor. pop. par. *Fuchsius notatur.* 3. in expositione Apho. 28. Præterea sputi rotundi malitiam explicuit Hip. lib. 6. de Mor. *Sputum rotundum.* popu. part. 3. alienationem significare dicens.

Id autem glutinosum quoque est, quod materia ipsius ostendit. Apud Gale. in Comment. eiusdem, vbi materialem & efficientẽ causam explicuit dicens, Sputorum rotundorum vt materialis causa est crassities, & viscositas humorum in bronchijs pulmonis collectorum, vt effectrix verò caliditas loci, nonnullis quoque & id febrientibus fieri conspexi, qui in valde multo tempore nihil habêre mali videbantur. Posteà verò hi omnes ex phthisi contabuerunt. Quod si cum febre aliquãdo fiat, cum cæteris delirium portendentibus deliriũ nunciat, conferentque hæc ad eius, quod desipientiam portendere natum est, præsensionẽ, aliâs autem non. Nũquàm est igitur soli ipsi, ad prædictionem desipientiæ, confidendum.

GALENI Commentarius.

NON aliud nunc dicit, quàm quod anteà dictum iam est. Si enim screatio nequâquam permixta est, syncera est, ac redditur flaua propter flauam scilicet bilem: candida verò, glutinosa, ac rotunda propter assatam. Sæpe enim demonstratum iam est, vt decumbentes membris quibusdam fluxiones inflammationem, sacrum ignem, œdemata, scirrhos, cancrum committentes, pro discrimine exuperantium humorum indulgentiores ac maleficentiores euadant. Sanguineæ enim ac pituitosę modestiores habẽtur. Quæ verò flaua aut atra bile consistunt ęgrotationes, difficiliores censentur. Alterutra enim derodit corpus, idq; commune illis est. Proprium verò vtriusque flauæ quidem bilis, vt acutas accendat febres: atræ verò, vt solutu difficilem committat affectionẽ. Humor enim, vtpote crassus terrenusque, adeò infarcit membra, quibus cõditus est, vt difficiliùs excernatur.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN præsenti Commen. ostendit Hippoc. nihil aliud docêre, quàm in progno. 44. permixtum esse debêre flauum sputo. Docet etiã diuersas species sputorum: quædã enim sunt à bile, quædã à sanguine, quædam à pituita, quemadmodùm & naturæ ipsorum tumorũ sunt diuersæ. De quibus illi, qui fiũt à sanguine, aut à pituita, sunt minùs mali, à bile verò deteriores, siue sit flaua, siue atra. li. 6. de Mor. popu. part. 3. Comm. illius, ob inclinationem. Gal. in Com. vbi ex coloribus sputorum humores peccantes distinguit, dixit, Expuitur siquidem hinc alijs aliud iuxta humorum affinitatem, spumosum quidẽ, cùm humor pituitosus fuerit: pallidum, cùm biliosus: nigrũ verò, cùm melancholicus, veluti rubrum, cùm sanguis in illapsu syncerus fuerit. De his in Commenta. 50. dicet, Atram bilem erodere, quemadmodùm flaua, lib. de Atra bile dixit, & experimentum in cancris docet. *Sputorũ colores.*

PROGN. XLVII.

MALVM verò, & quod valde chlôrum est, & spumosum.

DVO alia sputa tãquàm mala damnat in litera præsenti, chlôrũ admodùm, & spumosum. De spumanti bene multa dicuntur à Galen. in Commen. de chlo ro verò, partim dicit li. 1. Com. 10. partim etiã lib. 2. Com. 20. Præterea. 3. Prorrhetic. Com. 7. & 2. de Ratio. vict. acuto. Com. 22. pro pallido accipi dicit, quem ignis dicit esse colorẽ. Lege expositionem. 20. huius libri. Color itaq; iste, quem Græci chlôron appellant, de pallido, & de æruginoso dicitur. Hic autem non simpliciter, qui talis est, vituperat, sed qui admodũ talis: quoniam vbi pallidum colorem significet, nõ admodùm talem, non est necessum assationem significari. Quod vult Gal. in Com. cùm inquit, Flauus inquã, vbi serosus humor *Sputũ chlorum.*

ipse assatur, quo permixto pallidus apparet: rubiginosus verò, vbi is væhementer assatur. Vbi pro pallido admodùm, flauum explicat. Pallidum ergò cum cõditione, admodùm, flauum etiã significat, & flauũ, bilis pallidę simpliciter talis significat assationem, quia pars serosa, quæ cum bile mixta est, colorem remittens pallidã absolutè reddit. Aeruginosa rursùs mala est, vt in præsenti Commen. fit enim flauo væhementer assato: vt de vomitibus ęruginosis dixit Galen. 1. de Morb. popu. part. 2. Com. 54. & suprà declaratum est.

GALENI Commentarius.

SAEpenumerò dictum iam est, vt chlôron (id enim vertimus viride) de croceo dicere solitum sit, & item de eo quod à nonnullis vocatur rubiginosum. Cęterùm vt vtrumuis horũ, si summè fuerit tale, difficile sit, non insuper necesse habeo docêre, cùm anteà de quouis syncero humore tradiderim. Præter enim sanguinem quiuis alius humor si syncerus fuerit, prauam indicat affectionẽ, flãmido calore obtinens generationem. Flauus inquam, vbi serosus humor ipse assatur: quo permisto, croceus apparet. Rubiginosus verò, vbi is væhementer assatur. Niger verò, aut quoties is ipse væhemẽter assatur (quæ sanè deterrima, & quàm maximè derodẽs atra bilis existit) aut vbi crassus sanguis similiter excitetur: aut ratione extinctionis & refrigerationis. Sed hęc semper in animo seruanda sunt, atque existimandum subindè ea ipsa præcepta de eisdem rebus intelligi oportêre. Cæterùm spumans screatio (id enim in calce dictionis est proditum) ex äerea ac pituitosa substantia pariter permista est. Ex his enim quælibet spuma consistit: in mari quidem ex violento ventorum afflatu in multas & exiguas partes attrita aqua: in ijs verò quæ elixantur, præ copia caliditatis. At verò promiscuum in vtrisque censetur gigni bullulas multas & exiguas, solutu difficiles, potissimùm quoties ambo concurrant, tum äer turbulentus ac nebulosus, tum etiam humor quodam modo crassius ac glutinosius: nam tenuis humor, qualis exquisita aqua habetur, quoties äerem compręhendit mundũ, non diutiùs continet, sed statim rescissis bullulis, in propriam remeare sedẽ permittit: & ob eam rem spuma in mari celeriter soluitur. Crassus verò viscosusq; humor quoties (vt dixi) turbulentam ac nebulosam substantiã intra se clauserit, plurimùm detinet temporis, eò quòd nec illa sursùm versùs festinet, quẽadmodùm mũdus äer, & quia ipse difficulter rescinditur. Vt enim gignuntur bullulę ex humida substantia includente intra se äerem, pari modo soluuntur: propterea quòd humida substantia rescindatur. Facilè ergò rescinduntur, quoties spiritus tenuis sursùm versùs feratur, nõ rescinditur verò quoties neque tenuis fuerit, neque sursùm versus feratur. Talis est äer nebulosus, vt qui nec cõuolet in sublime, neque tenuis, sed perquàm humidus sit, ità vt ferre queat humorem sibi circùm extẽtum, Ità fit

vt

vt quoties elixatur aqua, non difficilè soluatur bullula, sed quoties aut crassus aut optimus humor est, ex quo genitus spiritus flatuosus vaporosusq́; est, atque etiam summo tenùs in lebete humor oleaceus, pinguis, ac viscosus est. Ità igitur in corporibus animalium spuma gignatur oportet: non enim væhementiores flatuum, quemadmodùm in mari procellas, existimari conuenit, sed ignis calorem consumentem pariter, ac spiritum efficientem flatuosum tantùm, quod oculis ipsis in multis licet infirmis intueri. Sed hæc abundè sint nobis prodita, ipse verò seruabis in animo quónã modo gignatur spumãs siue screatio, siue deiectio, siue vrina. In his enim fluitat vocata bulla, nè pręterea desideres rursùs de his ipsis aliquid inaudire.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte, chlori sputi malitiam declarat: significat autem colorem pallidum, & viridẽ, vt ipse dixit in locis citatis in expositione. Vbi autem quodcunq; tale siue pallidum, siue viride fuerit, admodùm tale existat, syncerum est, & ea de causa damnandum. Admodùm enim pallidum, flauum redditur, & flauum assatione pallidi fit, etsi væhementer assetur, fiet rubiginosum, quo væhementer assato nigrum etiam fit. *Colorũ bilis generatio.*

IN secunda parte latè admodùm ac distinctè spumæ generationem docet, vt, quemadmodùm ipse inquit, præter hæc non sit opùs de hac re plura audire. *Consumentem.* lege, Colliquantem: vt suprà diximus in annotatione circa Commenta. 3. libr. 1. *Tantùm quod.* Græcè, μόνον δ' καὶ αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπὶ πολλῶν ἔστι ἀῤῥώσων θεάσασθαι. hoc est, tantùm non ipsis oculis, in plurimis ęgris vidêre licet, ac si diceret fermè ipsis oculis.

PROG. XLVIII.

SI verò adeò syncerum fuerit, vt nigrum appareat, grauius illis hoc est, malũ autem, si nihil aut expurget, aut admittat pulmo, sed plenus in gutture ferueat.

NIGRA quæ deijciuntur syncera appellantur, vbi familiarem obseruauerint colorem, vt reliqua omnia: quemadmodùm Gale. lib. 3. de Morb. popu. par. 2. Com. Alteram ex abortiuo fœtu, quod ad sputũ referri potest, de quo pariter cõstat verum esse quod dixit Hippo. esse illis deterius, ad chlôrum; & spumosum facta collatione. Quòd præterea scriptum est, malum autem etsi nihil aut expurget, aut admittat pulmo, sed plenus in gutture ferueat, in Græcis codicibus illa pars habetur, quam non habuit Laurentianus: habetur etiam in antiqua versione, quæ sic habet, Si in pulmone cohærens sonuerit, nec quicquàm indè exierit, malum est. Voluit autem Hipp. malam esse dispositionẽ, per quam neq; euacuat quod in ipso pulmone cõtinetur, neque aliũdè aduenićs admittit, secundũ magna ex parte sequitur ad primum. Vbi enim quod in pulmone continetur non reijciatur, plen⁹ pulmo non admittet, quod aliundè in ipsum decumbit, velut in distillationibus, neque id quod in cauitate thoracis cõtentum tussi exprimi solet in pulmone. Ex pulmone nihil purgari significat imbecillitatem facultatis, doloris magnitudinem, aut humoris inobedientiam. Vbi igitur ob aliquod horum non expurgauerit sua excrementa pulmo, consequens est, vt neque quidpiam admittat. Veruntamen si pulmo non admittit distillationem, aut aërem inspiratum, id ad solam pulmonis plenitudinem referri poterit. Si non admittit ea, quæ in cauitate thoracis continẽtur, ad idem referri decet, & crassitudinem humoris, qui nõ poterit penetrare pulmonem, aut ad imbecillitatem facultatis, non potẽtis magnam tussim efficere, qua humorem pulmoni immittat, sequitur etiam vt plenus pulmo in gutture ferueat, talem referens sonitũ, qualem

Pulmonis feruor.

Pulmonem nihil purgare.

qualem ea quæ elixantur & feruent. Contingit autem pulmoni, quod vasis angusti orificij: vbi enim aër subingreditur, humore exeũte, sonitus ęditur, qui appellari posset murmur. Talis fit in gutture, vbi multus humor diuidi debet à subingrediente aëre per inspirationem. Id in præsenti ob plenitudinem ferre dicitur, quod etiam in orthopnœa, & asthmate quotidie euenit: & cum morbo acuto thoracis & pulmonis proximam ostendit strangulationem. Hoc symptôma Barbari oregmon appellant. *Feruori simile.*

GALENI *Commentarius.*

ANTEA dictum est de omni vacuatione syncera vniuersim, ac de nigra seorsum: quòd si nequâquam hærent in memoria quæ suprà definita sunt: rursùs ea ipsa reuolue. Rectius enim est ità efficere, quàm vt ea ipsa præcepta de eisdem rebus sæpenumerò pandam.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

QVOD in præsenti Commen. refert se dixisse in vniuersum de synceris euacuationibus, dixerat Comment. 38. quod refert de nigris, dixerat Commen. 22.

PROGN. XLIX.

GRauedines, & sternutamenta in omnibus morbis, qui sunt circa pulmonem, præcedere ac superuenire malum. Verùm in alijs morbis exitiosissimis sternutamenta vtilia sunt.

ANTE huius sententiæ expositionem, opùs est nominum æquiuocationem distinguere: primùm incipientes à grauedine, quæ κόρυζα appellatur à Græcis. Humor nanque, qui à capite distillat, per capitis cruditates, quales etiã sunt in ventriculo illæ, à quibus diarrhœa manat, aut descendit in nares, & appellatur κόρυζα, Latinis grauedo: aut destillat in os, & fauces, & appellatur κατάῤῥους, id est, distillatio: aut distillat in guttur, & asperas pulmonis arterias, & appellatur βράγχος, id est, raucedo. Hęc sumuntur ex Galen. lib. 3. de Causis sympt. & ex Paulo lib. 3. cap. 28. in definitione grauedinis, nulla est inter eos differentia, in definitione tamen distillationis differunt, quoniam Galen. inquit, καταῤῥοῦν μὲν ὀνομαζόντων ἡμῶν, ἐπειδὰν εἰς τὸ στόμα καταῤῥέῃ τὸ περίττωμα. quod est, Catarrhum appellantibus nobis, quando in os defluxerit excrementum. Paulus verò libr. 3. cap. citato, inquit, τὸ δὲ φάρυγγα, καὶ τὴν ὑπερῴαν ἁπλῶς κατάῤῥους, id est, Circa fauces verò & palatum simpliciter catarrhus. Facilè tamẽ soluitur, quoniam fauces, & palatum, partes oris sunt: non igitur variant, sententia qua dixit Galen. in os, & qua dixit Paulus in fauces & palatum. Prætereà differre videntur: quia Gal. de raucedinne loquens, inquit, ὁ δὲ βράγχος, ὅταν κατάῤῥους γίνεται, διαβραχείσης τῆς φάρυγγος. Raucedo verò in catarrhis fit, irrigatis faucibus. Paulus tamen inquit, ἐπειδὰν δὲ κατὰ τὸν λάρυγγα, καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἐνεχθῇ, ὥστε καὶ τὸν ἔνδον ὑπαλείφοντα, ταύτης ὑμένα τραχυνθῆναι, βραγχώδης ἡ φωνὴ γίνεται: καλοῦσι δὲ βράγχον τὸ πάθος, καὶ ἀρτηριακόν. id est, Quando verò per guttur & asperam arteriam deferatur, ità vt illita internam membranę partem exasperet, rauca vox efficitur, vocant autem pasionem, branchũ, & arteria cum constat diuersitas: quia Galen. eam, quæ fit ad fauces destillationem, appellat raucedinẽ, & Paulus eam quæ ad guttur, & asperam arteriam. Quam difficultatem facilè soluit Fuchsius dicens, Facilis enim à faucibus ad loca iam dicta (scilicet guttur & asperam arteriam) defluxus humoris, cùm fauces gutturi præiaceant. Verùm meo iudicio ipse, quamuis aliâs doctissimus in interpretandis Galeni scriptis, non saluauit Galen. & Pauli differentias. Primùm, quoniam si ob id quòd facilis est à faucibus ad guttur trãsitus excremẽtorum, liceret volenti cùm destillatio peruenit ad fauces appellare raucedinem, saltem quando non transierit, non appellabitur talis, cuius tamen contrarium vult Gale. litera. Prætereà pari ratione posses destillationem, quæ peruenit ad os, appellare raucedinem. Nam si quando ad fauces descendit, raucedinem

κόρυζα. *βράγχος.* *καταῤῥους.* *Raucedo.* *Lib. Apho. 2. cõment. 40.* *Fuchsius notatur.*

nem aliquid deſcendat, potiſsimùm vbi ea aſſidua fuerit. Sequentes verò quoniam ſignificant magnam affectionem pulmonis, quæ caput implêre poteſt. Voluit autem Hippocra. coniungere ſternutamentum cum grauedine, vt innuit Galen. quoniam ſternutamentũ ſæpe coniungitur cum grauedine: malum autem eſt, quoniam dilaniat pulmonem. Hæc ſunt mala quę oſtendunt, & afferunt grauedines & ſternutamenta, in morbis pulmonis. Grauedo ſe ſola ſi præcedat, non eſt malum ſignum, cum deſtillatione tamen, ſiue præcedat, ſiue ſubſequatur: ſternutamentum verò ſiue pręcedat, ſiue ſequatur, pulmonem offendit. *Ac deſtillationes aſsiduè non eſſe.* Græcè, καὶ καταῤῥοῦς ἀεὶ χρὴ νομίζειν οὐκ ἀγαθὰ σημεῖα. hoc eſt, ac deſtillationes ſemper exiſtimãdum eſt nõ eſſe ſigna bona.

I N tertia parte, quæ incipit (At verò) declarat ſecundam partem prognoſtici, in quã dixit Hipp. in alijs morbis, quãuis exitioſiſsimi fuerint, bonũ eſſe ſternutamẽtum. Diſtinguendum autẽ vult Gal. nam aut talia ſternutamenta coapparent morbo, & neque erunt bonum, neq; malum ſignum, quemadmodũ neque alia ſigna coapparentia: ſi tamen pòſt appareant, id eſt, in morbi proceſſu, bonũ ſignificabunt, nempe robur facultatis expultricis cerebri, ac coctricis. Maximè tamen habet verum in morbis acutis, in quib[9] aut primaria affectione, aut per conſenſum cerebrũ laborat. Cõſtat autẽ ꝙ ſigna quę cõcomitantur aliquem morbum, nihil boni aut mali ſignificant, ſed tãtùm ipſam præſentẽ affectionem, quemadmodùm tuſsis in morbo laterali. Dixit autem Hippo. id eſſe verũ in morbis exitioſiſsimis: quoniam indè tanquàm à maiori licebit in alijs morbis minùs exitioſis, ſimile intelligere. *At verò ſternutamentum.* Græcè, ἐν μέντοι τοῖς ἄλλοις νοσήμασι, οὐ συνδοβάλλοντες οὐδέποτε καθάπερ οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν σύμπτωμα. hoc eſt, in alijs quidem morbis neutiquàm coincidẽtes, ſicuti neq; quoduis aliud ſymptôma.

Sternutamẽta quãdo bona.

PROGN. L.

SI verò ſputum flauum ſanguini non multo commixtũ, in ijs qui pulmonia laborãt inter initia ſpuatur, valde vtile eſt. Septimo verò aut tardiùs, minùs ſecurum eſt.

I N pulmonia ſputũ mixtam habêre debet naturam ex bili, & ſanguine: quoniã inflãmatio exquiſitè biliosa, ſiue purum eryſipelas, raro fiet: ſi tamen ex puro fiat ſanguine, per aſſationem, facilè tranſit in bilem aliqua eius pars: ſi etiã fiat ex vtrôq; humore ſputũ, vtrunq; oſtẽdet, itaq; ferè ſemper ſputum in pulmonia flauum eſſe debet, ac ſanguineum. Quod cùm fuerit perfectè mixtum, colorem habebit mediũ inter flauum & rubrum. Multo etiã ſanguini commiſceri non decet, quoniam bilis multùm poteſt reſudare ex leuib[9] in aſperas arterias, ſanguinis autem non multum, ob craſsitudinẽ. Quòd ſi multũ ſanguinis cum ſputo flauo ſpueretur, ruptura venæ eſſet in cauſa. Sputũ ergò quod in pulmonia apparet, ex flauo colore pauco ſanguini mixto cõſtare debet. In præſenti tamẽ prog. non intendit Hipp. ſputi colorem laudare, ſed cõmixtionem: commixtio nanque aliquam coctionem & naturæ opus oſtẽdit. Vult etiã id ſputum, deſcribens tempus ſuæ apparitionis, laudare: pertinet nanque iſta ſententia ad dierum criticorum naturam. Vult enim Hippo. valde vtile eſſe, ſi intra primum quaternariũ apparuerit: ratio ſimilis eſt ei, quę habetur circa. 12. Aphor. 1. ſectionis, Si ſputum inter initia ſtatim appareat, morbum abbreuiat. Inter initia autem idem eſt, & in ſpatio triũ dierũ, & intra primum quaternarium. Et quod in præſenti Hippo. dixit, inter initia, & quod dixit prog. 43. celeriter. Quemadmodùm enim ſputum, coctum ſputum ſignificat, & coctio criſis celeritatem oſtẽdit, ita in præſenti, cùm ſputum ex flauo & rubro mixtũ apparuerit aliquã oſtendit coctionem, & indè morbi ſtatum breui futurũ, ac breuem terminationem. Quæ enim habent ante. 4. coctionis indicia, ad ſeptimũ, & non vltrà prorogantur. Addit etiã Hip. Si. 7. die, aut tardiùs apparuerit ſputũ ſic commixtũ, minùs ſecurũ eſt. Ratio eſt, quoniã notæ coctionis remiſſæ, quales ſunt, quæ ſumunt ex ſola flaui cum rubro mixtione, in. 7. aut pòſt apparentes longum futurũ morbum ſignificabunt. Longus autẽ morb[9] cum remiſsis ſignis coctionis parùm ſecurus eſt: vel, vt inquit Hippocra. minùs ſecurus eſt, quàm præcedens, in quo ante primũ quaternarium talia ſigna apparuerũt. Quòd ſimiliter

Sputum in principio pulmonia.

Commixtio op[9] naturæ.

ter dixit de vrina subrubra, cuius sedimentũ est subrubrum, in comparatione ad præcedẽtes prog. 27. Accedit ad id, quòd si ad septimũ vsque crudum apparuit sputum, ea imminẽt pericula in morbi processũ, quæ à Galen. scribuntur in Com. quod similiter dixit Hippo. prog. 31. Si autem diuturnus fuerit morbus, & vrina talis fuerit, periculum est, nè homo suffi cere non possit; donec vrina concoquatur. Celsus sic scripsit progno. Neque inter initia terrêri conuenit, si protinùs sputum mixtum est ruffo quodam, & sanguine, dummodò statim ædatur.

GALENI *Commentarius.*

PRomiscuus hic sermo per omnem inflãmationem est, iã à nobis sæpenumerò proditus, vt decumbentis ad sedes inflammatione laborantes humoris pars tenuior resudet, quoties continens inflammationem superficies haudquâquam densa ex natura queadmodùm exterior cutis existat: & ob eam rem siue in meatibus nasi, vel oculorum, vel oris inflammatio fatiget, humores tenues similes vlcerum saniei effluunt. Itidem pulmo laborans inflammatione, excernit humorem quendam ad intimas sui ipsius sedes inanes, quæ in quã asperæ arteriæ sunt: qui cùm à tussedine sursum feratur, excreatur, indicium afferens committentis pulmonem fluxionis: illius enim ceu serũ quoddam habetur. Itáque erit si biliosa admodùm est, flauus tãtummodò: si sanguinea, rubidus: si ex vtrôque permista, rubidus pariter ac flauus. Hi igitur humores boni sunt. Paulò verò absistunt ab ijs per quos sanguinem integrum despuunt, fortéque indicium terrebit quempiam, quemadmodùm quoties consistente in pulmone vlcere, fatiscit conceptaculum: etenim tunc sanguinem despuunt. Sed sanguis in pulmonia eueniens prorsùs exiguus screationi per exilitionem à medicis nominatę similis est. Id accidẽs fit, propterea quòd sanguis conditione tenuis decumbit ad os, cùm gingiuę rariores existant, ità vt ipsum nequâquam contineant. In faucibus quoque ob eandem causam talis sanguis serosus quandóque excernitur. Non igitur absurdum est, quoties aliquid tale in pulmone generatur, id verò ex cõditione sanguinis, atque eius copia facilè cognosces. Nam qui ità screatur, nequâquam crassus, neque multus est. Cæterùm non expectare accidens ad septimum vsque diem oportet, sed potissimùm ante primũ quartum, vt concoctus alteratus sit, si secùs, sed omnino ante septimum expectandũ est. Si verò talis persistat, qualis ab initio erat, perspicuũ est, vt plurimũ temporis processurã significet ægrotationẽ: nam vbi nondùm septimo die concoqui cœpit, longissimã fore demõstrat integram concoctionem. At longiore temporis serie multa quoq; alia absurda incidere assolet, tum ægroti culpa, & administratoris, tum etiam vitio aliorũ, quæ inopinata forinsecùs accidunt, necnon interdùm medici commisso: q; si nihil ex his accidat, periculum, antequàm concoquatur morbus, exolutionis virium imminet: & ob eã

rem minùs securum vidêri dixit, pluribus diebus talem permanêre screationem.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

IN prima parte modum transmissionis sputi in pulmonia ad asperas pulmonis arterias communem esse dicit, cum omnibus resudationibus humorum ex inflãmationibus, quæ fiunt in partibus quæ obuoluuntur tenuibus membranis, quales sunt quæ fiunt in oculis, & in ore, tales etiam sunt, quæ fiunt in faucib⁹, sicuti & in pulmone. Tenuior enim humoris peccãtis pars, qualis ἰχὼρ, resudat ex ipsa inflammatione. Ex leuibus igitur arterijs in asperas transmittitᵗ, tanquàm in partes inanes: deindè spuitione reijcitur, repræsentans humoris peccantis in inflammatione naturã. Quòd sanies tenues resudent ex partibus inflammatis, vbi membrana tenuiore obuoluũtur, dixerat prima sectione Aphoris. Commẽ. 12. his verbis, Hoc enim accidit in omnibus inflammationibus, quæ non teguntur operculo densiore, vt in his, quæ exteriorem occupant cutem, quandam saniem resudare, ab initio tenuem, posteà verò si coctionem accipiãt & ad melius proficiant crassiorem, & ex hac ipsa crassiore aliquam esse magis concoctam, aliquam verò minùs. Hoc idem in omnibus inflammationibus, quæ vel os, vel oculos infestant, licet intueri. Colores etiam sputorum definit, dicens flauum ostendère bilem, rubidum sanguinem: si mixtum sit ex flauo, & rubro, vtrũq;. Hos colores docêre humores peccantes, lib. 5. de Lo. pa. cap. 2. in hunc modum scripsit, Etenim si bilis abũdat, pallidum, aut flauum: si atra bilis, nigrum: si pituita, spumosum, & candicans: si sanguis, rubrum sputum reijcitur. Idem lib. 6. de Morb. popu. Commẽ. allegato, in annotatione circa Com. 46. lege ibidem. *Saniei.* Græcè, ἰχῶρσι. hoc est, ichorib⁹ aut tenuibus saniebus.

Resudat ex inflãmationibus humor.

Sputorũ colores.

IN secunda parte, quæ incipit (Hi igitur) primò dicit parùm interesse inter sputũ hoc, ex flauo & rubro mixtum, & id per quod verus sanguis spuitur. Deindè respondet ad dubium, in quod posset aliquis incidere, existimãs illud esse sanguinis sputum, quod sequitur ad vasis alicuius rupturam, vt in vlceribus pulmonis. Sed tamen id non est timendum: sanguis enim is, qui in pulmonia excernitur, similis est ei qui resudat ex gingiuis, per exilitionem nominatam. Verùm sanguis talis ab eo, qui ex vlcere vase rupto manat, distinguitur: quia is neque multus est, neque crassus. *Humores.* Græ. αἱ ὑγρότητες, id est humiditates. *Per exilitionem.* Græcè, κατὰ διαπήδησιν. id est, per diapedesin. de qua lib. 5. Method. vbi causas fluxus sanguinis tres scripsit, vasis diuisionem, anastomosin, & diapedesin. Porrò diuiditur ipsa tunica tum exulceratione, tum contusione, tum ruptione, tum erosione. Anastomosis accidit propter tum vasis imbecillitatem, tum sanguinis, qui ad os eius impetu ruat, copiã: ad hæc acrem quampiam, quæ illi extrinsecùs incidat, qualitatem. Diapedesis ex tunica quidem ipsa rarefacta, sanguine verò tenuato oritur. Accidere præterea interim potest, & ex gracilium vasorũ ore adaperto: rectiùs tamen lib. 3. de Cau. symp. vbi omnes sanguinis excretiones fieri dixit aut rupto vase, vulnere, aut contusione, aut eroso, & id aut acredine humorum, aut causa externa tali, aut vasorum osculis apertis à multitudine, aut tenuitate humorũ. Diapedesin verò docet vel sang. excretionibus non esse annumerandam, vel ad anastomasin esse referendam.

διαπήδησις.

Fluxus sanguinis causæ.

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterũ) docet hoc sputum ante septimum diem euenire debêre: melius enim est euenire ante quartũ: sin minùs ante septimum: quòd si non fiat, post septimum notæ coctionis adhuc remissę apparentes, longum morbum significant, & ob id periculosum. In lõgo enim tẽporis spatio multa mala superuenire solent, ob erratũ cõmissum ab ægro, aut assistẽtibus, aut à medico, aut aliquo extrinsecùs occurrente, aut quoniam poterit facultas in longo temporis spatio deficere. Causas exteriores exponit Gal. lib. 6. de Mor. pop. part. 4. circa sectionẽ, gratiæ ægrotantibus. & sequenti ipsum. & in Com. 1. 1. sect. Apho. & lib. 1. de Dieb⁹ decretorijs, ad rectè prædicendũ esse errores exteriorũ præcauendos. Vt si æger incendio domus accidente, aut latronibus grassantib⁹, aut fluuio inundante, subitò cogatur fugere, quanta ei noxa aduenerit, quorsùm attinet referre? Simili modo si tegmen aliquod delapsum, vel parietem sentiens extimescat, simul & fugam repentè moliatur: itẽ si per tegulas quippiã defluat, vel pluuia copiosior oborta capiti ægrotantis incidat, vel alius ipsum quomodocunque irrigauerit, vt locum mutare, vigil esse, & timere cogatur. Et hoc non mediocrẽ ipsi offensam cõciliat. Eôdẽ pacto vicinorum

Causæ exteriores.

rum tumultus, vel alia quædam vigiliæ causa eueniēs, aut nunciū aliquod triste pro noxæ ipsius magnitudine, etiam prædictionis perfectionem corrūpit. Videntur ergò apud Gale. illæ exteriores causæ, quæ ex inopinato occurrūt, & quæ non attinent ad ægrum, aut assistentes, quatenùs ministrant: aut ad medicū quatenùs artifex est. Hoc vltimū addidi propter medici ornatum & œconomiam.

PROG. LI.

OMNIA sputa mala sunt, quæcunque dolorē non sedauerint. Nigra verò pessima, vt scriptū est. Quæ verò cùm reijciuntur dolorem sedant, omnibus sunt meliora.

EX his quæ à corpore excernuntur, nullum indicium accipi potest ad futurum prænoscendum adeò validum, vt ipsa ægrotantis bona tolerātia. Quemadmodùm enim à priori illos humores docet cognoscere, qui euacuari debent artificio medici, vt eligi possit is quem conducat euacuare: ità cùm euacuatio fit à natura à posteriori ex conferentia, & bona tolerantia, docet cognoscere Hippocra. talem esse euacuationem, qualis esse debet, prima sectione, Aphoris. 2. Proficitque hæc notitia non parùm ad vsum medicamentorū expurgantium: & in operibus naturæ ad cognoscendum, an opus sit sistere eam euacuationem, vel ipsam permittere. Sæpe enim humor niger à corpore euacuatur in magna copia, & bona tolerantia ostendit competentem esse eam euacuationem: sicuti vbi non conferret, aut bene ferretur, omnium euacuationum esset pessima. Queadmodùm verò in alijs morbis aliundè sumi posset indicium boni excrementi, ad intelligendam bonam euacuationem: ità in morbis thoracis bonum sputum cognoscitur, quia dolorem sedat. Inquit ergò Hippocrates primò, si sputum dolorem non sedat, malum est: significat enim quòd non educitur ex humore faciente morbum, neque est tale, quale excerni, & spui debet. Si enim tale esset, quale esse debet, necessariò conferret, & bene toleraretur. Non tantùm inquit Hippocrates inutile esse, sed malum, quoniam tale aut pallidum, aut flauum, aut nigrum, aut alioqui malum est, & quoniam eam euacuationē symptomatis rationem habêre significat, & à multitudine factam irritationem naturæ potiùs quàm à facultatis vincentis robore. Robusta nanque facultas sæpe solet malum excernere, veluti nigrum humorem per vrinā, aut vētrem: quod à natura factum esse ostendit à priori, quoniā coctionis notæ præcesserunt. Ab effectu rursùs ex bona ægrotantis tolerātia, quod etiam in sputo per morbum lateralem ostenditur. Nam vbi nigrum excernatur signis coctionis præcedentibus, signum bonum est, cui accedit bona ægrotantis tolerantia: quemadmodùm vbi neque signa coctionis præcedant, neque eam euacuationem natura bene toleret, nullum sputum aliud erit adeò malum sicuti nigrum: vt dixerat Hippocra. in progno. 48. Bona autem tolerantia huius euacuationis, quam Hippocra. hîc, & in. 2. Aphoris. primæ sectionis appellat εὐφορίαν, ex doloris sedatione cognosci vult, similitudine sumpta ex febre biliosa, in qua fluxus ventris, aut vomitus biliosus, conferre dicetur: quia febrem mitigat, & verè hæc est illius euacuationis bona tolerantia. Quemadmodùm etiam ad cognoscendam bonitatem euacuationis non oportet finē expectare in vomitu bilioso, & febre tertiana, sed ipso incipiēte, ac natura bene tolerāte, q̄ à febre leuiùs habet, licet cōijcere bonam esse euacuationem: ità si sputum dolorem alleuians, bonum est, neque expectare oportet integram doloris ablationem, ad cognoscendam eius bonitatem. Vbi enim funditùs dolorem sedauerit, id bonum esse idiotis quoque innotescet. Sed quemadmodùm bonum sputum dixit, quod dolorem παύῃ, id est, cessare facit: ità nos id quod spuitur, quo tempore spui incipit, bonum esse dicemus, si dolorem alleuiat, ac mitiorem reddit. Quod autem dixit, inter sputa nō sedātia, nigrū pessimum esse, satis constat. Quoniam si quod non sedat dolorem, est malum: nigrum quod dolorem non sedat, duplici ratione erit malum, & quia non sedat dolorem, & quia malā affectionem in corpore significat.

Euacuatio bona.

Bonū signū.

Sputorū nigrū pessimū.

εὐφορία.

Sputū nigrū duplici ratione malum.

GALENI
Commentarius.

COmmunis hic quoque ſermo eſt in omni materia quę ex corpore ſecernatur: de qua alijs libris atque etiam volumine Sententiarum dixit: vt facilitatem potiſsimùm ſpectari conueniat. Sæpe enim valuit natura prauam vincens affectionem, expurgare corpus, & in hoc terrentur multi aſpicientes vitium eius quæ ſecernitur materiæ, nequâquam cognoſcentes vtrùm id accidentis fiat ratione, an quia natura prauam materiã foràs expellat. Itáque per ſentẽtias tantũmodò facilitatis ſcripſit appellationẽ, hoc loco doloris indicauit ſedationẽ, ob quã commendat ſcreationem, quæ dolorem ſedat. Paulò pòſt omnia deinceps indicia docebit in melius proficientium ægrotationum: quæ inquam nomine facilitatis complexus eſt, quinetiam poſteà præcipit dictarum indictionũ exquiſitè perpendi vires, vt ea inter ſe conferendo, poſsis ex magnitudine in deterius, aut melius totius corporis ſcrutari momentum, quẽadmodũ præſenti ipſe oratione effecit. Si enim à ſcreatione nequâquã deſinit dolor, indicium bonum non eſt, non tamen ſufficiet tibi id vnum cognoſcere ad exquiſitam futuræ ſortis præſenſionẽ, ſed cõſiderari cõueniens & alia accidentia: id enim demonſtrauit, nigræ mentionem habens ſcreationis. Igitur cùm indicium commune ſit non deſinere dolorem: ſi crocea fuerit ſcreatio aut rubra, minori cùm periculo eſt: ſi nigra, exitioſiſsima eſt. Quocircà cuncta cõſiderans, non ſolùm prædictam ſummam vnam exquiſitæ colliges præſenſionis, ac ipſe Hippocrates omnia indicia tum bona, tum etiam mala percenſuit, prædictis in animũ reuocatis.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima pate docet ſententiam huius prognoſtici eſſe communem omnibus his, quæ excernuntur à corpore, vt videlicet bona ſint, quoties natura eorum euacuationem bene tolerat, quamuis vitioſa admodùm ſint. Sed in alijs locis tales euacuationes vniuerſaliter comprobat ex bona tolerantia: in præſenti verò prognoſtico, ſingulariter ex eo ꝙ dolorem ſedat ſputum, id tamen in vniuerſali bona tolerantia compræhenditur. *Aliis libris, atque etiam volumine ſententiarum.* Libr. de humoribus dixit Hippocra. Quæcunque circunfluunt, ferendi facilitatem contemplari oportet, item difficultatem, priuſquàm periculum veniat. *Qualia purgata bene tolerant.* Et libr. 6. de Morb. popu. part. 4. inquit, Si talia purgentur qualia oportet, & bene ferunt: & lib. 1. de Ratio. vict. acut. ſection. 23. cum. 27. *In volumine ſententiarum.* hoc eſt, Aphoriſ. eſt Aphor. 2. 1. ſectio. & vltimus eiuſdem, &. 3. quartæ ſectio. *Facilitatem.* Græcè, ἐυφορίαν, id eſt bonam tolerantiam, & idem in alijs locis.

IN ſecunda parte, quæ incipit (Paulò) duo refert docêre Hippocra. in ſequentibus, ſigna omnia bona, & poſteà ſignorum vires perpendere, vt omnium inuicem facta collatione, poſsit medicus bonum aut malum pręnoſcere. Nam vbi ſignum aliquod id tantùm mali habet, quòd dolorem non ſedat, malum appellatur, ſed non exitioſum. Si tamen præter id quod dolorem non ſedat, nigrum ſputum eſt, pernicioſum, & exitioſiſsimum eſt: rubrum verò aut pallidum minùs malum.

Paulò pòſt. prognoſt. 56. *Facultatis.* Gręcê, ἐυφορίας, id eſt, bonæ tolerantiæ, ſed tamen in prognoſt. 56. non ſic, ſed, ἐυπετέως φέρειν dixit, quod eſt facilè ferre: veruntamen idem ſignificant. *Prædictionis.* Græcè, προγνώσεως, id eſt, prænotionis.

PROGN. LII.

Qui-

Qvicunque autem dolores harũ partium non ſedantur, aut ſputorum purgationib⁹, aut ventre exonerato, aut ſanguinis miſsione, ac victus ratione, & purgatione per medicamentum, ſcias quòd ſuppurantur.

DOLORES qui moleſtant partes thoracis & pulmonis, ſanantur nonnũquàm ſputo reiecto: quoniã per id humor efficiens morbum purgatur, paulatim reſudans, & in aſperas pulmonis arterias delatus. Has euacuationes appellauit modò τὰς τῶν πτύελων καθάρσιας, id eſt, ſputorum purgationes. &. 8. Aphor. 5. ſectio. ἀνακαθαίρονται dixit. Itaque ſpuitionem, purgationem ſputi appellauit, &. 1. de Ratione vict. acu. ſecti. 25. dixit, καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείων ἡ κάθαρσις γίγνηται, hoc eſt, & quanto maior fuerit purgatio. Finitur etiam ventris ſeceſſu, vbi natura per eum locum peccãtem humorem excreuerit à vaſis, & reliquum in loco patiente, aut per ſputum, aut inſenſibiliter reſoluat. Aliquando ſanguinis miſsione, aut purgatione quæ fit medicamento adhibito: vt apud Hippocra. 2. de Ratione vict. acu. ſect. 10. &. 11. Aliquando etiam ſola victus ratio ſufficit, in qua nullo commiſſo errato natura peccantem diſcutit humorem. Aliquando etiam omnibus, aut pluribus ex ijs opus eſt, vt experimẽtum probat, quod ipſa morbi natura oſtendit. Quòd ſi hæc non profecerint, morbus ſuppurabitur. Decet autem horum auxiliorũ commoditatem ſpectare ad diem vſque. 14. quòd ſi ad ipſum perueniens dolor auxilijs non curatur ſcriptis ab Hippocra. in ſuppuratione transibit morbus. Sic enim dixerat. 8. Aphor. 5. ſectio. Quicunque morbo laterali laborantes in. 14. diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationẽ vertuntur. Per ſuppurationem autem non oportet intelligere in præſenti prognoſ. ſicuti neque Aphor. puris eruptionem in ſpatiũ thoracis, de qua in Apho. 15. ſect. 5. ſed puris collectionem, ſiue humoris contenti in inflamatione in pus verſionem. Simile ſcripſit Celſus lib. 2. cap. 7. dicẽs, Dolor autem pulmonis, ſi neq; per ſputa, neque per cucurbitulas, neque per ſanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus eſt, vomicas aliquas interdùm excitat. Addit Celſus cucurbitulas, de quibus non meminit Hippo. in præſenti. Libro quoq; primo, de Ratione victus acutorum, ſect. 33. inter remedia, quæ dolorem lateris ſedare poſſunt, fomentorum meminit. Vbi ergò per aliq̃ aut omnia hæc auxilia, dolor non ſedatur, ſperanda eſt ſuppuratio. Prętereà qui morbo laterali laborantes non purgantur intra. 14. dies, tranſeũt in ſuppurationem: non omnes, ſed qui facultatẽ habent robuſtiorem, quoniam languidi moriuntur. Et hæc morbi iudicatio per ſuppurationẽ media eſt inter optimam & peſsimam. Ità qui nulla ſpecie curationis ſanantur, in ſuppurationem tranſeunt, vbi ſigna alia habuerint ſalutaria: aliâs non ſuppurabuntur, ſed morientur. Aliquãdo verò aut ob humoris ineptitudinem, aut caloris remiſsionem, contingit ſuppurationem ad vigeſimũ diem differri, qui terminus eſt exterior morborũ acutorũ. Sic enim dixit Hipp. Apho. 38. ſect. 7. Deſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra. 20. dies. vbi per ſuperiorem ventrẽ thoracem intelligere oportet, vt vult Galen. in Com. Decimuſquartus autẽ dies, medius terminus ſuppurationũ eſt. Sed de his in expoſitione prognoſ. 55. infrà, quũ de abſceſsibus loquemur.

Sputorũ purgationes.

Dies ſuppurationis ſperandæ.

Suppuratio.

GALENI Commentarius.

Qvicunque dolor circa thoracis ac pulmonis ſedes nõ deſinit adhibitis ſubſidijs, idq; malum tantummodò habet, nec vllum aliud exitioſum indicium adeſt: eum ſuppuratum expectabis. hic nanque quodam modo medius eſt inter eum qui ſoluatur celeriter, & eũ qui inſanabilis exiſtat.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN hoc Commen. præter claram expoſitionem progno. hoc vnum aduertendum eſt, quòd ſuppuratio in tumoribus præter naturam media quædã terminatio morbi eſt, inter

resolutionem per sensum effugientem discussionem,& insanabilem dispositionem: quemadmodùm in febrib⁹ media terminatio inter integram sanationẽ,& mortem, est finis morbi per abscessum. Sed de his in expositione vltimi prognost.1.lib.diximus.

PROGN. LIII.

EX suppurationib⁹ quæcũque pus effundunt, adhuc bilioso existente sputo, valde lethales sunt, siue vicissim, siue simul bilis ac pus reijciantur.

In deiectionibus malum est, partẽ aliquam esse coctam, aliam verò crudã: sicuti & in vrinis quandã mingi cũ sedimẽto albo, læui, & æquali, quandã verò syncerã: significat enim humorũ diuersitas. In suppurationib⁹ tamẽ, eam esse diuersitatẽ maius malum significat, q̃ in febribus & morbis venosi generis: nam in his humores nõ adeò mixti sunt, & aggregati, vt in tumoribus præter naturã: in quib⁹, si pars sit superata, & pars sub forma bilis permanserit, magna malitis partis illius significatur, quæ non admisit alterationẽ à calore robusto, ac potẽti partem aliã suppurare. Hanc ergò dispositionẽ valde lethalẽ esse dicit Hip. non tãtum morbũ longiorem, ac minùs salutarem, quẽadmodùm de vrina intermittẽte dixerat: peiorem enim dispositionẽ hoc sputũ ostendit, & maiorẽ humoris biliosi malitiam. Dixi tamen, Pus effundunt: quoniam Græcè, ἐκπυΐσκηται habet, quod est, pus effundunt, aut emittũt. Quãdo enim pus cùm bile spuit, rupta est suppuratio. Et Gale. infrà Com. 57. explicat Hippoc. loqui in præsenti de ruptis suppurationibus, dicens, Dico enim non de omnibus suppurationib⁹ eum, sed de his (vt ipse dixit) quę habent permixtã bilem, hactenùs fecisse orationẽ: nec de his omnibus, sed quęcũq; septimo die ruptę fuerũt: id verò rarum est. Celsus sic, Sputum etiam biliosum & purulentum, siue separatim ista, siue mixta proueniunt, interitus periculum ostendunt.

Bilẽ & pus expui quàm malum.

ἐκπυΐσκηται.

GALENI
Commentarius.

EORVM quæ in partibus corporis perspicuis suppurantur, in talia in parte pus habeant, parte reliquam materiam, nullum curatu facile est. Si verò vltra quòd nondùm habeant pus, adhuc & maleficum quoddam illis adfuerit indicium: multo magis praua sunt. Sed ex his multo magis prauũ esse censendum est id quod præcipua sede fatiget, indicatur enim humor quidam ferocissimus: quando quidem demostrante natura quónam modo præparata sit ad concoquendum, nihil prorsùs illi concessit.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

A simili intendit Galen. sententiam Hipp. comprobare. Si enim malæ sunt suppurationes, quæ fiunt in membris exteriorib⁹, vbi in parte fuerint suppuratæ, in alia parte manente humore, & multò magis si aliud signũ accesserit perniciosum: quãto magis in internis inflammationib⁹, de quibus modò loquitur Hippo. Quòd tamen de exterioribus inflammationibus verũ sit, dixerat Hip. 6. de Morb. pop. par. 1. sect. 14. vbi damnauit phymata nõ æqualiter maturescentia, & circunquâque dura, & bifida. Sed de his libr. 1. in expositione prognos. 36. latè scripsimus. *Reliquam materiam.* Græcè, τὸ λοιπὸν, id est, reliquum. *Demonstrante natura.* Ostendit natura se esse paratam ad coctionem perficiendam: quòd si ipsam aliqua parte perficit, alia non perficit, id ad humoris malitiam & probam qualitatẽ referri debet.

Inflãmationũ internarũ & externarũ cõparatio.

PROGN. LIIII.

MAximè verò si septima die morbi incipiat separari suppuratio, ab huiusmodi sputo.

VERVM est quod dixerat Hippocra. prognost. præcedenti, malam esse affectionẽ, per quam pars suppuratur, & pars in forma bilis secernitur. Suppurata tamen pars distin cta atque separata est, & apparet in sputo à parte, quæ in forma bilis remansit. Quòd si talis separatio incipit apparêre in sputo die septima morbi, maximè obseruabit veritatẽ, quod Hippocra. dixit in prognost. præceden ti, nempe admodùm lethalem esse significa-tionem. Ratio est, vt inquit Galen. in Comm. quoniam etsi bonitas, aut malitia eorũ, quæ eueniunt in diebus decretorijs, aliundè sumatur, firmitas tamẽ ex die sumitur. Quæ enim bona sunt in eis diebus facta, & quæ mala, firmitatem ex diei natura habẽt. Maximè tamẽ firmatur eius malitia, cùm firmitas malitiæ accedit. Adde, quòd si septima die morbi tale sputum apparet, ostendit valde constantem facultatem, & ex consequenti magnam humoris malitiam, quæ non consentit facultati adeò validæ, vt quæ possit intra terminũ mor borum peracutorũ morbi causam coquere.

Iudicationis firmitas ex die.

GALENI *Commentarius.*

ID quoque commune est cuiusuis per diem decretoriũ secretionis. Decretorius enim ad iudicationis firmitatem conducit. Vtrùm verò bonum, an malum sit, alijs cognoscitur signis. Si enim sudor fiat septimo die, siue deiectio alui siue sanguinis fluor, meliorẽ si reddiderit ægrum, indicium bonum: si deteriorem, malum est: & alterutrum firmum esse ostenditur, non quemadmodùm si alio die existat. Sed de his libro De diebus decretorijs, atque etiam volumine De iudicatione fusiùs definitum iam est, in quibus oportet anteà exercêri eum cui libeat dicta Hippocr. exquisita consequi ratione.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

IN præsenti Com. docet Gale. id tantùm voluisse Hipp. cùm dixit, Maximè habêre veritatem, vbi septima die morbi euenerit: nempe ea die & reliquis iudicatorijs accipere firmitatẽ iudicationẽ omnẽ. Licet enim ex alijs notis bonam, aut malã esse crisim iudicem⁹: dies tamen ostendit firmum esse iudicium, & malum firmitatem suæ malitiæ assumere. *Libro de Diebus decretorijs.* Libro. 1. ad mediũ. Scripsi sententiã lib. 3. sequenti, in expositione. 22. ad finem, vbi de notis bonæ ac firmæ iudicationis agemus. Diei similiter iudicãtis potentiam commendauit ad bonitatem iudicationis, libr. 3. de Crisibus, cap. 3.

PROGN. LV.

SPerandum verò est moriturũ decimoquarto die, eum qui talia spuit, nisi aliquod signũ bonum ei superuenerit.

Prosequitur doctrinam de his qui sputum purulentum ac biliosum spuunt, vbi à septima die talia spuere cœperint, dicens ipsum moriturum decimaquarta die: nõ autem putandum est aut omnes morituros, aut ex his qui morituri sunt, omnes defuturos decimaquarta die. Nã qui præter id quòd biliosum & purulentum spuũt, omnia alia signa salutaria habent, saluantur, vt inquit Hip. in sequenti progno. & Gal. in Com. De alijs tamen, qui non omnia signa habent salutaria, non fuit mens Hipp. omnes morituros decimaquarta die: licet enim omnes moriantur, aliqui tamẽ citiùs, & aliqui tardiùs. Cõsiderare ergò oportet signorũ omniũ vires, & si signa bona malis æquiparentur, æger medium mortis impetũ feret, morieturq; die. 14. Quod voluit Hip. eum enim tanquàm medium limitem definiuit. Si tamẽ signa salutaria & lethalia inæqualia viribus fuerint, vincentibus malis, mors ante septimum eueniet, nempe nona die, aut vndecima. Si tamen vincant bona signa, mors in

Biliosum & purulẽtũ spuentes. 14. moriuntur.

ſequentes dies differetur, ad tertiã vſq; hebdomadã: vt Gal. in Com. Signorũ tamẽ vires docet Hip, perpẽdere lib. 3, prog. 37. quemadmodùm & in ſingulis ſcripſit, tam in bonis q̃ malis: in præſenti opere, vigorem ipſorũ ac dignitatẽ explicãs, quædã bona appellãs, quę ſimpliciter talia ſunt, vt in progn. 29. ſuprà, quum dixit: Nebulæ verò, quæ in vrinis inuehunt, albæ quidẽ bonæ, nigræ verò malæ. Et libr. 1. de ſudore qui facit, vt æger faciliùs ferat morbum. Altioris ordinis ſunt ea ſigna, quę in ordine comparatiuo ſignantur ab Hip. vt ſcreatio, quæ dolorẽ ſedat, melior alijs eſt. prog. 51. Similiter in eôdẽ ordine eſt, quod valde vtile appellatur ab Hip. in prog. 50. ſputũ flauũ, ſanguini nõ multo cõmixtũ. Tertio ordine ſunt optima ſimpliciter talia: vt pus albũ, læue, & æquale, & q̃ minimè fœtidum, in progn. vltimo primi lib. optimũ eſt, & deiectio mollis, & cõſtans, & quæ eo tẽpore ſecernitur, quo per bonam valetudinẽ: quantitas verò ſecũdùm rationem ingeſtorũ. In eôdẽ ordine eſt vomitus vtiliſsimus, qui pituita ac bile admodùm commixtus eſt, neq; multus, neq; admodùm craſſus. In ſupremo ordine ſignorũ bonorum ſunt illa, quæ q̃ maximã vim habent ad ſalutẽ, vt bona reſpiratio in acutis morbis, & his qui cum febre. 40. diebus iudicantur. Quædã ſunt in medio bonorũ & malorum, quæ inutilia appellantur, vt in prog. 22. lib. primi, quũ de ſudore dixit, Si verò nihil tale efficiat, inutilis eſt. Et libr. 3. prog. 15. fauces exulcerari cũ febre difficilè. De malis quoque ſignis quædam talia ſimpliciter dixit, vt lib. 1. prog. 12. Si verò inueniatur nudos habens pedes (vbi nõ fuerint admodùm calidi) malum eſſe dixit. Et in progn. 19. De manuum verò latione hæc noſſe oportet: quibuſcunque in acutis febribus, & reliqua: vbi illa ſigna damnauit, tanq̃ mala, ſed adiecit, atq; lethalia. Et ſuprà. 47. prog. de ſputo chloro, & admodũ ſpumoſo, mala eſſe dixit. Alia ſunt in ordine comparatiuo mala, vt ſuprà prog. 7. Si verò graue videatur reliquum corpus, & item manus ac pedes, periculoſius eſt. Et in. 45. Si enim multò poſt initiũ ſpuatur flauũ aut ruffum, aut plurimã tuſsim inferens, & non admodùm cõmixtũ, deterius eſt. Quædam etiam peſsima ſunt, vt lib. 1. prog. 22. Peſsimi verò ſunt frigidi, & circa caput tãtùm, & vultũ, & ceruicem facti. Et ſuprà prog. 12. dixit, Peſsimũ verò eſt nec noctu nec interdiu dormire. Præter hæc ſunt ſigna, quæ omniũ peſsima cenſentur, quæ proximã oſtendunt mortem. Contraria his, quæ quàm maximã vim habent ad ſalutẽ: vt libr. 1. prog. 8. ſi tamen retorta fiat, vel liuida, vel pallida palpebra, vel labrum, vel naſus cum aliquo ex alijs ſignis, noſſe oportet morti proximum eſſe. Et progno. 17. inquit, Si delirans id efficiat, valde lethale iam eſt. Et in progn. 20. Frigidus verò expiratus ex ore & naſo, valde lethalis iam eſt. Et ſuprà prog. 8. Si verò p̃ter grauitatem vngues quoq; ac digiti liuidi ſint, ſpectanda mors ſtatim eſt. Et in progn. 40. Si tamen omnes colores idem homo vomuerit, valde lethale iam eſt. Et. 41. Celerrimã autem mortem ſignificat liuidus vomitus, ſi grauiter oleat. Sic ergò per Hippo. verba ſingulorũ ſignorum vires ſunt perpendendę, vt intelligamus ex ægris quis morietur, & quo die.

Signorũ ſingulorum dignitas.

Signa inutilia.

GALENI *Commentarius.*

HORVM veritatẽ re ipſa didiciſtis me prædicẽte experti: quocircà animaduertere vos oportet, ea quę Hippocrates dicit, nõ exiſtimare poteſtate habêri, qualia à multis medicis ſcripta iam ſunt: quippe talia quæ commentationibus tenus & rationib. veriſimilia ſint, ſed ægrotationum operibus exploſa. Etenim intentionem ab eo proditam, mediam aliorũ omniũ bonorum malorúmque conſiderando poteris prædicere diem quo moriturus aliquis eſt. Subijciamus enim ægrum ſcreare purulenta ſeptima die, non tamen per totum diem, ſed aut cum eo bilioſum aliquid, aut illud tantummodò ſine materia purulenta, atque in eo eſſe alia omnia media ab ætate, natura, tempore, terra, ac propria facultate, ità vt nec facultas væhementiſſima, neq; debiliſſima habeatur: itidem & temperamentum

ægri,

ægri, nec optimè constans, neq; deterrimè. Pari modo tempus, terram, conditionem, ætatem ægri inter optimam ac deterrimam esse subijciamus: simili ratione in vnoquoq; signorum genere quæ media sunt, ægro inesse subijciantur, hunc sperabis quartodecimo die moriturum, ità vt hic medius mortis terminus cēseatur. Accedentibus verò bonis indicijs, plus temporis præcessurum mortis aduentū: malis verò, citiùs quàm quartodecimo die moriturum. At verò quænam sint bona, aut mala indicia persecutus ipse deinceps, quædam nominatim exposuit, quædā breui summa perstrinxit. Cæterū ipse nequâquam hæc accipies perindè, vt si cuncta æqualia habeantur, sed in animo retinēs ea quæ Hippocrates scripsit, quæq; ipsi adiecimus, numerum ipsum cōsiderabis ac potestatem, dum ipse ait: Salutaris admodùm est, & exitiosus admodùm est: primariæ id potestatis alterum in bonis, alterum in malis instituens. Itidem dum ait proximam fore mortem: aut vbi exitiosissimum dixit, non simpliciter exitiosum. Quinetiam de signis salutaribus quoties dicit: Magnam vim obtinet ad salutem: & rursùs: Securitatē enim indicat, ac morbum fore breuem, vel aliquid tale adiecit. Alij verò simpliciter exitiosi: aut rursùs simpliciter salutares medij ordinis ambo pro natura propria sunt. Porrò præter hos ambos quoscunq; dixit comparatiuè, aut exitiosiores, aut salubriores, aut adiecit magis ac minùs. Si quod enim primi ordinis malum accessit indiciū quinto aut septimo die prædictæ exitiosæ screationi, æger ad vndecimū diem nequâquam deueniet, magisq; si plura talia, non vnum tantummodò existat. Pari ratione si quod admodùm salutare existat, ad tertiam vsq; septimanā extendetur morbus. Permistis verò inter se exitiosis ac salutaribus signis, aut his magis in vtroq; genere, minùs illis, aut quouis alio modo, ex pluribus inquam ac fortissimis bonis signis sperari potest ægrum plus temporis duraturum, ex contrarijs verò minus: nec secùs si quis senex, aut debilis viribus, aut in tempore, terra, conditione prauà ac malè temperata ægrotet, acceleraturum mortis aduentum expectari oportet: maximam rursùs vim habere existimans ductam à viribus intentionem.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte sententiam Hippo. docet non esse verbo tenus accipiendam, sed mentē aduertendam, qui medium quendam mortis impetum scripsit, eius qui purulentum; ac biliosum septima die spuit, siue simul, siue vicissim: reliqua verò signa media fuerint, vt facultas, temperamentū, ætas, regio, is morietur. 14. die. Sicuti ipsis ad bonum inclinantibus, differetur mors in. 17. aut. 20. aut si inclinauerint ad malum, morietur in diebus intermedijs, inter septimum &. 14. *Iam.* abundat. *Quippe quæ.* Græcè, μέχρι γραμμάτων καὶ λόγων δὲ πιθανὸν ἔχοντα. hoc est, literis tenus ac verbis probabilia. *Intentionem.* Græcè, σκοπόν: sic & in fine com. *Non tamen per totum diem.* Gręcè, οὐ μὴν μόνον, οὐδὲ δι᾽ ὅλης ἡμέρας ἐφεξῆς, hoc est, non tamen solùm, nec per totū diem, sine intermissione. *Terra.* Gręcè, χώρας, id est, regione. Sic in alijs locis. *Conditionem.* Græcè, κατάστασιν, id est, constitutionem. Sic in alijs locis.

Medius mortis impetus.

IN secunda parte, quæ incipit (Cæterùm ipse) admonet signorum omnium, quæ in his ægrotantibus apparent, vires perpendere, ad doctrinam & ordinem ipsius Hippoc. Sed de his in expositione diximus. *Nequaquam hæc accipies.* Græcè, μυδὲ πόδὶ τούτων ἀκούσης ἀπλῶς, hoc est, nequâquam hæc simpliciter accipies.

PROG. LVI.

SVNT autē bona hęc: facilè ferre morbū, bene respirare, vacare dolore, & sputum facilè screare, corpus ęqualiter calidū, ac molle apparêre, non sitire, atq; vrinas, deiectiones, somnos, & sudores, singula intelligere bona superuenire: sic enim omnibus superuenientibus, non vtiq; peribit homo. Quòd si quędam ex his superueniat, quædam verò non, morietur vtiq; homo, non pertransiens .14. diem. Per contraria tamē horum: difficilè ferre morbum, spiratio magna & frequens, dolorem non cessare, vix spuere, valde sitire, corpus à febre inæqualiter affici, ventremq; ac costas væhementer incalescere, fronte, manibus, ac pedibus frigidis, vrinæ verò & deiectiones, & somnos, & sudores: mala singula intelligere, vt descripta sunt. Sic certè si sputo quippiā horum accesserit, morietur homo, antequàm ad .14. diē perueniat, aut .9. aut .11. Sic igitur coniectari oportet, hoc tanquàm valde lethale sputum, & non perducens vsq; ad .14. diem. Eum verò qui de bonis ac malis signis superueniētibus ratiocinatur, ex his decet prędictiones præmittere: sic enim maximè vera dicet.

IN præsenti prognost. Hippo. recenset signa bona ac mala, quæ diuersimodè iuncta sputo prædicto, bilioso & purulento, ostendunt hominem liberandum, aut moriturū: & vbi moriturus sit, an in die .14. vel ante ipsum, vel post ipsum. Prognosticum verò hoc, nulla eget expositione, sicuti nec Gal. Commentarius annotatione.

GALENI Commentarius.

HOC loco recensere tum bona, tum etiam mala indicia incipit, de quibus anteà definitū iam est. Et ob eam rem omittens, ea quę sunt deinceps prodita aggrediar. Si cui enim conualescendum est, omnia bona indicia adsint necesse est. Si moriendum, vel vnum adsit malum sufficiet. Tantummodò enim indicatur citiusq; & serius moriturum ægrum, propterea quòd plura pauciorave bona aut mala indicia existāt.

PROG. LVII.

ALIAE VErò puris eruptiones fiunt, plurimæ quidem .20. die, quædam verò .30. quædam .40. quædam autem ad sexagesimum diem perueniunt.

QVONIAM dixerat prog. 53. rumpi quasdam suppurationes die .7. quibus etiā mortem .14. superuenire dixit: & quoniam rarum est suppurationes adeò citò rumpi: addit in præ- *Suppurationum rumpi dararum minim.*

in præſenti terminos alios, in quibus frequentiùs ſuppurationes in partibus thoracis & pulmonis rumpi ſolent. Admodùm enim calidũ eſſe oportet, atq; acrem humorem, qui & ſuppurari & rumpere tegumentum in ſeptem dierum ſpatio poſsit. Reliquæ tamẽ rumpuntur.20.aut.30.aut.40.aut.60. Diei.14. mẽtionẽ non fecit: quia ſi aliquæ ſuppurationes rumpuntur.7.& aliquæ.20. non eſt dubium, niſi quòd illæ quæ nõ fuerint adeò calidæ, vt rumpi poſsint ſeptima, neq; adeò frigidæ, vt ad.20 differãtur, rumpentur.14. ſicuti & loci patientis temperies poſſet non minùs prorogare inflammationum ſuppurationem, atq; rupturam. Quæ duæ cauſæ à Galeno, tanquàm vniuerſam de his doctrinam complentes ſcribuntur. Non etiam peruertit doctrinam Hippoc. quòd quidam ex acutis morbis terminentur ad quadrageſimum & ſexageſimum diem, vt declaratum eſt in Com. 21. lib.1. Morbi nanq; acuti ex decidentia in diutinos nõnunquàm tranſeunt. Et lib.2. de Diebus decretorijs Gal. volens probare hanc eſſe Hippocra. mentem, quoſdam eſſe morbos acutos ex decidentia, quorum terminus eſt ad.40.& vltrà, dicit: Pari modo cùm de ſuppurationibus, tabidisq; affectibus: item de his, qui ex abſceſſu in longum tempus prorogantur, verba faciat. Clarè innuit propoſiti ſe non oblitum eſſe, morbos qui ex acutis diuturni fiunt commemorans. Sic ergò & illi dicti ſunt. Aliæ verò ſuppurationes magna ex parte rumpuntur: ſed aliæ in die.20. aliæ.30. aliæ.40. nonnullæ ad.60. vſque perueniunt.

GALENI *Commentarius.*

OBſcurum eſt, quas alias dicat ſuppurationes. Fieri enim poteſt, vt de ſuppurationibus, quæ in alijs fatigent partibus, ſermonem faciat: omittendo thoracem ac pulmonem, de quibus hactenùs perpenſum eſt. Fieri etiam poteſt, vt de ijs agat ſuppurationibus, quæ in ijſdem affligant opificijs, ſed quæ non ſimiles ſint prædictis: contingit quoq; vt de vtriſq; etiam agat. Sed quia quæ non ſimiles ſint prædictis dixi, id enarrare oportet. Dico enim non de omnibus ſuppurationibus eum, ſed de ijs (vt ipſe dixit) quæ habeant permiſtam bilem, hactenùs feciſſe doctrinam: nec de his omnibus, ſed quæcunq; ſeptimo die rumpuntur. Id verò rarum eſt. Plærunq; enim vigeſimo rumpuntur: quædam diutiùs immorantur: de quibus nunc agit. Cæterùm differentiæ omnium communes habentur, ob quas ſpatio temporis euariant inter ſe, ex affecta ſede, & exuberante humore. Sedes enim calidior ac mollior, citiùs ſuppuratur: frigidior verò ac durior, tardiùs. Itidem ex humoribus, calidior citiùs, frigidior tardiùs. Hæ quidem ſecundùm rei ſubſtantiã differentiæ ſunt. Porrò accedunt extrinſecùs eæ quæ ab ætate ducuntur, natura, tempore, terra, conditione, ac viribus ægri. In omnibus his calidus humor citiùs, frigidus tardiùs ſuppuratur. Hæc igitur vniuerſim ſcire de omnibus ſuppurationibus bene eſt. Sed mihi videtur nunc quoq; docere de ijs quæ in thorace ac pulmone fatigent.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte dubitat, de quibus ſuppurationibus dixerat Hippoc. Aliæ: nam poſſet loqui de alijs ab his, quæ fiunt in thorace & pulmone, de quibus locutus eſt vſq; adeò: & poſſet loqui de illis, quæ fiunt in thorace, & pulmone, quæ non ſunt eius naturę cum illis, de quibus dixerat, ſeptima die ruptas: aut poteſt de omnibus loqui, tam quæ fiunt in alijs partibus, q̃ quæ fiunt in thorace, & pulmone, non tamen rumpuntur dicto termino.

In præcedentibus enim locutus est de suppurationibus, quæ pus & bilem mixta habent, & nõ de omnibus, sed ijs quæ die.7.rupta fuerunt: quod rarò fit. sed in fine Com. de ijs, quę fiunt circa thoracem, & pulmonem, vult esse intelligendum: quamuis de omnibus suppurationibus verum sit quod docuit Hippo. & quod docet Galen. in Commen. *Suppurationes.* abundat. *Rumpuntur.* Græcè, ἐῤῥάγησαν, hoc est, ruptæ fuerunt.

Causæ citæ aut tardæ suppurationis.

IN secunda parte, quæ incipit (Cæterùm) docet duabus rationibus, non omnes suppurationes rumpi in eisdem diebus numero. Prima ratio est ex loco patiente: nam calidior, ac mollior pars citiùs suppuratur, frigidior verò ac durior tardiùs admittit suppurationem. Secunda ratio sumitur ex humore: calidus enim citiùs, & frigidus tardiùs suppuratur: addit etiam causas alias exteriores. Quòd molles partes citiùs suppurentur, ad duo referri poterit: quoniam à partibus internis faciliùs admittent fluxionem caloris & spiritus, qui coadiuuant coctionem, aut ab extrinseco vires medicamentorum suppurantium faciliùs permeabunt ad humorem ipsum suppurandũ. Adde quòd partes molles humidiores sunt, & humiditas est vnum de principijs coctionis, & putredinis, quibus completur suppuratio. *Terra, conditione.* Lege, regione, constitutione: vt sępe suprà diximus.

Molles partes quare suppurantur faciliùs.

PROG. LVIII.

CONSIDERARE autem oportet principium suppurationis fore, ratiocinantes, à prima die qua homo febricitauit, si quando primũ rigor ipsum præhendit, & si dixerit, in parte quæ dolore vexabatur, pro dolore, põdere ipsum grauari. Hæc enim in principiis fiunt suppurationum. Ex his igitur temporibus rupturam suppurationum fore sperandum est, prædictis temporibus.

IN prognost. præcedenti scripsit Hippo. tempora, quibus solent suppurationes rumpi. Siquidem magna ex parte, inquit, rumpuntur. 20. 30. 40. aut. 60. die. Cæterùm id non est intelligendum à prima die ægrotationis, sed à prima die, qua incepit puris generatio. Quam ob rem opus fuit Hippoc. principij suppurationis notas scribere, vt intellecto principio posit medicus prædicere tempus eruptionis inflammationis. Quoniam tamen id non est vnum, conijcere oportet loci calorem, & humoris peccãtis, vt in Com. præcedenti: ad quę etiam multa alia accedunt, ex regione, ætate, & tempore. Siquidem calida omnia citiùs, frigida tardiùs & suppurãtur, & suppurata rumpuntur. Signa igitur, quæ incipientem suppurationem ostendunt, sunt, febris, rigor, pondus pro dolore. Febris quidẽ, vt in aphor.47 secundæ sectio. Dum pus conficitur, dolores ac febres magis accidunt, quàm iam confecto pure. Quãdo enim humor subingreditur particulam, atq; in ipsius poris & angustis meatibus infarcitur, principiũ inflammationis est. Quum verò is humor, qui phlegmonem efficit, à calore agitatur, & putrescit, ac extẽditur, & in flatum vertitur, augetur, dato quòd nihil defluat in partem: & tunc est tempus augmenti. Quum tamen iam is humor in pus vertitur, summus vigor est inflammationis: in quo etiã maximæ febres fiunt atq; dolores, vt inquit Gale. lib. de Generalibus morbi temporibus. Porrò cùm in pus iam vertitur, maximi videlicet dolores tunc partem præhendunt. Nam in puris generatione, dolores febrisq; magis, quàm priùs, infestant. Vocatur autem huiusmodi tempus vigor affectionis. Aliud igitur est principium inflammationis, & aliud initium suppurationis. Nam initium inflammationis, est totius morbi initium: sed initium suppurationis, est ipsius inflammationis summus vigor, in quo magnitudo febris adest. Id etiam est tempus, quo primùm homo febricitauit, magna & summa febre: aut primũ tempus, in quo cũ rigore febris inuadit, & maior quàm antè, id est, quod dixi, à prima die, qua homo febricitauit, à quo tẽpore tanquam à principio summæ magnitudinis febris, quod etiam est suppurationis initium, suppuratio de inflammationis suppuratione rumpenda, facienda est. Quare autem eo tempore maximè fiãt febres, vult Gal. 2. sect. apho. Com.47. ob humoris ebullitionem concalefacto principio. Maximè etiam fit in vigore, quia tunc coctiones maximè fiunt: vt. 1. de Crisi. cap. 8. & Com.7.

Rumpi. suppur. signa.

Febris ration. gnum.

Inflammationum tempora.

Initium inflammationis distinguitur ab initio suppurationis.

Com. 7. primæ section. aphor. & inde fumorũ copia maior eleuatur ad cor. Secundum signũ incipientis suppurationis, à quo computatio rupturæ facienda est, inquit Hippo. est rigor. Definiuit Gal. rigorẽ 1. lib. de Causis sympto. ad finem, dicens: Voco autẽ rigorem, inæqualem vniuersi corporis concussionem, quassationemq;. Et lib. 2. ipsum à palpitatione, conuulsione, & tremore distinguit: quoniam hic motus nõ est omninò præter naturam, vt palpitatio, & conuulsio: nec pertinet ad animalẽ facultatem, vt tremor: sed ad naturalem expultricem, cùm à causa præter naturam irritatur. inquit enim: Sed motus hic non est totus præter naturam, veluti in cõuulsione, palpitationeq;, alium habens à tremore modum. Quanquàm ipse quoq; mixtus est, ex causa præter naturam, & animantis facultate: sed plus viriũ in ipso quàm in tremore requiritur. Quin si verum dicere oporteat, totus motus ad natiuam facultatem referendus est: hanc nos vsitato vocabulo expultricem, aut deiectricem nominamus. Causa efficiens igitur rigorem naturalis facultas est. Præternaturalis verò causa, concurrens, & irritans, est celer motus rodentium excrementorum: vt lib. 10. de Morbis curandis, inquit Galen. Mordens halitus, & succus, vbi per sensibilia corpora fertur, horrores, & inæquales totius corporis concussiones, ῥῖγος Græci dicunt, facit. vbi excrementorum copia præsente, alias conditiones scribit, ad concitandos rigores, Galen. eodem loco dicens: Ac concussio quidem ista succedet propter eorum, quę feruntur, excrementorũ, tum multitudinem, tum acrimoniam, tum impetus celeritatem, tum laborantis virium infirmitatem. Hæc maximum efficiunt rigorem: sed contraria remissum, & media si concurrãt, medium rigorem efficiet. Quando igitur pus in inflammationibus incipit generari, ab humore fumi multi acres eleuantur à calore putrescente, qui celeriter per membranas ipsas, & loca sensu prædita moti rigorem faciunt. Maximè verò fiunt ob mordentem qualitatẽ puris: quemadmodùm vbi medicamentum aliquod acre vlceri admouetur, neq; sordes eius contactum impedit. Hoc symptôma, horror apud Celsum appellatur: quo in loco docuit, à quo termino fieri debeant vomicarum rumpendarum suppurationes, dicẽs: Numerari [illegible]us autem ab eo die, quo primum febricitauit aliquis, aut inhorruit, aut grauitatem eius partis sensit. In inflammationibus, in quibus nullus adest rigor, neq; accessiones cum ipso fiunt, euentus rigoris erit signũ incipientis suppurationis. In illis vero, quæ febres habent cum rigoribus, euentus rigoris maioris cum febre maiori coniunctus, significabit suppurationem incipientem. Tertium signum, si dixerit æger in parte dolente grauitatem sentire, ac pondus. Collectus enim humor in cauitatem vnam magis grauat, quàm vbi in poris contentus dispersus fuerit: cùm autẽ suppuratur, colligitur in partẽ vnam: igitur tunc pondus sentiet æger. Verùm duplex videtur ratio dubitandi, contra præfatam sententiam. Prima, quia Hippocrates dicit: Pro dolore põdere grauari: ac si tempore suppurationis grauaretur particula, non tamen doleret: cùm tamen contrarium sit ostensum, maximè ex aphor. sententia, sic: Dum pus conficitur, dolores & febres magis accidunt, quàm iam confecto: sed in initio suppurationis pus conficitur, & nondum est cõfectum: ergò tunc maximè dolor aderit, & non, vt Hippo. inquit, pro dolore pondus. Secunda ratio dubitandi sumitur ex litera Gal. qui causam, quare eo tempore pondus sentitur, dicit esse, quoniam humor qui dispersus erat in parte inflammata, post mutationem in pus colligitur ad aliquã sedem inanem. Modò, si tunc sentitur põdus, quando humor post cõuersionem in pus colligitur in partem illam: ergò antè conuersionẽ in pus, aut in ipsa conuersione, nõ est cur pondus sentiat æger: quoniam nondum facta est talis collectio in partem vnam. Hoc ergò signum non ostendet initium suppurationis, quod voluit Hippocr. sed finem. In fine enim dolore deficiente pondus aderit. Pro prima ratione intelligendum est, quòd initium suppurationis non est tempus, in quo nihil puris genitum est. Principium enim non est indiuisibile tempus, sed paruum quoddam, in quo pars humoris parua suppurata est, & totus reliquus humor tendit in suppurationẽ. Quum igitur parùm illud pus genitum colligitur in partem vnã, dolores magni, qui fiunt ex acredine humoris erodentis, partim conuersi ad puris naturam, paulatim in pondus commutantur: sicuti & sensim pus generatur, & carnem rodit, donec in spatium vnũ colligatur: & in fine dolor ad magnam perueniet remissionem, & crescet sensus ponderis. Et hoc est pro dolore pondus sentire, id est, sensim dolorem maximum, qui illo tempore fit, in alterã naturam mutari, non tamen mutatum esse. Hinc constat solutio ad secundam rationem. Quum enim dixit Gal. causam ponderis esse colle-

Rigor suppu. signum.

Rigor.

Rigoris causæ.

Horror pro rigore apud Celsum.

Pondere grauari signum suppurationis.

collectionem humoris in partem inanẽ, post mutationem in pus: nihil aliud voluit, nisi φ singulæ partes humoris sicuti in pus mutantur, ità colliguntur in partem inanem, & pondus pro dolore inferunt. Itaq; post mutationem in pus, vnaquæq; pars, ponderis sensum, non dolorem efficit. Quòd si velles intelligere Gale. mentem, de totius humoris mutatione ad puris formã, quòd toto mutato totus etiã colligetur in partem inanem: cõstat id esse ad maiorem manifestationem. Si enim, cùm totus humor est suppuratus, totus etiam est collectus, & dolor cessat, succedente pro ipso grauitate: ità etiam fiet, vt parte aliqua primùm suppurata, suppuratione videlicet incipiente, partis fiat collectio, & partis doloris permutatio in ponderis sensum. Quo dato suppuratione incipiente, incipiet dolor in pondus mutari. Quare autem eo tempore dolores maximè fiant, quo doloris commutatio fit in sensum ponderis, facilis est ratio, vt dixi: quoniam etsi in parte non fiat distensio, fit tamẽ erosio singularum partium, quæ pus continent. Quas erodi & exedi necessum est, donec totum pus in vna tantùm contineatur cauitate. Præter hæc tria signa incipientis suppurationis, vnũ aliud scribitur. 4. lib. de Causis pulsuum, à Galen. dicente: Suppuratorum verò pulsus initio statim pulsum refert vigescentis inflammationis: hoc enim initium est suppurationis. Vbi dixit Hippo. *Vel quando primùm rigor ipsum præhendit.* in quibusdam Græcis codicibus sic legitur, ὑπότε αὐτὸν πρῶτον ῥῖγος ἔλαβεν. in alijs, ἢ ὑπότε αὐτὸν πρῶτον ῥῖγος ἔλαβεν. hoc est, vel si quando primum ipsum rigor præhendit. Primam lectionem transtuli.

Dolores maximi in puris generatione quare.

Pulsus eorũ qui suppurãtur.

Pulsus incipietis suppurationis.

GALENI *Commentarius.*

Confessum id vnũ est omnibus ferè medicinæ professis, cùm etiam perspicuè cõstet: vt quoties inflammatio affligens in parte præcipua, haudquâquã discutiatur adhibitis subsidijs, sed suppuratur, rigor tunc, ac febres consistant. Etenim libro de Rigore, perpensum iam est, vt puris acrimonia generati mordens ac derôdens adiuncta corpora, rigorem committat perindè quasi medicamenta acriora, quibus ingestis interdùm malignis vlceribus, aut cuidam affectioni putredinosę rigere & febricitare cõtingit. At verò febris talem comitatur rigorem. Sanè & Hippo. alterutrum cõmemorauit, ac febrem priùs, dicens: à die quo primum homo febricitauit, non illum definiens diem, qui totius ægrotationis extitit primus: sed quo rigor vnà cum febre, væhementiore scilicet admodùm quàm anterior facta, coincidit. Quinetiam ponderis euenit sensus tunc ægrotis, cùm humor in multas & exiguas partes dispersus in partibus inflammatione laborantibus post mutationem in pus colligatur ad aliquam sedem inanem continuam omni parti quæ inflammatione laboret. Igitur ex hoc, inquit, tempore quo primùm hæc extiterũt, expectare oportet & vigesimo die, & trigesimo, & quadragesimo rumpi suppurationẽ. Quæ verò dixit indicia, tria numero sunt, pondus, rigor, febris, quæ multo quàm anterior væhementiùs affligat.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

IN prima parte rationem reddit, quare & rigor, & febris, fiunt in his, quæ suppurantur, vbi inflãmatio, quę in præcipua parte existit, non discutiatur per conuenientia remedia. Rigor autem fit, quemadmodùm quoties acre aliquod vlceri admouetur: acore enim participat pus. Febris verò priùs, quàm rigoris, meminit Gale. quamuis rigor præcedat. Febrem autem intelligere conuenit, non eam quæ à principio morbi existit: sed ea vęhementiorẽ, & eam quæ cum rigore superueniat. *Libro de Rigore.*

Rigore. In libro de Rigore, à causis calidis rigores fieri probat, vt in tertianis febribus, & in abscessibus, & vlceribus inquit. Sed nónne acre alioqui pharmacum vlceribus adactum, primò dolorem, mox horrorem, demum rigorem infert? Nos multo irritatis ab acri pharmacó vlceribus, rigere & febrire vidimus. Inflammationi etiam, dum ad abscessum vertitur, horrorem & rigorem adesse est operæpretiũ. *Comitatur.* Græcè, ἀκολουθεῖ, id est, sequitur.

Rigorem efficiunt.

IN secunda parte, quę incipit (Quin etiã) docet quare dolor in pōdus mutatur: nempe quoniã humor, qui in poris membri inflammati, & in tenuissimis venis ipsius continebatur, in vnum spatium cōtinuum transit, quod grauitate potiùs molestat, quàm antè, & minore dolore saltem in fine, vt dixi in expositione. Ab eo ergò collectionis tempore supputare oportet rupturam futuram.

PROG. LIX.

SI verò empyema in altera tantùm parte existat, hos cōuertere, ac discere oportet, doleátne quippiam in altero latere, & an alterum altero calidius sit. Atq; cubantem super sanum latus interrogare, an videatur sibi onus aliquod desuper suspendi. Si enĩ ità est, id quodcunq; latus pōdus insit, in altero suppuratio existit.

IN prog. 57. tempus rupturæ suppurationum scripsit, & in. 58. tempus principij suppurationis, à quo spectare oportet rupturam. In hoc tamen scribit locum, in quem delabitur pus ex suppuratione rupta. De hac enim loquitur Hippo. vt vult Gale. in Com. qui hanc ponit differentiam inter suppurationem, quę fit intra peritoneum, & eam, quæ fit intra thóracem, quòd in ea, quę fit intra thoracem, pus non permeat à latere vno in alterum: & in illis, quæ fiunt intra peritonęum, pus omnibus intestinis circumfertur. Huius locum ex decubitu docet Hippo. cognoscere: pendet autem via inuentionis ex anatome: nam suppuratio, quæ in altero latere tantùm fit, & rumpitur, alteri nullatenùs communicat: quoniam membrana subcingens costas, diuidit totum thoracem in duas partes: & cùm in alterum latus incidit morbus, in cauitatem illius partis incidet pus, ab inflammatione suppurata ac rupta, & in alterã non poterit permeare. Cùm tamen homo in latus, quod continet pus, cubat, pus ipsum costis superiacet, interposita membrana: non igitur sentietur pondus, veluti suspensum, sed aut pondus non sentiet, aut non suspensum: vt fit, quando in diuerso latere cubat homo, tunc enim superiacet pus parti membranæ, quæ medium thoracem intersepit. Quæ pars, cùm non aliundè habeat fulcimentum, quod ei superponitur, grauat, ac suspendi videtur: & ità est, quoniam in aëre medio totius cauitatis thoracis, à tenui membrana sustinetur. Cùm igitur æger in contrarium latus cubat, suspendi sibi onus sentit in thorace: in eodem verò cubans, minimè. Sententia præsens ad partis patientis dignotionẽ attinet, vtilis eis, qui non adfuerunt morbi principio: & quando quis duos morbos laterales passus est, & in altera tantùm facta est suppuratio: & pro dignotione suppurationis, inflammationisq;, quæ facta est in medio thoracis, in quo duæ sunt membranæ thoracem intersepientes: & ad cognoscendum quæ illarum passa fuit inflammationem, siquidem loci dolor id ostendere non potuit, dignoscetur ex Hippocr. præsenti doctrina. Hæc vera sunt de inflammationibus membranarum, non de illis, quæ fiunt in pulmone. Ratio est, quoniam inflammatio pulmonis in vtranq; partem rumpi potest. Membranæ diuidentes thoracem ex dissectione, lib. 5. de Anatomicis administrationibus, non diuidunt pulmonẽ in duas partes, sed ad ipsum pertingentes totum circumuoluunt. Poterit ergò pulmonis inflammatio aut per omnes cauitates pulmonis dispergi, tam dextras, quàm sinistras, aut rumpi in cauitatem dextram ac sinistram thoracis. Alterum signum ponit Hippocr. ad cognoscendam partem, in qua facta est suppuratio, nempe calorem maiorẽ. Ostendit enim ibidem adesse morbũ, vbi adest caloris abundantia, quæ significat pus in ea parte putrescere. Veruntamen non est necessarium calorem in ea parte esse maiorem: potest enim fieri, vt puris caliditas nō sit tanta, vt in exteriori parte manifestetur. Sed voluit id esse considerandum Hippocr. nempe an altera pars sit altera calidior: id enim nonnunq̃ fit: quo dato, vbi maior

Suppuratio quæ fit in abdomine, à suppuratiōe thoracis quomodo differt.

Puris locus ex decubitu.

Pus in thorace suspensum sentitur.

Dignotio loci puris.

Suppuratio pulmonis aliter cognoscitur, quàm thoracis.

Suppurationis locus ex calore.

maior adest calor, suppurationem adesse intelligemus. Aëtius lib. 8. cap. 65. inquit: Cognosces autem suppuratos hoc modo: quum lateris dolor præcessit, deinde væhementes febres quieuerint, & ex magna parte quoq; dolor, grauitas autem sensus remanserit, intùs in lateribus in profundo thoracis, simulq; transfluere aliquid appareat, iuxta multiplices reclinationis permutationes, & maximè cùm ab vno latere in alterum decumbunt: tunc sanè multitudo puris manifestatur, & fluctuationis cuiusdam sonitus, sæpe sensibiliter in reclinationibus ipsorum auditur. Cognoscitur itaq; suppuratio facta, tum ex prædictis, tum quod nihil relatu dignum per sputum reiectârunt, in eo qui præcessit væhementi lateris dolore. Quam sententiã accepit à Gale. lib. 4. de Loc. pat. capite. 9. dicente: At vbi pleuritis præcessit, mox remissa febris væhementia, intrinsecùs laterum grauitas in imo thoracis derelicta sentitur, ac vbi quis affatim à decubitu trãsinutatur, idq; maximè si ab vno latere in aliud se cõuertens, defluere aliquid sentiat, puris multitudinem ibi contineri haud dubia coniectura est. Quin etiam in his fluctuatio sæpenumerò haud obscurè auditur.

GALENI Commentarius.

Constat ex dissectionibus, vt membranulæ thoracem intersepiant à pectore peruadentes vsq; ad spinã, ità vt duo caua ipsæ conficiant. Quocircà nullam ineunt societatem, quæ affligunt in altera parte suppurationes, cum ijs quæ in altera fatigant, quemadmodùm in illis quæ intra peritoneum consistant. In illo enim circiter omnibus intestinis circumfluit pus, in hac verò neq; materia dextræ partis thoracis transmeare in sinistram: neq; ecõtrariò quæ in sinistra est, transmeare in dexterã potest. Ob eã igitur rẽ censet ediscendum esse, num æger in vtraq; parte habeat pus, an in altera dũtaxat. In pulmonia enim quoties in suppurationem vertitur, in vtraq; potiùs quàm in altera colligitur pus: per costalem verò in altera potiùs quàm in vtraq;. Cæterùm pars affecta cognoscitur ex differentia caloris: calidior enim affecta pars est: & quia cubans æger in latus oppositum, onus sublimiori insidens parti persentiscit. Constat enim vt pus hoc collectum loco oneris sensum importet.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

IN prima parte supponit Gale. ex anatome constare, quod pus contentum in thorace, nõ permeat à latere in latus, quemadmodũ quod continetur intra peritoneum, quod omnibus intestinis circumfertur. Hinc sequitur vtilem esse doctrinam Hippo. quæ docet pure existẽte in cauitate thoracis, locũ eius inuenire, qua via inueniendi non licet vti in suppurationibus pulmonis. Permeat enim in illis pus à latere in latus, aut in vtraq; parte ab initio fit. In inflammationibus tamen membranę subcingentis costas facta suppuratione, pus in spatium thoracis effusum, non posse vtrunq; latus peruadere, docet dissectio, apud Gal. lib. 5. de Anatomicis administrationibus, post medium, vbi inquit: Ex vtraq; autem ipsius parte, superiore puta, & inferiore, tenuis membrana adhærescit, quam acuratè, si animum huic accommodes sermoni, deteges. Harum itaq; elatior duplici structura, totã thoracis regionem sublinit, à dextera parte altera, à sinistra quoq; altera. Non enim vna quædam est intra thoracem spatiosa laxitas sibi continua, sed à prædictis membranis intercipitur: quæ recta linea ad pectoris longitudinem mutuo sibi cohærent, nisi quantum in ea parte abscedant, distantq;, qua cor situm est. Et parùm infrà has membranas, qua parte costis respondent, ὑποζωκότες, id est, subcingentes appellant: quæ verò coniunctæ in medio thoracis sunt, διαφράττοντες, id est, intersepientes.

IN secunda parte, quæ incipit (Cæterûm) duo signa scripta ab Hippo. ad cognoscendũ locum puris recitat.

PROG. LX.

HVIVSMODI signis omnes suppuratos dignoscere conuenit. Primum quidem, si febris non dimiserit, sed interdiu tenuiter afficiat, noctu verò plus: & plurimi superueniũt sudores, atq; tussiendi cupiditas eis inest, & nihil screant effatu dignũ: oculi fiunt caui: malæ verò rubent, vngues manuum incuruantur, digiti incalescunt, & potissimùm summi, in pedibus fiunt œdemata, cibos non appetunt, & phlyctænæ per corpus erumpunt.

AD partem artis diagnosticam pertinet sententia præsens, in qua Hippo. docet cognoscere suppuratos, eos videlicet, qui pus effusum continent in cauitatibus thoracis: nõ tamen omnes, sed eos, qui pus diu continent, vt constat ex sequenti prog. Isti tamẽ aut phthisim patiuntur, aut ad ipsam proximè parati sunt. Incidunt enim in ipsam, vbi rupta inflãmatione pus contentum in cauitate thoracis non repurgetur intra quadragesimum diem, vi puris exeso pulmone, vt cõstat ex apho. 15. sect. 5. Quicunq; morbo laterali suppurantur, si in quadraginta diebus purgantur, liberantur: si verò non, in phthisim transeunt. Quo in loco Leonicenus errandi occasionem præbet, conuertens pro φθίσει, tabem: quũ tamen lib. 1. de Differen. feb. cap. 9. & sæpe alibi, pro μαρασμῷ, vtatur tabis voce, quin & in eodem cap. phthisim, & marasmum, appellat tabem: quũ tamen inter se plurimùm differant. Quum ergò tales diutiùs immorantur, phthisis signa habent, quia præsentem patiuntur, aut quoniam ad eam proximè accedunt. Signa verò, quæ suppuratos ex longo tempore ostendũt, sunt decem. Primum febris, quę non intermittit, affligitq; magis noctu, quàm interdiu. Febris hæc hectica est, sed putridam habet commixtam: quod constat: quoniam præter id ꝙ in temporis processu facta permanet in membris, vapor adhuc putridus eleuatur ex pure putrescente, qui febrem quoq; facere potest de genere febrium putridarum. Accedit ad id, quod antequàm febris hectica adueniret, putrida aderat, quæ non habuit causam aliã prę ter humorem suppuratum, ac putrescentem, qui hectica producta, adhuc manet. Ob id verò, quòd hectica est, & in solidis corporis partibus facta, interdiu minùs, noctu magis vexat. Quod ex sententia Galen. in Com. ad alimentum referri debet, quo assumpto, breui corpus incalescit, vapore alimenti distributo ad solida membra, tali ipsis eueniente alteratione, qualis calci, cùm humore irrigatur. Hoc signum febres hecticas ostendere dixerat Galen. lib. 1. de Differen. feb. cap. 9. per hæc verba: Maximum verò ac indubitatum hoc erit eius naturæ indicium, si cibum homini obtuleris, eo præsertim tempore, quo maximè omnes horas suspectas subterfugisse videtur: statim enim hora vna, aut duabus, post acceptum cibum, quicunq; ægrotantem tetigerint, alterã febris accessionem adesse opinabuntur. Causa etiam, quare accepto alimento incalescunt hectici, scribitur à Galen. in Com. præsenti, & 1. de Differen. feb. cap. citato, vbi inquit, Id eũ eis contingere videtur, quod in calce ac lapidibus calefactis. Si enim aquam frigidissimam infundas, multo calidiores sentiuntur, nutrita, vt par est, in ipsis arida caliditate, ab humida substantia. Hoc idem quod noctu euenire dixit, interdiu contingere potest, vbi interdiu alimentum acceperit æger: nam hoc accidens alimentum insequitur, nõ horam diei. Verun tamen noctu id euenire dixit, quoniam homines temporis Hippoc. omnes cœnabant, non tamẽ omnes prandebant: sed qui semel in die comedebant, cœnabant, & non prandebant, vt constat ex lib. 2. de Ratione vict. acu. sect. 22. vbi quosdam bis die comedere, dicit, quosdã semel, quoniam prandere non consueuerunt. Inquit itaq;: Nempe tum his, qui bis die comedunt, tum his qui semel, noxam imbecillitatemq; pariunt repentinæ mutationes: quiq; prandere non consueuerunt, & prandent, statim ægrè habent. Illos ergò, qui semel in die comedunt, non consueuisse prandere dicit. Quòd tamen inflammationes suppuratas sequantur hecticæ febres, constat ex Galen. eodem cap. 9. citato, dicẽte: Maximè igitur viscerum collectiones, si nõ recta cura adhibeatur, insequentur hecticæ febres, adeò vt plęriq; existimauerint eas nulla alia ex causa generari. Et parùm infrà inquit, Aduenit autem & hæc

Empyici fiũt phthisici.

Leonicenus notatur.

Febris empyicorũ signum hectica & putrida est.

Hectici cur calẽt ex cibo.

Qui semel comedebãt tempore Hippo. cœnabant.

Suppurationes sequuntur hecticæ febres.

hæc paſsio nõnunquàm quidem per ſeipſam, ſicuti in excandeſcentijs, vehementibusq; triſtitijs, ac diuturnis: nonnunquàm verò in ardentibus febribus, aliquando autẽ in pulmonis ac thoracis affectibus, ac præſertim in ſuppurationibus, & phthiſi. Contra illud, quod dixit Galen. de cauſa incaleſcentiæ ex cibo, 4. lib. Collectionum, cap. 33. arguit Auerrous, dicens: Cauſas, quæ ab alijs medicis dantur, eſſe accidentales, & ſicut fabulæ: quoniam dicunt, quòd cibus in talibus patientibus & corporibus, eſt ſecundùm ſimilitudinem aquæ ſuper calcem proiectæ: quia impoſsibile eſt vt virtus nutribilis à nutriente tantùm ſit elongata, vt ipſum eidem ſit contrarium, ſicut aqua calci. Reperitur enim, quòd vnumquodque iſtorum alterum corrumpit. Argumentum itaq; ipſius eſt: licet calx habeat contrarietatem cum aqua, alimentum non habeat adeò magnam cum membro: & indè eſt, quòd non fiet ſimiliter in calce aqua ſuperfuſa, & in mẽbro ſuperfuſo alimento. Verùm quàm inconſideratè Auerrous modò, vt ſæpe aliâs, Galenum mordere tentauerit, manifeſtè conſtat ei qui intellexit mentem Gal. Nam experimentum calcis aqua ſuperfuſę nemo negabit, neq; experimentum membri ab alimento irrigati in hectico. Similitudo verò in cauſa, hinc conſtat, quòd quemadmodùm calx ſiccitatem habet intenſam admodùm cum calore arido: ità membra hectici ſicca ſunt, & calorem aridum habent. Quòd ſi calx aquea humiditate irrigetur, efferueſcit, atq; oſtendit tactui vęhementiorem calorẽ quàm antè: poterunt membra hectici calorem ſuum oſtendere, ac manifeſtare, ſuperfuſo humore alimenti. Quòd ſi dixerit Auerrous, eſſe impoſsibile, virtutem alimenti tantùm elongari à virtute membri, vt ſit ei cõtraria: videtur bonæ philoſophiæ oblitus. Omne enim alimentum quandiu ab alito patitur, contrarium eſt ipſi, & quandiu non eſt integrè aſsimilatum, tandiu patitur: ergò quandiu non eſt integrê aſsimilatum, eſt ei contrarium. Et hoc maximè cùm hecticam febrem patitur æger: tunc enim ſicca admodùm ſunt ſolida membra, & alimentum omne humidum eſt actu, quamuis non omne ſit potentia humidum. Aduertat ergò Auerrous oportet Gal. verba, qui de calce dixit, caliditatem aridam nutriri in calce, ab humida ſubſtantia: quod ſimiliter fieri in membris hectici, in quibus multa adeſt arida caliditas, ſolus temerarius ille negaret. Adde, quòd ipſe eodem loco rationẽ reddere tentauit, quare id hecticis eueniat, ac dixit, id fieri, quoniã de natura nutribilis eſt, (vt verbis ipſius vtar) ſibi nutriens aſſimilare: atq; indè neceſſe eſt, vt cibus corpori adueniens calorem extraneum adipiſcatur, quãuis cibus frigidus ſit, aut nõ: & propterea febris fortificatur, & accidentia augmẽtantur. Quod in febribus putridis non fit, propterea quòd in eis calor extraneus radicaliter nõ eſt fixus. Reſpondet hoc in loco ad quęſtionem, & ad argumentũ: ad quæſtionẽ, ꝙ hectici caleſiunt ex cibo, quoniam alimentũ recipit calorem præter naturam, à membro cõuertente ipſum: & ad argumentũ cùm in contrarium obijcitur, ſimiliter in febribus putridis eſt in membris calor præter naturã: ergò & in ipſis fieri deberet: reſpondet non eſſe ſimile, quoniã in putridis calor præter naturam non eſt factus. Quæ ſolutio ineptiſsima eſt: nam ſi caliditas præter naturam, præter id quod facta eſt, ſiccitatem nõ haberet coniunctã, illud accidens non feciſſet in febricitantibus. Quoniã ſi vi caloris euenit, ſiue is factus ſit, ſiue fiens, ſimilẽ habebit virtutẽ alterandi humidũ adueniens. Quoties tamen ſiccitati coniunctus eſt, aliter alterat, q̃ ſi humiditati iungatur. Calx enim non alitur ex aqua, ſed tamen accenditur per ipſam calor calcis, quia aridus erat, vt in hectico. Quòd ſi aliquod ſubiectũ dederis, quod calorẽ factũ habeat ſine ſiccitate, id non accendetur ex aduentu humidi alicuius irrigantis, veluti humor putreſcens. Is enim calorem extraneũ factum habet: verũ quãuis irrigetur alimento, aut potu, aut quouis alio humore, non accendetur in ipſo vęhementior calor. Dicet fortè aliquis, nõ eſſe ſimile de humore habente calorẽ præter naturam factũ, & de membro: nam humor non intendit cõmutare alimentũ in ſui ſubſtantiam, ſicut membrum. Hoc nõ ſatisfacit: quoniã calor membri ob id excitatur ab humore alimenti, quoniã agit in ipſum, ſiue huius actionis finis ſit alitio, ſiue non: id enim cõtingens eſt: ſtat enim membrũ alteraſſe alimentũ, & ſuperaccenſam fuiſſe caliditatẽ, & deindè non ſequi alitionem. Ergò ſuperaccenſio caloris, ex alteratione caloris circa humorẽ ſuperuenientẽ naſcitur, non ex eo ꝙ ipſi membro futurum eſt alimentũ. Adde, ꝙ in calce irrigata id fit, quãuis calx non intendat formã calcis in aquã inducere, quod poſſet ſatis Auerroũ cõfutare. Verũ ergò eſt, ac infallibile, in his, quę calore ſicco areſcũt, vt hecticis, & in calce, cùm irrigantur humido quopiam, ſuperaccendi. Ac conſtat, Auerroũ non tantùm temerè tentare mordere Galen.

Auerrous temerè mordet Galenum.

nota.

Auerrois ratio inepta drobatur.

sed

ſed ineptam adhibuiſſe cauſam accidentis. Secundum ſignum eſt, ſudores multi ſuperuenientes. Hoc ſignum oſtendit ſuppuratos ex longo tempore, qui iam lāguidi redditi ſunt: ad languorem nanq; facultatis tales ſequentur ſudores, natura nequeunte alimentum ſuperare, vt Gal. quoq; in Comm. teſtatur. Lib. quoq; 4. de Lo. pa. cap. 8. dixit, omnibus ſuppuratis vires reddi imbecilliores. Sed contra id ſignum eſt argumentum, quod accipitur ex ſententia Gale. 4. ſect. aphor. Com. 41. vbi explicans cauſam apho. in quo Hippo. dixerat: Sudor multus ex ſomno, factus abſq; manifeſta cauſa, ſignificat corpus plurimo cibo vti: ſi verò cibum non accipienti hoc accidat, ſcire oportet, quòd euacuatione indiget corpus: inquit Gal. Quod verò in præſenti apho. docetur, in verbo πολὺς, id eſt, multus, adiecto, maximè exiſtit: ſi enim ſudor multus non eſſet, poſſet & propter virium imbecillitatem, & corporis raritatem accidere. Ipſius verò multitudo, altera duarum cauſarum fit, vel propter ciborum qui ſunt recenter aſſumpti, immoderantiam, vel illorum qui anteà. Ecce vbi Gal. dicit ſudores multos eſſe ad cauſas alias referendos, non ad imbecillitatem. Hoc argumentum facilè ſoluitur verbis Hippo. & Gal. animaduerſis. In hoc enim aphor. de ſudore multo ſiue copioſo loquitur: quem conſtat non euenire, citra cauſam manifeſtam, niſi ob cauſas ab Hippo. & Gal. dictas. Sudores verò, de quibus in progn. loquitur Hippo. multi ſunt numero, non quantitate continua. Suppurati enim ex longo tempore, & languidi plurimi, ſæpe ſudant: parui verò ſunt omnes ipſorum ſudores, quos dixit: ἱδρῶτες πολλοὶ, id eſt, ſudores multi. & in apho. dixit: ἱδρὼς πολὺς, id eſt, ſudor multus. Quamobrem valde errauit Laurentianus, in præſenti prog. transferens: Si copia ſudoris elicitur: neq; enim id verum eſt, neq; litera Græca id ſonat. Eueniunt itaq; languidis ſudores multi, qui ſignificant facultatem imbecillam, non potentem ſuperare ac continere, alimentum, quamuis conuenienti quantitate adhibitum. Tertium ſignum eſt, cupiditas tuſsiendi, cum qua nihil effatu dignum ſpuunt. Refertur id maximè ad imbecillitatem facultatis: licet tres ſint cauſæ, ob quas aliquid aut non ſpuitur, aut difficulter: craſsitudo ſiue lentor humoris expellendi, denſitas membranæ obuoluētis pulmonem, quæ non admittit humorem, & imbecillitas facultatis cōprimentis thoracem. In Com. 8. huius libri, difficilis excreationis cauſas duas ſcripſit, alteram ex humoris excreandi ineptitudine, alteram ex defectu facultatis: hic tamē tres adſcripſit, quarum tertia eſt, cutis pulmonis denſitas, quā nō ſcripſit in eo loco, quāuis de meatuum pulmonis anguſtia mentionem fecit: quoniam in eo loco de reiectione humorum, qui iam in pulmone continentur, loquitur, hic tamen de his, qui ex thoracis cauitate nondum pulmonem ingreſsi ſunt. Quartum ſignum eſt, oculi caui. Id ſignum inter initia acutorum morborum apparens malum eſt, nunc verò affectionē ipſam oſtendit eſſe exiccantem, quę & faciem exiccet, & humores qui circa oculos continentur, & in ipſis etiam oculis. Quintum ſignum eſt, rubor maxillarum: rubent autem ob tuſsim, ſicuti & in omnibus, qui tuſsi infeſtantur, & quoniam à pulmone calidi vapores ad caput & faciem aſcendunt. Sextum ſignum eſt, vngues incuruari: quod fit, quoniam abſumitur caro, quæ aderat in ſummis digitis, quæ etiam vngues firmabat: adde quòd calor væhementer exiccans corrugat, ac contrahit ſubſtantias corporum. Septimum ſignum eſt, extremorum digitorum calor. Calent inquam extrema, quoniam in hoc morbo ſolida membra afficiuntur, non vt in alijs longis, in quibus extrema refrigerantur: ſummi verò digiti id patiuntur, quia carnis maiorem habent copiam, & in partibus humidioribus ſolidorum calor magis manifeſtatur. Octauum ſignū eſt, fieri in pedibus œdemata: quoniam calor naturalis deficit in partibus diſtantioribus à corde, ad quas vapor tranſmittitur, qui nō diſcutitur, & humor crudus, qui neq; coquitur, neq; trāſmutatur, neque ſuperatur ob languorem. Nonum ſignū eſt, defectus appetitus, quod multis cauſis euenit, ſed in his ad mortificationē referri debet, & ſenſus defectū. Non enim ſatis ſentiunt ſuctionem, quæ fit ab alijs membris. Decimum ſignū eſt, phlyctænæ per corpus erumpentes, ob ſeroſos humores ad cutim tranſlatos. Sed de ijs iuxta Com. Gale. dicemus. Paulus lib. 3. cap. 32. phthiſis ſigna ſcribens dixit, Febrem hecticam eſſe ſignum, quod ſuppuratos comitatur, quāuis nondū phthiſin patiantur. Quū tamen iā ipſam patiuntur, ſigna ſcribit maxillarū liuorem, ſudores circa frontē, & collum, vnguium etiam cauitatem. Celſus tamē lib. 2. cap. 7. in hunc modū ſcripſit: Omnis etiā ſuppuratio, quę nondū oculis patet, ſic depręhendi poteſt. Si febris non dimittit, ea quæ interdiu leuior eſt, noctu increſcit, multus ſudor oritur: cupiditas tuſsiendi eſt, & penè nihil in tuſsi

Suppuratorū ſudores. *nota* *Laurentiani error.* *Tuſsis ſuppuratorum.* *Oculi caui.* *Maxillarum rubor.* *Vngues incuruari.* *Pedum œdemata.* *Phlyctænæ.*

tussi excreant: oculi caui sunt, malæ rubent, venæ sub lingua inalbescũt, in manibus fiunt adunci vngues, digiti maximeq; summi pallent, in pedibus tumores sunt, spiritus difficiliùs trahitur, cibi fastidium est, pustulæ toto corpore oriuntur. Qua parte dixit Pallent: potiùs, Calent, scribi debet, ad Hippocra. normam.

Celsi codex mendosus.

GALENI Commentarius.

*Q*Vicunq; pus obtinẽt intùs in corpore vniuersum, siue cõtentum antè in parte affecta inflammatione, siue etiam post eruptionem, nomines tales purulentos licebit. Sed medici adsolent solos, aut potissimùm eos qui in thorace ac pulmone talem habeant affectionem, purulentos nominare. Id verò pus post eruptionem inter thoracẽ pulmonemq; continetur: & nisi citò excreetur, tabidi intereũt febricitantes tenuiter quidem: at calore iugiter quodammodò in noctem crescente: id accidit omnibus febricitantibus hectica febre, non ratione affectionis nocte augente illis febrem, sed ex quodam accidenti, quod inquam tale existit. Per febres hecticas nomine, partes ipsæ corporis solidiores ignitiores euadunt. Ob id igitur assiduè febris in seipsa similis manet, calorem obtinẽs perinde, vt calx, debilem contingentibus. Itaq; quoties esitent ac bibant, simile quiddam accidit quod in calce euenit aqua perfusa: quo fit vt cõtingentes exteriùs ægrũ, multo calidiorem persentiãt. Ego verò vobis eam rem persæpe ostendi in ægris aliâs alio tempore alendo ità febricitantes, vt crederetis id illis propter alimentum euenire, non ratione affectionis. Perspicuè enim apparet incidere calorem febriculosum vnà cũ tempore alimẽti: statimq; adhibito augeri cibo, & quàm maximè væhementem per diductionem illius apparêre: sudores verò continui eliciuntur propter virium debilitatem, eò quòd diductum alimentum discutiatur. Quin etiam tussiendi cupiditas, id est, voluntatis contentio est: nec quicquàm dignum cõmentatione expuunt. Si enim excreassent, nequâquam purulenti euasissent. Cæterùm causa ob quam nihil expuunt commentatione dignum, triplex est, tum puris ipsius lentor & crassitudo, atq; etiam continentis pulmonem membranulæ condensitas, tum etiam debilitas in ægro facultatis. Sed & oculi (dixit) caui redduntur. Id commune est omnium longarum febrium: sed potissimùm earum quæ perspicuè exiccent. Genę rubent, propter calorem in pulmone, & item tussedinem. Hæc enim ambo calefaciunt vultum & totum caput, quia ex defluxione in pulmonem decumbente vapores in ipsum redundant. At verò vngues curuantur, quia firmans eos vtrinq; caro consumitur. Itaq; digiti quanquàm refrigescentes magna ex parte in morbis diutinis, tamen per omnes hecticas febres calidi permanẽt. Siquidem hæ solidiores potissimũ corporis partes occupârunt: sanè in summis ipsis perspicuè calidiores appârent, non in partibus exterioribus,

sed

sed interioribus, vbi carnulentiores existunt. Causa verò perspicua est, si in memoria hærent quæ sunt de cibo ingesto paulò antè perscripta. Vbi enim humor largior inest, dilucidior in his sedibus calor euadit. Procedente verò tempore & pedes eorum intumescunt totius corporis extinctione indè incipiente. Quippe quòd partes ab origine longissimè absunt. Tunc iã & cibum fastidiunt, scilicet appetendi facultate pariter cum alijs morien te. Pustulæ quædam erumpunt derodente sanie in corpore collecta: talem enim Hippocrates illarum esse docuit generationem secundo libro de Morbis vulgariis, dum ait: Sanies in cute existit, ibiq; cõpræhensa calefit. Hęc enim sanies in reliquam cutem, quæcunq; laxior est, se insinuans, in exteriori eius superficie vtpote densiori subsistit. Porrò hanc dirimit, & ab interna absistere facit sede, atq; in ea collecta pustulas gignit.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

QVONIAM ex his, quæ in præsenti Comm. dicta sunt à Galen. quædam antè explicita sunt in expositione, quædã etiam perspicua sunt, breuiter circa ipsum quædam annotabimus. A principio enim exponit dictionem, ἐμπύους, id est, suppuratos. Solẽt enim, inquit, medici appellare tales eos, qui pus continent in quauis inflammatione: & maximè venit in consuetudinem sic appellare eos, qui continent pus in thoracis cauitate, rupta inflammatione iam suppurata. *Vniuersum.* Græcè, ἀθρόον, id est, accumulatũ. *Ignitiores.* Græcè, διάπυρα, id est, ignitæ. *Si enim excreassent.* Intellige, aliquid effatu dignum. Nam non quæuis excreatio liberaret ægrum à phthisi, sed copiosa. *Vbi carnulentiores existunt.* Græcè, ἵνα ὃ σαρκῶδες αὐτῶν ἐστι, id est, qua parte carnosum ipsarum est. *Pustulæ.* Græcè, φλύκταιναι. Harum generationem dicit fieri ab erodentibus ichôribus, id est, tenuibus saniebus (sic enim scribi debet, quoties in hoc Com. scribitur Sanies) quemadmodùm Hippo. lib. 2. de Mor. popu. iuxta initium inquit: Et subnascebantur quidem in cute sanies tenues: dùm autem intrò cõcipiebantur, calescebant, & pruritum inducebant: deindè φλυκταινίδες, id est, pustulę, velut ab igne inustæ excitabantur, & sub cuti vri sibi videbantur, in ardoribus siccitatis. Appellantur hæ pustulæ ab authore. 4. de Ratione vict. acu. sect. 43. φλυζάκια. inquit enim Gale. in Comm. Phlyctænas in supercilijs habentem: nempe id significat φλυζάκια. Harum pustularum generationem in fine præsentis Comm. rectè docet Galen.

ἐμπύους. — φλύκταιναι.

PROG. LXI.

QVæcunq; igitur ex suppurationibus prorogantur, talia signa habent, & eis maximè credere oportet. Quæcunq; verò recentes sunt, per hęc innotescẽt, si quid apparuerit eorum, quæ in principio fiunt, simul autem etsi difficiliùs spirauerit homo.

IN duas partes diuitur prognost. hoc. Prima est conclusio præcedentis prog. Secunda determinat signa, quæ ostendunt empyicos, ex breui tempore. Conclusio est hæc: Signa quæ scripta sunt in progn. præcedenti, omnibus ex longo tempore empyicis conueniunt, & eis valde credere oportet. Meritò addit Hippo. eis esse valde credendum, quoniam maior pars signorum eorum, ostendit consumptionem, & hecticam febrem, quæ sine dubio sequitur ad inflammationes partium thoracis, & pulmonis, cùm suppurantur, & suppuratæ ac ruptæ prorogantur. Signa verò, quæ ostendunt empyema recens, id est, puris recentem effusionem in cauitates thoracis, non sunt adeo manifesta, quoniam non habent eam febrem coniunctam. Sunt autem hæc, si apparent quæ dicta sunt de incipientibus suppurationi-

Signa recentis rupturæ suppura.

rationibus, nempe rigor, febris, pro dolore pondus: & præter hæc, difficultas respirandi. Veruntamen aduertendum, quod suprà prognostico.58. Hippo. docuit, per hæc signa cognoscere principium collectionis puris in partem vnam, vt indè coniectari liceret, quo tempore futura esset eruptio puris in cauitates thoracis: vt constat ex Galen. in Comment. Veruntamen modò ex eisdem docet cognoscere puris effusionem in cauitates thoracis, eam quæ non est antiqua. Neq; tamen obiat Galen. aut Hippocra. quòd eadem met signa, quæ ostendebant incipientem puris collectionem, ostendant etiam eius effusionem, & inflammationis rupturam, vbi cum eis alia coniungantur: veluti si aliquod coniungatur ex eis, quæ dicta sunt de empyicis ex longo tempore, præterea & difficultas respirandi: his enim omnibus iunctis, recens significabitur empyema.

Suppurationis incipientis signa. Signa suppurationis incipientis, quæ ostendũt puris collectionem, sunt rigor, febris magna, pro dolore pondus. Hæc eadem rursus apparent, quo tempore pus iam confectum, & in thoracem effusum, membranas thoracis mordet, & ex morsu concitatur rigor, & vaporum multitudo febrem efficit: effusum enim pus magis euaporat. Pus item antè eruptionem membranam erodebat, ac efficiebat erodentem dolorem, & is in pondus transiuit, facta puris effusione. Habet tamen hoc veritatem, maximè vbi accedat aliquod ex signis antiqui empyematis, & difficilior respiratio. Licet enim Hippocra. tantùm duo scribere videatur, videlicet signa quę dicta sunt de incipiente suppuratione, & difficultatem respirationis: Galen. tertium scribit in Comment. dicens: Si quid eorum, quæ dicta sunt, de ijs quæ prorogantur, apparuerit: id est, si simul cum signis incipientis suppurationis, apparuerit aliquod eorum quæ dicta sunt in prognost. pręcedenti, vt caui oculi, defectus appetitus, sudores plurimi, & similia. Quare vbi Hippocra. litera habet, ὁκόσα δὲ ὀλιγοχρόνια ἐστὶ, σημαίνεται τουτέων, ἤν τι ἐπιφαίνηται.

Codicis Græci lectio. legendum videtur magis ad Galen. mentem, ὁκόσα δὲ ὀλιγοχρόνια ἐστὶ, σημαίνεται τουτέων καὶ ἤν τι ἐπιφαίνηται. quod est: Quæcunque verò recentia sunt, per hæc innotescent, etsi quid apparuerit. In qua lectione, tria erunt signa ab Hippocra. scripta, quemadmodùm à Gal. Quum enim dixit: Per hæc innotescent: intellexit, si aliquod horum apparuerit, quæ scripta sunt in præcedenti prognost. & rursùs: Signa quę apparent inter initia, & difficultas respirandi maior quàm anteà: eligat lector quod maluerit. Erit autem difficultas respirandi pure iam effuso, magna, & sæpe fit vt per ipsam pinnas narium moueant afflicti, magna inquam ob magnam thoracis dilatationẽ, vt scripsit Galen. lib. 4. de Locis patientibus, capit. 8. dicens: Sic etiam ijs quibus inter thoracem pulmonemq; magna puris quantitas collecta est, quos suppuratos vocant, totus thorax attollitur, sed neq; calidus est ipsorum spiritus, neq; etiam exufflando emitti solet, nisi adurens fortasse febris accesserit. *Empyicorũ respiratio.* Quòd tamen hæc respiratio magna appelletur, per quam totus thorax eleuatur, dixit Galen. paràm infrà, eodem cap. Præ omnibus autem vos meminisse velim, magnæ respirationis geminas esse differentias: fit enim interdùm ob dilatationis à thorace procedentis magnitudinem, interdùm verò ob inspirati aëris multam essentiam. *Respiratio magna duplex.* Hanc respirationem parùm infrà eodem capit. potiùs sublimem, quàm magnã vult appellari: sicuti & lib. 3. de Mor. popu. par. 2. in histor. anginosæ. vbi hæc duo signa inueniri vult in empyicis, magna respiratio, quæ sublimis appellatur, & pinnas narium mouêre: inquit enim: Videtur autem mihi velle indicare illos summa nare respirare, qui cùm respirant, pinnas ipsius naris mouent. *Respiratio sublimis.* Multos siquidem ægros ità respirantes videmus, vt in inspirationibus quidem ipsas dilatent: contingitq; hoc ijs, qui ob anginam strangulantur, vel peripneumoniam, vel empyema: contingitq; & ijs, qui imbecilla sunt virtute. Et cõsequenter, explicans quare hunc spiritum appellet sublimem Hippoc. inquit, Videntur siquidem ità affectis, summæ thoracis partes ad omoplatas vsq; moueri: & rationabile est hoc, dici nunc ab ipso fieri sublimẽ spiritum, non solùm in cynanchicis, verùm quoq; & in peripneumonicis & empyicis appellatis affectibus. Sublimis igitur est empyicorum inspiratio, omnibus concurrentibus thoracis musculis facta, ob id maximè, quòd non possunt thoracem eleuare, nisi omnibus musculis ipsius concurrentibus. Quoniam omnium empyicorum facultas languida est, vt Galen. inquit libro. 4. de Loc. pa. capi. citato. *Empyicorũ facultas languet.* Verùm ij celerrimè suffocantur, tum ob affectum ipsum, tum quòd vires omnibus empyicis ex necessitate imbecilliores redduntur. Galen. in Commen. per difficilem respirationem intellexit, difficiliorem quàm antè. Nos tamen species difficilis respirationis explicuimus libro primo.

GALENI
Commentarius.

REctè dicit credendum esse diuturnioris indicijs suppurationis. Adeò enim valida sunt potestate, vt nullam de se relinquant ambiguitatem. Breuiorem verò cognoscendam esse ex indicijs anteà prædictis: ea verò sunt, rigor, febris, pondus, & si quod ex dictis in suppuratione iam appareat diutina, & si æger difficiliùs quàm anteà spiret: id verò accidat necesse est propter angustiam pulmonis, quoties pus inanes thoracis præhendat sedes.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

COMMENTARIVS non eget annotatione, præterquàm quòd vbi legitur, *Et si quod ex dictis à suppuratione existat diutina.* Græcè enim habetur, εἴτε τι τῶν ἐπὶ τοῖς χρονίοις εἰρημένων φαίνεται. quod est: Et si aliquod eorum, quæ iam dicta sunt, de ijs quæ prorogantur, apparuerit.

PROG. LXII.

QVAE VERO ex eis celeriùs aut tardiùs rumpuntur, his signis cognoscere oportet: si dolor ab initio fiat, & difficultas respirandi, & tussis, & excreatio perseuêret, rupturam sperare oportet vigesimo die, & adhuc antè. Si verò dolor mitior fuerit, & reliqua omnia secundùm rationem, in his posteriùs ruptura speranda est. Pręcedere autem necesse est ante puris eruptionem, dolorem, difficultatem respirandi, & screationem.

SVPRA prog. 57. dixit: suppurationes quasdam rumpi. 20. die. 30. 40. &. 60. verùm nõ scripsit signa, quæ ostendunt ipsas citiùs aut tardiùs rumpi debere, de quibus in præsenti scribitur. Primò igitur scribit signa rupturæ ante diem. 20. aut in ipso, quæ sunt dolor, tussis, difficultas respirationis, & screatio, vbi ab initio perseuerauerint. Nam si hæc à principio ad finem vsq; perseuêrant, morbus magnitudinem & acutiem obseruat, & inde breuem terminationem oportet spectare. dolor itaq; à principio ad finem perseuêrans, acredinem humoris significat, aut multitudinem, aut vtrunq;. Tussis quæ non cessat, causam perpetuò irritantẽ difficul. respirationis, assiduum etiam significat dolorem. Screatio, humoris tenuitatem & acredinem, ob quam penetrat membranam, in qua inflammatio cõtinetur. non enim significat humoris coctionem: nam talis screatio cocti humoris dolorem & mortalis finiret, ante puris generationem. Talia ergò signa breui futuram ruptionem significant, nempe. 20. die, aut antè, vt die. 17. aut. 14. septimo enim rumpi rarum esse dixerat Gal. Com. 57. Vigesimum autẽ diem non pertransibit, quoniã is est terminus longissimus acutorum morborum, vt sæpe declaraui. Et hic morbus acutus ex signis prædictis ostẽditur. Vbi dixi: Perseuêret, Aldinus codex habet διατείνῃ, id est, extendatur. Cratandri verò codex habet διατελέῃ, quod est perseuêret. Et li. 1. de Mor. popu. par. 3. in Com. Erasini, διατελέως significat per totum morbum, quod est perseuerare: sicut & lib. 3. par. 3. in Comm. in Thaso Dealcis. Tardiùs verò rumpi suppurationes dicit, quæ dolorem habent mitiorem, & reliqua secundùm rationem, hoc est, reliqua ad mensuram, & proportionem doloris, nempe difficultas respirationis, & tussis. Quæ igitur tardiùs rumpitur, non habet dolorem continentem, sed intermittit aliquando, atq; remittit, neq; toto perseuêrat morbo: is autẽ significat minùs acrem causam, & minùs calidam, & quæ difficiliùs poterit membranam continentem erodere. Quamobrẽ ad. 30. 40. &. 60. prorogabitur ruptio. Veruntamen quo tempore rumpi debet, humor agitabitur, cuius pars excernetur screatione: pus etiã ipsum erodens

Suppurationum rumpẽdarũ signa.

διατελέως.

 efficiet

efficiet dolorem, & difficilem reſpirationem: ſine his enim nõ rumpetur ſuppuratio. Si igitur intermiſerunt, vt eo tẽpore redeant, oportet. Hinc ſequitur, quòd vbi dolor placidior ac mitior fuerit, & reliqua remiſsiora, ad. 60. prorogabitur ruptura: vbi verò minùs placida, ac minùs remiſſa fuerint reliqua ſymptomata, morbus medium tempus obſeruabit.

Dolorem intermittere quid oſtendit.

GALENI Commentarius.

EX quibus vt ruptionis periculum immineat ſuppurationis, ex his ipſis indicijs, vt celeriùs id accidat, cognoſcas licebit. Ea ſunt, dolor, difficultas ſpirandi, tuſſedo, & ſcreatio. Si igitur continenter & væhementer infeſtent, celerem fore ſignificant eruptionem. Si verò non continenter affligant, nec væhementer, diuturniorem. Cæterùm neceſſe eſt, cùm corpus obuoluens pus derodatur ab eius acrimonia, dolorem fieri ob idipſum: tuſſedinem verò & ſcreationem, quia ſanies iam quædam tenuior obductum penetret corpus: ſpirant verò difficulter etiam propter vniuerſam corporis conditionem, ſed præcipuè propter accedentem dolorem.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

IN præſenti Comment. qua parte ſcribitur, *Propter vniuerſam corporis conditionem*. conſtat hanc literam nullum ſenſum habere, nempe difficilem fieri reſpirationẽ, ob vniuerſam conditionem corporis. Græcè tamen ſic habetur, καὶ διʼ ὅλην μὲν τοῦ νοσήματος τὴν κατάστασιν. hoc eſt, & ob vniuerſam morbi conſtitutionem. Ratio huius eſt, quoniam quoties morbus cõſtituitur in partibus thoracis, difficilem reddit reſpirationem læſo ipſius organo.

PROG. LXIII.

LIBERANTVR autem ex his, maximè quidem, quos febris dimiſerit eodem die poſt eruptionem, & qui cibos citiùs appetunt, & ſiti vacant, & venter pauca ac conſtantia demittit, & pus album, lęue, vniuſcuiuſq; coloris fuerit, ac ſine pituita, & ſine dolore, aut tuſsi væhemẽti. Sic enim optimè, ac citiſsimè liberantur. Sin minùs hi, qui ad hos maximè accedunt. Moriuntur autem quos febris minimè dimiſerit, vel cũ dimiſiſſe putetur, iterũ incaleſcere videãtur, & ſitim habuerint, & cibos nõ appetãt, venter humidus fuerit, & pus chlôrũ, & liuidum ſpuãt, vel pituitoſum, & ſpumoſum, ſi oĩa hæc fiant, moriuntur. Quibus verò ex his quædã ſuperuenerint, quædã verò nõ: quidam ipſorum moriuntur, quidã longo tẽpore ſaluantur: verùm ex oĩbus indiciis in ipſis inuentis, cõiectari oportet de alijs omnibus.

QVATVOR fines ſuppurationum, quæ rumpuntur, ſcribit Hippo. quas præſagiri docet per ſigna, quæ hic ſcribit: aut enim terminantur ad bonum, aut ad malum: ad bonum, quędam optimè ac citiſsimè cum omnibus, aut ferè omnibus ſignis bonis, quædam longo pòſt tempore cum bonis & malis quibuſdam. Ex his etiam, quæ ad malum, quædam cum omnibus ſignis malis citiſsimè, quædam cum mixtis tardiùs. Quæ itaq; omnia ſigna bona habuerint, vt febre vacare ſequenti die ab eruptione, & ſiti carêre, & citò cibos appetere: rurſùs deiectio pauca & conſtans

Suppurationum ruptarũ fines quatuor.

constans adsit, quæ significat plurimam distributionem alimenti per corpus, & concoctricis facultatis robur, & pus coctum spuatur, cum conditionibus ab Hippocra. scriptis primo libr. prognost. vltimo: & sine pituita, id est, sine mixtione crudi humoris, sine dolore, & cum tussi mediocri, quod fiet vbi facilè spuatur (neque enim sine tussi excernuntur, quæ sunt in thorace) tales citissimè finiuntur ad bonum. Quoniam tamen rarò fit aliquem consequi omnia signa bona, Non tantùm, inquit, liberantur isti citissimè, sed illi, qui maximam partem horum signorum bonorum assequuntur, de quibus dixit, Sin minùs hi, qui ad hos maximè accedunt. Qui verò habuerit omnia signa mala, quæ sunt his contraria, morietur, intellige citissimè. quoniam quemadmodùm cum omnibus bonis citissimè saluatur homo, ità cum omnibus malis citissimè morietur, ex Hippocrat. doctrina, libr. 3. prognost. 2. cùm ait, Simplicissimæ nanq; febres, ac signis firmatæ securissimis, quarto die aut citiùs cessant: pessimæ verò, ac cum signis grauissimis factę, quarto die, aut citiꝰ interimũt. Quẽadmodùm ergò omnia bona simul, sunt ad citissimam salutem: omnia mala simul, erunt ad citissimam mortem. Sunt autem hæc, aut febrem non dimittere, aut dimittere atq; reuerti, siti vexari, cibos non appetere. Quod malum damnatur maximè in longis morbis ab Hippocrat. 6. Aphoris. sectio. septimæ, In morbo diutino cibi fastidium, & deiectiones synceræ, malum. Et Galen. in Cõmen. inquit, Nam in his qui à talibꝰ morbis sunt euasuri, contrarius effectus solet accidere, væhemens scilicet ciborum appetentia. Præterea venter humidus, ob tenuem & crudum humorem, per aluum excretum: pus etiam quod spuitur, si fuerit pituitosum spumosum, aut chlôrum, id est, pallidum aut viride: & si fuerit liuidum, aut pituita refertum, de quibus in prognost. de sputo. Qui tamen signa habent medio modo mixta, partim moriuntur, intellige tardiùs: quoniam enim in eis signa mala vincunt bona, moriuntur, tardiùs tamen, quoniã aliqua bona habent, quæ malis obsistunt: vincuntur tamen ab ipsis. Quod etsi explicitum sit ab Hippocrat. intelligi potest facilè ex eo, quòd de his qui saluantur ex signis bonis & malis addit, Longo tempore: quod etiam ad eos, qui cum signis mixtis moriuntur, transferri debet, pari ratione, & causarum similitudine. Quidam etiam ex eis liberantur, sed longo tempore: quoniam signa mala vincuntur à bonis: sed id temporis processu fit, vt Hipp. inquit in litera, ob idque consulit ad finem, vt per signa omnia coniecturam faciamus, vt mortem, & tempus mortis, & salutem, & tempus, & si quid aliud scire conuenit, vt crisim, & speciem crisis intelligamus. Hæc enim præsagire solet medicus.

Suppuratione rupta cũ omnibus signis malis citissima sequitur mors.

Cibos nõ appetere in longis morbis damnatur.

Signa omnia quæ docet in suppuratis aduertere.

GALENI
Commentarius.

HIC sermo omnis ab hac incipiens dictione, totus perspicuus est, si in animo existunt ea quæ sunt anteà perscripta. Omittens igitur eum, ad proxima veniam.

HIC Comment. non eget annotatione.

PROGN. LXIIII.

QVibuscunque ex pulmonia abscessus circa aures fiunt, & suppurantur, vel ad inferas sedes, & fistulantur, ij liberantur.

IN Græcis Hippo. codicibus Aldinis hoc prognosticum sic legitur; ὁκόσοισι δὲ ἀποστάσιες γίγνονται ἐκ τῶν περιπνευμονικῶν νοσημάτων, παρὰ τὰ ὦτα καὶ ἐμπυοῦσι, ἐς τὰ κάτω χωρία, καὶ συριγγοῦνται, οὗτοι δὲ περιγίνονται. quod est, Quibuscunque autem abscessus fiunt circa aures, ex pulmonis morbis, & in partibus inferioribus suppurantur, ac fistulantur, ij liberantur. Differt autem hęc lectio à priori: quoniam in hac copulatiuè legitur, Si abscessus fiant circa aures, & in partibus infernis suppurẽtur, quod est satis obscurè dictum, aut impossibile omninò. In nostra autem lectione sub disiunctione, παρὰ τὰ ὦτα, καὶ ἐκπυοῦσι ἢ ἐς τὰ κάτω χωρία καὶ συριγγοῦνται. qualem lectionem habet Galen. lib. 3. de Cri. cap. 11. & in sermone, de Peripneumonicis. dicens, ità, Quibus abscessus fiunt ex pulmonis morbis, circa aures, & suppurantur, vel ad inferiora loca ad fistulam perueniũt, isti euadunt.

Aldi codex corrigitur.

dunt. Vt etiam Galen. vult in Commen. duos modos terminationis morborum pulmonis scribit Hippocr. Primus est abscessus circa aures, qui suppurantur: secundus est ad inferas sedes, & fistulantur. Quũ enim abscessus in partibus supernis fiunt circa aures, satisfacit ad sanitatem, si pus cõtraxerint. Si tamen abscessus fiant ad inferas sedes, in fistularum modo factis vlceribus, sanare poterunt manatione perpetua pulmonis morbos, vt multos alios, quos fistulis superuenientibus sanari videmus, & antequàm fiant, per fistulas hoc est longas excursiones, præuenire licet. Est autẽ fistula quidam abscessus, qui morborũ aliorum medela est, vt inquit Hippocra. libr. 6. de Morb. popu. part. 3. his verbis, Et quicunque alij abscessus, vt fistulæ, aliorum medela. Gal. rursùs in Commẽt. inquit, Sæpiùs inuenimus Hippocrat. ἀποσάσεις, id est abscessus, appellare, non eos solùm qui ϗ ἀπόθεσιν, id est, depositionem fiunt, sed & eorum, qui κατ' ἐκροὴν, id est, effluxum. Vnum itaque ex his pathematis, sunt & fistulæ, per quas humorum superflua expurgantur. Paulus lib. 4. cap. 49. fistulam definiuit dicens, Est sinus in callum induratus, ex abscessibus plerũque cõstans, sumpta per translationem ab arundinum fistulis appellatione. Et libr. 6. cap. 77. inquit, Fistula est sinus callosus, dolore aliquantulùm vacãs. Id tamen nõ omnibus fistulis commune est: sunt enim fistulæ quædam sic appellatę, quæ callum nondùm contraxerunt: vt Galen. lib. 2. de Ar. cu. ad Glau. cap. de sinu. vbi de medicamento cirrho appellato loquens, inquit, Vidisti verò & ipso sanatas fistulas aliquãdo, in quibus angusto existente foramine, quum nondùm intùs callum haberent, sed sorditiẽ. Quomodò nunc etiam acceptum videtur vocabulum, fistula, ab Hippo. pro longa quadã excursione: vt vult Galen. in Commen. Callus enim in longis atque angustis vlceribus, non nisi tempore contrahitur. Fistulæ igitur vocabulum, hoc modo hìc ab Hippocra. accipitur, pro vlcere fistulæ speciem obseruante, etsi nondùm callosum sit.

Pulmonis morbi duobus modis finiuntur.

Fistula.

Fistulæ sine callo.

GALENI
Commentarius.

Verbum, fistulantur, tantummodò in hac dictione obscurum est, dictum per translationem. Quæ enim propriè fistulæ nominantur, nempe hæc musicorum instrumenta, oblonga obtinent caua. Quoties igitur in animaliũ corporibus similes præter naturam gignuntur, ex eâdem appellatione significantur. Itáque mihi videtur vt nunc etiam Hippocrates verbo, fistulantur, vsus sit propter lõgitudinem excursionis. Sed vniuersa summa de accessibus est, qui ex pulmonia infestent, interdùm ad adenas sub auriculis, interdùm ad inferas thoracis sedes.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

IN hoc Commen. primò declarat vocabulum, Fistula, ex similitudine earum, quæ verè fistulæ & sunt, & nominantur. Deindè docet Hippocr. reduxisse omnes abscessus, qui fiũt in pulmonia, ad eos qui fiunt post aures, & eos qui in partibus infrà thoracem.

PROGN. LXV.

Considerare autem oportet talia hunc in modum. Si febris detinet, & dolor non cessauerit, & sputum non excernatur secundùm rationem, neque biliosæ fuerint alui deiectiones, neque dissolutæ atque synceræ, nec vrina valde multa, & crassa, ac plurimum continens sedimentum: paratur autem salubris ab omnibus alijs salutiferis signis: in his oportet huiusmodi abscessus futuros sperare.

QVAN-

Abscessus futuri signa duobus comprahensa.

QVANDO finis morbi sperãdus est futurus per bonos abscessus, scribitur in præsenti progno. ab Hippocra. Summa autem signorum compræhenditur à Galen. in Com. duobus tantùm, nempe, vt morbus sit coctu difficilis, & nõ exitiosus. Nam qui morbi breui terminantur, & subitò, per manifestas screationes finiuntur: quales sunt qui ab humore coctu facili pendent. Quòd si exitialis fuerit, nullus bonus abscessus sperabitur, cognoscitur autẽ morbus coctu difficilis, non exitiosus, per signa quæ ab Hippocra. scribuntur, si febris & dolor perseuêrant. Nam vbi hæc non perseuêrent, morbus magnus non erit. Signũ autem, quod indicat crisim esse in morbis sperandam, est ipsa magnitudo morbi, vt Galen. libr. 3. de Crisibus, cap. 4. vbi de finibus morborum loquens inquit, Vtrùm verò per solutionem vel crisim, magnitudine & paruitate distinguitur: siquidem magni iudicantur omninò, parui autem soluuntur solùm. Si sputum non excernitur secundùm rationem, sed crudum, aut non facilè, aut non inter initia, sed eius coctio & screatio in posterũ differatur. Hoc enim ostẽdit longitudinem morbi, & coctionis difficultatem, quemadmodùm & vbi deiectiones alui non fuerint biliosæ: quoniam biliosi humores ac tenues potiùs iudicãtur per excretionem. Accedit ad hoc, quòd vbi morbus fuerit salutaris, (qualis debet esse is, de quo modò loquimur) biliosus humor facilem coctionem admittet. Neq; dissolutæ, ac syncerae deiectiones esse debent: quod μηδὲ ἔκλυτοι καὶ ἄκρητοι, dixit: quæ pars satis explicatur in diuerso sensu à Galen. in Commen. & ob id de ipsa dicere modò supersedeo. Neque vrina valde multa & crassa, ac plurimum continens sedimentum: vbi enim vrina aut multa crassa mingatur, aut multum obtinens sedimentum, hic esset finis morbi per coctionẽ, paulatim excreto humore, neque abscessus essent sperandi. Vbi legitur, *Neque vrina valde multa & crassa, ac plurimum continens sedimentum.* Galeni codices habent, μηδὲ τὸ οὖρον κάρτα πολύ-τε, καὶ παχὺ, καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον. quod transtuli ad literam. Veruntamen in Aldino Hippocra. codice sic habetur, καὶ μηδὲ τὸ οὖρον πολύτε κάρτα, καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον. quod est. Et neque vrina multa valde, ac multum habens sedimentum. Galen. tamen in Commen. duplicem dicit fuisse huius partis lectionẽ: vna est modò dicta, altera est, μηδ' οὖρον πολύτε καὶ παχὺ, καὶ ὑπόστασιν ἔχον πολλήν. quod est, Neque vrina multa, & crassa, & plurimum habens sedimẽtum. Quarum nulla est illa, quæ à me translata est in codicibus à Galen. expositis inuenta. Sed verè illa pars, καὶ παχὺ, videtur abundare in codicibus Galenianis. Ac legendum videtur vt in codi. Hippocrat. Neque vrina valde multa, ac plurimum continens sedimentum: quæ est secunda de lectionibus Galen. & hæc est melior ex lectionibus, quæ à Galeno in fine Commentar. recitantur. Nam altera, nempe, Neque vrina multa, & crassa, & plurimum habens sedimentum, partem illam, Et crassa, superfluam habet. Quæ enim vrina plurimum continet sedimẽtum, crassa etiam est: vt vult Galen. in Comm. dicens, Vbi verò sedimentum plenius est, vrina ipsa, prorsùs crassior est, quàm soleat per naturam. Quare frustrà pars illa, Et crassa, ponitur. Secunda igitur lectio de his, quæ à Galeno scribuntur in Commẽ. est eligenda quam ipse quoque tanquàm meliorem scribit libr. 3. de Crisib', cap. 11. & infrà recitabitur. Quòd tamen, vbi vrina talis fuerit, abscessus nõ sint sperandi, dixerat Hippocr. Apho. 74. 4. sect. Quibus speratur abscessum futurum ad articulos, liberat ab abscessu vrina multa crassa, alba facta, qualis in laboriosis febribus. 4. die quibusdam incipit fieri. In hoc Aphor. Crassam scripsit, quia non addit, Plenius habens sedimentum. Quòd si cum omnibus his signis, quæ ostendunt morbũ coctu difficilẽ, cõiungantur signa salutaria, quæ sumuntur ex alijs signis, abscessus sperãdos fore dicit. Erũt autẽ hæc, veluti quæ ex accubitu, ex somno, ex sitis defectu, ex mentis constantia, & apud nos vitalis facultatis robur ex pulsu, & reliqua quæ suprà sæpiùs sunt repetita. Dixi, Paratur autem salubris ab omnibus alijs salutiferis signis: quoniam Hippoc. hoc verbo, ὑπουργῆται, vsus est, quod parare significat. Hinc abscessus sperandos esse constat hac diuisione. Nam morbi in vniuersum sex modis terminantur: vt vult Galen. lib. 3. de Crisib. cap. 1. subitò ad sanitatem, subitò ad mortem: paulatim ad sanitatem, paulatim ad mortem, vel mixtim dupliciter: vt si subitò ad melius facta mutatione, deindè paulatim sanetur: aut facta subita ad peius mutatione, sensim deindè moriatur. De his autem, quæ subitò fiunt mutationib', crisis dicitur, & magis propriè de his, quæ fiunt ad salutem. Reliquæ enim non simpliciter crises, sed malæ appellandæ sunt. Prçtereà eôdem libr. cap. 7. Morbi autem terminantur ad salutem, aut mortem. Si ad mortẽ subitò, aut paulatim. Itẽ subitò, aut cum crisi, aut

Morbi magnitudo docet futuram crisim.

Codex Græ. corrigẽdus.

ὑπουργῆται.

Morborum terminationes. 6.

aut sine ipsa. Paulatim, aut cum crisi, aut sine ipsa. Ad salutẽ, aut paulatim, aut subitò. Paulatim, aut cum crisi, aut sine ipsa. Subitò, cum crisi, non tamen sine ipsa: quoniam modus mortis quartus hoc est. Subitò ad mortẽ, sine crisi, non habet modum salutis oppositum: quia nemo subitò sanatur sine crisi. Harum duarum diuisionũ sequẽs tabella est exẽplũ.

- Mutatio morbi,
  - *ad salutẽ,*
    - *subitò, cum crisi*
      - *excre.*
        - *vrina.*
        - *fluxus vẽtris.*
        - *vomitus.*
        - *sudor.*
        - *flux. sang. nar.*
        - *menstruus.*
        - *hæmorrhois.*
      - *absce.*
        - *ad superius.*
        - *ad inferius.*
    - *paulatim,*
      - *cũ crisi imperfecta. ad melius, ---*
        - *excretio.*
        - *abscessus.*
      - *sine crisi.*
  - *ad mortẽ,*
    - *subitò,*
      - *sine crisi.*
      - *cũ crisi,*
        - *excretio.*
        - *abscessus.*
    - *paulatim,*
      - *sine crisi.*
      - *cũ crisi ĩperfecta, ad peius,*
        - *excretio.*
        - *abscessus.*

Bonæ igitur mutationes aut fiunt per manifestas excretiones, aut effatu dignos abscessus. Vt eôdem libr. cap. 2. inquit, Sola igitur subita ad sanitatem cõuersio simpliciter crisis nominatur. Et quidem omninò fit, subitis quibusdam excretionibus, aut effatu dignis abscessibus. Quando igitur pulmonia, de qua modò loquitur, morb⁹ magnus in specie fuerit, & crisis in ea speretur, in præsentiarũ Hip. an per excretionẽ, an per abscessus sit futura, distinguere docet. Dixerat enim in prognostico præcedẽti, pulmoniã terminari per abscessus, aut ad superas, aut ad inferas sedes: modò antequã eueniant, eos euẽturos docet prænũciare. Sic enim habetur. 3. de Crisi. cap. 11. & etiã in sermone, de Peripneumonicis, ità inquit, Quibus abscessus ex pulmonia fiũt circa aures, & suppurantur, vel ad inferiora loca, & ad fistulam perueniunt, isti euadunt. Deindè subinferens, inquit, Cõsiderare oportet & talia hoc modo: si febris perseuerauerit, & dolor non cessauerit, & sputum non processerit secundùm rationẽ, neque alui excrementa biliosa fuerint, neq; facilè solubilia, ac syncera, neq; vrina, plurima valde & multam habens subsidentiã, reliqua autẽ signa salutẽ significauerint, his oportet & tales abscessus sperare. Neq; tamen volo hanc sententiam solis peripneumonicis cõuenire, vt cõstabit in expositione sequentis prognostici: sed de ipsis locutũ Hippocr. ampliari autem doctrinam ad omnes morbos, in quib⁹ signa cruditatis, siue lõgitudinis morbi, & salutis coniungantur. Morbi enim, qui citò iudicantur, magis per excretionẽ: qui verò prorogantur, magis per abscessus finiuntur. Vnũ aliud argumentum validissimũ ad sperãdos abscessus, scribitur à Gal. lib. 3. Com. 26. & sumitur ex comparatione facultatis ad morbi materiam. Vbi enim facultas fuerit robusta cũ crassis & crudis humoribus, aut facultas imbecilla cum humorũ tenuitate, medius exitus morbi est sperãdus, neque per manifestas excretiones, neque ad mortem, sed per abscessus. De his loco suo: Per abscessus tamen apud Galen. libr. 2. de Arte cur. ad Glau. tumores eos intelligere oportet, in quibus partes, quæ antè coniunctæ erant, modò abscedunt: quæ dispositio, ἀπόσημα, siue ἀπόστασις, appellat, ab abscedendo: fitq; vno trium modorum, aut ob inflãmationẽ, aut erysipelas phlegmonodis, cùm suppurantur: partes enim eo tempore abscedũt, & pus intùs cõtinetur in cauitate: aut quoniã flatus, aut humor, aut aliquid diuersi generis, vt lapides, pinguedines, intra cauitatem congerunt, aut congesta corrũpuntur, Pariter vbi aut humores, aut excremẽta, ab alia parte decumbẽtia, partem abscedere faciunt: quæ dispositio ἀπόσκημμα potiùs, id est, decubitus dicitur. Addit etiam Galen. Quocunq; autem modo fiat abscessus, id spatium, quod abscedẽtes interiacet partes, humiditatibus, quæ ipsum faciunt, completur. Vbi ergò exquisitè quis vocabulo vtatur, in abscessu partes mẽbri abscessu laborãtis inuicem abscedere necessum est. Sed apud Hip. vbi humor à parte in partẽ decumbat, ἀπόστασις appellatur, siue in aliqua parte firmetur, siue per partem aliquã excernatur, quamuis non reponatur in parte: vt difficultates intestinorum, alui profluuia, & liẽteriç: præterea tertiò cùm morbus alter in alterum transit, quod est tertium mẽbrum. Pimũ mẽbrum

Argumẽtũ sperãdorum abscessuum.

Abscessus.

ἀπόσημα.

Abscessus tribus modis ex Hippo.

brũm satis notum est, de parotidibus, & abscessibus ad articulos, vt in prog. præcedenti, & in sequẽtibus. Secũdum autem constat ex lib.1. de Morb. po. part.2. sect.35. vbi dixit, Cũ autẽ tẽpora longa essent, laboresq; multi, & colliquatio mala, in his abscessus erãt, vel maiores, quàm sustineri possent, aut minores q̃ conferrent, sed celeriter recurrerent, & in deterius euaderent. Rusùs consequenter Hipp. Quæ hos exercebãt, erãt dysenteriæ, tenesmi, lienteriæ & alui fluxiones, quibusdam & hydropes cum his, & sine his erant. Et Gale. primam partem explicans, inquit, Quòd autem & nunc per emissionẽ vacuationes, ἀποστάσιες, id est, abscessus appellet, per eam quę infertur orationem demonstrauit. Voluit ergò Hippo. omnes has euacuationes, abscessus appellare: quod etiam declarat Gale. eâdem parte, Com.8. dicens, Iuxta Hippoc. abscessum fieri volentẽ, non solùm κατ' ἀπόθεσιν, id est, per repositionẽ, verùm quoq; & κατ' ἐκροήν, id est, per emissionem. Et Comm.41. idem, quod confirmat scriptũ Hippo. lib.2. de Morb. popu. vbi de abscessibus loquens, inquit, ἄρισται δὲ μάλιστα, αἱ κάτω τῆς κοιλίης, καὶ πορρωτάτω τῆς νούσου, καὶ αἱ κατ' ἔκρουν, οἷον αἷμα ἐκ ῥινέων, πύον ἐξ ὠτός. sic enim legi debet, etsi paulò aliter habeat, quod est, Optimi verò, qui infrà ventrem, & longissimi à morbo, & qui per defluxum, vt sanguis è naribus, & pus ex auribus. Tertia significatione vsus est Hippo. libr.1. de Morb. pop. par.2. sect.21. dicens, ἔστι δ' οἷσιν οὐκ ὀλιγοισιν ἐξ ἄλλων πυρετῶν, καὶ νοσημάτων ἀποστάσιες ἐς τεταρταίους ἐγίνοντο. quod est, Quibusdam verò non paucis, ex alijs febribus, & morbis, in quartanas, apostases, id est digressiones fiebant. Et Gal. in Cõ. inquit, Vt autẽ in præsentia memoriæ mandes volo, vsum nominis, cùm inquit Hip. ἀποστάσιες, id est, digressiones, in quartanas fiebãt, videtur enim non solùm, κατ' ἔκρουν, id est, per emissionem, ἀποστάσιες appellare, verùm quoq; & per alterius morbi in alterum transitum. Hæc Gal. Quibus addere posses, quòd Hippoc. lib.3. de Morb. pop. parte prima, in Cõ. Hermocratis, ictericiã appellauit abscessum icteriosum, non quoniam partes per ipsam abscedant, neque ob defluxionem, humore à corpore transmisso per partẽ aliquam, sed quoniã à parte in partem translatus humor: id efficit symp. colore mutato.

Abscessus digressus est à morbo in morbũ in acceptione quadam.

GALENI
Commentarius.

ABscessus prædictos quónã modo aliquis præsentiat erupturos, docet, in gemina diuidens orationẽ, itá vt prima pars eius indicet fore abscessum, secũda verò vtrùm suprà thoracem ad adenas sub auriculis, an infrà præcordia sit futurus. Itáque exordiamur & nos à prima parte, in qua summa est morbum esse concoctu difficilem, non tamen exitiosum. Non enim si concoctu facilis sit, per abscessum, sed aut per excretionem, aut sensim soluetur concoctus: neque si exitiosus existat, aliquis abscessus bonus apparebit. Quocircà medius inter indulgentiores sit, atque exitiosos, oportet. Igitur Hippocrates meritò ex his indicijs quædã mala, quædã bona adscripsit, quę particulatim iam persequor, incipiens à primo, de quo statim inter initia dixit itá: Si febris detinet, id est præhẽdit hominem, itá vt nũquàm intermittat, & dolor non desinit. Nam vbi desinat, nihil ampliùs opus est abscessu ad solutionem, eò quòd morbus placidior habeatur. Et screatio, dixit, non excernatur ex ratione: prorsùs enim morbus non requiret abscessum, quoties screatione purgetur. Tum deinceps: Neque biliosæ fuerint alui deiectiones. Anteà enim dictum iam est, vt per morbos biliosos abscessus nequâquam consistant. Oportet enim crassam habêri hac crudam humorum materiam, vt morbus plùs temporis eduret: nec per excretionem, sed aut per abscessum, aut solam concoctionem curetur.

retur. Quod verò hoc sequitur, quidã ità scribunt: neque solutiores ac synceriores existant: quemadmodùm dixit, neque biliosæ alui deiectiones, ità nec solutiores ac synceriores existant, synceriores ad aliorum humorum cuiquã impermistas referendo, propterea quòd ea non habeant biliosæ materiæ qualitatem: nec solutiores verò ad copiã excretionum, vt si & biliosæ fuerint & solutiores, per excretionem potiùs quàm per abscessum iudicatio quoque futura sit. Alij è contrario scribũt dictionem ità, Neque biliosæ fuerint alui deiectiones, sed solutiores ac synceriores, solutiores habêri volentes eas, quæ modicè excernantur: synceriores verò, aquosa, & impermistas. Superiùs enim dictum est, vt syncerũ de qualitate impermista dicatur. Itáque pronũciãs Hippocrates, inquiũt, biliosas deiectiones de synceris, quod est impermistis, ac veluti summis per vnam qualitatem, constat vt aquosas dixerit, quæ incoctæ sunt, & ob eam rem spatio temporis egent ad cõctionem, quo etiam abscessus consistunt. Acuti enim morbi per excretionem potiùs iudicari, diutini per abscessum adsolent. Sed de differentia in prædictis scripturis, rursùs in maiori otio consideres licebit. Hoc loco totius compendium sermonis perstringam, vt ex ipso pateat vtilitas in operib. artis. Itáque instituit Hippocrates scrutari de morbis euntibus ad abscessum. Hi verò sint omninò ex crudis craßisq; humoribus oportet, nõ tamen exitiosis. Tales enim vbi diutiùs immorantur, committunt abscessus, nisi per concoctionem (ità enim nominare adsolẽt Hippocratici) eorum solutio præueniat. At verò indicia concoctionis erunt, si vrinæ copia excernatur, quæ multum obtineat sedimentum. Vbi verò sedimentũ multum est, vrina quoque ipsa prorsus craßior est, quàm soleat per naturam. Itáque meritò duplex scriptio per dictionem habetur: quibusdam scribentibus ità, Nec vrina multa & crassa, multumq; obtinens sedimentũ. Alijs verò, Nec vrina admodùm multa, multúmque obtinens sedimentum.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte docet, sententiã de abscessibus, duobus membris contineri: quorũ primum scribitur in præsenti sectione, quod docet abscessum futurum: secundum membrum scribitur in sectione sequẽti, quod docet, qua parte futurus est. Primũ mẽbrũ, quod in præsenti prognost. scribitur, ad id tantùm contendit, vt morbus sit coctu difficilis, & vt non sit lethalis. In lethalibus enim nullus bonus abscessus speratur. In his tamẽ, qui facilè coquũtur, abscessus non sperantur. *Erupturos.* abundat. *Præcordia.* Græcè, τῶν φρενῶν. id est, septũ transuersum.

IN secunda parte, quæ incipit (Igitur Hippoc.) percurrit signa mala, quæ habere debet æger, vt abscessus sperẽtur: quæ sunt, si febris detinet, & dolor non cessauerit, & sputũ non excernatur secundùm rationẽ: nisi enim hæc adfuerint signa, morbus soluetur abscesibus non speratis. Consequenter exponit partem illam, Neq; biliosæ fuerint alui deiectiones. Quoties enim morbi biliosi fuerint, abscessus non sperãtur, sed ex crassis humoribus. Pars autem sequens, cum præsenti, dupliciter legebatur Galeni tẽporibus. Primò sic, Neque biliosæ fuerint alui deiectiones, neque dissolutę atque syncerę. Aliter sic, Neque biliosæ fuerint alui deiectiones, sed dissolutæ, atq; synceræ.

Prog. diuersa lectio. ræ. Vtraq; lectio congruere poteſt mẽti Hip. Nam ſi abſceſſus ſperãtur, deiectiones nõ debent eſſe adeò copioſæ, vt morbum finiant: quod fieret, vbi deiectiones ſiue библioſæ, ſiue aliter ſynceræ, ſine flaua bile, ſed aut pituitoſæ, aut melancholicæ, ex humore fierent ſyncero, ac eſſent diſſolutæ, id eſt, copioſæ: talem ſenſum habet prima lectio. Similiter crudi, & tenues, & aquoſi humores ad abſceſſus ſunt parati, quoniã tardè coquuntur: nõ ergò eſſe debẽt deiectiones biliosę, ſed diſſolutæ, id eſt, modicè fluentes: id enim ſignificat vocabulũ, ἄλυτοι. ſynceræ verò, idem eſt, quod aquosę nõ permixtæ: quæ etiam ad abſceſſus ſperantur. Superiùs enim dixerat, ſyncerum eſſe, quod eſt impermixtum qualitate, nempe Com. 38. huius libri. *Sed de differentia in prædictis ſcripturis.* Facile eſt intelligere, in quo differunt: verę enim ſunt ambę, ſed prima negat futuros abſceſſus, vbi humor fluxu ventris euacuetur: ſecunda promittit futuros abſceſſus, vbi aquoſi fuerint humores, nõ permixti cum bile, ità vt longo tempore egeant ad coctionem.

IN tertia parte, quę incipit (Hoc loco) docet mentem Hip. eſſe, ſcrutari morbos per abſceſſum iudicandos: iſti tamẽ ſunt, qui ex craſſis fiunt humorib[9], vbi per coctionẽ nõ finiãtur, antè quàm abſceſſus adueniant. Terminãtur verò morbi per coctionem, vbi paulatim *Vrina finiẽs morbum per coctionem.* humor excernatur, aut per deiectionẽ, quod fit rarò, aut per vrinã, quod fit frequenter, vt lib. 3. Com. 23. dicet Galen. Per vrinam verò fit, quando fuerit craſſa, multa, cum multo ſedimento. Duplicem quoq; dicit eſſe huius partis lectionem, quod in expoſitione latiùs explicauimus.

PROGN. LXVI.

FIVNT autẽ hi quidẽ in partibus inferioribus, quibus circa hypochondria φλέγμα, id eſt, inflammatio quæpiam innaſcitur: illi verò in ſuperioribus, quibus hypochondrium flaccidum ac ſine dolore perſeuêrat. Si verò aliquando difficulter reſpirauerit, ſine alia manifeſta occaſione, ceſſabit.

HVIVS prognoſt. ſententia latè patet in omnibus morbis, docens ex motu naturæ ad humoris excretionẽ intelligere, ſurſumne an deorſùm ſint futuri abſceſſus. Gale. nanq; id docens libro. 3. de Criſib. cap. 11. ità inquit, Hunc ſiquidem vniuerſum ſermonem veluti in exemplo peripneumonicorum tranſegit Hippocrates. Excreto itaque humore ad aliquam ignobilem particulam abſceſſus fiunt, quos futuros oſtendunt ſigna in præcedenti prognoſt. ſcripta: an tamen ad partes ſuperiores, ſiue poſt aures, an ad inferiores, docet diſtinguere, hypochondriorum diſpoſitione. Si nanque in hypochondrijs præceſſerit phlegmone, aut ſacer ignis, ad inferiora ſpectãtur abſceſſus, vt ad articulos crurum: vbi tamen nullum horum in hypochondrijs adfuerit, ad ſuperiores partes futuri ſpectantur. Si nanq; *Abſceſſuum futurorũ locũ prædicere vndè ſcire quimus.* inflammatio, vt voluit Hippocr. in hypochõdrijs fuerit, alterum duorũ erit, aut phlegmone, aut ignis ſacer, & id manifeſtat humoris inclinationem ad partes inferiores. Et quoniam hypochondria phlegmone aut ſacro igne laborantia, dolorem, aut duritiem ſimul & dolorem pati ſolent, huic hypochondriorum diſpoſitioni oppoſuit, flaccidum, ac ſine dolore perſeuêrans. Flaccidum enim opponitur ei, quod phlegmone laborat: quoniã phlegmone duritiẽ coniunctam habet. Sine dolore verò, ei quod laborat phlegmone, aut eryſipelate: habent enim hæc duo dolorem coniunctum. Sana ergò diſpoſitio hypochon- *Diffi. reſpirationis ſignificat abſceß. ad ſuperiora* driorum, vbi aliâs abſceſſus futuri ſint, indicat humorum raptum ad partes ſuperiores: ad quod non parùm facit, ſi æger difficulter reſpirauerit. Hæc enim difficultas reſpirationis, ſine manifeſta cauſa ceſſabit, id eſt, abſq; aliqua manifeſta excretione, ſignificat enim humores rapi ad partes ſuperiores, & venam magnam aſcendentem, & ramulos eius, qui ſunt ad thoracis muſculos implêri, atq; grauari: ſuperuenientibus tamen parotidibus ceſſabunt, ſiue ſcreatione, aut vomitu, aut ſanguinis profluuio. Nam ſi per hæc ceſſaret, nõ ſequerẽtur abſceſſus. Vbi Hip. dixit, Phlegma: nomen hoc à verbo φλέγω, hoc in loco habet *φλέγμα.* deriuationem, quod vro, aut inflammo ſignificat, & indè phlegma, inflammatio: non tamẽ à verbo, φλεγμαίνω, quod eſt, tumeo, à quo phlegma

phlegma humor, habuit deriuationem, qui à Latinis pituita, siue mucus, à Græcis βλίνα appellatur. Hinc manfestè visus est errare Plato, qui in Timęo, phlegma humorē cū inflāmatione cōfundit: intellexit enim per phlegma humorē, & dixit ipsum ex carnis colliquatione fieri. Cū tamen qui phlegma appellat, frigidus sit, ob tumescētiā, à φλεγμαίνω, quod est tumeo, descendens, non ob calorē, à φλέγω, quod est, inflammo. Inquit enim Plato, Sæpe verò tenuioris recentisque carnis portio quædam vnà cum aëre colliquescit, deindè vento inflatur incluso, humiditate protinùs circumfusa, fluuntq; ex hoc ampullæ, quæ sigillatim propter paruitatē videri nō possunt: iunctæ verò simul, & in grandiorē tumefactæ molē, cōspiciuntur, coloremq; propter spumę generationem habent album. Omnem hanc tenerioris carnis colliquationē vnà cum spiritu factam, quæ ex humiditate vento circūfusa tumescit, album phlegma appellamus. Hæc Plato. Nominis itaq; varia significatio tolerabilis esset Platoni, sicut Hippo. non tamen mala ipsarū rerum cognitio, ità vt pituitam ex carnis colliquatione fieri existimet. Prodicus etiā, hoc vocabulo, φλέγμα, pro re inflammata & vsta vsus est. Licet in re nō differat ab alijs, nouit enim pituitā tanquā humorē non vstū: vt inquit Gal. 2. lib. de Naturali. fac. Sanè Prodicus in opere, de Hominis natura, id quod vstum est, & veluti suprà modum coctū in succis est, φλέγμα Græ. nominat, à verbo, πεφλέχθαι, quod vstum esse significat. Cæterùm dictione aliter vtitur, quàm cæteri: de re tamē idem sentit cū cæteris. Sed de hominis huius nominum innouatione Plato abundè indicat. Cæterùm hoc albi coloris, quod omnes homines Gręcè φλέγμα vocant, Prodicus Græcè βλένναν, hoc est mucum appellat. Repræhendendus ergò fuit Prodicus, sed minùs quàm Plato: nā Prodicus solùm nomen immutauit, bilē & vstos humores appellās phlegma. Plato verò rem ipsam, hoc est pituitę naturā ignorauit. Hip. verò frigidum ipsum humorē phlegma appellabat. In hoc tamen prog. nō ipsum calidum humorem, sed tumorem ab ipso euenientem nuncupauit φλέγμα. Vbi dixi, *Flaccidum*: Græca litera habet, λαπαρὸν, quod vocabulum suprà, Cōment. 1. huius libri satis explicitum est. Vbi dixi, *Sine alia manifesta occasione*. Græca litera habet, ἄτερ φανερῆς προφάσιος ἄλλης. Sic & in omnibus codicibus, quos legi, habetur. Verū illa pars, φανερῆς, videt̄ abundare: sufficit enim dixisse, ἄτερ προφάσιος ἄλλης. πρόφασις nanq; ma- πρόφασις.

nifestam occasionem significat: vt vult Gale. in Commen. dicens, προφάσεις εἴωθεν ὀνομάζειν ὁ ἱπποκράτης τὰς φανερὰς αἰτίας. nisi ad maiorem claritatem posita sit. Suprà etiam in expositione prognost. 34. quædam alia diximus ad hunc locum attinentia.

GALENI
Commentarius.

OCcasiones consueuit Hippocrates nominare causas euidentes. Quoties igitur spirationis repentè eueniens difficultas per prædictas affectiones rursùs derepentè desistat, habeátque id vt eueniat & desinat sine euidenti causa, significat tendere humores ad caput, quemadmodùm ad infernas sedes calor quidam euidens in ilibus. Non enim pituitosum humorem existimari conuenit nunc intelligi ab eo per dictionem in qua ait, Quibus circa ilia phlegma fatiget. Nam multo meliùs est intelligere de calore præter naturam flāmido, proditum esse phlegma. Is euenit ob ignē sacrum, aut inflāmationē propriè nominatā. Quòd si fuerint ilia è contrario sine tumore ac dolore, humores verò tēdant sursum versùs, quod indicat prædicta spirationis difficultas, abscessum erupturum supernis sedibus expectato.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

IN prima parte exponit vocem πρόφασις qua vsus est Hip. dicens significare φανερὰς αἰτίας, id est, manifestas causas. Veruntamen aliquando omnē causam solet significare apud Hip. vt Gale. inquit lib. 1. de Mor. pop. par. 1. Com. 11. his verbis, Vocat autem προφάσεις Hippoc. interdùm quidē, vt consuetudo est multis, πρόφασις.

tis,nomen in causis; quæ falsò dicuntur infe-
rens: sæpiùs autem manifestas causas ità vo-
cat: interdùm quoque & simpliciter omnes.
Et libr.1.de Ratio.vict.acuto.Commen.34.in-
quit,Quòd sępiùs appellat causas προφάσεις,de-
monstratum quidem & in his, quas in alios li
brōs parauimus expositiones. *Ilia.* Lege Hy-
pochondria,sic in alijs.

IN secūda parte,quæ incipit (Non enim)
interpretatur huius vocabuli,φλέγμα, significa
tionem. Non enim significat in hoc loco hu-
morem,sed inflammationem,vt phlegmonē,
aut sacrum ignem. *Inflammatio.* φλέγματος. *In-
flammationem,*Græcè, τὸ φλέγμα.

PROGN. LXVII.

OMNES autē abscessus, qui fiūt in cruribus, in pulmonijs vęhementibus, ac periculosis,vtiles sunt:optimi verò,qui fiunt sputo iam in pus mutato. Si nanque tumor ac dolor fiāt,sputo facto purulento ex flauo,& foras procedente,securisimè liberabitur homo, & abscessus citisimè cessabit sine dolore: si tamen sputum non bene processerit,nec vrina cum bono sedimine apparuerit,periclitat̃ articulus claudicare,aut multũ negotiũ prębêre.

Iudicationes per abscessus

DE iudicationibus per abscessus in præsentiarum loquitur Hip.ex quibus in pulmonia eueniētibus, sicuti & in omni morbo,illi qui fiunt ad loca distantisima à particula patiēte,boni sunt:si tamē præter id signa coctionis præcesserint,optimi erunt.Nanq; cum notis coctionis abscessus, & quæuis alia iudicatio,optimi sunt; & sine ipsis non adeò boni.

Abscessus sine coctione adhuc boni.

Vbi ergò pulmonia væhemens ac periculosa fuerit,abscessus superuenientes in crurib⁹ vtiles sunt:hoc verũ habet, adhuc notis coctionis non apparētib⁹.Ratio est,quia etsi nō liberetur omnino æger,saltem à pulmonia liberabitur,quamuis in cruribus futurum aliquod malum speretur.Liberat̃ enim æger à pulmonia,vbi humores à pulmone in partes ignobiles transmutantur:verùm notis coctionis non apparētibus,non erit secura iudicatio, neque perfecta sanitas:verũtamē notis coctionis apparentib⁹(quod indicauit dicens, Facta sputi mutatione)optimi erunt tales abscessus: non enim solũmodò liberāt à pulmonia, sed & articuli sine periculo erunt,ac sine dolore fient citisimè, cōstāte satis naturali cōcoctrice facultate: id est,quod dixit, Securisimè homo liberabit̃,& abscessus sine dolore citisimè cessabit.Addit,Sputo foràs procedente:nam,vt inquit Gal.in Commen.sæpe coctus morbus est,& sputũ non satis excernitur,quod nō minùs potest hominem interimere, quàm eius cruditas,aut malitia. Quoniam verò à principio omnem abscessum ad crura factũ vtilem esse dixit,quãuis notæ coctionis absint,quantum ab optimis & cum notis coctionis factis deficiat,explicat dicens,Si tamen sputũ non bene processerit,neq; vrina cum bono sedimine apparuerit,periclitatur articulus claudicare,aut multũ præbêre negotium. Nam si crudus humor ad articulos decumbat, & crassus (is enim est, qui ad articulos decũbere solet, vt inquit Galen.lib.7.Aphor.Com.74.)languida existente facultate naturali, periculum est claudicatis,aut quòd non sine magno medici atq; ęgri negotio liberabit̃ æger ab ipsa.

Claudita in articulis vnde speratur.

Dixit autem,Si nō bene processerit sputum, neque vrina cum bono sedimine apparuerit: quoniã vbi vellet ipse tantummodò non bonum depingere sputũ,satis esset,vt suprà prognost.45.dixisse,Si nō citò,ac facilè spuatur: quod est non bene excerni. Hic tamen nō solùm,sputum non bonũ scribit, sed etiam docet futurũ periculũ clauditatis,aut magni negotij,in pręsenti pulmonia,væhemēti periculosa,cũ abscesibus superuenientibus,in cruribus.Id autem licebit prædicere, vbi non tantũ bene procedat sputũ,sed & cruditas adsit in vrina.Id itaq; quod dixit, Non bene processerit,idem est, ac si dixisset, Aut non processerit facilè.Ex vrinæ tamē cruditate signũ, etsi necessarium non sit,ad verificandũ abscessus non esse optimos, certificat tamen magis sententiam,ac periculum clauditatis, vel multi negotij,vbi simul cum sputo non rectè procedente cōiungatur. Sequitur autem id periculũ,ex humoris cruditate, & naturalis facultatis imbecillitate. Itaque isti abscessus vtiles

Vrinam cōsiderare in abscesibus ex pulmonia quare.

ſunt, quoniam omnes vtiles eſſe dixit eos abſceſſus, qui in cruribus fiunt in pulmonia. Verùm inter duo extrema abſceſſuum, quorum Hippocrat. fecit mentionem, alij ſunt medij, qui erunt his poſtremis meliores, ſed nondũ optimi, de quibus Hippoc. mentionem non fecit ſpecialem, licet omnes vtiles eſſe dixerit. Vnum enim extremum eſt, vbi ipſis euenientibus coctum ſit ſputum, ac foràs excernatur: alterum vbi neque coctum ſit, neque bene foràs mittatur. Medium tenẽt, coctum ſputum non excretum, & crudum excretum. Sed inter has diſpoſitiones melius eſt ſputum coctum eſſe, & non excerni, quàm crudum eſſe, & excerni. Cùm enim humor coctus fuerit, licet non ſcreetur, per abſceſſus poterit humor excerni, & partes pręcipuas relinquere: vbi tamẽ humor crudus fuerit, nulla euacuatio functionis rationem, ſed ſymptomatis habebit. Natura enim non ſolet aliquid excernere, niſi priùs fuerit coctum. Quod verò ante coctionem euacuatur, id irritationem ſignificat, aut impotentiam continendi: quorum vtrunque malum eſt. De pulmonia væhementi, ac periculoſa, locutus eſt Hippocrat. quoniam in alijs non ſperantur iudicationes, aut per excretiones, aut per abſceſſus, ſed aut occultè diſcutitur humor, aut ſenſim coctus excernitur. Magni enim morbi ſunt, qui iudicantur, vt ſuprà diximus.

In pulmonia væhementi & periculoſa criſis ſperatur.

GALENI
Commentarius.

IN pulmonia væhementi, abſceſſum erumpere in cruribus, prorſus bonum eſt. Siquidẽ maximè vera ſententia Hippocratis eſt ſecundo libro de Morbis vulgarijs perſcripta, de bonis abſceſſibus, vt optimi ſint, ſi maximè deorſum & quàm longiſſimè ab ægrotatione abſiſtant: magis verò ſi concoctione pariter erumpant. Etenim id quoque commendauit primo libro de Morbis vulgarijs dicens: Concoctio celerem iudicationem, ac ſecuram ſanitatem promittit. At verò concoctionem indicat ſcreationis mutatio, & item vacuatio innocua atq; abundãs. Hoc enim indicauit dicens. Ac foràs excernatur. At ſi citra morbi cõctionem, abſceſſus conſiſtat in cruribus: vindicabitur quidem & hunc in modum homo à periculo in pulmonia imminente: ſed articulus ipſe in quem decubuit, difficiliùs ſanitati reſtituetur, ac forſitan quandóque æger ex eo claudicabit. Rurſùs hoc loco præſcriptum eſt ei non vnum cruditatis indicium, quemadmodùm concoctionis: ſed ſcreationibus adiecit ductam quoque ab vrina dinotionem. In ipſis tamen maleficis ſcreationibus nõ inſuper adiecit incoctionem: Atqui id oppoſitum cõcoctioni erat: ſed abundè ei fuit duntaxat non excerni, idoneum id haberi ſignũ maleficę ægrotationis exiſtimans, vt ſcreari tantummodò, aut concoqui tantummodò, neutrum idoneum exiſtat: eò quòd ſæpenumerò ſatis ſcreatur, quanquàm morbus incoctus ſit: & item quandóque concoquitur morbus, ſcreatio verò nõ ſatis excernitur, interdũ prę debilitate mouentis thoracem facultatis, interdùm propter craßitudinẽ & lentitiam ſcreationis, quandóque propter amborum cõcurſum, tum virium debilitatis, tum etiam qualitatis puris. Itáque neceſſe eſt, & concoctum eſſe morbum, & excerni rectè ſcreationem, per affectionẽ quæ in ſanitatẽ itura ſit: per affectionem verò contrariam, idoneum ſignum & nõ ſcreari tãtũmodò eſt: ex ſuperabundanti verò in ea ipſa indiciũ erit

malefici morbi, si cum eo quòd non rectè excreatur, nec vacuatur materia in thorace condita ac pulmone, etiam adsint indicia quædam cruditatis humoris. Constat enim vt difficilior sit affectio, in qua neque excreant, & itẽ cruditas permanet: modestior verò, per quã concoquitur quidem, sed non abundè excreant, nec integrè perpurgantur. Cæterùm vt abscessus maximè circa articulos erumpat, id quod & in libro de Morbis vulgarijs scripsit, hoc etiam loco indicauit, extra propositum dicens: Periculum clauditatis in articulo imminet. At verò causa taliũ abscessuum amplitudo articulorum est, imbibens decumbentes fluxiones. Ad id quoque conducere quicquàm potest motio eorũ. Omnes enim humores, ad sedem cõmotam & calefactam faciliùs permeant.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

IN prima parte laudat abscessus, qui fiũt ad crura in væhementi pulmonia, quoniã ad partes longissimas à parte laborãte fit expulsio. Laudantur autem maximè, vbi fiãt notis coctionis præcedentibus, quæ ostendũt morbi securitatem, & citam iudicationẽ. Coctionem tamen ipsam indicat mutatio sputi, & quod multũ spuitur innocuè, hoc est, & facilè fert, & cõfert: id enim pars ἄλυπος, id est, innocuè, in hoc loco significat. Quòd si sine his fiant abscessus, quod significauit dicens, Si non rectè processerit, liberabit homo à pulmonia. Verùm articulus in quem decumbit, periclitatur, aut claudicare, aut multum negotium præbêre. *Secundo lib. de Morb. vul.* lege ibidem, parte prima, Hip. sic dicẽtẽ, Optimi verò, qui infrà ventrem, & longissimi à morbo. Sic autẽ legi debet, vt in expositione progno. 65. dixi. *Libr. 1. de Morb. vulga.* scribitur par. 2. sectio. 45. ἄλυπος.

IN secũda parte, quæ incipit (Rursùs) duo signa cruditatis refert scripsisse Hippo. & vnũ tantùm coctionis, hoc fuit sputi mutatio: cruditatis autẽ vnũ, ex sputo non bene proceden te, alterum ex vrina non habente bonum sedimentum. Sed tamen ad hoc, vt abscessus nõ sint optimi, sufficeret nõ procedere bene sputum, aut quoniam procederet non coctum, aut quoniã adhuc coctũ non excerneretur. Quod tamẽ addit de vrina, ex abũdanti dictũ est, ad maiorem certitudinem malitię, vbi prę ter id quòd sputum non bene procedit, vrina bona non fuerit: vrinæ enim in morbis extra vasa aduertẽdæ sunt, vt diximus in annotatione, circa. 26. Commẽ. huius lib. In expositione tamen ego aliam retuli causam, quare Hipp. iudicium sumptum ex vrina adscripsit. *Vrinæ in morbis extra vasa advertendæ.*

IN tertia parte, quę incipit (Cæterùm) reddit causas eius, quod obiter dixit, de articulorum claudicate. Quæ sunt duo, nempe articulorum laxitas, & ipsorum motus. Has easdem causas fluxionum ad articulos scripsit quarta sectione Apho. Commen. 31.

PROGN. LXVIII.

SI verò abscessus ἀφανίζωνται, id est, repentè occultantur, atque recurrunt, sputo non procedente, ac febre non dimittente, malũ est: periclitatur enim homo delirare atque mori.

LICET in præsenti prognostico de abscessibus tantùm loquatur Hipp. quia de his propositum est modò tractare, latè tamen patet sententia, de omnibus tumoribus præter naturam, vt de tumoribus pręter naturã in vlceribus factis, & de phymatis, & exanthematis, & defluxionibus. Vbi abscessus repẽtè occultentur, ac recurrant, inquit: intellige in sedem aliquam præcipuam, vel in eam, à qua primũ trusi fuerunt, vt in pulmonia, de qua hic loquitur, & in prog. præcedẽti, Si humor recurrat in pulmonem, malum signum est, videlicet delirij, ac mortis. Cognoscetur autẽ recurrere in sedem præcipuam, aut eam à qua primùm trusus fuit, tribus signis scriptis ab Hippo. *Abscessus si occultantur repentè, & recurrunt.*

Abſceſſus recurrentis in partẽ præcipuã ſigna.

pocra. ſi repentè occultetur, febre detinente, ac humore non excreto: ſi nanque febris detinet, & humor non excretus eſt, in ſedem internam recurrit. Nõ enim ſublatus eſt tumor ſecundùm rationem, neque huic diſpoſitioni credere oportet, vbi humor non fuerit expulſus excretione, & febris detinet: ſi tamen non detineret, poſſet euanuiſſe ſubitò, ob humoris tenuitatem, & robur facultatis, vt vult Galen. in Commen. fiet, adiuuantibus alijs.

Tumores vlcerũ repentè occultati.

De tumoribus in vlceribus factis dixerat Apho. 65. quintæ ſect. vbi inquit, Quibus tumores in vlceribus apparent, non conuelluntur maximè, neque inſaniunt: verùm his euaneſcentibus derepentè, quibus à tergo conuulſiones & diſtentiones fiunt: quibus antè inſania vel dolor lateris acut⁹, vel ſuppuratio, vel difficultas inteſtinorum, ſi tumores ſunt rubicundi. In hoc Apho. quoniam nõ ſignauit partem, in quam recurrere deberet ex tumoribus humor, pariter non vnum tantùm ſubſcripſit morbum, ſed vbi ad poſteriores partes recurrat, conuulſiones: vbi ad anteriores, quoniam & ibi diuerſæ partes ſunt, maniam, dolorem lateris acutum, ſuppurationem, aut difficultatẽ inteſtinorũ, ſubſequuturã prędixit. Hic tamen quoniã ad pulmonem recurrere voluit, delirium, & mortẽ præſignare dixit. Delirium à vapore aſcendẽte: id enim eſt, παραφρονήσῃ, quod dixit, id eſt, iuxta delirium pati, & mortem ex difficultate reſpirationis p̄noſcere, poſsibile eſt. De phymatis, & exanthematis, & fluxionibus, cùm recurrunt, aut ceſſant repentè, & antè quàm perficiant, Gal. peſsima ſigna eſſe dixit, primo libr. Prorrhe. Comm. 1. vbi de diminutis iudicationibus loquens, inquit, Manifeſtũ autem eſt, tale ſignorum genus peſsimum eſſe. Quæcunque enim

φύματα recurrẽtia.

φύματα, id eſt, tubercula & exanthemata ad cutim ex profundo floreſcentia recurrunt, omniũ peſsima ſunt: & ſudores incipientes, & ſtatim ceſſantes, & ij praui, & deiectiones ſimiliter, & quæcunq; per ſanguinis eruptionem, aut ex vtero in mulierib⁹ euacuãtur. Omnia enim hæc deteriora ſunt ijs, quæ nullatenus apparent, cùm incipiẽtia ceſſauerint. Nõnunquàm enim euenit, naturam concoquentem quæ contriſtant, nondùm ad eorum excretionẽ excitari: in illis verò, quę cœperũt quidem, ſed ſtatim ceſſàrunt, tanquàm quidam impetus apparet naturæ properantis ad ex-

Fluxiones incipiẽtes non finitæ.

cernendum quæ contriſtant, & ob imbecillitatem nequeuntis perficere, quod propoſuerat. In hoc loco Gal. præſentem diſpoſitionẽ oſtendere docuit, nempe imbecillam facultatem, quæ nequit perficere inceptum, quoties aut tumores recurrunt, aut fluxiones nondũ finitæ deſiſtunt. Hippocrat. verò in præſenti progn. futurum malum prædicere docet, hoc eſt, delirium & mortem ob conuerſionem humorum ad principes particulas. Quod ſimiliter confirmat Galen. Commen. vltimo libr. 3. Prorrhe. Dixerat enim Hipp. aut libri autor, Dolores abſq; iudicatione ſoluti inutiles. Et Gal. in Com. Repentè verò occultari dolorificas affectiones, abſque hoc quòd in alia quadam, quæ manifeſta ſit, parte abſceſſus fiant, tranſmigrationem contriſtantium ſuccorum ad viſcera ipſa factam oſtendit. Sed aduertendum, quòd vbi dixit, ἀφανίζωνται, in Aphori. 65. ſecti. 5. dixit, ἀφανισθέντων ἐξαίφνης. vbi particula, ἐξαίφνης, videtur abundare, niſi maioris claritatis gratia poſita ſit. Quoniam, vt vult Gale. in Com. præſenti, ἀφανισθῆ, idem eſt, quod repẽtè occultari. Et lib. 6. de Mor. po. par. 4. ſect. 1. inquit Hipp. Quibus tumores ſecundùm aures circa iudicationem facti non ſuppurãtur, oppreſsis his, & vaneſcentibus, reuerſiones fiunt, iuxta rationem reuerſionũ. Vbi dixit, Oppreſsis, Græca litera habet, λαπασσομένων. & Galen. in Commen. inquit, λαπάσσηται, hoc eſt, προσέλληται, & ἀφανίζεται. quo in loco vocabulum, ἀφανίζεται, per euaneſcere & opprimi declarat, & reliquas voces per ipſam. Reuerſiones autẽ indè futuras prædicere docet Hippo. in eo loco, & Galen. in Commen.

ἀφανισθῆ

λαπάσσηται

GALENI
Commentarius.

EVANESCERE dicere quendam tumorem prȩter naturã, non id quod deſiſtere indicat. Verbũ enim deſiſtere, aliquid generalius: euaneſcere verò, citò deſiſtere ac velut derepentè ſinificat. Id igitur accidit interdùm propter humoris tenuitatẽ, & partis laxitatem, & item circumuenientis nos aëris caliditatem, atque adhibiti medicamenti poteſtatem, ac virium ægri

ægri firmitatem. Si enim omnia prædicta concurrant, moles præter naturã citò discutietur, sed magna ex parte talia euanescere accidit, transmeantibus committentibus ea. humoribus, aut in eandem sedem vndè commota sunt, (quod propriè nominat Hipp. retrocedere) aut ad aliquam aliam sedem in profundo corporis positã. Tanquàm igitur ex causis maximè contrarijs moles euanescat præter naturam, finem habet maximè contrarium, aut citissimam indicãs nocuæ materiæ solutionem, aut deterrimam affectionẽ, ea in partes præcipuas remeãte. Hęc igitur omnium abscessuum communia censentur. Definitio verò communis quidem & ipsa euanescentis tumoris est. Considerari verò oportet & alia indicia, potissimùm quæ propria affectarũ partium sint. Hoc loco spiritalium opificiorum propria definitio ab Hippoc, proxima scilicet communibus, perscripta est. Itáque dixit itá, Si abscessus euanescit, nequâquam egrediente screatione, ac febre detinẽte, difficilis morbus est. Cõstat enim vt secesserint in profundũ ad sedẽ pręcipuã. Si enim discussi essent, nõ insuper febricitarent, ac facilè screarent, Itaq; verisimile est in pulmonẽ ijs omnem secessisse fluxionẽ: & ob eã rem delirare eos ratio est. Siquidẽ id quoque vnum ex ijs habetur, quæ per tales in pulmone affectiones eueniant, At verò vt spirãtes difficulter, morituri sint, dicere supersedit, sciens nos eam rẽ esse ex prędictis intellecturos.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte ponit differentiam inter παύσασθαι, id est, cessare, & ἀφανισθῆναι, quod est, repentè cessare, aut repentè euanescere.

IN secunda parte, quæ incipit (Id igitur) reddit causas, quare contingit abscessus repẽtè occultari, quæ sunt duæ admodùm contrarię: aut quoniã recurrit ad intimas & pcipuas sedes, aut quia discussus est citissimè humor, qui abscessum faciebat. Discutitur autẽ multis causis cõiunctis quàm citò: hæ sunt, humoris tenuitas, partis laxitas, ambientis caliditas, medicamentorum applicitorum potestas, virium ægri robur, hoc est, naturalis calor. *Causa abscessuum repẽtè cessantium.*

IN tertia parte, quæ incipit (Definitio) ex Hip. litera docet distinguere, quando repentè cessauit abscessus, an id sit, quoniam discussus est humor repentè: vel quoniam recurrit in partem aliquam præcipuam. Distinctio tamen sumitur ex verbis Hippo. qui dixit, Si abscessus repentè occultentur, & febris nõ dimittat. Quòd tamẽ addit, deliriũ indè seq., ac mortem, in abscessibus, qui sequũtur ad pulmoniã, de quibus in præsenti progn. locutus est, verũ habet præsens sententia. Si enim abscessus, qui ad pulmoniã sequũtur, ad pulmonẽ recurrant, vaporum copia deliriũ inferet, & multitudo difficultatem respirationis efficiens, mortẽ adducet. Vbi legitur in Comm. *Euanescere*. Græcè, ἀφανισθῆναι. id est, repentè occultari. Vbi legitur, *Retrò cedere*. Græcè, παλινδρομεῖν, id est, recurrere.

PROGN. LXIX.

EX empyicis, qui ex pulmonis morbis tales sunt, γεραίτεροι, id est, seniores potiùs moriũtur: ex alijs verò suppurationibus iuniores potiùs intereunt.

IN suppurationibus, quæ in pulmone fiunt, maximum indiciũ salutis aut mortis sumitur ex robore facultatis, potentis humorẽ suppurare, ac suppuratũ excernere, aut secùs. In alijs autem non tantùm ex hoc, sed ex doloris væhemẽtia, quæ fluxionis & suppuratio *Pulmonis suppuratiõ indiciũ ad salutem.*

nis tẽpore excitatur, mortis periculum imminet. Pulmo nanque per inflammationes solo sensu grauitatis molestatur. Et indè est, ꝙ nõ ob eandem causam periclitatur ij, qui ex pulmonia, & ij qui ex auriũ inflammatione suppurantur: de quibus lib.3. progn.16. ob febres & deliria magis mori dicit Gal. & in Cõ. præsenti, ob dolorem, & deliria, quæ magis iunioribus eueniunt. Per suppurationes igitur pulmonis iuniores magis liberantur: quia robustiorem habent naturalem expultricem facultatem. Qui tamen sunt iuniores, dicetur lib.3. in expositione prog.16. Seniores verò minùs liberantur, quòd non tantùm in eis constent naturales facultates: per alias verò seniores magis, quoniã minùs dolorib⁹ ac delirio vexãtur. Seniores itaq; γέροντας appellat, qui etiam μεσαιπόλιοι, & ὠμογέροντες, â Gale. appellantur. Tripartita enim est senectus apud Gale. libr.5. de Sanitate tu. ad finem, cùm inquit, Hęc verò dicta mihi de ijs sunt, qui mediam senectutis ætatem agunt: vtiq; neque ignoranti primam eius partem esse, quæ ὠμογερόντων, id est eorum qui cruda viridique senecta adhuc sunt, dicit, propterea quòd adhuc obire ciuilia negotia possunt: secundam autem, cui aptè nomen ipsum indit, eò ꝙ ipsa sit, de qua dicitur, Vt lauit, sumpsitq; cibũ, det mẽbra sopori. Quod tamen in tertiam non conuenit, in qua Telephũ Grammaticum bis terve mense lauari dixit. Propter enim virium infirmitatẽ assiduã hi balnei vsum non sustinent. Hunc, πέμπελον appellant, ab eo quod est, πέμπεσθαι εἰς τὸ ἄδου. De his igitur primis senibus verificatur Hippoc. sententia, quos intelligere oportet, ab ætatis vigore vsq; in eam, quæ propriè senectus appellatur, contineri: de quibus.3.libr. Aphoris. Com.30. dixit Gal. Nam quæ iuuenibus ætas continuat ad duas sequentes septimanas extendit: in qua ætate omnia vitæ munia æquè atque illi, qui in vigenti ætate consistunt, conãtur peragere, non tamen eôdẽ modo ad labores sufficiunt. Est ergò ætas à.35. in.49. annum. Idem etiam sunt, qui in subsistẽti ætate, qui γέροντες, siue crudi senes sunt: quoniã crudos senes dicit Gal. in Com. esse medios inter veros senes simpliciter sic appellatos, & ætate vigentes. Cuius cõtrarium sentit Fuchsius in Com.13. primę sectionis Aphor. Constat autẽ ipsum errasse, quoniam ὠμογέροντας dicit incipere ab anno.50. quum tamen eos dicat Gale. in Com. medios inter eos qui plurimùm ætate processerunt, & vigentes. Sed ætas quæ sequitur post vigẽtes, peruenit à.35. in.49. annum: ergò illa est crudorum senum, qui etiam sunt, vt dixit Gale. post vigentes: & verè, cùm post 35. annũ (vt dixit Gale.3. Apho. sect. Com.30.) non eôdem modo ad labores sufficiunt: & in illo Apho.13. primæ sectionis, appellantur καθεστηκότες: eos ergò Latinè, sustinentes potiùs, quàm constantes appellarẽ: de his latiùs libr. 1. in expositione.29. lege. Quòd si de alijs senibus loqueret, secunda pars prognostici falsa esset, iuniores magis mori per alias inflammationes cùm suppurantur, quàm senes, qui verè tales sunt, & propriè sic appellant, in quib⁹ facultas non integrè constat. Quod etiam declarat Gale. cùm inquit, Nam qui per ætatem nimiũ iam processerint, ex nullo morbo magis, quàm natu maiores, conualescunt.

Senectus tripartita.

Crudi senes.

Fuchsii error.

GALENI *Commentarius.*

Maiores natu nõ simpliciter senes, sed in collatione, vel cõparatione, seu quouis modo nominare cuiquam libeat, vt ad minores natu intelligi debet. Nam qui per ætatem nimium iam processerint, ex nullo morbo magis quàm natu minores cõualescũt. Sed qui inter hos & ætate vigentes interiacẽt, vtpotè semicani, crudique senes nomine, cõualescere vidêre licet interdũ magis, quàm qui sint in ætatis vigore: quemadmodùm Hipp. ipse docuit de inflãmationibus, quæ in auribus fatigẽt, & nũc de purulentis ex pulmonia. In his enim, quia propter excretionem sanatio est viribus egens validioribus: ob id potiùs minores natu quàm maiores seruantur. In cæteris, minores natu anteà moriuntur ex doloribus ac febribus: id quod ipse dixit de auribus. Febres enim ac deliria minùs illis accidũt, proindeq; aures anteà suppuran

puran

purātur. Porrò minores natu (dicit) antequàm aures suppurentur, multi intereūt: quoniā si effluxit pus ex auribus, conualiturū esse ægrum sperari potest. Itaq; & per alias suppurationes, sub ipsum suppurationis tempus, minores natu ex magnitudine febriū ac doloris morte præoccupantur.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

IN prima parte explicat quos appellat Hippocra. γεραίτερος, id est, seniores. Non enim sunt illi, qui propriè senes appellantur: nam illi à nullo morbo conualescunt magis quàm ætate vigentes, id fit ob languorem facultatis ipsorum. Intellexit autem per seniores, illos, qui sunt medij inter senes & vigētes, de quibus dixit, potiùs liberari à dolore auris, quàm iuuenes: quoniam morb⁹ hic dolore solet homines interficere. In pulmonia verò aliter fit: in hac enim ex defectu excreationis imminet periculū, ad quod robustissima facultas alijs melior est, qualis in vigentibus inuenitur. *Maiores natu.* Græcè, γεραίτερος, id est, seniores. *Minores natu.* Græcè, νέοι. id est, iuuenes, de eis nanque loquitur, & lib. 3. Commen. 14. dixit habêre biliosum temperamentum, quod solis eis ab ætate conuenit. Sic in alijs locis. *Hippo. ipse docuit.* lib. 3. prog. 14. *Iuuenum tēperamentū.*

IN secunda parte, quæ incipit (In cæteris) rationē reddit, quare ex alijs inflammationibus potiùs moriuntur iuuenes, quàm seniores, id est subsistentes. Ratio clara est, & pertinet potiùs ad expositionem. 14. libr. 3. *Quoniam si.* Græcè, ἐπὴν ἔνγι. hoc est, quum autem.

PROGN. LXX.

DOLORES verò cum febre facti circa lumbos & inferas sedes, si septum transuersum attigerint, inferas sedes relinquentes, valde lethale. Alijs igitur signis mentem adhibêre conuenit. Quoniam si aliquod aliud signū malum apparuerit, desperatus homo est. Quicunque verò ex empyicis vruntur, quibus pus purum album, & sine prauo odore fuerit, seruātur: quibus verò subcruentum, & cœnosum, moriuntur. Si autem assurgente morbo versus septum transuersum alia signa superuenerint, non mala, ipsum empyicum futurum valde speratur.

SECVNDVM eam diuisionem, quæ in Græcis codicibus habetur apud Galen. ab hoc prog. incipit libr. 3. Ego tamen diuisionē, quæ in Latinis codicib⁹ habetur, obseruabo, maximè quoniā in ipsis incipit. 3. liber à tractatu de febribus. In præsenti sententia Hipp. de Morbis, qui ex alijs fiunt, loquitur: vbi causa eos efficiēs ab ignobili particula permutetur in nobilem, vt à lumbis in septū transuersum: vtcunque enim talis permutatio mala est, siue cum bonis signis, siue cum malis, vbi & cū febre fiat, & ascendens inferas sedes deserat. Cum malis enim significat mortem, ac desperatam salutē: cum bonis verò, quòd ad empyêma vertet morb⁹. De doloribus cum febre illud intelligere oportet: sine febre enim neq; morb⁹ acutus foret, de quo modò loquimur, neq; empyêma foret sperandū, maximè vbi à flatu eueniret, quod sæpe contingit. Quid autem per lumbos sit intelligendū, suprà prog. 2. exposui: per φρένας verò, septū transuersum: per inferas autē sedes, partes infrà septum, intelligendæ sunt. Si attigerint septum, relictis partibus inferiorib⁹, dixit, Quoniā vbi iecur vexatur inflammatione, dolor peruenit ad septum transuersum, non relicto iecore: non tamen est necessum ex hoc signo mortē sequi, quoniam est signum propriū. Præterea neq; indè in empyêma transire morbum, bonis signis accedentibus, vt inquit Hipp. necesse esset. Empyêma enim proprie est puris effusio in cauitates thoracis, in quas nunquàm effunditur pus, quod in iecoris phlegmone generatur. Si itaq; dolor lumbos vexauerit cum febre, & lumbos reliquerit, ad septum transuer- *Sedes inferæ* *Empyêma.*

ſum aſcendens, coniectari oportet ſigna alia, quæ ex robore facultatis trium membrorũ præcipuorum ſumi ſolent, quæ etiam ſuprà pro maiori parte narrata ſunt. Quòd ſi hæc inclinauerint ad malũ, nulla ſpes de ſalute habet: ſi verò ad bonum, empyêma futurũ ſperabimus, hoc eſt, ꝙ in cauitatem thoracis pus effundetur. Similẽ ſententiã ſcripſerat autor libri Prorrheticôn, par. 2. ſect. 35. dicens, Ex lumborũ recurſione oculi peruerſio mala. Quẽadmodùm enim cùm rapitur in ſeptum, efficit thoracis morbos: ità cùm recurrit in caput, efficit oculi peruerſionẽ: ex oculi enim peruerſione licet intelligere conuulſionem, quæ inſequitur humorem in caput recurrentẽ. Quare Galenus in Commẽ. huius prorrhetici ſententiam ampliorem efficit, dicens, Hic ſermo his ſimilis eſt, quę in prognoſt. dicta ſunt, qui cum febre circa lumbos, & inferas ſedes fiunt dolores, ſi ſeptum tranſuerſum relictis infernis ſedibus attigerint, lethales admodùm exiſtunt. Rurſùs & lib. 6. de Morb. popu. part. 8. Hippocrates mala quædam enarrans ſigna ſcripſit, Lumbis dolẽtibus, recurſus ad latus, & extuberantiæ, quæ ſeps appellantur. Quẽadmodùm enim hìc damnat recurſum ad ſeptum tranſuerſum, ità illic recurſum ad latera: ferè enim ſimilis eſt mutatio atque ſucceſſus morborum. Et quẽadmodùm hìc aliquando ſequi dixit empyêma: ità in libr. de Morb. pop. extuberantiam, quæ appellatur ſeps, id eſt, tumorẽ, qui ſuppuratur σήπω enim putrefactio ſignificat, & σὴψ ipſam putredinẽ, qualis in ſuppuratis tumoribus cõtinetur. Quod verò cõtinetur inter duas partes huius ſententiæ: nempe, Quicunque verò ex empyicis vrũtur, quibus pus purũ, & albũ, & ſine prauo odore, fuerit, ſeruant: quibus verò ſubcruentũ, & cœnoſum, moriũtur, mihi videtur à prog. abijciendum, tum quia inordinatè ſcribitur, interrumpens veram atque integam ſententiam, quæ remanet ipſo ablato: tum etiã, quia Gal. eius nullam fecit in Commen. mentionẽ. Vbi autẽ Cœnoſum dixi, Græca litera habet βορβορώδεις: quod verbum, puris craſsitudinẽ, aut eiuſdem fœtorem oſtendere poteſt: vt. 4. ſectio. Apho. Cõmen. 69. inquit Galen. Nonnulli quidem non grumoſas ſcribunt, ſed βορβορώδεα, id eſt, cœnoſas, ſicuti Numeſianus, & Dionyſius: qui ſiquidem fœtorem quendam ſimul oſtendentes, plus aliquid, quàm alij demonſtrant: ſi verò quaſi craſsitudinis quantitatem, nihilo plus hoc ipſo docent. βορβορώδεα igitur & fœtorem & craſsitudinem oſtẽdere poteſt. Empyici vruntur ex præcepto Hipp. lib. de Internis paſsionib⁹, vbi inquit, Si tamẽ pus in pectus eruperit, qua parte tibi videbitur ſignificare, ea vrens, aut ſecans, detrahe parùm in primis. Talis eſt Apho. 27. 6. ſectio. ſententia, Quicunq; ſuppurati, aut aquã inter cutim patientes vruntur, aut ſecantur: ſi pus, aut aqua vniuerſim effluxerit, omnes moriũtur. Vbi igitur alia remedia non ſufficiunt, neque ſperatur naturam per ſputum pus euacuaturam, ſecare eos docet, qui pus in cauitate thoracis cõtinent. Hip. rurſùs partem, quę vri debet, aut ſecari, explicuit, dicens, Qua parte tibi videbitur ſignificare, id eſt, qua parte magis inclinauerit pus. Nam aliquando declinat in ventrem, facta inflammationis ruptura, ad partem inferiorem: aliquãndo non pertranſit ſeptum tranſuerſum, ſed deſuper continetur. Sed tamen ex Hip. præcepto vſtio aut ſectio ad locum puris penetrare debet, vt pus ſtatim emânet, & parùm in primis. Poſteà verò, vt in eôdem præcipit, linamentũ crudi lini immittere oportet. Aëtius tamẽ eſcharas facere pręcipit, multis in locis, à collo vſque in vẽtrem, antè & retrò, lib. 2. ſermone. 4. cap. de Orthopnoicis & anheloſis, vndè curationem ſumi præcipit, cap. de pectore ſuppuratis. Paulus item lib. 6. cap. 44. Ferro itaque candenti (inquit) exulcerant multis in locis: vt inter iugulorum coniunctionem, vno, retracta ſuperiùs cute: duobus iuxta mentum, ſeorſùm à ſoporiferis arterijs: & ſub mammis, inter tertiam & quartã coſtam duobus, ferro latiùs impreſſo: duobus etiam inter quartam & quintam deorſùm verſùs, vno medio pectore, altero ſuper os ventriculi. Quas vſtiones multo tempore conſeruabant, vt per eas totum pus paulatim emanaret, vt Aëtius. Sed perforabant etiã alij ferro aut igne vſque ad puris locum: de quib⁹ inquit Paulus, Alij verò, vt inquit Leonides, ferramento tenui, ad nuclei oleæ figuram candenti, inter coſtas ea in parte, qua abſceſſum eſſe fuerit notatum, vſque ad pus adurunt. Sunt qui ſcalpellum quoque adhibêre audeant, inter quintam & ſextã coſtam, tranſuerſa linea, paululùm tamen obliqua, cutim inſcindũt: deindè aculeato cultello coſtas ſubcingẽte membrana perforata, pus excernũt. Verùm & iſti, & qui vſque ad pus adurũt, vel protinùs mortem inferunt, cùm vnà cum pure vitalis etiam ſpiritus vniuerſus exinaniat, vel fiſtulas inſanabiles inducẽt. Noſtro itaq; tempore cruſtis potiùs quàm vſtionibus penetrantibus ſuppuratos curamus.

Margin notes:

Lũbis dolentibus recurſus ad latus.

σὴψ.

Progno. corrigendum.

βορβορῶδεις.

Empyici vruntur.

Empyici qua parte vrendi aut ſecãdi.

GAL

GALENI *Commentarius.*

SI præcordia attigerint, quidam de delirio intellexerunt, velut ſi in hunc modũ dixiſſet: Dolores qui cum febre affligant circa lumbos & inferas ſedes, ſi aſcendentes committant delirium, difficiles ſunt. Alij meliùs quàm hi præcordia partem corporis dictam volunt, quod ſeptum quoq; tranſuerſum nominatur. Suffragatur veritati orationis, illud quod eſt in calce ſermonis perſcriptum, vbi dixit. Hunc fore purulentum ſperari admodùm poteſt. Vult enim aſcendente in thoracẽ morbo, è duobus alterũ, aut derepentè interire ægrum: aut ſi ſecũ optimè agatur, prorſus fore purulentum. Porrò hæc interſtinguũtur alijs indicijs. Si enim non praua ſint, purulentus euadet. Si prauum aliquod fuerit, prorſus moriturus eſt.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

φρενῶν.

MENTEM Hippo. exponit cùm dixit, φρενῶν. per id enim vocabulum, ſeptum tranſuerſum intelligi voluit, non mentem: ità vt delirium faceret humor, qui antè lumbos infeſtabat. Accedit ad confirmationẽ huius, quod Hippo. ad finem prog. dixit, quòd ſi cũ ſignis non malis permutatio à lumbis ad ſeptum tranſuerſum fiat, ſperandum eſt hominem futurum empyicum: quod nõ fieret, ſi ad caput facta fuiſſet permutatio. *Si præcordia attigerint.* Græcè, τὶ τῶν φρενῶν ἅπτεται. hoc eſt, quod dixit, phrenas tangere. *Præcordia.* Grecè, φρένας, id eſt, phrenas: ſic enim legi debet Latinè. Ac cogitur Latinus interpres hoc loco, & multis alijs, Græcum vocabulum vſurpare, quoties de voce ipſius ſignificatione author diſceptauerit. Quemadmodùm libr. 1. in annotatione circa Com. 19. diximus, cuius rei exemplum in præſenti Commen. habetur: in quo cõſtat, quàm ineptè dixerit Laurentianus: Si præcordia attigerint. Quidam de delirio intellexerunt: ac ſi aliquis Latinè locutus, per præcordium intelligere poſſet, delirium. Quod tamen dixit Galen. eſt manifeſtum, per id quod dixit Hippo. nempe, phrenas tangere, quoſdam intellexiſſe, delirare, quod eſt παραφρονεῖν: nam delirantium mens tangitur.

Græcas voces vſurpare cogimur ſæpe.

Laurẽtianus ineptè dixit.

PROG. LXXI.

VESICAE duræ, ac doloroſæ: malæ omninò ſunt, & exitioſæ: exitioſiſsimæ verò, quæcunq; cum febre continua ſunt. Dolores nanq; ab ipſis euenientes, interimere valent, & ventres in talibus non deiiciunt, niſi dura, & ægrè.

Veſicæ duræ dolentis cauſæ.

VESICA dura ac dolens reddi poteſt, aut ob lapidem, aut ob vrinæ ſuppreſſæ multitudinem: idq; ob grumos ſanguinis, aut craſſam pituitam aut tale pus, aut tuberculum in cole, aut inflammationem, quæ eſt tumor durus dolens, aut ob tumorem alium factum ab humore mixto, ex bile, pituita, aut ſanguine: quæ diſpoſitiones, mixtæ inflammationes ſunt, cum eriſipelate, aut œdemate. Lapis morbus prolixus eſt, de quo modò non eſt ſermo. Si veſica dura dolens reddatur, ob ſuppreſſam vrinam, aut ob craſſam pituitam, aut tale pus, aut ob ſanguinem concretum, aut tuberculum in cole, exitialis diſpoſitio eſt. Non tamen erit aliqua harum diſpoſitionum admodùm exitioſa, ſicuti quum laborat phlegmone, quæ febrẽ efficit continuã, quam aliæ diſpoſitiones nõ neceſſariò efficiũt. Quãdo ergò dura ac dolẽs fuerit, hoc eſt phlegmone laborauerit, & cõtinua febre, exitioſiſsima eſt diſpoſitio, & quæ ſolet, vbi nõ remittat, primis circuitionibus, interimere. prog. 73. infrà.

Veſica phlegmone laborans continuam febrẽ efficit.

Per alias tamen diſpoſitiones veſica dura dolens non facit continuam febrem: neq; exitioſiſsimum ſignum eſt, ſed tantùm exitioſum. Vbi Hippo. ſcripſit, ξὺμ πυρετῷ συνεχεῖ, id eſt, cũ febre continua. Galen. in Commen. dixit, ὅταν πυρετὸς ὀξὺς ῇ. id eſt, cùm febris acuta fuerit. Conſtat autem idem eſſe febrem acutam, & continuam, cum fortibus ſymptomatis: acuta eſt enim illa, cuius velox eſt motus, & citò pericula adueniunt. Modò febris continua, cùm duritie & dolore veſicæ, & deiectionis ſuppreſsione, breuem habet terminationem, & pericula iniuncta. Non ergò differt Galen. dicens acutam febrem, ab Hippo. qui dixit continuam. Ratio tamen, quare exitioſiſsima diſpoſitio cenſetur, veſica phlegmone laborãs, cum acuta febre, ſumitur ex magnitudine doloris, & deiectionis ſuppreſsione. Veſica, quæ vrinæ cõceptaculum eſt, vnam habet membranam, ex tribus generibus fibrarum conſtitutam.

Febris continua cũ malis accidentibus acuta eſt.

Veſicæ diſpoſitio exitioſiſsima.

Veſicæ conſtrictio.

Vnicam eſſe dixit Gale. lib. 1. de Naturali. fac. contra Aſclepiadem, his verbis: Verùm ſi ipſe diſſecuiſſet veſicam, fortaſſe nõ ignoraret exteriorem veſicæ tunicam eandem cum peritonæo naturam habere, vtpote ab eo ortam: internam verò, quæ ipſius veſicæ eſt propria, pluſquàm duplo eam craſsitudine ſuperare. Et quòd tria fibrarum genera contineat, inquit lib. 5. de Vſu partium. Quæ verò veſicarũ ſunt tunicæ, rectos & rotundos, & obliquos habent nullos: vna enim vtriuſq; veſicæ tunica cùm ſit, ad omnimodã ſpeciem motus idoneam acquiſiuit conſtructionem: reliqua verò membrana, quæ veſicæ ſuperpoſita eſt, à peritoneo habet originem, vt dixit lib. de Naturalibus facult. citato loco: & lib. 4. de Vſu partium, inquit: Vniuerſaliter enim, nullum eſt organum eorũ, quæ ſub phrenibus, quod non operiatur aliqua tunica, principium generationis ex peritonæo accipiente. Præterea lib. 6. de Anatom. adminiſtrationibus, de peritonæo loquens, qualiter omnibus membris infrà ſeptum tranſuerſum obducitur, inquit: Cuius nimirum gratia nonnulli peritonæum ipſum tunicam appellant, quoniam ventriculi, iecoris, lienis, renum, inteſtinorum, veſicæ, & vuluæ inuolucrum eſt. Hinc ſoluitur apparens cõtradictio apud autores: quidam enim dicunt veſicam duas membranas continere, quidam vnicam. Qui duas enim dicunt, peritonæum annumerant inter partes veſicæ. Veſicæ nerui quidam non parui implantantur, ab oſſe ſacro originem habentes, vt inquit Gale. lib. 5. de Vſu partium veſicæ. Igitur quæ vrinam ſuſcipit, neruos ab amplo oſſe dorſalis, quod ſacrum nominant, implantauit, qui ſenſum exactiorem ipſi præbent, quàm qui alijs multis infrà ſeptum tranſuerſum. Nam vt vult Galen. lib. 5. de Vſu partium, tribus finibus neruos dedit natura membris: aut ſentiendi gratia in ſenſorijs organis: aut motionis in motorijs: aut ad dignotionem triſtantium, ſentiendi gratia, aut auribus, oculis, linguæ, manibus internis, & ori ventriculi: mouendi gratia, vt muſculis: ad ſentiendum verò contriſtantia, ipſis internis particulis neruum inſeruit, quibuſdam quidem maiorem, quibuſdam verò minorem, non ſecundùm particulæ dignitatem, ſed ſecundùm exigentiam.

Veſica triplex genus fibrarum continet.

Circa veſicæ membranas opiniones.

Nerui quibus cauſis membris mandantur.

Iecori ergò, quia ad excernendum quod nocet, plures habet expurgationis vias, natura minimum neruum impartita eſt: veſicæ fellis ſatis etiam paruum, quoniam à proprijs & familiaribus ſibi excrementis non moleſtatur, etſi multis annis in ipſa contineantur, & mortuo iam animali ibidem bilis aſſeruetur. Inteſtinis tamẽ, quia aliquando ab acribus excrementis mordentur, & exulcerantur, ſenſus cõtriſtantium datus eſt, per ſingulos neruos ſingulis inuolutionibus diſtributos. De veſica verò ſic ait: Magnæ verò veſicæ, quæ vrinam ſuſcipit, nociua vtiq; fieret perſæpe, niſi celeriter excerneretur, acrior & bilioſior vrina: nõ enim erat ſubſtantia corporis eius cognata, ac congener cholericæ qualitati, (ſicut eſt illa ſubſtantia veſicæ choleram ſuſcipientis) ſed vrinis ſolis, quarum gratia à natura facta eſt. Et propter hoc cùm bene ſe habent omnia, quæ ſunt in animali, neq; aliud quid peccat in quauis particula ſeroſarum ſuperfluitatum ſubſtantia, neq; acris, neq; doloroſa fit veſicæ: errore verò aliquo in organis concoctorijs, præcedente tanto, vt nondum benignus generetur ſanguis, tum aliæ ſuperfluitates, tum vrina fit acris adeò ac mordax, vt radat & rodat veſicam. Non igitur ſpectat tunc animal eum, qui ſecundùm naturam eſt, terminum meiendi, ſed mox excernere eam, etiam antequàm impleatur veſica, feſtinat. Hæc itaq; natura præuidens, plurium & maiorum neruorum fecit eam participem, ad ſenſum perfectiorem & exactiorem. Hæc Galen. Quæ fuſiùs, quàm ſolemus, retulimus, vt monſtraremus veſicam ſenſu acri præditã eſſe, & inde eius ex inflammatione dolores, maximè cum acuta febre, exitioſiſsimos eſſe. Perueniũt etiam ad ipſam venæ & arteriæ magnitudini vaſis reſpondentes, ab ea parte à qua primùm explantantur

Veſicæ venæ & ar

rami

rami venarum, & arteriarum, venientium à dorso ad crura, vt scribit Galen. lib. 5. de Vsu partium. Per has venas & arterias sanguis copiosè delatus, inflammationes efficere poterit, non aliter quàm in omnibus alijs particulis, vbi sanguis à forti in imbecillam truditur particulam. Cohibetur etiam atq; supprimitur in ipsis stercus, vt inquit Hippo. quod fit propterea, quòd vesica recto intestino proximè sita est, & in viris magis quàm in fœminis, in quibus vterus intermediat. Partes autem proximæ in doloribus condolent: deiectio quoq; descendens comprimit ipsam vesicam. Rursus & deiectioni cooperantur musculi epigastrij, qui non compriment fęcem sine vesicæ compresione, & indè maximus dolor excitabitur. Bene igitur dixit Hippocr. dolores hominem interimere posse, & ventrem nihil reddere nisi durum, & ægrè. durum, dixi, quoniam longo tempore retinetur, quo exiccatur, & maximè partium illarum calore, ex inflammatione accedente. Gręca litera habet, ἢ μὴ σκιρραῖτε καὶ πρὸς ἀνάγκην. scribendum tamen, σκληρᾶτε, id est, dura. Et Aegrè dixi, quoniam partem, καὶ πρὸς ἀνάγκην, sic esse conuertendam, vt dixi, explicui suprà Comment. 3. huius lib. etsi Hippocra. hæc tantùm duo signa scribat, quæ ostendunt periculum, & malitiam huius ægrotationis, simul cum duritie, quæ ostendit morbum. Multa alia scribuntur ab Aëtio libro. 3. sermone. 3. ex quibus periculosissima ostenditur dispositio, cùm ait, Consequuntur autem ægros cõmunia inflammationis signa, febri acuta infestantur, & vigilant, delirantes aliena loquuntur, & vomunt biliosa pura, & lotium eijcere non possunt, durus fit pecten, & pubes cum væhementi dolore, & egerendi appetentiæ veluti in tenesmo fieri solẽt: quod verò egeritur, tenue est, & subsidentiam non habet. Aliquando & inflationes sequuntur, & aluus adstricta est, intestino recto ab inflammatione vesicæ compresso. Quòd si quis insti terit, videtur quòd Aëtius contradicit Hipp. cùm dicat tenuem aliquando esse deiectionẽ eorum, qui vesicæ inflammatione molestantur, & aliquando duram: Hippo. verò de dura tantùm fecit mentionem. Sed intelligere oportet, Hippo. id signum scripsisse, quod maiori parti euenit, id autem est, duram fieri deiectionem, & ægrè excerni. Quòd si aliquando mollis, & liquida excernatur, id minus euenit, & non tollit veritatem sententiæ. Vbi enim vesicæ inflammatio adfuerit cum febre continua, doloris væhementia hominem interimere poterit, siue liquida, siue dura fuerit deiectio. Contingit enim aliquando, humorem ex intestinis à calore trahi, aut ex abundantia descendere ad rectum intestinum, qui læui expresione excernetur, musculis ventris non coagentibus, aut parùm admodùm: aliquando verò duram reddi deiectionem, ob dictas causas.

Vesica inflā mata fecem cohibet.

Signa inflā- mationis vesicæ.

Locorum cō ciliatio.

Tenuis deie- ctio, cum vesicæ inflam- matione.

GALENI
Commentarius.

SAepenumerò dictum mihi est, vt phlegmones, id est, inflammationis vocabulum, Hippocrates de phlogôsi, id est, inflammatione afferat, sermone indicans quam Erasistratus & eo posteriores nominant singulari appellatione phlegmonen: quemadmodùm sanè & nunc dixit: Vesica dura ac dolens. At verò, quamobrem talem dixit esse difficilem affectionem, maximeq; quoties febris infestet acuta, perspicuè ipse indicauit, magnitudinem causando doloris, & deiectionis suppreßionem. Supprimitur verò propter angustiã porrecti intestini, atq; vesicæ dolorem. Desinunt enim ægri tali fungi officio, quoties statim, si cœperunt, dolor infestet. Idq; commune omnis doloris est. At verò dolor affligit interdùm, quia fungentia officio opificia, inflammatione laborant: interdùm quia proxima ipsis membra afficiuntur. Ità respirantes, dolore infestantur ex inflammatione lienis, aut ventriculi, aut iecoris, aut in ilijs musculorum: & ob eam rem spirare difficulter coguntur illo genere spirationis difficultatis, quo spiratio parua

ac crebra fit. Sed huius spirationis difficultatis atq; etiam aliarum cuiuslibet causa libro De spirationis difficultate primo dicta est.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

φλεγμονή.

IN prima parte exponit significationem vocabuli, φλεγμονῆ, apud Hippocra. accipitur enim pro φλόγωσι: vt declarauimus suprà Comment. 20. & 25. lib. 1. Vtitur enim eo vocabulo non solùm ad significandum tumorem durũ dolentem: nunc verò vesicam duram dolentem dixit, ad phlegmonem significandũ, quæ vera phlegmone existit. *Inflammine.* Græcè, τῆς φλογώσεως.

IN secunda parte reddit causam, quare dixit Hippo. talem dispositionem esse exitiosam, maximè cum febre acuta, quam appellauit Hippocra. continuam. Rursùs notandum, quod id quod dixit Galen. maximè dixisse Hippo. exitiosam dispositionem, vbi adsit febris acuta: Hippocra. dixit, exitiosissimam dispositionem cum febre continua, vesicam duram dolentem. Causa verò ab Hippo. scripta est duplex, doloris vehementia, & deiectionis suppressio. Quoties enim pars aliqua dolore vexatur, aut ei proxima, ob vtrunq; cessat ab opere pars, statim dolore concitato. Itaq; musculi ventris cessant à compressione intestinorum, quoniam fæx per intestinum rectum descendens dolorem vesicæ auget. Quod etiã in respiratione contingit, quando aut iecur, aut lien, aut ventriculus inflãmatione vexantur. De quibus in expositione prognost. 20. latè diximus. *In iliis.* ἐν ὑποχονδρίῳ, hoc est, in hypochondrio.

PROG. LXXII.

SOLVIT verò morbum, vrina quæ puruleta mingitur, album ac læue habens sedimentum.

Vesicæ inflammatæ

SICVTI & omnes aliæ inflammationes, ita illæ quæ in vesica fiũt, multis modis finiuntur, aut induratæ, aut sensim discussæ, aut suppuratæ: nonnunquàm etiam, vt inquit Aëtius, repentè aborto erysipelate, in cutis superficie perseuerante, neq; intrò recurrente: aut multo lotio eiecto. Quum ergò vesicæ inflammatio suppuratur, pus erumpit in cauitatem vesicæ, atq; exulceratur: quòd si pus album ac læue effluxerit, sanabitur æger, maximè vbi subsederit. Huius autem subsidentiæ in fundo matulæ ratio est, quoniam à partibus proximis descendit, non subactum, neq; admodùm cõmixtũ vrinæ, id enim ostendit in vesica adesse exulcerationem, sicuti plurimùm commisceri, cum vrina pus ex locis distantioribus venire: quod testatur Gal. libro. 6. de Lo. pa. cap. 4. vbi vnam aliam scribit notam suppurationis factæ in vesica, dicens: Plærunq; verò solum pus sine vrina mingitur, idq; manifestè indicat in vesica suppurationem. Paulus tamen solum pus citra vrinam mingi, dixit pudendorum exulceratione significare. Cæterùm pus (inquit) aut sanguis, nõnunquàm solus, absq; vrina excernitur, idq; non alicuius ex prædictis, sed pudendi vlcus ostendit. Et Galen. ipse 4. sectio. Aphor. Com. 75. inquit: Vlcera autem si in pene fiant, etiam sine vrinis, & pus excernitur, & sanguis. Neq; tamen istæ sententiæ contrariæ sunt: nam & ex vesica, & ex pudendis excerni cõtingit pus sine vrina, sed dissimiliter: nam cùm mingitur, facultate videlicet expultrice vesicæ & musculorum epigastrij concurrentibus, à vesica descendit pus: si tamen exeat pus, nulla in vesica aut ventre facta expressione, in pudendis est vlcus, aut in collo vesicæ, quod ipsis coniunctum est. Vbi igitur sine vrina pus excernatur, ex alijs distinguetur locus patiens. Id etiam pus, quod ex vesica excernitur, in fundo matulæ residet, inquit Paulus, quod ad paucam cum vrina mixtionem, quam diximus, referendum est. Et vbi coctio perfecta sit in pure, quæ ostendit morbum solutum iri, id pus, quod residebit, album erit, ac læue. Hæc enim puris sunt electiones. 1. lib. prognost. vbi tamen & quàm minimè fœtidum esse debere dixit pus optimum: hîc verò non nisi album ac læue. Est enim vesica membrum exangue, ac frigidum: vnde fit, vt pus ab ipsa excretum grauem secum ferat odorem. Id est quod dixerat aphoris. 81. quartæ sectionis: Si sanguinem aut pus minxerit, & squamulas, & odor adsit grauis, vesicæ significat exulcerationem. Meritò igitur in hoc prognost. puris odorem non adiecit, satis fore existimans, si in vesicæ inflammationibus

terminationes.

Vlcus vesicæ

Pus sine vrina missum.

Locorum distinctio.

Pus residens in vrina.

Pus è vesica fœtidum.

tionibus vrina mingatur, cum sedimento puris albi, ac læuis, ad coctionem inflammationis ostendendam, & inde salutẽ. In huiusmodi vrinis purulentis, à vesica excretis, squamulæ non apparebunt, quæ aliâs solent vesicæ vlcus ostendere: illæ enim non appârent, nisi quoties ab acribus, & erodentibus humoribus vlcus incepit. Quòd si quis obuiauerit, per hoc quod dixit Hippo. apho. 18. sextæ sectio. vesicam discissam signum lethale esse, ac vesicam vlceratam esse discissam: non ergò soluitur morbus pure erumpente. Respondemus, quòd Hippo. per discisionem vlcus magnum atq; profundum, vt vult Gale. in Comment. intellexit, & quod in vesica ad profundum vsq; penetrat: vlcus tamẽ ex ruptura inflammationis, nõ penetrat totam vesicæ substantiam, quam si penetrauerit, lethalis erit dispositio.

Squamulæ non semper in vlceribus vesicæ.

Obiectio.

Vesicæ vlcus lethale.

GALENI Commentarius.

QVOTIES vesicæ inflammatio concocta sit, confluunt in sedem eius interiorem concocti humores, ac pariter scilicet cum vrina excernuntur, indicium habentes bonæ in sedimento concoctionis.

HIC Commen. nulla eget annotatione.

PROG. LXXIII.

SI verò vrina nullatenùs ἐνδιδοίη, id est cõcedat, neq; vesica mollescat, & febris cõtinua vexauerit, in primis morbi circuitibus speratur dolentem moriturum.

AETIVS partecitata in Commen. 71. vrinæ suppresionem scripsit inter signa quæ ostendunt vesicæ inflammationem: quod signum non cum omnibus inflammationibus ipsius coniungitur, sed cum periculosissimis, vt inquit Galen. in Commen. Id enim accidere solet, vbi perquàm exitiosus morbus est: quod eueniet, vbi inflammatio in collo vesicæ, aut iuxta ipsum fiat: Quàm exitiosa verò sit hæc dispositio, in qua cum febre continua vesica dura dolens fuerit, maximè vbi vrinæ suppresio accedat, ostendit dicens. Dolentẽ moriturum primis circuitibus. Cum dixit: Neq; vesica mollescat, intellexit duram. Cùm dixit, Dolentem: constat ipsum de tumore duro dolente loqui, vbi pariter febris continua vexauerit: quod declaraui Comment. 71. Si etiam non concedat vrina: Quod significauit dicens: μηδὲν ἐνδιδοίη, hoc est, non fecerit in melius mutationem (nempe à suppresione in solutionem) concludit ipsum primis circuitibus moriturum. Per primos autem circuitus intelligere oportet primum & secundum quaternarium, quod spatium ad. 7. peruenit diem, vt declaratum est lib. 1. Commen. 36. Magnitudo autem huius morbi ostendit, hos primos circuitus non esse septenarios: nullus enim talis 7. diem transcendet. Adde quòd prognost. 71. exitiosissimam dixit dispositionem vesicæ duræ dolentis, cum febre continua: maximè verò talis erit, vbi accesserit vrinæ suppresio, vt in præsenti prognost. quod breuissimũ morbum ostendet, & à quo raró aliquis euadit.

Vrina, in quibus inflã mationibus vesicæ supprimitur.

Vesica inflãmata cũ vrinæ suppresione exitiũ intra. 7. diẽ.

GALENI Commentarius.

NEQVE mollescere vesicam, ac febrem continuam esse, perspicuum est. Vrinam verò nequâquam concedere, obscurum inexplanatumq; est. Etenim nomen de affectibus & accidentibus ferre assolet: quemadmodùm omnes alij posterioris æui concedere inflammationem, molem, duritiem, tentionem, dolorem dixerunt: non tamen aliquis concedere vrinam dixit. Itaq; forsitan de prædictis Hippocrates appellationem transtulit ad vrinam, vt mutationem eius in melius, ità intelligamus.

gamus: quod quidem si concedatur: vacuationem quoq; ex suppreßione, proditam ab eo inaudiamus licebit: vt intelligamus per inflammationem vesicæ, supprimi vrinam. Id enim quoq; interdùm accidere solet, quoties perquàm exitiosus & morbus est, ac rarenter ex eo conualescunt. Igitur ad hunc modum legitur in alijs quibusdam, & item in codicibus Artemidôri & Dioscoridis: in alijs verò dictio ità habet: Si verò nec vlla fuerit vrina, neq; dolor concedat: ac talis lectio nullam habet quæstionem aut ambiguitatem.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN hoc Commen. Galen. tantùm id contendit interpretari, quod dixit Hippoc. Si verò vrina nullatenùs ἐνδιδοίη, id est, concedat. Nam hoc verbum, ἐνδοῦναι, de morbis & symptomatis ferre solet Hippocra. vt concedit inflammatio, aut tumor, aut dolor: nisi ob similitudinem dictum sit, ità vt quemadmodùm dici solet, concedit dolor, quia in melius mutatur: ità, concedit vrina, quia cùm esset suppressa, vbi exierit, in melius facit mutationem. Aliam etiam refert lectionem distinctā, vbi verbum, Concedat, cum dolore iungatur, sic: Si verò neq; vlla fuerit vrina, nec dolor concedat.

ἐνδοῦναι.

PROG. LXXIIII.

MODVS AVtem iste potisſimū tentat pueros, à septimo in quartum decimum annum.

Pueri vesicæ morbis magis laborāt.

PVERI magis alijs vesicæ morbis laborant, ob immodicum ac intempestiuum ciborum vsum, ventriculo non sufficiente alitioni, & augmento. Antè igitur quàm coquatur, alimentum ipsum ad se trahunt venæ: & indè plurimum in ipsorum vrinis subsidet: vt primo de Crisibus, cap. 12. Crassæ igitur vrinæ ipsorum, ad vesicam peruenientes, lapides generant, & per venas alentes vesicam, vbi crudi crasſiq; prædicti humores peruenerint, cum sanguine efficient inflammationes. Potiùs verò in illis, quàm in adultioribus, propter eandem causam, propter quam & lapides magis in ipsorum vesicis fiunt, apud Aëtium lib. 3. sermone. 3. dicentem: Generantur etiam in vesica lapides pueris frequentiùs, quàm ætate prouectis: voraces enim pueri sunt, & perpetui motus, & cibis vtcunq; oblatis & nociuis vtuntur, & neq; horam cibi capiendi seruant ordinatam: quinetiam priusquàm prior assumptus cibus concoquatur, alium ingerunt: & cùm væhementiùs à cibo moueantur, & crudus & incoctus in venas cibus distribuitur. Mollia autem sunt ipsorum corpora, & quæ facilè cedant, eiusq; rei gratia obturationem circa renes nō perferunt. Cùm verò crasſisima lotia in vesicę amplitudinem perferantur, ibìdem, veluti vini fęx, & limus aquę, subsistunt, ac posteà ex loci caliditate desiccata lapidescunt. Et author lib. de Renum affect. dignotione, inquit: Neq; alij causæ acceptū feremus, quòd pueris in vesica lapides generentur, qui verò ætate sunt florenti, quòd in renibus eorum calculi cōstituantur: quippe cùm actiones naturales in pueris sint omnes fortes, fusa est in eis & dissoluta succorum crasſities: contrario modo habent, qui ætate processerunt, nam actionibus in hisce debilioribus coacta est crasſities succorum. Ratio ergò veritatis prognost. sumitur ex communicatione venarum, quæ subingrediuntur renes, cum ijs quæ alunt vesicam in vena magna descendente: cui accedit humorum crassorum fusio cum sanguine mixtorum, qui in cauitatem descendentes, lapidem: in corpus verò vesicæ, inflammationem efficiunt, in pueris maximè: hi verò sunt, qui ad. 14. perueniunt annum.

Lapides in puerorū vesicis magis.

Humores puerorū fusi sunt.

Vesica puerorū magis alijs inflammatur.

GALENI Commentarius.

PROPTER importunum atq; exuperantem cibum, copia plurima colligitur humoris crudi vocati in corporibus

bus puerorum. Is igitur per renes expurgatus quotidie, atq; etiam per vrinarios meatus in vesicam collectus, interdùm calculos in ea gignit, sæpe etiam inflammationem, quoties vesica ab humoribus talibus subindè traijcientibus, væhementer afficiatur.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

HIC Commen. nulla eget annotatione, præterquàm vbi legitur: *Væhementer afficiatur.* Græcè enim hę dictiones scribuntur, τύχῃ σφοδρότερον κακωθῆσα. hoc est, væhementiùs fuerit prauè affecta.

FINIS.

LIBER TERTIVS PROgnosticorum Hippocratis, cum Expositionibus Christophori à Vega, & Annotationibus eiusdem in Galeni Commentarios.

PROGNOST. PRIMVM.

FEBRES VERÒ iudicantur, in eisdem diebus, numero ex quibus supersunt homines, & ex quibus moriuntur.

HOC loco incipit lib.3.prog. Cuius prima pars de febribus atq; iudicationibus tractat: ratio tamen quare de febrium potiùs quàm aliorum morborũ iudicationibus loquitur, est, quoniam longi morbi rarò per iudicationem finiuntur, sæpius verò acuti, & febres ab acutis morbis sunt inseparabiles: ob id de febrium iudicationibus agit, tanquàm de his quæ inuicem adeò sunt coniuncta, vt rarò admodùm iudicationes sperētur, nisi in morbis febrilibus. Refert itaq; plurimũ medico prædicere, an morbus sit iudicandus, an solutione finiēdus sine aliqua subita mutatione, & qua via, & quo die, & an ad bonum. Cùm ergò cognouerit morbum iudicandum (quod ex magnitudine depręhendet, siquidē magni morbi iudicantur, parui verò soluuntur) an vomitu, an fluxu ventris, an sudore, an profluuio sanguinis, perquirere tenetur. De quibus multa dicentur infrà, &.3. de Crisibus, sunt à Gale. explanata abundè. Præterea medico cōducet maximè diem, in quo talis euentura est iudicatio, cognoscere. Dies isti, qui iudicatorij appellantur, in quibus magna ex parte eueniũt subitæ morborũ mutationes, annumerabuntur statim ab Hippocr. de ijsdem etiam quædam dicemus, si primùm intellexerimus, vt vult Hippocr. quòd siue morbus ad salutem terminandus sit, siue ad mortem, vnicum habet terminum. Quòd enim morbus citò terminandus sit, aut tardè, sumitur ex morbi natura, anni tempore, ætate, temperatura, regione, & signis coctionis. Si nanq; febris tertiana est in iuuene temperatura bilioso, regione calida, æstatis tempore, citò finietur: sicuti quotidiana in sene pituitoso, hyeme, ac regione frigida, tardè. Tertianæ ergò febris cum reliquis conditionibus breuis terminus est, siue qui ea laborat saluandus, siue moriturus sit. Quòd enim saluari, aut mori debeat, ex alijs signis coniectari oportet: terminus verò ex morbi natura, & reliquis. Morbi itē peracuti exactè, vt in prog. sequenti dicetur. 4. diebus finiuntur, siue cum bonis signis, ad bonum, siue cũ malis, ad malum. Semel igitur intellectis, morbi natura, anni tempore, & reliquis, cōstabit: statim breuem aut longum esse morbum: siue cum eo signa salutis, siue mortis cōiungantur. Salutis verò signa, aut mortis, hos terminos iam ex dictis signis intellectos, variare nō poterunt, præterquàm si signa coctionis inter signa salutis annumeres. Quòd tamen ad salutem vel ad mortē terminari debeat, ex signis in prog. scriptis cognoscemus: de quibus sunt etiam signa coctionis, quod satis docet Hippocra. aphor. 12. primę sect. quum ait: Accessiones & constitutiones morbi indicabunt, & anni tempora, & circuituum incrementa, siue quotidie, siue alternis diebus fiant. Quũ enim dixit: Morbi indicabunt, morbi naturam intelligere oportet, quę indicat cum reliquis, accessiones, ac constitutiones, vnde pendet breuis aut longa morbi terminatio, cum signis salutaribus, ad salutem, cum lethalibus ad mortem. Sic etiam de omnibus morbis acutis & longis verum habet sententia Hippoc. eorum eundem esse terminum salutis & mortis: eandem enim seruat naturam morbus, siue cum his, siue cũ illis iungatur signis. Lib. quoq; 3. de Crisibus, cap. 4. Gal. 4. considerare præcipit in morbis, magnitudinem, motum, morem, & speciem. Magnitudo ex magnitudine signorum propriorum cognoscitur: ipsa ve[rò] magn

Febres ab acutis morbis inseparabiles.

Medico quæ refert scire.

Morbum iudicandũ magnitudo docet.

Terminus salutis & mortis in morbis idem.

Signa salutis non variant morborũ terminos.

Quatuor in morbis cōsideranda.

magnitudo cognita ostendit morbum iudicandum fore, maximè si accedat motus celeritas. Motus cognoscitur ex frequentia accessionum, cùm celeriter accedunt, & celerem habent ad summum vigorem ascensum. Quòd itaq; iudicabitur morbus, ostendunt magnitudo, & motus, & morbi species, & anni tempus, & accidentia superuenientia: veluti illa, quæ decretoria appellantur, quæ imminentem ostendunt iudicationem, de quibus multa pòst dicentur. Motus etiã celeritas præstat ad diem iudicationis ostendendam. Species autẽ morbi, quæ natura appellata est ab Hippocra. in aphor. 12. primæ sect. ex proprijs indicijs cognoscitur, vt in morbo laterali, tussis, difficultas respirandi, febris continua, dolor lateralis pungenti similis, pulsus serrantis speciem referens. Cognita igitur natura siue specie morbi, quòd acutus absolutè est, ipsum intra 14. terminandum cognoscemus: an verò in 11. an in 14. motus celeritas, anni tempus, ætas, temperatura, ambiens nos aër: ad id etiam facit, quòd morbus in sua specie magnus est, vt citò terminetur. Maximè etiam ad id coadiuuabũt signa coctionis: nam si morbus aliquis in 4. signa coctionis ostendat, in 7. finietur: si in 7. appârẽt, in 11. aut. 14. ad quod distinguendum facit motus ipsius celeritas. Morem etiã morbi considerare præcipit, qui ex signis salutis & mortis cognoscetur: de quibus plurima dicta sunt in duobus præcedẽtibus libris, inter quæ sunt etiam coctionis signa, quæ in aphor. citato appellantur, mox apparentia. Quæ igitur illic signa mox apparentia appellantur à Galen. in lib. de Crisibus, citato loco, in signis morem morbi ostendentibus includuntur, quæ sunt ea, quæ salutem, aut mortẽ ostendunt. His igitur omnibus animaduersis, præcognoscet medicus, an morbus sit iudicandus, & an ad bonum, an ad malum, & diẽ qui vnicus erit, siue saluãdus, siue moriturus æger sit: qua autem via, docetur à Gal. lib. 3. de Crisibus, cap. 11. & ab Hippocr. multa dicentur in sequentibus: prog. 30. & 33. Poterit autem aliquis instare contra sententiam huius progn. ex dictis Galen. lib. 7. aphor. Comm. 31. vbi de vrina crimnôdi, repræsentante speciem farinę crassioris, loquens Hippo. dixerat longã ægritudinem significare. Galen. infert: & hic sermo adhibita distinctione fit verus ab experientia comprobatus, quia tales vrinæ exitiales sunt, sicut etiam in prognost. dictum est, & plurimi morte præripiuntur, antequàm morbus diutiùs protrahatur. Et qui neq; ex ipsis

Species morbi.

Mos morbi.

Obiectio.

obiectionẽ aliã vide huic simile idemq apud gal. 1. de morb. vulg. 3. 25. cum eius solutione.

sunt liberati, ijs omnibus in longum producta est ægritudo, cùm dispositio multã requireret coctionem, in qua talis vrina mingitur. Ex quo loco sequitur, quòd morituri breuiter moriuntur, & saluandi non nisi longo tempore, saluantur, per morbos, per quos vrina similis farinæ crassiori appâret. Soluitur tamen ista difficultas, quoniam Hippoc. in præsenti prog. de morbis loquitur, Galen. verò loco citato de signis. In hoc enim prognos. vult Hippocrat. vnius & eiusdem morbi terminum ad salutem cum signis salutaribus, & terminum ad mortem cum signis lethalibus, esse eundẽ. Gal. tamen dicit, cum signo vno quosdam citò mori, quosdam longo tempore saluari. Intelligendum in diuersis morbis: nam in morbo acuto mors breui sequetur, si tale sedimentum apparuerit, in longo tamen poterit cum eodem sedimento liberari. Erit igitur sedimentum eiusdem speciei, non tamen morbus. Ad eorum, quæ dicta sunt, & in sequentibus dicenda, integram cognitionem, quædã de Diebus decretorijs dicenda sunt. Primò probabitur, dies aliquos esse iudicantes, & iudicationis ratio explanabitur. Secundò discutietur, an 20. dies sit decretorius potiùs, quàm 21. Tertiò dies omnes decretorios ordine recensebo, ex doctrina Hippoc. Quarto loco, singulorũ dierum iudicialium historiam enarrabimus. Circa primum igitur notandum, quòd iudicatio, quæ à Græcis κρίσις appellatur, de mala ac bona dici potest, de perfecta ac imperfecta. Si tamen quis exactè vocabulo vti velit, dicet cũ Gale. lib. 1. de Diebus decreto. Bona quidem, simulq; perfecta solutio, simplici sermone crisis vocabitur: reliquæ omnes cum appositione: ac si diceret, crises malæ, aut crises imperfectę. Sicuti & lib. 3. de Crisibus, cap. 1. inquit: De prima igitur, quæ repente fit, permutatione dicamus, quoniam omnium, quas antè diximus, optima est, atq; ideo ipsam per excellentiam crisim nominamus: quoniam natura, quæ præter naturam sunt, separante, exquisitè perficit. Ex alijs autem permutationibus, quæ quidem ad subitam mortem, mala crisis est: quæ verò aliquam effatu dignam faciunt mutationem, non tamen integram solutionẽ, imperfectæ crises vocantur: sicuti & quæ paulatim, vel scilicet virtute debilitata, vel morbo contingunt, quamuis dissolutiones simpliciter, non crises nominantur. Sola igitur subita ad sanitatem conuersio simpliciter crisis nominatur, & quidẽ fit omnino subitis quibusdam excretionibus, aut effatu dignis abscessibus.

Dubitatio.

Dierum iudicialium doctrina.

Iudicationis ratio. κρίσις.

bus. Hæc est eius definitio. Harum iudicationum ratione dies quidam iudiciarij sunt appellati: nomen autem iudicij subitæ mutationi attributũ est, quoniam in crisibus sperandis non aliter se habent ægri, quàm qui in foro mortis sententiam audire spectant. Quòd autem aliqui sint dies iudiciarij, Gal. satis probat lib. 1. de Diebus decret. maximè quoniam experimentũ ostendit in quibusdam diebus magis quàm in alijs ægrotantes à morbis cum subitis mutationibus liberari, aut interire. Quod probârunt Archigenes, Philotimus, Heraclides Tarentinus, & Hippo. Licet enim in omnibus diebus iudicationes visæ sint, non tamen æquè frequentes, neq; æqualiter fidæ. In. 12. enim, & .16. nullum iudicatum vidit Galen. in septimo verò innumeros. Prętereà septimus plurimos iudicat absolutè, fideliter, tutè, manifestè, conspicuè, & salubriter: absoluta dicitur iudicatio, quæ in morbo nihil facit reliqui: firma, fida, secura, certa, quę reddit nunquàm: tuta, quæ sine periculosis symptomatis accidit: manifesta, siue conspicua, quæ fit cum manifestis excretionibus, aut effatu dignis abscessibus: salubriter, id est, cum bonis signis in die iudicatoria iudicatur, & ad salutem finitur. In alijs verò diebus, qui iudicatorijs non annumerantur, aut iudicationes non fiunt, aut rarò, imperfectę, infirmiter, cum periculo, obscuræ, sine signis, & malæ. Imperfectæ, cum ex morbo aliquid relinquitur: incertæ, aut infidæ, cũ superuenit recidiua: periculosæ, id est, cum prauis symptomatis: obscuræ, id est, sine manifestis excretionibus, aut effatu dignis abscessibus: sine signis, quoniam à nullo præcedente fuit die indicata: malæ, quia fiunt in ægri perniciem. Si igitur non omnes dies vim iudicandi habent, sed in quibusdam nullus vnquàm iudicatus est, aut rarissimè, vt in. 12. die, in alijs iudicantur semper ad malum, vt in die. 6. in alijs plurimi iudicantur, & ipsi ad bonum sæpissimè, & cum conditionibus bonarum iudicationum narratis, qualis septima dies experimento probata est, aut. 14. merito aliqui dies erunt decretorijs assignandi. Causa tamen, quare in ipsis sæpe eueniant iudicationes in inferioribus, est humorum dispositio, & corporum: ex superioribus verò, ad lunam id referunt, non inuenientes causam aliã stabilem, quæ signatis diebus tribuat facultatem iudicãdi frequẽter de morbis. Cùm itaq; mensis lunę quatuor hebdomadis ferè cõpleatur, per hebdomadas etiam diuidũt mensem, & ex diuisione singulos dies iudiciarios inueniunt. Quod clarũ faciẽtes secundũ quod proposuimus, notũ erit, an vigesimus dies sit decretorius magis, quàm vicesimus primus: ex comparatione enim. 17. ad. 18. & . 20. ad. 21. fuit discordiæ initiũ, lib. 2. de Diebus decre. Argumentum verò sumitur ex lunæ motu, in quo tres menses diuersi cõtemplantur, mẽsis peragrationis, qui etiam proprius appellatur, & mensis coniunctionis, & mensis illuminationis, qui etiam cõmunis impressionis dicitur. Mensis peragrationis, est tempus in quo luna integram vnam circuitionem complet, ab aliquo puncto, donec redeat ad idem punctum: est autem id spatiũ. 27. dierum, & horarũ. 8. ferè. (licebit enim modò nobis vt Astrologis semper hoc additamento vti, ferè) Hic est motus ipsius ab occidente in orientem, in suo excentrico deferente planetam super polos zodiaci. Alterum motũ habet super caput & caudam draconis, & tertiũ in proprio epicyclo, qui aliquando est secundùm ordinẽ signorũ, aliquando contra ordinem signorũ: vnde luna in suo motu, velox cursu, aut tarda, non tamen retrograda, aut stationaria appellatur, fitq; omninò irregularis ac inęqualis eius motus. Secundus mensis est coniunctionis, quod tempus mensuratur ab hora qua luna coit cũ sole, donec iterũ in coitum redeat: estq; id tempus tanto maius mense peragrationis, quanto eget luna ad transitum illius spatij, quod à sole peragratum est versus occidentem, interim dum luna suũ integrũ circulũ peragebat: estq; id spatiũ nõ semper idem, sed à duobus diebus, & . 4. horis, in duos dies, & .16. horas. Itaq; mensis coniunctionis, aliquando continet viginti nouem dies cum dimidio, aliquando triginta. Tertius mensis est illuminationis, siue communis impressionis, sic appellatus, quia quo tempore luna illuminatur à sole, & terram illuminat, apparet, & in hæc inferiora imprimit: est autem id tempus spatiũ tribus ferè diebus minus mense coniunctionis, quibus luna occultatur, & lumen à sole receptũ non retribuit nobis: erit ergò spatiũ. 26. dierũ cũ dimidio, aliquando maius, aliquando verò minus: quoniam non semper est luna in solis coitu tribus præcisè diebus: variatur enim ex signorũ obliquitate, & motu epicycli lunæ, & laterali lunæ sub ingressu. Galen. lib. 1. de Diebus decre. Hippo. adhærẽs, 20. diem magis de morbis discernere, q̃. 21. & . 27. magis vigesimo octauo dicit, contra Dioclis & Archigenis sectatores. Vt igitur id, quod Hipp. multis probauerat experimẽtis, & post ipsum Gal. sæpe vigesi-

Bonæ iudicationis conditiones.

Indicationes quare eueniunt.

Mensis peragrationis.

Mensis coniunctionis.

Mensis illuminationis.

Menses illuminationis non semper æquales.

Gal. causam dierũ decre. inquirit.

vigeſimum eſſe radicalem decretoriũ, aliquo argumento probaret Gal. ad cauſam aliquam ſuperiorem reducere tentauit: lib. 3. de Diebus decretorijs, via aliqua à priori ac demonſtratiua probare tentãs, ex motu lunæ, menſe toto præintellecto, atq; in hebdomadas diuiſo, viginti dies tres hebdomadas continere, & quatuor totius menſis hebdomadas, quatuor finiri terminis iudicatorijs: primã ad ſeptimũ iudicatoriũ, ſecundã ad. 14. tertiã ad. 20. quartam ad. 27. Id autem probari nõ poterat menſe. 30. dierũ diuiſo: ſic enim. 20. non finiret tertiam hebdomadam. Neq; etiam dies, menſes, aut annos integros numerare conuenit, vt infrà prognoſt. 5. Hippo. & Gal. in Com. annus nõ eſt trecentorũ ſexaginta dierũ tantùm, ſed vltrà id quartæ partis diei. Sic ergò & menſis nõ continet. 30. dies adæquatè. Penes menſem tamen peragrationis cõputatio fieri non debet, quia is menſis eſt proprij motus, & dies iudiciarij non inſequuntur ſolùm motum lunæ, ſed etiam impreſsionẽ communem, quam facit in his inferioribus. Quemadmodùm ergò ex propria humorum impreſsione in corpus humanum, & ex communi quæ fit à luna, eueniũt iudicationes in his aut illis diebus: ità ex menſe communis impreſsionis lunæ, & menſe propriæ actionis, licet componere quendã tertium menſem, quem, ſi vis, appellabis medicinalem, medium duorum menſium, nempe *Menſis Gal.* peragrationis, qui eſt. 27. dierum, &. 8. horarum, & menſis illuminationis. 26. dierum cum dimidio: totum enim conſtitutũ eſt ſpatiũ. 53. dierũ, &. 20. horarũ, cuius mediũ eſt. 26. dies, & 22. horæ. is eſt, quẽ ſequitur Gal. cuius medietas eſt. 13. dies, &. 11. horæ, qui etiam eſt aſpectus oppoſitionis: quoniam his diebus & horis tranſactis, luna eſt in puncto oppoſito illi, in quo erat, quo tẽpore cœpit morbus. Quarta pars continet. 6. dies, &. 17. horas cũ dimidia, eſtq; is aſpectus quartus: his enim tranſactis diebus, quartam vnam circuli tranſiuit luna, *Media inimicitia.* & eſt mediæ inimicitiæ aſpectus, qui ex cauſa ſuperiori non efficiet adeò væhementes iudicationes, vt medietas menſis: ex parte verò inferiori væhementiores multò ob humorum motum, & morborum væhementiam. Erit igitur finis tertiæ hebdomadæ in. 20. diebus, & quatuor horis cum dimidia: indeq; cõſtat. 20. diem magis decretorium, quàm. 21. & qũoniã totus menſis completur. 26. diebus &. 22. horis, ſequitur, vt. 27. ſit magis decretoria, quàm 28. quod maximè voluit Hippocrat. in libro de Morb. popul. & in prognoſt. 3. ſequenti.

Hinc ſequitur, diem menſis medicinalis, ſiue *Dies computationis.* computationis, continere. 23. horas, & quartã decimam partem horæ. Qualibet etiã hebdomada in duas partes diuiſa, inuenies per quaterniarios dies contemplarios, qui etiam ſæpe de morbis decernunt: hi ſunt. 4. &. 11. &. 17. & 24. Item ſunt alij intercidentes dies, qui potiùs *Intercidentes.* humorum motum, quàm lunæ inſequuntur, qui ſolent ſępe de morbis decernere: quod de tertio & quinto die explicauit Galen. lib. 3. de Diebus decret. dicens: Huius rei gratia. 3. &. 5. meritò decernunt, non ex lunari circuitu decernendi potentiam ſortiti, ſed quòd ob violentam acceſsionem tertij, criſim. 4. die futurã peruertit: & per Iouem, natura dũ quarto die laſſa, nec quouis modo incitata conquieſcat, quinto ad iudicium commouetur. Fuchſius *Fuchſius nõ ſequitur Galen.* in expoſitione aphor. 24. ſecundæ ſectionis, vult dierum iudicialium computationem fieri debere, ad Galen. mentem, per quartas menſis peragrationis. 27. dierum, & octo horarũ. Vnde ſequitur, tertiam hebdomadam finiri 20. diebus, &. 12. horis: & hebdomadam vnam diebus ſex, & horis. 20. & menſem hunc appellat Medium. Quæ omnia à Gale. mente videntur aliena. Nam Galen. 3. lib. de Diebus decre. medium inuenit menſem, ex coniunctione menſis peragrationis, cum menſe apparitionis, vbi initium ſermonis eſt. Quoniam ergò mutationes corporibus noſtris accidere diximus, quaſdam proprias, quaſdam cõmunes: proprias, quæ tanquàm ad propria principia ſpectent: communes, quæ ad communem ambientis vſum: ad eundem modum, vtroſq; lunæ circuitus fieri contingit, & communes proprijs paulò breuiores eſſe, atq; ſic iam ex ſeptimanæ numero quippiam auferetur. Nam ſi propriæ & communis admiſceatur, ſitq; paulò diuturnior, ità quoq; ſeptimanam imminui, & velut in medio quodam propriæ & cõmunis conſiſtere neceſſe eſt, &c. Conſequenter etiam explicat, quam appellet propriam, & quam communem. Itaq; medius menſis non eſt, quem putauit Fuchſius. 27. dierum, &. 8. horarum, hunc enim menſem propriũ appellat dicens: Voco autem propriam, quæ ex ſigniferi circuitu proficiſcitur. Et paulò infrà, vult penes eum, quem ipſe. 26. dierum, &. 22. horarum componit, computationem eſſe faciendam, cuius tres ſeptimanæ. 20. diebus, & quatuor horis cum dimidia complentur, indè concludens. 20. magis decretoriam, quàm. 21. Quod argumentũ non valet in ſeptimanis mẽſis peragrationis. Non defuerũt ex Barbaris

+ menſis medicinalis 26. diebus et 22. horis
medio pars 13. d. 11. h.
quarta pars 6. d. 17 horis cum dimidia

6 17 m^a
6 17 m^a
6 17 m^a
6 17 m^a
24 68 addictis
+ duobus diebus manent 22 horis
+26.
26. d. 22

mensis peragrationis lunæ 27. d. 2. ho.
mensis illuminationis seu communis impressionis ostat 26. d. 12 horis
mensis medicinalis seu medius q[uo]d ex sup[ra]dictis componitur et q[uo]d ille vellat vlt. 26 d. 22 horis

+ porque estas 4 horas y media le falta para ser perfecto dia critico, pero al 21. sobran las 4 horas y media [illegible] tiene de critico.
nimas ni menos. al 27 solo le sobran 2. horas para ser perfecto termino de la ultima semana y el 28. no tiene nada de critico.

Barbaris & indoctis hominibus, qui Galen. mordere tentauerint, argumentis probare conati, hanc non esse rectam dierum iudicialiũ inuentionem. E quorum numero fuit Petrus Apponensis, cognomento Conciliator, vir adeò rasa fronte, vt non vereatur proprio chirographo comprobare omnia Barbarorum volumina, quantumuis aut falsa, aut deprauata fuerint: quicquid enim aut Auicenna, aut Auenzo dixerit, aut verum sensum, aut congruentem habere expositionem existimat. Et eò magis mirandum, quòd nunquàm subijt in animum ipsius, aliquem ex barbarorũ autoribus, aut traductoribus, potuisse errare: tam erat addictus illorũ corruptis documentis. Iactat quoq; Græcorum autorum traductionem, cui satiùs fuisset Latinam linguã probè didicisse. Quantam verò confusionem animis studiorum introduxerit in concordantijs suus differentiarũ liber, bene nôrunt, qui libero ingenio, & linguarum eruditione Græcorum (& Gal. potissimùm) libros anxiè perlegerunt. Argumentatur itaq; contra Galen. Primò, quoniam si computatio dierum iudiciariorũ fieri debet penes hebdomadas mensis compositi ex mense peragrationis & apparitionis, in tempore coniunctionis lunæ cum sole, quo tempore luna non appâret, non erit mensis compositus, neq; penes ipsum fiet cõpositio & computatio: per illud ergò tempus ægritudo non annumerabitur per iudiciarios dies. Secundò, quoniam medietas mensis Galen. continet. 13. dies & horas vndecim: ergò. 13. dies magis decretoria est, quàm. 14. quod est contra Galen. ipsius doctrinam: consequentia tenet in doctrina Galen. qui cùm inueuisset. 3. de Diebus decre. tres hebdomadas continere. 20. dies &. 4. horas cum dimidia, conclusit, vigesimam magis decretoriam vigesimaprima, quoniam plures appræhendit horas. Tertiò, quoniam ex computo Galen. sexagesimaprima dies magis esset decretoria, q̃. 60. quod est contra suam doctrinam: quòd sequatur, probat, quoniam nouem hebdomadæ cõtinent 60. dies, &. 13. horas cum dimidia. Quartò, quoniam mensis illuminationis non semper est æqualis: siquidẽ non semper æquo tempore sunt sol & luna in cõiunctione: ergò neq; cõpositum ex ipso, & mense peragrationis, erit semper æquale: & id est mensis Gale. Quòd si non semper mensis est vnus, nulla erit horum dierũ certa doctrina inuentionis. Veruntamẽ hæc argumenta adeò sunt nullius momenti, vt nullatenùs Galeni mentem deturbare possint. Quòd enim. 20. dies: sit decretorius, verissimũ est, & id experientia probauit Gale. adiunxit etiam historias ex lib. de Morb. popu. in quibus frequenter in vigesima die fiebant iudicationes, rarò verò in. 21. Accessit quoq; Hippo. autoritas, qui in prog. 3. sequẽti dixit: Primus itaq; insultus ità terminatur: secũdus verò ad. 7. tertius ad. 11. quartus ad. 14. quintus ad. 17. sextus ad. 20. Hi igitur per quatuor ex acutis ad vigesimum ex adiectione finiuntur. Et apho. 24. secundæ sectio. decimumseptimũ dixit cõtemplatoriũ, eo modo quo dixerat. 11. contemplatoriũ. Vt igitur. 11. indicat. 14. ità. 17. indicat. 20. Et lib. 1. de Mor. popu. par. 3. saltem in Gale. lectione, in Comment. 20. decretorius ab Hippo. recensetur. Inuenta igitur veritate experimento, tentauit Gal. viam à priori inuenire: non tamen credit se demonstrare, neq; irrefragabilibus vti argumẽtis, sed his, quæ ipsi visa sunt magis conducere, ad inueniendum mensem, cuius tres quartæ. 20. diebus finirentur. Et ob id lib. 3. de Diebus decre. dixit, neminem ex suo præcepto esse cogendũ, ad lectionem illius. 3. lib. in quo ipse hãc tractat doctrinam ex lunæ mensibus. Legat igitur, inquit, primũ tantùm: quòd si non est laboris inimicus, legat secundũ, & abstineat à tertio: tertiũ nanq; quorundã amicorũ precibus ad ipsum scribendum fuisse adactum iurat. Ad primũ itaq;, quum Galen. mensem mediũ inuenit ex compositione mensis peragrationis, & communis impressionis, siue illuminationis, noluit in aliquo die cursum dierũ & morbi motum deficere, sed eius meminit, vt ex ipsius cõpositione cum reliquo inueniret mensem, cuius tres hebdomadæ. 20. ferè diebus complerentur. Neq; enim secundùm Galen. necesse est mensem illuminationis semper esse præsentem, sed intelligere eius longitudinem, vt ex ipso & altero vnum medium inueniamus. Ad secundum non negat Gal. vt etiã in historijs dierum dicemus, decimamtertiam esse iudicatoriam, sed experimentũ inuenit. 14. plus iudicare. 13. &. 20. plus. 21. Adde quòd, vt dixi ab initio, Galen. non putat suum argumentũ validissimum, quod ipse gratia diei. 20. inuenit, non aliorum. Ad tertium dic, quòd Gale. inuenta. 20. die ex numero trium septimanarũ, post diem. 34. omnes vult reduplicato. 20. numerari, vt. 40. 60. 80. 100. 120. Adde quòd secundũ viam ipsius Conciliatoris pariter. 40. &. 60. &. 80. neminem iudicarent, sed. 41. 61. 82. Ad quartũ dico, verum esse, quòd mensis illuminationis non semper est æqualis, sed quod magis

Conciliator nihil Barbarorum reprobat.

Conciliator confundit legentes.

Conciliatoris argumenta nullius momenti.

magis ad ſuam inuentionẽ facere videbatur, ſibi propoſuit ad annumerandum, id autem fuit menſis illuminationis, qui longiſsimam ſequitur coniunctionem, hoc eſt, eam, quę tribus integris diebus durat. Veruntamen pari ratione menſem peragrationis confutabis: quoniã eius quartę non omnes æquales ſunt, neq;, vt ipſe vult, ſeptimana vna erit .6. dierũ, &.20. horarum, ſed aliqua maior, & aliqua minor, neq; .14. dies erit finis duarum ſeptimanarum, neq; erit aſpectus oppoſitionis in .14. die naturali, ob varietatem motus epicycli lunæ. In ſumma ergò exiſtimare oportet, nulla ratione poſſe id probari, ſed ſolo experimento, & omnes rationes, quæ videntur contra Gal. eſſe omninò inutiles, militant enim non cõtra experimentum, quo cõprobatur opinio, ſed contra argumentum, quod ipſe quoq; Gale. inualidum exiſtimat. Aduertendum etiam, quòd cùm dicimus .7.14. & .20. iudicatorios, quemadmodũ & reliquos, dies naturales intelligimus: viceſimus enim dies naturalis, decretoriorum eſt .21. quia tres continet ſeptimanas. Ad tertium deueniamus, in quo propoſitum eſt dies decretorios recenſere, atq; indicatorios, ſiue contemplatorios. Recenſentur autem per hebdomadas, & quaternarios, vt in apho. 24. ſecundę ſect. vbi Hippo. dixit: Septenorum quartus eſt index alterius ſeptimanæ, octauus principium: eſt autem & vndecimus contemplabilis, ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ: rurſus verò & .17. contemplabilis, quippe ipſe quartus eſt à quartodecimo, ſeptimus verò ab vndecimo. Hoc loco Hippoc. medietates etiam ipſarum hebdomadarũ recenſet: qui dies contemplatorij appellantur, & indicatorij, Græcis verò, ἐπίδηλοι, καὶ θεωρητοὶ, eorum quæ futura ſunt in diebus iudicatorijs radicalibus: quartus enim indicat ſeptimũ. 11. indicat. 14. 17. indicat. 20. Quando etiam Hippo. dixit: Alterius ſeptimanæ octauus principium: ſecundam ſeptimanam ſeiungendam eſſe voluit à prima, non tamen .3. à ſecunda: quoniam dixit .17. eſſe quartũ à .14. & .7. ab .11. quod non eſſet, niſi .14. dies bis numeraretur, tanquàm poſtremus ſecundæ ſeptimanæ, & primus tertiæ. In .3. etiam prognoſt. ſequenti, per ſeptimanas, & quaternarios ad .20. numerando procedit: vbi à .14. die in .17. vnum definit quaternarium. Veruntamen id quod in ſeptimanis fit, de dierum reduplicatione, faciendum etiam eſt, ad inuentionem .20. diei, in ipſis quaternarijs. Prima nanq; ſeptimana, à ſecunda ſeparata eſt. Sed tamen quaternarij

Conciliator ſuo argumẽto iugulatur.

Dies decret. recenſentur.

ἐπίδηλοι.

ipſarũ inuicem ſunt coniungendi, tantùm verò ſeparãdi ſunt, vbi ipſæ ſeptimanæ ſeparantur: vt tertius quaternarius à ſecundo ſeparatur, quoniam tertius eſt principium ſecundæ ſeptimanæ, & in ipſo ſecundo ſeparatur à prima: ſic etiam & ſeptimus quaternarius ſeparatur à ſexto, quoniam eſt principium quartæ ſeptimanæ, quæ à tertia ſeparatur. Reliqui omnes quaternarij coniunguntur. Separari autem non eſt aliud, quàm ſeiunctim numerari: & coniungi non eſt aliud, quàm diem vnũ habere communem. Ex ſeptimanis ergò ſecunda ſeparatur à prima: incipit enim à die. 8. & tertia coniungitur ſecundæ, quoniã dies quartadecima communis eſt ambabus, finis vtiq; ſecundæ, & principium tertiæ: quarta à tertia ſeparatur, incipit enim à die. 21. Ex quaternarijs rurſùs ſecundus primo copulatur: dies enĩ quarta finit primum, & inchoat ſecundum. tertius à ſecundo ſeparatur, ex ratione ſeparationis ſeptimanarum. quartus tertio copulatur in .11. die bis repetita. quintus etiam copulatur quarto, quoniam ſeptimanæ ſimiliter copulantur in die. 14. ſextus quinto copulatur, quia .17. dies bis repetitur finis quinti, & initium ſexti quaternarij: ſeptimus à ſexto ſeparatur, quoniam ſeptimanę etiam eo in loco ſeparantur, & quarta à .21. incipit, cùm tamen tertia in .20. finiatur: octauus cum ſeptimo copulatur in die vigeſimaquarta, quæ finis eſt ſeptimi, & initiũ octaui. Præterea à vigeſimo in quadrageſimũ idem eſt numerãdi modus, ex Gal. doctrina, qui vſq; in vigeſimũ. Secunda igitur ſeptimana, à .28. die incipit, quæ à prima ſeparatur, & tertia ſecundæ cõiungitur in die. 34. quæ finis eſt ſecundæ, & initiũ tertiæ: vel à prima die numerãtes, finis quintæ, & initiũ ſextæ. Nonus ergò quaternarius à .28. incipit, & ab octauo quaternario ſeparatur: decimus nono copulatur in .31. die, & vndecimus decimo copulatur in .34. die, quoniã & ſeptimanæ in ipſo copulãtur: duodecimus vndecimo itẽ copulatur in .37. die. Deinceps verò .40. trãſacto, viginti dies repetere debemus, annumerãtes vſq; in .60.80.100. & .120. diẽ: niſi fortè aliquis ante .60. fuerit inuetus iudicatorius de quibus pòſt dicemus, vt dies .48. Recenſentur inter iudiciarios, quidã dies, qui appellantur intercidentes, vt .3. & .5. qui ſolẽt de morbis decernere: tertius præoccupans iudicationẽ, quę futura erat in .4. & quintus iudicans eum, qui ex .4. excidit in quintũ: ſic & .6. iudicat plurimos ad malũ, quum præoccupat ægrotantes, in .7. iudicandos: & nonus etiam plures iudicat,

Separari, coiungi, hebdomade quid.

Dies intercidentes.

cat, rarò octauus: prætereà.13. Qui omnes ex causa inferiori & humorum motu iudicant, extra septimanas & quaternarios. Rursùs. 18. &.21.minùs tamen quàm.17.&.20.iudicant, in ratione quaternariorũ & septimanarum:nam 18.cõtemplatorius est.21.vt.17. est.20. In prima septimana à tertio die in septimum omnes iudicant:inquit enim Gal. lib.3.de Dieb. decre.

Acuti morbi in omnibus iudicantur.

Quare in omnibus ferè dieb⁹ per acutos morbos iudicari videre licet: quod in secunda nõ euenit, & in tertia septimana adhuc minùs, & minùs in quarta. Ratio est, quoniam in prima septimana morbi admodùm acuti terminantur, & in ipsis omni die eueniunt humorum motus perducentium ad iudicationem, à causa inferiori. In secunda morbi non sunt adeò acuti, qui terminantur in ipsa, sicuti neq; in sequentibus. In primis etiam morbi diebus iudicationes magis eueniunt in diebus imparibus: & in posterioribus, & longis morbis, magis in diebus paribus.

Iudicationes in paribus diebus.

Hippo.lib.1.de Mor. popu.par.3.sect.13. &.14. quæ diebus paribus exacerbantur, paribus iudicantur: quorum verò accessiones diebus imparibus fiunt, diebus imparibus iudicantur. Est autem primus iudicatorius circuituum, qui diebus paribus iudicantur, quartus, sextus, octauus, decimus, decimusquartus, vigesimusoctauus, trigesimus, quadragesimusoctauus, sexagesimus, octogesimus, & centesimus. Ex circuitibus verò iudicantibus in imparibus, primus, tertius, quintus, septimus, nonus, vndecimus, septimusdecimus, primus & vigesimus, vigesimusseptimus, trigesimusprimus. Gal. in Com. hos dicit non esse appellandos circuitus propriè, sed dies iudiciarios: è quorum numero in alijs scripturis demũtur.8.&.10.nam post.6.in numero pariũ sequitur.14. & deindè.20.qui hîc non scribitur. Et in quibusdam lectionibus sequitur.24. & in alijs.34. post hos. 40. 60. 80. 100. Concludens itaq; Gale. ex parium numero vult. 10. &. 28. esse excludendos. Prætereà vbi legitur: Quadragesimusoctauus, sexagesimus: Græcè legitur, μ η. ξ. in alijs tamen exemplaribus, μ, καὶ η. ξ. hoc est.40.&.60.vt vult Galen. Lib. item secundo, de Diebus decre. sic refertur sententia Hippo. Est autem primus decretorius circuituum, qui paribus diebus decernũt, quartus, sextus, decimus, decimusquartus, decimusoctauus, vigesimus, vigesimusquartus, vigesimusoctauus, trigesimus, trigesimusquartus, quadragesimus, sexagesimus, octogesimus, cẽtesimus, centesimusvigesimus. Eorum qui in imparibus iudicant, primus est tertius: reliqua cõsimiliter habẽt, vt in lib. ipso de Mor. popu. In præhabitis verò, quantum differat hæc scriptura ab illa, quæ adducta est ex lib. de Mor. popu. conferenti licet inspicere. Sed in Basiliensi codice, ante decimũ, octauus legitur, corrigitur nanq; sic, δ. ς. η. ι. impares verò rectè numeratos dicit, præterq̃ quòd primum abijci præcipit, de quo posteà dicã.

Codex Græ. corrigitur.

Non etiam prætermittendum, quòd in Com. Gal. scribitur, ἔντισι δ' αὐτῶν γέγραπται δ, καὶ χ. potiùs legendum esset, δ. καὶ λ. quod est, quartus, & trigesimus: in forma literæ lapsu facili. Ad quartum tandem accedendo, historia singulorum dierum enarrabitur ex doctrina Gal. in libris de Diebus decretorijs.

Dies primus & secundus non iudicãt.

De.1.itaq; &.2.die intelligendum, quòd, vt vult Gal. lib.1. de Diebus decre. Dioclis sectatores primum & secundũ diem decernere de morbis dixerunt. Sed tali modo id distinguendum est: si crisis omnem significat morbi solutionem, febres diariæ in ipsis soluuntur: si tamen crisis significet solutionem, quæ fit præcedente conturbatione, aut ipsam perturbationem, constat neminem in eis iudicari diebus. Visum est etiam principium morbi, vt.2.de Diebus dec. estq; dies indicatoria; licet Musa in expositione apho.24. secundæ sect. dicat: Primus dies nec iudicatorius est, nec indicatiuus: cõtradicit enim Gal.

Error Musæ
Dies primus iudicatorius

qui lib.1.de Diebus decr. iuxta finem, inquit: Iterum igitur ad institutum reuersi dicamus, si quis primo die acuta febre infestatur, nullũ autem periculosum signũ adfuerit, sed in vrinis coctionis nota, non extra quartum diem morbus discutietur. Quinetiã si multa lethalia primo die statim depræhendantur, morietur planè, non vltra quartum diem. Et lib.1.de Crisi.cap.16.inquit: Quid enim, si aliquis primo statim die, nullum habens signum periculosum, verùm insuper omnia salutaria, acutè quidem febricitet, vrinam autem mingat benè coloratam, ac mediocriter crassam: an non in propatulo est medico, qui in artis operibus est exercitatus, hũc in primis quatuor diebus crisim habiturum: & eo magis, si vel bulla aliqua, vel suspensio optima ibi foret: atq; tanto plus, si bona subsidentia. Sed hoc quidem breuiter dictũ est, non tamen breui tempore disci potest. Quòd si quis obuiauerit, probando primum esse decretorium, ex libro.1.de Mor. popu. vbi dixit Hippocr. Ex circuitibus verò iudicãtibus in imparibus, primus, tertius: scribitur enim, α γ. dicam idem esse, ac si dixisset, primus est tertius: ex imparibus enim diebus primus circuitus ad tertiũ diem peruenit, vbi

primùm acutissimi morbi iudicantur. Tertius dies primus de iudicatorijs imparibus est, vt diximus ex Hippo. mente: & ratio est, quoniam morbi acutissimi sunt, & biliosissimi, infrà Com. 32. & morbi biliosi repetũt per dies impares. Morbus ergò, qui celerrimè iudicatur, tertio die iudicabitur, qui est principium secundæ accessionis, cùm in prima non contingat ipsum iudicari, cum perturbatione pręcedenti. Iudicari autem debent morbi in diebus accessionum, vt dixi ex Hippo. primo de Mor. popu. parte. 3. Insequitur autem id iudicium causam morbi irritantem, non lunę motum: qui nanq;. 4. die ex motu lunæ iudicari deberet, irritatione facta anticipat in tertium iudicationem. Est etiam ex intercidentibus, siue prouocatorijs. Quartus dies primus est de iudicatorijs paribus, vt vult Hippocr. lib. 1. de Mor. popu. est etiam & iudicatiuus, ex apho. 24. secundæ sectionis. indicat. 7. & in apho. 71. quartæ sect. quæ iudicantur in. 7. quarta die nebulam rubeam habet vrina, & reliqua secundùm ratione͂. Et aliquando indicat sextũ, non ex ratione sua, sed quoniam medicus intelligit eum qui ad malum iudicatur in. 4. celeriter morbus moueatur, aliquandò à. 6. die pręoccupari morte. Iudicat etiam acutissimos morbos, quos exactè peracutos appellamus, &, vt inquit Hippoc. primus insultus in hunc modum finitur. 1. in. 4. diem. Veruntame͂ aduertendum, quòd rarò euenit aliquem in. 4. die iudicari, sed eius diei iudicium aut anticipat in. 3. aut postponitur in. 5. Gale. nanq; tertio, de Crisi. cap. 4. dicit: Archigenem bis tantùm in diebus suis vidisse iudicatione͂ in die. 4 & se vidisse ipsam semel. Et ratio est, quoniam aut febris est continens, aut continua: si continua, per impares repetit, & crises in diebus fiunt ipsarum accessionum: iudicabitur itaq; aut. 3. aut. 5. die. si verò fuerit continens, quæ synochus appellatur, is rarò fit, intellige qui sit exactè peracutus: quòd si talis fuerit, in. 4. iudicabitur, nullo commisso errore. Sed quia ipse rarò fit, rarò etiam nõ committitur error: indè est, quòd rarò fiũt in. 4. iudicationes, sed aut in. 3. aut. 5. transferũtur: in. 3. si mori debet, ob erratum: & in. 5. si saluari debet: differtur enim salus à. 4. in. 5. Quintus dies est iudicatorius per intercidentiã, habetq; iudicandi vim à causa inferiori: iudicat enim morbos per tertium repetentes aliquando, nonnunq̃ etiam eos qui à. 4. in ipsum decidunt, ob erratũ commissum. Vbi etiam in eo primo notæ coctionis apparuerint, indicare potest iudicium in

Quart⁹ dies.

Quintus iudicatorius.

9. aut. 11. die, infrà prog. 31. Sextus dies decretorius est, non simpliciter, sed ad malum: plurimi nanq; in ipso iudicantur, cum omnibus signis malę iudicationis (quę relata sunt suprà, quum probaui aliquos dies esse decretorios) vt sine signis, imperfectæ, & cum periculo, & infidæ: redit enim morbus in eo iudicatus. Quartus etiam dies ipsum indicat, vt dixi in histo. 4. qui enim. 4. die ad mortem indicantur, mala in ipso facta mutatione, aliquando moriuntur in. 7. nonnunq̃ differuntur in. 8. sæpe verò. 6. præoccupat ipsum. Est itaq; veluti tyrannus: septimus verò vt rex. Vt rex enim septimus aut supplicij partem adimit, aut victoriam illustrat: sextus verò vt tyrannus, de pernicie gaudet, de salute dolet, & quærit vbi animum expleat, atq; ægrũ malè tractet, aut lõga punitione exerceat. Posset aliquis dictis obuiare ex Hippo. lib. 3. de Mor. pop. parte. 3. in hist. In Larissa virginem, quę. 6. die iudicata est, & non redijt morbus. Inquit enim, è naribus sanguis largiter valde effluxit, horruit, sudauitq; sudore multo calido, per totum corpus, sine febre iudicata est. Et in fine ait: Huic nõ reuersa est febris, sed iudicata est, fuerũtq; dolores diebus paribus. Sed aduertendum, ꝙ iste morbus per dies pares habuit accessiones, ob idq; in diebus paribus iudicat⁹ est. Quòd autem non redijt, respondet Gale. in Com. dicens, sed admirabile est, quòd morbus non reuersus fuerit, quum. 6. dies nunquàm fideliter iudicet: nouũ itaq; & valde rarum in ipsa fuisse significauit, vbi scripsit: Huic nõ reuersa est febris, sed iudicata est, tanquàm reuerti deberet. Sed & causam scripsit, quòd non reuerterit, adijcie͂s in febre, & iam iudicata muliebria prouenerunt: nempe ꝙ maneret diebus post iudiciũ ipsi vacuatio, satis erat ad muniendã, quæ. 6. die præcesserat iudicationem, per sanguinis eruptionem, & sudores, & maximè quòd nulla phlegmone esset principis partis, neq; maligna esset abundantia. Septimus dies decretorius est, & qui frequentissimè iudicat, finis primæ septimanæ, in quo morbi peracuti non exactè terminantur. De quo Gal. lib. 1. de Diebus decretorijs, inquit: Primum itaq; omnium decretoriorum dierum septimũ dicimus, nõ numero videlicet, & ordine primũ, sed potentia, & dignitate, omnes enim summatim decretoriorum notas occupat. Quoniam verò plurimi in ipso iudicãtur, & ad bonum: ipsum regi assimilare placuit Gal. quemadmodùm sextum tyranno. Octauus dies inter iudicatorios annumeratur nõ ex lunæ motu, sed

Sextus dies.

Sextus dies tyranno similis.

Obiectio. Crisis in. 6. & nõ redijt morbus.

Dubij solutio.

Septim⁹ dies primus decretoriorum.

tu,sed quoniam intercidit, & excipit aliquos ex his,qui.7.iudicandi forent, & maxima ex parte vbi ad malum iudicari debēt, & motus morbi non est adeò celer, vt à.6.præoccupetur,differt in.8.Adde,quòd iudicationes quæ fiunt in.7.aliquando duos comprehendunt dies.Cui autem sit asscribenda talis iudicatio, docet Gal.lib.1. de Die. dec. Natura autē talis crisis fuit indicata in die contēplatorio, vt in 4.aut in.11.& posteà perficitur.13.&.14. vel.7. &.8.& sic iudicatio diei decretorio est adscribenda.Si tamen non fuerit indicata, ad quatuor hæc attendere oportet, accessionum collationem,ad dierum naturam,ad temporū iudicandi numerum, ad temporis spatium, ad accessionum collationem: vt si morbus repetat per pares,diei paris erit iudicatio:si per impares,imparis.Ad dierum naturā, si bona est iudicatio,& comprehendit.7.&.8.ad.7.est referenda:si mala,ad.8.Ad temporū iudicandi numerum,vt ad hæc tria, quæ sunt iudicandi tempora,decretoriæ accessionis initiū, decretoriæ motionis principiū,finis iudicij, si qua dies omnia hæc,aut plura tempora ex his cōprehēdat,ei adscribetur iudicatio. Sic & tempus iudicij,quod fuit quartum vtra die fuerit longius, ei magis attribuit iudicatio. Nonus dies de intercidētibus est,cuius iudiciū ab humorum motu habet principium,de quo libr. 2.de Diebus decre.inquit Galen.Cæterùm ad iam factam crisim iudicandā, omnibus velut semper cognitis:verbi gratia, tutiorē esse crisim,quæ nono,q̄ quæ octauo die accidit: minùs fidam,quæ octauo,quàm quæ nono contingit,arbitramur.Et lib.3.inquit,Iam verò & nonus inter duos decretorios,septimū,& vndecimū medius,vel nondùm factum septimo die iudiciū,vel.11.futurū ipse sibi vendicat, rariùs quidem.7.sæpe.11.crisim assumit.Etenim peculiare septimo die iudicium non admodùm,modò pauci errores cōmissi sint, vnquā peruenerit:sed hoc libr. de Crisib. declarabimus.Vndecimo propria crisis ē cōtrario habet,nēpe si exactè etiā omnia gesta sint,& violenta noni diei accessio inuadat.Primo etiam lib.postquàm primo ordine iudicantium scripsit.7.&.14.in secundo ordine scripsit.9.11. & 20.& post hos quintū,&.13.& pòst hos. 4. deindè.3.&.18.Itaq;.9.est ante.5.&.5.ante.3.in frequētia & fidelitate iudicādi:licet.4.nō in frequentia, sed tātùm in fidelitate sit ante.3.& 18.Et infrà lib.3.progn.31.dixit Hippoc. Plurimi autem ipsorū tertia dolēre incipiūt,quinta verò maximè vexātur,liberātur verò nona.

Iudicatio duorū dierū cui asscribēda sit.

Nonus dies.

Vbi Gal.in Com.inquit, Cæterùm in animū rursùs reuocabis,vt nonum diem hoc loco cō memorauit,tanquàm decretorium, quemadmodùm vt anteà docui tertium,non per qua ternariam aut septenariam circuitionem habentes iudicationem, sed ea ratione, qua intercidant:quemadmodùm libr.de Die. decre. definitum iam est. Decimus, inquit Galen.si aliquando in.8.diem, vel.10. subita morbi solutio incidat,similis ferè ei est, quæ sexta accidat:verùm rarò in his soluitur neque cum fide,nec bene,ac salubriter, nec perfectè: insuper ad hæc obscurè, & citra notas.Tam rarò itaq́ue decimus dies iudicat,vt Galen.lib.1.de Morb.pop.part.3.Commen.14.dixerit, Inter pares verò non rectè dixerunt.28. &.10. nullo pacto enim sunt iudicatorij. Vndecimus frequēter de morbis iudicat,licet minùs.14.est q; respectu ipsius indicatiuus, siue contemplatorius: ostendit enim quæ futura sunt in.14. licet sæpiùs cōtingat,vt morbus qui adeò tardè mouetur,vt coctionis notam non præbeat ante.11.finem non assequatur ante.17.aut.20. nisi fortè interim accelerato motu ad.14.finiatur. Quartus quoq; in his, qui tardi motus sunt, vndecimū indicat.Morbi capitis,maximè vulnera,in.11.die magnas recipiunt ad bonū vel ad malū mutationes.Duodecimus iudicatorius non est,inquit enim Galen.de.8.&.10.loquēs, Quēadmodùm in his morb⁹ subitò nō discutitur,ità neque in his, quos statim recensuimus.12.16.&.19.Et à principio libri.1.inquit Galen.In.12.etenim,&.16.nullum vnquàm iudicatum vidi.Et parùm infrà, Et si cui aliquando ante nos in.12. die crisis euenisse visa est, vel imperfecta, vel incerta, vel periculosa, vel obscura,vel sine signis,vel omninò ad malum accidere visa est. Terdecimus dies nonnullos iudicat eorū,qui per impares moti ad ipsum perueniunt: maiori tamen ex parte iudicantur in.14.die,ad quē vsque accessio terdecimi prorogatur.In his etiam, qui per impares motum habent,hanc experientiam cùm habuissent,Hip.& Gal.14.terminum secundæ septimanæ radicalē iudicatorium statuerunt. Dixit autē Gale.13.mediam naturā habêre inter eos dies,qui frequēter iudicant de morbis, ac subitò, & eos qui non iudicant. Medius (inquit)inter hos ordines dierum subitò nō soluentiū,(octaui dico,decimi,duodecimi, decimisexti,deciminoni,quos etiā retulimus:& tertij,quarti,quinti,sexti,septimi,noni,vndecimi,decimiquarti:decimiseptimi,decimioctaui, vigesimi) decimustertius maximè videtur

Decim⁹ dies.

Vndecimus dies.

Duodecimus dies.

Dies tredecimus mediā seruat naturam.

Decim⁹ quartus dies. in his esse positus. Decimusquartus dies, inquit Gale. lib. 1. de Dieb. decre. septimi naturã maximè imitatur: septimus verò omnium potissimus: in ipso iudicantur morbi acuti exactè, terminus enim est acutorũ, vt inquit Hip. Apho. 23. secundæ sectio. Acuti morbi. 14. diebus iudicantur, medium totius mensis, in eo nanq; finitur secũda septimana, & incipit tertia. Decimusquintus dies non scribitur inter iudicatorios, neque contemplatorios, neque intercidentes, licet rarò admodùm contingat, alicuius ex præcedentibus diebus, iudicationẽ in ipsum delabi. Archigenes voluit ab eo incipere tertiam septimanam, quoniam. 28. fecit decretorium. Decimussextus dies non est iudicatorius, vt vult Galen. lege historiam. 12. Decimusseptimus dies principium est sexti quaternarij, cõtẽplatorius. 21. atq;. 20. Sed magis. 20. q̃. 21. vt vult Gale. lib. 1. de Dieb. decre. ad finem. & in Aphor. Hip. cõtemplatorium appellauit ipsum: vt etiã vult ipse, sæpe decernit de morb. nam lib. 2. de Diebus decret. inquit, Quare non solùm frequenter decernere decimusseptimus, sed etiam firmiter idoneus est. Nõ igitur ex coincidentib⁹, sed validis & primis annumerari debet. Decimusoctauus dies eam rationem habet ad. 21. quam habet. 17. ad 20. & queadmodùm. 20. magis decretori⁹ est, quàm. 21.ità. 17. magis. 18. ex Archigenis opinione ipse est mediũ tertiæ septimanę, rarò tamen apud Hip. & Gal. iudicat, ac imperfectè. Decimusnonus dies nunquàm de morbis decernit ex opinione Galeni. & experimentum id comprobat, de quo in histo. 12. dictum est.

Vicesimus dies & sequentes. Vicesimus dies decretorius est radicalis, finis tertiæ septimanæ, à quo initium fuit discordiæ antiquorũ, an ipse fuerit decretorius magis, an. 21. lib. 2. de Dieb. decr. Hippoc. nanque ipsum & decretorium, & finem tertiæ septimanæ statuit. Hoc habet singulariter, quòd ex eius reduplicatione omnes dies sunt decretorij, quod nulli alteri ex decretorijs cõuenit: duplicatus enim fit. 40. & triplicatus. 60. & reliqui. Et progno. 4. sequenti, terminus acutorum statuitur ab Hip. aut quoniam lento motu aliquib⁹ processerit diebus, aut quoniã imperfectè iudicati morbi in ipsum decidunt. Vicesimusprimus dies apud Archigenem magis decretorius est q̃. 20. sed ex doctrina Hip. & Gal. 21. minùs iudicatorius, & solos eos iudicat (licet non omnes) qui motum per impares ad ipsum perducũt. Post hunc. 27. magis alijs iudicat morbos, estq; finis mẽsis: licet ex opinione Archigenis, 28. magis q̃. 27. Post. 27. sequitur. 40. qui ex. 20. duplicatione fit, nõ additis horis. Hunc autem magis, q̃. 34. iudicare vult Gal. 1. de Die. decr. qui, vt ait Gale. eòdem loco, potentiam iudicandi habet mentione dignam. Post hũc sunt, & vigesimusquartus, & 31. minùs his iudicat. 37. qui in fine vndecimi quaternarij cõstitutus est: de quo Gale. dicit, quòd in medio iudicãtium & non iudicantiũ est constitutus, & plùs inter non iudicantes annumerat. Reliqui dies duodecim, qui sunt inter. 20. &. 40. nullam habent iudicandi vim. Isti. 12. dies non enumerãtur perfectè in libris Gal. quia litera est errata. Prætereà Galen. inquit, Crises quæ fiũt vsq; in. 14. diem efficacissimę sunt. Secundũ locum habent, quæ sunt vsq; in. 20. indè verò vsq; in. 40. vigorem atq; efficaciam remittunt paulatim. Post. 40. verò omnes prorsùs languent, coctione potiùs, & abscessibus, quàm crisibus morbos finientes. Quòd si quæ in illis diebus fiant iudicationes, id est rarò, & sine magna væhementia, & maiori parte fiunt in pluribus diebus, potissimùm si per abscessus fiãt. Alios, qui sunt post 40. contemnit Hippo. verùm sexagesimi, 80. &. 100. mentionem fecit. Præter hos est. 120. in quo est differentia: nam in codi. Hip. lib. 1. de Morb. pop. par. 3. sect. 14. & in codi. Gale. legitur, π. ρ. id est. 80. 100. & in Gal. Commẽ. similiter. Verùm in lib. 2. de Dieb. decr. Galen. enarrans Hippo, sententiam scribit, π. ρκ. id est. 80. 120. Et ter in eòdem libro annumerat post. 80. statim. 120. & nunquàm diem. 100. deindè verò mensibus, & ipsorum quaternarijs, & septimanis, iudicia sperantur, siue morborum fines, qui potiùs ad solis motum sunt referendi, & multo magis vbi in annorũ numero & septimanis annorum finiantur. Quartus etiã mensis, septimũ, &. 7. vndecimum indicat. Sic & in annis ipsis computandum. Non defuerunt etiam, vt inquit Galen. qui considerauerint, in numero dierum iudicãtium. 42. &. 45. &. 48. q potiùs. 44. &. 47. cõsiderare deberẽt.

GALENI Commentarius.

DVO habetis volumina (vobis enim id dico sodalibus, quicũque coẽgistis me quod nequâquam institueram scribere,

re, enarrationes Commẽtariorũ Hippocratis) in quibus omnia præcepta de Diebus decretorijs, ac Iudicationibus perpensa sunt. Porrò scitis vt eas quoque non tanquàm ędendas in vulgus, sed tanquàm vobis tantummodò legendas scripserim. Accidit autem vt exciderint, & in manibus multorum sint, quemadmodùm & alia multa à nobis perscripta: & ob eam rem nullum in Commentarijs mihi libuit enarrare volumẽ Hippocratis. Quæcunque enim arti vtilia ab eo didicisse oportuit, ea sunt in multis à me voluminibus pariter cum proprijs enarrationibus compræhensa. Sed quoniã & quædam dictiones obscuriùs dictę prauam nactæ sunt enarrationem, ità vt nullus vobis placeat ex ijs qui cõmentationes scripserunt: meliùs verò quàm hi scrutari sententiam Hippocratis visus ego sum vobis: idcircò me scripta relinquere voluistis vobis, quęcunque sermocinando coràm audiuistis. At verò id ipsum ego quoque vobis prędixi, vt necesse sit enarrationes fore inæquales, non omnibus æqualiter dictionibus enarratis, sed integriùs illis quarum nusquàm in Commentarijs meis habui mentionem: summatim verò de ijs de quibus in eis iam cumulatissimè docui: nè sępenumerò ea ipsa præcepta scribere cogamur. Ergò quia omnem de diebus decretorijs sermonem, pariter ac de iudicationibus, in quibusdam persecutus sum libris: hoc loco summa rerum duntaxat earum quæ ibi proditæ sunt, in animũ reuocabo, petito indè initio. Iudicatio enim per morbos, de foro translatitia appellatione dicta est, significans prę cipitem in morbo mutationem: quæ quadrifariàm existit, aut enim statim vindicantur à morbis, aut magnã obtinent in melius mutationem, aut statim moriuntur, aut multò deteriores euadunt. Itáque duas primas iudicationes, simpliciter nominant iudicationes, proximas duas magna ex parte cum adiectione malam iudicationem, aut prauam iudicationem, aut aliquid tale verbo iudicationis adijcientes, quãdóque verò & sine adiectione simpliciter. Didicistis præterea vt omnis iudicatio cum quadam euidenti fiat vacuatione, aut abscessu. Rarò enim pueruli tantummodò per somnũ altiorem ac longiorem, celeres in melius fecerunt mutationes: quas nonnulli volunt etiam nominari iudicationes, alij nequâquam comprobant. At verò dies nominant decretorios, in quibus tales firmæ pariter ac plurimæ fiunt mutationes: per alios dies neque firmas cernimus neque multas fieri iudicationes. Cæterùm cognouit nõ primus solùm, sed etiam maximè, admirandus Hippocrates decretoriorum dierum naturam: atq; etiam indicauit causam generationis eorum, quam nos quoque libro de Diebus decretorijs docuimus, validiorẽ indicantes esse circuitionẽ decretoriorũ dierum septenarium. Secundum verò potestate quaternarium, eò quòd septenarius bipartitò secetur. Porrò denunciari futuram

ram iudicationem septenarij circuitione à quaternario. Quartus enim dies septimi, vndecimus verò quartidecimi index est: quos Hippocrates indices & contemplabiles nominat. Sanè tali modo numerari vult septenarios. Duo deinceps primi à se inuicem diducuntur, sequens verò tertius copulatur. Itáque diducuntur, quoties in aliũ diem desinente primo septenario, mox sequens ab altero incipit. Copulantur verò, quoties vnus dies vtrisque septenarijs communis est, desinente in eum primo septenario, proximo verò ab eo ipso incipiente: & ob eam rem vigesimum diem, tertij septenarij nouissimum esse perhibuit: quòd si hic quoq; ex diductione numeratus esset, primũ & vigesimum, non vigesimũ validiorem esse oportebat. Sed constat vt non ità eueniat. Vigesimus enim & sæpenumerò & validè iudicationem efficere cernitur. Igitur cùm tres septenarij viginti impleãt dies, tum autem quartus septenarius primo & vigesimo inchoëtur, ex septenarijs deinceps tribus viginti implentib. dies, meritò Hippocrates quadragesimũ diem, non quadragesimum secundum decretorium esse dixit. Itidem & sexagesimum & octogesimum, nõ sexagesimumtertium, neque octogesimum quartum. Hæc igitur circuitionũ per septenarios digestio est. Numeratio verò per quaternarios huic subsequẽs est. Diducto enim quouis septenario in duos in eo quaternarios, quartus ab initio morbi dies, finis erit primi quaternarij, initiũ verò secundi. Tum autem quaternarius deinceps tertius, ab octauo inchoabitur die, quia secundus septenarius ab eo ipso incipit. Ità fit vt vndecimus dies, finis sit tertij quaternarij, initium verò quarti. Porrò quintus quaternarius, à quartodecimo inchoabitur die, eò quòd & tertius septenarius. Igitur ad septimum decimum finis eius perueniet: qui rursùs duobus quaternarijs, quinto ac sexto communis est, in quo tertius septenarius diductus est: itáque vigesimus dies ægrotationis, finis trium septenariorum, & quaternariorum sex habetur. Hi igitur per circuitionem decretorij sunt. Alij verò intercidũt per morbos acutos: qui quamobrem intercidant, libro de Diebus decretorijs perpensum est. Ii sunt tertius, quintus, ac nonus. Intercidit quãdoq; & sextus, qui malè iudicat, propterea quòd cum accidentibus difficilioribus interdùm faciat iudicationẽ, atq; ad hypercrisin nominatam, hoc est, acerbiorem iudicationem excidat: & verò etiam quòd non integrè discutiat morbum, sed imperfectè: & si quando integrè discutiat, prorsùs efficiat recidiuã. Hæc & alia multa sunt à nobis libro de Diebus decretorijs prodita: quæ omnia ferè Hippocrates scripsit alia alijs voluminibus, sed à me sunt vno libro cõprehẽsa, cui titulus de Dieb. decretorijs est, simul definitis ijsque minùs definita erant, atq; etiam integrè explanatis ijs quæ ab Hippocrate videbãtur neglıgentiùs

prod

prodita. Cui verò libeat exquisita ratione præsentire futura, reuoluendæ sunt duæ commentationes illæ, è quibus altera de Diebus decretorijs, altera de Iudicationibus est. Nũc verò instituimus dũtaxat enarrare dictionem Hippocratis in proposito libro, Ex quibus supersunt homines, & ex quibus intereunt. Verbum ex quibus, aut iudicationibus, aut diebus dicit. Sed rectius est non diebus intelligere, sed iudicationibus. Si enim & quàm maximè potest verbum ex quibus, & de Diebus dici: tamen primaria ratione in iudicationibus, & ob illas etiam in diebus existit. Cæterùm ex his superesse hominem, aut interire, indicat appellari ab eo iudicationem in quauis celeri cõuersione, non solùm ea quæ ad salutem existit.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte proponit se velle in summam quædam de diebus decretorijs scribere: quoniam in alijs libris, nempe de Dieb. decr. & de Crisi, hæc omnia latè percurrit. *Legendas.* ἰσομένας, hoc est, futuras. *In quibusdam.* ἔισὶ τισὶ, hoc est, tribus quibusdam.

IN secunda parte, quæ incipit (Iudicatio enim) explicat naturam, & quid nominis, iudicationis. Cùm enim sint quatuor mutationũ subitarũ modi, vel subitò ad salutẽ, vel subitò in melius: vel subitò ad mortẽ, vel subitò ad deterius: duas primas dicit propriè appellari iudicationes, & duas secũdas, nõ sine additione, vt malã, aut prauam iudicationem. Lib. tamẽ tertio, de Crisi. cap. 2. solam subitam mutationẽ ad salutẽ, vult esse nominandam simpliciter crisim: reliquas verò omnes, vt dixerat in primo capite, eam quæ ad mortem fit, malam crisim esse appellandam: eas verò, quę recipiũt aliquam effatu dignam mutationẽ, non tamen integram solutionẽ, imperfectas.

Obiectio. Contrarius igitur videtur sibi Galen. circa subitam mutationem in melius: hîc enim dicit esse simpliciter nominandam crisim, & in lib. de Crisib. dicit esse appellandam talem, non simpliciter, sed crisim imperfectam. Sed credẽdum est, Galen. eo loco intellexisse per iudicationem simpliciter talẽ, eam quæ opponitur malæ aut imperfectæ. In præsenti verò Com. crisis simpliciter distinguitur contra malam & pernitiosam. *Crisis simpliciter duob⁹ modis apud Galen.* *Rarò verò.* Respondet ad obiectionem, quæ adduci posset de puerulis, quos eueniente longissimo somno magnam in melius facere mutationem videmus, ac celerem: non enim comprobatur ab omnibus, talem mutationem esse iudicationem. Prædixerat enim, iudicationem omnem esse subitam mutationẽ, factã per manifestas excretiones, aut effatu dignos abscessus. De puerulis & alijs, post vigilias lõgas plurimũ somno fuisse adiutos, scripsit libr. 2. Prorrhe. Com. 29. dicens, Vidimus enim in ægris quibusdã, qui tribus vel quatuor deinceps dieb⁹, vigiles permanserant, difficilẽ excitatu somnũ superuenientẽ, qui prorsùs nocte dieq; perseuerans, magnũ attulit auxilium. *Sõnus duorũ dierum.* Sæpiùs quoq; & in infantibus somnum eiusmodi superuenientem non vno die solùm, verùm quoque & duobus ex ordine diebus magno ipsis fuisse commodo conspexi. Quòd si quis vellet intelligere, qua causa tam longus ac altus somnus potuit eis prodesse, quib⁹ voluit Gal. dicem⁹ per somnũ maximè coctiones perfici, & vbi humorũ crudorum copia aliquis ægrotaret, non parùm iuuamenti reciperet ex longo somno: ob id enim & pituitosis confert somnus ad pituitã concoquendam, & puerulis ad crudorũ succorum maturationem. *Sõnus lõgus qua causa pueris profuit.*

IN tertia parte, quæ incipit (Cæterùm cognouit) dicit Hip. cognouisse dierum iudicatoriorũ naturã, & qui sunt qui maiorem habẽt in iudicãdo vim, nẽpe septenarij, deindè quaternarij, vt in progn. 3. sequenti, & Aphor. 24. lib. 2. exequiturq; modũ annumerãdi quaternarios, & septenarios per copulationem, & cõiunctionem, eo modo quo suprà docui in expositione, ob idque supersedeo ab huiusmodi longiori enarratione.

IN quarta parte, quę incipit (Alij verò intercidunt) præter dies iudicatorios radicales, alios vult esse intercidẽtes: quoniam (vt dixi, & ex Gale. probaui, in expositione) à luna nõ habent virtutem iudicãdi, sed ab ipso humorum motu: quales sunt. 3. 5. 9. sextus etiã intercidit, nonnunquàm sua malitia arripiens de medio ægrotantes, & cum accidentibus difficilio

cilio

ciilioribus: nonunquàm faciens incidere iudicationẽ in hypercrisin nominatam. Quæ omnia ab Hippo. alia in alijs voluminibus scripta sunt, vt in lib. de Morb. pop. & lib. de Iudicatione, & lib. de Dieb. iudi. & lib. de Crisi. & de Dieb. decr. à Galen.

Hippo. litera quomodò legenda.

IN quinta parte, quæ incipit (Nunc verò instituimus) explanat partem progno. in qua dixit Hipp. febres iudicari eisdem diebus numero ex quibus liberantur ęgri, & ex quibus moriuntur. Aut enim, Ex quibus, referri debet ad dies, aut iudicationes: ità vt velit dicere, Ex quibus diebus liberantur ęgri, aut velit dicere, Ex quibus iudicationibus. Verùm etsi magis propriè ad dies fiat relatio, magis conuenit, vt de iudicationibus dicatur, primaria ratione, quoniam in vigore iudicationum saluantur homines potiùs, quàm in ratione dierũ. Quare aut magis propriè cõueniat in Hippoc. litera, vt pars: Ex quibus, potiùs referatũ ad dies, quàm ad iudicationes, constat legẽti literam Hippocr: in qua non meminit huius nominis κρίσις, id est, iudicatio, sed huius verbi, κρίνονται, id est, iudicantur. dixit enim, οἱ δὲ πυρετοὶ κρίνονται ἐν τῇσι αὐτῇσιν ἡμέρῃσιν, τὸν ἀριθμὸν ἐξ ὧν. quod est, Febres verò iudicantũ in eisdẽ diebus numero, ex quib9. Poterit igitur legi, Ex quibus, nempe iudicationibus: quoniam dixit, Iudicãtur: quod etsi non adeò propriè dicatur, quum sit nomen in oratione, ad quod possit referri, magis tamen conuenit naturæ rerum, vt ad ipsas iudicationes fiat relatio.

PROGN: II.

SImplicissimæ nãque febres, ac signis firmatæ securissimis, quarto die aut citiùs cessant: pessimæ verò, ac cum signis grauissimis factę, quarto die aut citiùs interimunt.

Magnitudo a malitia distinguitur.

NON est idem, morbum esse magnum, & mali moris: neque paruum, & boni moris: quãdoquidem magnitudo à more morbi distincta est: Plurimæ enim sunt febres malignæ, & paruissimæ: & plurimæ magnæ, & nõ mali moris: vt etiam declaraui in præcedenti expositione. hanc voluit distinctionem Gale. lib. 3. de Crisib. cap. 4. Et lib. 4. de Method. meden. vlcera tribus modis grauia dici vult, aut propter particulæ afflictæ præstantiam, aut propter affectus magnitudinẽ, aut propterea quòd sunt cacoëthe: vndè fit, vt cacoëthe, siue mali moris vlcera, alia sint à magnis propriè dictis: nam largè sumpto vocabulo, dicta tria membra compræhendit. Vult ergò Hippoc. in præsenti prognost. duo exempla scribere, ad manifestandum, quod dixerat in præcedẽti prognos. vnum, de febribus simplicissimis, ac si diceret, optimè moratis: aliud de pessimis, ac pessimè moratis, simplicissimas dicens absolui quarto die, aut citiùs, pessimas verò interimere in eôdem termino, aut citiùs. Simplicissimæ verò (vt dixi) non sunt eędem, quę paruæ: quoniã febres acutissimæ, quales quæ intra primum quaternarium finiunt, de quibus in præsenti loquitur, magnæ erunt, & non malæ, sed simplicissimæ. Paruæ etiã admodùm sunt aliquæ febres, cum extremorũ frigiditate, quæ nihilominùs adeò sunt pessimæ, vt intra quartum, hominem arripiãt. De optimis igitur ac pessimis loquitur Hippocr. terminum ipsarum scribens diem quartum. Et licet in præsenti loco, bene moratæ aliæ sint à paruis, & malè moratæ à magnis, nõ dubito apud Hipp. nonnunquàm malè moratũ appellari magnum, atq; insigne, & paruũ bene moratum, & etiam apud Galen. Hippocr. nanque libr. 2. de Ratio. vict. acut. sectio. 51. dixit, Nam si quis vlcus acceperit non valde ἐπίκαιρον, id est, insigne, neq; valde εὐήθες, id est, bene moratum, aut simplex. Et Galen. in Com. inquit. Liquet autem quòd nihil referat dicere, ἐπίκαιρον vlcus, id est insignę, & μέγα, id est magnum: sicuti neque μικρὸν, id est, paruum, & εὐήθες, id est, simplex ac bene moratum. Nẽpe, ἐπίκαιρον, propter loci naturam, tale fit, mãgnum verò virtute perficitur, etiã si sectione corporis paruum sit, vel ipsa sectionis magnitudine ĩsigne fiat: εὐήθες verò, id est, vile, quod simplex & paruũ, vel propter loci naturam, quæ vilis & abiecta est, vel propter sectionem paruam factam dicitur. Vlcus ergò in hoc loco, quod magnũ est, insigne appellatur, distinctum contra id, quod appellat, εὐήθες: quum tamen in his, quæ diximus, quod magnum est, εὐήθες esse possit, id est, simplex. Præterea neq; idem est, febrem aliquam esse simplicissimã, & bonis signis ornatam, neque pessimam & prauis signis coniunctam: ob idq; Hippocra. in præsenti non tantùm dixit, Simplicissimę: sed

ἐπίκαιρον.

sed etiam addidit, Signis firmatę securissimis. Signa enim, quæ docent febrem aliquam esse malè moratam, symptomata quædam sunt, cum quibus stare possunt signa bona, quæ morbi coctionem ostendant, & signa salutis: de quibus in progn. 8. sequenti. Vt igitur excluderet omnia signa salutis, atque omninò lethalem scriberet dispositionem, quæ in. 4. dieb⁹ finiret, dixit Simplicissimę, cum signis securissimis: & pessimę, cũ signis grauissimis. Nam cum vnico signo febris aliqua dicet malè morata, cum quo stabit multa coniungi salutaria: vt lib. 3. de Mor. popu. part. 2. in Com. illius, Mulierem ex abortiuo fœtu. dixit, Febris celeritatẽ magnitudinemq́; per id quod inquit, Ignis præhendit, demonstrauit: & per id quod adiecit, Lingua arida, sitibunda: verbum verò, Anxia, malignitatẽ febris factæ signũ existit. In hoc loco manifestè mõstrauit, distinctionem magnitudinis à malignitate, & cõstat, cum illo signo malignitatis, posse stare multa signa salutaria, inter quæ signa coctionis annumerant. Præterea malignitatẽ febris non tollere signa salutis, docuit Galen. libr. 1. Prorrhe. Comm. 14. dicens, κακοήθεις verò morbos, id est, malignos appellamus, quicunque periculum minantes, spem salutis nõ adimũt. Dicam ergò meritò Hipp. dixisse, Simplicissimæ febres, ac signis firmatæ securissimis, id est, cum signis salutaribus, veluti quæ sumuntur ex coctione. De pessimè moratis quoque dixit, Cum signis grauissimis, id est, cũ signis cõtrarijs coctioni, & reliquis saluti aduersis: de quibus progno. 8. sequenti, primos saluari intra. 4. diem, & secundos in eôdem termino mori. Ostendit enim salutẽ non tãtùm quòd febris bene morata est, sed & quòd signa salutis coappârent, primo die. Similiter ꝙ febris ea cacoëthes sit, non indè sequitur moriturũ ægrum: sed si simul primo die signa lethalia apparuerint, æger. 4. die, aut citiùs morietur. Referunt autem omnia ad facultatem, quæcunque aut salutem, aut mortẽ ostendere possunt: quãdo quidem ex collatione facultatis, & morbi, omne de salute aut morte presagiũ pendet: vt lib. 2. Com. 6. Gale. Posses etiam dice Hippoc. dixisse, Et signis firmatæ securissimis, ad maiorem declarationẽ & cõfirmationem. Contra huius progn. sententiam instat autoritas Hippo. lib. 1. de Morb. popu. parte 3. in historia Erasini, qui laborabat morbo acutissimo, & cũ signis pessimis, verũ non fuit mortuus. 4. die, sed. 5. vt recitat Hip. Signa tamen in ipso pessima erant, vrinæ nigræ, extremorũ frigiditas, mẽtis alienatio, nõ dormire, ac cõuelli. Malè ergò. 4. diem definiuit, limitẽ acutissimorum morborum, nempe eorũ qui pessimè morati sunt, ac cum signis pessimis. Hanc quæstionem diluit Galen. in Com. ex verbis Hip. qui inter reliqua, quę de illo ęgrotante retulit, dixit, primum diem quietum tulisse. Erasinus (inquit) itaq́ue, quanquàm grauia omnia habêre, ad diem tamen quintum productus est, quòd primo die mediocriter haberet: scripsit siquidem in eo ad verbũ ità, Primus dies quietus. Quintus itaq́; dies, quo defunctus est, quartus est, si primum nõ connumeraueris.

Febris aliquamalè morata & cum signis salutaribus.

com. 1. (manuscript)

κακοήθεις.

Obiectio.

Solutio.

GALENI
Commentarius.

Simplices dicuntur homines, & itẽ malefici in quadã simulatione, quẽadmodùm & Simia callias. Porrò dicuntur etiam ij qui sint probis imbuti moribus. Sed enim primi frequẽs vsus apud autores, secũdi verò rarior est. Itáque dicunt interdùm & ità, non solùm simplicem, sed etiam simplicitatem de affectione bonis moribus prædita. Dinarchus igitur in Daonem ità dixit: Gubernans rem suam Cephalion adolescentius, & natura probus erat ac simplex. Demosthenes aduersùs Aeschinem cum iudicibus disputans ait: Nunc verò ob vestrã simplicitatem & indulgẽtiam pœnas dat, & hęc quoties libet. Plato libro de Republica tertio: Igitur rectus sermo, couenientia, honestas, concinnitas ac simplicitas comitatur: non inscitiam intelligens vocatam simplicitatem, sed re vera rectum ac bonis moribus paratum intellectũ. Itidem in Euthydemo simplicem dixit eum qui simplic

plices habeat mores & honestos: & vt demiratus est, hic est adolescens, ac simplex. Sed hęc abũdè sint exẽpli gratia ꝑdita, ad cognoscendã autorũ consuetudinem in verbo simplicitatis ac simplicis, secundùm duas significationes factam. Nunc Hippocrates in altera earum, febres dixit simplicissimas, tanquàm dixerit placidissimas ac mitissimas, haudquâquam maleficas: & quoties securitatis indicia extiterunt, vltra primum quaternarium nequâquam procedet, sed aut quarto die, aut citiùs desinet. Pari modo maleficæ quoque febres & cum indicijs exitiosis factæ, quarto die aut citiùs interimunt. Itáque constat vt & tertium diem adnumeret decretorijs, dum ait, Quarto die aut citiùs desinunt. Itidem libro de Vulgarijs morbis primò voluit, primum inter dies decretorios scribens tertium. At verò securissima dicit indicia ea quæ particulatim ab eo magnopere commendantur, quorum & nominatim paulopòst habet gratia exempli mentionem.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte interpretatur, εὐηθέστατοι, id est, simplicissimæ, significationem. εὐήθεις nãq; dicuntur homines simulatè, aliquando etiam qui re vera sunt bonis moribus præditi. Sed pro maiori parte Græci vtuntur vocabulo simulandi causa: quoniam apud eos significat
εὐήθης. εὐήθης idem, quod ἀνόητος, aut μωρός, aut ἀσύνετος. Hoc etiã simulato modo dicunt, πίθηκος
Simia Callias. καλλίας, hoc est, simia Callias, nomine sumpto à pulchritudine satis simulatè: nam vt habet in Adagio, simiarũ formosior deformis est. solebant autẽ Lacedæmonij simiã καλλίας appellare. Pari etiã simulatione, ἀνόητος, hoc est, stultus, & ἀσύνετος, id est, imprudens appellatur, εὐήθεις, apud Græcos, id est, bene morati, quẽadmodùm etiam tales sunt hi, quod vulgus bonos homines vocat, qui etiã ἁπλοϊκοὶ, & ἀφελεῖς nominantur, ac si diceres, simplices, & deceptu faciles: quemadmodùm & Terẽtius imperitos rerũ, quũ in Andria dixit, Túne adolescentulos imperitos rerũ eductos liberè, in fraudem illicis? *Terentius.* Re vera autem εὐήθης dicitur, qui bonis moribus præditus est, quemadmodùm Hipp. quum dixit, εὐηθέστατοι, id est, simplicissimæ, ac optimè moratæ. In qua significatione nõnunquàm Græci vtuntur, vt in locis à Gal. citatis, ex quibus vnũ placet explanare, qui vtrũq; explicat significatũ, & est Platonis sententia lib. 3. de Republica, siue de Iusto, vbi inquit, *Platonis sententia exponitur.* εὐλογία ἄρα, καὶ εὐαρμοσία, καὶ εὐσχημοσύνη, καὶ εὐρυθμία, εὐηθείᾳ ἀκολουθεῖ: οὐχ ἣν ἄνοιαν οὖσαν ὑποκοριζόμενοι καλοῦμεν ὡς εὐήθειαν: ἀλλὰ τὴν ὡς ἀληθῶς, εὖ τε καὶ καλῶς τὸ ἦθος κατεσκευασμένην διάνοιαν. quod est, Ergò sermonis probitas, morum cõpositio, decus, & concinnitas sequitur εὐήθειαν, id est, simplicitatem, non hanc, inquã, quam eo nomine vocamus vitio blãdientes, quasi sit morum bonitas, quum sit amentia: sed mentem verè moribus bonis & pulchris instructam. Primũ itaq; significatũ, quod frequẽtius est apud Græcos, dicit Gal. dictũ esse ἐν ὑποκρίσει τινὶ, id est, in quadam simulatione, quod Plato dixit, ὑποκοριζόμενοι, rem vitiosam honestis verbis celantes, quod idem est, & simulare ac fingere honestũ, quod vitiosum ac turpe est. Secundum significatum, in quo eo vocabulo rariùs Græci vtuntur, id est, pro re vera bene morato, quod explicuit Gal. dicẽs, λέγονται καὶ οἱ ἐπιεικὲς ἔχοντες τὸ ἦθος. quod est, Dicunt & qui sunt bonis morib⁹ præditi. Plato verò dixit, εὖ τε καὶ καλῶς τὸ ἦθος κατεσκευασμένην διάνοιαν. quod est, bonis morib⁹ pulchrisq; instructam mentẽ. In præsenti ergò morbum εὐηθέστατον appellauit Hippoc. simplicissimum, ac optimè moratum. Lib. etiam. 2. de Ratione vict. acu. sect. 40. inquit, Nẽpe hoc pacto mortem plurimis liquidò affert, nisi morb⁹ omninò εὐήθης εἴη. id est, mitis fuerit. Et Gale. in Cõ. explicans vocabulum dixit, Morbos ꝑtereà *εὐήθεις morbi* εὐήθεις, id est, non malignos dixit, quos κακοήθεις, vocant, sed εὐμετάβλητους, id est, qui facilè ad bonum vergunt. Scimus etenim veterum multos ità vti dictione. Ità quoque & Hippocra. vt alibi est demonstratum. Huic contrarius erit malè moratus. Lege quæ dixi circa Commen. 4. lib. 2.

IN secunda parte, quæ incipit (Nunc Hipp.) declarat in qua significatione fuerit *Mali moris morbus.*

vſus Hippocrates vocabulo.

IN tertia parte, quæ incipit (Itaq;) probat Hipp. annumerare tertium inter decretorios: queadmodũ & lib. 1. de Mor. po. par. 3. sect. 14.

PROG. III.

PRimus itáque inſultus ipſarum in hunc modum finitur, ſecũdus autem ad ſeptimum perducitur, tertius ad vndecimũ, quartus ad quartũdecimũ, quintus ad decimumſeptimum, ſextus ad vigeſimũ: hi igitur ex acutiſsimis morbis facta per quatuor additione, ad vigeſimũ finiunt.

HVIVS prog. ſententia ſatis nota eſt, ex his quæ latè dicta ſunt in expoſitione primi progn. præcedentis: annumerat enim dies omnes creticos radicales, qui ſunt vſque in. 20. diẽ, facto per quaternarios augmento, quorũ quoſdã coniungere, quoſdã verò ſeparare docuimus, vt probè omnes inueniantur. Idẽ autem eſt, ac ſi dixiſſet, Morbi peracuti exactè 4. diebus finiũtur, peracuti non exactè ſeptẽ, acuti exactè in. 14. acuti non exactè in. 17. aut 20. Nam acuti ſimpliciter non omnes perueniunt ad. 14. ſed aliqui finiuntur in. 11. Sic etiã & acuti non exactè terminum vltimũ habent diem. 20. etſi nonnulli in. 17. finiantur.

GALENI *Commentarius.*

SAEpenumerò offendes ab autoribus proditũ impetum hoſtium aut latronum: ex quo nunc Hippocrates ſic tranſtulit appellationem ad circuitionem decretoriorũ dierum. Cæterũque ſunt deinceps ſcripta, per ſe patẽt, potiſsimùm quibus in animo hærent ea quæ paulò antè docuimus.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

HOC vocabulũ, inquit, ἔφοδος, de incurſu & impetu latronũ dici ſolet, tranſlatitiè verò & de circuitionibus morborum ab Hipp. in præſenti loco. Notandum, quòd ἔφοδος, in genere maſculino ſignificat circuitorem, & vigiliarum recognitorem: in genere tamen fœminino ſignificat impetum ac incurſum infeſtum: vt Polybius de ſtatiuis Romanis dixit, ἐπὶ τὴν ὅλης φάλαγγος ἔφοδον καὶ προσβολήν: hoc eſt, totius agminis impetũ ac incurſum, quomodò hîc ab Hipp. accipitur, quũ dixit, ἡ μὲν πρώτη ἔφοδος: id eſt, primus itaque inſultus. Et lib. 6. de Morb. popu. par. 5. ſectio. 2. inquit, ἀνευρίσκει ἡ φύσις ἑαυτῇ τὰς ἐφόδους οὐκ ἐκ διανοίας. quod eſt, inuenit ſibi vias & impetus abſq; mente. Gal. in Com. inquit, ἐφόδους ὠνόμασε φύσεως, ὡς εἰ καὶ ὁδοὺς ἢ ὁρμὰς ἐπὶ τὰς ἐνεργείας εἶπεν. id eſt, ephodus naturæ nominauit, ac ſi dixiſſet, vias, & impetus, ad operationes.

ἔφοδος.

Polybius.

PROGN. IIII.

FIERI verò nõ poteſt, vt aliquid horum integris diebus verè annumeretur, nõ enim annus, aut menſes integris diebus annumerari ſolent.

DIES decretorios annumerauit vſq; in 20. per quaternarios. Verũtamen, inquit Hip. hi quaternarij non debent integris diebus annumerari, ſed aliquid detrahendum eſt, ità vt ex duobus quaternarijs vnus ſeptenarius cõſtituatur, & ab ipſis ſeptenarijs aliquid eſt detrahẽdum: aliàs enim tres ſeptenarij nõ. 20. dies, ſed. 21. cõſtitueręt. Erit igiť numerãdi via, quam ſuprà dixi, ex quaternarijs & ſeptimanis quibuſdã cõiunctis, & alijs inuicem ſeparatis. Neque id præter rationem fit: nam neq; ipſe annus, aut ipſi menſes integri annumerantur: menſis enim ſpatium eſt ferè. 30. dierum, aliquanto minùs, & non ſemper æqualiter accedens ad ipſum. 30. dierum ſpatium. Et ratio eſt, quoniã, vt dixi in expoſitione. 1. prog. motu peragrationis luna complet circulum vnum. 27. diebus & 8. horis. quo tempore ſol

Quaternarii nõ ſunt integris diebus annumerãdi

Mẽſis ſpatiũ

elongatur à loco illo, in quo erat ab initio mẽsis in lunæ cōiūctione, ferè.27.gradib⁹. Quod spatium, non ante duos dies peragrabit luna, quoniam omni die percurrit.13. gradus, &.11. minuta ferè: & in eisdem duobus diebus per alios duos gradus ferè recedit sol. vndè sequit̃, vt luna egeat ferè duobus dieb⁹ cum dimidio, paulò plùs, aut paulo minùs, ad consequendum solem, post peractum propriū cursum 27.diebus, &.8.horis. Eritq; totus mensis à cōiunctione in coniunctionem (id enim magis propriè mensis lunaris appellatur) à viginti nouem diebus cum dimidio, vsque in.30.neq; semper æquale. Triginta igitur dies mensem coniunctionis efficientes, non sunt integri numerandi. Neque etiam annus integer numerari ac metiri debet: licet enim tota orbis diuisio.360. partibus ab Astrologis facta sit, sol ipsum nō permeat.360.diebus, sed.365. neque his adæquatè, sed in.365.diebus, &.6.horis ferè, vt probauit, & experimento inuenit, Ptolemæus in.3.dictione Almagesti, cap. 1. Verus enim motus solis, & eccentrici orbis deferẽtis solem, circa cẽtrum eccentrici ipsius est quouis die ab Occidente in Orientem, secundùm cursum signorum, qiunquaginta nouẽ minutis, & octo secundis ferè. Annum itaque integrum non.365.dierum, sed.365. dierum, &.6. horarum ferè esse intellexit Ptolemæus experimento: vbi cōpræhendens solẽ alicui astro fixo iunctum, ad eum coniunctionis locū nō vidit ipsum redire, nisi præfato spatio, nempe 365.dierum, &.6.horarum ferè transacto.

Orbis cœlestis diuisio. *Verus mot⁹ solis.* *Annus integer.*

GALENI
Commentarius.

CVM tres in diem vigesimum septenarios adduxisset, ob id ait, non possunt talia diebus integris numerari: neque enim annum, neque menses integris numerari diebus, & verè sanè talia dixit. Annus enim non trecẽtorum & sexagintaquinque dierum tantummodò est, sed etiam quartæ partis diei, & item ad hæc partis cuiusdam propè quodãmodò centesimæ. Vnusquisq; verò mẽsis minor est triginta diebus, maior verò nouem & viginti. Nominatúsque est ab antiquis mensis, vt etiam nunc in multis ciuitatibus, tempus inter duas Lunæ ac Solis coitiones intercidens. Et cui libeat tempus id exquisitè ediscere, simul cum idoneis demonstrationibus quantum sit, integrum habet volumen ab Hipparcho factum, quemadmodùm & de Tempore annuo commentarium nostrum. Ità ergò etiam Hippocrates septenarium dicit, necnon videlicet & quaternarium non esse integrorum dierū, sed partem quandam deesse, tantam, vt tres septenarij viginti circunscribantur diebus. Sed quænam sit causa horum, ipsi tẽtauimus docère libro de Diebus decretorijs tertio, cùm tamen nemo anteà vel dicere aggressus sit.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte dicit, annum non esse annumerandum integrum, quoniã non est adæquatè.360.dierum, quemadmodùm circulus in cœlo.360.partiū, (sic enim intelligi debet) neque etiam continet adæquatè.365. dies, sed & partem quartam diei, & ferè centesimam, quod constat intelligenti motū solis ab Occidente, vt dixi in expositione prognostici. Annū, vt ferunt, primus omniū inuenit ac cōposuit Εὔδοξος Mathematicus, magnus Geometer, Aeschinis filius, ab insula Gnido, vndè Gnidij medici dicti sunt. Est autẽ annus paruus, & est mensis lunaris, vt apud Plini. lib.7. Natu. histo. cap.48. annum quidam determinabant lunæ senio, vt Aegyptij: contra quem dicitur annus magnus, vt Vergilius,

Intereà magnum sol circunuoluitur annū.

Est & magnus ann⁹, quẽ sic Mathematici nominârunt, vt inquit Cicero lib.2. de Natura Deorum: & est tempus, quum solis, & lunę, & quinque

Εὔδοξος anni inuẽtor. *Annorũ minutorum vsus.* *Cicero.*

quinque errantium ad eandem inter se cõparationem, confectis omnium spatijs, est facta cõuersio. Et in somnio Scipionis inquit, Quũ autem ad idem, vndè semel profecta sunt, cuncta astra redierint, eandemque totius cœli descriptionem longis interuallis retulerint, tum ille verè Vertens annus appellari potest: in quo vix dicere possum, quàm multa hominum secula teneantur. In his ergò annus magnus, & annus conuertens appellatur, ac completur spatio duodecim milium quingentorum quinquaginta quatuor annorum solarium. Est & alius annus, qui respondet motui octauæ spheræ, ab occidente in Orientẽ, quadraginta milibus annorum. Est etiam annus Saturni, qui respondet suæ integræ circuitioni, annorum solarium triginta. Præter hos est annus solaris, quo in computo vtebantur Romani, ex Romuli instituto, eratque trecentorum quatuor dierũ, qui posteà intellecta magna temporum varietate, quæ sequebatur ex ea annorum computatione, à Græcis commutârunt annum, qui erat apud ipsos trecentorum quinquaginta quatuor dierum, quod factum est, quinquaginta dieb⁹ additis. Posteà Numa Pompilius alios decem addidit dies, & finaliter Iulius Cæsar integrum constituit annum, qui vni solis circuitioni responderet, nẽpe trecentorum sexaginta quinque dierum & quarta parte. quod similiter Plinius lib. 18. Naturalis histo. cap. 25. in hunc modum scripsit, Primùm omnium dierum ipsius anni, solisque motus, prope inexplicabilis ratio est, ad. 365. adijciũt etiamnum intercalarios diei, noctisque quadrantes.

IN secunda parte, quæ incipit (Vnusquisque verò mensis) mensem explicat ex cõmuni Astrologorum consuetudine, spatium ab vna cõiunctione in alterã solis & lunę, quod, vt dixi in expositione. 1. prog. maius est. 29. diebus, & minus. 30. Accipitur enim aliter mensis, vt quum annus in. 12. menses diuiditur, quorum quidam continẽt. 31. dies, & quidam 30. & Februarius. 28. pręterquàm in anno bissextili. Hipparchi liber non habetur. Cõmentarius de Tempore annuo, Galen. non extat.

IN tertia parte, quæ incipit (Itaque Hip.) docet Hippo. in hebdomadis voluisse, non esse integrè annumerandas: quod in quaternarijs etiam verũ habebit, ad hoc vt tres hebdomadæ. 20. dies impleant.

PROGN. V.

POST HAEC autem eôdem modo, & secundùm eandem adiectionem, primus circuitus quatuor & triginta dierũ, secũdus quadraginta dierum, tertius sexaginta dierum est.

DOCET Hipp. post. 20. reliquos decretorios ordine recensere, per. 20. reduplicationem, eo modo quo diximus in expositione. 1. progn. Quare autẽ ante. 40. annumerat. 34. & non alios, qui sunt intermedij decretorij, explicat Gal. in Cõ. Hęc itaque est. 20. dierũ perfectio, qui ex tribus septimanis cõstituti sunt, vt per eorum repetitionem omnes in. 120. vsq; fiant decretorij: quod nulli alteri ex decretorijs cõuenire potest. Quod explicuit Gal. lib. 2. de Diebus decr. per hæc verba, quæ integrè explanant prog. Hip. Quare hoc ipsum Hip. nos docẽs in prog. vbi de vigesimo die verba fecerit, deinceps inquit, Post hos eâdem ratione, eodemq; decôro, primus per quatuor & triginta dies fit. Primũ enim dixit. 34. post. 20. vt circuitum, non vt diem decretorium, quoniam trigesimusquartus, &. 37. post. 20. est decretorius. Sed quoniam de minoribus periodis (sunt autem quaterniones) abũdè satis docuit, ad hæc septimanas ipsas exposuit, reliquos statim duos circuitus voluit simul disciplinæ causa adijcere, nẽpe ex duab⁹ septimanis cõpositũ, & illũ qui tribus constat: verùm qui duas cõtinet, velut imperfectũ quendam: qui tres, exactè perfectum. Siquidẽ iam quadragesimum, sexagesimum, octogesimum, & centesimum vigesimum, ex. 20. sæpiùs aucto fieri cõtingit. Hoc igitur ipsum, & non aliud, perfecti circuitus est indiciũ, vel cõpositi semper, & sæpiùs in se aucti, quòd alium non magis requirat. Atqui neq; vnus eorum, qui. 20. pcedũt, hoc obtinet: nã septimus si per se semper auctus sit ad. 21. 28. 35. & 42. excidet decimusquartus. pari modo. 28. faceret, & 42. verũ quaternarius, si eius cõpositionẽ in se faceret, 8. 12. & 16. fortes decretorios efficeret. Hæc Gale. quę integrè sentẽtiã prognostici exponũt.

Vigesimi perfectio.

Circuit⁹ perfecti indiciũ

GALENI

Commentarius.

NON id nunc dicit Hippocrates, quia post diē vigesimum, ad quartum & trigesimum vsque nullus intercidat decretorius. Sibi enim ità pugnaret, medios quosdā dies decretorios libro de Morbis vulgarijs commemorans. & quæ apparet in ægris, talem coarguunt sermonē. Sed quia trium septenariorum ad vigesimum vsque diem inter se deinceps numeratorum, nō eadem fuit compositio: (secundus enim à primo seiunctus est: proindeq́; quartodecimo die finitur, tertius verò huic copulatus est: & ob eam rem vigesimum habet limitē) idcircò & sequentem septenariū pariter procedere volens: vt ex duobus seiūctis, tertio verò copulato viginti impleātur dies, quadragesimū nouißimū statuit terminū sequētium triū septenariorum, in ipsis verò duobus terminum circunscripsit tricesimumquartum: & ob eam rem fecit huius ante quadragesimum mentionem. Pari ratione mox ab his tres septenarij in sexagesimū deducuntur, & verò octogesimū decretoriū perhibuit, non octogesimumquartum, libro qui est de Morbis vulgarijs. Ità tres septenarij viginti dierum numerū absoluunt. Idq́; euenit propterea, quòd duo primi seorsùm numerātur, ità vt quartodecimo desinant die, tertius verò iunctim cum secūdo, ità vt hic quoque vigesimo die contineatur.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

IN prima parte excusat Hippo. ab obiectione, quæ posset afferri. Videt enim ipsum malè annumerasse post diē. 20. diem. 34. quū tamen ante ipsum sit. 24. & 27. & 30. dies. Verùm, inquit Galen. signatim de. 34. mentionē fecit, vt ostenderet nobis eâdem via esse procedendum post. 20. qua procedebatur ante 20. nempe separando duas primas hebdomadas, & coniungendo tertiam secundæ, quemadmodùm fecimus, incipientes annumerare secundam hebdomadam à die octaua, & tertiam à die. 14. Sic etiam modò docet à die. 14. in quā finitur secunda hebdomada, incipere tertiam.

IN secunda parte, quæ incipit (Pari ratione) idem seruari vult in alijs annumerationibus, q̄ sunt à quadragesimo in. 60. &. 80. Nā 80. statuit Hip. decretorium, non. 84. in lib. de Morb. vulga. nempe libr. 1. par. 3. sect. 14.

PROGN. VI.

INter initia tamen horum difficilius est prænoscere ea, quæ multo temporis spatio iudicari debet: simillima enim eorum initia sunt. Sed à primo die animum adhibēre opus est, ac per singulos quaternarios additos cōsiderare: nec latebit quò vertetur morbus,

NIHIL contemnendū, nec quippiā comprobandum temerè, præcipit Hippoc. libr. 6. de Morb. popu. par. 2. docens, nè in præsagijs medicus temerè salutem aut mortem prædicat futurā, nisi priùs satis bene signa ac signorum vires perpenderit, atque ipsorum aduentum spectauerit. Sunt enim morbi quidam, de quibus non nisi multo temporis processu spectato licet quidpiā certū proferre: de quibus dixit, Inter initia horum, qui multo tēporis spatio iudicari debent. prædixerat enim quosdam morbos post. 20. differri in. 34. & in 40. &. 60. diē: & de eisdē loquens inquit, Inter initia, id est, in spatio primorum quaternariorum, difficile est prænoscere, quò vertet morbus, qui lōgo tēporis spatio iudicādus est: simillima enim habent initia morbi longi, siue *Nihil temerè prædicendū.*

æger

æger saluandus, siue moriturus sit. Quare cõsilium Hip. rectè sequetur, vt nihil tale temerè aut contẽnamus, aut approbemus, sed per singulos quaternarios procedentes, expectemus donec aliqua nota appareat, quæ nobis ostendat, quòd salubris morbus est. Atq; approbãda signa salutis: in morbis enim longis nõ nisi tẽporis processu talia apparent. Solet autẽ ex officio tria medicus præsagire, vt inquit Gal. lib. 4. de Præsagitione ex pulsibus, cap. II. primũ quò vertet morb⁹, an ad mortẽ, an ad salutẽ. secundum quò potisimũ tempore, hoc est, citóne, aut tardè, & quo die, & qua hora. tertium, quomodò eueniet mors aut salus, id est an oppresione an resolutione, & tabe, aut crisi, aut sine ipsa. Hæc autẽ scire non licet, nisi morbum ac facultatẽ cognoscamus, & conferamus. Ex morbo, vt cognoscamus & pasionem, & particulam patientem, vt docetur in lib. de Loc. pa. facultas ex temperamẽto membrorum solidorum cognoscetur. In hoc enim consistit robur facultatis, quod factum esse ac permanẽs habet in membro: variaturq; quãdo extranea qualitas facta, naturalem tẽperaturã mẽbri euertit. Spiritus autẽ quum deficit ex accidenti, variat facultatem, & facilè talis defectus resarcitur. Essentia tamẽ facultatis in qualitate tẽperamenti ipsius mẽbri solidi, cuius est facultas, cõsistit, ob idq; in hecticis febribus pulsus languidus est perpetuò, quia variata est naturalis cordis temperatura, in facto esse. Libr. I. de Causis pulſ. cap. I. dubitabat Gale. de essentia facultatis pulsum facientis, dicẽs, At quæ hæc sit, nõ procliue inuentu est, vnus natiuũ calorẽ, alius contentionem, alius temperamenti proprietatẽ: hic vniuersam structuram corporũ, ille spiritum tantùm: est qui quædam horum, alius etiam omnia simul affirmat: & verò quidã etiã facultatem quandã nullo præditã corpore, introduxerunt, quæ peculiaribus instrumẽtis motus, quæ retulimus, vtat̃, vel omnibus, vel pluribus, vel vno. Dubitat in eo loco Galen. de essentia facult. pulsum facientis: veruntamẽ lib. 2. de Præsagitione ex pulsibus, cap. 5. declarãs quid significet pulsus caprizans, & dicrotus, inquit, Nunc quando facultatum essentiam adducti sumus nihil esse præter qualitatẽ temperamẽti, omniaq; in dignoscendo, & prædicendo, & curando conuenire, cum hoc decreto animaduertimus, non absurdè nos arbitramur fecisse, qui pulsus hic comitantes cordis inæqualem intẽperiem explicauimus. Et lib. I. de Præsagat. ex pulsu, cap. 4. clariùs vult in qualitate temperamẽti membri consistere robur facultatis: quę etiã temperatura æqualis, ac facta est, cõtra fictẽ distincta, vt hectica ab humorali. Inquit enim, facultatis essentia singulariũ partiũ, in singularum illarum posita commodo temperamento est. Nam tum demùm suum quæque munus obit strenuè, vbi sit temperatisima: cõtrà malè fungitur, si intemperata sit, atque hactenùs mala, quatenùs sit intẽperata. Ibi per mutationem factam, dicit fac. mutare, & non fientem, subiungens, Eandem habet rationem refrigeratũ, & refrigerari, vbi in ipso cordis corpore tẽperando præpolleat elementum frigidũ: læditur facultas, si in tunica cor ambiente, & in pulmone, & sanguine, spirituq;, quos eius ventriculi cõtinent, vsus est remissio. Significat autem facultas nihil aliud, q̃ causam agentẽ, vt lib. I. de Nat. fac. inquit, Ac quo ad agentis causæ substantiam ignoramus, facultatem eam, siue potentiam appellamus. Pendet autem apud Galen. ignorantia essentiæ facultatum ex ignorantia essentiæ animæ. Hanc autem ignorasse fatetur lib. quòd animi mores corporis temperaturam sequantur. Item libr. de Naturaliũ facul. subst. dubitat, an sit aliqua animi essentia, an non. Et libr. 5. de Simplici. med. fac. cap. 8. nec quicquam audet proferre de animi essentia. In lib. 7. de Pla. Hippocra. & Plato. inquit, Veruntamẽ si de animæ substãtia quoque est sententia proferenda, de duobus alterum dicamus necesse est, vel ipsum esse fulgidum, ac quasi æthereum corpus, ad quod asserendum velint nolint cõsequutione cogente descendẽt & Stoici & Aristoteles: vel ipsam incorpoream quidem esse substantiam, vti tamen hoc corpore, tanquàm principali vehiculo. Si ergò cognouerit quis animam incorpoream, & corpore vti ad actionem, vel corpoream, qualis sensitiua, aut altrix, & lib. I. de Natur. fac. loco allegato, ipsam agentem causam appellamus facultatem, erit essentia animæ eadem, quæ essentia facultatis. Robur autem ipsius in qualitate consistet temperamenti, vt I. de Præsaga. ex pulſ. cap. 4. quod finaliter cõfirmatur ex Galen. lib. I. de Morb. popu. par. 2. Com. 46. dicente, Distensa siquidem est per corpora solida natura, quæ illorum virtus existit, fitq; succis concoctio à partibus solidis sanis, vt cùm eadem ægrotauerint, iam in habitu morbus fit, periculumq; summũ quibusdã afferat: sanari verò priùs non potest, q̃ solida ipsa corpora propriam recuperauerint facultatem, quæ in calidi, frigidi, humidi, & sicci

Officiũ medici in p̃sagiis. *Robur fac.* *Essentia facultatis.* *Facultas.* *Animæ essentia.*

symmetria posita est, vt nihil referre videatur, vel bonum similarium temperamentum, sanitatem esse dicas, vel elementorum, ex quibus generati sumus, symmetriam. Hæc obiter de essentia facultatis dicta sint. Morbum itaque ac facultatem inuicem conferre decet. Quòd si facultas morbi vigorem superare possit, liberabitur æger, nisi aliquod extrinsecùs obuians impediat: sin minùs morietur.

Tẽp⁹ mortis.

Tempus quo morietur, aut saluabitur, scietur, vbi medicus intellexerit, quo primùm tempore integrè aut superabit, aut superabitur facultas.

Ratio mortis.

Ratio mortis cognoscetur ex modo defectus facultatis, naturalis, & animalis, an opprimant à multitudine, an ab intẽperie permutentur, ac in essentia deficiant: siquidem vt dixi, facultatis robur aut imbecillitas in essentia, sequitur qualitatem tẽperamenti mẽbri. An verò per crisim, an sine ipsa, dixi in expositione 1. progn. huius lib.

Morbus salubris aut lethalis vndè.

Primum itaque, quod medicus prædicere tenetur, est, an morbus salubris sit, an lethalis: id autem diximus pẽdere ex eo, quòd facultas potest ad morbi vigorẽ sustinere, vel non. Oportet igit morbi vigorẽ intelligere antè quàm eueniat, ex his maximè, quę scribuntur ab Hipp. 12. Apho. 1. secti. In summo enim morbi vigore iudicationes omnes fiunt, q̃ ad salutẽ: in morituris verò satis est intelligere, q̄ ad ipsum nũquã peruenient, aut præsentem non tolerabunt, cùm tamẽ ex morbis quidam habeant proximum, quidã longinquum vigorem. In his qui proximum habẽt, vt in. 4. aut. 7. intra primum quaternarium tenetur medicus intelligere eius euẽtũ:

Errans bis aut semel venia dignus.

in quo si semel aut bis errauerit, inquit Gale. lib. 1. de Crisib. cap. 16. venia dignus erit: si tamen existimet nullã esse viam prẹcognoscendi vigorem, neq; minimã medicinæ partẽ est assequutus. Qui enim. 1. die signa omnia habet salutaria. 4. die aut citiùs saluabitur: si verò omnia mala, morietur. Si tamẽ morb⁹ nulla signa salutaria ostẽdat ante. 7. non finietur ante. 14. nisi fortè celeriter admodùm moueatur. Ponamus tamen, morbum aliquem non ante. 20. diem vigorem habiturũ, cõstat quòd is non præbebit signa salutis ante. 11. aut. 14. Quòd si ante. 20. talia signa, exẽpli gratia, coctionis in vrina non ostendat, is non ante. 34. aut. 40. finiet. Qui ergò ante. 20. signa coctionis non habet, primo, secũdo & reliquis quaternarijs, vsq; in. 6. veluti longo tempore finiẽdus tractabit. Verùm. 1. 2. & 3. quaternario medicus prẹdicere nõ poterit, quò vertet morbus, neque id est admodùm vtile scire, sufficit enim, quòd lõgus morbus est ad victus rationem instituendã. Per quaternarios tamẽ procedendo ad. 20. vsque diem, in ipso. 20. prædicere poterit, quò vertet morbus: eo enim tempore medico collationem facere licebit morbi & facultatis, ac intelligere an facultas poterit morbi ferre vigorẽ. Id est, quod voluit Hipp. modò in morbis lõgis difficilè à principio intelligere quò vertent, sed processum expectare oportet, per quaternarios annumerando. Quod autem dixit, Difficilè, non omnibus est æquè difficile: pugnant enim à primo die morbus & natura: quòd si fortis fuerit concertatio, nõ erit difficile id intelligere: id autẽ in morbis contingit acutis: si leuis, tardiùs intelliget medicus, quis horum victoriã est assequuturus. Cæterũ ex medicis peritior, & magis exercitat⁹, citiùs, reliqui verò tardiùs id cognoscent. Quoniam tamen lenta est eorũ pugna ab initio, medicus nõ statim iudicare certè poterit quò vertet morbus: sed priùs satis animaduersis facultate & morbo, & vtriusq; magnitudine perspecta, & collatione facta, iudicium feret: quod etiam facere consulit Gal. lib. de Constitutione artis medicæ, dicẽs: Itaq; medicus tum sanitatem, tum mortem præsagiet, idque non ex alijs quibusdam exercitationibus, sed accurata roboris morbi, & naturæ cognitione: & rursùs inquit, Hos ergò scopos medicus animaduertẽs exitũ poterit prædicere. Quo in loco Galenus, quemadmodũ & in præsenti, Hippoc. incertas prædictiones putant, quæ fiunt, incipiente morbo motu lẽto: quoniam tunc nondùm perspici possunt ea quæ necessaria sunt ad rectè prædicẽdum.

Argenterius temerè Gal. repræhẽdit.

Argẽterius verò temerè de hac re damnat Galen. quemadmodùm & in multis alijs, is enim singula quæ à medicis doctissimis in dubium versa sunt, vt loca difficilia quæ apud Galen. habentur patefacerent, facilè diluit, non in vsum legentium, sed in sui gloriam, & Gal. contemptum, seipsum statuens omnium autorẽ, & primum medicinæ parentem: licet quidem cuiuis mentem suam aperire & doctissimis quibusque contradicere, dãnare tamen quauis leui occasione viros sapientissimos, artis medicæ primos inuentores, & præceptores maximos, hominis est impudentis: sed huius errores suis locis refellemus: modò quę ad certitudinem præsagiorum attinent referamus. dixit Argenterius Gal. libr. de Constitutione artis medicę quosdam casus excepisse in quibus præsagia certa non sunt, vt cùm mouent humores nullo ordine per corpus diuagãtes,

qua

qua ratione dixerat Hippocr. acutorum morborum non esse certa salutis, aut mortis præsagia. Excipit quoque eos qui ob causam aliquam manifestam moriuntur, vt domus ruinā: hos enim casus ars p̄noscere non potest. & lib. 2. de Natura humana, incertā dixit prędictionem in quibus morbi paulatim gignūtur, & non habent suæ generationis manifestam causam, quemadmodùm in quibus causa euidens est, vera erit prædictio: itaque inquit li. de Consti. ar. me. in his dicit præsagia certa esse in quib⁹ humores non ampliùs defluūt: sed locum vnum occupârūt, & in quibus excremementa simul cum sanguine deferuntur, sine immodica multitudine, si modò excrementi naturam nouerimus, & nihil extrinsecùs adueniat, quod iudicium corrūpat: iam ergò hæc omnia damnare cōtendit, quoniam libr. de Consti. artis med. vbi Gal. pollicetur se traditurum in summa totam artem, quædam prætermisit quæ alijs in locis tradidit: & quædā tradidit, quæ forent abijcienda, neque etiam communia ipsa docet, nam si nō licet in morbis qui pendent ab humoribus agitatis certa prædicere: & morbi acuti sunt qui iudicātur magna ex parte, & iudicia fiūt motis humoribus, atque agitatis: non licebit certum quidpiam in acutis prædicere: adest enim in eis periculum motus humoris in partem aliquam nobilem & præcipuam: in longis verò morbis iudicia min⁹ certa sunt, quoniam ab incerta pendent causa, acuti verò à manifesta. Prætereà addit, id quod de incertitudine præsagiorū dixit, ob causas externas & inopinatas, pariter deficit, quoniam pariter à certitudine præsagiorum excipi deberēt pestilentes morbi per quos homines moriuntur, quos medici iudicant ex vi signorum fore saluandos, & qui pugnam habent æqualē: non enim medicus scit quis victoriam consequet, morbus, an natura. Simili modo in hoc loco non excepit quos alibi exceperat, nēpe 2. lib. de Natura humana. sunt autem hi morbi qui sensim gignuntur. Hæc sunt Argenterij rationes quibus damnat Galenum: quas si rectè perpenderis, nullius iudicabis momenti. nam Galen. doctrina lib. de Constitu. artis med. integra est, nec quicquam ab ipsa detrahendum, aut ei addendum esse vir doctus existimauerit: quod enim attinet ad præsagia in morbis acutis Hippo. non omninò vera esse dixit, quoniam vt Galen. inquit, humor motus in præcipuam partem fallere nonnunquā poterit, sed tamen quoniam post morbi coctionem & constante facultate id rarò fit, prę sagia vt certa ferenda sunt, quamuis nonnunquàm fallant. Quòd autem addit in morbis qui iudicio finiuntur, certum iudicium non haberi, quoniam humor mouendus est ad iudicationem, aduertat oportet, quòd Galen. non vitat fiduciam præsagiorum in his morbis in quibus humores mouentur in hora iudicij, sed nonnunq̄, rarò tamen, fallere dicit. Quòd tamen dicit neque in longis morbis certas esse prædictiones, quoniam ipsi à causa occulta fiunt, fallitur: nam licet ab initio cū morbus lento motu mouetur causa sit occulta, processu temporis se ostendet, quo tempore prædictiones veræ erunt, & seruabitur doctrina huius prognostici. Quòd autem dicit addendos morbos esse, qui pugnam habent ęqualem, & qui additi sunt libr. 2. de Nat. hu. qui paulatim fiunt: hæc duo membra vnum constituunt. Nam morbi qui sensim fiunt, interim æqualem habent pugnam, & causæ magnitudinem non habent notā, similima enim sunt inter initia: in quibus vt ab Hippocra. in præsenti loco, tempus expectare oportet per quaternarios annumerando, donec ad id tēpus ventum sit, in quo aut morbus aut facultas se victurum ostendet, quo tēpore iam manifesta erit morbi causa quantæ sit magnitudinis, ad facultatem collata. Meminit autem huius Galen. lib. de Constitu. artis med. cùm dixit, ex accurata cognitione morbi & causæ præsagia esse ferenda, quod non fiet morbo sensim inuadente, aut æquali existēte pugna: nam tunc incognita est causæ magnitudo, quod aduertat oportet Argenterius, priùs q̄ Galen. mordeat, qui libr. de Natura humana dixit, ob id Hippocratē velle facilem esse prędictionem in morbis qui fiunt à causa manifesta, quoniam in eis cognita est quantitas & qualitas causæ: hanc autem lib. de Constit. artis med. sciēdam admonet. Rursùs quod vult pestilentes morbos esse addendos, est falsum: Galen. enim. 3. de Præsagatione ex pulsibus, notas scribit eorum qui saluari debent, febre pestilentiali laborantium, & eorum qui morientur, quæ vbi medicus nouerit & collationem facultatis ad morbū rectè fecerit in præsagijs non errabit. Adde quòd ipse sibi obiat cùm dicit in pestilētibus ac malignis morbis incertā esse præsagia, quoniam cum vrina cocta moritur ęger, quem saluandum medicus iudicaret: addit enim in eis pulsum esse exiguum & crebrum, in quibus vbi quis signa hæc rectè perpēderit, ex pulsu morituros eos

Argenterii rationes inualidæ.

iudicabit, nec falletur: præter id quod falsum est, bonam coctionem in eis posse apparêre, qui adeò exiguum & frequentem habent pulsum, vt eiusmodi nota vincente sint morituri, & Galen. lib. de Constitu. artis medi. dixit, proindè robur ex proprijs functionibus est cognoscendum, magis autem ex his quæ pulsum ædunt, quoniã huius opif. ex vitalis fa. est. Præterea indignè repræhendit Galenum, quòd exceperit occasiones externas: nã cùm inquit, nemo aberrasse medicum putabit qui dixerit ægrum esse saluandũ, & posteà mortuus fuerit ruina domus. Verè id non cõfutat sententiã Galen. qui dixit, ea occasione posse interrumpi prædictionem: verùm multi sunt qui putant medicum errasse in prædictionibus vbi æger ob infaustum nuncium nimia tristitia correptus fuerit, ac deindè mortuus, quem sanandum prædixerat medicus. Et quamuis has occasiones vitare ad artem medicam non attineat, hac addita conditione prædicere medici est periti, qui tali occasione eueniente ac mortuo ægro, vacabit crimine internecionis: & consilij ratione proficiet, vt omni diligentia eas causas deuitent ministrantes. Hæc pro Gale. defensione, cuius autoritas vel se ipsa sola posset ipsum ab eius in calumnijs tueri, manet quoque integra eius doctrina, qui præsagia putat vera futura in omnibus morbis longis, & qui ab humore obsedente partem quampiam fiunt: & in acutis, quamuis rarò ob motum humorũ fallere possint. Falli etiam posse medicum in præsagijs vi causæ externæ & inopina re, & vbi medicus nondum satis perspecta causæ magnitudine, & recta facta ad facultatẽ collatione futura prædixerit: quæ omnia in libr. de Constitu. artis medicæ aduertenda esse duxit Galen. quibus nec verbum addẽdum esse, Argenterius sciat oportet.

Prodest quoq; hui⁹ prog. doctrina ad victũ instituẽdũ pro ratione futuri stat⁹ in morbis.

GALENI Commentarius.

RVRSVS hoc etiam loco verbum iudicanda, trãslatitium est, tum in bonã, tum etiam in malam mutationem: ac dicit inter initia morborum, qui breui iudicandi sunt, facilimè cognosci quónam desituri sint: quemadmodùm paulò antè dixit de ijs qui primo quaternario iudicandi sunt. Etenim febris ipsa si curanda est, placidissima: si interemptura est ægrum, maleficentissima est: & quæcunque in vtrâque indicia sunt, in priore quidem omnia saluberrima: in sequenti verò deterrima sunt. Ità fit vt neutra quartum transmeet diem: quandoquidem didicimus vt semper fiat iudicatio, vel natura superante morbum, aut victa ab eo. Itáque placidissimas natura ægrotationes ocyssimè superat, à difficillimis verò celerrimè vincitur. Ità efficitur vt maximè contrarij sint inter se morbi qui celeriter iudicantur, similes verò qui permultùm temporis ad solutionem requirant. Vt enim per morbos breues magnus excessus quandóque naturæ est, quandóque ægrotationis: ità quoties neutrum magnopere exuperet alterum, sed ceu pariter quidam hostes pugnẽt, plùs etiam tẽporis ad alterius victoriam desideratur. Itidem luctãtes quicunq; palæstrices peritiores habentur, internoscũt vbi magnũ viderint excessum, statim alterum peruicturũ. Si verò neuter magnopere exuperet, pfectò plùs temporis pugnaturos pronunciabunt: nondùm cognoscentes vter eorum victurus sit: sed processu tẽporis id quoque priùs q̃ cęteri cognoscent: quippe qui vel excessum exiguum exquisitiùs animaduertant. Artifex enim

maximè

maximè dißidet ab eo qui artis expers est: vt vel exigua rerum discrimina præsentiscat. Sed quia aliqua nullo pacto sentiri queunt, præ exiguitate, talia neq; etiam artifex cognoscit. Itaq; quàm primùm sentiri poßunt, tunc cognoscuntur: ob eam igitur rem præcepit Hippocrates per singulos quaternarios considerari mutationẽ. Non enim latebit quónam vertetur, id est, vtrùm in sanitatem salutemq; ægri exuperante natura, an exuperata, ad interitum: atq; hæc rerum summa est. Sed quónam modo eam rem potißimùm agas, libro de Iudicationibus à me perscripto optimè discas licebit.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

PRIMA pars Com. sic legitur, κ᾽ ἐνταῦθα πάλιν τῶν ἀμφοτέρων ἔταξε, τὸ κρίνεσθαι, τῶν τ᾽ ἐπ᾽ ἀγαθῷ, καὶ τῶν ἐπὶ κακῷ τὴν μεταβολὴν ποιουμένων. quod est: Rursùs & hoc loco verbum, κρίνεσθαι, id est, iudicari ambobus ordinauit, & his qui ad bonũ, & his qui ad malum, mutationem efficiunt: refertur enim ad prog. 2. vbi de salubribus, & lethalibus morbis scripserat. Quòd iudicatio de bona & mala dici posit, ampla significatione explicuimus in prima huius libri expositione.

IN secunda parte, quę incipit (Ac dicitur) manifestat mentem Hippo. in præsenti, & 8. prog. sequenti: nam vbi morbi breui temporis spatio iudicandi sunt, aut simplicissimi erunt, aut maleficentissimi: vtcunq; verò, statim signa habebunt, aut optima aut pessima, quæ ostendent, non vltra quartum morbum fore prorogandum: quod fiet aut natura vincente, aut victa: in placidissimis vincente, in pessimis victa. Vbi verò pares quodammodo permanent natura ac morbus, longiori tempore opus habet medicus ad prænotionem. Constat enim, vt semper fiat iudicatio, vel natura superante morbum, aut victa ab eo. Ex collatione facultatis ad morbum, pendet tota ratio prædicendi salutem: aut mortẽ: vt lib. 2. Com. 6. dixit: Summa totius præsagationis in morituris, conualiturisq; est, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate conferatur. Et. 3. de Crisi. cap. 5. dixit: Quòd si à morbo natura nõ vincatur, mortem subsequi nullo modo contingit: siquidem nihil aliud est, quàm omnimoda naturę prostratio. Vbi verò ipsa perdurat, dominatur, ac vincit, hominem necesse est liberari. Rursùs libro. 4. de Præsagatione ex pulsibus, cap. 11. idem. *Ratio prædicendi vnde sumitur.* *Mors.*

IN tertia parte, quę incipit (Itidem luctantes) exemplum adducit in arte luctatoria, in qua peritus artis si viderit duos luctantes, vbi alter alterum manifestè superauerit, facilè cognoscet, quis eorum victurus sit: vbi tamen parùm intersit, iudicabit longo tempore certaturos, procedente tamen tempore, quum primùm alter alterũ superauerit, si paruissimus fuerit excessus, aut omninò sensum effugiet, aut à peritiori & magis exercitato citiùs, ab alijs tardiùs deprælendetur. Sic & in arte medica notæ remissæ salutis, aut mortis, inexercitatum effugient, non tamen exercitatũ, ac artis peritum, etsi aliquando adeò remissæ sint, vt omnes effugiant sensus, quo tempore expectare debet medicus, donec signa magis manifestentur. *Artifex enim.* Græcè, ᾧ γὰρ ὁ τεχνίτης, ἀτέχνου διαφέρει μάλιστα, τοῦτ᾽ ἔστιν αὐτό, quod est: Quo enim differt artifex, ab artis experte, hoc est. *Luctatorum exemplum.*

IN quarta parte, quæ incipit (Itaq; quàm primùm) infert, quòd si ex notis quædam omninò nõ sentiuntur, quædam tempore, quo primùm sentiri possunt, sentiuntur, meritò Hippo. per quaternarios procedendo admonet expectare, donec intelligere posit medicus salubrem aut lethalem esse morbum, per quaternarios numerando: quod ampliùs docet cognoscere in libro de Crisibus, per totum opus.

PROG. VII.

EST AVTEM & quartanæ constitutio, ex tali concinnitate. *Quartanæ constitutio.*

QVARTANAM, tanquàm exemplum, longis morbis annumerandam esse inquit, quoniam ex natura sua longum habet statum, vt docuit aphor. 12. primæ sect. Accessiones & constitutiones morbi

 iudica-

iudicabunt,& anni tempora,& circuituũ successiua incrementa,siue quotidie,siue alternis diebus,siue per maiora interualla fiant. Neq; in ipsa possibile est à principio prędicere,quò vertet morbus:tardè enim ostendit notas coctionis.In ea igitur per quaternarios annumerando,perueniemus ad eum,qui ostendet nobis quò vertet morbus.Quaternarij autẽ non debent per singulos dies recenseri,sed per singulas accessiones:itaq; quatuor periodi quartanarij vnum quaternarium constituunt, vt vult Gal.in Com.est enim numerus accessionum in intermittentibus,qualis numerus dierum in cõtinuis. Quod similiter docuit Com. 59.lib.4.aphorismorum:de tertiana febre,vbi præsens allegat prognosticum.Contra sententiam huius prognostici videtur,quòd de quartanæ longitudine importunè dictũ sit in hoc loco,quum Hippo.prog.primo,lib.1.proposuerit,de morbis acutis esse præsentem doctrinam,& infrà prog.36.Rursùs non omnis quartana longa est,sed aliqua breuis,vt in aphoris. 25.sect.2. Aestiuæ quartanæ breues sunt, autumnales verò longæ, & maximè quæ hyemẽ attingunt. Accedit ad id, quòd quartanæ, de quibus hìc loquitur Hippocra. sunt ex acutis morbis factæ per adustionem bilis: quare tales similiter erunt breues, sicuti & quæ fiunt æstatis tempore,habent enim similem generationis modum, scilicet per adustionẽ. Primũ horum soluitur ex verbis, quæ diximus circa prog.21. libr. primi. Hìc enim non tantùm de acutis agitur,sed etiam de his qui decidunt ex acutis.Secundum etiam soluitur per id,quòd licet Hippo.dixerit in aphor.adducto,aliquã quartanam esse breuem,non id simpliciter est intelligendum,sed in comparatione ad alterã. Itaq; quartana æstatis breuis est,non simpliciter, sed vt ipse dixit in comparatione ad autumnalẽ, quam longam appellauit, maximè si hyemem attingat. Quartanam etiam longã esse ex natura sua intelligendum est, quoniã ab humore pendet, qui difficilè coctionẽ admittit,etiam si ex paucitate humoris, temporis calore,& regione,ac ægri temperatura aliquam contingat esse breuem. Ad id etiam, quod subiũxi,de generatione quartanæ post acutum morbum,verum est quòd similiter generatur per adustionem vt quartana æstatis: veruntamen vtraq; simpliciter est longa, licet ista breuior sit quàm quæ generatur ex humore melancholico naturali. Dicimus etiam aliter,quòd quartana æstatis non est breuior, quàm hyemis,ob id quòd ęstatis fit ab humore adusto, & quartana hyemis à melancholia naturali:sed quoniam tempus æstatis coadiuuat coctioni, & resolutioni, hyemis tamẽ obsistit.Sic etiam de quartana ex adustione genita in febribus acutis,& de alijs quartanis dicemus,ex se æquè longas esse, nisi ex alia causa diuersitatẽ assequantur, maximè si inæquales fuerint quantitates humorum peccantiũ. Hoc mihi magis placet:humor enim adustus non minùs obsistet coctioni, quàm non adustus, cùm sit magis cinereus. Quartana itaq; omnis longa est à natura sua,temporis autem ratione hyemalis longior: hyems enim morbos omnes reddit longiores, & æstas breuiores.Licet Anto. Musa Brasauolus,in Comm. aphor.citati, morbos hyemis longiores dixerit non esse vniuersaliter verum,sed pro maiori parte: victus futilibus quibusdã argumentis,quorũ vnum est de sicca conuulsione,quæ hyeme faciliùs curatur, quàm æstate: breuior ergò est hyeme, quàm æstate:& de frigida intemperie lethali,quæ citiùs hyeme interficiet, coadiuuante temporis frigiditate: & de morbo attonito, qui suffocando interficit,& magis poterit hyeme suffocare. Quæ argumenta ipse nugas posteà appellat,crederem ego,quoniam ipsum nugari coëgerunt.Cæterùm Hippocra. doctrina latè patet, de omni materiali morbo,vt inquit Gal.in Com.Non solũ quartanæ,sed & alij morbi ęstate breues fiunt,propterea quòd humores funduntur,& per totũ corpus feruntur,ac difflantur. Vera est etiam tam in salubribus,quàm in lethalibus:in æstate enĩ & morbis salubribus citò humores dissoluuntur, in lethalibus verò simul cũ humore dissoluitur facultas, in hyeme verò contrarium. Neq; argumenta contra hoc quidpiam conuincunt:quod enim dixit de sicca conuulsione,& frigida intẽperie, constat eos non esse morbos materiales, de quibus in præsentiarũ loquimur.Quod etiam adduxit Musa cum reliquis de morbo attonito, constat quòd humor obstruens,vbi fuerit ęqualis quantitatis, æstate & hyeme, magis effundetur in æstate à calore ambienti, ac maiorem occupabit locũ: vnde sequitur,vt magis obstruat, & citiùs interficiat:& si saluari debet homo, citiùs à calore effusus humor, transmittetur à meatibus cerebri in loca inferiora. Præterea attoniti omnes moriuntur ob defectum respirationis. Vbi autem vsus maior est, vt in æstate, citiùs ob defectum morietur homo, quàm vbi vsus est minor,vt hyemis tempore:quoniam tunc sine respiratione diutiùs viuere potest homo,

Adde.

Accessionũ numerus in febribus intermit.

Obiectio.

Obiectio.

Quartana ex adustione non est breuior,quia talis.

Musæ error.

Argumenta Musæ futilia.

Adde, quòd si morbus attonitus æstate fiat, significat multo maiorē causam fecisse ipsum, quàm si veniret tēpore frigido: ac inde sequitur, vt citiùs hominē possit interimere, quàm tempore hyemis, vbi à minori fit causa. Omni modo ergò morbi æstatis breuiores sunt, & quod voluit Hippo. in quartana, id etiam ad omnes materiales morbos applicatur.

GALENI Commentarius.

ID quoq; plærisq; incognitum est: & ob eam rem mirabundi sæpenumerò vaticinium quoddam nostrum præsagium credunt, vt febre detentus quartana, vindicabitur post diem (si ità fors tulerit) quintumdecimum. Atqui per tertianam non demirantur præsagiū. Sed in vtrisq; ratio communis est. Vt enim per febres continuas numeramus omnes deinceps dies in præsensionem futuræ iudicationis: ità per intermittentes, adnotationes: vt quod per continuas septimus dies valet, id per intermittentes septima circuitio præstet. Ob id igitur exquisita tertiana septem circuitionibus, non diebus septem iudicari natura solet. Quinetiā quòd quartus dies à principio numeranti aduersus septimum est, id quarta circuitio aduersus septimam circuitionem. Quartus enim dies, septimi index est: & item quarta circuitio, septimæ index est. Sed de his omnibus libro de Iudicationibus perpēsum est. Quocircà nunc id vnum intellexisse sufficiet, vt & quartanæ febris iudicationes ex numero circuitionum accidant, non dierum: ex eodem cosmo, id est ordine est. Cosmon, id est, ordinē appellauit decretorium ordinem dierum. Vt enim acosmias, id est, inordinationis, proprium est ataxia, id est, inordinatio: ità cosmu, id est, ordinationis, taxis est ordinatio. Et ob eam rem appellârunt mortales vniuersum hoc, cosmon, argumento ordinationis, quandoquidem in eo cuncta rectè disposita sunt. In medio enim eorum terra posita est, extrà mare circumit, id ambit aër, illum æther, demum his omnibus cœlum circū obtenditur. Quin etiam conuersiones inerrabilium stellarum, quid opus est dicere quàm ordiñe eant, vt quæ assiduò similiter habeant: errantium verò reuolutiones, quanquàm non singulis diebus pares existant, attamen ordinem paribus temporis circuitionibus seruant ipsis assiduè easdem signiferi partes perreptantibus.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte plurimis incognitum esse dicit, quare quartana est de hac concinnitate, & numero longorum morborum: qui quoties audiunt medicum prædicentem, quartanam non finiendam ante diem. 14. demirantur, ac dicunt, id potiùs ad artem vaticinandi, quàm ad artem medicam pertinere: non tamē si quis dixerit simile aliquid de tertiana: quū tamen eadem via sit prædicendi quippiam de tertiana & quartana. Qualis enim est numerus dierum in continuis, talis est numerus accessionum, in intermittētibus: & quemadmodùm in continuis. 4. dies indicat. 7. ità in intermittentibus. 4. accessio indicat septimam. Ratio verò quare communis est via prædicendi in tertiana & quartana est, quoniam in omnibus medicus insequitur quod docuit Hippo. in apho. 12. primæ sectio. Accessiones (inquit) & constitutiones morbi iudicabunt, id est, natura

Via prædicēdi in morbis omnibus longitudinem.

tura morbi indicat, si citò aut tardè perueniet ad summum vigorem, post quem sequitur declinatio. Quæres circa sententiam præsentem,

Febrium intermittentiũ quietes quare non annumerantur.

quare in febre tertiana & quartana dies quietis non annumerantur, sed tantùm accessiones: quum tamen natura tempore quietis adhuc operetur humorem coquendo aut resoluendo, quorum vnumquodq; potest morbũ efficere breuiorem: quo dato, erit nihilominus in febre tertiana terminus dies septimus totius morbi, quemadmodùm in continua.

Coctionis duo modi.

Respondemus, quòd humores per febres tertianas aut sunt reducendi ad benignum, aut à corpore expellẽdi: quibus duo coctionis modi respondent. Qui nondum actu putrent, possunt coqui eo modo quo dixit Gal. in lib. Art. medi. per alterationem, quæ facit cessare putredinem manente substantia: & hæc multò melius fit in diebus quietis à solo naturali calore reparante putredinem adhuc fientem, nè vlterius procedat, ac subuertat in facto esse naturalem compositionem humoris ex primis elementis.

Coctio humorũ putridorum.

Quòd si humores sunt à corpore pellendi, quales sunt qui in facto esse putrescunt, id fieri debet coctione, quæ est media quædam mutatio inter optimam & pessimam, quam ego sæpe ostendi, non esse aliud, quàm naturæ dominium, & suppuramentũ, ad quam consequendam plurimùm coadiuuat calor præter naturam, vt in Com. vltimo lib. 1. dixit Galen. Quando igitur humor putridus mouetur, & væhementem recipit caloris præter naturam alterationem, tunc ambo calores simul in ipso humore mediam illam coctionem perficiunt, & si resolui ac discuti debet, celeriùs discutitur, quorum neutrum in tempore quietis perfici potest, ob defectũ caloris præter naturam ignei, à quo perficiuntur huiusmodi resolutiones, siue ab ipso naturali calore, quum ad igneam naturam fuerit conuersus. Conuerti nanq; ad igneam naturam, proficit ad huiusmodi actiones peragendas. Inde est, quòd acutissimi morbi, sunt biliosissimi, & calidissimi, & lenti sunt longiores. Inde etiam fuit, quòd in historia Sileni, in expositione. 2. huius libri diximus, quòd quinta die finitus est morbus, quia diem vnũ placidè tulit, in quo non tantùm incensus fuit præter naturam calor. In febribus ergò intermittentibus, in diebus quietis, actio caloris circa humores morbum facientes suspenditur, ac ferè cessat, neq; inter morbi dies annumeratur.

Quartanæ longitudinis causa.

Adde quòd quartana alijs morbis lõgior est, ob humoris peccantis naturam: & dato quòd quartana nullam haberet intermissionem, adhuc esset morbus longior febre ardente: quoniam adhuc perpetuo existente feruore febrili, maiori temporis interuallo egeret ad coctionem aut resolutionẽ. *Vaticinium quoddam.* Græcè, ἐκ μαντικῆς τέ τινος. quod est, & ex quadam vaticinandi arte.

IN secunda parte, quæ incipit (Ex eodem cosmo, id est, ordine est) docet huius vocabuli, κόσμος, id est, concinnitas, significationem. Habet enim ordinem significare dierum decretoriorum, in hoc loco: quoniam quemadmodùm inconcinnitas, quæ est ἀκοσμία, propria est inordinatio: ità κόσμος. i. cõcinnitas, propria est ordinatio, & hæc ad dies decretorios, de quibus loquitur, refertur: Quam totã partem ineptè & cõfusè transtulit Laurentianus

Laurentianus notatur.

dicens: Ordinem appellauit ordinem decretoriorum dierum. Et rursùs: Vt inordinationis propria est inordinatio, ità ordinationis ordinatio. Ad quod coactus fuit, quoniam in prognost. interpretatus est, vbi Hippo. dixit, κόσμου, ordine. Galen. ergò partem illam, ἐκ τοῦ τοιούτου κόσμου, id est, ex tali concinnitate, proponit declarandam, dicens: (sic enim legi debet litera) Ex hac κόσμου, id est, concinnitate, κόσμον, id est, concinnitatem dixit dierum decretoriorum ordinem.

κόσμος, & ἀκοσμία.

Vt enim ἀκοσμίας, id est, inconcinnitatis propria est ἀταξία, id est, inordinatio: ità κόσμου, id est, concinnitatis, τάξις, id est, ordo.

Mundi ordo.

Consequenter infert, meritò vniuersum fuisse cosmum appellatũ, propter ordinationem: sita enim est in ipso terra in medio, deindè mare, deindè aër, deindè æther, deindè cœlum obtenditur. Præterea non errantiũ astrorum motus, quantam seruent concinnitatem, & errantia astra, quamuis errent, neq; omnibus diebus pares motus efficiant, constat omnes ad vnam concinnitatem & ordinem reduci. Hoc vltimum, quod dicit Gal. in expositione primi prognost. de luna satis declaraui, quæ licet non habet omnes quartas, motus & circuitiones æquales, tamen omnes menses peragrationis ex quatuor hebdomadis constitutos habet æquales ferè, ob concinnitatẽ, & correspondentiam, ac mirum ordinẽ. Mundum ex elementis & cœlestibus orbibus, cosmum meritò appellari, constat ex Platone in

κόσμος in Platone.

Gorgia, vbi inquit, φασὶ δ' οἱ σοφοὶ, ὦ Καλλίκλης, καὶ οὐρανὸν, καὶ γῆν, καὶ θεοὺς, καὶ ἀνθρώπους, τὴν κοινωνίαν συνέχειν, καὶ φιλίαν, καὶ κοσμότητα, καὶ σωφροσύνην, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ὅλον τοῦτο διὰ ταῦτα κόσμον καλοῦσι, ὦ ἑταῖρε, οὐκ ἀκοσμίαν. quod est: Dicunt autem philosophi, ò Callicles, & cœlũ, & terram, & deos, & ho-

& homines, societatem habere, & amicitiam, & concinnitatem, & modestiam, & iustitiam, & hanc ob rem totum hoc cosmum, id est, ordinem vocant, ô amice, non inordinationem. Præterea Aristoteles libr. de Mundo, sic ait: κόσμος μὲν οὖν ἐστι σύστημα ἐξ οὐρανοῦ, καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων. λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος, ἡ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ διακόσμησις, ὑπὸ θεοῦ τε, καὶ διὰ θεὸν φυλαττομένη. quod est, κόσμος, id est, Mundus igitur est constitutio ex cœlo & terra, & naturarum, quæ inter hæc continentur: dicitur autem aliter κόσμος, rerum omnium ordo ac concinnitas, à Deo, & pro Deo seruata. Hæ sunt duæ vocabuli acceptiones, in quarum secunda ordinationis causa, quæ à Deo, & propter Deum est, vniuersum cosmos siue mundus appellatur. Plinius lib. 1. cap. 3. inquit: Equidem & consensu gentium moueor: nam quem κόσμον Græci nomine ornamenti appellârunt, eum & nos à perfecta absolutaq; elegantia mundum.

PROG. VIII.

QVI verò minimo temporis spatio iudicari debet, facilimi cognitu sunt: maximè enim ab initio differunt: qui enim conualituri sunt, facilè spirãt, & sine dolore agunt, noctu dormiũt, ac reliqua securissima habent: morituri tamen difficilè spirant, delirantes, vigilantes, ac reliqua signa pessima habentes.

IN prog. præcedenti, in quartana exemplum posuit longorum morborum, de quibus loquutus fuerat in prog. 5. & 6. Nunc autem in progno. 8. facile esse inquit, in morbis, qui breui terminantur, prædicere quò vertet morbus, de quibus in prognost. 2. egit. Nunc verò amborum scribit exemplum, scilicet eorum qui ad salutem, & eorum qui ad mortem breui iudicandi sunt: quorum quosdam dixerat simplicissimos, quosdam verò pessimos, in prædicto progn. Seruit autem exemplum ad omnes febres, quæ breui terminantur: vt in. 7. aut. 14. die: in illis enim. 1. aut secundo quaternario tenetur medicus futurum prædicere. Dixerat ergò: Simplicissimæ febres, ac signis firmatæ securissimis, quatuor diebus aut citiùs finiũtur. Tenetur ergò medicus inter initia ipsarũ prędicere, quò vertet morbus: erunt autem hæc signa in extremo bonitatis. Talia ergò ab initio maximè distabunt à contrarijs, si in initio talia in extremo fuerint. Quę enim in extremo bonitatis sunt, maximè dissident ab his, quæ sunt in extremo malitiæ. Facile igitur erit ab initio intelligere, quò vertet morbus. Signa autem talia sunt, in conualituris, facilè spirare, noctu dormire, & sine dolore agere: exempla sunt omnium bonorum signorũ, quæ scribuntur in hoc libro ab Hippoc. Qui etiam primo quaternario morituri sunt, statim signa mala habent: & si in secundo mori debent, intrã primum apparebunt signa mortis, quæ ostendent morbum citò superaturũ naturam. Hæc autem sunt, inquit Hippo. difficilè spirare, delirare, vigilare, ex quibus iam apparentibus, medicus peritus tenetur prædicere futuram mortem, cùm primùm apparuerint: in quibus tamen non statim appârent, non tenetur id prædicere, donec appareant. Posuit autẽ hæc tria signa tantùm, tanquàm exempla signorum malorum: reliqua tamen in toto hoc volumine comprænhenduntur, & tam bona, quæ salutem, quàm mala, quę mortem ostendunt, recensuit libr. 2. prognost. 56. quæ hîc breuitatis causa omissa sunt. Circa quæ tanta est medicorũ nostri temporis ignorantia, tamq; laborem omnem effugiunt, vt non tantùm quum opus est cognoscere, quò vertet morbus, id ignorarent, sed neq; morbũ ipsum satis norint: quos ego memini me inuenisse, post mortem ægri disceptantes, an fuerit morbus ille lateralis. Sed de his satis, qui longum vale dixerũt arti prædicendi. Vbi dixit: Delirantes, Græca litera habet, ἀλλοφάσσοντες. quod vocabulum, vt inquit Galen. in Comm. potest Conflictantes, & Delirantes significare: tamen in hoc loco potiùs significat delirantes, quoniã aliâs alia loquũtur. Meritò igitur repræhendendus venit Laurẽtianus, qui Conflictantur, dixit. Et in lib. antiquarũ dictionũ Hippo. ἀλλοφάσσοντες sunt, παραπαίοντες, & παραφρονοῦντες, hoc est, desipiẽtes atq; delirãtes. Contra sententiam huius prog. est aphor. 19. secundæ sectionis: Acutorum morborum non omninò certæ sunt prænunciationes, aut salutis aut mortis. Vbi Hippoc. (vt etiam vult Galen. in Commen.) prędictionibus, quæ fiunt in morbis

In morbis quibreuiter minantur facile est prædicere.

Morituri primo quaternario statim signa mala habent.

ἀλλοφάσσοντες.

Laurẽtianus notatur.

Obiectio.

bis longis, videtur fidere, quoniam in ipsis humores fixi sunt, in aliqua parte: non tamen illis quæ fiunt in morbis acutis, quoniam in illis humores mobiles sunt, & subitas facere solent mutationes, ac, vt dixerim, inopinatas. In præsenti tamen prognost. facilem dicit eam, quæ in acutis prænotionem. Veruntamen si quis aduertat Hippo. mentem, in aphor. non negat facilem esse prænotionem in morbis acutis de exitu morbi, sed negauit esse certã: præterea non simpliciter negauit ipsam esse certam, sed voluit non omninò certam esse. Facilitatem igitur dicemus maiorem in acutis, quia faciliùs signa salutis aut mortis ex se præbent: certitudinem tamen in longis maiorem: nullam enim ex inopinato facere solent subitam mutationem. Prog. itaq; de tempore presagiendi loquitur: aphorismus verò de certitudine præsagij.

Aphoris. & prog. cõcordia.

GALENI *Commentarius.*

VERBVM propensius, vt anteà est proditũ, promptius faciliusq; significat. Propensiora enim appellitat faciliora, & ad cognoscendum promptiora. Itaq; paulò antè dixit: Simplicissimę enim febres, ac signis firmatæ securissimis, quarto die aut citiùs desinunt. Sed nũc recensuit id, vt per exempla, planiùs indicetur, quænam signa saluberrima sint. Igitur ipse inferens dicit: Qui enim conualiturus est: faciliùs spirat, sine dolore agit, noctu dormit. Qui verò moriturus est: spirat difficulter, cõflictatur, vigilat. Deindè vtriq; sermoni adiecit: priori quidem, Et alia signa securissima habet. secundò verò, Et alia signa deterrima habet: clarè indicans vt exemplorum causa fecerit mentionem trium ex vtroq; genere signorum. Porrò id etiã meritò adiecit sermoni: Maximè enim ab initio dissidet: id quod anteà quoq; dictum mihi est: cùm insigne sit diuortium inter se morborum, qui minimo temporis tractu discessuri sint aut in sanitatem, aut in mortem: quomodò eorum qui plus temporis extendantur, consimiles notæ in principio existunt. Cæterùm verbum ἀλλοφάσοντες *(nam dictum quoq; id nomen est in dictione nõ admodùm consuetum Gręcis) aut delirare, aut inquietos agere: quod verbum* ἀσώμενος, *id est, conflictari, significat. Sed rectius, quantum ex ipsa voce conijcio, prius significatum est, vt nomen sit factum hoc* ἀλλοφάσοντες, ἐκ τοῦ ἄλλοτε φάσκειν ἄλλα, *id est, propterea, quòd aliâs loquatur aliud: nonnulli, quia mutet aliâs in aliam figuram* τὰ φάη, *id est, oculos, extitisse dicunt appellationem.*

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte explicat vocabulum, quo vsus est Hippo. Facilimi dicens, quòd hæc dictio, εὐπετέως, id est, facilè, idem est, quod ἑτοίμως, promptè, & ῥᾳδίως, id est, citò. Sic enim legi debet: Dictio εὐπετέως, hoc est, facilè (vt priùs dictum est) significat promptè, & sine mora: dictio verò εὐπετέστερα, citam admodùm dicit & promptiorem dignotionem. Quod dixt: *Antè dictum est*: intellige lib. 2. Commen. 43.

IN secunda parte, quæ incipit (Itaq; paulò) docet hanc sententiam esse exemplũ prognost. 2. vbi præter id, quod dixit: Simplicissimæ enim febres: addidit. Et signis firmatæ securissimis. Quæ coniungi debent cum febribus simplicissimis, sicuti & cum febribus pessimis signa pessima adiunxit: quorum etiam exemplum ponitur ab Hippoc. in prognost. *Conflictantur.* lege, vt in expositione dixi: Delirantes.

IN tertia parte, quæ incipt (Porrò) meritò inquit Hipp. dixisse: Maximè enim à principio differunt. Maximè enim dissident morbi sa-

bi salubres à lethalibus, à primis diebus: quẽadmodùm in alijs longis parùm est in primis diebus interuallum.

IN quarta parte, quæ incipit (Cæterùm verbum) exponit verbum, ἀλλοφάσσοντες, quod delirantes, & inquietos significare potest: in hoc loco tamen, non inquietos, sed mente agitatos significat: quoniam ἀλλοφάσσειν, significat aliâs alia loqui.

PROG. IX.

HIS igitur ità euenientibus, cõiectari oportet per tempus, ac per singulas additiões, morbis euntibus in iudicationem.

PERSEQVITVR in hac parte Hippocra. quod dixerat in prog. 7. quòd per quaternarios additos procedendo oportet ad eũ peruenire, qui indicet quò vertet morbus, antè quàm medicus quippiam de morbi euentu prædicat. Quum igitur ità sit, quòd quidam citò, quidam tardè iudicantur, per tempora & quaternariorum additiones, coniectari oportet de signis id ostendentibus. Addit: Morbo eunte in iudicationem: ac si dixisset, morbo eunte in summum vigorem, in quo iudicationes fieri solent.

GALENI Commentarius.

VT anteà quæcunq; dixit de primo quaternario inter initia recensuit, adijciendo & exempla: pari modo rursùs per hanc dictionem persequitur ea quæ sunt per illa tradita, in qua ait: Sed à primo animaduertendũ est, considerandumq; singulis additis quaternarijs, nec latebit quònam vertetur morbus.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN hoc breui Comment. claram mentem Hippo. clariorem efficit. Quum antè Hippo. fecerit mentionẽ de febribus simplicissimis, cũ signis securissimis, & de eis contrarijs, quas pessimas siue grauissimas appellauit, & apposuit earum omnium exemplum in prog. præcedenti: nunc, quoniã prædixerat in quibusdam morbis non esse possibile statim ab initio cognoscere, quò vertet morbus, vt in prognost. 6. sed per quaternarios annumerando esse procedendum: in præsenti id etiã ampliùs declarat Hippo. voluisse, vt per singulas adiectiones quaternarias procedam⁹, morbo eunte versùs iudicationem, numerantes ac attendentes, donec notæ speratæ appareant.

PROGNOST. X.

SECVNDVM eandem rationẽ, & fœminis iudicationes fiunt ex partu.

QVONIAM de iudicationibus in præsenti parte huius libri tractare decreuit, hoc satis notatu dignum inserere vtile fuit, nempe vt cõputationes dierum decretoriorũ in mulieribus parientibus, ac posteà febricitãtibus, à die partus fiant. Itaq; si postquàm mulier, exempli gratia, pepererit, ei supueniat febris aliqua acuta, de qua iudicet medicus ipsam esse de natura earum, quæ. 7. die iudicantur, is septimus à die partus est annumerandus, non à die quo mulier post partum febricitare cœpit. Mulieres naturalẽ habent menstruã purgationẽ, per quam sanguis, qui in ipsis abundat, vtilis ad conceptionem & fœtus alitionẽ, extrà ipsam verò abundãs, atq; inutilis, expurgatur. Is in masculis non abundat, quum sani degunt: sunt nanq;, vt inquit Hippo. masculi fœmellis calidiores, & ideo nigri, & extrà prominent venæ, & biliosiores existunt. lib. 6. de Morb. popu. part. 2. sect. 47. Ideoq; in dextris partibus vteri maximè generantur, habentq; à priori causam, quoniam iecur caliditate sua coadiuuat ad masculorum generationem, & eorum caliditatem. Facit etiam ad id maximè alimentum, quod purius ac syncerius peruenit ad dextrum, quàm ad sinistrum testem. Libro. 14. de Vsu part. ex anatome docet Gal. ex ipsis magnis vasis originem trahere venã, & arte-

Menstruæ purgationes.

Masculus calidior fœmina.

& arteriam, quæ sunt ad dextrum testem: eas verò, quæ ad sinistrum, ex his quæ eueniunt ad renes, quæ sanguinem serôsum atq; impurum portant. Voluit ergò Hippo. loco citato, & Gal. in Com. eodem, &. 48. & lib. 2. de Temperamentis, marem fœmina calidiorẽ. Quòd si aliquando apud Hippo. inueneris fœminā calidiorem, vt libro de Fœminarum morbis, quum inquit: Nam fœmina calidiorem sanguinem habet, quàm vir, propterea calidior est, quàm vir: id abijciendum est à libris Hippocr. sicut & multa alia, quæ suis operibus inserta sunt, atq; partim temporis antiquitate, & sermonis obscuritate, partim scriptorum incuria fuêre deprauata. Consulo ergò eis, qui Hippocra. volumina legere atq; euoluere cupiunt, vt attentè admodū inspiciant: si nanq; liber est ex his qui à Galen. interpretantur, ipsius sequantur interpretationem, & approbare velint, quæ Galen. approbat: ac refellere, quæ ab ipso refelluntur. Quòd si non adfuerint in eum librum Galeni commentaria, eaq; non videntur sapere doctrinam antiquissimi Hippo. eiusq; laconicam breuitatem, cum veritate, ac sententiarum grauitate coniunctam, tanquàm adulterina explodant: priùs, si licuerit, cum eis, quæ circa eam doctrinam à Gale. scribuntur, facta collatione. Neq; hoc temerè dictum putet quispiam: nam liber aphor. ab omnibus Hippo. esse approbatur, verùm plurimos aphoris. eius, tanquàm spurios, reijcit Galen. Liber item de Ratione vict. acutorum, Hippo. est, & ab omnibus talis esse censetur: cæterùm Galen. multas eius sententias tanq̃ falsas & spurias explodit, quoniam verā Hippo. doctrinam non videntur sapere. Vbi igitur Galen. non habemus authorem, & maximè in eis libris, quos Gal. non exposuit, multo plura errata quàm in alijs esse non dubitamus. Quamobrem consilium meum in hac re videor mihi esse vtile, vt tantùm id approbemus, quod Galen. approbat, aut quod Hipp. & Gal. sententijs consonum videatur. Ad hoc comprobandum accedit, quod Galen. lib. de Chirurgi officina, Commen. 4. lib. primi, excusari posse literam Hippo. inquit, etsi de olfactu non fecerit mentionem: licet enim dicere, à librarijs fuisse prętermissum: quemadmodùm alia multa, in multis & Hippo. & aliorū libris inueniuntur partim errata, partim prætermissa. Ad rem itaq; redeundo, Gale. lib. 14. de Vsu partium, fœminam mare frigidiorem probat, vsumq; declarat: ea enim est fœminis conuenientissima temperatura, per quam sanguinem generent, conuenienti copia, vt & se & infantem alere possint, cōceptus tempore: neq; tamen tantus sit earum calor, vt discutere possit, quod abundat, quemadmodùm in masculis. Sunt ergò fœminæ maribus paulò frigidiores, vt quæ sufficiant generationi multi sanguinis, non tamẽ eius discussioni. Is sanguis qui abundat à quartodecimo anno, in quinquagesimum, quouis mense per vterum purgatur in bene habentibus fœminis. Neq; negamus, quibusdā parùm ante. 14. aut post ipsum incipere menstruas purgationes, quibusdam etiam pinguioribus ad. 40. deficere, & quibusdā post. 50. etsi raró: tempore tamen conceptionis, nouem integris mensibus cohibentur, vt fœtum alant, neq; ipsum corrumpant. Huius sanguinis partem optimam sibi trahit fœtus, reliqua ad horā partus purganda seruatur. Est hæc purgatio quædam naturæ operatio, per quam à superabundāti ac venas implenti exoneratur: is nunq̃ est inculpatus, vt inquit Gal. lib. 1. de Morb. pop. par. 3. in histo. Philini Com. Quòd si quum mulier naturaliter parit, purgationes conuenienter succedant, libera manet fœmina, nō aliter quàm qui ex morbo optimè iudicatur: solentq; hæ iudicationes paulatim euenire. Siquidem nō tribus tantùm, aut. 4. diebus perficiuntur, sed 30. & nonnunquàm. 40. quem terminū excedere non solent, nisi ægrotationis ratione. Ante. 30. verò sæpe finiuntur, & sæpe ante. 20. Qui tamẽ imperfectè aut tardè iudicātur, ac lentè, & humores, qui in vasis cōtinentur, deprauati, corruptiq; sunt, febricitant fœminæ aut eo dẽ quo pepererūt die, aut. 2. aut. 3. post. In quibus fines ac iudicationes sperandæ sunt, à die partus, non à die quo fœmina ipsa febricitare cœpit, inquit Hippocr. Contra quod videtur esse, quod scribitur à Galeno libr. 1. de Diebus decret. de morbi principio: dubitans nanq; à quo tempore dierum iudicialium computationes sunt faciẽdæ, subdit: Non à primo morbi insultu: id enim insensibile est. non etiam videtur à decubitu facienda: siquidem plurimi molles ac timidi ob quamuis leuem caussam statim decumbunt: alij verò robusti ac mala patiẽtes, & negotijs ciuilibus occupati, longiùs eunt, & assueta munia obeunt, neq; adhuc decumbunt. Erit igitur principium, inquit, non primùm tempus insultus, non hora decubitus, non tempus quo primùm cibos fastidiunt, displicent, caput dolent, atq; grauantur: sed quo primùm febrire, atq; ob febrem decumbere cœperint. Quod etsi in quibusdam

Marginal notes: *Abiicienda quædam à libris Hippo.* — *Fœminæ maribus paulò frigidiores.* — *Menstruæ purgationes quo tempore incipiunt, ac desinunt.* — *Sanguis menstruus nunquàm est inculpatus.* — *Menses quo tempore durant.* vide Hyp. lib. de na. pueri — *Obiectio.* — *Morbi principium.*

dam exactissimè notũ non fuerit medico atq; ægrotanti, ad prædicendum, & computationem dierum faciendam, nihil refert. Malè ergò docet modò Hippo. ab hora partus, quum nondum febrit fœmina, computationem facere: pari enim modo doceret, ab hora displicentiæ, fastidij, & doloris capitis ante febrem computare. Ad quod respondendum quòd iudicationes morborum maximè solent euenire in die motus humoris: in illis verò quæ pepererũt, motus humorum potiùs sequitur partum, quàm febrem: quoniã in partu maximus motus, ac validissimus humorum fit, inde sequitur, vt iudicationes, quæ omnes per manifestas excretiones, aut effatu dignos abscessus fiunt, in diebus partui respondentibus eueniant: quia maximus ille excretionis motus in die partus incepit, cui eos omnes, qui eum sequũtur, in proportionatis diebus euenturos sperandum est. Tales autem sunt & euacuationes, & abscessus. Neq; valet argumentum de neutralitate decidentiæ, in qua ægri sentiunt fastidium, displicentiam, ac dolorem capitis: ista enim neq; paria sunt, cum motu corporis, & doloribus partus: neq; similia excretioni, quæ cum partu fit fœtus, & humorum: neq; ipsamet febris, & humorũ febrem facientium motus, parem habet cum iudicationibus similitudinem, ac respondentiam, sicuti partus, in quo & motus & euacuationes omnium maximè fiunt: & iudicationes ipsæ, motus sunt, atq; excretiones. Mouentur itaq; ad excretionẽ & crisim humores omnes post partum, in diebus partui respondentibus.

Humorũ motus potiꝰ partum quàm febrem sequitur.

Quòd etiam existimant aliqui Neoterici, Hippo. sententiam esse intelligendam de partu nõ naturali, est falsum. Dicũt enim, quòd febris, quæ sequitur partum non naturalem, est accidens partus, & computatio non debet fieri ab accidẽte, sed ab ipso morbo, maximè si febris parùm post partum sequatur: vbi verò partus naturalis fuerit, febris sequens potiùs videbitur sequi causam aliam ex malo regimine, & tunc computationes ab ipsa febre erunt faciendæ. Sed in omnibus his falluntur. Primò, quia febres, quæ sequuntur partum siue naturalem, siue non naturalem, febres sunt in essentia, cùm non sequantur inflammationes: tantùm enim illæ febres accidentes dicuntur, quę sunt symptomata sequentia alicuius partis passionem, quas non febres, sed pleuritidem, phrenitidem, & pulmoniam solent antiqui medici appellare, non eas, quæ sequuntur humorum putredinem. Quod satis latè declaraui, quum in celebratissima Salmanticensi Academia publicè profitebar medicinã, in expositione diuisionis febris, in febrem in essentia, & febrẽ accidens: quo tempore cõtigit mihi, vt plurimas Barbarorum sectas ab animis studiosiorum propulsarem. Quod etiã referunt, febrem post partum naturalem nõ sequi partum, & post partũ non naturalem sequi partum, est falsum. Febres enim quæ sequuntur partus, ob id maximè eos sequuntur, quòd humores mali corrupti, longo tempore aceruati, agitantur, maximè si non sufficienti copia purgentur: quod sæpissimè post partum naturalissimũ euenire solet, vbi ante partum mulier malo victu vsa fuerit, plurimos prauos succos congerente, aut vbi ob ipsorum crassitudinem non probè purgentur, aut quoniam vbi acres admodùm fuerint, vterus ob dolorẽ irritatus nõ admittit purgationem. Hi igitur humores agitati, & non cõuenienti copia purgati, febrem accendere possunt post partum naturalem, cuius causa prægressa partus erit: causa enim actu febrem faciens, putrescens humor est, tam in naturali, quàm in non naturali partu. Existimare autem, febrem acutam posse ex solo motu partus euenire, est falsum, nisi in corpore præfuissent mali succi, vt inquit Gal. lib. 3. de Mor. popu. part. 3. in Com. histo. Adolescentuli, qui in Mendacium foro. Ego verò labores quidem & cursus, si plures exercitationes hac appellatione significẽtur, pertinenter affirmauero, nequâquam mortis causas fuisse, nisi in corpore morbosus apparatus antè fuisset. Et lib. 1. de Mor. popu. par. 3. in Com. histo. Sileni, inquit: Vbi quis ex causis manifestis febricitare cœperit, si nullo modo corpus ad morbum paratum fuerit, diaria corripitur febre. Motus ergò solus febrem nõ efficiet acutam. De vtroq; igitur intelligenda est Hippo. sententia, neq; est cur distinctionẽ faciamus: partum enim fuisse naturalem nihil refert ad febrem humoralẽ faciendam. Quod etiam quidam dicunt, computationem à die partus & febris fieri debere, itaq; duas computationes faciendas esse, vbi febris in diem partus non incidat, falsum est: quoniam Gale. in Com. damnat hanc sententiam, quum inquit: Principium numerationis erit, non quo die cœperint febricitare, sed quo pepererint. In quibusdam igitur circa secundum aut tertiũ diem à partu incipiunt, ex quo multi numerant futuram iudicationem. Sed res non ità se habet, sed ex quo pepererint, numerationem fieri oportet dierum. Pręterea nullus antiquorum

Neoterici cõfutantur.

Febres à partu non sunt ex accidenti.

Febres quæ sequuntur partus.

Solus motus non efficit febres acutas sine corporis apparatu morboso.

Computationes nõ fiunt à partu & febre, vt putãt neoterici.

rum duas computationes faciendas esse præcepit. Rursùs ponamus aliquam mulierem secundo die à partu in febrem incidere, quam putet medicus .11. die iudicandam: constat, quod si computatio fit ab vtroq;, ratione febris eueniet in .11. & ratiõe partus in .10. aut si iudicatio speratur à febre in .17. ratione partus fiet in .16. & aliqua fiet in .19. quæ speratũr in die .20. quod nunquam fit, & dies hos nõ iudicare in expositione primi prog. huius lib. diximus. Notandũ verò quod cõsideratio sumitur à febre, cõputatio autem vnica est, quæ sumitur à partu. Considerare enim oportet morbum, an acutus sit, an peracutus: quòd si acutus, intra .14. terminabitur, is autem erit .14. à partu: si peracutus non exactè, qui intra .7. terminari debet, is dies erit à partu .7. non à febre. Et si secundo die à partu incidat in febrem exactè peracutam .4. die, aut citiùs à partu numerato finietur. Quamobrem Galen. in Com. videtur velle, id intelligendum esse, in febribus, quæ secunda, aut tertia die à partu sequuntur. Nam si .6. die à partu superueniat febris, quæ à natura sua sit .7. die finienda, hæc .7. nõ erit à partu: esset enim 2. dies febris, in qua morbus ille nõ potuit ex natura sua finiri. Ratio huius est, quoniã vbi post partum sequitur febris, intrà secundum aut tertium diem, motus humorum facientiũ febrem, videtur sequi motum factum in die partus: in reliquis verò non, vbi morbi sequãtur acuti. Morbus igitur, quippe febris, ostendit citam aut tardam iudicationem: dies autẽ erit is, qui à die partus facta cõputatione fuerit iudiciarius. Quòd si in ipso non fiat, fidum non erit iudicium. Hanc expositionem lectores aduertant oportet: hęc enim est mens Hippo. & Gal. Confirmat præsentem sententiam prognosticam, historia In Thaso Philini vxorem. lib. 1. de Mor. pop. par. 3. quæ post partũ 14. die febricitauit, & computatio ipsius à febre facta est, non à partu. Licet aliquando, sed rarò fiat, aliquam iudicationem sequi computationem factam à die febris, non eam quæ fit à partu, vt lib. 1. de Mor. popu. part. 3. in histo. vxoris Epicratis: quę filiam peperit, & 2. à partu die febricitauit, & ab eo die ommnem fecit computationem Hippo. dicens: Sexto à febre die, sub noctem mẽte vacillauit, septimo proritata sunt omnia, & reliqua. Et in histo. Dromeadæ vxorem: quæ filium pepererat, quam postridie rigor, & acuta febris præhendit: & statim, inquit: Secundo à rigore die. &c. vbi omnem computationem facit à die febris, non à partu. Neq; tamen mirandum est, in his duabus aliter euenisse: quandoquidem & si .14. dies sit iudicatoria radicalis, in morbis acutis exquisitè nõnunquàm euenit, iudicationem fieri in .13. etsi rarò, pariter & in .20. & .21. euenit. Sic etiam dato, quòd dies omnes iudicatorij in fœminis parientibus, quibus paulò pôst febres sequuntur, partum sequi deberent, nonnunquãm fit, vt sequantur ipsam febrem, licet rarò.

Cõsideratio à febre computatio verò à partu faciẽda.

GALENI
Commentarius.

PRincipium numerationis tibi fiat nõ quo die cœperint febricitare, sed quo pepererint. In quibusdam igitur igitur circa secundum aut tertium incipiunt diem à partu: ex quo multi numerant futuram iudicationem. Sed res non ità se habet, sed ex quo pepererint, numeratione͂ fieri oportet dierum. Cæterùm cùm hæc omnia summatim de diebus decretorijs docuerit Hippocrates, libet vt in animum reuocetur id quod à me sæpenumerò dictum est, idest, quasdam conquisitiones haud quicquàm cõducere ad artis ministeria, logicam habentes consideratione͂. Vsus enim prędictionis est agnoscere diem quo morbus iudicandus est. Sed vtrùm talis sit acutus appellandus, an peracutus, an longus, an acutus adauctus, an acutus ex conuersione, de nominibus quęrere est potius quàm de rebus. Quod si cui placeat vel talem quæstione͂ esse de rebus: tamen nõ de ijs rebus est ex quibus vrsus quispiam aut præsentiat futura, aut rectè medeatur. Itaq; subijciatur nobis verè pręcognitũ esse vigesimo die fore morbi solutione͂: tum re

ità

ità eueniente quemadmodùm expectabatur, quendam dicere acutum morbum extitisse, quendam non acutũ permittere nominari ipsum, finẽ enim esse morborum acutorum quartumdecimũ diem: deindè eos inter se rursùs dissidere: & alter appellet perspicuè longũ, propterea, quòd exciderit ex acutorũ limite morborum: quippe nullam esse existimandum per morbos aliam tertiam differentiam de quantitate temporis: alter vocet acutum ex conuersione talem morbum: alius acutum adauctum nominet: alius non simpliciter ità dicat, sed appellet acutum paulò adauctiorem. Si quis igitur primùm audiat ea ex quibus singuli discrepantes verisimilibus communiunt opinionem, deindè decernat quisnam eorum meliùs peiúsve sentiat: multùm conteret temporis, nec aliquid in arte iuuabitur. Pari modo si quis nouit præsentire vigesimoseptimo solutum iri morbum, nec possit definire vtrùm acutus, an acutus ex conuersione sit, nequâquã in artis officio offendetur. Optimum enim est per differentias in morbis abs tempore ductas, tantum earum existimare esse numerum, quanta decretoriorum circuitio habetur: vt breuissimus quidem primo circunscribatur quaternario, posteà verò is qui secundo, tum qui tertio, deindè qui quarto, mox qui quinto, ac demũ qui sexto, qui quaternarius in diem vigesimum deuenit: posteà verò aboleri quaternarios, fieriq; per septenarios iudicationes, deindè etiam hos aboleri procedente tempore: ità vt per vicenos dies morborum efficiantur solutiones: posteà ad mensium numerum deuenire. Duæ enim sunt temporum præfinitiones in morbis: vt aut acuti, aut diutini nominentur. Sed gratia illustrioris disciplinæ sæpenumerò ità nominamus: mox ab ipsis ducti rebus cogimur alios inter eos rursùs ponere acutos ex conuersione: & omnes differẽtias tres facere: è quibus rursùs singulas partimur: velut in primis nempe acutis, hic simpliciter acutus, ille peracutus ab ipso Hippocrate nominatur. Peracutus, si septimum nõ transineet diem, sed aut in eo aut etiam maturiùs iudicetur: acutus, si vsq; ad quartumdecimum extendatur: tum autem huic quoq; paulum quid adijci cernentes ambigimus propriam non habentes deferre appellationem morbo qui septimodecimo iudicetur: quomodò nec ei qui vigesimo finiatur: ità vt appareat hac in re ambiguitas aceruus nominata, videaturq; interdùm nobis verisimile non esse quartumdecimum limitem acutorum morborum, sed vigesimum diem. At verò rursùs & alia non parua ambiguitas super ea ipsa re est. Etenim morbus acutus cum magnitudine quadam ac febre cõtinua intelligitur. Si enim non ità sit, quanquàm circa quartumdecimum soluatur diem, aut etiam citiùs, eiusdem appellationis, nequâquam censemus. Igitur hæ sunt & tot acutorum differentiæ præscripti temporis morborum: aliæ verò eorum qui ad amplio-

rem latitudinem post diem vigesimum extendantur: & verò illorum consonũ rationi videtur, vt qui vsq; ad quadragesimum prorogentur diem, quadam propria differentia collocentur, qui autem ab his ad septimum mensem extenduntur, alia differentia: quomodò & qui annui sunt, rursùs alia comprębenduntur: & ad hæc qui habent non mensium, sed annorum numerationem. Quod igitur assiduè moneo, talia prætermittenda sunt, danda verò opera est, vt idoneus sis præsentire, quónam tempore conualiturus sit æger. Itaq; constat vt Hippocrates in vno morbi genere quã solet nominare suppurationem, interdùm vigesimum diẽ statuat terminũ eruptionis, interdùm trigesimum, aut quadragesimum, aut sexagesimum. Quocircà permittens deferre appellationes ijs qui circa talia peritiores existunt, ipse studet prę sentire in quem de relatis terminum ruptio perreptura sit. Id comperies duobus velut instrumentis, experimento, ac ratione. Experimento quidem, vnam & item alteram docente suppurationem eruptam, alterutram proprio seorsùm temporis spatio. Ratione verò, cognoscente materiæ suppurationis substantiam, & item causam efficientem eius, & ea quæ cum illa cooperantur. Simul enim aliquis vidit primam suppurationem quadragesimo si ità contingat, erupisse die, quam talis commisit humor, verbi gratia modicè frigidus, ac tempore similiter modicè frigido, & ætate & regione, & natura totius morbi, atq; etiam affectæ partis: & rursùs simul vidit alteram erupisse sexagesimo die omnibus prædictis frigidioribus, tum autem vigesimo si ità fors tulerit, calidioribus: ex his orsus, poterit alias scrutari suppurationes, intentionibus vtens empiricè perspectis, conferens verò cum illis ea quæ nunc accidunt per caliditatem & frigiditatem ipsorum humorum euariantium, & item alterantis eos causæ efficientis, quæ calor natiuus est: & quęcunq; alia huic cooperantur ex terra, tempore, conditione. Porrò causæ ipsius efficientis magnitudinẽ ab ætate conijciens, & item propria ipsius natura, atque etiam parte in qua accidit fieri suppurationem, & alijs indicijs quæcunq; robur atq; imbecillitatem indicant in arterijs ac venis facultatis: (qui enim nihil ex his agnouit, sed expectat ex obseruatione cunctas discere suppurationes, mille tempus annorum ad eam rem nequâquam sufficiet: quemadmodũ rursùs qui ad natiuum respiciens calorẽ quantus sit, cumq; eo confert concoquendorum naturam humorum, viam habet inueniendæ eius rei quã vestigat) is igitur est, qui potest ex ijs quę nouit, ea etiã quę non nouit, artificij ratione peruestigare. Hic vnus dicet vt circa vigesimũ diẽ talis suppuraturus sit, circa trigesimũ talis, & in alijs similiter, nihil insuper necesse habens addere vtrùm oporteat nominari acutum, an longum, an acutum ex conuersione morbum.

Hæc

Hæc enim interstinguere, officiũ est non medicorum mediusfidiùs ministerijs artis studentium, sed sophistarum sermonibus vacantium: & ob eam rem de eiusmodi quæstionibus in excelso insidentes solio, scitè admodùm plæriq; sermonibus perhauriunt auditores: quid verò sit ægris euenturum, magis latuit eos, quàm maris cōgij. Alij econtrariò idonei sunt ad cognoscendum morbos, ac præsentiendum futura, sed nihil habent quo logicas diluãt quæstiones: & ob hanc causam alij existimãtur medici ab hominibus: alij sophistæ ac medici verbotenùs: eos enim ità appellant: & si quos viderint librum aliquem legentes, & ratione vtentes ad vtilium medicaminum interpretationem, tales medicos verbotenùs esse suspicantur.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte dicit, computationem fieri debere, non à quo die cœperint febricitare fœminæ parturientes, sed à die quo pepererunt. Et id signanter vult, vbi in illis, quæ circa secundum aut tertium diem à partu febrire incipiunt: hoc tantũ scribit Gal. in hoc longo Com. quod ad progn. expositionẽ pertineat.

De nominibus quanta sit habenda ratio. IN secunda parte, quæ incipit (Cæterùm quum hæc omnia) repræhendit tanquàm inutilem disputationẽ de nominibus: sufficit etiã intelligere quòd morbus citò, aut tardè iudicabitur, etiam si medicus ignoret, an talis morbus sit appellandus acutus, an peracutus, an celeriter irritatus. Quòd si aliquis contenderet, de rebus esse quæstionem: tamen quæstio de his rebus nullam afferet curationi aut prognostico vtilitatem. Ponamus enim, inquit, præcognoscere medicum alicuius morbi solutionem. 20. die morbi futuram, quo ità eueniente, quidam eum morbum appellet acutũ, alter verò dicat ipsum non esse acutum, quoniam terminus acutorũ est dies. 14. Prætereà dissideant, alterq; dicat ipsum esse acutum ex decidentia, alter non esse talem morborum differentiam, sed omnes limitem acutorũ excedentes esse longos: alter ipsum dicat acutũ adauctum: si etiam fiat, vt aliquis audiens eos sic discrepantes, velit discernere quis verior sit, multum conteret tempus, & nihil capiet frugis. Et Galen. multis in locis repræhendit quęstionem de nominibus, potissimùm lib. 11. de Mor. curan. inquit: Verùm quòd diuinum Platonem sequuti, semper testamur, cõtemnere nomina oportet, minimè autem scientiam rerum, ea nanq; ad salutem hominum magis pertinet, erroris q; in ea finis est pernicies. Noĩbus siue ꝓpriè, siue impropriè vtare, ad ægros id parũ attinet. Prætereà. 14. de Mor. cur. &. 2. de Mor. cur. & multis alijs locis, quæ prætermitto, nè fastidiũ ingerã legẽtibus. Tamẽ lib. 1. de Temperamentis, contrarius videtur, dicẽs: Et iam appâret, quòd de homonymia distinguere, tametsi sit res parua, tamẽ in rerum vsu non leuis experitur momenti. Videtur ergò non omninò contemnere de nominibus quæstiones. Quid igitur agendum est, quoties se obtulerit de nomine quęstio, quæ frequentissima est, maximè nostris temporibus, quum medici ex Auicẽna, selectissimos quosq; medicos prouocãt, quoties eos audierint Coctionem appellantes, eam mutationem, quę fit alimentorum in ventriculo: aut Reuulsionem eam, quæ fit ad contraria, humorum defluentium, conuersionem. *Medici ex Auicenna.* Quòd si euacuationem per epicrasim fieri debere aliquando proferat, hæc & similia improperijs agẽt. Tali oblata occasione (vbi cũ sapientibus fuerit discordia) consulit Gal. lib. de Diff. sympto. dicens: Atq; meminisse oportet eius quod semper dicere solemus, vt quod ad nomina pertinet, celerrimè mutuam pacem componamus, atque ad res ipsas festinãtes, in ipsis versemur, ac diu persistamus. Verùm inueniuntur complures etiam eruditionis titulo sese venditantes, qui omnia peruertunt: quippe omnem vitam de nominibus altercando cõterunt, adeò vt nunquàm possint ad artis finem peruenire. Quid igitur faciet vir veritatis studio æstuans? principio ostendere debet res, quæ suapte natura inter se similes sunt, atq; ob hoc neglectæ: deindè imponere eis nomina, maximè quoad eius fieri potest vsitata, & à patrio sermone non aliena. Quòd si hæc ignorat, fingat sibi propria, idq; summopere curet, vt singulis rebus singula adhibeat nomina, nè ob homonymiam sermo reddatur obscurior, neue so-

phisimatis perturbetur, neq; etiam res aliqua omittatur. Addidit etiam, bonum esse, si quis tot morborum ponat differentias, quot sunt circuitiones usq; in. 20. diem, per quaternarios, & deindè per hebdomadas. Tandem concludit, tres morborũ differentias, dicens quosdam acutos, quosdam diutinos, quosdam veluti medios, qui sunt acuti ex decidentia: eruntq; tres differentiæ, acutus, peracutus, & acutus ex decidentia. Peracutus intra. 7. finitur, acutus intra. 14. Sequitur verò ambiguitas, an ille qui. 17. aut. 20. finitur, sit appellandus acutus, vel non. Eritq; primum dubium: quoniam si. 14. est terminus acutorum, ille qui ad. 17. peruenit, non erit acutus. Secundũ dubium est, quoniam intra diem. 14. finiuntur aliqui morbi, qui non sunt acuti, videlicet qui nec magni fuerint, neq; febrem continuã habuerint coniunctam. Primum dubium facilè soluitur, quoniam acuti absolutè sunt, qui. 14. diebus finiuntur, non absolutè ad. 17. &. 20. perueniunt. Aliter sic, licet terminus acutorum morborum sit dies. 14. quoniam ferè omnes intra ipsum finiuntur, nõ inconuenit, aliquos ad. 17. aut. 20. prorogari, aut quoniam deciderunt ex acutis, aut quoniam aliquo spatio temporis lento incesserunt motu. Qui autem ob id, quòd vniuersalis aliqua sententia aliquando deficit, vult ipsam peruertere, soreticam agitat dubitationem. Est enim soretica dubitatio, vbi quis probatam aut ratione, aut experimento sententiam peruertere tentat, quoniam aliqua singularis ex aceruo deficit: soretica enim dubitatio acerualis est. Exemplum huius dubitationis soreticæ est apud Galen. libr. 1. de Diebus decret. si quis proponat ad hoc, vt dies aliquis sit decretorius, oportere ipsum frequenter decernere, de morbis bene, perfectè, securè, indicatè: posteà verò vbi aliquid horum deficere inueniat, existimet illum non esse decretorium, omnibus præsentibus, aut plurimis, & maximis, soreticam dicit esse hanc dubitationem, summamq; stultitiam, quoniam de vniuersali dubitamus, ob id quòd non omnia singularia aceruantur. Ad secundum dubium respondemus, quòd non appellatur morbus acutus, nisi cum breui terminatione habuerit annexum periculum, febrem quoque continuam coniunctam, præter quosdam, vt attonitus, & comitialis. Reliqua quæ in hac parte de morborum diuisionibus habentur, nota sunt, & libro primo in expositione. 21. prognost. dicta. Exemplum autem, quod de suppurationibus allêgat Hippocrat. libro secundo habetur prognost. 57. Vbi scribitur: *Acutus adauctus*. Græcè, πεπαυξημένον ὀξύ.

Soretica dubitatio.

IN tertia parte, quæ incipit (Id comperies) duplici via ostendit, inueniri posse breuem, aut longam futuram morbi cuiusuis terminationem, aut experimento, aut ratione, (ac si diceret epilogismo) aut analogismo. Epilogismo, vt si quis videns calidiores suppurationes, ac in corporibus calidioribus finitas 20. die: modicè calidis. 40. frigidioribus. 60. poterit intelligere argumento ab experimento, omnium suppurationum terminos. Analogistico item argumento, additis etiam alijs notis, ad quas collationem facere conuenit, vt ad constitutionem, regionem, facultatem, & reliqua. Vteturq; epilogismo ab huiusmodi causis incipiens, consideratis his quæ solent morbos breues aut longos efficere, sine quibus si quis vellet, solo experimento vsus, omnium terminos intelligere, mille annorum numero egeret. Quemadmodùm is, qui nouit morbi causam, quæ coqui debet, & naturæ coquentis robur, solus poterit ex his, quæ nouit, ad notitiam eorum, quæ non nouit, peruenire: veluti in futurorum prænotionem artificiosa via, neq; dissertabit an morb⁹ acutus, an diuturnus sit appellãdus, an talis ex cõuersione.

Via probandi duplex.

Empiricis mille annorum numero egēt.

IN quarta parte, quæ incipit (Hæc igitur inuestigare) repræhendit eos, qui conterunt tempus in quæstionibus dictis, quæ circa nomina versantur, & in logicis quæstionibus. Id enim non est medicorum officium, sed vacantium sophistarum sermonibus. Quod faciũt, in excelso solio sedentes, haurientes auditores sermonibus, qui magis ignorant quæ ægris ventura sunt, quàm maris congros. Alij tamẽ idonei sunt ad cognoscendos morbos, ac prædicenda in ipsis futura: licet non diluant facilè logicas quæstiones. Inde fit, vt vulgus hominum cùm intellexerit aliquos esse sophistas medicos, omnes eos, quos videt legentes libros, & ratione aliqua vtentes, circa vsum vtilium medicamentorum, statim suspicantur ipsos esse ex λογιατρῶν, id est, ex verbo medicis: λογίατροι verò appellantur, qui turpiter se gerunt circa agenda in arte medica: vt apud Galen. lib. 3. de Morb. popu. part. 1. Commen. vltimo, dicentem: Addidi autem hoc, nullam aliam ob causam, quàm quòd multi ex nõ rectè scriptis in prorrhetico errauerunt, ab Hippo. mente valde recedentes, & ea quæ in ægris fit prænotione, & ob id Logiatri quidem sunt. Ita siquidem vocant multi ex doctis, eos, qui

λογίατροι

qui turpiter se in operibus gerunt. *Scitè admodùm.* Græcè, σεμνῶς πάνυ. hoc est, venustè admodùm. Thessalus in excelso solio sedens, inter sordidos homines docebat, aduersus quem scribitur præsens sententia. Sic & lib. 6. de Metho. med. quũ aduersus Thessalum, qui omnibus vlceribus recentibus dicebat vnicam com petere curationem: inquit, Thessalus verò, cũ suis vnà sophistis, in alto throno residens, ἐν κρισμύξοις ἀνδράσι, hoc est, inter muccosos viros (vt Cercidas inquit) in pretio erit, dum suis rationibus confirmat, omnis vlceris recentis eandem esse curationem.

Thessalus in alto sedens throno.

PROG. XI.

CAPITIS AVtem dolores væhementes, atq; continui cum febre, siquidẽ aliquod ex signis lethalibus accesserit, valde exitiosum est. Si tamen absq; talibus signis dolor viginti dies trãscendat, & febris detineat, suspicari oportet sanguinis è naribus eruptionem, vel aliquem alium abscessum ad inferas sedes. Donec autem dolor recens fuerit, consimiliter sanguinis è naribus eruptionem, vel suppurationem spectare oportet, præsertim si dolor circa tempora & frontem fuerit.

PROGNOSTICVM istud, vt vult Galen. inordinatè scriptum est. Primùm, quoniam à doloribus, qui transcendunt. 20. dies sine signis lethalibus, incipit, & secundo loco redit ad dolores recentiores. Præterea post. 20 dicit expectandos abscessus, & sanguinis eruptiones, & prætermisit suppurationes, quæ magis quàm fluxiones sanguinis eo tempore expectandæ sunt. Rursùs confusè dictum est, quòd cùm recens dolor fuerit, expectare oportet suppurationem, aut eruptionem sanguinis, præsertim vbi adsit dolor in fronte, & temporibus. Dolores nanq; harum partium non ostendunt indistinctè suppurationem, aut eruptionem sanguinis, sed solam ipsam sanguinis eruptionem. Quamobrem non aliter, quàm vt habetur in Comment. Galen. legendum est præsens prognost. vbi corrigitur ac componitur sententia.

Hippo. inordinatè procedit.

Hippo. prog. corrigitur.

GALENI Commentarius.

INordinatè explanat rem, quæ ad prædicendum maximè conducit, sed recto ordine texitur hunc in modum. Capitis dolores væhementes, & continui cum febre, si quod ex lethalibus signis accesserit, omninò exitiosum. Si verò ex his quæ didicisti, de ægro tanquàm valituro speres: à principio quidem ad septimũ diem sanguinis è naribus fluorem expectato: procedente verò tempore, id etiam eueniet. Pus autem exibit è naribus, aut auribus in salutem ægrotantis. Si verò ad viginti dies extendatur accidens doloris capitis, tunc etiam sanguinis eruptiouem rariorem expectabis: magis verò suppurationem, aut abscessum ad inferas sedes expectabis. Per id verò tẽpus, per quod sanguinis eruptionem speraueris, augebit tibi spem, si circa tempora & frontem dolor væhemens perseuerauerit.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

PRAESENS prognost. (vt legitur à Gale.) cum sequentibus, vsq; in. 23. docet prædicere quædã circa affectiones capitis, & gutturis, & partium oris. Sententia igitur, de dolore capitis væhementi cum febre continua scribitur. Itaq; in casu dato morbus potest terminari ad salutem, aut ad mortem: & si ad salutem, aut per fluxum sanguinis narium,

aut per suppuratione͂, aut per abscessus. Mors significatur, vbi alia adsint signa exitiosa: væhemens enim dolor capitis, cum signis malis in febre, quæ morbus acutus esse debet, omni modo exitiosus erit. Imminet autem mortis periculum breui futurum, ob morbi væhementiam, atq; magnitudinem, & quia significat cerebrum inflammari, vbi alia signa exitiosa coniungantur. De tumoribus nanq; iecoris, & lienis, similem scripsit sententiā lib. 1. prognost. 32. Significant autem huiusmodi œdemata, in principio quidem periculū mortis breui futuræ: si tamen signa adsint salutaria, saluabitur æger. Veruntamen distinguendum est: aut enim morbus extenditur ad. 7. tantùm, aut ad. 14. aut ad. 20. Si intra septimum terminatur, iudicabitur per fluxum sanguinis narium, ad quem modum de inflammationibus Hippocrat. libro. 1. prognos. 28. dixit: Accidit his in prima circuitione sanguinis è naribus eruptio, atque admodùm iuuat. Si primam pertranseat septimanam, aut finietur fluxu sanguinis, aut suppurato humore, atque emisso per nares, aut aures. Distingues autem hoc ab illo, inquit Hippocra. si dolor capitis frontem, ac tempora vexauerit: id enim augebit spem fluxus sanguinis. Simul etiam addes alia signa, quæ ad prognost. 33. differuntur. Si tamen ad. 20. diem prorogetur morbus, finietur aut fluxu sanguinis narium, sed raro, aut suppuratione facta, aut abscessu ad inferas sedes. Ratio est, quoniam si humores satis calidi essent, ac tenues, non prorogaretur morbus in. 20. vbi verò tales non fuerint, non, nisi raro, speratur fluxus sanguinis narium: si medio modo calidi fuerint humores, medio quoq; modo tenues, suppurabuntur. Non enim sunt adeò calidi, vt fluxum sanguinis narium efficiant: neq; adeò frigidi ac crasi, vt abscessus sperentur. Si tamen fuerint frigidiores ac crasiores, per abscessum finientur (ob frigiditate͂ vtiq;, & humorum crasitudinem) ad inferas sedes, sed non sine distinctione, quam scripsit Hippo. 66. prognost. lib. 2. Fiunt autem hi quidem (hoc est abscessus) in partibus inferioribus, quibus circa hypochondria inflāmatio quæpiam innascitur: illis verò in superioribus, quibus hypochondrium flaccidum ac sine dolore perseuerat. Si verò aliquandiu difficiliter respirauerit, cessabit sine aliqua manifesta causa: quemadmodùm côma & surditas subitò euenientes, parotidas ostendunt, & humorū raptum ad superiores regiones.

Mors breui futura quibus signis.

Fluxus sanguinis nariū rarò post. 20

Côma parotidas ostendit.

PROG. XII.

MAGIS autē oportet expectare sanguinis eruptione͂ in iunioribus trigesimūquintū annum agentibus: in senioribus verò suppurationem.

SIMILEM huic sententiā scripsit prognost. 29. lib. 1. de Hypochondriorum inflammationibus. Sumitur autem argumentum ab ætate: in his enim qui nondum. 35. annum attingunt, copia maior sanguinis adest, & ob id in ipsis magis quàm in alijs fluxus sanguinis est sperandus. Accedunt ad id duæ aliæ causę, quarum vna hîc scribitur à Gal. nempe quòd per hanc ætatem sanguis est calidior, ac biliosior, quod non parùm facit ad sanguinis ebullitionem: & altera, quæ cum prædictis scribitur Com. 29. citato, quæ est facultas validissima, qualis etiam opportuna est ad excretionem sanguinis per partes corporis supernas. Quod aute͂ subiungit: In senioribus verò suppurationem. argumentum est etiam ab ætate frigidiori. Lib. tame͂. 1. prognost. 27. scripsit argumentum, ad coniectandam suppuratione͂ futuram, in hypochondriorum inflammationibus, ex morbi longitudine, si, inquam, vigesimum diem pertransierit, quod hic scripsit in prog. præcedenti. Id autem quod ab ætate sumitur, quòd videlicet in frigidiori potiùs suppuratio, quàm fluxus sanguinis speratur, persimile est illi, quod sumitur ex processu morbi. Qui enim morbi: 20. diem attingunt, manifestè indicant humorem frigidiore͂, quàm qui ante id finiuntur.

Fluxus sanguinis nariū causæ.

Facultas valida ad sanguinis excretiones.

Suppurationes in senibus magis.

GALENI Commentarius.

IN INITIO ducta ab ętate est, quò magis expectes sanguinis è naribus fluore͂. Causa verò perspicua est, ac sępenumerò prodita, vt ętas ad quintū & trigesimū annū plurimū gignat sanguinis.

Acce-

Accedit ad hoc, vt sanguis per hanc ætatem calidior ac biliosior habeatur. At (vt anteà definitum iam est) id quoq; ad sanguinis fluorem à natura factum idoneum est, in natu verò grandioribus vltra trigesimumquintũ annum expectanda magis suppuratio est.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

DVAS causas scribit, quare in ætate ad 35. annum magis eueniant sanguinis eruptiones è naribus. Prima est, quoniam ea ætas plurimum sanguinẽ generat. Secũda est, quoniã in ea ætate sanguis calidior est, ac biliosior. Quòd in ætate ante.35. annum plurimus sanguis generetur, dixerat etiam in Commẽ.29. lib.1. & in Comm.28. sequenti, per omnes ætates, vsque ad eam, quæ est.35. annorum, procedens, sanguinem in ipsis abundare, prætereà quòd in ea quæ est ad.35. sanguinem & bilem simul crescere dicit. Quod etiam probat naturalis temperatura, quæ calida est vsque in illam ætatẽ, & modicè humida in postremis annis, qui sunt ad ætatem adolescentiæ, & iuuentutis: & quòd animalia omnia, quo tẽpore augêri debent, caliditate & humiditate opùs habent. Quum autem cessat augmentum à.25. in 35. per id spatium non diminuitur humiditas manifestè, neq; corpus excedit temperiem in siccitate, per quẽ excessum impediatur à multi sanguinis generatione. In eodem Commẽ. dixit, bilem simul cum sanguine abundare: quod comprobat secundam causam scriptã in præsenti Comment.

Aetas ad.35. annum sanguine & bile abundat.

PROGN. XIII.

AVRIS verò dolor acutus, cum febre cõtinua, ac vehementi, malum. Periculũ enim est delirij atque abolitionis. Quoniã igitur fallax hic locus est, citò mẽtem adhibêre conuenit, & omnibus alijs signis à prima die.

IN præsenti prognost. duo docet Hippo. Quorum primũ est, quantùm periculi significet nobis dolor auris acutus, cum febre continua ac væhemẽti: significat enim periculũ delirij & mortis. Secũdò cõsulit, vt à primo die morbi coniecturam faciamus, eorum, quæ in ipso futura sunt, signis animaduersis. Ratio in prõptu est ex his, quæ diximus in expositione progn.8. Illi enim morbi, qui breui terminãdi sunt, statim à principio maximam habent significationẽ eorũ quæ futura sunt: siquidem eorum initia maximè dissidẽt. Talis autem est dolor auris acutus, cum febre cõtinua væhementi, qui breuissimè interimere poterit: vt in progn. sequenti: quoniam, vt inquit in præsenti, fallax hic locus est. Licet tamen in Græcis codicibꝰ, quos legi, nõ πρόπος, id est, locus, sed τρόπος, id est, modus scribat. Verùm τόπος, legendum, vt Laurentianus legit, & erit hæc scriptura, ὡς οὖν τοίνυν τοῦ τόπου σφαλεροῦ ἐόντος. quod est, quoniam igitur fallax hic locus est. Auris Latinum vocabulum, auriculam externam cartilagineã significat, magis propriè verò organum intrinsecum audiendi: sic & οὖς Græcum, aurem, & auriculam significat, licet auricula magis propriè ὠτίον appellet. Ad significandum ergò internum audiendi organũ, satis propriè vsus est vocabulo Hip. dicens, ὠτὸς δὲ ὀδύνη. hoc est, auris verò dolor acutus. Cel. quoq; libr.2. cap. 7. inquit, Auris quoque dolor acutus. Vt ex dissectione probat Gal. lib.9. de Vsu par. & lib. de Dissectione neruorum. Quinta neruorum coniugatio, quæ à cerebro oritur, vtrinq; secatur in duas propagines: quarum altera foramen ingreditur, cæcum appellatum ab antiquis, etsi cæcũ nõ sit: altera verò ad organum auditoriũ peruenit, simul cũ membrana ipsum obuoluente: hic locus neruosus est, ac cerebro admodũ cõiunctus. Poterit ergò, vbi inflammationem patiatur, magnitudo doloris facilè delirium aut mortem inferre: quod docet experimentum, & ratio similiter, quæ sumitur ex cõpassione cerebri. Ducitur autẽ cerebrum ad compassionem facilè, à membro proximè sito, potissimũ cum plurimis aut maximis neruis cerebro communicat: quod de septo transuerso, & ore ventriculi, & cæteris neruosis membris dixit Gal. libr.1. Commen.32. Quũ enim ex illo omnes nascantur nerui, quæcunque

Auris dolens quàm periculosa.

Codices Græci mẽdosi.

Auris.

ὠτίον.

Neruꝰ ad organũ auditorium veniẽs.

pars plurimis aut maximis participat, hęc meritò in consensum originem eorum perducit. Perducit autem ad delirium, quemadmodùm phrenitis, ob inflammationem, & dolorem, etsi phlegmone in ipso cerebro nō sit. Spiritum nanque calefacit, inflammat, ac dissoluit, & motu celeri confundit agitando: distemperat item ipsum simul, & cerebri substātiam, quod ad delirium proximè facit. Dolore item animam à cōuenientibus imaginationibus distrahit, prætereà cerebrū implère potest doloris magnitudine, fluxione adaucta: ad id verò mors facilè sequetur, vt in attonito morbo. Si itaque cerebrum distēperetur ob auris inflammationem ducto in consensum, animæ actiones lædentur: si verò ob dolorem fluxionem admittat, corporis actiones corrūpētur. Hæc igitur læsio in corpus, illa verò in animam vergit: vt in expositione. 19. progno. libr. 1. explicui latiùs. Bene igitur dictum est, aut delirium, aut mortem minari præsentem affectionem: delirium ob intemperiem, & reliqua, mortem ex plenitudine cerebri: quibus accedit febris væhementia, ac continuitas. Meritò igitur locus hic fallax ab Hippoc. appellatur, quemadmodùm libr. 6. de Mor. popul. part. 5. vbi docuit doloribus auriū subuenire tanquàm væhementi malo, lana ex vnguēto aut oleo, inuoluta digito, deindè in aurē expressa, donec aliquid intùs effluat. Quum verò aliquid exierit ex aure, igni applicet, ad intelligendū, an pus ex aure mânet: quia locus hic decipit. Verba Hip. hæc sunt, si auris doluerit, lana circa digitū inuoluta, calidum infundere vnguētum: mox supposita interiori manus volæ lana in aurem imponere, donec aliquid exire videatur: deindè in ignem inijcere, deceptio. Quod in progn. dixit, σφαλερὸν, id est, fallax: in allegata sententia dixit, ἀπάτη, id est, deceptio. Verū est, ꝙ in Com. Gale. postq̄ mentem Hip. exposuit, & aliorum expositiones adduxit, dixit dictionem nullo modo esse Hipp. quod tamen mihi persuasi, est Hip. in eo loco admonêre, vt medicus perseuêret in administrādo paregorica medicamēta, nō narcotica, vt Fuchsius inquit, de quibus in eo loco non est mentio, & quæ pus mouêre non possunt, ac attendere an pus mânet ex aure, admoto igni, eo quòd emanat: quoniā ea est via salutis, vt in sequenti progno. dicit. Vt tamen, quanta solicitudine faciendum sit, doceret, dixit, Deceptio, id est, fallax locus est: decipit enim, breuissimo tempore hominem interimens. Nec etiam rectè Fuchsius lanā ipsam igni ad experiundum admouet: odor enim lanæ vstæ cognitionem odoris puris confunderet: quin potiùs lana super ignitos carbones exprimenda.

Phrenetis per consensum.

Fallax locus auris.

13 -

Fuchsi? notatur.

GALENI Commentarius.

NVNQVAM væhemens dolor in his euidētibus auriculis infestat: neque si infestet, periculum comitabitur, propterea quòd neque pars ipsa præcipua est, neque parti cuiquā præcipuæ continuetur: sed consueuerūt nominare dolorem auriū, quoties in profundo ex auditorio meatu doloris sensus affligat: tunc enim ipse afficitur auditorius nominatus neruus, non ex longo interuallo cerebro copulatus. Itáque meritò multi interimuntur per dolores aurium væhementes, in consensum perducto cerebro. Quocircà nonnulli ægri delirant, necnon aliqui derepentè moriuntur, quem in modū attoniti, quoties in cerebrum decumbat vniuersum aurium dolorem committens fluxio.

ANNOTATIO IN GALEN. COMM.

IN prima parte explicat, per aurem non esse intelligendam auriculam exteriorem, sed internum auditorium meatum: quoniam exterior aut nunquàm væhementer dolet, aut quamuis doleat, non indè imminet mortis periculum, & delirij. Vbi autem dolor fuerit in auditorio neruo, ex breui interuallo cerebro copulari, dolor aurium dicitur.

IN secunda parte, quæ incipit (Itáque meritò) concludit sententiam Hipp. nempe multos interimi à dolore aurium, ducto cerebro in consensum, ob quem ex ægris nōnulli delirant, quidam repentè moriuntur.

PROG.

PROGN. XIIII.

PEREVNT autem ex hoc morbo iuniores quidem ſeptimo die, & adhuc citiùs: ſeniores verò multo tardiùs: febres nanque & deliria minùs eis ſuperueniunt, & hanc ob cauſam aures ſuppurari præueniunt. Verùm in his ætatibus recidiuę morbi ſuperuenientes, plurimos interimunt. Iuniores tamen ante auris ſuppurationem moriuntur. Si autem pus album ex aure defluat, ſpes habetur de ſalute iuuenis, ſi aliquod aliud bonum ſignum ei ſuperueniat.

QVI iuuenum ætatẽ prætergreſsi ſunt, γεραίτεροι, id eſt, ſeniores ab Hipp. appellantur, ac crudi ſenes, à Gal. vt in Commen.69.libr.2. quod vocabulum hanc habêre ſignificationẽ declarauimus eôdem loco. Iuuenes verò ipſi, atque iuniores, νέοι & νεώτεροι: & in præſenti prog. & alibi, νεανίσκοι ab Hippo. appellantur. Νεώτεροι tamen, id eſt, iuuenes ſunt, qui in ætatis vigore conſiſtunt, de quibus loquitur hîc Hippo. Illi enim & iuuenes ſunt, & dicentur rectè νεώτεροι, id eſt, iuniores. Iuuenes itaque à 25.in.35.annũ durare cõſtat apud Gal. 5. ſecti. Aphor. Cõ.9. Quæ ętas à.25.in.35.eſt νεανίσκων, id eſt, iuuenum ætas eſt. De eiſdem tamen intelligi literam Hip. conſtat ex Com. Gal. vbi cauſam referens, quare νέοι, id eſt, iuniores magis affliguntur febre, atq; delirio, inquit, Ob calidum ac bilioſum temperamentum, id autem temperamentum νεανίσκων, id eſt, iuuenũ proprium eſt, vt.3.ſect. Apho. Com.29. vbi de febribus acutis (quas νεανίσκοισι, id eſt, iuuenibus euenire dixerat Hippo.) Gal. loquens, dixit, Sed ex acutis tertianas maximè, & febres ardẽtes: hæ enim præ cæteris febribus ſunt bilioſiſsimæ, & plurimæ νεανίσκοισι, id eſt, iuuenibus accidunt: quoniam & flaua bilis hac ipſa ſuperabũdat ætate. Idẽ ergò ſunt νέοι, & νεανίσκοι, hoc eſt, iuuenes, eorumq; ætas à.25.in.35. erit. Rurſùs Com.69.libr.2. explicans præſentis progn. ſentẽtiam, dicit, Hippo. voluiſſe crudos ſenes magis cõualeſcere ex doloribus auriũ, quàm qui ſunt in ætatis vigore, quos hîc νέους appellat, aut νεωτέρους. De ſenibus nanq; locutus, qui ætate multũ proceſſerunt, inquit, Sed qui inter hos & ætate vigentes interiacẽt, vtpote ſemicâni, crudiq; ſenes nomine, cõualeſcere vidêre licet interdùm magis, quàm qui ætate vigent, quemadmodùm & Hippo. ipſe docuit, de inflammationibus, quæ in auribus fatigent. Quos igitur hîc appellat Hipp. νέους, & νεωτέρους, illic Gal. dicit eſſe ἀκμάζοντας, id eſt, vigentes, qui etiam νέοι, & νεάνισκοι appellantur, Latinè iuuenes, atque ætate vigentes: iſti à vigeſimoquinto, in.35. annum perdurãt, in qua ætate ſenſus alacrior eſt, quàm in alijs. Neque enim ab humiditate, vt in pueris, hebetatur, neque à ſiccitate, vt in ſenibus. Quòd ſi adoleſcentes illis cõparaueris, aut non æquè alacrẽ ſenſum habent, aut ſufficiet non eſſe eorũ humores adeò mordaces, & calidos, vt in iuuenibus, ad doloris remiſsionem. Hac de cauſa iuniores ſenioribus comparans, dixit, Citiùs à dolore auris acuto, cũ febre cõtinua væhemẽti, interimi, id eſt, Illi qui à.25.in.35. annũ ſunt, citiùs internecantur, quàm qui à.35.in.49. qui parùm minùs illis conſtant in naturalibus facultatib⁹. Seniores verò, inquit, id eſt, illi, qui à.35.in.49. multo tardiùs internecantur. Redditq; cauſam Hippo. quoniam febres & deliria minùs eis ſuperueniunt. Ratio Hipp. conſtat, quoniam, vt probaui, iuuenum temperatura calidior eſt, ac bilioſior: bilis item dolores & febres maiores, quàm alij humores, efficere ſolet, & indè deliria ſequentur maiora, q̃ in ſenioribus. Vndè ſequitur, vt plures ex eis liberentur facta ſuppuratione: ſuppurantur autem antè quàm moriantur: quoniam mors non inſtat ob dolorẽ & febrium magnitudinem, vt in iuuenibus. Prætereà inquit, In his ætatibus, nempe ſeniorum (de his enim explicatur à Gale.) reuerſiones morborum ſolent plurimos interimere: ratio eſt, quoniã ob defectum naturalis facultatis, & caloris remiſſionem, non aſſequuntur perfectam ſuppurationem: & quæ iudicantur, ſine ſignis coctionis ſolent non eſſe fida, vt.1.libr. de Morb. po. ſectio.45. Coctiones celeritatem iudicij, & ſecuram ſanitatem oſtendunt: cruda verò, & incocta, & in malos abſceſſus conuerſa, aut dolores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut recidiuas. De morborum reuerſionibus dicemus in

γεραίτεροι.

νέοι & νεώτεροι.

νεανίσκοι.

Flaua bilis iuuenibus abundat.

Iuniores dolores auris citiùs interimunt.

Reuerſiones morborum plurimos interimunt.

Iuuenes ante suppurationẽ auris moriuntur. in expositione prognost. 22. Rursùs per contrariũ inquit, Iuuenes ante suppurationẽ moriuntur: anticipat enim deliriũ, & febris, mortem afferre ante partis suppurationem. Habetur tamen spes salutis, si pus album ex aure defluat, & si aliquod aliud signum bonum iuueni superueniat. Vbi ergò iuuenis aurium dolorem prædictum cum febre patiatur continua, vnica salutis spes habetur, perseuerante dolore, si pus album effluxerit ex aure: nõ enim tantùm suppurari ipsum oportet, sed pus album effluere: quoniam in senioribus suppurationem præuenire mortem dixit. Cęterũ recidiuas superuenire, ac interimere plurimos: quoniã illi non ità integrè suppurantur, vt pus album effluat ab aure. Saluantur autem iuuenes suppurati, & albo purè emanante: tamen pus album emanare decet ante 7. diem: iuuenes nanque ex eo morbo. 7. die aut citiùs moriuntur. Priùs igitur pus emanare oportet, quod maximè morbi acuitatem ostẽdit: intra. 7. nanq; humor defluit, inflammationem faciens, & suppuratur, & inflãmatio rumpitur: quod etiam caliditatẽ, & tenuitatem humoris ostẽdit. *Histor.* Euenit quoque mihi ipsi hoc morbo laboranti, intra quartũ enim hæc omnia passus sum, cùm iuuenis essem. 25. annorum. Addit, Si aliquod aliud signum bonum ei superueniat: quod non paruam ingerit dubitationem: inutiliter enim additum esse videtur: sufficeret nanque ad salutem pręsagiẽdam: pus album effluere, licet aliud bonũ signum non accederet: quoniam signis coctionis apparentibus, non contingit mori ægrotum. Sunt autem signa optima coctionis, in morbis venosi generis, vrina: in morbis thoracis & pulmonis excreatio: in morbis ventris, deiectio: in tumoribus, & vlcerib⁹, pus: quale modò in auriũ inflãmatione albũ apparens. *Solutio.* Veruntamẽ aduertendum, quòd Hip. in hoc loco non tãtùm de dolore auris acuto loquitur, sed cum febre cõtinua. Potuit tamen suppurari inflammatio auris, nondùm coctis humoribus facientibus febrem cõtinuã, quo dato, pus albũ erũpet, & æger morietur ex defectu coctionis humorũ faciẽtiũ febrem. *Aeger morit. cũ sig. cocti.* Erit ergò signum aliud bonum, quod sumitur ex vrina. In morbis itaque, qui febres non sunt, cum signis coctionis posibile est mori ęgrũ. *Parotides Crastitonactæ, & ancillæ Pictoris.* Quod cõtigit in parotidibus Crastitonactę, & ancillæ Pictoris. libr. 1. de Morb. popu. par. 2. sectio. 25. Idem etiã docet Galen. in eodẽ Cõ. quod etiam docet Hipp. lib. 2. de Mor. popu. par. 3. in hist. *Zoilus.* Zoili, qui laborabat febre acuta, cum faciei rubore, & reliquis, cui auris valde dolebat: is enim non fuit iudicatus, quamuis pus ex aure manauit, sed aliam passus est iudicationem, quæ febri respondit, per sudores, & vlcuscula in capite ad multum tẽpus. Inquit enim, Sed alia iudicata sunt, & iuxta aurẽ pus multum erupit, circa octauam aut nonã diẽ: prĩcipio verò noni diei, ex dolore auris haud scio quomodò sine rigore iudicatio facta est, & hic sudor firmus erat, quod quidem ardor etiam sinistri lateris esset. Quòd si dixeris hũc non tantùm auris, sed lateris passum inflammationem, eadem ratio est: quandoquidem ab ipso laterali morbo non liberatus fuit solo sputo, sed sudore opùs habuit, vt in histor. Ad quod Accedit Anaxion lib. 3. de Mor. po. par. 3. qui præter sputorum reiectionẽ, totius corporis sudore opus habuit ad crisim & per fectionem, quia febricitabat. Mori pariter cũ signis coctionis diximus in expositi. 26. lib. 2.

GALENI *Commentarius.*

IN minoribus natu febris & delirium potiùs accidũt ob calidum ac biliosum temperamentum. Itàque meritò interimuntur, antequàm aures suppurentur. Maiores natu, quantum in hæc agitur, minùs periclitãtur: sed recidiuæ ipsis eueniunt affectionum, quia non integrè concoquitur dolorem committens humor, ob temperamenti frigiditatem. Cæterùm residuum dictionis satis perspicuum est.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN præsenti Com. rationem reddit, quare minores natu, quos iuuenes appellauimus in expositione prog. antequàm aures suppurentur, pereunt nempe ob delirium & febrem, quæ in ipsis fiunt maiores, ob calidum & biliosum temperamentum. In quibus minùs periclitantur maiores natu, sed solent eis superuenire

uenire recidiuę, ob coctionis defectũ. Præter duas causas, quæ mortẽ iuuenibus afferre pos sunt, quas hic scripsit, tertiam scripserat lib. 2. Commẽ. 69. & est dolor, qui (vt dixi in expositione) maior est in iuuenibus. *In minoribus natu.* Græcè, τοῖς νέοις, hoc est, iuuenibus. *Maiores natu.* Græcè, πρεσβύταις, id est, seniores. idem in hoc loco significat, vt dixi in expositione. 29. lib. primi.

PROG. XV.

FAVCES exulcerari cum febre, difficile: veruntamen si aliquod aliud signũ superuenerit, eorum quæ malis adiudicata sunt, prædicendum hominem in periculo esse.

Faucium cũ febre vlcera

DE faucibus quædam consequenter scribuntur. Primum de exulceratis, secundum de inflammatis. Exulcerari tamen multis causis contingit, aut ob causam procatarcticam, aut ob ruptam inflammationem, aut humorem à capite distillantem, de quo tantùm intelligitur præsens sententia. Vbi enim aut ob causam externam fiat, aut ob ruptam inflammationem, non dixisset Hippocrat. Cum febre: sed quando vi febris, aut causæ ipsam facientis fit, vt contingit febre eleuante vapores acres in caput, ac rursùs ipsis ad fauces descendentibus. Quantum autem mali significent, explicuit, dicẽs, Difficile esse, ac reliqua signa esse aduertenda: quòd si aliquod malum signum superueniat, periculũ significabit. Itaq; ad periculum significandum, non tantùm febrem & exulcerationem adesse sufficit, sed aliud signum malum superuenire. In summa, parùm mali significat, siquidem ex se difficilem dispositionem, non tamen lethalem, aut periculosam significat. Indicat tamen difficilem dispositionem, per viam signi, & causæ: per viam signi, quoniam indicat humorem acrem erodentem in fauces descendere: in via causę malum significat, quoniam fauces exulceratæ deglutioni sunt impedimento. Quid per fauces significet Hippocrat. constabit ex Galen. in Commen. sequenti. 16.

GALENI Commentarius.

FAVCES exulceratę labem indicant derodentis humoris. Causa verò difficultatis non paruæ est, quia cum dolore deglutiunt: itáque considerari cõueniet & alia indicia, vt exquisitiùs futura cognoscantur. Commune verò in cunctis erit tibi præceptum, potissimùm verò in ijs qui nec exquisitè optimi effectus, neque deterrimi habeãtur: in quibus & ipse Hippocrates censere assolet alia quoque indicia esse consideranda.

ANNOTATIO IN GALEN. COMM.

IN prima parte damnat fauces exulceratas, quia significant humores malos erodentes, & quia sunt mala causa, impediens deglutitionem, ac in ipsis dolorem inferens.

Signũ quod se solo nihil certi significat.

IN secunda parte, commune præceptum esse dicit omnibus, qui non sunt optimi, neq; deterrimi affectus, cõsiderare signa alia. Hinc etiam elicere poterit lector, vbi apud Hippo. inuenerit aliquod signum, ex quo nihil certi præsagiri præcipit, nisi alijs adiunctis signis, illud nõ esse de fortibus & dignioribus in significando. Circa primam partẽ, vbi legitur, *Fauces exulceratæ labem indicant derodentis humoris.* Græcè, habetur ἡ ἑλκωμένη φάρυγξ σημεῖον ἐστὶ κακοχυμίας διαβρωτικῆς. quod est, Fauces exulceratæ significãt abundantiam malorũ humorum erodẽtium. Cacochymia verò, praui succi abundantiam significat, cui accidit corruptio siue praua conditio. Vtcunque enim si sola bilis, aut pituita, aut melancholia, aut serosus humor, in corpore abundauerit in quãtitate, ea cacochymia à Galen. appellatur lib. 13. de Morb. cura. quemadmodùm & plethôra

Cacochymia

thôra, siue plenitudo, quum omnes simul abundauerint. Et si contingat inter eos vnum reliquos excedere, aut simpliciter vt sanguis, aut ad portionem magis alijs, vt alij à sanguine: in plethôra enim aliquãdo vincit pituita, aliquando flaua, aliquãdo atra bilis, nõ quoniam sanguinẽ quantitate excedant, sed quoniam omnib⁹ simul auctis, pituita, gratia exẽpli, propriam mensuram ad proportionem aliorum magis excedit. Semel ergo id dixisse satis erit: abundantia aut est in qualitate humorum, aut in quantitate. Præterea abundantia in quantitate, aut est vnius humoris alterius à sanguine, & est cacochymia: aut omniũ simul, & est plethôra. Rursus aut quũ omnes aucti sunt, vasa distendunt, aut facultatẽ grauant: hæc plenitudo quoad vires, illa quoad vasa appellatur.

Plethôra.

PROGN. XVI.

ANginæ autem grauissimæ sunt, ac celerrimè interimũt, quæcunque nihil conspicuũ faciunt in faucibus, neque in ceruice: plurimum verò dolorem inferunt, atque orthopnœã. Hæ enim eôdem die strangulant, & secundo, & tertio, & quarto.

DE gutturis & faucium inflammatione Hip. consequenter tractat, quæ à Latinis angina, à Græcis verò, συνάγχη, aut κυνάγχη, appellatur, aut παρασυνάγχη, aut παρακυνάγχη: ex diuersa huius morbi specie sumpto vocabulo, vt inquit Celsus libr. 4. cap. 4. Quatuor itaque erunt ex locis differẽtiæ, vt vult Gal. 4. de Lo. pa. cap. 5. Vbi nanque gutturis musculi interim inflammãtur, κυνάγχη appellatur: si in faucibus fuerit inflammatio, συνάγχη: si tamẽ fuerit in musculis gutturis exteriorib⁹, παρακυνάγχη: si in partibus fauciũ exterioribus, & mento, παρασυνάγχη. Quo in loco quintã addit speciem ex vertebrarũ ceruicis luxatione. De anginæ nominib⁹, idem Gal. lib. 4. Apho. Com. 34. Idẽ Paulus lib. 3. cap. 27. Idẽ Aëtius inquit, esse doctrinã Gal. lib. 8. cap. 47. Cæterũ Gale. plurimũ subterfugit de nominibus quæstiones, Com. 20. sequenti, &. 4. de Lo. pa. cap. citato dixit, Quippe tũ primũ homines res ipsas neglexerunt, quũ nimio studio nomina quærere inciperẽt. Quia igitur temporibus Hippo. horum nominum distinctiones non prævalebant, Hipp. κυνάγχην appellabat omnẽ affectionem regioni gutturis accidentem, quã comitaretur difficultas respirandi, etiam si ex vertebrarũ luxatione talis dispositio superueniret. Hoc etiam testatur Galen. lib. 4. de Lo. pa. cap. citato. & libr. 4. de Ratione victu. acu. Com. 20. inquit Gal. Angina partium, quæ in gutture sitæ sunt phlegmone est. Anginæ itaq; species tres, magnitudine morbi, & breuitate terminationis, ordinat Hip. in sequentibus: quarũ prima grauissima est, & quæ eodem, aut. 2. aut. 3. aut. 4. die interimere potest: quod morbũ pacutũ exactè ostẽdit: siquidẽ primo quaternario finitur. Huius tria signa scribit: primũ, vt nè quid cõspicuum faciat in faucibus, aut ceruice: secundum, vt plurimum inferat dolorem: tertium, vt orthopnœam efficiat. Primũ in hac dispositione, inflãmationem significat in musculis gutturis internis: si nanque plurimus dolor cũ difficultate respirationis coniungatur, & nõ est inflãmatio in partibus conspicuis (intellige effatu digna) erit in interioribus musculis eius partis, quæ respirationis via est: maximè vbi nõ adsit vertebræ luxatio, quæ etiã in parte ceruicis posteriore cauitatem cõspicuam efficiet. Cùm igit via respirationis angusta sit, crescente inflammatione facilè sequetur integra canalis obturatio, & animalis strangulatio. Per fauces verò intelligere oportet, eam partẽ, quæ gulæ & gutturi præiacet: vt Gal. in Comm. præfen. & Com 34. sect. 4. Apho. ex Homeri sententia. Per ceruicem verò id, quod à Græcis αὐχὴν, καὶ τράχηλος appellatur, & est spatium à capite in thoracem, quod septẽ vertebris cõpræhenditur, vt lib. de Ossibus. &. 13. de Vsu partiũ. Secundum signum est, plurimum inferre dolorem: quod significat magnitudinem inflãmationis, ad quã sequit væhemens distensio particulæ. Tertiũ est orthopnœa, hoc est recta spiratio: qui enim patiuntur meatuũ respirationi seruientiũ angustiam, orthopnoici fiũt, id est recta ceruice spirantes, vt dispicere possint meatum, & viam ampliorẽ facere. 3. lib. de Diff. resp. inquit Gal. Omnibus igitur, qui ob coarctationem locorum, seu organorũ, difficulter respirãt, etiam paruus fit spiritus, & ex necessitate sequuntur duo symptomata, seu access

Anginæ. 4. species ex locis distinctæ

κυνάγχη.

Anginæ periculosissimæ signa.

Fauces.

Ceruix. αὐχήν.

Orthopnœa.

acceſſoria mala: ſtertoroſa videlicet reſpirationis ſpecies, et paulò antè dicta orthopnœa, ſiue ſpiratio recta. Et lib. 2. Prorrhe. Com. 54. ſignificationem vocabuli apud Hip. explicās Gal. inquit, ὀνομάζει δὲ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ὀρθόπνοιαν, ἐκεῖνο τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος, ἐν ᾧ πνίγονται κατακείμενοι, καὶ μόλις διαρκοῦσι, ὄρθιον ἔχον τὸν θώρακα, τοῦ μηδενὸς ἐρηρυσμένου μεταφρένου. quod eſt, Vocat autem ipſe ac reliqui omnes orthopnœā, illam ſpeciem difficultatis ſpirandi, per quam ſuffocantur iacentes, & vix ſufficiunt, erecto thorace, nihil dilatato dorſo. Reſpiratio item in angina omnibus thoracis muſculis fit, vt eſt doctrina Galen. 4. de Lo. pa. cap. 5. Quando enim laborans inter ſpirādum totum mouet thoracem, vt in parte anteriori ad iugulū, in parte poſteriore ad ſcapulas, in lateribus ad ceruicem: vnum triū ſignificatur, aut imbecillitas facultatis, aut immodicus calor in partibus cordis, & pulmonis, aut meatuum anguſtia. Imbecillitas cognoſcetur ex lāguore animalis facultatis, circa motū, & ſenſum, & ex his quæ præceſſerunt euacuationibus, & intēperantijs præſentibus. Calor tactu thoracis, & ex frequentia reſpirationis, & ex eo quod exufflando mittitur: mittunt enim aērem exufflando, quoniam per conātum thoracis aēr frigidus à thorace cōprimitur, ac per ſingulos ipſius pulmonis meatus adhuc anguſtiſsimos emittiť, demum iam calefactus celeriùs expellitur. Quo enim tempore exufflamus, primùm cōprimimus guttur, atque thoracem, deindè aērem exire permittimus aperto gutture. Cōſtat autem, ꝙ gutture ſimul & thorace expreſsis, aēr anguſtiſsimos pulmonis meatus ſubire cogitur. Hæc igitur eſt cauſa, quare exufflando aērē emittimus in ardentibus febribus: nam & his diutiùs retentus atque incaleſcēs, non tantùm non proficeret febrientibus, ſed & tuſsim à frigida intemperie calore curare poſſet, vt inquit Galen. lib. 2. de Cau. ſym. cap. 4. Et ex abundāti, ex oculorum rubedine, capitis dolore, ſiti, linguæ ariditate, thoracis calor depræhēditur. Si igitur ſigna caloris non adfuerint, & thorax vætementer dilatetur, anguſtia inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium ſignificatur. Conſiderare igitur oportet, an pulmo, aut thorax humoribus impleantur, aut ſuppurationem, aut tuberculum patiantur: ſin minùs in gutture labor eſt, aut in eſſentia, aut per conſenſum. Ad id maximè facit dolor, qui particulā oſtendit laborantem. Cum dolore igitur hæc difficultas reſpirationis, per quam totus thorax dicto modo diſtenditur, quæ etiam rectè ſpirare hominem cogit, manifeſtè oſtēdet paſſionem, & particulam patientem, nempe guttur. Præterea libr. 3. de Morb. popula. part. 2. in hiſtoria anginoſæ, quæ circa Bitonis habitabat: hanc orthopnœā Hippo. ſublimē ſpiritum appellauit, vel quia orthopnoici totum thoracem mouent, ad externū aērem attrahēdum, aut quia ſe erigunt ad reſpirandum: ſic enim Galen. dixit Commē. citato, ob id quòd ſuffocantur, ad ſurrectionem excitātur, & ad externum aērem toto thorace attrahendum. Hac quidem ratione anginoſis, ſublimen appellatum ſpiritum ratione quis dixerit: fieri autem poteſt, vt & quia ſeſe erigere velint, ità dicanť, idem ſignificāte ſublimi ſpiritu, quod in prog. orthopnœa. Hanc reſpirationis ſpeciem, etſi propriè appellet Hipp. ſublimē, magnam etiam poſſemus appellare, ex magnitudine dilatationis thoracis, licet nō ex quātitate aēris attracti: vt cōſtat ex Gal. lib. 4. de Lo. pa. cap. 8. quum inquit, Præ omnib⁹ autē vos meminiſſe velim magnæ reſpirationis geminaſſe differentias: fit enim interdùm ob dilatationis à thorace procedentis magnitudinē, interdùm verò ob inſpirati aēris multam eſſentiam. Huius anginæ malitiam ſignificauit Hip. 34. Apho. 4. ſect. dicēs, Si à febre, habito tumore non exiſtente in faucibus, ſtrangulatio repētè ſuperuenerit, lethale. Eius etiā meminit autor lib. Prorrhe. par. 2. ſect. 54. dicens, Fauces dolētes tenues, cum quadam difficultate ſtrangulantes, velociter exitiū afferentes, etiam ſi ibi non explicuerit difficultatis reſpirationis ſpeciem, nempe orthopnœam, dixit tamen, Cum quadam difficultate ſtrangulantes, dolentes, & tenues, quaſi ſine inflāmatione, quæ videri poſsit, & velociter exitiū ferentes, quod hìc dixit, Eodem die. 2. 3. aut. 4.

Reſpiratio magna quibus muſculis.

Exufflāt febrientes, & quare.

Thoracis calor depræhēditur.

Sublimis ſpiritus.

Orthopnœa magna reſpiratio eſt.

GALENI
Commentarius.

VT fauces præiacentem gulæ & gutturi ſedem appellet, perſpicuum eſt etiam ex ijs quæ hoc loco ſcripſit, illam anginam dicens eſſe grauiſsimam, quæcunque nec in ceruice nec in faucibus diſpo

diſpoſitionem aliquã indicet præter naturam, ex colore, calore, mole: ceruicem enim intelligit collum: fauces verò aperiendo os: ac linguam comprimendo deorſum, euidentem amplitudinem, in qua gemina oſtiola viſuntur tum gulæ, tum etiam gutturis. Quoties igitur in neutro horum appareat aliquid præter naturam, exiſtimandũ eſt intra gutturis corpora laceſſere inflammationem, ex quo ſtrangulantur. At cùm animæ iter anguſtum natura ſit, ſtrangulentur neceſſe eſt eo integrè cluſo ob circunuenientium corporum inflammationẽ. Itáque coguntur dirigendo collum ſpirare, quo diſpeſcant paululùm meatum. Supinus enim iacentis habitus eum extremè cludit, priore corpore magis coincidente in ceruicis vertebras. Igitur ob eam rem, & quia inflammatione vexantur muſculi in gutture, meritò dolore afficiuntur.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte dicit cõſtare, fauces ipſum appellare ſedem gulæ & gutturi præiacentẽ: quoniam dixit eam anginam eſſe grauiſsimam, in qua nihil conſpicitur immutatum in faucibus & ceruice. Per ceruicem enim collũ intellexit: per fauces verò eam partẽ, quæ adaperto admodùm ore oſtẽditur, gemina oſtiola habens, nempe gulæ, & gutturis. Immutari enim ſolẽt in angina aut partes externæ, quæ ad mentum & collũ attinẽt: aut internę, quę in intimo ore, vbi eſt œſophagi foramen, & gutturis, id eſt, aſperæ pulmonis arteriæ. Cõmune enim eſt id foramen ambobus: guttur enim ſuprema pars aſperæ arteriæ eſt. Immutantur autem in colore ad rubedinem, aut in calore ad maiorem caliditatem, aut in mole, quoniam intumeſcunt. *Fauces.*

IN ſecũda parte, quæ incipit (Quoties igitur) ſic argumentatur: Si ergò homo ſtrangulatur, & nulla mutatio in faucibus appâret, ſequit quòd intra corpus gutturis adeſt inflammatio. Strãgulantur nanq; homines, quoties via reſpirationis anguſtatur, ob inflammationem partiũ circumiacentiũ: hinc etiam ſequitur, vt erigendo collum, cogantur reſpirare: nam ſupinus modus iacendi facit, vt anteriores partes gutturis, poſterioribus concidant, ac extremè guttur claudatur. *Galen. ratio.* Poſſes quærere, quare qui angina laborant, reſident, ac recta ceruice reſpirãt. *Dubium.* Licet enim verũ ſit, ꝙ vbi reſpirauerint ſupino corpore, partes anteriores decident, & poſteriores cõprimẽt: veruntamen poſſent proni cubare, quo dato, guttur à nulla de circuniacentibus partibus comprimeretur. Reſpondemus, quòd ex gutturis poſitura facilè depræhenditur, quòd recta ceruice partes infernæ appenſæ, ſupernas reddunt patentiores: & cõſtat, ꝙ non tantùm in ſupino, ſed & in prono accubitu, & in decubitu ſuper latus, latera gutturis à circũiacentibus cõprimentur, & multò magis vbi pronè quis cubauerit. *Solutio.* Accedit ad hoc, quòd per eum decubitum, thorax & venter à conuicenti dilatatione impediuntur. *Priore corpore.* Græcè, τῶ πιπτόντων μᾶλλον τῶν πρόσω σωμάτων. quod eſt, anterioribus corporibus magis cõcidẽtibus.

IN tertia parte, quæ incipit (Igitur ob eã rem) duas cauſas ſcribit, quare dolent, qui anginã patiuntur. *Doloris anginã patientium cauſæ.* Quarum ſecunda eſt, quoniã patiuntur inflammationem, & inflammatio (vt conſtat) eſt tumor durus, & dolẽs. De prima verò dixit, Ob eam rem, hoc eſt, quoniam reſpirant viam dilatando: dilatatio verò magnum infert dolorem. Si nanq; via latior fieri debet neceſſe eſt vt inflãmata pars adſtringatur, ac cõprimatur: quomodò etiam contingit dolorẽ fieri, quoties pars quæcũq; corporis inflãmatione laborans, arterias habuerit proximas, aut multas, aut magnas: tunc enim ab arteriarũ diſtentione compreſſa inflammatione, dolor augetur ad menſuram diſtentionis arteriarum, compreſſa parte laborante. Exemplum eſt Galen. libr. 1. de Diffic. reſpira. ad probandum, quòd ſi dolor adeſt in partibus thoracis, reſpiratio debet fieri parua: quoniam queẽadmodùm pars inflammata dolet, ex motu arteriarum circũiacentium: ita pars inflammata thoracis in dilatationibus ipſius. De his ampliùs lib. 1. in expoſitione prog. 20. ex arteriarum pulſu fieri ſenſum cum dolore, in parte inflammata, teſtatur Galen. libr. 6. Apho. Commen. 21. *Pars inflammata ex pulſu dolet.*

PROGN. XVII.

QVæcũque verò dolorem alioqui alteri similiter inferũt, attollũtur autem, ac in faucibus rubores efficiunt, valde quidem lethales, cæterùm præcedentibus diuturniores, si magnus fiat rubor.

Anginæ secũda species. SECVNDA anginæ species minoris est malitiæ, q̃ prima, & adhuc diuturnior: aut enim liberantur, qui hoc morbo laborant, aut post quartum diẽ morientur. Veruntamẽ nõ vacat magno periculo, quoniã dolorẽ infert similem ei, quem infert prima species. Infert etiam respirandi difficultatem, quoniam in hac specie musculi gutturis affecti sunt, etsi nõ adeò grauiter, vt in prima. Dispersus enim est humor per fauces, magnũ ibi efficiens ruborem: humor sic dispersus non infert adeò magnam inspirandi difficultatem, & faciliùs à calore discutietur. Vbi dixit, *Cæterùm præcedentibus diuturniores.* sic habent Græci codices, χρονιώτεραι δὲ μᾶλλον τῶν πρόσθεν. Li. tamẽ. 4. de Loc. pa. cap. 5. legit, χρονιώτεραι δ' ὀλίγον τῶν πρόσθεν. *Prognostici lectio.* quod est, paulò præcedẽtibus diuturniores. & bene: quæ enim sunt in tertia specie, adhuc sunt magis diuturnæ, q̃ quæ in secũda. Is autẽ rubor non quiuis, sed magnus esse debet, vt internos musculos gutturis posit à magnitudine inflãmationis liberare, humore pro maiori parte ad fauces inclinãte. Hinc sequitur, quòd illa angina, in qua cũ magnitudine doloris, & orthopnœa paruus tumor in faucib[9] appâret, ad primam anginæ speciem est reducenda. Quod non aduertũt medici: talis enim paruus tumor à magna illa difficultate respirationis nõ liberat ęgrũ. Sic etiam legit litera præsens, li. 4. de Loc. pa. ca. 5. vbi in Latina Copi versione, ista pars, Si magnus fiat rubor, legitur, licet in Græcis codicibus non habeatur ibidem, habetur tamen in Græcis Aldinis codicibus Hipp. & in his, qui adiunctam habẽt Galeni expositionem. Malè ergò eam partẽ *Laurẽtianus notatur.* omisit Laurẽtianus. Secunda tamẽ species eò dissidet à prima: q in prima difficiliùs spirãt, q̃ in secũda. Dissimile quoque est tempus periculi. Huius anginæ meminit Hippo. lib. 2. de Morb. popu. par. 2. dicens, Linguam non facilè vertebant, ipsisq; & maior esse videbatur, & prominentior, & sub lingua venæ conspicuæ, deglutire non poterant, aut valde difficulter, modò ad nares fugiebat, si valde cogerent, & per nares loquebãtur: spiritus autem his non valde sublimis, quibusdam venæ in temporibus, & capitibus, ac ceruice eleuatæ. Hæc omnia signa ab Hippocra. scripta, secundam anginæ speciem ostendunt.

GALENI
Commentarius.

SEcundam nominat anginę differentiam, in qua attollitur quidem locus in ceruice, & fauces rubent: dolore verò ęquè quàm prædicti afficiuntur: non tamẽ subrecti spirant, id est, nõ spirant admodùm difficulter: quia nec musculi in gutture admodùm vexantur inflãmatione. Meritò igitur eam exitialem haberi dixit, non tamẽ perindè vt prædictam celerrimè interimere.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

IN præsenti Comm. Galen. eam dicit esse secũdam speciem anginæ, ad doctrinam Hippocrat. in qua attollitur ceruix, ac fauces rubent: dolore enim simili eis qui sunt in prima specie, affliguntur, verùm non patiuntur orthopnœã, id est, rectam respirationem: quoniã musculi gutturis non sic; vt in prima specie, patiũtur: vndè fit, vt exitiosa sit dispositio, non tamen vt species prima. Circa pręsentem Com. dubitãdum videtur, quoniã dixit, ceruicem attolli: Græca enim litera habet, συνεπαίρεται, id est, coëleuatur. Hippoc. nanque non dixerat in hac specie ceruicem coëleuari, sed fauces, quum dixit, Attolluntur autẽ ac in faucibus rubores efficiunt, vbi de ceruice non fit mẽtio. Accedit ad id, quòd in progn. sequẽti, tertiæ speciei esse vult, quum fauces & ceruix simul rubent. Si dixeris, in præsenti dixisse, *Dubiũ circa secundã anginæ speciẽ.*

Attolli, Galenum: & in sequenti dixisse Hip. Rubêre, nihil refert: quoniam quæcunq; pars à phlegmone attollitur, nisi ex intimis fuerit, rubet, quãuis esset in ipso pedis vestigio, aut palma manus, si in signis fuerit inflammatio, vt lib. 13. de Mor. cura. iuxta initiũ. Si ergò ceruix eleuatur in secunda specie, rubescet similiter, quare erit de tertia specie. Respondemus, quòd in hac secunda specie fauces rubent ob inflammationẽ, quę non tãtùm occupat guttur, sed & ipsas fauces: vndè sequit̃, vt ceruix attollatur, non ob inflammationem quæ est in ipsa, sed ob eam, quę est in gutture, & faucibus, quibus eleuatis in tumorẽ, sequit̃ vt partes circũiacentes, quæ ad ceruicem attinent, pariter attollãtur. Non autem rubent, quoniã in ipsis non est inflammatio: quòd si esset, ruberent quoque, quemadmodùm in. 3. specie, de qua inquit.

PROGN. XVIII.

QVIBVS verò fauces & ceruix simul rubẽt, hæ sunt diuturniores: & maximè ex ipsis liberãtur, quibus ceruix & pectus ruborem traxerint, nisi sacer ignis intrò recurrat.

Anginæ tertia species. TERTIA anginæ species à prima duabus differẽtijs distinguitur: quoniã in ea dolore non admodùm vexantur, & quoniã non spirant difficulter: quæ duo possent breuẽ afferre mortẽ, hac de causa hæc angina reliquis diuturnior est. Inflãmant̃ autẽ in ipsa ceruix, & fauces: verũtamen ceruicis & faucium inflammatio, non affert difficilem respirationem, neque væhementem dolorem. Difficilẽ respirationem non affert, quoniam musculis gutturis non inflammatis, non impeditur via respirationis: neque dolorem, quia carnes adenosæ sunt, quæ patiuntur inflammationẽ, quæ facilè admittũt fluxionẽ. Diuturnior igitur is morbus est, quàm prædicti: liberantur tamen ex eo maximè qui inflammationẽ patiũtur in ceruice, & pectore. Ratio est, quoniam tanto securior morbus est, quanto inflammatio magis secedit à partib⁹ internis, & via respirationis. Talis est hæc dispositio, per quam inflammatur ceruix, & pectus, vbi non recurrat inflammatio, aut sacer ignis ad partes interiores. Sic enim dixit Hipp. Apho. 50. 7. secti. Ab angina habito, tumor & rubor in pectore superuenientes, bonũ: extrà enim vertitur morbus. vbi tamen contingat intrò conuerti, malum erit. Quod contigit cuidã *Historia.* vetulæ sexagenariæ, quo tempore illustrissimi Ducis à Medina Cœli patroni mei curam gerebam, passa est anginam in hac tertia specie, inflammatis faucibus, & ceruice, sine difficultate respirãdi, & conuenientibus adhibitis remedijs, rubor ad pectus descendit, plurimũ demissa inflammatione faucium quinta die morbi, septima die parùm coctũ spuebat indecenti copia: cęterùm decima die recurrit rubor, subitò nanque spuere cessauit, & febris aucta est, rubor pectoris euanuit, & vndecima die mortua est. Præterea huius anginæ *Anginæ tertia species in duas secã.* meminit Hippocra. Aphor. 37. secti. 6. dicens, Ab angina habito si tumor fiat in collo, bonum. Hanc tertiam anginæ speciẽ possumus in duas diuidere, eruntque quatuor. Nam vbi inflammatio nihil conspicuum fecerit, cũ magno dolore & difficultate respirandi, prima species est. Vbi difficultas respirandi non adeò magna fuerit: cuius causa est, quòd humor extrà effunditur in fauces, & dolor consimiliter affligat, secunda. Vbi guttur nihil patiatur, neque dolor adeò væhemens sit, neque difficultas respirandi, & causa est inflammatio conspicua in faucibus, & ceruice, tertia. Si tamen sine difficultate respirandi, & sine dolore væhementi, inflammatio ad ceruicem & pectus extẽdatur, quod leuem admodùm efficiet in faucibus & gutture morbum, quarta erit species: & plurimi ex ipsa euadent, vbi non recurrat inflãmatio, aut sacer ignis. Tres *Anginæ species ex Hip.* tamen species à Galeno reputantur, quibus similes scribuntur ab ipso Hippocra. lib. 6. de Mor. pop. par. 7. vbi de diuersis anginis, quæ iuxta æquinoctium factæ sunt, loquẽs, dixit, In summa qui solùm deglutire non poterant, his valde mites ac toleratu faciles erant: qui verò etiam insuper obscurè loquebantur, his molestiores ac diuturniores: quibus verò etiã venæ circa tempora & ceruicem attollebãtur, his aliquantulùm malæ erant: pessimæ verò his, quibus & spiritus sublimis coëleuabatur. Qui primo loco positi sunt, hic tertio loco scribũtur, nẽpe, Qui leuissimam anginam patiuntur, ob faucium inflammationẽ deglutire nõ poterant: regurgitabat autẽ eis per nares

potus.

potus. Qui ſecundo loco poſiti ſunt, ſimiliter in prognoſtico.17. ſecundum locum habent: Difficilè deglutiebāt, & præter id obſcurè loquebanť. quod oſtēdit in reſpirationis inſtrumētis aliquod damnū, licet non tātùm, vt in tertia ſpecie, quę in prog.16. prima fuit, cui orthopnœam adeſſe diximus. In ſentētia tamen modò allegata, ſpiritū ſublimē, quod idē eſſe declarauimus cū orthopnœa, ex hiſtoria anginoſæ, & cōfirmatur ex hoc loco. Peſsimā enim, quā lib. de Morb. popula. dixit, grauiſsimam dixit in prognoſtico. Illi etiam, de quibus dixit Hippoc. citato loco, Quibus verò etiam venæ circa tempora & ceruicem attollebantur, aliquantulùm malæ erant. intelligendum eſt, cum hoc, quòd obſcurè loquebantur: ſunt enim in numero eorum, qui ad ſecūdam ſpeciem pertinēt, de quibus dixerat: Venæ, quæ circa tempora & ceruicem attollebātur, vt in expoſitione præcedentis prognoſtici, ex authoritate Hippoc.2. de Morb. pop. diximus: Illis, qui in.2. ſpecie conſtituti fuerāt: Venæ, quæ in temporibus ac capitibus & ceruice eleuatæ erāt. Præter has tres anginæ ſpecies, quartam ſcripſit Hip. lib.2. de Mor. pop. part.2. dicēs. Erāt autē anginoſorum affectiones hæ: colli verticula intrò vergebāt, quibuſdam ampliùs, quibuſdā propè, & collum forinſecùs, conſpicuam cauitatem intrò habebat, & hac parte ad contactum dolebat. Erat autem & cuidam infra os dentis appellatum, quod non ſimiliter acutum eſt: quibuſdā verò rotundum maiore circunferentia. Eandem anginæ ſpeciem notauit Aphor.35. ſect. 4. dicens, Si à febre habito collum peruertitur, & vix poteſt deuorare, ſine vllo tumore, lethale eſt. In cuius aphoriſmi traductione, Fuchſius, Tumore nullo apparente, dixit, qd' cū Græca litera, οἰδήματος μὴ ἐόντος, ſtare non poteſt. Verùm ipſe, ſicuti alios ferè omnes Apho. ità præſentem, ad mentem, non ad literam traducit, quod aduertere oportet: quoniam ille traducendi modus non poteſt conuenire Com. Galen. in quibus maximè de ipſa Hippoc. litera agitur. Hæc angina cùm à ſiccitate fit, lethalis eſt: non ſic, vbi ob inflammationē eueniente cōuulſione, vertebra ad anteriora conuelliť. huius anginę meminit Gal. li.4. de Lo. pa. cap.5. dicēs, At ſupereſt adhuc alius ceruicis affectus, quē ipſi ſilentio præterierunt, vbi ad anteriores partes vertebrę luxanť: & quidē ſolis interdū muſculis, qui cum ipſis cōmunicant, tumore præter naturam affectis, vel nato ibi tuberculo, interdùm etiam gula pariter

Anginæ. 4. ſpecies.

Fuchſii modus in traducēdis Apho.

vitiata, nonnunquàm muſculis quoque, qui gulam gutturi iungunt: quinetiā proprijs aliquādo gutturis muſculis, qui ipſum aperiūt, oblæſis. De quibus eôdem cap. ab initio dixit, quòd ſi vertebra luxatur ad anteriora, neminem vidit moriturū Hip. neq; illi paralyſi capiebantuř. illi verò quibus ad latus cōuertebatur vertebra, reſoluebantur, & nullus liberabatur ſuperueniente febre. Et hæc eſt anginę ſpecies quā pręcipit Paulus nō curare. Aëtius li.8. cap.47. inquit, Anginæ quatuor differentiæ exiſtunt. Vna, cùm fauces fuerint inflammatæ. fauces autem, pharinga Græcis appellatā, voco intra os locum, vbi tum ſtomachi, tum aſperæ arteriæ extrema conueniunt. Altera, quū neq; circa oris regionem, neque iuxta fauces in os, neq; forinſecùs quicquam appâret inflammatum: & tamē ſuffocationis ſenſus infeſtat ęgrū iuxta aſperæ arterię extremum. Tertia, quū exterior gutturis regio vnà cum interna fuerit inflāmata iuxta mentum. Ad hęc autem, vt iuxta ceruicem quędā affectio oboriri ſolet, ex luxatione & diſceſſu cuiuſdam in collo verticuli in anteriorem regionē: vndè cauus appâret locus, & cùm extrà tāgitur, dolore afficitur, Angina, quæ hîc primo loco poſita eſt, apud Hipp. ſecundum habet locum. Autor verò libr.4. de Ratione victus acutorum, ſectio.30. duas tantùm ſcripſit anginæ ſpecies, ex materia ſumptas. Aut enim acris ac bilioſus humor eſt, & is ad anguſtiores penetrat venas, quæ ſunt in gutture: qui verò craſſus eſt, ac pituitoſus, in faucibus detinetur, & amplis venis. Gal. nāque in Com. inquit, Duas horum eſſe ſpecies ait: alteram quidē, quę à glutinoſa frigidaque fluxione facta ſit, quam pituitoſam vocare poſſes, alteram verò, à calida acriq;, quam ſi picrocholam bilioſamque ſimpliciter apellaueris, non peccabis. Priorem verò fluxionem, in laxiores decumbere venas ait, bilioſam etiā in tenuiores peruenire oſtendens.

Angina incurabilis.

GALENI *Commentarius.*

TERTIAM hāc cōmemorat anginam, quam alij per ſ literam nominant ſynanchen, non per c literam cynāchē.

68.lib.2.Quando repentè euanescit tumor, ac recurrit non excreta excreatione, ac febre detinente, malũ est: periclitatur enim homo, delirare atq; mori. Significat enim humorem intrò recurrere. Nam discuti subitò per insensibilem euacuationẽ non potuit, & nõ transiuit in sedẽ exteriorem, relinquit ad interiorẽ. Erit autẽ pulmo hęc sedes, quoniã loc⁹ est proximus, & similiter laxus ac spatiosus, & quoniã sine dolore degere dixit: qd' nõ esset, si in aliã partem recurreret. Illa verò pars, ἢν δὲ μήτε ἐν ἡμέρῃσι κρισίμοισι ἀφανίζηται τὸ ἐρυσίπελας, μήτε φύματος ξυστραφέντος ἐν τῷ ἔξω χωρίῳ. quod est, Si verò neq; in diebus decretorijs sacer ignis euanescat, neq; tuberculũ cõuertatur ad externã regionẽ. licet negatiua sit, affirmatiuè legi debet, vt vult Gale. in Com. vt sit sensus, Neq; euanescat, neq; cõuertatur tuberculum ad externam regionẽ, id est euanescat in die decretorio, nõ cõuerso tuberculo ad externam regionem. Negatio enim illa prima cũ reliquis cõiungenda est, tota prima oratione relicta affirmatiua. Dixit etiam, Neq; conuerso tuberculo ad externam regionem, id est, non transmisso humore à faucibus ad locum externũ. φύμα nanq;, quod vocabulũ tuberculũ vertimus, dupliciter accipitur, aut stricto, aut amplo vocabulo. Primo modo, solũ tumorem in partibus adenosis, quod celeriter tẽdit in suppuratiõẽ, significat, vt Gal. libr. 2. de Art. cur. ad Glauco. de inflãmationibus partium laxarum, quas adenas vocant, dixit esse phyma, hoc addito, quòd statim augetur, ac celeriter tendit in suppurationẽ. Idẽ Paulus lib. 4. cap. 22. Ampliori tamen vocabulo, quomodò hic accipitur, definitur à Gal. libr. 6. de Mor. pop. par. 1. Com. 14. dicente, Ab his quæ è terra nascuntur φύματα, homines appellauerũt præter naturam tumores, qui prorsùs absque causa externa fiunt: itaq; vocãt ità, quæ ad externũ erumpunt locum: tamen in quibusuis fiunt corporis partibus, vt in Apho. 82. sect. 4. Quibus in vrinaria fistula φύμα, id est, tuberculũ nascit. Addit, Neq; pus excreet: poterat enim facta suppuratione pus expuere, ac liberari: nõ excreto tamẽ pure, si videat sine dolore degere, aut speratur mors, aut ruboris cõuersio in fauces & ceruicem. Si nanque facultas inualida fuerit, æger pulmonia laborans deficiet: recurrit enim humor ad pulmonem, vt diximus. Si verò valida fuerit, iterùm ad locũ humorem transmittet, redibitq; rubor: quæ mala certissima erunt, quoniam certitudinem habebunt ex die, in qua tumor euanuit.

Codicis Græci lectio.

φύμα.

GALENI Commentarius.

SINE tuberculo, aut excreatione facilè euacuata, delêri aut sacrum ignem, aut ruborem, (vtroque enim modo legitur) prauum fore perspicuum est. Sed illud, Nec diebus decretorijs, per pensione dignum est, vtrùm ità inaudiendum sit, vt si diebus deleatur decretorijs, nullum malum signum futurum ei sit, an secùs, (ità enim nonnulli exposuerũt) an copulare oporteat id cum ijs quæ deinceps sunt prodita, vt etiam velit Hippocrates illa diebus decretorijs euenire gratia fidei firmioris: quod sanè verius est. Si enim materia diebus transmeat decretorijs in pulmonem, recurratq; introrsus sacer ignis, nequâquam per halitũ digestus in exteriore superficie: non solùm non bonum id est, sed etiam malum maximum: propterea quòd ex diei fide firmiorem assumat prauitatem. At si pariter tuberculo foràs tẽdente, ac facili excreatione deleatur sacer ignis, aut rubor, tunc nõ interiturum ægrũ expectare oportet.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte manifestũ esse dicit, si rubor aut sacer ignis in angina apparentes, repẽtè occultẽtur, sine phymate, aut sine eo quod æger facilè excreet, prauum esse signum (vtroque enim modo legitur) vult Gale. in hac parte, vbi diximus in prog. Sacer ignis: legi in codicibus Græcis duobus modis, in quibusdam, τὸ ἐρυσίπελας, id est, sacer ignis: in quibusdam, ἔρευθος, id est, rubor.

IN secunda parte, q̃ incipit (Sed illud) exponit

ponit partem illam, Neque in diebus decretorijs: dubitās an intelligi debeat sic, quòd quoties in diebus decretorijs talia eueniunt, nempe vt dieb⁹ decretorijs rubor euanescat, nihil mali sit futurum: quoniā iudicationes ad integritatem exigunt diem decretorium: quòd si ista talis fuerit, indicium bonum erit. Vel nō sic intelligi debet, sed fortè partem illam, Si verò neque in diebus decretorijs, coniungere oportet cum sequentibus, ità vt velit in die decretorio factam euanescentiam. Verùm id esse maius malum, videlicet quoniam significatur humorem recurrisse ad pulmonem, & id factū in die decretoria: quod ad malitię firmitatem non parū aget, vt dixi in expositione.

Cōtraria ex contrariis sequuntur. In fine Gale. concludit contrarium ex signis contrarijs. Si nanque sacer ignis euanescat, phymate foràs tendente, id est, apparente inflammatione in partibus externis, cum facilitate quoque excreationis, spectandum est ægrum non moriturum.

PROGN. XX.

SECVRIVS verò est, tumorem atq; ruborem quàm maximè foràs vergere. Si tamen in pulmonem vergat, insolentiā faciet, & ex ipsis magna ex parte fient empyici.

QVANTO securius sit in angina humorē vergere ad partē exteriorem, quàm ad interiorem, constat ex his, quæ de speciebus anginæ diximus: cōstat quoq; ex particularū principatu, aut ignobilitate, quanto melius sit in ignobilem humorem transmitti. Si ergò in pulmone humor retrocedat, duo, inquit, fient, insolentia, & suppuratio: hoc verò magna ex parte, aut in pluribus. Vbi dixi, Insolē-

παράνοια. tiam: Gręca litera habet, παράνοιαν, quæ eadem est, & ὑπερηφανία apud Hesichium, id est, insolentia, in quam incidunt qui mente turbant, quoniam præter solitum aut agūt aut loquūtur. Magna etiam ex parte huiuscemodi in empyêma transeunt, humore in pus cōuerso. Quod euenit, quoniā calidi humores vbi nō excreantur, suppurantur: & quoniam quando ex angina fit pulmonia, facultas non constat, vt possit humorem excreatione excernere: indè sequitur, vt calidus humor in pus trāseat, & homo empyicus fiat.

GALENI
Commentarius.

HAEC & item alia quæ deinceps perscripta sunt, clara sunt, quibus prædicta in animo hærent.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

CIRCA præsentem Comment. aduertendum, quòd si Galen. non legit nisi primā partem, nempe, Tumorem & ruborem foràs vertentē, securius esse: satis constat veritas sententiæ ex progn. 16. & 17. & 18. Si tamen ipse legit secūdam partem, quæ in codicibus Græcis reperitur, id constabit ex progno. 52. lib. 2.

PROGN. XXI.

GArgareones secare aut scarificare periculosum est, quandiu rubri fuerint & magni. Inflammationes etenim eis superueniūt, atque sanguinis eruptiones. Sed decet per id tēpus huiuscemodi tentare, alijs machinamentis extenuare. Quando verò iam separatum fuerit, totum id, quod vuam appellant, & facta fuerit summa pars gargareonis maior, atque orbiculata, superior verò tenuior, tunc temporis tutum est admouêre manum. Sed melius est eua-

cuato ventre manus operatione vti, si tempus concesserit, & non suffocetur homo.

EX eo, quod sæpenumero cõtingit in curanda gargareonis magnitudine, prolõgatione, & ampliatione cum rubore, docet predicere futurum. Vbi enim ex impremeditato scindatur, aut scarificetur phlegmone, aut sanguinis eruptio, aut vtrunq; sequi solet. Consiliũ ergò Hippocratis est circa huius affectionis, quæ vua appellatur, vt infrà dicemus, curationẽ, vt anteà q̃ medicus manus operam admoueat, duabus vijs præparet ægrum, vt medicamentis extenuantibus extenuet primùm gargareonẽ, donec suprema eius pars tenuior facta sit, inferiore manente crassiore, & rotũda, vt solet fieri nonnunquàm, vbi non integrè sanetur: secũdò præparet vniuersum corpus ventris purgatione, nisi fortè sponte conuenienter purgetur. Quando igitur gargareõ resolutus fuerit, aut tabem patiatur (quod cõtingit) & subalbidus fuerit, quæ ostẽdunt nõ magnam sanguinis in ipso abundantiam, neque acrem sensum inesse parti, & tenuiorem in parte superiori, ac inferiori crassiorem existere, aut prolongatum, sed extenuatum medicus ipsum offenderit, ventre quoque purgato, secandus est gargareon, ea via & forma, qua secari docetur à Paulo lib. 6. cap. 31. & ab Aëtio lib. 8. cap. 41. Cæterùm quo tempore secatur, nè ob eius magnitudinem periclitetur homo nimiùm tussire, vigilare, & nõnunquã suffocari, non totus ipse gargareon secandus est, sed quantum naturalem quantitatem superare videtur. Forpice ergò distrahẽdus est, & iuxta ipsam secandus, non radicitùs. Obsistit enim aëri frigido ex sua naturali positura, & ipsum attemperat, quo deficiẽte, intemperatus aër ingreditur, atque thoracis immodicæ sequuntur refrigerationes, & nonnunq̃ mors: vt Gal. lib. 11. de Vsu par. dixit, Dictũ est autẽ, inquit, in libris de Voce, gargareonem, & columellam, quod vocant, voci ad magnitudinem & pulchritudinẽ conferre. Secundũ vtrunque verò rationabiliter, & vt incidatur ab eo prius aër ingrediens, & frangatur vęhementia impetus eius, & propter hoc etiam frigiditatis. Quidam enim, quib⁹ columella vsq; ad basim refecta est, nõ solùm in voce læsi fuerunt manifestè, sed etiã frigidiorem senserunt inspirationem: quin etiam refrigeratis partibus ijs, quæ sunt secundùm thoracẽ & pulmonem, multi talium perierunt. Dictum quoq; inibi est, ipsam non temerè & inconsultò abscindẽdam, neque qua contingit parte, sed relinquendã esse aliquam basis partem. Gargareon autẽ ea pars est, de qua Gale. inquit libr. 6. de Compositione medicamentorum per locos, Carnosa quædam particula, in summa oris parte suspẽsa appâret, si quis toto ore latissimè adaperto linguã deprimat. Hęc caruncula duobus nominib⁹ à veteribus Gręcis nominatur, γαργαρεὼν, καὶ κίων. hoc est, gargareon, siue gurgulio, & colũna. His posteriores medici prope omnes nõ ita, sed κιονίδα, hoc est, columellã ipsam nominant. Substãtia itaq; satis explicita est à Gal. in præsenti loco. Nomina tamen Paulus lib. 6. cap. 31. adhuc magis distinguit: licet enim partem ipsam gargareonẽ nominet, columnam, tamen, non ipsum sanum, sed dum prolongatur. Cùm tamen incrassatur, & rotũdus fit gargareon, ipsum vuam appellat: dixit enim, Gargareon, tanquàm vocis plectrum quoddam, sæpe à capite distillationem excipit, ac præter naturam auctus, cùm oblõgus & tenuis euadit, κίων, id est, columella, cùm crassus & rotundus, σταφυλὴ, id est, vua appellatur, vtrũq; à similitudine. Cùm igitur sana est particula, gargareon: cùm verò ægrotat, aut vua, aut colũna appellãdus est. Aliud ab his est inflãmatio gargareonis, nam vua apud Græcos σταφυλὴ appellata, nec est ipsum membrum, nec eius inflammatio. Membrum nãq; gargareon est, & vua augmẽtũ ipsius in crassitudine & rotunditate: quæ dispositio rarò accidit gargareoni, vt Galen. vult. 6. libr. de Cõp. med. per locos, parte citata, vbi medicos, qui gargareonẽ vuã appellabãt, reprehendit, & eos qui ipsius inflãmationem vuã dicebãt nominari, dicens: Nam eorum, qui vuam vocitãt, satiùs est nullo pacto meminisse: non enim particulam, sed vnum aliquem ipsius affectum, vuam nuncupamus. Rarò igitur hic affectus in colũna generatur, sed inflãmationẽ sæpe admodùm experitur. Et infrà, de medicamentis Archigenis ad vuam inflãmatam, inquit cõtra ipsum, Ipse autẽ non columella, sed vua laxata scripsit: similiter vulgarib⁹ existimans columellæ inflammationem vuam appellari. Et quid mirum est, cùm etiã nostri temporis quidam ob Atticismum se ostẽtet, vt particulã ipsam vuã nominet: magis enim ipse quàm Archigenes ignorauit. Standum ergò est in sentẽtia Pauli, qui augmẽtũ ipsius in crassitudine & rotũditate appellat vuam: id verò aliud est ab inflãmatione. Apud Celsum

Vuæ curatio

Gargareon non totus secandus.

Gargareon.

κίων.

σταφυλή.

Vuã quid nominant.

ſum tamē, & Plinium vua appellatur ipſamet particula, licebitq; Latinè loquentibus vuam nominare id membrum, quod apud Hippo. Galen. Paulum, & Aëtium, gargareon, apud quos σαφυλὴ, id eſt, vua, & κίων, id eſt, columna, diſpoſitiones ipſius, quas ex Paulo diſtinximus, ſunt. Recedendum etiam ab Ariſtot. qui lib. 1. de Hiſtor. ani. cap. 11. inquit: ἔισω δ' ἀλλομόριον σαφυλόφορον, κίων ἐπίφλεβος, ὃς ἐὰν ἐξυγρανθεὶς φλεγμαίνῃ, σαφυλὴ καλεῖται, καὶ πνίγει. quod eſt: Intùs autem pars alia vuigera, columna prominentiū venarum, quæ ſi humefacta inflammetur, vua appellatur, & ſuffôcat. Niſi verbum, φλεγμαίνω, apud ipſum loco præſenti omnem ſignificet in tumorem eleuationem: tunc enim, vbi columna humefacta intumeſcat, modo dicto ex Paulo, vua rectè appellabitur à medicis. Id etiam dicere non prętermittam, quod Ariſto. dixit: ἐπίβλεβος, id ſignificat, cuius venæ expoſitæ ſunt, & prominentes: ſic enim exponitur vocabulū lib. 6. de Morb. popu. par. 4. in quo Hippo. dixit graciles, ἐπιβλέβους: & Gal. in Commen. inquit: Ait autem eoſdem ἐπιφλέβους eſſe, perindè ac ſi dixerit ἐπιφανεῖς, id eſt, conſpicuas, hoc eſt, ἐκκειμένας, id eſt, expoſitas & extrà prominentes habētes venas: tales etiam ſunt, quæ in gargareone incraſſato. Vbi legitur: Secare aut ſcarificare: in omibus Græcis codicibus ſic habetur. Cæterùm libr. 6. de Comp. medic. per locos, Galen. recitans prognoſtic. præſens inquit, οἱ δὲ γαργαρεῶνες ἐπικίνδυνοι καὶ ἀποτέμνεσθαι, καὶ διακαίεσθαι, καὶ ἀποσχάζεσθαι. quod eſt, Gargareones ſecare, vrere, & ſcarificare, periculoſum eſt. Eſt enim aliquandò tutius, vrere gargareonem, quàm ſecare, ob timorem fluxus ſanguinis. Qui enim vrit, ſimul abſcindit, & ſcaram inducit. Periculoſum autem eſſe dicit, quãdiu magnus fuerit, & ruber gargareon: quoniam quo tempore particula tumet, timendus eſt ſanguinis fluxus, & ſuperiores gargareoni partes inflammari. Sed interim tentandum alijs vijs extenuare ipſum, vt adſtringentibus, reprimentibus, ac exiccantibus medicamentis: quorum copiam ſcripſit Galen. libro. 6. de Comp. medic. per locos. Quando verò ſeparatum fuerit totum id, quod vuam appellant, licebit admouere manum: ἀποχρισθῇ namq; habet litera Græca, quod eſt, reſolutum eſſe, & ſeparatum à concretione: ſeparari autem à concretione vuam, non eſt aliud, quàm à ſuprema parte infimam ſeparari, & inferiorem craſſam ac rotundam manere, ſuprema attenuata. Quod etiam explicat ipſe Hippo. in litera: infima enim tunc meritò vua appellabitur, manens craſſa ſimul atq; rotunda, vt docuimus ex Paulo. Per id tempus igitur manus opera prodeſt, per quod pars ima craſſa & rotunda, quæ vua appellatur, ſeparata eſt à palato, & veluti ſuſpenſa à ſuprema gargareonis parte, quæ extenuata eſt. Id quod vult Hippo. non curandum eſſe ſciſsiòne aut ſcarificatione gargareonem, donec iam in ſupremis partibus incrementum euaneſcat ipſis extenuatis, & in infimis craſſa ac rotunda pars ſuſpēſa ſit, quę vua appellatur. Aduertendus certè locus iſte, quoniam difficilis eſt, & quoniam nullū vſq; adeò habemus, aut huius aut aliorum difficilium locorum (quæ in prognoſt. multa ſunt) expoſitorem, præter breuiſsimum Gale. Conſulit etiam Hippoc. vt venter ſubducatur ante manus operam, nè ex humorum abundantia defluxiones in particulam ſequantur, niſi natura id ſponte fecerit, aut fortè corpus ſit ſatis purum, & ſine humorū redundantia. Cauendum etiam nè interim æger ſuffocetur.

Ariſto. locus explanatur.

ἐπίφλεβος.

Gargareonis incraſſati & prolongati remedia.

ἀποχρισθῇ.

Locus aduertendus.

GALENI Commentarius.

PRognoſtico theoremati permiſtum eſt exiguum quoddam curationis pręceptum: quo ſine nequâquam fieri poterat vt integrè præſagiū cognoſceretur. Gurgulionem ſi inflammatione laborantem præcîdas aut ſcarifices: ſanguinis fluor & inflammatio comitabitur. Sed quoties ſecretū fuerit, quod vuā appellant, ſitq; pars ſumma gurgulionis maior & orbiculata, ſuperior verô tenuior: tantiſper admoliri manus tutum eſt, potiſsimùm aluo anteà abundè ſubducta ſiue ſponte, ſiue etiā prouidentia medicorum.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

REDDIT rationem, quare Hipp. theoremati prog. immiſcet præceptum pertinens ad partem artis curatiuæ: quoniam (inquit)

non possetintegrè cognosci veritas theorematis prognostici, nisi curandi regula esset immixta. Præsagium enim est, si quo tempore gargareon inflãmatione laborat, secetur, aut scarificetur, periculum est inflammationis,& fluxus sanguinis. Huius igitur theorematis firmandi gratia, quando debeat secari, aut scarificari, addidit, nempe quando secreta fuerit ea pars, quam vuam appellãt,& extrema pars gurgulionis remanserit maior & orbiculata, maximè præsoluta aluo, aut sponte, aut medici artificio. Vt igitur declararet tẽpus, in quo si fieret abscisio gargareonis, esset malum, explicuit quando erit bonum. Theorêma appellauit prognosticam sententiam, quoniam est vniuersalis res, consequenter accommodata medicinæ fini, vt author libri Definitionum dixit: Sunt ergò theoremata vniuersalia inuenta, quæ posteà experimento confirmantur, vnde fidem ac stabilitatem accipiunt, vt vult Galen. in 1. Commen. ad libros de Morb. popu. intellige theorem. in arte medica. Manum item admouere præcipit Hippoc. ventre purgato. Id Galen. addit, siue sponte, siue prouidentia medicorum. Si nanq; natura conuenienter aliquem purgat, non eget medici officio: verùm cùm natura id non efficit, antequã manus parti admoueatur, decet in corpore nõ præesse aliquam redundantiam, sed vbi prauus aliquis succus abundauerit, ipsum purgare. Si verò fuerit sanguis: sanguinem mittere: quod etiam reuulsionis & euacuationis gratia seruiet, quoties non potest æger malum tolerare ad horam conuenientis purgationis. Quod etiam Hippo. ipse innuit, quum dixit: Si tempus concesserit, & non suffocetur homo. Quando enim non conceditur per tempus, melius est sanguinem interim mittere. Similiter quando tempus non concesserit, sed timetur quòd æger medicamentum expurgans bibere non poterit, ob inflammationem gargareonis, antequàm extenuetur, tunc conueniet sanguinis missio. Similiter vbi timeatur, quòd ob humorum crassitudinem, quum agitentur, strangulabitur æger, quod sæpe fit, motis crassis humoribus ad expurgationem ineptis. In omnibus his casibus melius erit sanguinem mittere, quàm purgare per medicamenta expurgantia. In nullo horum prohibitus est vsus clysteriorum. *Aluo abundè purgata.* dixit, *spontè*. Græcè, αὐτομάτως: quo vocabulo vtitur Hippo. quoties euacuationem aliquam à natura factam, & absq; opere medici vult significare, maximè in 2. apho. sect. 1. quũ dixit: In perturbationibus ventris, & vomitibus, τοῖσι αὐτομάτως γινομένοισι, id est, sponte factis. Et aphor. 78. lib. 4. dixit: Quicunq; sponte, sanguinem mingunt. Et Galen. in Comm. Quod dicitur: Sponte, potest idem, quod sine causa exteriori, & potest quod veluti repentè, nullo casu præcedente. Sed modò Galen. sine causa exteriori intelligit, quam medicus ministrare posset.

Theorêma.

Manus opera post purgationem.

Aeger suffocatur motis humoribus.

αὐτομάτως.

PROG. XXII.

QVIBVS FEbres desinũt, neq; cum signis solutionis, neq; in diebus decretoriis, recidiuam in eis expectare oportet.

PLVRIMAE causæ sunt, ob quas cõtingit morbos repetere: omnes tamen ad duas reducuntur. Relinquitur enim in corpore causa aut materialis, aut efficiens, aut efficiens simul & materialis, quæ morbũ repetere facit. Hoc autem euenit, quoties morbus nõ fuerit perfectè solutus: quod voluit modò Hippoc. Compræhensa similiter est in vniuersum hæc sententia ab Hippocr. aphor. 27. sect. 2. Ijs qui non ex ratione leuiùs se habent, non oportet fidere: sunt autẽ sine ratione leuati, quicunq; sine signis solutionis, aut non in die decretoria leuati sunt. Quod confirmat autor libri Prorrhe. par. 2. secti. 17. dicens: τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσαντα, θάνατον σημαίνει. quod est: Perniciosa, quæ sine signis leuant, mortem indicant, sed non adeò vniuersalis est hæc sententia, ad lethalia & perniciosa contracta. Quemadmodùm autem, vbi lethales morbi sine signis leuati, mortem portendunt: ità morbi in vniuersum sine signis cessantes, aut in die non iudiciaria, recidiuam indicant. Vbi nanq; signa, quæ bonam ac fidam solutionem indicant, non præcedunt, & morbus soluitur, aliquid relinquitur, quod similem causam ei, quæ fecit morbi initium, aggregare potest. Cuius est exemplum apud Galen. 6. de Locis pa. cap. 5. & 2. Prorrhe. Com. partis citatæ, de virulentia rabidi canis, quæ post morsum 2. 3. aut 4. mense redire solet, nõnullis etiam & post annum, qui tunc hydrophobici facti sunt, id est, timentes aquam. Euenit autem hæc dispositio à veneno canis rabidi, diu operante ac immutante solida

Recidiuæ causæ.

De canis rabidi morsu.

ſolida corporis membra, ac vęhementem ſiccitatem, & calorem naturalem ſubuertente. Quemadmodùm itaq; longo temporis ſpatio naturales membrorum ſolidorum temperaturæ euertuntur, & ipſis euerſis, & ijs quæ præter naturam ſunt, in habitu factis, ferè immedicabiles fiunt morbi: ſic ex veneno canis rabidi, diu ſolida permutante membra, & pręternaturaliter facta in habitu, talia immedicabilia ſunt. *Cauſa rabiei ex aëre ambiente.* Hunc morbum canes incidunt in vęhementi aëris calore verſati, aut excellenti frigore, vt vult Dioſcorides lib. 6. cap. 35. adaucto nimium calore calidiſsimi animalis. *Signa rabiei* Spumam naribus & ore prodit, ſine latratu irruit, familiares quoque ipſos aggreditur, temerè, toruè, & ſolito triſtius incedit, cibos & potus auerſatur, quod magnum teſtimonium eſt furoris & deſipientiæ: quoniam ob calorem & ſiccitatem maximè ſitiunt, & aquæ potum fugiunt. Qualis diſpoſitio in canibus fit, talis & in hominib⁹, quos canes momorderint: quod experimentum ſatis probat, homines furore corripi, aut paruo, aut multo pòſt temporis ſpatio, fieriq; hydrophobicos, vt libr. 2. Prorrhe. citato Comment. & lib. 11. de Simplic. medic. fac. cap. de iecore canis rabidi, rabiẽtes homines à cane morſos appellat. Quòd ſi in contrarium adducas ipſius ſententiam, qui libro ſexto de Locis pa. cap. 5. dixit, Quum enim reliquorum animalium nullum rabie capiatur, *Rabie corripiuntur alia animalia à cane.* ſolus canis rabie corripitur: mea ſententia ſatis inepta dubitatio eſt, circa literam, quæ eadem ſoluitur ſcriptura. Conſequenter enim inquit: Atq; tanta fit in ipſo humorum corruptio, vt ſolùm eius ſputum, ſi humanũ corpus contigerit, rabiem excitare poſsit. Primaria itaq; affectione ſolus canis rabiẽ corripitur, per conſenſum vero etiam homo, & plura alia animalia. *Rabies furor eſt.* Mania eſt hæc diſpoſitio, à Latinis furor appellata: dixit enim Dioſcorid. loco citato, Themiſonem alioqui demorſum in hunc furorem incidiſſe, & euaſiſſe affirmant. Et Aëtius libr. 6. cap. 24. inquit: Quum canes natura calidi ac ſicci ſint, per æſtatem ex ambiente nos aëre aliam caliditatem ac ſiccitatẽ acquirunt, & ob immoderatam intemperaturam inſaniunt, & hæc inſania Rabies vocatur. Ratio huius rei eſt, quoniam immodicè exiccatis & calefactis membris, aut canis, aut hominis, bilem aſſari ac furorem fieri rationi cõſonat capite læſo. *Hydrophobici.* Quare autem fiant hydrophobici, Aëtius cap. 137. loco citato, inquit: Contingit autem ipſis grauior perturbatio, quum aquam aut aliud pellucidum ſpeculũ viderint: aſpiciunt enim faciem ſuam rubicundam, ac toruè tuentem, atq; ira plenam. Fieri etiam poteſt, vt quemadmodùm dicũt aliqui, etiam canis, à quo morſi ſunt, imaginem in aquis apparêre imaginentur. Quare nõ opus eſt ampliùs medicis de hac re diſceptare, qui dubitant, an rabies ſit furor, an diſpoſitio ab hac diuerſa: eorũ enim cauſa hæc obiter dixi, quoniam etiam Gal. circa præſentem ſententiam eandem agitauit materiam. Simile etiam in quouis malo humore cõtingere poteſt, vbi non fuerit integrè & perfectè purgatus, & à corpore ſecretus: *Mali humores non purgati.* poſt tẽpus nanq; leui exercitatione, aut quouis errore in victu commiſſo, quin imò & non commiſſo, ſed veluti ſano recto corpore, redit diſpoſitio nihilo priore minor. *Recidiuarũ cauſæ.* Quod etiam in febribus repetentibus per acceſsiones quotidie contingit, aut relicta intemperie particulæ alicuius, quæ de nouo humorem poſsit aggregare, aut quia aliquid de humore faciente præcedentem acceſsionẽ relictum fuit, quod etiam ſibi proximum ad ſimilem deduxit corruptionem, aut propter vtrunq;. *Recidiua aliqua eadẽ cũ principali morbo.* Quòd ſi morbus redeat in virtute cauſæ materialis relictę, recidiuam eandem cũ morbo eſſe exiſtimare decet: ac vnicam faciet medicus dierum iudicialium computationẽ, à die quo primùm homo ægrotauit, quod obſeruauit Hippo. 3. lib. de Mor. popu. in hiſto. Anaxionis patientis morbum lateralẽ. Quòd ſi ab intemperie alicuius partis, gratia exempli, iecoris, habuerit originem, quoniam iecur intemperie calida laborat, quæ ad. 3. diem bilem generat, quæ febrem tertianam facere poterit, aut totus humor, qui quolibet tertio die aggregatur, abſumitur, ità vt nihil relinquatur, quod aggregare ac corrumpere nouum humorem poſsit, totumq; ab intemperie iecoris habet originem: & ſic iſte morbus vnus erit, & immaterialis, nempe iecoris intemperies. Morbus tamen materialis, id eſt, tertiana, non vnus: aut pars eius relinquitur in membris, quæ nouum poſsit humorem corrumpere: quo dato morbus ipſe materialis vnus erit, nempe tertiana in vnitate cauſæ, quæ ab vna in alteram tertianam ſeruata eſt. *Morborum materialium vnitas.* Morborum itaq; materialium vnitas, ex vnitate cauſæ materialis actu putreſcentis ſumitur. Eſt autem vnus, quoniam qui præcedentem fecit acceſſionem, aut morbum, non totus fuit abſumptus, ſed aliquid eius in ſequentem reliquus fuit, non tamen ſimpliciter ac phyſicè vnus, ſiquidem continuitatem non habet, interpellat enim ſæpe ſanitas, & à febre integra quies, diuer-

diuersas tertianæ febris accessiones. Neq; vt vulgus medicorum putat, tertiana morbus vnus est in causa antecedenti, quæ nunquàm actu putruit, neq; morbum fecit, quia videlicet humor biliosus, qui in prima tertiana motus est ad putredinem, pars erat humoris biliosi, qui relictus fuit in venis, continuatus cũ parte quæ mouebitur in secunda accessione. Pari nanq; ratione diceres, vbi aliquis haberet. 10. sanguinis libras simul in venis, & quatuor ex ipsis mouerentur ad putredinem, ac febrem efficerent: posteà verò morbo integrè sanato, occasione adhibita, ægrotaret secundò, alijs quatuor libris sanguinis motis ad putredinem, illos duos esse vnum morbum, in vnitate causæ antecedentis: quod constat esse falsum. Vnitas igitur morbi, in vnitate causæ materialis saluatur, quæ ex præcedenti aut morbo, aut accessione seruatur, & causa fuit morbum actu efficiens: sine ipsa nanq; vnitas febris repetentis per accessiones saluari non potest. Hæc igitur aduertenda sunt cõtra vulgus medicorum. Sic igitur vbi quis non perfectè fuerit iudicatus ac fideliter, morbus redibit, idem cum priore, cum maiori ægrotantis periculo, quoniam languidiorem inuenit facultatem. Recidiuam itaq; timendam prædicit Hippo. vbi vno duorum modorum finiatur morbus, aut sine signis solutionis, aut non in die iudiciaria. Indicia solutionis ea sunt, quæ morbi coctionem ostendunt, vt in apho. 71. 4. sect. Quibus septima iudicatur, his nebulam rubeã habet vrina, & reliqua secundùm rationem. Coctiones item. 1. de Morb. popu. par. 2. iudicij celeritatem, & securam sanitatem ostendunt. Cruda verò & incocta, & ad malos abscessus conuersa, difficiles iudicationes, & labores, & longitudines, & mortes, & eorundem conuersiones. Prætereà inquit: Si soluatur morbus, & non in diebus decretorijs, recidiuam expectare oportet. Ratio est, quoniã, vt diximus in expositione primi prognostici huius libri, fides & certitudo iudicationum ex die sumitur, apud Gal. lib. 1. de Diebus decretorijs. Multa alia sunt signa recidiuæ morbi, quæ non scribuntur hîc ab Hippocr. vt in prognost. 68. lib. 2. vbi tumor aliquis repente euanescat. Intellige idem in omni morbo subitò deficiente, sine aliqua manifesta excretione, aut effatu digno abscessu, quæ ad crisim necessaria sunt. Inde est, quòd Galen. lib. 3. de Crisibus, cap. 9. dixit: Non posse quempiam saluari subitò sine crisi, hoc est, sine manifestis excretionibus, aut effatu dignis abscessibus. Item si euacuatio talis eueniat, sed nõ integra, similiter oportet recidiuam expectare: vt in aphor. 12. secundæ sect. Quæ relinquuntur in morbis, post iudicationem, recidiuam facere consueuerunt. Rursùm, quando anni tempora inconstantia fuerint, recidiua est in morbis speranda: vt in aphor. 8. libr. 3. In constantibus temporibus, si tempestiuè tempestiua redduntur, morbi constantes & boni iudicij fiant: in inconstantibus verò inconstantes, & mali iudicij. Et Galen. in Comment. inquit: Ait autem ipsos difficulter, id est, male iudicari: vel enim cum casibus periculosis iudicia in his morbis eueniunt, vel statim sunt perniciosi, vel omninò faciunt recidiuam. Et libro de Humoribus, Hippocra. memorans ea, quæ in temporibus non obseruantibus naturã propriam fiunt, inquit: Quapropter etiam tempora à iudicatione aliena, ac inconstantia fiũt, quemadmodùm etiã morbi si prærumpant, aut præexcernantur, aut intùs relinquantur. Recidiuas enim etiã tempora faciunt, quemadmodùm & morbos ità inducunt. Rursùs, febres non acutæ, non iudicantur perfectæ, & recidiuam facere solent: & libro sexto de Morbis popularibus parte. 2. sectio. 22. Febres non acutæ tales sunt, nempe reuertuntur summatim, sola ea iudicatio secuta est à recidiua, quę omnes notas bonæ iudicationis compræhendit: quod vniuersim docuit Galen. libro. 1. de Diebus decretorijs: vbi cuiusdam iudicationis notas omnes bonitatis percurrit, ac posteà subdit: Quod igitur iudicio testimonium afferendum relinquitur? huic mihi animum adhibeas, cum fide, hoc est, quod fidele iudicium est securum, & à metu de morbi recidiua remotum. Vnde hoc accipiemus? nempe quòd alia singula ex vno quopiam, vel etiam duobus, vel pluribus quidem, sed non ex vniuersis oriuntur. Verùm quod cum fide, omnibus quæ cõmemorantur indiget, in quibus diei quoque natura est. Inseruit prognost. Quàm maximè, ad victus rationem instituendam: Si nanque æger integrè sanatus est, veluti sanus est alendus: sin minùs, cautè agendum est. Galen. enim libro primo de Crisibus, capit. 13. repræhendens medicos ignaros solutionum fidarum, inquit: Nonnunquàm verò existimans liberatum esse à morbo ægrotantem, atque ei victus libertatem permittens, magni alicuius mali occasionem afferret.

Medicorum communis opinio.

Recidiuarũ indicia.

Temporum inconstantia morborum recidiuam prænunciat.

Febres non acutæ recidiuas faciunt.

Secura iudicatio à recidiua.

Perfectæ solutionis cognitio ad quid vtilis.

GALENI Commentarius.

QVoties neutrum existat ex his quæ dixit, tunc expectare oportet recidiuam, non vbi alterum adsit, alterum desit. Quæ enim non ex ratione leuant, recidiuam facere consueuerũt: quanquàm in diebus accidat decretorijs. At verò cõstat vt hæc non ex ratione leuẽt, quæcunq; neq; cum indicijs solutionis, neq; in diebus desinant decretorijs.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

Gal. Cõmentarius difficilis.

GALENVS in præsenti Com. contrarius videtur his quæ diximus in expositione prog. & sibi ipsi. Diximus, multa esse indicia apud Hippo. & Gal. quæ ostendunt futuram morbi recidiuam: & vnũ est, si iudicetur morbus in die non iudicatoria: quoniam apud ipsum lib. 1. de Diebus decret. omnia sunt necessaria ad fiduciam iudicationis, & inter ea dies: nam ex natura diei sumitur fiducia iudicij. Similiter vbi desunt signa coctionis, diximus recidiuam sperandam, illis quoq; quæ sine ratione leuiùs habent: quibus nõ est fidendum. Modò verò inquit, quoties neutrũ existat ex eis quæ dixit, tantisper spectare oportet recidiuam, non vbi alterum desit, ac si diceret: Vbi morbus soluitur, cum his duobus additis, vt neq; soluatur cum signis coctionis, neq; in die decretoria, recidiua est expectanda: si tamen soluatur, in die decretoria, sine signis coctionis: aut cũ signis coctionis, sed non in die decretoria, non erit speranda recidiua. Quod constat esse dictis cõtrarium. Præterea sibi ipsi contradicit Gale. in Com. Cùm enim dixisset, recidiuam non esse sperandam, dum alterum adsit, etiam si alterum desit, addit cõtrariam sententiam, dicens: Quę enim non ex ratione leuant, faciunt recidiuam, quanquàm in diebus accidant decretorijs. Ergò solo vno præsente, nempe, iudicationem factam esse in die decretoria, adhuc speratur recidiua: cuius cõtrarium dixerat, videlicet quòd vno saltem præsente non est recidiua speranda. Ad quæ respondemus, quòd vera mens Gal. est, quam explicuimus in expositione, quòd quocunq; deficiente ex his, quæ ostendunt optimam iudicationem, suspitionem mouet futuræ recidiuæ. De his enim, quæ non soluuntur in die decretoria, satis diximus. De his verò, quæ soluuntur sine signis coctionis, in præsenti testatur Com. quum dicit: Quæ enim non ex ratione leuant, faciũt recidiuam. 2. apho. sect. Com. 27. explicuit, quæ sunt, quæ sine ratione leuãt, inquit: Cùm morbus inuadit vehemens, mox subitò quiescit, nec per sudorem, neq; vomitum, neq; alui excretionem, aut profluuium sanguinis, corpore euacuato, sed neq; viso signo coctionis, signum infidum existimat talẽ quietem esse. Ad Gal. Com. accedendo, notandũ, quòd Græca litera in his codicibus, quos legi, sic habet, ὅταν μηδέτερον ὧν εἶπε γένηται τότε χρὴ προσδέχεσθαι τὴν ὑποστροφὴν οὐχ' ὅταν δὲ ἕτερον μὲν αὐτῶν γένηται, τὸ δὲ ἕτερον μή. vbi particula οὐχ', pro καὶ scripta est: quòd si καὶ scribatur, verus erit ac integer contextus, & sine controuersia talis, ὅταν μηδέτερον ὧν εἶπε γένηται, τότε χρὴ προσδέχεσθαι τὴν ὑποστροφὴν, καὶ ὅταν δὲ ἕτερον μὲν αὐτῶν γένηται, τὸ δὲ ἕτερον μή. quod est: Quãdo neutrum eorum, quæ dixit, fiat, tunc expectare oportet recidiuã: & quando alterum quidem ipsorum fiat, alterum verò non. Huius secundæ partis exemplum statim apponit, dicens: Quæ enim non ex ratione leuant φιλυπόστροφα (hoc est, amica reuersionis) quanquàm id diebus accidat decretorijs. Vnde fit, vt mens Gal. cõstans sit: quando aliquod dictorũ defecerit, esse sperãdã recidiuã.

Codex Græcus mẽdosus

φιλυπόστροφα

PROG. XXIII.

QVæcũq; febris prorogatur, salubriter affecto homine, nec ob inflammationem, nec ob quãuis aliam causam manifestã, dolore detinente: huic expectandus est abscessus cum tumore, ac dolore, ad aliquem articulorum, maximè eorum qui sunt in parte inferiori.

VNIVERSALI theoremate docet prædicere futuros abscessus, dicens: Si febris fuerit

Futuros abscessus prædicere.

fuerit longa atq; salúbris, & non pendeat ab inflammatione, nec à causa primitiua, prædicere oportet futuros abscessus cum tumore & dolore in articulis: & licet in omnibus articulis id fieri contingat, in inferioribus tamen potissimùm. Ratio sumitur ex morbi natura: si enim morbus longus est, à crassis pendet humoribus, aut frigidis, qui etiam longo tempore egent ad concoctionem, & qui raro per excretionem finiuntur, sæpe verò per abscessum. Is autem in alia corporis parte fieri posset, & in articulis similiter, quoniam laxi sunt, sed potissimùm in inferioribus, quoniam crassi & frigidi humores ad inferiora maiori ex parte transmittuntur. Similem sententiã scripsit lib. 2. prognost. 65. Considerare oportet talia hunc in modum: si febris detinet, & dolor nõ cessauerit, & sputum non excernatur secundùm rationem, neq; biliosæ fuerint alui deiectiones, neq; dissolutæ, atq; syncera, neq; vrina valde multa, ac plurimũ cõtinens sedimentum: paratur autem salubris ab alijs omnibus salutiferis signis: in his oportet huiusmodi abscessus futuros sperare. Quod enim hîc dixit: Quæcunq; febris prorogatur. 2. lib. dixit: Si febris detinet. Per febres autem, quæ prorogantur, intelligere oportet eas, quæ. 20. diem transgrediuntur. Is enim est terminus acutorum. Et quemadmodùm acutæ per excretionem, ità longæ per abscessum finiuntur: vt etiam constat ex prognost. 11. vbi dixit: Si tamen absq; talibus signis dolor. 20. diem transcendat, & febris detineat, suspicari oportet sanguinis è naribus eruptionem, vel aliquem alium abscessum ad inferas sedes: & ex prognost. 27. sequenti constabit. Ea tamen, quæ de deiectionibus addita sunt libr. 2. indicant humorem crassum: dixit nanq;, Neq; biliosæ fuerint alui deiectiones: quod indicat morbũ pendêre ab humore crasso. Quod in vniuersum compræhendit dicens: Si prorogatur febris, & non ob inflammationem, id est, non ob læsionem particulæ, neq; ob causam manifestam. Reliqua in præsenti prognost. deficiunt ad integritatem: vt enim Galen. in Comment. explicat, crassi humores, qui per excretionem non solent finiri, aliquando per abscessum finiuntur, aliquando verò per coctionem. Quod exclusit libro. 2. per ea quæ dixit: Neq; dissolutæ ac synceræ deiectiones, neque vrina valde multa, ac plurimum continens sedimentum. Dixit etiam in præsenti prognostico, vbi non pendeat à causa manifesta febris. Quod constat: quoniam, vt vult Gal. vbi

Febres quæ prorogãtur.

aliquod erratum committatur, non oportet abscessum expectare, etiam si febris prorogetur, cum alijs indicijs. Vbi ergò febris prorogatur, & non ob partis læsionem, neq; ob causam manifestam abscessus speratur, licet etiam aliquando coctiones, quod tamen ipsum hîc non distinxit, sed in libro. 2. & in annotatione circa id quædam diximus. Addit: Cum tumore ac dolore ad aliquem articulorum: non vnum tantùm sperandum dixit: sed vnũ duorum, vel abscessum cũ tumore, vel abscessum cum dolore in aliquem articulorum. Inquit enim, τούτῳ προσδέχεσθαι ἀπόστασιν, μετ' οἰδήματος καὶ ὀδύνης ἔς τι ἄρθρων. hoc est, Huic spectandus est abscessus cum tumore, & abscessus cum dolore, ad aliquem articulorum: vtrunq; enim in febribus longis experimur, nonnullas tuberculis erumpentibus, quasdam tumoribus articulorum finiri. Quod etiam magis declarat τε particula, quæ in codicibus Hippocr. Aldinis habetur: sic enim scribitur, τούτῳ προσδέχεσθαι ἀπόστασιν μετ' οἰδήματός τε καὶ ὀδύνης ἔς τι τῶν ἄρθρων. quod confirmat aphó. 44. lib. 4. qui in Galeni codicibus sic scribitur, ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισιν ἢ φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι γίνονται. In codicibus autem Hippocra. Aldinis sic, ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ τουτέοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται. Meliùs autem sic legetur, ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ τουτέοισιν ἢ φύματα ἢ ἐς ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται. quod est: Quibus febres longæ, his vel tubercula, vel ad articulos dolores superueniunt. Quod enim in aphor. dixit, φύματα, id est, tubercula, in prog. præsenti dixit, ἀπόστασιν μετ' οἰδήματος, hoc est, abscessum cũ tumore. φύμα enim, omnem tumorem, similiter & œdêma, apud Hippocra. significãt, vt suprà satis est declaratum. Quod posteà dixit, ἢ ἐς ἄρθρα πόνοι, id est, vel ad articulos dolores: in prognost. præsenti dixit, καὶ ὀδύνης ἔς τι ἄρθρων, hoc est, & cum dolore in aliquem articulorum. Quod in fine prognost. dictum est, Maximè eorum qui sunt in parte inferiori. ad crassitudinem humorum est referendum. Cæterùm in prognost. 66. libr. 2. ad quam partem sint sperãdi erupturi, distinxit. Galen. lib. 3. de Crisibus, in fine, in longis febribus abscessus esse spectandos dixerat. Libr. 6. de Morb. popu. par. 2. sect. 22. Febres non acutæ tales sunt, nempe reuertuntur: vbi Galen. inquit. Et hoc vnum est ex his quæ ad futurorum abscessuum prænotionem conferunt. Nam febres acutæ citò iudicantur, & per excretiones perfectam habent solutionem: quæ verò non acutæ vocantur, reuersoriæ sunt, cunctanturq;, & solutiones efficiunt imperfectas,

Prognostici lectio.

φύμα.

Abscessus quò erumpant.

ctas: posteà reuertuntur, & secundam habent excretionem ex abscessu perfectam solutionem. Dixit itaq; Gale. in hoc loco, recidiuam esse sperandam ex diminuta euacuatione, & indè sperandos abscessus. Ratio est, quia si diminuta sit euacuatio, in præcedenti prognost. declarauimus, recidiuam sequuturam, & indè abscessus in postremis solutionibus. Ex diminuta ergò euacuatione argumentum prognosticum ad futuros abscessus accipitur, quod sectione. 20. ante citatam scripserat Hippo. dicens: Et si quidem ex fluentibus aliquid relinquatur, promptus in abscessum est morbus.

GALENI *Commentarius.*

QVAE anteà dixit particulatim, primùm de abscessibus circa ilia, deindè circa thoracem, ac pulmonem: ea nunc repetēs pronunciauit in vniuersum. Cùm enim triplex sit causa prorogationis febrium, aut propter aliquam partem affectam curatu difficilem, aut propter humores crudos & crassos incoctosq;, aut propter aliquod cōmissum: si nec affecta fuerit pars, aut nulla alia causa, aut ægri committentis, aut curantium eum, aut propter exteriorē causam, verbi gratia, tempus, terram, conditionem, domicilium prauum, conflictationem, solicitudinem, angorem: restat vt humoribus crudis ac concoctu difficilioribus prorogetur. Hos igitur assolet natura in partem quandam ignobiliorem expellere, quoties per excretionem pellere extra corpus non queat. Sæpe enim dictum iam est, vt humores corporis calidiores tenuioresq; paratißimi sint ad excretionem: crudis verò & craßis, aut per abscessum, aut per concoctionem natura medeatur. Porrò idipsum vt per concoctionem medeatur, excretio quædam est, quæ ex vrina magna ex parte, raro per aluum efficiatur.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte docet, Hippocratem compræhendere vniuersalem doctrinā de abscessibus, quam particulariter tractauerat in. 1. libro de Hypochondriorum inflammationibus, nempe prognost. 23. & quibusdā sequentibus: & in. 2. lib. quædam de abscessibus thoracis, vt prognost. 65. & sequentibus quibusdam. Hic enim vniuersaliter docet, quando futurus est in morbis abscessus. Solent nanq; febres prorogari ob vnam trium causarū, nempe propter aliquam partem curatu difficilem, veluti vbi febres habeant originem ex iecoris, aut lienis inflammatione, ad scirrhi naturam declinantem: quandiu nanq; talis tumor non curatur, febres perseuerabunt. Quod similiter fiet, vbi ob intemperiem calidam iecoris, febres excitentur, aut ob pulmonis vlcus, aut intemperiem. Secunda causa est, ob humorū crassitudinem: nam tales humores febres efficiunt longas, tam in temporibus particularibus, quàm in vniuersalibus. Tales sunt febres quotidianæ, & quartanæ pariter, & inter acutos morbos quidam, qui cùm à crassis pendeant humoribus, intra. 20. diem habent. 14. dies fortis afflictionis, post quos aliqua facta mutatione, ac imperfecta iudicatione, efficitur morbus acutus ex decidentia. Tertiò febres prorogantur, ob aliquod commissum erratum, aut à medico, aut ab ægro, aut ab assistentibus, aut ob regionem, quia admodùm calida, aut frigida, aut ob aërem, eodem modo aut ob domicilium, quia non spirant in ipso venti, aut ob curam, aut solicitudinem, & similia animi accidentia: Solent enim hæc prorogare febres, & impedire, nè ipsæ ad præfinitū tempus iudicetur. Gratia exempli: Si quis patiatur acutam febrem, quæ pendet ab humore neq; admodùm crasso, neq; admodùm tenui, ac. 7. die speretur (quoniam signum aliquod coctionis apparuit in ipso) ꝙ morbus assequetur integram coctionem in die. 14. ac si morbi magnitudo accedat, speretur ipsum esse iudicatione finiendum. Medicus verò nō sperata coctionis integritate, quoniam non agnoscit

Febres quib' causis prorogantur.

Medicorum error.

agnoscit vires ægri, ac morbi magnitudinem, timens ne forte antequam ad.14. deueniat moriatur, neq; possit ad coctionem sufficere, medicamentum expurgans in potu præbeat.6. die, (quod hodie nostri medici ferè omnes faciunt) certum est quòd morbum reddet diuturniorem, interrupta coctione, ac impedita iudicatione, fractis quoq; viribus ægri ex purgatione, atq; deiectis. Ad Galenũ verò redeamus. Vbi aliquod duorum non fuerit in causa prorogationis febris, nempe, aut pars curatu difficilis: quod insinuauit Hippocra. cùm dixit: Si prorogatur febris, & non ob inflammationem, aut dolorem, neq; ob causam euidentem: quod explicuit, manifestum est causam esse humorum crassitudinem & cruditatem. *Ilia.* lege, hypochondria. *Ea nunc repetens pronunciauit in vniuersum.* Hæc sententia est falsa: non enim repetit Hippocr. aliquid eorum, quæ suprà dixerat, aut.1: aut.2. lib. citatis locis, vbi de abscessibus egit. Græcè tamen sic habetur, in principio Comment. ἃ διὰ τῶν ἔμπροσθεν εἶπε κατὰ μέρος, περὶ πρώτων μὲν τῶν κατὰ ὑποχόνδρια, δευτέρων δὲ τῶν κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα, ταῦτα νῦν ἐπαναλαβὼν, ἀπεφήνατο καθόλου. quod est, Quę dixit sigillatim, in primis quidem, de his quæ hypochondrijs: in secundis autem, de his quæ circa thoracem & pulmonem: nunc compræhendens, vniuersaliter ostendit, in primis & secundis, intellige partibus libri, quæ citatæ sunt: & ex.1.&.2. libro.

Medi. expurgans crudo humore adhibitum.

Traductoris error.

IN secunda parte, quæ incipit (Hos igitur assolet) concludit abscessus futuros. Quoniã si febres prorogantur ob humorum crassitudinem, cùm natura soleat eos in partem aliquam ignobilem transmittere: sequitur, vt abscessus in eis partibus fiant. Tenues nanq; humores per excretionẽ solent emitti, vt dixerat lib.2. Comment.65. part.3. Crassi verò, aut per abscessum, aut per concoctionem, sicuti & crudi, id est, qui difficilè coquuntur. Vbi tamen per coctionem finiantur, rarò per deiectionem, frequentiùs per vrinam finientur. Itaq; in tali casu licet coctiones possint sperari, possunt etiam sperari abscessus, quod distinguetur ex morbi magnitudine. Nam magni morbi iudicãtur, & finis morbi per abscessus iudicatio est. Si tamen morbus ex magnis non fuerit, coctio sperabitur: per vrinam frequentiùs, quoniam humor in vasis paulatim coquetur, ac excernetur vrina crassa, & cum sedimento copioso. Aliquando etiam, sed rariùs, humor in vasis coctus ad ventrem paulatim mittetur, ac deiectione finietur morbus.

Tenues humores excretione crassi coctione aut abscessu finiuntur.

PROG. XXIIII.

HVIVSMODI abscessus, magis ac in minori tempore fiunt, iunioribus natu trigesimum annum agentibus.

AB ætate præsens accipitur signum, atq; ad prædicendum certius futuros abscessus. Quum enim de abscessibus, qui eueniunt ob crassos humores, scriptum sit præcedens prognost. & crassi humores ad transmissionem egeant robusta facultate, in iunioribus magis eueniunt abscessus: non quoniam in hac sunt ætate, sed quoniam in ea calor naturalis est robustior quàm in sequentibus ætatibus, in quibus calor perpetuò tendit in diminutionem. Vbi itaq; ex crassis humoribus morbus pendeat, magis speratur abscessus in hac ætate. Distinxit autem hanc ætatem à sequentibus, numero. 30. annorum, etsi suprà prognost.12. dixerit: Magis autem expectare oportet sanguinis eruptionẽ in iunioribus.35. annũ agentibus, in senioribus verò suppurationem. Et in expositione. 14. prognost. iuuenum & iuniorum ætatem definiuimus.35. annorum numero. Verùm hæc non discordant: quibusdam enim citiùs, & quibusdam tardiùs ætas ista finitur, ex diuersa hominum temperatura naturali. Est autem terminus longior.35. annorum, breuior tamen.30. vt inquit Gal. Comment.28. sequenti. Primus enim terminus conuersionis ad habitum frigidiorem.30. est, nouissimus verò.35. annus, & infrà. Ob id igitur & Hippo. quandoq;.30. commemorat, quem admodùm paulò antè: sæpe etiam.35. Si tamen prognost. intelligeretur absolutè, falsum esset: in ætate enim, in qua magis constat facultas, & in qua minimè nõ sperantur abscessus, quantum ad ætatem attinet, sed in qua medio modo se habet, qualis est crudorum senum, siue eorum, qui sunt in ætate, quam appello subsistentem. Modò tamen, quoniam non de omnibus abscessibus loquitur Hippo. sed de dictis in prognost. præcedẽti, verum est, quòd robusta egent facultate, & in ætate ad. 30. annum perueniente magis fient, siue in ea quæ ad. 35. duos enim habet terminos. Citiùs etiã, inquit, fient, propter eandem omninò rationem.

Aetas nõ præ docet abscessus, sed temperatura.

Iuuenũ ætas non definitur vno termino.

30. GA-

GALENI Commentarius.

SAEpenumerò dictum eſt, vt morbi quos humores cõmittunt calidiores, cũ ægri viribus valentioribus per excretionẽ iudicentur. His contrariæ ſunt affectiones, in quibus facultas debilis eſt, & humor frigidus, quæ nec excretione, nec abſceſſu iudicantur, ſed aut corrumpunt ægrum, aut perquàm longo temporis ſpatio vix concoquuntur. Porrò inter has mediæ intercidunt, quæ per abſceſſum finiuntur: in quibus ex duabus dictis oppoſitionibus, alterum ex altera, alterum ex reliqua eſt. Duæ enim oppoſitiones exiſtũt, è quibus altera ſecundùm naturam humorum, altera ſecundùm vires habetur: atq; in alterutra earum duo inter ſe opponuntur, ex humoribus quidem calidi frigidis: ex viribus verò fortes debilioribus. Si igitur humores calidi ſint, non oportet facultatem validam haberi, ſi abſceſſus quiſpiam futurus eſt: ſi verò frigidi, facultate opus eſt valida ad abſceſſum. Cæterùm dignotio virium hæc eſt, maximè quidem propria in earum ſingulis anteà dicta eſt ab actionibus. Ab ætate verò ducuntur indicia, pro iuuentute ac ſenectute, de qua nunc Hippocrates agit: dicitq; magis accidere ac citiùs talem abſceſſum iis qui minores natu ſunt trigeſimum agentibus annum: maioribus verò natu, nondum tamen ſenibus, minùs veniunt, ac tempore longiore; ſenibus verò minimè accidunt: in animum reiecto omni eo ſermone quem Hippocrates inter initia habuit: Si qua febris prorogetur, ſaluè affecto homine, nec dolore detinente, aut propter inflammationem, aut propter aliquam aliam cauſam euidentem. Hæc itaq; nobis reuocans in mentem, dixit talem potiùs fore in minoribus natu abſceſſum.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte, in quadam diuiſione procedit, ad inueniendum in quibus diſpoſitionibus abſceſſus ſunt ſperandi. Vbi enim fortis fuerit facultas, & humores tenues, excretiones ſunt ſperandæ, non abſceſſus: vbi verò facultas languida fuerit, & adfuerint in corpore craſsi humores, neq; excretiones, neq; abſceſſus ſunt ſperãdi, ſed aut mors, aut coctio. Si tamen facultas fuerit fortis cum craſsis humoribus, abſceſſus ſunt ſperandi: pariter vbi facultas fuerit languida, & humores tenues. Quod hinc habet originem, quòd abſceſſus medius quidam modus finiendi morbos eſt, inter ſolutionem quæ fit per excretionem, & eam mutationem quæ non fit ſubitò. Primũ, fit forti exiſtente facultate, & tenuibus humoribus: ſecundum, languida exiſtente facultate, & craſsis humoribus. Medium igitur mediam ſequetur diſpoſitionem, facultatis & humoris. Quod in hac tabella facilè conſtat. *Abſceſſus medius modus finiendi morbos.*

Facultas
- *fortis,*
  - *cum calid. humor. excretionem.*
  - *cum frigi. humo.*
    - *abſceſſum.*
    - *coctionem.*
- *mediocris,*
  - *cum cal. humore,*
    - *ſæpe excretionem.*
    - *rarò coctionem.*
    - *aliquando abſceßum.*
  - *cũ frig. humore,*
    - *ſæpe coctionem.*
    - *rarò excretionem.*
    - *aliquando abſceſſum.*
- *imbecilla,*
  - *cum calido humore, abſceſſus.*
  - *cum frig. humo.*
    - *coctionem.*
    - *mortem.*

Cæterùm quo pacto. Græcè, ἡ διάγνωσις δὲ τῆς δυνάμεως, ἡ μὲν οἰκειοτάτη, καθ' ἑκάστην αὐτῶν εἴρηται πρόσθεν ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν. quod est: Cognitionem autem facultatis priùs dictum est, familiarissimam esse vnicuiq; ipsarũ, ex operationibus. Quod autem dicit, priùs dictum esse lib. 2. Comm. 6. ex functionibus docuit robur facultatum depræhendere, dicens: Cæterùm quum tres secundùm genus vires, ex triplici pendeant origine, cerebro, corde, iecore, per earum ministeria firmitas, atq; infirmitas cognoscitur.

Robur facultatis quæ docent.

IN secunda parte, quæ incipit (Ab ætate verò) probat veram esse Hippocr. sententiam, quòd iunioribus natu magis fiunt abscessus, quia ante. 30. annum calor est robustior, qualis exigitur ad abscessus, vbi fuerint crassi humores peccantes. His verò, qui. 30. annũ transcendunt, minùs eueniunt abscessus, ac tempore longiori: quoniam in eis natura magis tardatur in superandis & transmittendis humoribus, quàm in iunioribus. In senibus verò minimè fient abscessus, ex crassis intellige humoribus: quia in ipsis languida est facultas, quæ cum crassis humoribus abscessus non efficiet, sed mortem aut coctionem.

PROG. XXV.

CONSIDERARE autem oportet statim abscessus signa, si viginti diebus transactis febris detineat.

IN expositione prognost. 21. lib. 1. terminos omnium morborũ definiui generaliter: vbi dixi, & ex Galen. probaui, terminum extremum acutorum morborum esse diem vigesimum, qui etiam terminus morborum acutorum non exactè dictus est: quem si morbus pertransierit, abscessus sunt sperandi potiùs, quàm excretiones. Quod etiam in prognost. 11. dixit Hippocra. similiter vigesimum statuens terminum. Vbi dixit, *Abscessus signa.* litera Græca habet in codicibus Hippocra. τὰ περὶ τῆς ἀποστάσιος. & in codicibus Galen. τὰ τῆς ἀποστάσιος, vbi τὰ, articulus, non nisi σημεῖα, id est, signa referre & ostendere poterit, vt scripsi in litera Hippocra.

GALENI Commentarius.

CVM anteà & iã de morbis diutinis dissereret, mentionẽ habuit vigesimi diei, propterea quòd ad hunc vsq; diem extentus morbus nondum diutinus existat. Porrò anteà quoq; est proditum, quamobrem non conueniat vnum poni limitem firmum acutorum morborum. Quocircà nequàquam mirum videri debet, quartodecimo die eum dicere iudicari morbos acutos, & rursùs vigesimum cõmemorare. Etenim in sententijs quoq;, vbi quartumdecimum diem finem fecit summum iudicationis acutorum morborum, commemorauit etiã septimumdecimum. Est autem initium illius sententiæ: Acuti morbi quarto decimo die iudicantur. Finis verò est: Rursùs verò decimusseptimus considerandus est. Is enim quartus à quartodecimo, & septimus ab vndecimo est.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

VIGESIMI diei mentionem fecisse suprà Hippoc. dicit, cùm loqueretur de morbis diutinis, nempe prog. 56. lib. 2. quoniam ante ipsum nullus morbus dicetur diutinus. Neq; etiam morborum acutorum licet vnicum terminum statuere, sed. 14. & 20. de quo in expositione prognos. 21. lib. 1. satis dictum est. Nam & Hippoc. inquit Galen. in aphor. postquàm 14. statuit terminum acutorum, dixit. 17. esse considerandum. Recitat etiam sententiã Hippocra. ad finem Comment. quæ non est vnus aphoris. sed duo, nempe. 23. & 24. section. 2. De morbis diutinis dicemus in expositione 26. prognostici sequentis.

PRO-

PROG. XXVI.

SENIORIBVS verò minùs accidunt, vbi febris fuerit diuturnior.

HOS abscessus, qui à crassis pendent humoribus, ac frigidis, dixerat. 24. prognost. magis fieri natu minoribus 30. annũ. Præsens verò prognost. implet sententiam, minùs fieri dicẽs in maioribus natu, id est, in his qui. 30. annum sunt trãsgressi, aut in alijs temperaturis. 35. facultas enim in eis minùs constat, quàm in minoribus, & abscessus euenientes à crassis humoribus, robusta egent facultate. Dixit autem, Vbi febris fuerit diuturnior, quoniam de eisdem abscessibus loquitur in præsenti prognost. de quibus in prognost. 25. vbi dixit, Quæcunq; febris prorogatur, salubriter affecto homine. vbi diximus, de abscessibus esse mentem Hippoc. qui pendent à frigidis humoribus. Ibi verò explicuimus, febres quæ prorogãtur, esse illas, quæ 20. diem transcendunt: sic & modò intelligi debet. Quod enim ibi dixit: Quæcunq; febris, μηκύνῃ, id est, prorogatur: hîc dixit, πολυχρονιωτέρου ἐόντος, id est, vbi fuerit diuturnior. Cùm ergò in prognost. præcedenti dixisset abscessuũ signa esse consideranda, vbi febris. 20. diem pertranseat: in omnibus autem istis prognos. qui sunt à. 23. in. 29. loquatur de abscessibus, qui eueniunt in febribus, quæ prorogantur, quas appellat diuturniores: erunt febres diuturnæ, siue quæ prorogantur, illæ quæ. 20. diẽ transcendũt. Et merito: quoniam si extremus terminus morborum acutorum, qui etiam à natura sua breui tempore terminantur, est dies. 20. illæ febres dicentur diuturnæ, quæ diem transcendunt. 20. Fuchsius item, vir alioqui doctissimus, malè explicuit morbum diuturnum. 1. sect. aphor. Comm. 4. dicens: Morbus diuturnus est omnis, qui. 40. transcendit diem. meliùs enim eum esse diuturnum dixisset, qui vigesimum transcendit diem, vt dixi. Præter id quod Galen. libro secundo de Diebus decreto. aliquos morbos diuturnos, sicuti & aliquos acutos ex decidẽtia dicit ad diem 40. finiri: inquit enim, Sed enim quum ex decidentia acuti exactæ solutionis terminum habeant longissimum diem quadragesimum, nonnulli verò cõtinua semper febre, ad hunc vsq; extensi sunt, ponatur & hoc tempus aliquando diuturniorum affectuum; qui nullam manifestam remissionem habent: sicut anteà diximus, aliquando acutorum esse decretorium. Et in summa Galen. in Comment. præcedenti explicans, quare Hippocra. dixerit, post vigesimum diem expectandos esse abscessus, inquit, Cùm autem de morbis diutinis dissereret, mentionem fecit vigesimi diei, propterea quòd ad hunc vsque diem extentus morbus nondum diutinus habeatur.

Febres prorogata.

Febris diuturna.

Fuchsius notatur.

GALENI Commentarius.

MERITO: quia in morbis iudicandis per abscessum, facultatem habere firmitatem quandam, nec prorsùs ad extremam concidisse infirmitatem oportet: & ob eam rem inquantum processerint per ætatem, abscessus minùs fieri accidit. Senibus verò non minùs, sed minimè accidunt. Nunc verò non senes dixit simplici ratione, sed cum ijs qui trigesimum agant annum, conferens: natu maiores nominauit eos qui prouectiores quàm hi per ætatem existant. Cæterùm vt ità vtatur maioris natu appellatione, & anteà definitum est, & item deinceps nihilo minùs indicabitur.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

COMMENTARIVS nullam ferè præbet dubitandi occasionem: signanter tamen explicat, quare dixit, Senioribus minùs accidere: quoniam, inquit, per seniores eos, qui ad iuniores tales existunt, intellexit. Nam qui non seniores, sed simpliciter senes sunt, imbecilliorem habent facultatem, neque in eis abscessus sunt sperandi. *Antea definitum.* libro. 2. Comment. 69. & infrà Commentario. 28.

PROG. XXVII.

OPORTET autē huiuſmodi abſceſſum ſperare, vbi continua fuerit febris: in quartanam verò deducetur, ſi intermittat, & erratico modo appræhendat, & ſic agens autumno appropinquet.

Febres in quartanam desituræ.

ALIVM modum terminationis morborum acutorum, ſcribit Hippoc. in præſenti prgnoſt. finiuntur enim, ac permutationem faciunt nonnunquàm in quartanam. Intelligendum eſt de his qui prorogantur, & vigeſimum diem pertranſeunt: de quibus in prog. 25. illi enim aliquãdo finiuntur per abſceſſus, aliquando verò tranſeũt in quartanam. In his tamen, qui ante. 20. finiuntur, neutrum horũ eſt ſperandum, ſed excretio. Diſtinctio tamẽ accipitur ex natura febris: aut enim eſt continua, aut intermittens. Si continua, quum. 20. pertranſierit diem, ſigna abſceſſuum ſunt aduertenda: ſi verò intermittens, in quartanam tranſibit morbus: & id potiſsimùm fiet, ſi modo erratico appræhendat, & ad autumnum perueniat. Inde intelligendum, quòd vbi intermittens fuerit, & non erratica, id non erit præſagiendum: erit enim ipſa intermittens nõ erratica, aut tertiana, aut quotidiana. Tertiana ferè nunquàm ſuccedit, quoniam poſt. 20. diẽ nõ relinquetur humor bilioſus ex morbo acuto, ſed potiùs in ipſo morbo, aut reſoluetur intra. 20. diem, aut per aduſtionem tranſibit in melancholiam. Si tamen intermittens fuerit quotidiana, poſt ipſam potiùs ſperantur abſceſſus, quàm febris quartana, quæ ex aduſtione habet generationem: quoniam pituita nõ tranſit per aduſtionem in melancholiã. Vult itaq; Hippo. ex acutis morbis tranſgredientibus. 20. diem, ſi continua remanſerit, prædicere abſceſſus: ſi intermittens, & non appræhendat modo certo, prædicere certum modum, nempe futurum quartanarium ordinem, potiſsimùm vbi accedat ad id tempus, quo quartanæ maximè fieri ſolet, quod eſt autumnus.

Intermittens febris ĩ quartanam trãſit ſi erratica fuerit.

Obiectio.

Contra mentem Hippo. videtur, quòd nullus acutus morbus eſſe poſsit, qui febrem habeat coniunctam, quæ intermittat: aut enim febre carere debet, vt morbus attonitus comitialis, aut vtrinq; cõuulſio: aut ſi febrem habet, hæc eſſe debet continua. Malè ergò hìc de morbis acutis agens, de morbo, cuius febris intermittit, mentionem fecit. Maxima probatur ex Galen. lib. 5. Aphoriſ. Com. 3. quum inquit: Si enim ſit cum febre morbus (nempe acutus) neceſſe eſt ipſum febres habere continuas:

Solutio.

Soluitur propterea quòd acuti, qui febres continuas habent, ſimpliciter tales eſſe debent, non ex decidentia, quales qui. 20. diem tranſgrediuntur, per quos quum continuæ fuerint, ſi qua ſpes habeatur iudicationis, hic abſceſſus firmabitur. Quæ tamen intermittunt erratico modo, in quartanam tranſeũt, quoniã huiuſmodi febres melancholiam abundare oſtendunt.

Erratica febris.

Erraticas autem febres explicuit Galen. eas eſſe, quæ particulares acceſsiones ſine ordine habent, lib. 1. de Morb. pop. part. 3. Commen. illius, Errantes autem, &c. & in Commẽ. hiſtoriæ Cleonactidis, dixit, Cleonactidem, inquit, ignis corripuit, id eſt, febris væhemens detinuit. Deindè infert, Erraticè, quod eſt, ſine vllo circuitus ordine: vt verbi gratia, ſi interdùm quidem tertiò vel quartò febricitaſſet, interdùm quintò vel ſextò.

Erratica febris.

Significat autem febris talis erratica, humorem factum ex aduſtione, qui difformis ſit, ità vt in vna parte moueatur ad putredinem, in alia ad motum ſit ineptus, & fortè ſic in diuerſis diuerſimodè diſpoſitus exiſtat. Ad inæqualitatem itaq; humoris febres erraticæ reducuntur à Galen. in Com. Similiter lib. 4. de Rati. vict. acu. ſectio. 52. febres has appellauit Hippocra. ἀκαταστάτους, quod vocabulum Gal. interpretatur in Com. dicẽs: Febres ἀκαταστάτους, id eſt, incõſtãtes dixit, in quibus nihil eſt καθεστηκὸς, quod ſignificat βέβαιον, id eſt, firmum aut certum. Quòd tamẽ id nõ tantùm ſignificet in acceſsionibus ipſis inæqualitatem, ſed & in humore ipſo peccante, explicuit dicens: Sunt autem certa quæ in periodis appârent vrinisq;, atq; adhuc in exquiſitis febrium formis. Periodi itaq; principium non oſtendunt primis diebus, vrinæ verò ſuperueniunt aliâs aliæ: & ſæpenumerò ter quaterq; interdiu & noctu meiere contingit, diſsimilesq; inter ſe appârent vrinæ. Sicuti & lib. 3. Aphor. Com. 23. ad temporis inæqualitatem retulit dicens: Fiunt autem & erraticæ febres in autumno propter temperaturæ inæqualitatem. In vniuerſum igitur ad inæqualitatẽ referuntur, aut ambientis, aut tẽporis, aut temperaturæ partium, aut finaliter ipſius humoris morbum facientis. Is autẽ humor, qui diuerſas

ἀκατάστατοι, febres.

Erraticarũ febr. cauſæ.

diuersas partes corporis inæqualiter occupat, vbi similem dispositionem per totum assequatur, febrem efficiet ordinatam, qui cùm melancholia sit, quaternarium obseruabit circuitũ. Quod autem inquit, Et sic agens autumno appropinquet. ad naturam temporis referendũ est. De quo Hippocra. aphor. 22. libro. 3. dixerat, Autumno verò, & plurimi æstiui morbi fiunt, & febres quartanæ & erraticæ. Quantum autem faciat natura autumni ad quartanam generandam, constat ex Galen. in Comment. aphoris. dicti, & prognost. præsentis. Quartana nanq; ex humore fit melancholico, & is duobus generatur modis, aut per adustionem, aut naturaliter tanquàm fæx sanguinis, quæ in naturalissima sanguinis coctione generatur, ac subsidet. Post morbos itaq; acutos, & æstatis tempore humores aduruntur, transeuntque in melancholiam, cuius transpiratio, autumno superueniente, prohibetur, & ex melancholia retenta quartana efficitur.

Autumnus quartanas generat.

GALENI *Commentarius.*

DICTVM est & in libro de Differentia febriũ, vt quartana atribilario humore consistat: & item est proditum de generatione huius humoris, quæ duplex est, tum ex sanguine craßiore qui respondeat proportione in venis subsidenti in dolio vini fæculæ, tum etiã flaua bile væhementer assata. Hæc igitur atra bilis alioqui malefica est, ac derodit partes in quibus abundè collecta est: altera verò atra mitior quàm hæc est: sed potißimùm quoties nondum traxit in animali moram, aut cum aliquo calore abundanti, & præter naturam commercium habuerit. His igitur ità habentibus, quoties febris continua fuerit, quod est non desinens ad integritatem, ad eiusmodi abscessus vertitur, diutiùs immanens. At si intermittit, atq; idipsum potißimùm euenit per æstatis finem, verti morbum ad circuitionem quartanam ratio est. Quantum enim humorum ferbuit æstiuo tempore per febres cõtinuas, ac desiuit in atram bilem, quodammodò restinctum est: proindeq; calore febrifico æger vindicatur, maximeq; quoties sudores eliciuntur. Sed si non anteà natura quodammodò excernat veluti cinerem væhementer assatorum humorum: hic rursùs permanens in corpore & calescens, putrem quandam recipit affectionem: idq; quoties ei accidit, feruendo excitat febrem: à qua rursùs eueniente sudore, pariter cum eo quod ferbuit atræ bilis euanuit: tum rursùs aliæ reliquiæ feruentes, rursùs alteram excitant febrem. Ceu igitur nondum vnam habeat omne corpus affectionem, sed atra bilis in quibusdam partibus insuper moueatur, in quibusdam partibus insuper moueatur, in quibusdam immota maneat, in alijs putreat, aut feruere incipiat, inordinatas fieri febres necesse est. At verò quoties in cunctis venis eadem fiat affectio, exuperante atra bile, quartana consistit febris, maximeq; quoties æstatis conuersio in autumnum, extrorsùm delationis ac spirationis prohibet humores, introrsumq; auocet in profundum: quam hyems affectionem excipiens, vtpote intendens præ frigore delationem introrsum humorum, rursùs ad alteram vsq; mutationem in habitum

bitum calidiorem, in quo morbus cœpit, adseruat corpus.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

Bilis atræ generatio. IN prima parte dicit melancholiam facere quartanam, citatq; libr. de Differ. febr. qui est.2. caput verò quintum. Dictum est etiam, inquit, duplicem esse ipsius generationẽ, nempe.2. de Naturalibus fac. versus finem, quum ait, In sanguine generando, quicquid abundè crassum ac terrenum ex ciborum natura in nutrimento fertur, nec commodè à naturali calore alteratur, id lien ad se trahit. Quod verò assum, (vt sic dicam) vstumq; nutrimenti est, fuerit sanè hoc calidißimum in eo, ac dulcißimum, (qualia sunt tum mel, tum adeps,) id, quum flaua bilis facta est, per fellis vocata vasa expurgatur. Est autem hoc tenue, humidumq;, & fluidum, non quale quum ad vltimum est excoctum flauum, igneum, & crassum, & vitellis ouorum simile, hoc nanq; iam præter naturam est: alterum verò quod priùs memorauimus, est secundum naturam, pari modo & id nigri succi, quod nondum illam veluti ebullitionem, fermentationemq; terræ efficit, naturale est. Quod autem in talem mutatum est vim ac speciem, id iam præter naturam est, ceu quod ex vstione non naturalis caloris acrimoniã adsciuerit, ac veluti cinis quidam sit redditum. Sic quodam modo, & fæx vsta à non vsta dißidet: illa nanq; admodùm calida est, adeò vt carnem vrat, liquet, ac corrumpat: altera, quæ nondũ est vsta, ad omnia medicos vti deprænendas, ad quæ terra figulari, alijsq;, quæ simul refrigerandi siccandiq; facultatem habent. Duos etiam modos generationis melancholiæ scripsit lib.3. Apho.Commen.22.&lib.4.Com.25. Humor ergò melancholicus naturalis, succus niger appellatur, bilis atra non tamen exquisitè, sed sola illa quæ ex putredine & vstione fit, cui accedit sapor acidus, fusamq; habet substantiam, vt acetũ, terram quoq; ebullire facit, & muscæ ipsam *Atræ bilis conditiones.* degustare fugiunt, lib. de Atra bile, &.2. de Natura.fac. & in Com.21. 4. sect. aphor. Non naturalem itaq; melancholiam calor igneus facit per adustionem sanguinis, aut bilis flauæ, aut *Atræ bilis materia.* atræ naturalis. Sanguine enim à calore præter naturam occupato, tenuis pars transit in flauam bilem, crassa verò in melancholiam, & vtraq; deindè transit per assationem in atram bilem exquisitè. Mitior verò est altera, inquit Gal.lib.de Atra bile, quæ ex melãcholiæ præassatione fit, quanto humor humore est mitior. De naturali tamen dubium est, à quo efficiente generetur: videtur enim quòd causa efficiens melancholię naturalis est temperatura frigida & sicca. *De naturalis melancholiæ generatione dubium soluitur.* Quemadmodùm enim calida & sicca plurimam efficit bilem, & calida & humida sanguinem, & frigida & humida pituitam, ità frigida & sicca efficit melancholiã. Quod etiam confirmatur ex naturali ipsius temperatura: ea nanq; frigida & sicca est ex Gal.lib.2.de Naturali. fac. quum inquit: Deindè ex his, quæ euidenter in corpore appârent, frigidum quendam siccumq; succum debêre esse monstrauimus. Vbi verò, & quàm breuissimè fieri licuit, quæ veteribus demonstrata sunt, tum quòd is succus melancholicus sit, tum lienis id viscus, quod eum à sanguine expurget, recensuimus: hæc Gale. Quod tamen frigidum & siccum est, à frigiditate & siccitate efficitur, verum cõtrarium videtur: quoniam etsi Gal. multis in locis explicet duos modos generationis bilis, nullibi tamen videtur explicare causam efficientem melancholiæ naturalis. Si quis ergò de causa materiali dubitaret, facilè acciperet à Gal.lib.3.de Lo.pa.cap.6. solutionẽ, vbi recenset plurima alimenta, quæ melancholiam augent. Quum enim alimenta ex elementis constent, quę plurimum habent de terrena, & crassa, frigidaq; ac sicca materia, plurima præstant materiam fæculentam ac melancholicam. *Causa effici. melancholiæ.* De efficiente tamen secundũ mentem Aristo. non dubitandum, naturalem calorem, qui sanguinem efficit, efficere melancholiam: est enim vnicus humor sanguis, reliqui verò ipsius excrementa. Libro nanq; .3. de *Melancholiæ generatio ex mente Arist.* Histo. ani. cap.2. partes animalium similares recitans, postquàm reliqua recensuit, inquit: Et excrementa, stercus dico, pituitam, bilem tum flauam, tum etiam atram. Rursùs lib.1. de Genera.anim.cap.18. inquit: Excrementa appellare reliquias alimenti, sed omnes humores à sanguine sunt reliquiæ alimẽti, ergò sunt excrementa. Antecedens pro minori patet apud ipsum, qui solum sanguinem esse alimentum dixit libr.2. de Par.anim.cap.3.&.4. Quòd si reliqui humores à sanguine excrementa sunt, non habebunt aliam viam generationis à reliquis excrementis: ea autem est, *Excrementorum generatio.* vt vnumquodque generetur ex accidenti, à causa faciente id, à quo excrementum separatur: vt in fæcis generatione non est alia causa, quàm calor ventriculi, generans chylum:

natura

natura enim chylum generare intendit, & ex eius generatione fæx quoque generatur, separat autem iecur sua attractoria facultate chylum à fæce, quæ per intestina delabitur. Sic etiam in iecore calor naturalis intendit sanguinem generare, & ex accidenti sequitur, vt fęcem etiam separet à mixtione, quam habebat cum parte, ex qua reliqui humores geniti sunt. Manet autem cum eis mixta, licet nō ad vnicam formam, donec à membris singula trahantur, & fęx ad lienem, & cùm non trahitur, coniuncta reliquis manet, atq; per venas cum sanguine transit, ac nonnunquàm morbos faciet, vt quartanam. Hæc ad doctrinam Aristo. dicta sunt. Hæc est causa, quare in melancholicis is humor abundat. Insequentes verò positionem Hippo. qui tenet omnes humores simul alere, & totius animalis esse materiam, libro de Humana natura: & Gale. lib. 2. de Elementis, ex doctrina Hippoc. & lib. 8. de Placi. Hippo. & Plato. calor efficiens coctionē, tres humores generat, quibus formā tribuit substantialem, aliam ab ea quam habebant in alimento ipso: sanguinem, ex materia cōuenienti, & per coctionem, quæ non excedit modū: bilem, ex determinata materia, quæ erat in alimento, partim etiam ex alia quæ apta erat in sanguinem transire, excessit tamen modum in coctione, ac in bilem transiuit. Quoniam tamen pituitam in ventriculo generari loco suo statuimus, tertium humorem in iecore genitum melancholiam esse dicemus, quam veluti fæcem residere, & terrenam quandam substantiam consequi manifestè docet, eius natura quæ veluti terra quædam est, aut cinis pauco humore mixtus: quam si imperfectū mixtum esse dixeris, ac sibi propriam formam habere, siue terram impuram, nihil refert. Eius tamen generationem perficit calor qui reliquos humores generat, interim nanque dum calor sanguinem moderata coctione perficit, & bilem ex parte quæ coctionem supra modum passa est, pars melancholica residet. In quibus tamen corporibus maior eius copia generetur, dubium est, ad quod dicemus frigidam temperaturam melancholiæ generationi non competere: quia non separat probè terrenum excrementum: & in frigidis temperaturis iecoris, excrementum aquosum, aut pituitosum esse dixit Galen. libro secundo de causis symptom. capit. 2. idem quoque de frigida & sicca temperatura refert libro secundo de Temperamentis. dicens: etenim si quis ab initio sicciore frigidioreque temperatura statim fuit, is non melancholicus est, sed ab excrementis pituitosus: temperatus verò calor multam generat melancholiam, fæculentam, & quæ non refert calorem vrentem. In calidioribus tamen temperaturis eadem fæx separatur, accrescit verò eà pars quæ veluti cinis arescit, quæ interim dum nullam putredinem contrahit, aut calorem assantem, aut bilis atræ exquisitè non repræsentat naturam, vt fæx & naturalis melancholia reputatur. Huius plurimùm abundat in calidioribus temperaturis, ac veluti cinis residet, in liéne, nonnunquàm & in iecore & vasis: itaq; si calor temperato paulò maior fuerit, bilis flaua augebitur: si valde maior, atra: quod libro. 2. de Causis symptom. docuit his verbis, Igitur intemperies quæ alteratricis facultatis imbecillitatem peperit, calidior quidem quā oportet interdum biliosum, interdum melancholicum excrementum efficit: constat quoque caliditatem iusto maiorem ex sanguine primùm flauam bilem, deindè melancholiam efficere: neque tamen hanc putare oportet esse bilem atram exquisitè, illa enim, acidi saporis est, & terram fermentat, atque muscæ eam degustare detrectant: apparetq; in lethalibus, tantummodò dispositionibus. Hæc itaque hominum temperatura, calore abundat, sed sanguis terrenus & multis fibris refertus est, vt Aristote. libro secundo de par. ani. capit. 4. in hunc modum scripsit, Quorum autem sanguis fibris admodùm multis crassisque refertus est, hæc terrena ampliùs constant natura, animosa, iracunda, proindeq; furibunda sunt: ità enim calorifica est: solida autem firmioraq; omnia concalefacta, væhementiùs quàm humida calefaciunt: fibræ verò solidæ terrenæq; sunt, in calidioribus ergò temperaturis sanguis terrenus est, quoniam tamen horum hominum membra diutiùs hoc fęculento sanguine aluntur, melancholica redduntur, ac feruore sanguinis prædicto cessante, vniuersum corpus & solidæ potissimùm partes refrigescunt: quod docet senum & declinantium ætas. Itaque temperatura calidior optima, non parùm, ea est quæ melancholiam augere potest. Vbi scribitur, *Cum aliquo calore*: Græcè, ἤ τινὶ θερμασίᾳ πλείονι, καὶ παρὰ φύσιν ὡμιληκυΐᾳ. quod est, aut cum aliquo calore multo, ac præter naturam consuetudine.

Melanchol. generatio ex opiniõe Hippo. & Gale.

Causa generans melancho.

Frigi. & sicca tempera- turæ excre- menta.

Melancho. in calidis tẽperaturis abundat.

IN secunda parte, quæ incipit (His igitur) probat veritatem prognost. Vbi enim febris continua fuerit, & diutina, in abscessus transibit:

transibit: vbi intermittens atque errans, in quartanam, ob humorem melancholicum, qui ex adustione genitus est, ex humore faciente febrem acutam. *Quantum enim.* Græcè, ὅσον γὰρ ἂν τῶν χυμῶν ζέσαν ὥρᾳ θέρους, ἐν συνεχέσι πυρετοῖς ἐτελεύτησεν εἰς μέλαιναν χολὴν, ἐσβέσθη τρόπον τινά. quod est, Quantum enim de humore efferuescente tempore æstiuo, per febres continuas transit in atrã bilem, extinguitur quodam modo.

IN tertia parte, quæ incipit (Maximeq;) probat ex frigiditate autumni id maximè fieri, vt quartana succedat. libro.3. Aphor. Comment.22. inquit Galen. Neq; enim sicuti æstas veri superueniens humores euacuat, ità & autumnus æstiuos: sed contrarium in toto accidit, nam ex partibus extimis ad intimas ducit. Idem eodem libro, Comment. 9. vbi legitur, Adstringat, Græcè, ἐπίσχῃ, hoc est, cohibeat.

IN quarta parte, quæ incipit (Quam hyems) morbum ipsum adeò prolixum futurũ inquit, donec hyemis frigiditas in veris calorem commutetur, quod significauit Hippocra. aphor.3. sect.3. Morbi quoq; alij, ad alia bene vel malè se habent, & quædam ætates, ac tempora, & loca, & victus genera. Et Galen. in Commen. inquit, Quum verò omnes morbi à temperie & modo recedant, generatio quidẽ à similibus locis, atq; temporibus, solutio verò à contrarijs fit. Quemadmodùm & febres ardentes calido tempore factas, frigore superueniente sanari dicit.2. sect. aphor. Commen. 34. Pariter libro de Humana natura inquit, Quicunque autem morbi Vere fiunt, ad autumnum eorũ discessum ferè expectare oportet: quicunq; postremùm autumnales morbi fiunt: eorum discessum necesse est Vere fieri. Sanabitur ergò quartana autumno facta, calido tempore.

Morbi temporum cõtrarietate soluũtur.

PROG. XXVIII.

QVEMADMODùm verò iunioribus trigesimũ annum nõ attingẽtibus, abscessus fiũt: sic quartanæ magis his, qui triginta annorum sunt, & senioribus.

IN præcedenti prog. argumentum ad cognoscendos abscessus futuros, aut quartanã, assumebatur ex natura febris: in præsenti tamen ex ætate ægrotantis. Aetas verò quatenùs ætas est, nihil agit, sed quatenùs cum ætate mutatur naturalis temperatura. Aetates enim priores sunt humidiores & calidiores, postremæ verò frigidiores ac sicciores. Nam ad ætatem vsq; subsistentem calor non diminuitur: hæc autem incipit à.30. anno, aut à.35. in qua aliqua fit caloris remisio, & in postremis maior ac magis manifesta. In quibus omnibus ob imbecillitatem caloris non speratur posse naturam humorem adustum, qui relinquitur ex ætate iuuentutis, absumere: remanens tamen quartanam efficiet. Idem testatur Hippo. lib. de Humana natu. dicens: Quòd autem quartanę febres atræ bilis participes sint, vel hinc cõsiderare licet: autumno enim maximè homines à quartanis corripiuntur, & in ætate à quinque & viginti annis, vsq; in.45. Hæc autem ætas præ omnibus alijs maximè à bile atra infestatur, & autumni tempus omnium anni temporũ ad eandem aptissimus est. Aduertendum etiam, quòd vbi legitur, A quinque & viginti annis: litera Græca habet, ἀπὸ πέντε καὶ εἴκοσι ἐτέων. quoniã verò ętas iuuenũ, quæ est à.25. in.35. annũ, nõ abũdat atra, sed flaua bile, vt cõstat ex Gale. sententia in Com. & sępe alibi: ego potiùs legerẽ, ἀπὸ πέντε καὶ τριάκοντα ἐτέων. quod est, à.35. anno. Ab eo nãq; in.49. atra bilis abundat, & quartana euenire solet.

Aetatum temperaturæ.

Codicis Græci lectio.

GALENI Commentarius.

DE mutatione per ætatem, alio loco fusiùs dictum est. Nunc verò summatim decurrere tractatum sufficiet. Pueruli plurimum sanguinis habent humorem: cumq; tantummodò haberent, quantũ in ipsum agitur ætatis temperamentum: at quia cibi copiam ingerunt atque inordinatam, succi aliquid, qui crudus nomine dicitur, subit. Porrò quoties ad ætatem deueniunt adolescentium, quidam iam rectè viuunt, melio-

meliorem vitæ nacti tenorem: & ità ſanguis in illis exuperat dũtaxat: quidam verò adoleſcentes multo deteriùs quàm parui puer uli. Itáque tales ęgrotant ſubindè pariter ac væhementer copiam crudæ materiæ colligentes: ijs autem qui deinceps ab hac ſunt ętate, potiſſimùm ſi prauè viuant, amarulentus ſubit humor: ità vt in his exuperet non ſanguis ſolùm, ſed etiam illa quę pallida ac flaua bilis appellatur. idq́; accidit nonnullis vſque ad trigeſimum annum, alijs ad trigeſimumquintum. Primus enim terminus conuerſionis ad habitum frigidiorem, trigeſimus eſt: nouiſſimus verò trigeſimus quintus. Multis verò propter naturam quã traxerunt ab initio, & quæcunque ſecundùm caſus, aut conſuetudinis & arbitrij differentias permutantur: in medio, vigoris ætas circunſcripta eſt. Ob id igitur & Hippocrates quãdoq́; trigeſimum commemorat, quemadmodùm nunc: ſæpe etiam trigeſimumquintum. Quia enim aliæ alijs accidãt mutationes, fieri non poteſt vt vna menſura firma ac cunctis promiſcua finiatur. Sed id aſſiduè in animo ſeruabis, anteà quóque libro de Diebus decretorijs tertio perſcriptum. Nam ſi id in animo ſeruabis, prædictisq́; adijcies: non difficilè inuenias cauſam eorum quę Hippocrates per hanc dictionem ſcripſit. Vt enim per tempora calefuctos æſtate admodùm humores, & vt ità dicatur, bullientes, neceſſe eſt gignere atribilarium humorem: quem excipiens collectũ in corpore autũnus, vtpote frigidus, nequâquam patitur ſimiliter extrorſùm difflari, neque facilè vacuari: ità per ętates ætas inclinãs efficit. Nam quantum in ætatis vigore ferbuit humorum, atque in atram mutatum eſt bilem, id hæc difficulter diſcutiens, febres potiùs quartanas committit, opúſque eſt tempore longiore per hanc ætatem, vt corpus tali repurgetur bile. ità fit vt adúſque ſenectutem in medio atribilarij omnes morbi in his magis exuperent, in illis minùs, elephas, cancer, lepra, melancholia, febris quartana.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte in ſumma repetit quod alibi definierat, nempe. 2. de Temperamentis, ætates calore variari: pueros itaque & adoleſcentes multo ſanguine abundare. Et ſi pueri ob intemperantiam abundent crudis ſuccis, & adoleſcentes ſanguine abũdare: & ſi victus ratione bilis aliquando abundet, in iuuenib⁹ bilis, in ſequenti ætate melancholia, hoc eſt, in his qui poſt. 35. annum.

IN ſecunda parte, quæ incipit, (Sed id aſſiduè) in his quæ dixerat lib. 3. de Diebus dec. probat poſt ætatem, in qua bilis abundat, ſequi debêre quartanam: quoniã frigiditas ętatis non permittit difflare melancholiã. Sic & de alijs morbis melãcholicis. 3. lib. Apho. Cõ. 30. ad quem locum credo Galen. nos remittere in præſenti: de ætate, quæ eſt poſt iuuentutem loquens, inquit, Et quidem horum temperatura plùs atræ bilis habet, atq; ideò multi inſaniunt, veluti ex anni temporibus in autumno. Sicuti enim hoc tẽpus frigidũ exiſtẽs, ruffam excipit bilem tempore æſtiuo exaſſatam: ſic ætas declinantium, eam quæ iuuenũ, quandoquidẽ hæc ætati ſimilis eſt. Et mirandum quare in ipſa non ſcripſit melancholiã. Inueni tamẽ ipſam in quibuſdam ſcripturis. Vbi litera habet, *Atribilarii.* lege μελαγχολικὰ, hoc eſt, melancholici. Elephãtiaſis totius cor- *Quid melãchol. quid lepra, quid cãcer, quid elephantia.*

poris vniuersalis cãcer est: cancer verò tumor est, qui in quauis corporis parte generatur ex atræ bilis abundantia. Lepra cutis quædã scabrities est, ab humore melancholico, per quam profundis circularibusque erosionib⁹ cutis depascit, & squamulas à se demittit. Melancholia verò mentis alienatio, absque febre, ab humore melancholico.

PROGN. XXIX.

SCIRE autem oportet, abscessus hyeme magis fieri, tardiùs cessare, & minùs recurrere.

Tẽpore frigido q̃ eueniũt in abscesib⁹ EX natura temporis tria similiter concludit de abscesib⁹, hyeme inquam, id est, tẽpore frigido magis fiunt abscessus ob humorũ crassorum abundantiam, à quibus abscessus fiũt: tardiùs etiam cessant, quia neq; discuti, neque suppurari adeò citò, vt calido tẽpore, possunt: præterea minùs recurrunt, quoniam crasi humores ac frigido tempore non facilè mouentur, vt ad præcipuas atque internas particulas redeant. Dixi, Et minùs recurrere: quoniam Græcè habetur, ἥκιστα παλινδρομεούσας. παλινδρομέω verò recurro significat. *Tẽpore calido quæ fiũt in abscesib⁹* Quẽadmodùm exemplo hyemis in tẽpore frigido, hęc tria fieri scripsit Hippoc. ità tria eis contraria in calidis temporibus licet intelligere, ac prædicere, vt quòd abscessus minùs fiunt, excretiones magis, citiusq; desinũt, & potiùs recurrũt. *Epilogus.* Hęc dicta sunt in præcedentibus ab Hip. de abscesibus præsagienda, quæ omnia docent in quibus morbis abscessus futuri, & in quibus partibus, & in quibus ætatibus, & anni tẽporibus. In quibus morbis, dixit in prognost.65.2. libri, vbi Hippocra. dixit, Considerare autem oportet talia, hunc in modum: si febris detinet. Et in prognos.23. lib.3. Quæcũque febris prorogatur salubriter affecto homine. Docuit etiam, in quã erupturus sit partem, prognost.66. lib.2. dicens, Fiunt autem hi quidem in partibus inferioribus, quibus circa hypochondria phlegma, id est inflammatio quæpiam innascitur: illis verò in superioribus, quibus hypochondrium flaccidum ac sine dolore persẽuerat. In quibus ætatibus in progn.24. in quibus temporibus in progno. præsenti. Quæ omnia completa doctrina cõprehendit Gale. lib.3. de Crisib. ad finem, vbi cõmunia indicia abscessuum, à particularib⁹ in diuersis morbis longioribus & breuiorib⁹ inuenta, separauit dicens, Si verò ad abscessus conuertantur, communia quidem omnium indicia sunt, vbi de ægri salute non desperat, quòd neque morbus soluitur, neq; vrina multa, ac multam habens subsidentiam, sed cruda ac tenuis fertur. Propria verò eorum, qui non valde prorogantur, subita difficultas respirationis superueniens, & mox quiescens, quã grauitas capitis & dolor sequitur, & grauis sonus ac surditas, huic in glandosa carne post aures necesse est abscessum fieri. Si tamẽ morbus diu durauerit, neque vllum ex his signis adfuerit, sed in ægro ex locis inferiorib⁹, vel grauitas, vel tẽtio, vel inflammatio, vel dolor apparuerit, huic abscessus ad partes inferiores est expectandus.

GALENI Commentarius.

TRIA de abscessibus Hippocrates in præsenti oratione pronũciauit. principio vt hyeme potiùs accidant: deindè vt tardiùs desinant: demùm vt minùs retrocedant. Cæterùm abscessus per hyemem potiùs euenire, exuperãs in ea humor ostendit. Etenim anteà dictum iam est, per excretionem calidos, per abscessum frigidos vacuari humores. Porrò vt & tardiùs desinant, causanda est humoris natura, atque etiam circumeuntis aëris frigus. discutiatur enim omninò oportet decumbẽs humor, vt abscessus curetur: at humores crassi frigidique ægriùs discutiuntur, potissimùm quoties obductus aër frigidus fuerit. Ob eiusmodi verò causas & minùs retrocedunt, quandoquidem

dem repetentibus motionem quandam adesse necesse est. At frigidi mouêri difficiliùs possunt.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

HIC Com. facilis est, neque alia eget annotatione, præterquàm quòd vbi legitur, *Repetentibus.* Græcè habetur, παλινδρομοῦσι, quod est, recurrentibus.

PROGN. XXX.

QVICVNQVE autem in febre nõ lethali dixerit caput dolêre, aut etiam tenebrosum aliquod ante oculos apparêre, & oris ventriculi morsus huic accesserit, biliosus vomitus aderit. Si autem & rigor accesserit, & partes inferiores hypochondrij frigidas habuerit, citiùs adhuc vomitus aderit: quòd si quid biberit, aut ederit, per id tempus valde celeriter vomet.

VSQVE adeò Hippo. docuit prędicere circa indicationes, quæ fiunt per abscessus: deinceps verò circa eas, quæ fiunt per manifestas excretiones. Et primũ de his, quę per vomitũ, signa scribit, quę decretoria appellant. Libro tamen. 2. prognostic. 38. scripserat Hippo. signa, quæ ostendunt bonã vomitionem, vbi per ipsam intelligamus rem, quæ euomit: quæ signa salutis, non signa crisis appellãtur. Hìc tamen docet vomitũ ex signis, quæ ostendunt ipsum iam imminentẽ, ac proximè futurum, maximè in febribus salubribus, de quibus alioqui argumẽtum habetur, ꝙ lethales non sunt. Signa verò sunt quinq;: capitis dolor, tenebrosæ apparitiones, oris ventriculi morsus, rigor, frigus partium, quę sunt ad hypochondrium. Primũ itaq; est capitis dolor, qui potest euenire à causa in cerebro existente, & per consensum cum alijs partibus: maximè autẽ cõsentit vẽtriculo, ob neruorũ multitudinem, & rectitudinem vię, quæ est à vẽtriculo in cerebrũ. Quoties igitur vẽtriculus malis humoribus abundat, meritò capitis dolor concitabitur, ascendente vapore cerebrum replẽte. Cæterũ quoniã hoc signum commune est, vomitus & fluxus sanguinis narium. Gal. lib. 3. de Crisi. cap. 11. inquit: Sed & dolores capitis, etsi commune signum existãt vomituũ, & fluxus sanguinis, qui tamẽ velut mordaces sunt, vomituũ, qui verò quodã modo graues, atq; extendentes, pulsantesq́; & calidi, sanguinis fluxum propriè significant. Reliqua etiã quæ in progn. sequuntur, distinctionis gratia posita sunt. De hac autẽ capitis læsione simul cum alijs aduertendũ, quòd quædam sunt tales in essentia, quędã ex accidẽti: & ex accidẽti dupliciter, aut vbi causa fuerit in parte patiente, aut vbi per ipsam trãseat. Exẽpla sunt apud Gal. lib. 1. de Loc. pa. in læsionibus visorię potentię. Si nanq; lædatur arefacto humore crystallino, affectus à quo actio læditur in essentia est ipsius oculi. Si tamen humor lædens in oculi pupilla fuerit, ex accidenti læditur. Cęterũ causa lęsionis in oculo permanet: vbi tamẽ in ventriculo vaporãs humor contineat, oculus ex accidenti lędetur, & causa accidentis in trãsitu est per oculũ. Aduertendum etiam maximè, quod lędi ex accidẽti, vbi causa nõ fuerit in lęsa particula, adhuc euenit dupliciter: aut quoniam causa læsionis trãsit per ipsam lęsam partem, vt de vapore ascendente dixi: aut quoniam id, quod communicari solet, non communicatur lęsæ particulę. Hic secũdus modus magis propriè dicitur læsio per consensum: quod cõtingit, vbi resolutis neruis mouẽtibus thoracẽ, vocẽ aliquis amittat: ipsorum nanque motu deficiente non transmittitur aër cum impetu ad vocis formationem, lęditurq́; actio gutturis, & ligulæ, & reliquorũ, quę voci inseruiũt, nulla re ipsis cõmunicata, sed potiùs quoniam id, quod solebat, non cõmunicatur. Quòd testatur Galen. lib. 1. de Locis pa. vbi historiam narrat eius, qui cecidit ex altò, cuius musculi inter costales ac crura fuerunt resoluta, & motus omnis amissus est, q pẽdebat à neruis originẽ habẽtib⁹ à partib⁹ spinalis medullę, quę erãt infra ceruicem: quoniam ob inflammationem non perueniebat ad eas animalis facultas, ac inquit, Huiusmodi ergò noxæ speciẽ, magis propriè per cõsensum euenire dixeris, q̃ vbi ab humoribus in vẽtriculo cõtentis caput dolore tentatur:

Vomitus signa.
Cap. dolor. signũ vomitus & qualis.
Capitis dolor signum commune.
Actio multis modis læditur.
Læsa actio per consensum propriè

tatur: quippe per huiusmodi dispositiones, eleuatur ad ipsum aliquid, sed in dictis nuper dispositionibus nihil noxiũ ad crura defert: nam cõtrà priuatur ea facultate, quã anteà spinalis medulla ipsis suppeditabat. Minùs propriè verò læditur per consensum caput in casu nostro, vbi à ventriculo vapor ad ipsum ascendit. Similis lęsionis species in oculis fit, ea videlicet, quę ab Hipp. explicatur in. 2. signo, quæ attestatur futurũ vomitũ, maximè biliosum: de quo Hip. in præsenti prog. loquitur, nẽpe vbi ὀρφνώδης, id est, tenebrosum aliquod appareat ante oculos, quod significabit communicationem vaporum à ventriculo, ex doctrina Galen. lib. 1. de Loc. pa. vbi lęso instrumento dicit actionẽ lædi, aliquãdo ità, vt sublata causa permaneat affectus: aliquando verò ità, vt transeunte causa, affectus nõ amplius permaneat, quam dispositionem vmbram appellabat Archigenes, quemadmodũ in oculorũ dispositionibus suffusioni similibus. Et infert, Eandem ob causam, vbi sanguinis fluor, aut vomitus per morbos expectať, huiusmodi accidẽtia interdũ apparent, de quibus Hippo. in progn. hunc in modum scripsit, Si cuipiam, inquit, in non lethali febre caput dolet, aut ante oculos obscura quædã obuersantur, aut cordis dolor accidit, is bilem euomet. Cõmunis igitur est via significãdi vomitũ sequuturum, ex capitis dolore, & ex tenebrosis apparentibus: cõmunis quoque via cognitionis, quod per consensum vtrũq; accidit, est, quoniam remissa causa vaporẽ transmittente, minuitur lęsio, & aucta augetur, vt inquit Gale. lib. 2. de Lo. pa. ad finem. Ergò quum pars, inquit, aliqua simul cum alia sic afficitur, vt irritata quidem vna, altera væhementiùs molestetur, remissa verò irritatione quiescat, eam per consensum affici putandum est, Meritò ergò, quoniam ad causam (qua irritata augetur læsio capitis & oculorũ) recurrendum erat, tertium signũ addit Hip. quod ipsam partem lęsam ostendit, quæ etiam in se cõtinet causam læsionem efficientem, non in transitu, vt cerebrum & oculi: hæc autem est ventriculus, de quo dixit, Et oris ventriculi morsus huic accesserit. quem Græcè καρδιωγμὸν, id est, cordis morsum appellãt, & καρδιαλγίαν. vt Gal. in Cõ. Sed aduertendum, quòd non omnis dolor oris ventriculi appellatur καρδιαλγία, id est, cordis dolor, sed is, qui fit ab humore mordente: aliâs non essent idem, καρδιωγμὸς, & καρδιαλγία. Gal. nanq; lib. 2. de Pla. Hip. & Plato. inquit, Verùm neque omnem ventriculi dolorem καρδιαλγίαν, hoc est cordis dolorem appellant, sed illũ tantùm, qui cum acrimonia humorũ proritat & mordet. Euenit autem is morsus ab humore bilioso, os ventriculi infestante. καρδίαν enim, hoc est, cor, solebant Gręci appellare os ventriculi. Cùm autẽ humor biliosus os ventriculi supernatat, manifestum est indicium, ꝙ vomitum ostẽdit futurum. Quòd autem morsus oris ventriculi indicet humorem vomitum nuntiare, ac exigere, vt ab arte cõcitetur naturam imitante, quæ ea parte euacuare debet, qua natura vergit per loca conferentia: explicat Hippo. Apho. 17. 4. sectio. dicens, Si quis febrem non habẽs abstineat à cibo, & cordis morsum, & tenebricosam vertiginẽ patiatur, & oris amaritudinem sentiat, per superiora purgatione indigere significat. Ostendit ergò inclinationem naturæ ad vomitũ biliosum, morsus oris ventriculi, ex passione, & ex parte patiẽte: ex passione, quia morsus ab humore fit bilioso: ex particula, quia os ventriculi patitur, quod ante omnẽ vomitũ fieri solet. Hæc pars in codicibus Hipp. Aldinis sic legiť, ἢ καρδιωγμὸς τουτέῳ προσγένηται. id est, vel huic oris ventriculi morsus accesserit. In codicibus tamen Galenianis Cratandri copulatiuè sic, ἢ καὶ καρδιωγμὸς τουτέῳ προσγένηται. id est, & oris ventriculi morsus huic accesserit. Si autem his rigor quoque accesserit, & partes hypochondrij inferiores frigidæ fuerint, citiùs adhuc vomitus aderit. Rigor dixi, quoniam Græcè ῥῖγος habetur, quod vocabulum non refrigerationem, sed rigorem significat, qui apud Gal. est totius corporis inæqualis concussio ac cõquassatio, ad finem lib. 1. de Cau. sympto. Malè ergò algor transfertur. Prætereà non est is rigor, qui apud Celsum appellatur rigor, quę dispositio est vtrinq; conuulsio, per quam & membrum aliquod rigidum esse dicimus, nõ tamen rigorem pati, ad vsum medicorum aliorum à Celso. Vbi autem Celsus rigorem, quem Hipp. & Gale. appellant, explicare vult horrorem, dicit: tamen hęc dispositio φρίκη appellatur, quæ horror Latinè, diuersa satis à rigore: vt lib. 10. de Morb. curan. satis constat, ex vtriusq; generatione. Rigor itaq;, qui totius corporis inæqualis conquassatio est, humorẽ significat biliosum, ac mordax excrementũ, celeriter per sensibilia mẽbra adactum. Gale. nanq; libro citato, postquàm rigorem per cõcussionem explicauit, inquit, Ac concussio quidem ista succedet, propter eorum quæ excernuntur excrementorũ tum multitudinẽ, tum acrimoniã, tum impetus celeritatẽ, tum labo

Læsa actio per consensum minùs propriè.

Tenebræ vomitum indicant. ὀρφνώδης.

Ventriculi morsus signũ vomitus.

καρδιωγμός.

καρδιαλγία.

Rigor vomitus signum. ῥῖγος.

φρίκη. Horror.

Rigoris generatio.

laborantis virium infirmitatẽ. Quando ergò celeriter agitatur biliosus ac mordax humor per membra sentientia, ad expulsionem concitatus, rigor sequitur: talis ergò vomitũ proximè antecedit, atque humorum motum ad expulsionẽ iam præsentẽ significat. Vbi etiã accedat, partes hypochondrij inferiores infrigidari, quoniã calor ac bilis ad superiora tendunt, manifestus est motus humorũ ad vomitùm, citoq; futurum ipsum ostẽdet. Hęc pars in codicibus Hippo. Aldinis legitur, καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ ὑποχονδρίου. in codicibus Galen. Cratandri illa pars, μέρη, non legitur, verùm eundẽ facit sensum. In fine addit, Si quid biberit, aut ederit per id tẽpus, valde celeriter vomet: corrumpũtur enim quæ superueniũt, ac permutantur in naturam humoris in ventriculo abundantis: indè maior fit ventriculi irritatio: prætereà & magis ipse grauatur: adde ꝙ vẽtriculus plenior magis aptus est vomitioni, vbi non fuerit summè plenus ac distentus à multitudine contentorũ. Hoc ad curatiuam methodum pertinet, quæ docet comedere ac bibere, cùm vomere propositũ est, vt Hippo. docuit lib. de Internis passionibus, dicens, Et cùm cœnabit, pocula largè exhauriat, & vbi iam repletus fuerit, parùm dormiat: deindè experrectus vomat, magno vini poculo epoto, cum tepida aqua temperato. Alia signa vomitus cretici scribuntur à Gale. lib. 3. de Crisi. cap. vltimo, Vbi enim crisis speratur, si vrina atq; aluus supprimantur, rigor eueniet: demũ verò vbi fuerit ardens, morbusq; biliosus, & tunc sudor ac vomitus sperantur. Si signa vomitus nõ adfuerint, sudor aderit: maximè vbi homo increscẽte accessione delirauit, cutis humida ac irrorata fuerit, qualis antè non erat, & pulsus insigniter mollis: vbi tamen durus fuerit pulsus, vomitus magis ostendit, ꝙ̃ sudores. Et infrà, Vomituũ autẽ signa sunt, cordis morsus simul cũ dolore capitis, & vertigines obortæ cum his quæ oculis obijciũtur, tenebrosis, & cum agitatione labri inferioris, & multo ac tenui sputo defluente. Tremor labij docet, communem esse membranam internã ventriculi, gulæ, oris, & labij. Saliuæ tenuis effluxus, ex compressione ventriculi fit, quam dispositionem πτυελίζειν appellauit autor libr. Prorrhe. par. 1. sect. 30. & Gal. in Commen. inquit, Quandoquidem nihil aliud licet coniectari vocem, πτυελίζουσαν, significare, quàm sæpe spuere, vel impleri os frequenter saliua: ob id ego atq; alij omnes, qui librũ hunc exposuerunt, sic acceperunt: appâret namque his, qui vomere debẽt, os tenui saliua plenũ, ob mẽbranæ communicationem. Et libr. 2. de Ratio. vict. acut. de perperàm cibatis amaros fieri dicit, & habẽre sputa tenuia. & Galen. Cõmen. explicat, quia stomachus immodicè grauať. Hæc duo signa addita à Gal. in arte præsagiẽdi, admodùm vtilia sunt, maximè his, qui mẽte laborãt, vt phrenetici, qui rationẽ doloris capitis tenebrosarũ apparitionũ, & morsus oris ventriculi reddere non possunt. In illis etiam saliua tenuis effluens ab ore, & tremor labij, manifestè ostendunt vomitum, vt vult Galen. in præfato Commen. quibus accedit pulsus durities, cum alijs suprà dictis.

Vomit⁹ proximus.

Vomitus signa.

Tremor labii.

Saliua tenuis effluens.

πτυελίζειν.

Vomitus signa in mẽte turbatis.

GALENI Commentarius.

DE vomitione spontina euemente ratione iudicationis, hoc loco Hippocrates docet. Prima autem finitio ei est, vt morbus haudquâquam exitiosus habeatur. Appellauit autem iam hunc morbũ sæpenumerò salubrem. Secunda verò, vt ægro dolẽti caput, obuersetur quiddam ob oculos tenebricosum, quod vtique significat atrum ex flauæ bilis syncerae exhalatione confectum. Hęc enim pleniùs calefacta, &, vt ità dicatur, væhementer assata, atram exhalationem ceu fuliginem quandam ad caput remittit, ob quã capitis dolor infestat. Quantum verò eius ad oculos permeat, turbulentiorem reddit in eis humorem splendidum ex natura ac purum, ità vt fiat conditio quædam similis eius quæ circa purissimum ac lucidissimum aërem euenit, recipientem statim in se aut fumidum quẽdam aut fuliginosum nigrorẽ. Hanc igitur exhalationem sentiẽs à cerebro permeãs ad

ad oculos visorius spiritus, quemadmodùm per suffusiones, visa (vt ait) tenebricosa committit. At verò cũ talis exhalatio de sedibus quoq; subeat pulmonis, eam interstinguimus ab illa quę de ventriculo redundat cordis dolore. Tales enim humores latẽt pulmonem, vt qui vel omninò nõ sentiat, aut difficulter sentiat. Ventriculi verò ostiolum (appellatur id, vt constat, etiam cor) propter magnitudinem neruorum quos habet sentientium, nihil latet quod in eo infestet: ità fit vt mordens biliosus humor, cordis, id est, vẽtriculi dolorem committat: & ob eam rem biliosa vomitio accidit. Tale enim etiam Thucydides indicauit dum ait: Et cùm in cor inhæsit, subuertit id, ac purgationes bilis, quæ à medicis sunt appellatæ, subierunt. Verbũ enim subuertit, de impetu dixit in vomitionem, statim etiam nominans cor, ventriculi ostiolum: & ob eam rem morsum eius, cordis dolorẽ appellitant. Alibi Hippocra. scripsit, vt infernum labrum id ipsum indicet, haudquâquam quiescens, sed quodammodò intremiscens, propterea, quòd si bilis mordeat internam ventriculi tuniculam, ità cõmouetur labrum. Didicimus enim ex dissectione, vnam esse omnem hanc tunicam perpetuam per omnia sibi & omnis ventriculi, & gulæ, & linguæ, & palati, & omnis oris. Hæc igitur est quę & labra cõcutit, quoties ab acriore bile collecta in ore ventriculi mordetur. Talis enim humor præ læuitate fluitare natura assolet: & ob eam rem ad gulam redundat, relinquẽs ventriculi fundum, ac facilè vomitur. Quòd si rigor quoq; præhendat tunc hominem, magis etiam vomitio non solùm citiùs, sed etiam bilis erit copiosioris: cùm soleat rigor magna ex parte bilis efficere vomitionem, quemadmodùm cùm de ea ageretur, est demonstratum. Quinetiam si quid bibat aut esitet per illud tempus homo, adhuc citiùs deuomet: quia pariter cum bile, ingesta cibaria in ventriculo vitiantur.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

IN prima parte explicat Hippocr. loqui de morbis non lethalibus, quos appellat μὴ θανατώδεις, qui idem est, quod περιεστικὸς, id est, salubris.

IN secunda parte, quæ incipit (Secunda verò) reddit causam quare iuxta vomitũ sentiunt ægri capitis dolorem, & ante oculos tenebras. Causa autẽ est vapor ab humore elatus, atque exustus, qui iam ad nigrum vergit colorem. *Lucidissimum*. Græcè, φανότατον, id est, perspicacissimũ. *Statim*. Græcè, ἐξαίφνης, id est, subitò. *Visa (vt ait) tenebricosa committit*. Græcè, τὴν φαντασίαν (ὡς εἶπεν) ὀρφνωδῶν ἀποτελεῖ. id est apparitionem (vt inquit) tenebrosorũ perficit.

IN tertia parte, quæ incipit (At verò) ostẽdit, morsum oris ventriculi significare vomitum biliosi humoris, ac meritò appellari cordis morsum, Græcè, καρδιωγμὸν: quoniam Gręci os ventris appellabant καρδίαν, hoc est, cor: quod allêgat ex Thucydidis sententia lib. secundo, de Placitis Hippocratis & Plat. ad finem probauit, referens hanc eandem sententiam, & Nicandrum dicentem, Quodque gulæ exceptor seu cor epulare vocat. Et Hippocr. dixit, Mulier cordis dolore vexabatur, nihilque comedebat, tantùm farinam succo mali punici subegit, eamque solam in cibo sumere satis habuit, atque euomuit quædam vt cirion. Omnes hi satis euidenter ostendũt, os ventriculi cor fuisse appellatum. *Cordis dolorem*. Græcè, καρδιαλγίαν.

IN quarta parte, quę incipit (Alibi Hip.)

vnum

vnum aliud signum addit, nempe tremorē labij, qui sequitur ad morsum oris ventriculi, quoniam vnam habent communem mēbranam, sicut & gula, palatum, & totum os. Libr. 2. de Ration. vict. acuto. sect. 44. de his, qui intempestiuè transeunt ex vasorum inanitione ad sorbitionem, bilē mordentē os ventriculi significare docet multis signis: & in fine inquit Hippo. Atque interdùm labri inferioris concussio. Gal. etiam in eo Com. vomitum acrium humorū significare dicit. Ex *dissectione.* 4. lib. de Vsurpantium inquit, At etiā cōtinua est, interna vētris, & stomachi, & omniū quæ in ore tunica: siquidem hoc melius erat, & ad attractionem contentorum in ore cibariorū, & vt lingua trahatur cum musculis, qui sunt secundùm tonsillas: à quorum omnium tensione super tenso laringe, & recurrente in epiglottida, & operculato ab ea, repentè simul humiditas incidere in pulmonem prohibetur. *Per omnia sibi.* κατὰ πᾶν ἑαυτοῦ τῆς θ' ὅλης γαστρὸς, καὶ τοῦ στομάχου, καὶ γλώττης, καὶ οὐρανίσκου, καὶ ὑπερῴας, ὅλου τε τοῦ στόματος. quod est, per totam ipsam, & totum ventriculum, & os eius, & linguam, & palatum, & totum os. Partes tamen illæ οὐρανίσκου, καὶ ὑπερῴας, palatum significant: sed ὑπερῴα partem significat, quæ est ad foramina nariū: vt libr. 6. de Morb. popu. par. 1. Commen. 3. vbi dixit Galen. Simul & ὑπερῴαν, id est, oris palatum, inspicere oportet. Vocatur autem ità pars illa superioris regionis ipsius, quanta suprà narium foramina, in ore est sublimis: reliqua tamen pars ab ea, quæ propriè appellatᷣ ὑπερῴα, appellabitur οὐρανίσκος.

Mēbrana vna oris & ventris.

ὑπερῴα.

οὐρανίσκος.

QVINTA pars incipit, (Quòd si rigor) in qua probat, ex rigore vomitū significari biliosum: quoniam bilis rigorem efficit, vt dixit lib. de Rigore. &. 10. de Morb. curan. &. 2. de Causis symp.

IN sexta parte, quæ incipit (Quinetiam) vbi homo biberit, aut ederit aliquid, sequuturum citò vomitum dicit, redditque rationem, quoniam alimenta corrumpūtur simul cum bile. *Vitiantur.* συνδιαφθείρεται, id est, simul corrumpuntur.

PROGN. XXXI.

EX his verò, quibus dolor fieri cœperit, prima die, quarta premuntur maximè, & quinta: ad septimam verò liberantur. Plurimi autem ipsorum tertia dolêre incipiunt, quinta verò maximè vexantur: liberantur verò nona, aut vndecima. Si tamen quinta dolêre cœperint, & reliqua secundùm rationem priorem ipsis eueniant, decimaquarta morbus iudicabitur.

QVONIAM de capitis dolore scriptū est prognosticum præcedens, quod docet futuram iudicationem per vomitum, in præsenti, quo die futura sit iudicatio, ostendit. De morbis autem acutis loquitur, quorum terminus ad. 14. extendi potest: citrà ipsum tamen eueniet aliquādo iudicium, vbi symptomata & morbi motus accelerauerint. Doloris autē terminus est septima dies, à qua vexare cœperit: accelerāt tamen, si primo die incœperint: tardātur, vbi quinto: medio modo se habent, vbi tertio. Semper tamen. 7. die finietur morbus à die quo dolêre cœpit: fit enim morbus, qui aliâs acutus foret, admodùm acutus, ex symptomatis superuenientibus, id est talis, vt 7. nō pertranseat, cum ea symptomatū magnitudine. Qui igitur à die, quo dolor capitis dictus euenit, cōputationem fecerit. 7. die, aut ferè, soluendū morbum prædicere poterit: quibus prima die morbi dolor capitis cœperit. 7. iudicabitur. In diebus autē intermedijs dolor magis premet, quoniā erit in augmento morbus: erunt autem isti. 3. &. 5. quoniam morbus biliosus est, & in imparibus affligit magis. Si tamen symptomata non inceperint ante. 3. dolore capitis incipiente. 3. die, finietur morbus 9. aut. 11. vexabit autē magis in quinto, quàm in. 3. quia est id tempus augmenti. Quòd autem iudicandus sit morbus in. 9. aut quòd in 11. ex celeritate motus morbi cognoscetur: qui enim celeriter mouetᷣ, in. 9. qui tardiùs, in. 11. Est autem. 11. octauus à tertio: differtur tamen in ipsum, quoniā. 10. qui septimus est à tertio, non est iudicatorius, vt in primi progn. huius lib. expositione declarauimus. Pariter etiam euenit ob motus celeritatē, vt anticipet in nonum, quemadmodū & morbi exactè peracuti, q in. 4. finiri deberēt, in. 3. anticipant, aut in 5. postponunt iudicationem. Qui verò quinto die dolêre incipiunt, 14. iudicantur: intellige, vbi reliqua euenerint secundùm rationem priorum,

Dolorum capitis dies iudicationū.

Morbi peracuti exactè anticipāt in 3. aut postponunt in. 5. iudicationem.

priorum, id est, vbi in medio tẽpore magis vexet capitis dolor, nempe.7. aut nono die: hęc enim ad.12. peruenit cõputatio. Verùm. 12. iudicatorius non est, differetur igitur in. 14. qui terminus est acutorũ morborũ. Accedit etiã ad id, quòd morbus hic nõ est celeris motus, quod indicat capitis dolor, qui non ante. 5. vexauit, & morbus tardioris motus, maiori spatio eget, vt perueniat ab augmento in summũ vigorem, quàm vt perueniat à principio in augmentũ: licet in peracutis morbis, qui finiuntur intra primam hebdomadam, æquale tempus ob motus celeritatem sit, vt in Aphor. 71. sectio. 4. Quibus septima iudicatur, his nebulam rubeam habet vrina, & reliqua secũdùm rationem. Et Gal. Cõ. inquit, Nunquid igitur in. 4. die talis nubis apparens, futuram in. 7. iudicationem significabit, in alia autem aliqua indice non significabit, diligentiùs est inquirendũ, quod in ipsis operibus est obseruãdum. Nam quantum ad rationes attinet, sunt ad vtranque partem argumenta, & magis ad alterã, quòd nõ significabit, nisi morb⁹ valde væhemẽter moueatur. Ecce vbi non in omnibus per tẽpus est à principio in augmentũ, & ab augmento in statum. Talis est dispositio, quæ tertiũ locũ habet in Hip. litera: quoniam tardũ habet motũ, indè enim sequit, vt quinto incipiẽs, septimo aut nono magis premat, & .14. die iudicetur, ac maius sit spatiũ à septimo aut nono in . 14. quàm à quinto in nonum, aut septimum. De his etiam, qui sunt in secundo loco, qui cœperunt. 3. dolẽre, & quinto fuerunt in augmento, & nono, aut vndecimo fuerunt iudicati, idem euenit: quoniã maius est spatium à quinto in nonum, aut. 11. quàm à tertio in quintum.

Latitudo principii & augmenti non semper æquales sunt.

GALENI Commentarius.

TRES dixit differentias ex tempore ductas doloris capitis: & item tres terminos iudicationis earum. Itàque prima differentia est, si prima die ægrotationis, capitis incipiat dolor: altera, si tertio die: tertia, si quinto. Sed omnibus his cõmune est, septimo quodãmodò die, à quo incepit, desinere. Si igitur incipiat primo die, septimum habet decretorium. Si tertio, quãtum in ipsum agitur septenarij numerum decimũ. Sed quia hic nequâquam decretorius est, ad nonum aut vndecimum deuenit iudicatio: quæ citior aut tardior quàm septenarius terminus, vno die est. Atque in animum rursùs reuocabis, vt & nonũ diem hoc loco cõmemorauerit tanquàm decretorium, quemadmodùm & (vt anteà docui) tertium, non per quaternariam aut septenariam circuitionem habentes indicationem: sed ea ratione, quòd intercidant, quemadmodùm libro De Iudicationibus definitum est. Quinetiam tertia differentia doloris capitis, quinto incipit die, & ad quartumdecimum prorogatur: propterea quòd non admodùm calidius sit, neque festinet, iudicio est, quòd incipiat quinto die, & quia adiecto septenario primis quinque diebus omnes fiant duodecim. Duodecimus verò non sit decretorius, neque etiam fieri poßit, vt vnum anticipes diem. Ostensum enim iam est eum esse limitem acutißimorum morborũ proprium: itàque meritò in quartumdecimum excidit.

ANNOTATIO IN GALEN. COM.

IN prima parte tria membra scripsisse Hippocr. refert, omnibusque commune esse, vt talis sit morborum ipsorum natura, vt. 7. iudicetur: maximè si primo incipiat capitis dolor. Si tamen in tertio non adæquatè, finietur in septem diebus: quoniam. 7. à. 3. est decimus, & ille non est iudicatorius. *Terminos.* Græcè, προθεσμίας, quod est, certus terminus. *Septenarius*

narius terminus. τῆς ἑβδομαδικῆς προθεσμίας.

SECVNDA pars incipit (Atque in animũ) admonet Gal. vt in animo teneamus nonum diem esse decretoriũ, ex intercidentibus. Quod etiã dixerat, *Lib. de Indicationibus.* Græcè. περὶ κρισίμων, id est, de diebus decretorijs: lib. nanq; 3. inquit, Iam verò & nonus inter duos decretorios, septimũ & vndecimum medius, vel nondũ factum. 7. die iudiciũ, vel vndecimo futurum ipse sibi vendicat; rariùs quidem septimi, sæpe vndecimi crisim assumit. Est etiam decretorius nonus apud Hipp. lib. 1. de Morb. popu. part. 3. inter impares decretorios annumeratus. *Vt anteà docui.* Tertiũ esse decretorium dixerat suprà Com. 2.

Nonus dies decretorius.

IN tertia parte, quæ incipit (Quin etiam) tertiam differentiam doloris capitis declarat, redditque rationem, quare non iudicentur in die. 12. & nos in expositione primi prog. hui9 libri, duodecimum non esse decretoriũ ostendimus ex ipsius sententia. *Indicio est.* Græcè, δηλοῖ δὲ ἐν τῷ τὴν ε. ἡμέραν ἄρξασθαι, καὶ διὰ τῆς ἑβδομάδος προσθέσεως, ταῖς πρώταις πέντε, τὰς πάσας γίνεσθαι. ιβ. κρίσιμον δ' οὐκ εἶναι τὴν. ιβ. quod est, Ostendit autem id, quoniã quinta die incepit, & ex additione septimanę, quinque priorib9 omnes sunt. 12. duodecimus tamẽ non est decretorius. *Poßit.* potest. *Ostensum.* libro. 2. de Diebus decretorijs. *Acutißimorum morborum.* Græcè, τῶν ὀξύτατα κινουμένων. quod est, eorum qui celerrimè mouentur. Vndecimus enim est terminus acutorum morborum, quando celerrimè mouentur, vbi aliâs finiri in. 14. deberent: quod non aduertit Laurentianus.

Dies. 12. non est decretorius.

PROGN. XXXII.

FIVNT autẽ hæc mulieribus quidẽ & viris, in tertianis maximè: iunioribus autem fiunt quidẽ & in ipsis, magis verò in febribus perasfiduis, & in legitimis tertianis.

ARGVMENTO sumpto ex tẽperatura, quę ætatẽ sequitur, diuersimodè euenire putandum est, eã quæ de crisibus in capitis doloribus dixerat. Nã cùm illæ sint breues morborũ terminationes, opus est vt humor faciens dolores sit admodùm calidus, ac biliosus: aut vbi id defecerit, temperaturæ naturalis caliditas id suppleat. Quia ergò naturalis tẽperatura virorum & mulierum, id est, eorũ qui in ætate iuuentutis sunt, calida admodùm est, & in ea bilis plurimùm abundat, in omni febre tertiana, cum capitis dolore dicto, breuis erit terminus, & qualis dictus est ab Hip. in prog. præcedenti. Licet enim tertiana non pura fuerit, quod deficiet de calore humoris, implebit calor temperaturæ, ætatis. Indicat tamen Hippo. in alijs febribus, in ætate adulta, qualis est virorum, posse euenire, quod dictũ est: quoniã in frigidis morbis ob calorẽ temperaturæ corporis fieri poterit quod in calidis. Quòd dixit, Maximè, ad ętatẽ est referendũ: per febres enim tertianas quascũq;, quod dictũ est, viris & mulieribus, maximè euenit: In alijs verò ætatibus, quę sunt ante ipsam, nõ fiet id quod dixit, nisi in morbis admodùm biliosis, in quibus humor peccãs adeò calidus est, vt habeat à natura sua celerem motum, & breuẽ terminationẽ. Id autem erit in febre tertiana exquisita, & in febribus perasſiduis, quas dixit Hip. ξυνεχεστέροισι, id est, perasſiduis, ac frequentioribus. Sunt autẽ hæ quæ nõ intermittunt, & pręter id celerem habẽt motũ, nimiãq; frequẽtiam accesſionũ, quas Gal. appellat in Com. ὀξυτάτους, id est, acutisſimas.

Mulieres & viri.

GALENI
Commentarius.

IN hominibus iam perfectis, de quibus assolet ferre virorum ac mulierum appellationem, in omni febre tertiana talia accidũt, propterea, quòd ætas biliosißima existat. In minoribus verò natu quàm ij, non in omnibus, sed solummodò in veris tertianis, quæ sanè biliosißimæ sunt. Porrò accidũt & per morbos acutißimos, nam hi quoque biliosißimi sunt: cõstátque vt & perfectis multo magis eueniãt. Id enim prę

dictis consequens Hippocrates nequâquam adscripsit: quasi vel à nobis intelligi poßit.

ANNOTATIO IN GALEN. COM.

IN prima parte, Ob id, inquit, in adultis per febres tertianas, etiam si legitimæ non essent, id euenire dicit, quod prædixerat in prognost. præcedenti: quoniam in ea ætate bilis abundat. quod ex. 2. de Temperamētis suprà probauimus.

IN secunda parte, quæ incipit (In minoribus) in ætatibus, in quibus bilis non tantùm abundat, quantū in iuuētute, idem etiam euenire inquit per febres quæ biliosissimæ sunt, vt tertiana legitima, & febribus acutissimis, quas Hip. appellauit perassiduas. Acutissimi tamen morbi, biliosissimi sunt, vt inqt Gal. in Cō. Anaxagoras quoq;, vt inquit Arist. li. 4. de Part. animalium. cap. 2. vult à bile pendere acutos morbos: damnat tamen eius opinionem, sed immeritò, dicens, Anaxagoras errore opinari videtur, fel esse morborum causam acutorū: quum enim abundat, aspergi in pulmonem, & venas & costas asseuêrat, ijs nanq; ferè accidunt ea vitia animalibus, quæ felle carent. Dissectis etiam id pateret, si itâ esset, ad hæc copia humoris, quę per abscessus decumbit, conferri non potest, cum eo quòd ex fellis conceptaculo aspergatur. Constat autem has Arist. rationes nihil aduersus Anaxagorã conuincere. Primū enim, quòd similes morbi eueniant animalibus felle carētibus, nihil obstat: non enim Anaxagoras de felle, id est, de bile, quæ in vesica fellis cōtinetur, loquit, sed simpliciter fel appellauit bilem ipsam colore flauam, sapore amaram, à qua ferè omnes acuti morbi originem trahunt. Is autem in omnibus animalibus est, etiam si in felle non contineatur, quoniam in ipsis non abundat: & id tantùm ad fellis vesicam trahitur quod abundat. Ad id etiam quod dixit Arist. de abscessibus, constat ꝙ per corporis venas tanta copia bilis est, vt quosuis quantumuis magnos abscessus facere possit. Defecit Aristo. quoniam putauit non continêri bilem alibi, quàm in vesica fellis, & in venis solùm sanguinem, secundùm naturam.

Anaxagoræ opinio cōtra Arist. defenditur.

IN tertia parte, quæ incipit (Constatq;) id quod in minoribs natu euenit, nempe prædictam formam obseruari per febres tertianas, & morbos acutissimos, multò magis in adultis euenire inquit. Nam si ea forma obseruatᷓ in ætate adulta, per febres omnes tertianas, quamuis non puras, ob biliosum temperamē tum, multò magis id eueniet per tertianas legitimas, & reliquos biliosos morbos, quales sunt febres acutæ admodùm.

PROGN. XXXIII.

QVIBVS autem per huiusmodi febrem capite dolētibus, pro tenebrositate ante oculos apparēte, hebetudo fiat, vel splendores præsentētur: pro morsu verò oris ventriculi, in hypochondrio, vel in dextra vel in sinistra parte contendatur quippiam sine dolore, aut phlegmone: pro vomitu, sanguinem è naribus erupturum sperandum est: indè autē in iuuenibus magis sanguinis eruptionem expectare oportet. In ijs verò, qui triginta annorum sunt, & seniorib⁹, minùs, sed in his vomitus sperandi sunt.

FLVXVM sanguinis narium prædicere docet Hipp. in præsenti prog. quemadmodùm vomitum in. 30. à febre non exitiosa cum capitis dolore incipiēs, vt in ipso, quēadmodū etiam in illo, capitis dolori adiungit significationes, quæ futurum prænuntiant vomitum, itâ modò eas quæ fluxū sanguinis. Primùm itaque de febribus non exitiosis est intelligēdum, quod scribit: nam dolor talis, vbicūsigno aliquo lethali coniungatur, omninò exitiosa erit dispositio, vt in progn. 11. dixerat. Cū capitis dolore dixit, cuius tamē naturã distinguere oportet: nã dolor ipse capitis ostendit naturã causæ, & indè futurū aut vomitū, aut fluxum sanguinis: vt lib. 3. de Crisi. cap. 11. Nã mordaces vomitū nuntiant, & graues, extendentes, pulsantes, & calidi fluxum sanguinis.

Flux⁹ sanguinis narium sig.

Maximè

Maximè etiam ad præsagiendum sanguinis fluxum facit, quod in progno.11. dixit Gal. in sua lectione, nempe, si dolor capitis fortis ac perseuerans fuerit circa frontem ac tempora. Hęc de dolore capitis. Præterea inquit, Si pro tenebrositate apparente fiat hebetudo: id enim docet, non esse vaporem nigrum atque adustum eum qui ascendit in caput, sed humoris copiam, quæ obtundit aciem oculorũ. *Hebetudo oculorum.* Quod sanguis ipse caput occupãs efficere potest: per hanc enim dispositionem, videndi organum ac caput ipsum læditur, ex accidenti ob causam quæ in ipsis continetur, non quæ aliundè ad ipsas perueniat, quemadmodùm in quibus vomitus prænuntiatur. Galen. loco citato causam hebetudinis oculorum scribens dixit, Hebetudines autem, quoniã multus & totus simul elat⁹ ad superiora spiritus, meatus obserat. idem lib.1. progno.28. Splendores etiam præsentantur oculis, quoniam sanguis humor splendidus est. Calen. loco citato inquit, Quidã fulgoris motus oculis apparentes, quoniam humor est flauus. *Splendores oculorum.* Intelligendum autem est, quòd sanguis tenuis, & bili mixtus, flauus dici potest. Contra hanc sententiam videtur, quòd splendores non significent sanguinem abundare. Nam.2. de Rati. vict. acutorum, sectio.44. contra eos qui coacti cibant ægros iuxta morbi vigorem, recitãs symptomata, eis incertos & discurrentes lucis splendores obijci dicit. In quibus tamen sanguis non abundat, sed bilis. Et progno.30. suprà, Bile abundante in ore ventriculi, tenebrositates fieri debent potiùs, quàm splendores. *Bilis nõ vsta splẽdores efficere potest.* In hoc loco Musa ea qua solet vtitur prolixitate, quum tamen posset vnico verbo dicere, bilem non vstam non minùs sanguine splendores facere oculorum, quoniam humor est flauus. Ea enim est Galen. ratio lib. de Crisi.3. loco citato. Talis autem est bilis, de qua Hip. lib. de Ratio. vict. acutorum, loco citato dixit, Interdũ cruda tum à capite, tum à thorace attrahuntur biliosa. Talis ergò bilis cruda ante oculos versata, splendores efficiet, non tenebras, vt illa quæ in ore ventriculi vritur. Differunt autem ab his splendores, qui fiunt à sanguine: quoniam qui fiunt à sanguine, coniunctam habent capitis grauitatem, & aliquãdo pulsum in temporibus, quæ non adsunt, vbi bilis abundet: vtrobique tamen appellantur μαρμαρυγαί. *μαρμαρυγαί.* Si etiam pro morsu oris ventriculi, de quo diximus prog.30. vomitũ significare: *Hypochondrii cõtẽsio.* contendatur hypochõdrium in dextra aut sinistra parte: contendi enim quodã modo conuelli est, & sursùm trahi: quod raptum humorum ad partes superiores & naturæ inclinationẽ ostendit. non tamen omnis talis id indicat, sed cõtentio, quæ fit sine dolore, ac phlegmone: vbi enim dolore fiat, ipsam hypochondrij inflammationẽ posset significare. Voluit tamen Capito negationẽ ab hac demere lectione, legens hypochondrij contentionem cum dolore. *Capitonis lectio dãnatur.* Repræhenditur autem à Gale. lib.1. de Mor. pop. par.2. in secunda aëris constitutione, Com.55. dicente, Tãtùm itaque solùm hoc loco adijciam, propter Capitonẽ, qui in præsenti oratione scripsit, Et hypochondrij tentio cum dolore: non enim rectè negationem, non, sustulit: tum ob veritatem ipsam, tum ꝙ in progn. dictum est, Cùm in hypochondrio dextro vel sinistro quippiam contenditur, sine dolore, & inflammatione, his sanguinem è naribus fluxurum verisimile est: nẽpe hypochondrij contentio vergentiæ succorum ad caput nota est, si absque dolore est: quæ si cũ dolore fuerit, viscerum phlegmonen consequitur. Cùm verò caliditate sursùm sanguinem trahente, & iecore impellente contentio fiat, sanguinis profusionem expectare oportet. Ex his etiã vltimis verbis colliges illam hychondrij contẽtionem, ad iecoris impellentis cõpresßionem esse referendã: id enim significat. Adde etiam contra Capitonem, quod inquit Galen. libr.3. de Crisib. citato loco, Si verò hypochondria cum dolore tẽdantur, non modò fluxum sanguinis, sed etiam aliquã ibi adesse inflammationem significant. *Hypochondrii contensionis causa.* Quod etiam addit, sanguinis eruptionem in iunioribus esse expectandam: ad ætatis temperamẽtum calidi[illegible] est referendum, vt in progst. 29. libri primi, & prognost.12. huius libri: in alijs verò vomitus, quia in eis non abundat sanguis. Huius prognostici sententia non adeò integra scripta est ab Hippocrate, libro primo, de Mor. popu. par.2. in secunda aëris constitutione, vbi colli dolorem ac temporũ grauitatem ad fluxum sanguinis narium significandum addit dicens: In ardentibus autem, atque alijs febribus, quibus colli quidem adest dolor, temporum grauitas, & tenebrę oculis obortæ, vel & cõtentio hypochondrij sine dolore superueniat, his profunditur ex naribus sanguis. Præter signa, quæ in hoc progn. scribuntur ab Hippocr. & dolorem temporũ, & frontis, in prog.11. duo alia habentur à Gal. loco citato, quorum vnum est rubor oculorum, maxillarum, & narium, qui ostendit sanguinẽ in eis partibus abũdare: & quod oculi *Maxillarum rubor.*

Oculorũ lacrymæ quid ostendunt.

lacrymantur, inquit ipse, ob fluxus multitudinem, quẽadmodũ in oculorum inflammationibus. Quod Hip. scripserat lib. 1. de Mor. popula. par. 2. in. 3. aëris constitutione dicens: Quibus in febribus acutis atq; magis ardentibus inuoluntariæ erumpunt lacrymæ, his è naribus sanguinis eruptionem expectare oportet, si in cæteris perniciosè non habuerint: nam qui vitiosè habent, his nõ sanguinis eruptionem, sed mortẽ significãt. Lacrymæ itaq; eueniũt oculis, aut id nobis eligentib⁹, quod est Græcè, ἐν προαίρεσιν: aut nolentibus, quod 1. lib. progn. 6. dixit, ἀπροαιρέτως. Si nobis id eligentibus lacrymæ effluxerũt, nihil mali ostẽdunt, quod dixerat Apho. 52. lib. 4. Quicunq; in febribus, vel alijs morbis, voluntariè illacrymant: nihil malum, & in ipsis adhuc malè habentibus. Inquit enim lib. 6. de Mobr. popul. par. 1. Lacrymæ si in acutis morbis, cùm æger incommodè habuerit, spontè promânent, bonum: si tamen inuoluntariè effluxerint, cõsiderare oportet, an sit aliqua causa manifesta, ob quã id eueniat, aut non. Si fuerit talis causa, vt oculorũ phlegmone, aut palpebrarũ scabrities, aut ventus frigidus & similia: nihil etiã mali significabit: nã aut ventũ aut oculi morbũ significat: quod si sine externa & euidenti causa fiat, sanguinis fluxum è narib⁹ præmõstrat, aut mortẽ. Id autem sub distinctione iterũ: nam aut fluxus lacrymarum sine manifesta causa fit cum bonis signis, aut cum malis: cũ malis mortẽ significat, vt in progn. 6. primi lib. aut cũ signis bonis, & ostendet crisim futurã per fluxũ sanguinis. Vtrunq; distinxit in sententia adducta ex. 1. de Mor. pop. Si spõtaneæ erumpunt lacrymæ, inquit, his è narib⁹ sanguinis eruptionem expectare oportet, si in cæteris perniciosè non habuerit, id est, cum signis salutaribus. Quod etiam in progn. præsenti dixit, Per huiusmodi febrem, id est, non exitiosam. & consequenter, Nam q vitiosè habent, his non sanguinis eruptionem, sed mortem significat: quẽadmodũ & lib. 6. de Morb. pop. part. 1. Lacrymæ si in acutis morbis, cùm æger incõmodè habuerit, sponte promânent, bonum: non spontè verò si præterfluant, malum. In summa, aut fluunt lacrymæ volentibus, aut nolẽtibus: volentib⁹, nihil mali significant, nolentibus verò aut ob causam manifestã, non malũ: sine causa manifesta, aut signa bona accedũt, aut mala: cum signis malis, malum est: cũ bonis, solutionem morbi per fluxum sanguinis narium, indicat. Hunc sanguinis fluxum dicit esse spectandum in iunioribus, id est, qui sunt ante. 30. annũ: post ipsum verò potiùs vomitus: quoniam in iunioribus sanguis, in reliquis bilis abũdat, licet post. 35. iam tendat ad melancholiam.

Lacrymarũ diuersa significandi potestas.

GALENI
Commentarius.

TALEM dixit febrẽ, qualem inter initia sermonis per hanc indicauit dictionem: Si quis in febre non exitiosa dixerit caput dolêre. Id igitur commune in vtráque seruans febre, promiscuum quoque fore dicit, vt finiantur per excretionem. Proprium verò vtrique adiecit in excretionis specie, in priore quidem biliosam vomitionẽ: in sequenti verò sanguinis fluorem. At verô signa id indicantia in priore quidem visa tenebricosa, ac ventriculi dolorem: in sequenti verò hebetudines oculorum & splendorem: & itẽ intenta ilia citra dolorem & inflãmationẽ, indicia maxima sursùm versùs tendentis humoris. Porrò suprà quoq; dixerat sanguinis fluorẽ comitari decretoriè inflammationibus quæ in ilijs fatigent: magísque in minoribus natu, in quibus sanguis exuperat: & rursùs idipsum nunc adscripsit: & item vt biliosæ accidant vomitiones in ætate vigentibus. Cæterũ libro de Morbis vulgarijs etiam lacrymari præter voluntatem dixit eos, quibus sanguis è naribus erupturus est. Hæc igitur cuncta compollens, atque adijciens eis quæcunque aliubi docui, nunquàm non præsenties futurum sanguinis fluorẽ,

potiss

potissimùm si clarè ex pulsu cognoueris indicium excretionis: quod vsquequáque anteuertit decretoriũ sanguinis fluorem.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

IN prima parte, signa quædã communia scripsisse Hip. refert in hoc prog. & in.30. nempe febrem non exitiosam, & capitis dolorem, reliqua verò esse fluxui sanguinis peculiaria, quæ hîc habentur. *Ilia*. lege, Hypochondria: quãdo sine dolore cõtendunt, aut inflãmatione, significãt humorem sursùm versùs tẽdere.

IN secunda parte, quæ incipit (Porrò suprà) id quod dixit Hip. in iuuenibus fluxum sanguinis magis esse sperandum: confert cum eo, quod dixerat lib.1. progn.29. *In iliis*. lege, In hypochondrio. *In ætate vigentibus*. Græcè, τοῖς ἀκμάζουσι, id est, vigentibus. potiùs autem videtur legendum, παρακμάζουσι, id est, iuxta vigorem existẽtibus, quod hinc cõstat, quoniã in iuuenibus sanguinis eruptionem dixit esse expectandam: iuuenes autem ad.30. &.35. annum perueniunt. Illi verò, qui sunt post.30. annum, & seniores, in quib⁹ vomitus sperari debet potiùs, quàm fluxus sanguinis, non sunt ἀκμάζοντες, id est, vigẽtes ac iuuenes (idem enim sunt, vt in expositione.14. prog. declaraui) in quib⁹ sanguinis fluxus est expectãdus, sed illis seniores, q sunt post. 30. annũ, aut.35. quos viros subsistentes ac καθεστηκότας appellamus. In hac aũt ętate bilis sine sanguine abũdat: vt in vigẽtibus, siue iuuenibus, sanguis & bilis, siue sanguis biliosior, vt Gal. inqt ĩ Cõ.14. hui⁹ lib. *Corrigitur Græcũ excẽp.*

TERTIA pars, quæ incipit (Cæterũ libro) vnum aliud signum fluxus sanguinis narium addit, id autẽ est, inuoluntariè lugêre. *Libro dẽ*. lege, Lib.1. de Morb. pop. etiã lugêre inuoluntariè, dixit. est libri primi pars.2. sententia.21. *Aliubi docui*. libr.3. de Crisi. dixit, magnum simpliciter motum pulsus ad exteriora, significare fluxum sanguinis narium. *Pulsus, sang. narium.*

PROGN. XXXIIII.

PVERIS verò conuulsiones fiũt, si febris acuta fuerit, & venter non excernat, & vigilent, ac perterreantur, & lugeant, & colorem mutẽt, & chlôrus, vel liuidus, vel rubicundus emergat. Fiunt autẽ hæc promptisimè quidem pueris quàm primùm editis vsque ad septimum annum. Adultiores tamẽ pueri & viri nõ ampliùs per febres conuelluntur, nisi aliquod signum accesserit væhementissimum ac pesimũ, qualia in phreneticis fiunt.

CONVVLSIONES in acutis morbis futuras ꝑdicere docet: fiunt autẽ hæ maximè in pueris, qui ante.7. annũ, nonnunquàm etiã & in adultis. In pueris, inquã, frequẽtiùs, quoniã neruos habent imbecilliores, partim etiam ob alimentum & viuendi modum. Ex neruorũ imbecillitate, quoniã humidi sunt, ac laxi, nõ vt in reliquis ætatibus fortes atque constãtes. Humiditas autẽ neruorũ eos laxiores reddit, & laxitas impedit transitum irradiationis, quæ fit à cerebro in ipsis: hic enim est modus distributionis animalis facultatis. Accedit ad id, ꝙ nerui immodicè laxi nõ obediunt facultati per musculos imperanti motum: in adultioribus verò nerui magis patent, minusq; obstruunt: & indè est, quòd faciliùs animalis facultas eis distribuitur. Ob lãguorẽ itaq; faciliùs à morbis corripiũtur puerorum nerui. Excrementorum etiam redundantia plurimũ facit, ob inordinatũ viuendi modũ: intempestiuè enim alimenta ingurgitãt, & lactentes maximè, ob alimẽti naturam quę neruos infrigidat, humectat, & obstruit, potissimũ vbi crassum fuerit. Ex ætatibus itaq; pueri magis alijs cõuelluntur, & ex pueris magis qui minores natu sunt. Vbi ergò febre acuta laborauerint, à calore febrili colliqtis humoribus atq; excremẽtis facilè cõuellentur. Accedunt etiam & aliæ causæ, nempe si aluus non deijciat: quod significabit, excrementa in ambitũ corporis deferri. Facit etiã ad idem, si vigilent: ex vigilia nanq; caput debile reddit̃, & ex debilitate excrementa diminuta coctione aceruãtur, & neruis trãsmittuntur: cerebrum nanque plurimũ per somnum roboratur. si etiam perterreãtur, plurimũ nanq; pueruli vi si sunt repentè ex terrore conuulsi. Ratio est, quoniam repentè per terrorem calor deserit præcipua mẽbra, cerebrum verò calore priuatum, excremẽta accumulat, & indè nerui con

Cõuulsiones in pueris maximè fiunt.

Animalis facultas quo modo distribuitur.

uelluntur, talia recipientes excrementa. Præterea si lugeant, intellige intentè, vt Galen. in Com. conuellentur: per luctum nanq; humores cerebri liquātur, & per nares, & palatum, & per vniuersam neruorũ propaginē descendunt. Hæc omnia cum febre causæ sunt conuulsionis. Signũ autem, quod ostendet ipsam futuram, est mutatio coloris vultus: si à proprio mutetur in chlôrum, liuidũ, aut rubrũ. Per chlôrum autem suprà diximus significari, rubiginosum, aut pallidum: mutatio autē talis coloris in vultu, redundantiam humorũ in cerebro ostēdit. Non itaque est ęqua in omnibus pueris præparatio ad huiusmodi cōuulsiones: minores nanq; vsq; ad annũ. 7. faciliùs corripiuntur huiusmodi morbo, quoniā magis languēt in ipsis, quàm in alijs nerui. De pueris, qui dentire incipiũt, loquens Hip. inter morbos eis peculiares conuulsionem numerat, maximeq; crassis, & ijs quorũ alu⁹ dura est, euenire testatur Apho. 25. libr. 3. dicens, In progressu, quũ iam dentire incipiunt, gingiuarũ prurigines, febres, conuulsiones, alui profluuia, & maximè quũ caninos edũt dētes, & his præsertim pueris, qui crassissimi sunt, & aluos duras habent. Et Gale. in Com. summam totius sentētiæ ad has causas refert, quæ sunt, neruorum imbecillitas, & excremētorũ abundantia, quibus annumerat ventris duritiem ipse Hipp. simul & Galen. in Commen. quemadmodùm in præsenti prognost. addit etiam Gal. tāquā primitiuas causas, dolores, vigilias, inflāmationes. De quibus vigiliæ similiter hîc ab Hippo. scribuntur: Galeni verba hæc sunt: Febricitant ergò hac ætate pueri, & propter dolores, & vigilias, & inflammationes: cōuulsiones autē eis accidunt, tum propter hæc, tum propter crudum alimentum, & quia neruosæ partes nondũ satis validę sunt. Et infrà, Quod autem dicitur, pueris, qui crassissimi sunt, & aluos duras habēt. ad cōuulsiones refert, quũ his maximè pueris, dicat cōuulsiones fieri, qui crassissimi sunt & aluos duras habēt: tales enim plenũ corpus habēt, & abũdant superfluitatibus, & ideo conuulsionib⁹ facilè capiuntur: maximè verò naturas has cōuulsiones offendunt. Similem sententiam scripsit Aristo. li. 8. de Histo. anima. cap. 12. dicens, Solent pueri plurimi conuulsione excipi, & præcipuè corpulentiores, & lacte vescentes copiosiore crassioreq;, & nutricem lactētes succi plenam, & corpulentā. Nocet etiam ad hoc morbi genus vinum, magisq; nigrum quàm album, & quod minùs dilutum est: atq; etiā ex cibis, qui inflent, plurimi obsũt: & si aluus substiterit, nocuũ est, plurimi ante. 7. diē intereunt: vndè fit, vt nomina. 7. die imponātur, tanquā saluti pueri iam magis credamus. Plenilunio etiam infestātur hoc malo periculosiùs: & si à scapulis conuulsio oriatur, in angusto spes est. Quæ omnia docet periculum, quod imminet pueris incidendi in morbum comitialē, ob lactis crassitudinē, & vini vsum, maximè crassi, quātaq; solicitudine nutrices sint eligendæ. Rursùs Hippo. de pueris qui. 7. annum prætergressi sunt, ac viris, inquit, Nō compræhenduntur conuulsione, nisi aliquod signum accesserit, pessimum, ac væhementissimum. Quale autem futurũ sit, similiter explicat dicens. Qualia in phreneticis fiunt. Itaque ea via, quæ seruit in febribus ad prænoscendam futuram phrenitidē, inseruiet ad pręnoscendam futuram cōuulsionem: quoniam ea erunt vtriusque signa, quæ ostendent humorem in cerebrum couerti. Vbi enim conuertitur humor ad cerebrum, aut offendet animā, & fiet phrenitis: aut offendet corpus, & efficiet cōuulsionem. Distinguetur autem an humoris læsio perueniat ad corpus ac neruos offendat, per ea quæ scribuntur à Gal. in Com. Si quidpiam in vultu peruertitur, aut dentes strident, aut oculi instabiles sunt, aut peruertũtur, quæ omnia. 1. lib. in expositione prog. 6. 8. & 17. conuulsiones significare mōstrauimus, phrenitidem quoq;, quoniam læsio facilè transit ab vno in alterũ. Progn. præsens de humida conuulsione intelligendũ est, quę ex plenitudine habet originē, in quā faciliùs incidũt pueri: quoniam morbus naturæ ipsorũ proportionalis est, & indè faciliùs à morbo releuantur. Humidis nanque temperaturis humidi morbi sunt magis congruentes.

Cōuulsionũ signa.

Causæ cōuulsionũ præincipientes.

Aristo. de cōuulsionibus sententia.

Nomina pueris quare 7. die imponitur.

Humor an offendit corpus, aut animam.

GALENI *Commentarius.*

De conuulsione hoc loco disputat, quę non in parte vna corporis, sed in omni eo infestet: quæ in pueris promptissimè euenit, sed magis lactentibus: non minimè verò & propter vsum lactis, magisque quoties fuerit crassum: & quia plurimo

plurimo alimento & inopportuno vtuntur, nihil aliud agnoscentes viuendo præter esitandi commoditatem. omne enim neruosum genus in illis debile est. Cùm enim tres vires genere existant, ex quibus gubernatur corpus: duabus quidem pueri quàm cæteri fortiores existunt: vna verò debiliores, quæ in neruis innexa est, & ob eam rem promptissimè conuelluntur: & rursùs ad habitum naturæ facilimè remeant. Perfectis verò nec facilè consistet, neque desistit conuulsionis affectus, propter valentiam in neruis facultatis. Itáque conuulsio accidit etiam sine febre in forti admodùm frigore, & copia humoris crudi crassiq́;, & item inflãmatione in neruis ac tendonibus, quoties originem ad consensum agant. Sed hoc loco de conuulsione docet quæ per febrem consistat, quẽadmodùm inter initia subiecit persequi præsensiones in morbis acutis: & in alijs, quicunque ex illis decidentibus consistunt. Itáque conuulsiones per tales morbos in auctiorib. illa significabunt indicia, quæ maximè per phrenitides difficiliores existunt: sed potissimùm si partes in vultu peruertuntur, aut dentes strident, aut oculi crebrò mouentur, aut peruertuntur. In pueris verò vel sufficiet si vigilet tantummodò, interdùm si metuant admodùm: quod sanè pauere nominauit. Si lugeant cum intensione væhementiore: & aluus haudquâquã deijciat. Hæc igitur ceu causæ sunt: indicia verò conuulsionis: ad tales causas, colores præter naturam habentur indicantes humorum prauitatem, ex quibus cõuelli assolent. Viridis enim aut liuidus prauum qualitate significat humorem: rubidus verò, sanguinis copiam indicat.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte mentem Hippo. declarat de conuulsione totius corporis, in quàm magis alijs pueri incidunt, & maximè lactentes, ob lactis vsum, vbi ipsum crassum admodùm fuerit, & ob importunum victum, & ob neruorum imbecillitatem naturalem, ex qua sequitur, vt promptiùs in hanc humidam incidant conuulsionẽ, ac faciliùs sanẽtur. Contrarium in adultis, difficiliùs nanque incidunt, ac tardiùs sanantur. [*Crassum*. Græcè. λίαν παχὺ, hoc est, crassum valde. *Nihil aliud agnoscentes*. Græ. μηδὲν εἰδότες τῶν κατὰ τὸν βίον ἄλλο, πλὴν τοῦ ἐσθίειν. hoc est, nescientes aliud eorum, quę ad vitam pertinent, præterquàm edere. *Quum enim*. lib. 1. de Sanitate tuen. animalem facultatem, in adolescentibus vigere, naturalem in infantib⁹ dicit his verbis, Quum enim ad omnem volũtate susceptam actionem, adolescentium ætas sit aptissima, infantium certè senumq́ue minùs ad hanc est apta: propterea quòd illis humor, his siccitas frigiditasq́ue nimis abũdat. In alijs tamẽ functionibus, quas naturales appellamus, veluti auctione, concoctione, distributione, & nutritione, infantes planè cæteris ætatibus longè præstant. Rursùs libr. 6. Cùm enim duplices actiones in animalibus sint, certè corporales pueri præcipuas obtinent: quæ animi sunt, ea, quæ à pueris ad remissionem vsque succedit, ætas. Et ob eam rem infert, pueros faciliùs conuelli atque sanari, reliquos difficiliùs, quod testatur Hippocra. 24. Aphoris. 2. sect. dicens, In morbis minùs periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quã quibus nihil ipsorum congruit. Posset autẽ quispiam aduersari, quoniam naturalis temperatura neruorum sicca est, ergo non facilè deprænhendetur ab humida conuulsione, & maximè per ipsam periclitabitur, nec humida conuulsio, quam appellant, ex repletione neruis erit congruens. Præterea nulla cõuul-

Animalis facultas ĩ adolescentibus viget.

Dubiũ circa cõuulsiones & morbos quos appellãt proportionales.

sio est neruis congruens: aut proportionalis: humida nãq; naturali neruorum tẽperaturæ aduersa est: sicca tamen tardè aduenit, ac difficilimè sanat, aut insanabilis est: non ergò est proportionabilis. Prætereà adultis nulla conuulsio est congruens, nõ vtiq; erit humida: nã in præsenti Com. Gal. inquit, Perfectis neque facilè consistit, neque desistit: non etiam sicca: ea enim, vt dixi, difficiliùs, quàm humida aduenit, atque sanatur, aut insanabilis est. Dubium pendet ex notitia conuulsionis ac specierũ ipsius: secundo etiã ex intellectu Apho. citati. Primũ Gal. explicat lib. 6. Apho. Com. 39. dicens, Conuulsio inuoluntaria passio est, ad similem dispositionem perductis neruosis partibus in ipsis, quam & in motionibus voluntarijs sumpserunt. Et lib. 2. de Causis symptomatum dixit, Conuulsio neruos musculosq̃; ad eundẽ cogit affectum, in quẽ ab animali facultate quum naturalem habitũ seruarẽt, ducebãt. Vbi etiam exponit duas species conuulsionis, de quibus dixerat Hip. Apho. 39. 6. secti. Conuulsio fit vel ex repletione, vel inanitione: ità verò & singultus. Nam humor subingrediẽs neruum, aut musculum, aut flatus, musculum ampliorem reddẽs, ipsum reddit breuiorem, atque ad originem retractum: siccitas etiam arefaciens conuellit ipsum, exẽplo sumpto à corrigia igni admota. Gal. loco citato ex. 2. de Causis sympt. chordis citharæ comparat neruos, quæ similiter vbi intentæ admodùm fuerint, disrumpuntur in aëre humido, ac sicco, vtcunque dispositionem similem conuulsioni patientes. Tertia conuulsionis species est illa, quæ per consensum efficitur neruis ac cerebro compatientib⁹, veluti in morbo comitiali habente ab aliqua particula inferiori originẽ, de quo mentionẽ fecit Gal. libr. 3. de Lo. pa. cap. 7. vbi inquirens causam, quare in cõuulsione per cõpassionẽ fiunt conuulsiones, nec Pelopẽ, neq; alterum integram rationem tulisse refert. Et infrà, ad singultum comparans affectionem, inquit, Proindè existimaui similem aliquem cerebro motum euenire, qualis stomacho interdũ à re quapiã molestato accidere solet: quippe quum à ciborum mole grauatur, aut vbi corruptis cibis mordicus infestatur, tum singultu affici cõspicitur. Ad secundum propositum accedendo, quoties ad verificandum, Apho. 24. sect. 2. cõparationem aliquam facere oportet, non est cõparanda vnica natura aut ætas, duob⁹ morbis cõtrarijs: sed duæ naturæ aduersę, vni morbo: gratia exẽpli, non est cõparanda sicca temperatura conuulsioni siccæ & humidæ, sed humida ac sicca temperatura, comparandæ sunt siccæ cõuulsioni, aut humidæ conuulsioni. Si itaq; quis cõparauerit neruum, siccæ & humidæ cõuulsioni, non inueniet aliquam neruo congruentem, vt argumenta facta suprà probant. Sic etiam & pulmonia, quæ à sanguine bilioso fit, nõ magis cõgruit pulmoni, q̃ quæ à sanguine fit pituitoso, quãuis pulmonis tẽperatura naturalis calida sit: qd' constat, quia biliosa difficiliùs sanatur, quàm pituitosa: cõparanda tamen esset vnica pulmonia biliosa, duobus pulmonibus, calidiori & frigidiori, & calidiori magis cõgruere diceret, faciliusque eueniret, ac solueret. Ad institutũ redeũtes de neruorũ cõuulsionibus, vnica cõuulsio, nempe humida, diuersis neruis est comparanda, vt neruis humidioribus ac ficciorib⁹: & facilè inuenietur, humidam conuulsionem neruis humidioribus esse magis congruentem, quales sunt nerui puerorum, in quibus etiam faciliùs eueniũt atq; sanantur: neruis autem siccis minùs congruere, quales sunt nerui adultorum, quibus humidæ conuulsiones minùs fiunt, ac difficiliùs sanantur. Quòd si siccã cõuulsionem neruis siccioribus & humidiorib⁹ compares, siccis magis q̃ humidis congruet, faciliusq̃; ipsis eueniet, atque faciliùs sanabitur. Vnum igitur morbum diuersis temperaturis comparare oportet, non vnam temperaturam morbis diuersis atque contrarijs. Gal. etiam eundem comparandi modum seruauit, comparans vnum morbum, vt febrem ardentem hyemi & estati, id est, ad diuersa tẽpora: & raucedinem, vnum morbũ ad diuersas ætates, nempe valde senibus, & his qui tales non sunt. Adde, quòd conuulsio humida nõ est siccæ contraria, quoniam sicca est morbus in temperatura, & humida morbus in cõpositione, nẽpe obstructio. Hic modus intelligendi Apho. 34. sect. 2. vsque adeò medicos latuit, vt aliter facientes comparationes, obscuram ac penitus falsam fecerint Hippocrat. sententiam, difficileque potuerint argumenta, quibus sibiipsis obstrepebant, soluere: quę tamẽ via ista quàm facilè soluẽtur. Hæc etiam multò latiùs discussi in expositione Apho. quum ipsum publicè enarrarem.

Conuulsio.

Morbi quomodò proportionales inueniendi.

Morb⁹ vnus diuersis temperaturis est cõparandus.

SECVNDA pars incipit (Itaq; conuulsio) plures scribit conuulsionis causas, hîc tamen de conuulsione, quæ fit cum febre, loqui dicit Hippo.

TERTIA pars, quæ incipit (Itaq; conuulsiones) diuersa esse signa docet, quę ostendunt

dunt conuulsionem in adultis, ab ijs quæ in pueris: in adultis enim ea erunt, quæ in phrenitide difficili, quod declaraui in aphoris. expositione: in pueris tamen ea quæ ab Hippo. scribuntur. Quorum quædam causæ ratione habent, vt vigilia, luctus, terror, aluus dura: quædam tantùm rationem signi habent, vt coloris vultus mutatio. *Interdùm si metu, aut.* Græcè, καὶ φοβηθῆναι σφοδρῶς, ὅπερ ὠνόμασεν ἐκπλαγῆναι. quod est, væhementer timere, quod perterreri nominauit. *Si lugeant.* Græcè, καὶ ἐκλαῦσαι μετ' ἐντάσεως σφοδροτέρας. quod est, & lugere cum væhementiori contentione. *Viridis.* Græcè, χλωρὸν. Id autem pallidum & rubiginosum significat.

ἐκπλαγῆναι.

PROGNOST. XXXV.

MORITVROS autem ac liberandos ex pueris, atq; alijs coniicere per omnia signa, quemadmodũ in singulis singula scripta sunt.

Medicorum calamitas.

DEPLORANDA certè calamitas huius tempestatis medicorum, apud quos maiorem habet autoritatem Gentilis, aut Iacôbus de Partibus, quàm Hippocr. aut Gal. neq; est argumentum adeò sophisticum, ac nullius ferè momenti, quod nõ subuertat, quamuis ex antiquis susceptam doctrinã, etiam si ex primis elemẽtis fundamentum acceperint: adeò sunt & corrupto ingenio, & deprauato animo, à pueritia falsis & corruptis disciplinis instructi, quo nihil magis impedire potest cognitionem veritatis. Hi quoties Auicennam Hippo. atq; Gal. conferunt, Auicennam principem medicorum appellant, summum ac maximum, compendio, breuitate, claritate, ac certitudine doctrinæ: quum tamen nulla sit longior via addiscendi medicinam, ea, quæ sine methodo ac demõstratione procedit, qualis est Auicennæ confusissima doctrina. Adde quòd liber ipse mille scatet mendis: & hi qui sectam Auicennæ iactant, linguam Arabicam ignorant, qua ipse librum suum scripsit. Hoc vnum certò sciant Auicennistæ, quòd si ipse modò reuixisset, nec librum suum, quem appellant, agnosceret, nec suos asseclas medicos appellasset: eosq; admoneret quod nos facimus, vt se ad libros Hipp. & Gale. euoluendos conuerterent, ac summa veneratione Hippo. colerent: neq; ea ratione Hippocr. damnaret, aut mendacij accusaret, quòd ipsi in præsagijs mentiuntur, ignorantes quòd signa omnia cognoscenda sunt, & perpendenda, vt ipse docet hîc, & in prog. 37. sequenti. Quorum dignitatem numerumq;, vbi quis ritè perpenderit, nunquàm non prædicet quæ Gal. viuens prædicere solebat: quòd si quando aberrauerit, non Hippo. vt mendacem (quod Barbari faciunt) sed seipsum vt inexpertum & imperitum accusabit. Retulit huius prog. sententiã Gal. lib. 1. Prorrhe. Com. 2.

Auicennæ liber.

GALENI Commentarius.

ID etiam anteà dixit: & nunc quoq; cõmemorat: & rursùs post paulum dicet: propterea quòd vtilissimum sit: attamen non id intelligunt plerıq; medicorum: sed interdùm aliquod prauum videntes indicium, ex quibus contingit viuere hominem, criminantur ceu mendacem: quemadmodùm rursùs bonis apparentibus interempto ægro, falsum esse Hippocratem dicunt: nondum cernentes vt interdùm à multis bonis indiciis vnum malum væhemens peruincatur: & rursùs econtrariò à multis malis vnum bonum, si væhemens sit.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

GALENI Commentarius nulla eget annotatione, præterquàm vbi dixit: *Id etiam anteà.* huius prognost. sententiam scripsit Hippocrat. libr. 2. prognost. 55. & in sequentibus, prognost. 37. in fine. Vbi scribitur, *Si væhemens sit.* Si, & Sit, abundant.

PROG. XXXVI.

HAEC AVTEM dico de morbis acutis, & quicunq; fiunt ex ipsis.

Prognosticorum liber de quibus est.

CLARE monstrat hoc in loco, de quibus morbis in præsenti libro loquutus est: nempe de morbis acutis, & de illis qui fiũt ex ipsis, quos appellamus acutos ex decidentia. Quòd de morbis agat acutis, dixit lib. 1. prog. 1. Considerare autem oportet hoc modo, in morbis acutis. Quòd etiam egerit de his qui fiunt ex acutis, ostendit in prog. 21. lib. 1. dicens: Bonam autem respirationem existimare oportet, valde magnam vim habere ad salutem, in morbis acutis, quicunq; cum febre sunt, & in quadraginta diebus iudicantur. Et in prog. 1. lib. 2. dicens, Hydropes ex acutis morbis omnes malæ. Et in hoc lib. prognost. 7. dixit: Est autem & quartanarum cõstitutio ex tali concinnitate.

GALENI Commentarius.

ID quoq; scripsit Hippocrates, quomodò antè dictũ etiam præceptum, vaticinatus negligentiam pariter & audaciam eorum, qui sint eius volumina lecturi, & item quæsituri quo pacto cõmemoret quadragesimum diem atq; sexagesimum, suppurationemq;, & aquam intercutem: nec non febrem quartanam. Cùm enim vel eo clara scribente, vt non solùm agat de acutis, sed etiam de ijs qui ex horum decidentia in longam temporis seriem extenduntur, attamen talia quærant, quid nam agerent, nisi id effecisset.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

HIPPO. veluti vatem quendam futura prænoscentem, vaticinatum esse inquit, medicos aliquando ipsum accusaturos, quòd de morbis acutis agens, fecerit etiam de abscessibus, & quartana, & aqua inter cutim mentionem: à quibus suas tutatur sententias, dicens, se non tantùm agere de acutis morbis, sed & de acutis ex decidentia. *Id quoq; scripsit Hippocra. quomodò & antè dictum præceptum.* Græcè, καὶ τοῦτο καθάπερ καὶ τὸ πρότερον ἔγραψεν ἱπποκράτης. quod est, hoc etiam, quemadmodùm & præcedens, scripsit Hippo. Præsentem nanque ac præcedentem sententiam cautè scripsit Hippocrat. futurorum medicorum ignorantiæ ac malitiæ præuidens.

Hippo. medicorum calumniis præuidit.

PROG. XXXVII.

OPORTET autem eum, qui rectè præcognoscere debet saluandos ac morituros, in quibus etiam morbus pluriũ aut paucioriũ dierum futurus est, quum signa didicerit, ipsorum vires ratiocinatus, inuicem discernere, quemadmodùm de aliis scriptum est, ac de vrinis & sputis, quando simul pus ac bilem excreauerit.

Signorum vires perpendere.

EAM sententiam, quam in prognost. 35. exposuimus, modò repetit Hippocra. nempe signorũ vires esse perpendẽdas potiùs, quàm ipsorum numerum: vnum nanq; signum bonum sæpe contingit, vt plurima signa mala vincere dignitate posſit, & contrà. Nam vbi signa coctionis in vrina apparuerint, & si æger dolore vexetur, aut conflictetur, & vigilet, ac cibos auersetur, salutis spes adhuc habetur, in vnius signi vigore confidentibus. Foret certè ars prædicendi breuior multo, & quæ vnius hominis vita addisci posset, sine antiquorum scriptis, si id signum, quod salutem ostendit, adeò certum esset, vt nunquàm deficeret: item & signum lethale. Verùm quoniam multa signa contraria propè semper occurrunt, quibus magis sit confidendum, docet Hippocra.

Signorum diuersi ordines.

quum

quum quædam ex ipsis bona, quædam optima, quædam quàm maximam vim ad salutẽ habere dicit: rursùs & quædam mala, quædã lethalia, quædam pessima, aut exitiosissima, quædam valde exitiosa, iam esse prænunciat. Id est, quod medicum Galeni imitatorem decet perpendere, ac cõsiderare, poteritq; Eudemi quartanam duplicem ac triplicem futurã prædicere, ac deinde sequentem salutem, homine adhuc sene quartana laborante, ac hyemis tempore: poteritq; prænoscere mulierem Pyladis amore depræhensam: & Atriensem conflictari, quoniam erat rationem redditurus eorum quæ sibi herus cõcrediderat: ac quòd Cyrillus Boëti filius clam quidpiam nocens edebat: ac quod Sextus ægrotans sexto die iudicatus, nõ integrè liberatus fuit, sed morbus rediturus erat, ac 17. totius morbi die soluendus: ac similia, quæ de Imperatore Marco Aurelio Antonino, & Commodo eius filio, & iuuene qui fluxum sanguinis nariũ passus est, Gale. prædixit. Quam ob causam apud quosdam admirabilis erat, & apud alios odio habebatur, vt lib. de Prænotione ad Posthumum testatur. Præsens prognost. non eget alia expositione, præter eam quæ habetur à Galen. in Comment.

Galeni prædictiones.

GALENI Commentarius.

OMNIA assiduè oportere spectari indicia, nec vni credere, etiam anteà dixit. Sed nunc adiecit quod sermonis est vtilißimum: id verò esse dico, vires æstimare indiciorum, neq; simpliciter has, sed conferendo eas inter se. Sunt enim quædam indicia & ipsa per se praua, magisq; & minùs: quorum vires mensurari oportet vocabulis: vt anteà quoq; explanauit, aut exitiosum dicendo, aut exitiosius, aut admodùm exitiosum: & item adijciendo verbum iam. Nec secùs in bonis indicijs rursùs, aut salutare, aut salùbre simpliciter, aut magnam obtinẽs vim, aut etiã cum verbo admodùm. Plus est enim si dicatur, admodùm magnam vim obtinere ad salutem: quàm si nudum ac solum, magnam vim obtinere. Sed nunc conferri oportere dicit vires indiciorum inter se, non modo similium, verbi gratia bonorum cum bonis, ac malorũ cum malis: sed etiam bonorum cum malis. Nanq; per hanc comparationem, ea quoq; quæ fiunt præter rationem, innuit. In primis enim agnosces quidnam præter rationem eueniat, tum autem haudquàquam terreberis, & demum considerabis quamobrem existat, aut quidnam indicare natum sit. Sed hæc omnia in nostris commentarijs definita sunt, maximeq; libro de Iudicationibus: nec verò ab re erit nũc quoq; gratia exempli reuocare in animum quædam, à communi initio incipientes omnis præsentiendi facultatis. Consideres enim conueniet in primis, vtrùm præcipuè pars vna in corpore affecta sit, an morbus sit humoris in conceptaculis conditi: deindè per quam potißimùm facultatem periculum ægro immineat (etenim suprà dictum est triplicem esse facultatem) tum deinceps facultatis illius mala ac bona indicia. Fingamus enim facultatem de cerebro manantem, imperpessam haberi, atq; etiam corporis partes imperpessas, totius verò argumentum morbi hoc est febrilis ex putrescentibus solis habentes humoribus: deindè his ità habentibus, ab initio cũcta apparère in vrina bona indicia: hunc hominem mori impoßi-

poßibile est. Quocircà quanquàm aliquod existat indicium terrificum, non solùm non terreberis (quemadmodùm plærique medicorum) sed etiam id iudicationem præmonstrare existimabis: etenim dolent caput, ac delirant, & intuentur tenebricosa quædam ac flaua, & hebetudines subeunt oculorum, atque etiam ventriculi dolor: & item spirant difficulter: & ilia contenduntur ratione iudicationis: & rursùs deiectiones malignæ, & screationes, atque etiam vomitiones quædam: & item partes nigrescentes, putrescentesque, & intermorientes hominem exhibent per omnia meliorẽ. Sæpe enim ex talibus secretionibus ægri faciliùs spirant, meliùs appetunt, meliùs dormiunt, dolore leuantur, ac resurgendo leuiores, & in totum faciliores euadunt: perspicuè indicantibus ijs quæ euacuantur, expurgari corpus, natura præter spem superiorem cõflictum repellente. Sed hæc omnia potestate sunt prodita, atque hoc volumine definita: præcepta de pulsibus tantummodò addenda sunt: quæ nos omnia in commentarijs de Pulsibus clarè perscripsimus, prorsùs silentio dißimulantes sphingis ænigmata, qualia innumera scripserunt Archigenis sectatores. Itaque hæc omnia prompta animo obseruando inspice, conferendo ea inter se. ex his enim poteris prædicere ea quæ ab infirmis omittuntur: interdùm etiam necessarijs ipsis haudquâquam exquisitè perspecta: quemadmodùm sæpenumerò me vidistis in ijs qui stri-deant dentibus, ex natura in illis haberi accidens pronũciare, ità vt existimarent familiares audientes non ex medendi facultate, sed ex arte vaticinandi talem extitisse prædictionem: interdùm etiam in dormientibus incõniuentibus oculis: vt id quoque in eis ex natura existat. & quodam in ventrẽ cubante id ipsi quoque natura necessariũ. Porrò mulieris cuiusdam aliquando visus est adeuntibus nobis dexter oculus alterum insigniter superare: de qua dixi talem ante morbum extitisse excessum. & item in alio caua admodùm tempora, quo perspecto tunc dixi per naturam haberi affectionem. Itidem aliorum cruentos oculos esse naturam: conuulsam verò in alio supercilij partem, aut oculorum, aut labrorum: & item nõnulla ante morbum ex causa fuisse exteriore. Quinetiam intermittentem pulsum, atque etiam pulsus varietatem, & alia generis eiusdem ex natura in quibusdam haberi dixi, vel ipsis ægris haudquâquam perspecta. Quandoque etiam simul atque conualuerunt, restare visa sunt voces asperas, raucas, clangoris æmulas, in hoc ex natura, in illo ab ægrotatione committi. De quibus cùm libro de Præsagiendo latiùs docuerim, nihil insuper necesse habeo hoc loco recensere: sed sufficiet summam talium electionis dicendo sistere orationem. Quoties enim ex omnibus alijs sine periculo videatur morbus, tale accidens terrificum, ex natura adesse sciendũ est: aut prorsùs ante ægrotationem fuisse propter

aliquam

aliquam causam euidentem. Quocircà mihi & Hippocrati credentes, considerabitis (quemadmodùm dictum est) vires indiciorum æstimantes, quemadmodùm ipse inquam prædixit. Exempli enim habuit mentionem, quoties pa riter pus bilemq; excreet: idq; ab eo di ctum est per dictionem illam quæ ità incipit: Quæcunq; suppurantur dum screatio biliosa est, exitiosa admodùm sunt, siue vicißim bilis ac pus, siue pariter excernantur. Per hanc enim dictionem censuit consideranda esse exquisita ratione omnia quæ in ægris existunt: atq; nonnulla quidem exposuit eorum, à bonis ità exorsus: Bona hæc sunt, facilè ferre morbum, facilè spirare, dolorem sedari, sputum facilè excreari. Tum deinceps vbi ea omnia recensuit, à malis rursùs exorsus: Mala verò, inquit, his aduersa habentur, difficulter ferre morbum, spirationem magnam & crebram esse, dolorem nõ sedari, sputum vix excreari, sitire admodùm, corpus ab igne inæqualiter detineri. Sed hoc tibi & prauorum signorum initium doctrinæ est ab eo anteà proditæ ex prædicta materia quam de excreatione conscripsit. Vt igitur inquit in his dixi, ità in cunctis agas, nihil omittẽdo, sed seorsùm æstimando singulorum vires indiciorum, deindè ea inter se conferendo.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte commendat ex doctrina Hipp. vires signorũ conferre, non tantùm bona malis, sed & bona bonis, & mala malis.

IN secunda parte, quæ incipit (Nanq;) docet ex hac signorum collatione sequi, vt medicus ritè cognoscat, qui secundùm rationem, & qui secùs liberatus est. Secundò etiam ex his quæ fient non terrebitur, quemadmodùm vulgares & indocti medici, inspicientes symptomata, quæ antecedunt iudicationes. Tertiò, causam eorum considerabit, ad quam ex signorum cognitione deueniet. Vbi legitur, *Tum*: & pòst, *Demum*. lege, Secundum, Tertium. *Libro de Iudicationibus*. primo, capite decimotertio.

IN tertia parte, quæ incipit (Consideres) præcipit considerare in morbis, si pars aliqua læsa est, veluti in phrenitide, aut pulmonia, aut non: & demum ex cuius membri læsione maius in eo morbo imminet periculum. Quòd si ex læsione naturalis facultatis pendeat periculum, vbi signa coctionis apparuerint etsi mente turbetur, doleat caput, tenebrosa apparuerint, & nigra deijciantur, nihil horũ obstat quin æger sanitati restituatur. Ratio est, quoniam omnia signa decretoria signis coctionis adiuncta salutifera sunt. *Ilia*. lege, Hypochondria. *Et item partes nigrescentes*. Lib. 2. prognost. 9 inquit Hippoc. Si digiti ac pedes omninò nigrescunt, minùs perniciosi sunt, quàm si liueant. Potest enim id euenire, vt inquit Gale. in Comment. quoniam humor in eas partes decumbit. *In Commentariis de Pul.* nempe in libro de Causis & de Præsagatione ex pulsib.

Membrũ ex cuius læsione maius periculum immi net considerare.

QVARTA pars incipit (Itaq; hæc) in qua vsum prædictionis refert: qui enim talia obseruauerint, poterunt rectè prædicere multa futura in morbis, & quandoq; ea, quæ neq; ab ægro, neq; ab asſistentibus satis perspecta fuère. Quod (vt dixit Hippo.) quando medicus prædixerit, creditur magis cognoscere quæ ad ægrotantes attinent. De quibus sunt, quæ ipse de se narrat, & multa alia, de quibus ego in expositione memini, & ipse in libr. de Prænotione. *Prædicere*. quidam legũt, προλέγειν. alij verò εὑρεῖν, hoc est, inuenire. *Et quodam*. Græcè, καὶ τινὸς ἐπὶ τὰ στέρνα κατακειμένου, καὶ τοῦτο ἀναγκαῖον ὑπάρχειν αὐτοῦ φύσει. quod est, & de quodam in pectus cubante, & hoc natura ei familiare. *Pulsus varietatem* ἑτεροσφυξίαν. *Lib. de Præsagiendo*, ἐν τῇ περὶ τοῦ προγινώσκειν πραγματείᾳ. quod est, in opere de Prænotione. Est liber ad Posthumum scriptus.

QVINTA pars incipit (Exẽpli enim) exponit in hac parte, quod Hippo. scripsit in progn. dicens: quomodò simul pus ac bilem screauerit: id enim exitiosum signum voluit in prog.

in prog.53.lib.2.Præcepit tamē ibi in prog.56. signa omnia cōsiderare, bona, ac mala. *Ab igne.* πῦρ. Græcè, ὑπὸ τοῦ πυρὸς. id est, à febre. πῦρ enim appellat Hippo. febrem, vt lib.1. de Mor. popu. par.3. in historia Sileni, vt vult Galen. in Comment. Ignis verò Latinum vocabulum non significat febrem. *Vt igitur in his dixi.* Græcè, ὡς ἐμφησὶν περὶ τούτων ἔπον.

PROG. XXXVIII.

DECET autem morborū semper populariter grassantium, impetum considerare, nec latere temporis constitutionem.

DVO maximè necessaria, ad prænoscendum ea, quæ sunt futura in morbis, consulit Hippo. aduertere: nempe, impetum morborū qui populariter grassantur, & temporis constitutionem. *Morborum popularium cognitio.* Primùm enim vbi quis nouerit, multa prædicet futura: si nanq; tertiana febris fuerit morbus, qui populū infestat, facile erit febre inspecta cum reliquis cognoscere quòd illa febris tertio repetet die. Coadiuuat ad id cognitio temporis, gratia exempli æstatis: per id enim tempus tertianæ febres solent vagari per populum. Pariter si lethales sunt morbi, qui populariter grassantur, nō parùm ad prædicendum mortem proficiet ipsorum notitia, vt tempore pestilentiæ. Præterea si huiusmodi morbi solent sudore finiri, aut fluxu ventris, aut quauis alia via, simile futurum prædicere licebit. Quam sententiam Hippoc. lib.6. de Morb. pop. par.8. innuit dicens: τῶν ἐπιδημιῶν νούσων οἱ τρόποι. hoc est, morborum populariter grassantium modi cōsiderandi. Sunt autem morbi populariter grassantes, qui à Græcis ἐπιδημέοντες appellantur, à verbo ἐπιδημέω, quod est, populariter vagari. ἐπιδημέοντες *morbi qui.* Sunt autem hi de genere morborum, qui omnibus communes, Græcè, πάγκοινα, & κοινὰ appellantur, distincti ab his, qui non omnes similiter inuadunt, qui sporadici, id est, dispersim inuadentes dicuntur. πάγκοινα. Communes itaq; quidam sunt ἔνδημοι, Latinè endemij, id est, populares, & in populo facti, quasi populo peculiares. ἔνδημος. Et sunt qui perpetuò locum aliquem occupant, vt bociū, morbus lateralis, qui aliquibus populis sunt peculiares, ex aëre, & positura loci, & aquis, & similibus. Quidam sunt, qui ἐπίδημα, & ἐπιδήμια vocantur, quatuor aut quinque syllabis, & sunt illi qui populariter grassantes, aut per populum vagantes dicti sunt. ἐπίδημα. Ex his rursus quidam sunt pessimi ac exitiosissimi, qui pestilentes appellantur, qui maiorem partem hominum, quos inuadunt, interimunt, ob id perniciosi appellati, vt lib.1. de Rat. vict. acut. Comment. 9. vbi de sporadicis morbis, & epidemis, & endemijs mentionem fecit dicens: Pestis verò epidemia perniciosa. *Pestilentes morbi.* Quidam simpliciter epidemij, quæ omnia breuiter habentur à Galen. lib.1. de Mor. pop. par. & Comment. primis, quum dixit: Hæc ad ea quæ dicentur memoria tenenda sunt, nosseq; debes, morbos quosdam communiter multos prehendere, qui communes dicūtur, alios vnumquenq; priuatim inuadere, & sporadicos appellari. Inter cōmunes autem alij endemij sunt, alij epidemi, & epidemij, tum quatuor, tum quinque syllabis scripti & dicti. Atq; horum, qui perniciosissimi sunt, λοιμώδη, id est, pestilentes appellantur, causam ex statu cœli habentes & ipsi, quomodò morborum epidemiorum genus vniuersum. Hunc morbum Græci appellant, λοιμὸν, id est, pestem. λοιμός. Præterea nō decet, inquit, latêre temporis cōstitutionem: mutatio enim temporum multos morbos parere potest, vt dixit in aphor.1. sect.3. Mutationes temporū potissimum pariunt morbos, & in temporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris, & alia pro ratione eodem modo. *Temporum constitutio aduertenda.* Quæ sint autem istæ mutationes temporum, quas considerare præcipit, & qui morbi eas sequantur, docuit in eadem.3. aphoris. sect. vt etiam Gal. in Comment. citat. in aphoris. 9. sect.3. dixit: Morbi omnes quidam in omnibus temporibus fiunt, quidam verò magis in quibusdam ipsorum, & fiunt, & exiccantur. Et in libr. de Morb. popul. plurima dicta sunt, quæ ad temporum mutationes & aëris ambientis constitutionem attinent. Id est quod lib.1. dixerat in præfatione: Simul autem & si quid diuinū est in morbis, & huius ediscere prouidentiā. Et Galen. in Com. postquàm aliorum opiniones reiecit, tanquàm falsas, circa illius verbi, Diuinum, expositionem, subdit. Itaq; soluemus fidentes iam non aliud haberi id, prætterquàm ambientis nos aëris constitutionem. Citat quoq; præsentem sententiam.

GALENI Commentarius.

AD

AD prænoscenda futura in ægris accidentia, maximè conducit inuulgantiũ quoq; morborum cognitio, qui iam præsentes, & item futuri sint: disseruit autẽ ipse breui summa in sententijs qui singulis increbrescant temporibus, quiq; & præsentẽ & anteactam sequantur conditionem. Vere enim (ait) atræ biles, furores, & alij deindè quos enumerauit: qui veris & aliorum temporum proprij sunt, quoties scilicet proprias seruent naturas. Si minùs seruẽt, grassaturos alios ait morbos anteactæ conditioni congruentes: atq; docuit quinã ex ijs posteà futuri sint, qui verò statim cum prima conditione. De ijs igitur qui posteà futuri sint, ità docuit: Si hyems squalida & aquilonia fuerit, ver verò pluuiũ australeq;: & alia quæcunq; deinceps dicit. De ijs verò quæ in ipsis præsentibus accidant conditionibus, dum ait: Conditionũ anni squalores salubriores (quod in totum dixerim) quàm imbres, & alia quæcunq; deinceps existunt. Itaq; in sententijs summatim de morbis vulgarijs, seu vulgariter grassantibus docuit. In libris verò de Morbis vulgarijs ad particularia deuenit. Quanta verò & horum vtilitas habeatur, quanq̃ videantur compræhendi sermonibus vniuersalibus, explicabitur in Commentarijs de Morbis vulgarijs, ab his ordine perscribendis. Nunc verò summam totius dicã presentionis, de qua sermonẽ in præsenti dictione Hippocrates fecit. Indicijs enim proditis hoc volumine Prognostico, morborũ ipsorũ proprijs censet adijcienda esse ea quæ ex aëris conditione ducuntur. Finge enim aliqua visa esse indicia ex ratione morbi sanguinis fluoris, esse verò & tẽpus vernũ: adhuc magis sperabis fore sanguinis fluorem: quòd si præsens quoq; cõditio calida & humida fuerit, multò sanè magis: & item præteritorum duorum vel triũ temporũ conditio si sanguinẽ gignat, adhuc etiã magis sperabis fore sanguinis fluorẽ. Vt igitur sermo de sanguinis fluore, ità de omnibus alijs est. Sed abundè erit dicere singulare exemplũ futuri sudoris: Per æstus squalẽtes febres propè dixerim sine sudore eueniunt: per imbres cũ sudore magis infestant. Itaq; cõstat vt præter alia signa, quæcunq; ægrotationis propria habentur, futurum demonstrantia sudorem, ambientis præterea aëris conditio accedens spem futuri sudoris firmiorem subscribat.

ANNOTATIO IN GAL. COMM.

IN prima parte docet quantũ conferat ad prædicendũ cognitio morborũ popularium, tam præsentium, q̃ futurorum, qui omnes in aphorismis cõpræhensi sunt, tam hi qui temporis præsentis naturã sequũtur, q̃ hi qui præcedentis. Vt in apho. 20. sect. 3. vere dixit melãcholiam & maniã abundare. Hic aphoris. fuit Galeno exemplũ morborum qui respondent præsenti, & antè actæ constitutioni, vbi tempora suã obseruent naturã. Nam vt Gale. vult in Com. ipsius, hi morbi in vere fiunt: est autẽ ver saluberrimũ tempus, & morbi in ipso facti, naturas aliorũ temporũ præcedentiũ ostendunt. Quoniã mali humores in ipsis fuerunt aceruati, ver verò ipsos mouit ad excretionẽ, nõ aliter lædens, q̃ exercitiũ cum abundantia factũ. Vbi tamen tempora naturã propriã nõ seruauerint, quidã morbi fient statim ipsam consti-

Morbi consequũtur præsentem aëris cõstitutionẽ, & anteactã.

constitutionē consequentes, quidā verò post. Exemplū eorū, qui post sequuntur, est apho. 11. lib. 3. De temporibus si quidem hyems sicca & aquilonia fuerit, ver verò pluuiosum & australe, necesse est æstate febres acutas fieri, & reliqua. Talis etiam est aphor. 12. Quæ verò in ipsis fiunt cōstitutionibus, dum mutatio præest, scribūtur in apho. 15. tertiæ sect. quū dixit: Ex anni autem cōstitutionibus, vt in summa dixerim, siccitates imbribus sunt salubriores, & minùs mortiferæ. Hæc sunt in aphor. dicta: plura etiam alia in lib. de Mor. pop. *Conditionem.* καταστάσει. constitutionē. Sic & alia loca corrigenda sunt, vbi conditio scribitur. *Vere.* Græcè, τῷ μὲν γὰρ ἦρι ἔφη πλεονάζειν, τὰ μελαγχολικὰ, καὶ τὰ μανικά. quod est, Vere quidē dixit abundare melancholias & furores. *Si minùs seruent grassaturos alios, ait morbos antè actæ constitutioni cōgruentes.* Græcè, ἢν δὲ μὴ φυλάττοιεν, ἐπιδημήσειν φησὶν, ἕτερα νοσήματα τῇ γενομένῃ καταστάσει προσήκοντα. quod est: Si verò nō seruauerint, grassaturos dicit alios morbos, factæ constitutioni cōgruentes. Errauit autē Laurentianus dupliciter. Primò, quoniam dixit: Antè actę constitutioni: cum tamē Gal. diuidat hos morbos, qui fiunt temporibus non seruantibus propriam naturā, in eos qui statim fiunt, & eos qui post constitutionē fiūt: & exemplificās de his qui statim fiūt, dixit: De his verò, qui in præsentibus accidūt constitutionibus, vt in totū dixerim, siccitates imbribus sunt salubriores: modò istę sanæ dispositiones præsentibus siccis constitutionibus fiunt, non antè actis, vt ipse scripsit. Vult enim Gal. vt exposui, quędā euenire cum ipsa mutatione tēporis, quædā verò pǫst sequi eandem constitutionē, quos non dicet Gale. antè actę cōstitutioni cōgruere, sed pręsenti. Secundò errauit, quoniā vbi ipse anteà dixerat: Antè actam, Græca litera habet, προγεγονυίᾳ. in hoc autē loco γενομένῃ. & vtranq; partē ipse consimili voce transtulit. *Vulgaris seu. abundat. In Commentariis, de Morbis vulgariis, ab his ordine perscribendis.* Hanc sententiam retulit lib. 1. de Morb. pop. part. 2. Com. 47. vbi de lib. Prog. loquēs, inquit: Nos quoq; illum tribus Com. exposuimus, in quorū calce, quod libri Epidemiorū Prog. sequantur, ostendimus. Circa quod aduertendum, quòd liber Progn. ab Hippo. fuit scriptus post lib. de Morb. pop. apud Gal. tamen liber de Morb. popul. post librum Prognost. est legendus, quod in expositione tituli huius libri satis declaratum est.

Morbi qui sequuntur præcedentem cōstitutionem.

Morbi qui sequuntur præsentem aëris cōstitutionē.

Error Laurentiani.

Morbi præsentis constitutionis.

IN secunda parte, quæ incipit (Nunc verò) summatim mentē Hippo. explicat: voluit enim præter signa, quæ ab ipsis morbis sumuntur, adijcere ea quæ sumuntur ab aëre. Vbi enim signa ostenderit morbus, quę indicant fluxum sanguinis, si id vere accidat, & si tēporis præsentis aut præcedentis natura sanguinem plurimum potuit generare, expectandus adhuc multò magis fluxus sanguinis.

TERTIA pars, quæ incipit (Vt igitur) exemplū est sudoris futuri, simili exemplo adducto in parte secunda de fluxu sanguinis.

PROG. XXXIX.

RΕctè igitur nosse oportet, de tecmeriis, id est, de coniecturis certis, atq; aliis signis: nec latēre, quòd omni anno, & omni tēpore, & mala malū, & bona bonum significant.

VNA tantùm diuisione, quæ habetur à Gale. lib. 1. de Crisi. cap. 14. supposita præsens sententia clarè cōstat. Signa enim omnia, aut sunt signa coctiōis, aut signa decretoria. Signa coctiōis fida omninò sunt, siue sint in morbis venosi generis vrinæ, siue in morbis vētris deiectiones, siue in morbis thoracis sputa. Signa verò decretoria, omninò infida sunt: siquidē ex se nullā habent certitudinē, quoniā eadémmet signa, quæ ostendunt bonā crisim, ostendunt etiam malā, vt capitis dolor, morsus ventriculi, tremor labij inferioris, tam bonū q̄ malū vomitū antecedunt. Sunt etiam signa alia salutis & mortis, quę nec sunt signa coctionis, nec signa crisis, quæ nō habēt parem cū signis coctionis certitudinē, neq; adeò sunt infida, vt signa decretoria, verùm bona ex eis semper sunt bona, & mala semper significāt malum: vt constare mente, bene se habere ad oblationes, dormire noctu, bonus accubitus, bona sunt, ac semper bonum ostendunt: & cōtraria his, semper malū ostendunt. Neq; tamē argumentū quod ex ipsis sumitur, omninò certū est. Signa coctionis, signa ac tecmeria appellātur, signa salutaria, quæ retuli, signa etiā sunt propriè, atq; accidentia. Signa verò decretoria, symptomata propriè dicuntur: licet etiā ea appellare signa decretoria, & signa quæ crisibus adiacēt. De ijs itaq; Hipp. loquens dixit, nosse

Signorum genera.

Signa salutis.

τεκμήρια. nosse oportere de coniecturis certis, quę τεκμήρια appellantur, qualia sunt signa coctionis, & de signis quę similiter accidentia sunt, non autem decretoria, qualia diximus esse signa salutaria, quouis anno, & quouis tempore significare consimiliter bona bonũ, & mala malum. Quod alijs signis, quæ impropriè & ex accidenti talia sunt, propriè verò atq; à toto genere accidentia decretoria, nullatenùs competit: quoniã non semper bonũ aut malum denunciant, sed nunc bonum, nunc verò malum. De his latiùs Galen. in Commen.

GALENI Commentarius.

NON apud medicos solùm, sed etiã apud rhetores quęri agitariq; solet, quónam discrepet à signo indiciũ certũ, quod Græci τεκμήριον vocant: quæstione nõ in verbis solũ habente locũ, quemadmodũ alubi, sed etiã res ipsas attingente. Oportet enim duplicẽ quandã inueniri naturã rerũ ex quibus medici præsentiunt: rhetores demõstrant aut suadent. In ijs igitur quæ sumũtur in demonstrationes, siue scientiarias, siue verisimiles, differẽtia vna est necessaria, & assiduè habens alterũ alteri subsequens, ex quibus propositio cõficitur: alia verò nõ necessariò, nec assiduè, sed magna ex parte duntaxat. Quinetiã ex alia differentia, hæc ex obseruatione empirica, illa ex rationali sequela est: quod sanè est demonstratio. Hæc igitur rerũ differentia habetur: nominibus verò in eis nõ omnes qualiter vsi sunt: sed elegantiores (prætereo enim sponte alios) in prima sectione de eo quod perpetuum est, vnum quodlibet indicans, censent vtendum indicij certi appellatione: signum verò nominant alterum: in secunda verò sectione, quod ex obseruatione est, signum: quod verò ex demonstratione est, indicium certum dicunt. Cæterùm vt autores ità nominibus vtantur, non medicis solùm scire vtile est: sed etiam illis quibus arte congruit græcizare. At verò vt ad demõstrationes ac pręsensiones prędictam rerum differentiam cognosci, vtilissimum sit, perspicuum cuiuis esse existimo. Sed vtrùm ambo suam assiduè seruent vim, quæcunq; bonum denunciãt, & quæcunq; malum: dignum cõsideratione est. Ipse igitur in sententijs dixit: Per morbos minùs ij periclitantur quorum naturæ morbus conuenit, aut ætati, aut habitui, aut tempori, quàm quibus non cõuenit aliqua ex his ratione. Hoc igitur nõ discrepat ab eo quod nunc est proditum. Malũ enim aliquod significare dixit assiduè mala indicia: non tamen vt similiter, aut vt non similiter insuper adscripsit prędicta sententia: neutrũ autẽ transfert in cõtrariam naturam: sed hoc in ipsis magis minusq; existere dicit pro natura, ætate, & alijs quæcunq; enumerauit: quocircà ex hoc nequâquam ab Hippocrate contraria dicentur. Illud verò magis pugnare videtur, dũ ait: Ijs quæ non ex ratione leuant, confidendum non est: nec metuenda admodùm ea quæ præter rationem incidũt mala. Hæc enim magna ex parte infirma sunt, nec perseuerare aut immorari diutiùs solent. An idipsum est, propter quod etiã adscripsit nunc nobis

bis propositam dictionem? Accidentia enim quædam de prauis in bona, atq; etiã de bonis in praua mutantur: signa verò nequâquam verti natura in contrarium solent: sed magis ac minùs aut malũ aliquod significare, aut bonum: non tamen nunc bonum, rursùs verò malum: aut malum nunc, rursùs verò bonum. Igitur quæcunq; in vrina docuit esse mala signa, hęc haud vnquàm bona euadent: quemadmodùm neq; bonum vllum, malum. Itidem quęcunq; de screationibus vel deiectionibus tanquàm bonis aut malis dixit; nullum in contrarium vertitur. Pari modo nec quæcunq; circa vultum fieri docuit signa aut ex colore, aut mole, aut figura, atq; etiam decubitu, deq; liuidis aut nigris partibus, aut alia quauis tali affectione. Omnia enim vim retinent propriam, non secundùm scilicet magnitudinem (anteà enim dictum est vt recipiant maioris minorisq; discrimen) sed secundũ genus, propterea quòd nullum bonum ad genus euariat malorum, nec vllum ex illis ad genus bonorum, quoties scilicet cum proprijs finitionibus cõsiderantur. Non tamẽ in accidentibus ità res habet. Quidã enim spirant difficulter, atq; etiam delirant, & ilia conuelluntur, ac splendorem intueri credunt, & obuersari tenebricosa quædam ratione iudicationis. Quinetiam cor dolore afficitur, & infernum labrum intremiscit: & abscessus secundùm auriculas, aut aliquo alio loco erumpit. Constat enim vt hæc omnia quandoq; eueniant (vt diximus) ratione iudicationis: quandoq; verò grandescentibus morbis comitentur. Ità fit vt illud sit ab eo meritò proditum: Decretoria haudquâquã decernentia partim inferent mortem, partim difficilem iudicationem. Sed de huiusmodi omnibus tum alio loco, tum etiam libro de Iudicationibus perpensum est: ità vt nihil insuper ad præsensionem desideretur: & ob eam rem quòd aßiduè moneo, nunc quoq; persequi non dubitabo. In primis quidem maximeq; studendum præcipio, discere quæcunque medicinalis artis officia sunt: alia verò quæcunque partim in voce ac significatione quæstionem habent, partim rationalem comitantur cõtemplationem, pòst & in maiori otio aggredi: quemadmodùm & nunc de significationibus verbi indicium, certum, ac signum. Cùm enim quod ad artis officia vtile est, dictum mihi sit, adijciam aliquid consequens & de horum enarratione, aliud ab ijs quæ antè dixi: id verò tale est: De accidentibus decretorijs afferri verbum signum conuenit, indicium verò nequáquam conuenit. Sola enim illa signa simul & indicia nominantur, ex quibus licet certò conijcere aliquid de salute & internicione ægri: quæ compræhendens vno capite dicet aliquis esse significationes virium gubernantium corpus, quo pacto robore valeant aut deficiant: in quibus scilicet cruditatis etiam aut concoctionis signa continentur; ex accidentibus verò decretorijs

nullum

nullum talẽ habet naturã, sed indicant fore iudicationẽ, vt per excretionem, aut abscessum: & ad hæc, per quã excretionẽ, aut abscessum, verbi gratia, sanguinis fluorem, aut vomitionẽ, aut abscessum qui propter particulas erumpat. Sed vtrũ bona iudicatio futura sit, an mala: per hæc signa nequâquam colligere licet. Constat enim vt omnes tales iudicationes nihilominus in bonũ quàm in malũ finiantur: docuitq́; nos finitionẽ earũ firmißimã, nõ ex quibusdam accidentibus ductã, sed ex quibusdã signis certisq́; indicijs. Concoctio enim (dixit) celerẽ iudicationẽ, securã sanitatẽ significat. Cruditas verò aut incoctio, aut cõuersio in malũ abscessum, aut nõ fore iudicationẽ, aut temporis longitudinẽ, aut dolorẽ, aut mortem, aut horũ ipsorũ recidiuas ostendit. Quocircà fore iudicationẽ, ex accidẽtibus decretorijs (quæ etiã signa decretoria noĩari cõuenit) p̃sentire possibile est. Sed vtrũ bonũ in an malum iudicatio sit abitura, per concoctionẽ cognitio est: quæ rursùs haudquâquã fore iudicationẽ præmonstrat, sed cõualiturũ hominẽ aut moriturũ. Cæterùm hæc tibi erit ad eas quæ proditæ sunt, appellationũ alia enarratio, vnà cũ rebus vtilioribus ad artem prodita. Itaq́; memineris vt signa quoq; decretoria accidentia genere existant, indicantia futuras exeretiones aut abscessus: hę verò causæ sunt vt morbus soluatur, aut vt exoluatur facultas, primaria ratione: sed ex accidenti signa quoq; existunt.

ANNOTATIO IN GAL. COM.

IN prima parte supponit duas diuisiones, quæ circa res ipsas versantur, quę assumuntur ad aliquid demonstrandũ, atq; probandum: aut enim id quod assumitur, necessariò cõcludit id, cuius gratia assumptũ est, aut nõ necessariò. Præterea ex his, quæ aliud probãt, quædam sunt argumenta rationalia, quæ etiã syllogismi appellantur, quædã sunt experimenta. Via prima, analogistica ratio est, secunda epilogistica, de quibus libro. 1. in annota. circa Com. 2. diximus. Id ad quod necessariò aliud sequitur, tecmeriũ, hoc est certa cõiectura, appellatur: quòd si nõ necessariò id sequatur, signũ dicetur. Prætereà circa secundam diuisionẽ, id quod probat aliud in via rationali, est tecmeriũ, vt Gal. inquit. 1. libr. de Ratio. vict. in acu. Com. 2. τεκμήριον autẽ veteres appellãt syllogisticũ signũ. Et Cicero inter Rhetores in Partitionibus ea quæ ad coniecturã spectant scribit, quæ sumuntur à causa & euentu: id verò quod empirice probat, signũ est. Exemplum in via empiricorũ, si quis probet, faciẽ, quã depinxit Hippo. esse malã, quoniã omne quod est naturæ aduersum, est malũ: & facies quam depinxit Hippoc. est naturæ aduersa. Rursùs, vt si quis ex eo quòd multi, qui talẽ habuerũt faciẽ, perierunt, probet eam esse lethalẽ: in via autem rationali, & à causa, si quis eam faciem malã esse probaret, quoniã summũ languorẽ facultatis ostendit. Vbicunq; legitur, *Indicium certum*. Legendum, Tecmerium, id est, certa coniectura. τεκμήριον.

IN secunda parte, quæ incipit (Sed vtrùm) mouet ac soluit dubiũ. Sumitur verò ex aphoris. 34. lib. 2. vbi dixit, In morbis minùs periclitantur, quibus propriæ naturæ, aut ætati, aut habitui morbus magis cõgruit, quàm quibus secundũ nihil ipsorum cõgruit. Vnus ergò & idẽ morbus, cũ eisdẽ notis, in quibusdã hominibus est magis malus, quàm in alijs: non ergò in omnibus significãt bona bonũ, & mala malũ. Veruntamẽ id nõ cõtradicit prog. pręsenti. Ratio est, quoniã licet nõ habeãt signa omnia in omnibus æquã malitiã, vt in apho. quæ tamen mala sunt in omnibus temporibus, ætatibus, & cæteris mala sunt. Pariter de bonis dicendũ. *Mala indicia*. Gręcè, κατὰ, legendũ autem κακὰ, id est, mala. *Non tamen vt similiter aut non similiter insuper adscripsit prædicta sententia: neutrùm autem transfert in contrariam naturam*. Gręcè, οὐ μὴν ὅτι γε ὡσαύτως, ἢ οὐχ ὡσαύτως ἔτι προσέγραψε τὸ ἡρμηνευμένον Galeni obiectiones. Codex Græcus corrigit.

ἀφορισμὸς, οὐδέτερον δὲ μετατίθησιν ἐς τὴν ἐναντίαν φύσιν. Hæc litera Grȩca mendosa, fecit Laurentianũ cõfusè cõuertisse sententiã: esset enim sic scribenda, οὐ μὴν ὅτι γε ὡσαύτως, ἢ οὐχ᾽ ὡσαύτως, ἔτι προσέγραψεν: ὁ δὲ εἰρημένος ἀφορισμὸς οὐδέτερον μετατίθησιν ἐς τὴν ἐναντίαν φύσιν. quod est: Non tamen id super addit, quòd similiter, aut non similiter: prædictus verò aphorismus neutrum transfert in contrariam naturam.

Galen. obiectio.

IN tertia parte, quæ incipit (Illud verò magis) cõtra sententiã pręsentẽ adducit apho. 27. sectio. 2. His qui nõ ex ratione leuiùs se habẽt, nõ oportet fidere. Sequitur ergò, quòd aliqua signa sunt, quibus nõ oportet fidere. Veruntamen, vt inquit, horũ causa hæc sententia scripta est, vt intelligamus esse quædam accidentia decretoria, quæ bona & mala esse possunt, ac infida ob id sunt. Alia verò sunt, quæ diximus, signa coctionis, & tecmeria, & alia signa salutaria, vt ex colore, mole, figura, decubitu, nigræ aut liuidæ partes: quæ omnia fida sunt, in maioris ac minoris ratione. Sed de his satis in expositione prog. dixi, & Gal. hoc in loco.

Accidentia decretoria infida.

Veruntamen cõtra sententiã istã videtur pugnare: nam in præsenti loco inquit: Accidentia enim de prauis in bona, atq; etiã de bonis in praua mutantur: signa verò nequâquã verti in contrariũ solent, sed magis ac minùs, aut malũ significare, aut bonum. Lib. tamen. 1. de Crisi. cap. 14. de Signis & accidentibus loquẽs, quæ sunt signa salutis, vt cõstare mente, & bene se habere ad oblationes, bonus accubitus, inquit, At esse talia vt plurimũ omnibus inest: erunt ergo mutabilia. Prætereà lib. de Crisibus, citato loco, de signis prædictis, de quibus similiter hîc loquitur, dixit, Quæcunque enim simpliciter bona aut mala nominat, sæpiùs talia existunt: hîc tamen inquit, Nequâquam in contrariũ verti solent: quæ tamẽ sæpiùs talia existunt, aliquãdo in contrariũ verti solent.

Obiectio.

Obiectio.

Solutio.

Ad hæc respõdetur, quòd ista signa salutis nunquàm mala erunt, quæ semel bona sunt: sæpius autem talia erunt, quoniã sæpius ostendent bonũ in morbis successum, aut malũ. Et quæ indicant bonũ, poterunt aliquando ferè nullius esse momenti: verùm nunq̃ malum significabũt, veluti bonus accubitus, vbi morbus crudus est, ferè nullius est momenti: sicuti & male se habere ad oblationes, vbi morb⁹ coctus fit: similiter in summo vigore ac cessionis mente turbari. Vbi ergò huiusmodi signis cognitis medicus voluerit quippiam de morbis prædicere, ad signa alia conuerti debet, id enim insinuauit Hippoc. lib. præsenti, prog. 17. Fauces vlcerari cũ febre difficile. Veruntamen si aliquod aliud signũ superuenerit eorũ, quæ malis adiudicãda sunt, prædicendũ hominẽ in periculo esse. Et Gale. in Com. inquit: Commune verò in cunctis erit tibi præceptũ, maximè in his, qui neq; exquisitè optimi, neq; pessimi habentur, in quibus ipse Hippo. consueuit præcipere, & alia signa considerare. Ita q̃; certæ coniecturæ, siue tecmeria, qualia sunt signa coctionis, semper eadẽ indicant, & semper talia fiunt, qualia indicantur: signa tamen salutis quæ signa sunt, non tamẽ tecmeria, semper talia indicant, verùm non semper talia fiunt, qualia indicantur. Ob id Galen. de eis loquens, quæ signa & accidentia nominat, ea à signis coctionis fiducia separauit, de eo genere dicens, neq; omninò fidum est sicuti coctiones, neq; infidum ex toto. Accidentia verò decretoria, neq; semper talia indicant, neq; semper talia fiunt, qualia indicãtur. *Quum etiã.* Græcè, καὶ μὴν καὶ καρδιαλγεῖν, καὶ χεῖλος τὸ κάτω σείεσθαι, καὶ παρωτίδας, καὶ τινὰ ἑτέραν ἀπόστασιν ἔχειν. quod est: Vtiq; & os ventriculi dolere, & labrum infernũ agitari, & parotidas, atq; aliquẽ alterũ abscessum habere. *Vt illud sit ab eo meritò proditum.* Lib. 2. de Mor. pop. tũ etiã lib. de Iudicationibus. 1. cap. 14. *Indicium certum.* Græcè, τεκμήριον.

Signorum diuersitas in significando.

IN quarta parte, quæ incipit (De accidentibus) docet licêre accidentia decretoria appellare etiã signa, nõ tamẽ licêre appellare ea tecmeria: sola enim illa tecmeria & signa nominantur, quæ ostendunt robur aut imbecillitatẽ in aliqua de tribus facultatibus, de quibus sunt notæ coctionis. Decretoria verò potiùs signa & accidentia appellantur: accidentia ex genere, signa verò ex accidẽti, vt in fine Com. *Afferri.* κατηγορῆσαι, quod est, pręd icari. *Concoctio enim dicit.* Lib. 1. de Mor. pop. par. 2.

PROG. XL.

QVandoquidẽ & in Libya, & in Delo, & in Scythia, quę scripta sunt, apparẽt veridica signa.

QVEMADMODVM signa omnia, de quibus loquutus est in præcedentibus, idem significare dixit in omni anno, & in omni tempore, ità etiam in omni regione vera esse modò scribit, volens ipsa consimiliter in omni

omni regione significare, ne fortè qs id ignorans putaret in patria Hipp. licère sic prædicere, nõ tamen in alijs, vt in nostris etiã temporibus faciunt Barbari, in parte artis medicæ curatiua cõtendentes, non eãdẽ methodo curandos esse morbos nũc & tẽporib⁹ Hip. neq; in regionib⁹ nostris, & regione Hip. In tantũ enim processit eorũ malitia, ignorãtiæ coniuncta, vt malint duce Gordonio aut Silano, aut alio quouis ex recẽtiorib⁹ Barbaris iugulare ægros, q̃ eosdẽ Hip. & Gale. præceptis sanitati restituere, obijcientes, nostro tẽpore corpora non adeò robusta esse, vt tẽpore Hip. neq; etiã alimẽta similes alẽdi ac roborãdi vires habêre: nos aliam regionem multũ à Coo diuersam incolere, & Auicennã Hispanũ fuisse, & qui satis nouerit, medicamẽtorũ hui⁹ nostrę regionis vires: p̃tereà multa medicamẽta nuper inuenta esse, & antiquiora correcta, adeò vt omnẽ amiserint malitiã, quę omnia Hipp. & Gal. temporibus ignorabãtur. Verũ ô impudentiã, quæ non nisi hominem Auicẽnistã decet. Quòd enim nostro tẽpore corpora nõ minùs robusta, q̃ præterito sint, certò credes, nisi poëtarũ fabulis hæseris: vt nãq; in sacris literis habet̃ Psalmo. 89. Potentatum eorum octoginta anni, ampliùs labor & dolor. quod nostris etiam tẽporibus, pariter vt in illis fit. Quòd autẽ ferunt quosdã vixisse. 300. annis, vt Ephorus Arcadũ rex, Dandonẽ quendam in Illyrico quingentis, & Xenophõtem in Periplo. 600. annis, & filium eius. 800. respondet Plinius libr. 7. cap. 48. Hæc omnia ex temporũ ĩscitia acciderũt. Annũ enim alij ęstate vnũ determinabãt, & alterũ hyeme: alij q̃dripartitis tẽporibus, sicut Arcades, quorũ anni trimestres fuêre: quidã lunæ senio, vt Aegyptij. Itaq; apud eos aliqui & singula millia annorũ vixisse produ̅tur. Neq; est cur credere debeamus, fieri rerũ omniũ perpetuã diminutionẽ, vt existimãt: miraculosè enim fieri, vt perpetuò homines, qui succedũt, sint imbecilliores, nõ accepimus. Natura autẽ id euenire posse, nullus philosophorum inuenit, quũ mundum existiment perpetuum fuisse, quod est, ipsum esse ĩcreatũ: sequeret̃ enim apud ipsos, homines iam diu ductos esse debêre ad summum languorẽ, quod non viderũt, essetq; id argumentũ euidens ad probandũ mundum nõ fuisse perpetuũ. Si nanq; perpetuus est, & semper tendũt in diminutionẽ res omnes, infinito antehac tẽpore, omnes rerũ species defecissent, Vndè sequitur manifestè, philosophũ omnẽ debêre cõcedere, aut mundũ fuisse creatũ, aut res non tendere in diminutionem: q̃ si mundum creatũ concederẽt, sed incorruptibilem, res omnes ad immensam imbecillitatem peruenturas concedãt necesse est: quod non concedent. Prætereà nos paulò minùs abscessimus ab Auicenna, & Rhasio, q̃ ipsi à Gal. ergò cùm nostra corpora semper in debilitatem maiorẽ tẽdant, neq; nobis licebit medicamẽtis Auicẽnæ vti, theriaca quoq; inutile erit medicamẽtũ, ac Mithridatium. Prætereà si & medicamina, & corpora simul vires amittunt, quî fiet quo minùs lãguida corpora elleboro vtantur, similiter debili: quandoquidẽ corporibus similiter medicamenta languent, aut neutrũ. Inutiliter itaque libri scriberẽtur, si antiquorũ probata medicamẽta nobis inutilia forent, quod piaculũ est, contra diuinũ illum primũ Apho. sect. 1. Quòd tamẽ regiones diuersæ sint, non tollit curãdi vniuersalia dogmata, quæ similiter docent regiones, tẽpora, ac cœli status distinguere: neque particulares medicaminũ ac ciborũ administrationes, aliter ex regionibus distinguere cõuenit, quàm ex ipsis temperaturis, & ætatibus. Quod autẽ de elleboro clamãt Barbari, nigrũ exhibere, non est à ratione alienum, in multis morbis, multisq; ęgris: albũ verò in pertinacibus morbis, vt Gal. & Paulus præcipiunt, tutissimum est, vt in podagra, aqua inter cutim, elephãte, melãcholia, morbo comitiali, inquit Paulus, Elleborus exhibendus est diutinis pariter & grauib⁹ ægritudinib⁹ correptis, vbi reliquorũ adminiculorũ spes sublata fuerit. Offerendũ igit̃ in aqua inter cutim, malo habitu, elephãto, & relaxatione, in quibus cõstante facultate tutissimus modo esset. Neq; tamen volo omninò interdicere diligentiæ inquirendorũ medicamẽtorũ, sed iam inuẽta probare, cum antiquorum cõsensu, & permittere aliorũ inquisitionẽ facta examinatione diligẽti. Vtiq; de purgantibus medicamentis, quę modò inuenta sunt à Neotericis, tam simplicia, q̃ composita, laudo quæ experta sunt, ac mitia, & sine magna molestia purgantia, antiq s nõ explosis, q̃ similiter corrigi possunt. Verũ hæc omnia in omni regiõe & omni tẽpore valẽt, quibusdã animaduersis, quæ in vniuersalibus regulis cõtinentur. Sic & prognosticæ sententiæ, in omni anno, & omni tẽpore, ex eisdẽ notis sumunt̃, & simili modo in omni regione, vbi in ægrotãtibus inuenta fuerint eadem signa, idem etiam cõstanter significabunt, vt in Libya, Delo, & Scythia: quarũ Libya satis calida est, quod constat, quia in quarta tabula

Barbarorum error.

Corpora nostro tempore nõ minùs robusta quàm olim.

Sacræ literæ hominũ robur definierunt.

Regionũ diuersitas non impedit vniuersalia dogmata.

Elleborus cõcedit̃ niger & albus.

Medicamẽta inquirẽda & probanda.

Libya quo loco sita.

Aphricæ sita est, sub tropico Cancri, ad quem locum sol pertingit, neque vnquã ab eo pluri mũ recedit, quẽadmodũ à regionibus septẽtrionalibus: ostendũt etiam ipsius calorẽ, animalia ibi degẽtia, vt leones, pardali, dracones. *Delos quo loco sita.* Delos verò tẽperata est, in tabula decima Europę sita, lõgitudine ab Occidẽti. 52. gradibus paulò plùs, latitudine ab æquinoctiali. 37. cũ dimidio, non minùs quã reliqua Gręcia temperata, quæ Thebis iuxta posita est, medio ferè loco inter Achaiã & Eubœam insulã, à mari non plurimũ dissita, quod ad locorum temperiẽ in frigore & calore multũ agit. Scythia à Scytha Herculis filio sic dicta, vt inquit Herodotus, partẽ habet intra Imaũ montẽ, & altera est extra Imaũ montem. *Scythia quo loco sita.* Imäus verò mõs 140. gradibus longitudinis ab Occidẽti situs, ab æquinoctiali. 35. distat, etsi ipse simul ac tota regio ad. 60. vsq; gradũ extendat, versùs polum arcticũ. Vnde fit, vt regio satis frigida sit pro maiori parte, homines q; ferat robustissimos, & qui inuicti semper mãserint, neq; externum dominũ admiserint, neq; ipsorũ Romanorum arma senserint: ferinis ac murinis pellibus contra regionis frigora muniuntur.

GALENI Commentarius.

NON secundùm solitam sibi breuitatem de terris habuit sermonẽ: etenim prçlatæ dictioni duabus adiectis syllabis, nihil insuper hac dictione opùs fuit. Igitur adijciens ego eas, ostendã qualisnã sermo fuisset. Probè verò peritũ esse oportet de indicijs certis ac signis, sciẽdũq; vt quouis anno, & quouis tẽpore, & terra, mala malum, bona bonum denũcient. In hac dictione verbum terra adijciens, indicaui tibi superuacuã esse nunc proditã dictionẽ. Nihil enim aliud per eã ostenditur, q̃ vt signa tum bona, tum etiã mala sibi ipsis idem alterutra denuntiẽt quouis tẽpore, si calidũ, si frigidũ, si modificatum sit. Libyam enim tanq̃ calidam, Scythiã tãquàm frigidã, Delum tanquàm modificatam mediamq; inter vtranq;, gratia exempli, cõmemorauit.

ANNOTATIO IN GALENI COMMENT.

GALEN. Commen. nulla eget annotatione, præterquàm quòd vbi scribitur, *Terris*: Græcè scribitur, χώρων, id est, regionum, Sic & vbi, *Terra*: χώρη, hoc est, regio.

PROGN. XLI.

Bene igitur nosse oportet, quòd in ipsis regionib⁹ nõ est difficile multiplicia ipsorũ consequi, si quis ediscens ipsa, rectè iudicare ac ratiocinari sciat.

SVPRA, prog. 37. signorum vires perpẽdere, atq; de ipsis ratiocinari præcepit: signa siquidẽ cõsideranda sunt, quantum boni aut mali ostẽdant: eorũ autem vires dephenduntur, facultatib⁹ corpus gubernantibus priùs cognitis, ac morborũ magnitudinib⁹, & moribus, vt hæc inuicẽ cõferãtur, ac indè medicus iudicare possit quis horum superstes euadet, morbus, an facultas: ad horũ verò consequutionẽ vtetur iudicio, ac ratiocinatione: ratiocinari nanq; necessum est ei qui iudicium rectũ elicere cupit. Vbi enim iudiciũ de re ambigua ferendũ est, existimatione vti decet, q̃ singula cõijciat, ac ipsis probè cõsideratis melius seligat, quod est iudiciũ ferre: quod cùm circa futura, aut præsentia, & p̃terita sensib⁹ occulta versat̃, Prognosticũ appellamus. *Ratiocin... vtatur q... iudicare ... luerit.* Iam verò hæc sine notitia elementorũ, facultatũ, tẽperamentorũ assequi impossibile est, q̃ ad Theoricam medicinæ spectãt: siue ad ipsam naturalẽ partẽ medicinæ, q̃ philosophiæ naturalis est germẽ. Ratiocinari verò sine dialectica nemo potest, à qua p̃cepta desumpsim⁹ vnũquodq; probãdi, inueniẽdi viã, & argumẽtationis locos. Neq; enim quoduis ad alterũ sequit̃, sed certũ, & statutũ, ad definitũ, & determinatũ. Ratiocinãdi itaq; circa p̃dicta, ac probè singula perpẽdenti licebit, nõ tantũ ea q̃ ab Hip. in hoc libro dicta sunt assequi, sed & multa alia in

in omni tẽpore, & oĩ regione, calida, frigida, aut tẽperata: nullũ verò horũ empiricus asseq̃tur, solo experimẽto innixus, quib⁹ nullũ pſa gium, nullámve curãdi methodum, ab homine in hominẽ, aut à regione in regionẽ trãsferre licet: neq; aliter q̃ vbi quis ratione & obseruatione simul vtatur, vt Gal. docuit multis in locis, ac lib. 8. de Cõposi. me. per locos, dicens, qualem facultatem præstat ad incedendũ vtrunq; crus, talem in arte medica ratio & obseruatio. Qui verò inter iuniores, empiriã iactãt, ac theoricã medicinæ cõtemnunt: forent meo iudicio ab hominũ cõmercio segregãdi, ac pestilentes homines, & summè perniciosi reipublicę: nõnulli quoq; theoricã medicinæ ad scholã remittunt, quos ego ad scholã reuocarem, & à primis ipsis rudimentis instruerẽ. quod enim ipsi nouerint, siropũ, cap. ve. morbis thoracis prodesse: quoniam sputũ facilem reddit, ignorauerint verò naturã medicamẽti esse talem, vt nec posit immodicè calefacere, neq; immodicè refrigerare, in his omnib⁹ hallucinãtur, nihilq; agẽdo proficient, nisi fortè fortuna. Qui vero in dialecticis exercitat⁹ est, & medicinę parte theorica, cùm ad libros de metho. med. accesserit, nihil nõ assequet̃, ac agẽdo fœliciter perficiet. Quã viã nos sequuti sumus, & nostros sequaces docemus, quã docuit Hippoc. quam sequutus est Galenus.

Theoricam medicinæ cõtemnentes.

GALENI *Commentarius.*

QVod nos anteà diximus ex vsu orationis, id hoc loco Hippo. scripsit: vt si rectè ediscas vires indiciorum, quanquàm non assiduè exquisita ratione præsentias futura, tamẽ ratæ præsensiones multo plures erunt irritis præsensionibus. Qua in re & alter altero peritior est in cuiuslibet rei p̃sensione. Nunquã enim hallucinari, suprà captum hominis est: sed q̃ minimè oberrare, solius artificis est. Sed cũ magna vel ea in re diuersitas habeatur: qui vicies præsentiẽdo, oberrat semel, multo melior est q̃ qui decies prædicendo, oberrat semel: ipso verò hoc rursus melior is est, qui cẽties prę sentiendo oberrat semel: quemadmodùm rursus quàm is ipse melior est qui ducenties præsentiẽdo oberrat semel. Igitur non rectè nos interrogãt Empirici, vtrùm theoremata, quæ magna ex parte eueniant, adiectione rationis intrãsducibilia ac perpetua faciamus. Deindè non valentes indicare, demonstrare, existimant coarguisse tãquàm ex superabundanti rationem adijcientes. Nam si non perpetuò, certè sæpiùs quàm illi, finem artis cõsequimur, quemadmodùm præsentiendo futura in ægris, ità etiam illis medendo.

ANNOT. IN GAL. COM.

IN prima parte Galen. Hip. cõmendare refert, vt vires signorũ omniũ rectè perpẽdant: indè enim sequetur, vt raro admodùm in p̃dicendo erret medicus. Velle enim nunquã errare, hominis captũ excedit. quã sententiã scripserat suprà Gal. in longa enarratione præfationis parte. 4. (anteà diximus) cõ. 37. *Orationis*, Græcè, λόγϐ. id est rationis, inepta enim est Laurentiani translatio.

Errare nunquã captum hominis excedit.

IN secunda parte, quæ incipit (Igit̃ non rectè) respondet ad quandam empiricorũ obiectionẽ, qua probare tentãt, inutilẽ omninò esse rationẽ, ad roboranda medicorũ dogmata: satis enim facere dicũt experimentũ, quãdoquidẽ ratio non potest dogma reddere in vniuersum verũ. Quod rursùs probãt, quoniam vniuersalia, q̃ in libr. prognosticorũ habẽtur, nõ omninò vera sunt, sed magna ex parte: nec quispiã tam certus est in prædicẽdo, vt nunq̃ aberret. Exẽpli gratia, vrina nigra signũ lethale est, ad quod probandum sufficit, ꝙ ferè omnes, quos vidimus, vrinã nigrã in morbis acutis mingẽtes mortui sunt: quod verũ est etiam si ratio nõ accedat. Quòd si ipsa accesserit, nõ magis faciet ipsam vniuersalẽ: veluti si adieceris ad id probãdum, ꝙ vrina nigra ostẽdit caloris naturalis extremũ languorẽ, & caloris p̃ter naturã maximã vęhementiã, q̃ quũ adfuerint, mortẽ nũtiãt. Licet enim hęc ratio accedat experimẽto, nõ reddit vniuersale dogma, quod docet vrinã nigrã esse signũ lethale, quãdoquidẽ aliquis cũ ea vrina mãsit superstes.

Locus aduertendus.

stes. Ad quod Gal. respōdet, eā esse rationaliū & empiricorū differētiam, ꝙ vbi empiricus veritatē semel attigerit in prædicendo, decies attinget rationalis: & vbi vnius morbi curationem empiricus assequať, rationalis decē sanabit, etsi omnes sanare sit impossibile, etiam si morbi curationē admittāt: sicuti & nunꝗ aberrare in ꝑdicendo, hominis captum excedit. Adde ꝙ maior causa errādi nō oriť ex signis ipsis, & ꝑceptis vniuersalib⁹, sed quoniā medicus aut nō omnia signa rectè nouit, aut notis non perpendit eorū vires. *Indicare.* abundat.

Rationa. & empi. diffe.

PROGN. XLII.

NVllius morbi nomen desiderandū est, quod hîc non fuerit scriptum: omnia enim quę in temporibus prædictis iudicātur, eisdem signis cognosces.

QVAEDAM theoremata scripta sunt in ꝑsenti opere, determinatis morbis propria, veluti quæ de tumoribus in hypochōdrijs, & de suppuratis, & de aqua inter cutim: quædā verò vniuersaliter omnib⁹ morbis sunt cōmunia, vt quæ de vrinis, deiectionib⁹, sudore, respiratione scripsit. Quæ igitur citra distinctionē dicta sunt, & nulli morbo appropriata, omnib⁹ cōuenire videnť, qui similē habeant naturā in genere morborū: quemadmodū quū dixit, bonam respirationem ꝗ maximam vim habêre ad salutem in omni morbo acuto, qui cum febre fit, & quadraginta diebus iudiceť. Quod enim de acutis morbis dixit, de phrenetide, & febre ardēti, & pleuritide, & reliquis, qui intra terminum acutorū finiuntur, intelligi debet: quod autem de his, qui quadraginta diebus iudicentur, scripsit, de omnibus talibus intelligiť, nullo nomine morbi adiecto.

Theoremata propria.

Theoremata communia.

GALENI
Commentarius.

ID mihi videtur adiecisse in calce orationis, quia de morbis acutis & alijs quicunque ex his fiunt, hoc loco præceptū esse commonuit. Itáque commemorans vt per multa signa à se prodita, tum bona, tum etiā mala, simpliciter dicta de cunctis in cōmune morbis sunt, pauca verò de quibusdam definitis: hoc in animum etiam nobis reuocauit, adijciens nihil esse per sermonem omissum: quod forsitan nos falsum existimauissemus, quoniam quorūdam habuit mētionem nominatim, aliorum non: id enim hoc indicat nō temerè à se factū, nec sine aliquâ causa. Sed quoniā preter alios quidam morbi præceptis egebant proprijs, ob eam rem eorum mentionem habuit seorsùm: omnes alij omißi, sub cōmunibus signis collocantur. In primis ab eo perscriptum, quē appellant vultum exitiosum in omni morbo acuto, exitiosum verè dictum est. Pari ratione quæcunque de accubitu scripsit, aut spiratione, aut somno, aut insomnia, aut alijs quæcunꝗ, cōmunia sunt omniū qui prædictis temporibus iudicentur. Non enim de diutinis cōmentarium est, sed (vt ipse dixit) acutis & alijs qui ex illis consistant: quorum tempus ipse etiam indicauit, in quibusdam vigesimum diem, in quibusdam quadragesimum aut sexagesimum terminum ponens.

ANNOTATIO IN GAL. COMMEN.

GALENI Com. adeò clarus est, vt nulla egeat annotatione: præterquàm quòd vbi legitur, *Spiratione*: Græca litera habet, ἀναπνοῆς, hoc est, respiratione. Et vbi legitur *Quæcunque*: Græcè habetur, ὅσα κοινὰ πάντως ἐστὶ τῶν ἐν τοῖς προγεγραμμένοις χρόνοις κρινομένων. quod est, Quæcūq; omninò communia sunt his, qui præscriptis temporibus iudicantur.

FINIS

INDEX RERVM AC VERBORVM MVLTO LOCVPLETISSIMVS.

B

C

Cerebri

INDEX.

D

E

INDEX.

F

G

Intest

N

O.

P.

INDEX.

Q

R

Ratio-

INDEX.

S.

Signa

INDEX.

Sudor

T

V

Vn-

FINIS INDICIS.

HALLVCINATIONES, QVAE PARTIM exemplaris vitio nobis impoſuêre, partim noſtram diligentiam fefellêre.

Pagina.14.linea.25. colum.1. duæ hæ voces κάμνοντες ἐντιθεῖσιρους ſemel redũdãt, quia bis poſitæ.
Pagina.46.columna.1.linea ab imo.10.pro ac legito, aut.
Pagina.61.colum.2.linea à ſummo.9.lege ſic, Vbi legitur, *Habitus*, Figura &c.
Pagina.64.colum.1.lin.ab imo.11.efficaciam.
Pagina.66.colum.1.linea ab imo.21.aperto.
Ibidem, ab imo linea.16.diſpoſitio.
Pagina.169.columna.2.linea ab imo.16. τρύζει.
Pagina.253.columna.2.linea ab imo.18.diuiditur.
Pagina.260.columna.2.linea omnium infima, Primum.

Series Chartarum Operis.
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc.
Omnes ſunt quaterniones, præter I & Bb qui ſunt duerniones.

Vocularum quarundam, iam postremò anim
rum, probatior lectio:

Pagina.10.col.2.linea.8.in margine, factiua. & in contextu ibidem, Factiuam
linea ab imo.23.factiuam. Ac deniq; vbicunq; hoc modo factia positu
ctiua reponi debêre hîc testatum volo.
Pagina.257.columna.1.linea ab imo.8.legito, explicitum non sit.
Pagina.265.columna.2.linea ab imo.12.lege, [redacted] non bene

❦ Excudebatur Salmanticæ in Officina literaria Andreæ à Portonarijs, Typographi longè accuratissimi, Anno secundo & quinquagesimo supra Mille Quingentos: ipsis Idibus Sextilibus.

❦

...bes in oēm cāz vide gl.ordi.
Bar.ff.loc. ¶ Et inq̄tū supradixi qȯ si
cum patre pōt rescindere contractum tāq̄
propter reuerentiā patris. adde quod text.i
pac.lib.vj.ibi si tantū iuramento nō iusto nec
m firmatus fuerit vbi est casus valde singula
ractus non potest rescindi per metum si fiat
filium nisi probetur metus: ergo sequitur qȯ
ur metus interuenisse.nā qui dolum vel me
probare debet.l.quotiens.§.qui dolo. ff. de
quilibet presumitur bonus.c.i. de scruti.c.
ordes. de reg.iur.nec ob. si dicat̄ qȯ metus
q̄ pbat q̄ filius cōtraxerit cū patre: quia ille
improbare.vult.n.quod si filia renūciat cū
reditati paterne tale pactū.tenet.si ergo pre
metum initū non teneret. item quia text.
tantū vi vel dolo. si ergo metus p̄sumeretur
fuisset expediens q̄ exprimi dolum vel me
presumit̄.ideo ibi papa dixit si tamen non
etus: ergo erit ibi casus q̄ non rescindetur
er eo solum q̄ filius ꝯxit cum patre. posset
dici: ⁊ erit optima ꝯsideratio: vz.qȯ regula
ur metus nisi interueniat iuramentū: q: tūc
n pbare q̄ interuenerit: ⁊ est ratio iuramen
scdo ꝯsensu.ita dixit gl.no.in.c.cū cōtigat
esumit in primo ꝯsensu interuenisse metus
rst purgatus ex superuenienti secūdo cōsensu
ramento.facit quod dixit glo.no.l.cum sci
i.⁊ censi.lib.xj.vbi cōfessio nude geminate
duo vincula sunt potētiora vno.c.j.de treu.
taqz.C.eo. nam sermo duplicatus videtur
maiore deliberatione.vt dicūt doctores.c.
urando.facit qȯ habet̄ in clementina cū a
interlocutoria geminata nō pōt reuocari p
in Scribus.§.de illo.C.de nō numera. pec.
.procedit.quod quādo pactū inter patrez
iuramēto q̄ metus resultans presumptiōe
tus ex superuenienti iuramēto. pbet ergo
.⁊ ne fallat ista respōsio ⁊ iste intellectus est
d.c.quod tene menti perpetuo. Sed ista re
quocūqz optie i iur̄ exercitato viro sustētari
sus nō dicat̄ duplicatus: imo vnꝰ pluries re
d iuramentū interponit̄ in eodē instanti tē
⁊ sic cū nō interueniet internallū tpis inter
m ⁊ secūduz.ergo nō d̄r geminatus ⁊ p cō
erat̄ illum effectū de quo supra dixi facit qȯ
prohemio.C.seu sup rubri.ad finem q̄ ad
dicat̄ geminata opz qȯ sit facta diuersis tē
r̄ vna pluries facta: ergo posset rūderi ⁊ be
ū habeat̄ loco secūdi ꝯsensus ⁊ presumitur
io propter iuramentū quāta presumit̄ per
ternallū tpis interuenit. nec ob.tex.sing. fz
on nu.pecu.vbi iuramentū sapit naturā cō
li.si ergo in primo pacto presumit̄ metus
n iuramēto ⁊ per ꝯñs non v̄r purgatus ille
sumptus facit etiaz ratio.l.doli exceptio.§.
nouati.q: ex quo incōtinēti sic v̄r ex eadez
ōsiōes fieri propter reuerentiā iuramēti q:
et qs de facili uenire ꝯ. dicto.c.et si xp̄us p̄
deliberatio quando prestatur iuramentuz
nti.
Nota ibi quondā: de ista dictiōe

emptio.⁊ quod habetur.l.quotens.§.pe.ff.de publica.sz
dictio olim importat p̄teritū ⁊ presens tempus: ⁊ iō pul
chre dixit Barto.l.i.§.hoc edictū.ff.de ope.no.nuncia.
se sustentasse quoddam instrumentū in quo dicebatur ticius filius olim semproni j.⁊ semprōius erat viuus diceba
2 tur instrumentū fore falsum. ¶ Sed quia dictio olim importat tempus presens ideo non viciatur instrumentū. et idem tenet domi. Anto.in.d.c.ex parte.de foro cōpeten. item importat etiā tempus futurū.vide bonam gl.in.d.l. nec emptio.⁊ bene facit q̄ scribit Virgilius in primo eneidos.s. Audierat tirias olim q̄ vterent arces.vbi olī iportat
3 futuruz tempus. ¶ Nota ibi imediate quod in positiōe vltima tempora spectātur.facit.xxviij.distinctio.c.q: sunt ⁊ ibi dicit gl.not.q̄ probatis duobꝰ extremis videntur p
4 bata media ⁊ sic voluit pbare q̄ aliquis soluerit decimas probato principio ⁊ fine temporis. pbatur q̄ i medio soluerit.⁊ ideo dixit valde no.in.c.volumus.xvj.q.iiij.c.qȯ si quis vult probare qȯ p̄scripsit ⁊ nota.q̄ a principio possedit ⁊ in fine ⁊ quandoqz in medio semper presumit̄ possedisse ⁊ sic prescripsisse. ex quo infertur vnū quod tibi videbitur singu.si volo probare q̄ continuo clericus residētiam fecit in beneficio quod sufficit probare residentiaz extremorū.bene facit glo.c.sacro.xxij.di.in.j.glo.facit q̄ notat.c.licet tamen de proba.⁊.l.celsus.ff.de vsur.lz per gl. videatur sentire contra in.c.accedentibus de priuile. que vult quod debet probari possessio cōtinuata q̄ pter vere vel presumptiue ⁊ sic non contradicit. ⁊ ita tenet.d.Ant. in dicto.c.accedentibus.facit ad predicta tex.singula. s̄m Barto.in.l.quicunqz.C.de apoc.pub.lib.x.vbi siquis
5 pbat soluisse per tres annos proximos presumitur preteritum soluisse.⁊ idem dicit ibi glo.in solutione canonis p predio emphiteotico vt presumatur preteritum soluisse ⁊ idem sequitur domi. Anto.in.c.littere.de dilat.⁊ domi. de rota in conclu.cclxxxiiij.vt procedit istud non solū quādo soluit tribus diuersis solutionibus: sed quando soluit vnica solutione pro tribus annis.ita dixit Cyn.per.l.si p dote.C.de do.pmis.quod dictū Bal.ibi reputat sing.⁊ sic vltima tempora spectāda sunt.facit tex.l.si mater.C.ne de sta.def.vbi inspicitur vltima fama tēpore quo quis moritur ⁊ ibi dixit Bald.quod si ergo beneficiū fuit sine cura postea fuit recognitū tanq̄ curatū quod debet haberi p curato.allegat text.elegantem.l. item mella.§.i.ff.de ali. ⁊ ciba.lega. No.ibi idemqz Bonifacius quod ex facto vnius arg.ad alium existentem in eodem officio. sic enim inducit papa factum Alberti regis imediate ad probandum intentionem q̄ ad id tenetur Henricus. ¶ No.ibi in spālem filium q̄ per de.vnica accipio te in specialez filiū quis non astringitur iure fidelitatis. ¶ No. ibi non vi
7 tem verboruz potius ponderandā esse veritatē ⁊ vim verborum q̄ corticem eox.c.intelligētia ⁊.c.preterea. de vb. signi.ideo dicit lex fides veritas verborū adminicula.non regrit.C.si vt se. ab hrdi.absti.l.i.⁊ aduerte q: illi tales dicuntur facere fraudem legi.quia seruāt verba legis ⁊ mentem eius circūueniunt.ita dicit glo.xiiij.q.iij.c.pleriqz.⁊ ibi dicit tex.contra vsurarios qui non rapiunt pecunias p vsuris sed merces.facit quod dixit glo.in.l.quotiens.C.de priuile.scho.li.xij.vbi si quis phibetur esse potestas ⁊ facit se promoueri in defensorem qȯ offendit verba ⁊ mentē.l. facit qȯ habetur in.c.certum.de reg.iur.li.vj. de monaco qui portat habitum monachalem cohopertuz sub habitu
8 laicali q: videtur apostata.facit quod habetur i cle.qm̄.s. de vita ⁊ hone.cle.facit ad questionez de barbitonsore flo

ex primo dicto sequitur electus in iudicem delegatum qd ante presentationem litterarum licet sit in ptate exercendi iurisditioné non tamen est in actu. et sic non poterit admi- nistrare cum officium iudicis sit necessarium. l. numerum §. iudicandi. ff. de mu. et ho. d quib. c. pastoralis el primo extra de officio deleg. et istud tenet Cyn. in. l. mandati. C. man. et videtur tex. l. eum si furiosus. ff. de iudi. et ibi excla mat contra canonistas dicemus errorem eorum qui te- nent oppositum servent in foro suo. ¶ Sed Innocenti. in. c. ex cóquestione de restitu. spoliato. tenet cótra. videlz quod nec habitu nec actu sit iudex ante presentationez lit
31 terarum et id sequitur Bal. in dicta. l. mandatum vbi di cit quod ɔ clamoré opus est clamore. no. Cy. dicit esse ve ruz fm eum nec loquitur intelligenter. nam de intentione superioris concedentis litteras est q auctoritate litterarú nil fiat nisi presentatis litteris et pz. l. qui absenti servo. ff. de aquiren. pos. et idem tenet in. l. falsus. C. de fur. in. viij. colum. alleg. Archi. c. is qui de procura. lib. vj. et ideo an- te oia dicit debere fieri pñtationé rescripti. ex cuius pdu- ctione iurisditio iudicis. et p isto dicto pót allegari bonus tex. in. c. spe. xxiij. qó. viij. ibi consentiant fieri iudices. vbi nunq quis sit iudex nisi cum consentit: et sic post receptio nem litteraz sed opi. Cy. vr verior. s. quod habeat habitú iurisditionis et non exercitium. ¶ Et pro ea sustentanda
32 arguo sic. ille est in habitu iurisditionis cui acquiritur iu risditio sed ignoranti et absenti requiritur iurisditio: ergo sequitur q iudex delegat⁹ habet iurisditionem in habitu ante quá recipiat litteras delegationis text. est apertus. l. cum furiosus. ff. de iudi. ibi. neqz enim in adijciédo. secú- do facit tex. in. c. super eo. l. ij. de appel. ibi cum túc iudices contigerit vbi est casus quod iudex ante receptionem litte rarum dicitur iudex ergo. Tertio facit quod notat Ange lus in dicta lege. cum furiosus. vbi dicit ibi esse casum in contrarium quod mandatum iurisditionis collatum in absentem tribuit iurisditionez ex tempore date litteraz non ex tempore quo sunt presentate sibi littere. sed ante presentationem non exercebit. imo quilibet potest sibi lici te resistere. l. prohibitú. C. de. iu. fi. lib. x. l. j. C. de manda tis principuz. Quarto facit glo. c. nobilissimus. xcvij. di. que dicit quod oportet quod legatus ostendat litteras le gationis ad hoc vt sibi credatur. ergo habitu habet iuris ditionem: licet non exercitio quia si sibi non creditur. non potest exercere iurisditionem. Quinto facit tex. in. c. si cle ricus de preben. li. vj. ibi recepisti mandatum vbi tex. pon derat quo ad exercitium receptionem mandati. et istud se quitur. d. Ludovi. romanus in dicta. l. absenti. ff. de do natio. et allegat. d. de ro. in decisionibus novis in decis. que incipit factuz aút circa quod resultavit. et allegat. Fe deri. de sen. consilio. xxv. nec obstat. c. sepe in contrarium allega. quia debet intelligi quo ad exercitium. iudex non est iudex ante receptionem. sed quo ad habitum iurisditio nis sic et ita videtur quod Bal. debeat intelligi. et ista bñ
33 not. ¶ Ité ex hoc primo dicto domini Petri post bar. quod anciani populi bononiensis postquam sunt electi et intrant palacium existentibus tam antiquis antianis qd eis competit ius non tamen administratio. ideo nó habét vocem auctorizabilem. possunt tamen deliberare cum an tiquis antianis in condendo statuto. et validum erit statu tum illud licet non sint in possessione officij nec habeant vocem auctorizabilem casus est valde singu. in. l. item ve niunt. §. pridie. ff. de peti. here. vbi consules qui erant in officio vna cum novis cósulibus extractis qui nondú ...

qd est obligatio aie alicu... deo sup hoc in teste invocato... dixi. s. in rubri. querit et q fuit ca... dixi ét. s. i rubrica: querit ét vtz papa... sacrm prestitú ab imperatore vt dicit bz Ma
35 mentú est pñitú in honorez dei nó pót: secus hois. c. j. de spon. el. j. facit p pmo. d. c. debit
36 iuran. ibi deo videre iuramentú. ¶ Querit solvere creditori pecuniá vsqz ad certú termi tor cócessit maiorez dilationé an est absolutus et Ray. in sum. e. §. ita pone de quo dic p. d. c vsur. c. cósuluit et id sequit hic Math. tu add Bar. i. l. i. §. et post opis. ff. de op. no. nun. l. sum mihi a pculo. ff. de v. ob. spe. in ti. de iu ostédidi v. hoc quicúqz vt vr casus in. d. c. ... positione Jo. an. fac. c. j. de iureiu. et. c. signi et. d. c. ij. de spon. et est ró q: ex quo iurament cómodú hois pt remitti. secus si in honoré d
37 si qs amore dei iuraret recipere aliquá in vx illá remittere p iuramentú: q: principaliter f in honoré dei. vide qd no. in. d. c. ij. querit c tur sub pena excóicationis quá ipso iure inc termino solvisset. an potuisset terminus p c gari. allegat Ray. in sum. co. ti. §. item pone §. oñdendú ver. hoc quoqz et Inno. de app secundo. hoc dictú sequitur q no. do. vero dicto capi. preterea. tenuit qd prorogatio va in totum posset creditor acceptando liberare quo ad tépus. lz Innocé. et cóiter alij videar sed Bar. in. d. l. j. §. post operis. ff. de op. n
38 idem q non sit excómunicatus. ¶ Posset ri quid de bánito datum est bannum ad pe toris debitori. vtrum possit eximi de báno a creditoris sine iudice. Bar. cócludit in dic ris. quod si bannum emanavit solum ad p ditoris nec ex banno queritur aliquod ius a test tolli voluntate creditoris. facit dict. §. idé dicit si adhuc est i termino báni puta si mensem banna potest terminus prorogar lo banno est quesitum ius termino: puta bá dat in pena. x. que solvantur fischo. non pot creditoris tolli bannum. l. iurisgentium. §. ibi pulchre dixit Ange. quod non valet pac nito vt non opponat excep. banni. vel quid a ad hoc not. valde. l. j. ff. de dolo. ideo dixit servus. ff. de verborum obligatio. quod si p non offendere sub pena. si postea ille bann
39 eum ipsum offendere. ¶ Querit dominus si quis pignoravit rem sub pacto vt nisi solu terminú possit creditor eam vendere. si in ter didit et debitor offert creditori pecuniam a plius vendere. dicit fm Matthe. quod no de pign. et quod not. in specu. in titu. de lit. c dicamus versi. item si tibi quod dictum alle
40 no. ¶ Ultimo querit si debitor pmisit sol dato fideiussore. si creditor prorogavit ter teneatur fideiussor dicit Mattheus quod n cedit fm dominum Cardinalem. si fideiu tempus. C. loca. l. si cum hermes. l. valeria to. stipu. secus fideiussit in omnem causa habetur. c. j. de appella. et. c. i. de fideiuss. ex inst. §. primo. versi. illud ante. tu allega

o cū iuramento ... ibi qd est singulari
tem operatur ... effectū ... Bar. in.l.ij.
... cū seio quoddam instrm ex causa mu
... apposita ista verba. & qz potest dn
us seius tenetur dicto ticio ad predicta: ideo
ramentum qd iuraret sibi deberi q in continen
beri: quod istud iuramentū intelligitur litis
executionē paratam. & miratur Bar. quod
on fuit ab aliquo inuenta: & est opinio singu
sed bal. non placuit in.d.l.j.C.e. quia anteq
t absolutus a partibus nihil debet nec obli
nascens vel preteriti imperfecti: ideo tale iu
n est litis decisiuū nisi iuretur seorsum a cō
pinio Barto. non est vera. ¶ Iuramentuz
quod est preteriti magis super naturam fu
ti imperfecti: aliquando aūt adijcitur actui
ōfirmatione ipsius & tūc is operatur effectū
icate: vt est casus valde no.c. ex rescripto de
.§. filius matrē. de le.ij. itē si actus nō valet
pt.vt.l.si qs maior.C. de trās. est tertia spēs
ando tendit ad inducendum obligationem
de isto membro est videndum. ¶ Utrū de
tur actio ex tali iuramento. ¶ Scđo quid
onico. ¶ Primo casu fuerunt opinio. nā
s & doctores cōmuniter: maxime citramon
qd de iure ciuili iuramētum nō inducit ob
r consequens nec actionem & hoc tenet bar.
.ff. de fideius. & Bal. in.l.i.C. de oper. lib.
pubez. C. si aduer. ven. & l. cuz ātea. C. de ar
icta auc. sacramenta. Ange. i.l. iurisgentiū
de pactis Jo. de imo. in.c. cum contingat
.quia iuramentū in iure ciuili nō habet vir
onis productiuaz in semetipso etiā natura
l. si quis pro eo. preallleg. Ergo iuramentū
er pacto non potest inducere obligationē.
n liberto vt ex iuramēto prestito causa liber
vt.l.vt iurisiurandi.ff. de ope. liber. ergo i
ius cōmune.l. ius singulare.ff. de legibus.
nunicip. Tertio iuramētum venit ad pactū
utum: ergo illud vestire non pōt obligatio
upillari.ff. de vulga. & pupil. Quarto iura
nducum vt esset litium finis.c. & si christus
ff.e.ti. vt increduli facilius credant vt supra
go non fuit repertum ad vestiendum pactū
cit obligationem nec actionez. sed quidam
tenuerunt contra.s. quod iuramentum ten
ationem inducendam habet obligare quēli
non libertum & eorum motiua refert domi.
a in.d.c. cum contingat sed certe pro eoruz
e casum meliorem de ... c. in.d.l. si quid ma
ibi actiōe priuatus ... ferendo illud verbū
p ad transactiones. & merito referri debet.
determinans plura ... t
iformiter determin...
il.l. cum hoc iure. ff
ens contra pactum i
m intellico actionem ... p
c... ex nud pacto.l. iurisgentium.
... not ... co.ti. ergo fuit orta ex
... precedenti naturali ob
... o. & ita tenet domi. Anto.
e facit.c. per tuas. de arbi.

quicunqz.xij.q.ij. & per dictum.c. iuramenti. & quia ex pa
cto nudo oritur actio vt.c.i. de pac. ergo multo plus ex iu
ramēto quod videtur esse maioris potētie vt.c. debitores
de iureiurando. & istam opi. sequitur Bar. in.d.l. si mis
pro eo ex eo. quia ius canonicū mandat seruari iuramen
tum: quod seruari potest sine interitu salutis eterne: &
ideo ne inane sit mandatum inducitur actio & exceptio p
illud quod not.l. statuas.ff. de acquiren. re. domi. & istam
opi. tenuit et domi. Anto. dicens q ex iuramento duplex
orit actio vna pncipaliter deo. facit q hr.§. eo.c. & si rps
alia que secūdario oritur parti cuicūqz pmittat pm eū pm
id q no. glo. singu.i.q.vij.c. quotiens. vbi gl. vult q si iu
ro ticio dare seio decem q potest ipse seius agere ex hoc iu
ramento: licet non fuerit prestitum ipsi seio. sz alteri tertio
s. ipsi ticio: & sic secundū canones nō videtur habere locū
saltem hoc casu.l. stipulatio ista.§. alteri. de v.ob. & q diri
secūdario oritur obligatio pti ex iuramento vt.d.c. debi
tores rñdet domi. Anto. ibi q si iuramentum induceret
secundariam obligationē parti in casu illius.c. debitores.
secus vbi nulla versaretur turpitudo. qz tunc obligat etiā
secundario parti sz euz. sed aduerte quia de iur videt de
fensari opinio. Innocen. in.c. quintauallis. & consequen
ter in dicto.c. nouit & c. cum venissent. nam illud q est in
officio nō est in obligatiōe.l. qui per collusionē.ff. de acti.
empti.l. gracus.ff. de an. lega. & etiam officium iudicis nō
est actio vt no.i.c.fi.§. de offi. indi. ex quo āt cōpetat offm
iudicis pro obseruātia iuramenti videtur esse tex.i.d.c.fi.
de foro compe. vbi vult q per iudicem ecclesiasticū cogat
... p censuram ecclesiasticā ad obseruantiā iuramen
ti: & ... ad iudicē. & ideo oritur tūc of
ficio iudicis per no. per glo.l. ... C. de colla. Barto.
i.l.i.ff. de condi. ex.l. nec obstat q habetur.d.l. statuas. qz
illa lex potest habere locum vbi non reperitur promissum
qualiter deberet fieri obseruātia iuramēti q cessaret i casu
isto cum reperiatur promissum qualiter seruari debeat. vt
d.c. fina. Item non ob. q habetur in iuribus preallleg. qz
aperte nō pt i illis q oriatur obligatio & actio sz quod nō
est bene cōueniens quod quis nō seruet promissa. nō ob.
quod habetur in.c. primo de pactis. qz ibi apte nō di
citur qd oriatur actio nudo pacto: licet cōiter canonistas
sic videre intelligitur. tamē potest dici q potius competit
officio iudicis per id quod dicit tex. q p ecclesiam disci
plinam ... obseruantiaz pacti & ita videt
domi. Joan. in dicto.c. cum contingat. sed videtur quod
melior sit opinio Hostien. & potest sic firmari. ex illo oriť
actio ex quo oritur obligatio.l. lz.§. ea obligatio.ff. de pro
cura. sed ex iuramento oritur obligatio. ergo est ter. in.c. q
sacramēto.xxij. questio.v. & ibi q sacramento se obligauit.
facit tex. in.c. quotiens.j.q.vij. ibi eterne pene obliga
tus inueniat. ergo ex iuramēto oritur obligatio. Tertio fa
cit textus. in.c. omne.xxij.q. prima. ibi cū eos sacramenti
vincula ligant idest obligant. ¶ Quotuplex aūt sit periu
rium dicas qd quatruplex vide glo. ordinari.xxij.q.ij. in
summa. & aduerte q iuramētū debet habere tres comites
veritatez: iudiciū: & iusticiam.c. aiaduertendum.xxij.q.ij.
facit.c. illud de exces. prelato. ver. sacramēto se obligauit.

O mani. Et diuiditur in quinqz par
tes vt in glo. pma df. in pri
ma parte ponit exordium. in secunda parte nar
rat assertionez imperatoris henrici negantis se
romano pontifici astrictum per fidelitatis iuramentum.
subiungens quid dederit causam de negatione predicta:

Hippocrat. Cōmentat. a

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm